

بلوچى ۽ براہوئى زباناى سىالى (پٲ ۽ پول)

پروفيسر ڈاکٲر محمد يوسف



بلوچى اکیڈمی
عدالت روڈ، کوئٹہ

www.balochiacademy.org

(ii)

(c) All rights are reserved.

اے کتاب ۽ درائیں حق گوں بلوچی اکیڈمی ۽ انت۔
بید۽ اکیڈمی ۽ رضاء کس ایشی ۽ مواداں چھاپ کت نہ کنت۔

بلوچی ۽ براہوئی زبانی سیالی
(پٹ ۽ پول)

پروفیسر ڈاکٹر محمد یوسف

2023

ISBN # 978-969-680-188-7

نہاد: =/500 کلدار

بلوچی اکیڈمی ۽ اے کتاب ذکی پرنٹنگ پریس کراچی ۽ چھاپ کنائینتگ ۽ شنگ کتگ۔

(iii)

نامدات

گوئڈیں براس گل محمدء

نامء

کہ آئی بے مٹیں مہرمنی زندء مستریں گنج امانت

شُکْرٌ مِّنْت

اے منی و ش بختی انت کہ من ء منے راج ء دوزبان بزاں بلوچی ء براہوئی ء ہمرنگی ء سیالی ء چیر و اندریں تک ء پہلوگاں پاشک ء پڈرکنگ ء موہ رس اتگ۔ اے بُن گپ ء زورگ ء گچین کنگ ء من ڈاکٹر عبدالرزاق صابر ء شکر ء مننت ء گرین، برے پٹ ء پول ء آنہ ایوک ء منی سُبیر و اتزر بونگ ء ذمہ ء زُرت بلکس وخت وختے گوں و تہی زانت کاریں شو ر ء صلاحاں منی راہشونی ء ہم کُرت اگاں آئی سوج ء صلاح مہ بُوتیں انت ء اے مقالہ برے رنگ ء بلکن ء شون مہ گپتیں۔

من و تہی براس گوگلیں ڈاکٹر احمد علی بلوچ ء مننتاں بار اُن کہ آئی وسیلہ ء حوالہ ء مزینیں وانگی مدّی یے سافٹ ء درو شم ء من ء رس ات۔ بیداش آئی کمک ء اے مدّی شہ منی دست رست ء ڈن ات۔ بلوچستان سٹڈی سنٹر ء لائبریرین واجہ خالد رضا مینگل ء سید ہاشمی ریفرنس لائبریری ء غلام رسول کلہمٹی ء مننت وار اُن کہ پٹ ء پول ء درگت ء وختے کہ بے گیگ پہ بُوتیں اُن شہ ایش منی وار ء رس ات انت۔

من قاضی عبدالصمد سر بازی ء بیچ قاضی بشیر احمد سر بازی ء شکر ء مننت ء گرین کہ آئی ء بہتیں تاریخی کتاب من ء دات کہ اے کتاب برے پٹ ء پول ء من ء کمک دات انت۔ برے مقالہ ء اگاں جاگہ یے کئی یا خامی یے مارگ بہ بیت شہ ایشی سوج ء الم ء من ء دیگ پہ بیت تاکہ من ایشاں دُور کُرت پہ کنین۔

(v)

چوش کہ ماں اے کتاب ء تہا حوالہ ء اڑ اندشہ کمپیوٹر ء سبب ء دیم آ تک بازیں حوالہ میان اُستمانی
رد ء بند ء وڑا انت ولے لہتیں حوالہ ہانی تا کہ دیم ء سال پد ء دیم بوتگ انت ولے اے پد ء دیکھی پٹ ء پول ء
ارزشت ء سرا ہچیں اثرے نہ پڑ بیتگ۔

چوش کہ شماران ات کہ بلو چانی گیش تردمگ ذولسان بزاں دوزبان گوشوک انت ء کم ء گیش ہر
مردم براہوئی ء بلو چی زبان ء یک وڑا زانت پچے خاطر اے کتاب ء ارزشت ء دیم ء ایر کنان ء منی جہد
ہمیش انت کہ اے کتاب ء براہوئی تزانک (ترجمہ) ء ہم دیم ء ہیارین تانکہ براہوئی زبان ء پٹ ء پول
کاراں مکک برسیت۔

ایش منی ادنی نیں جہدے ات ء من ء اومیت انت کہ آیوکیں روچانی پٹ ء پول کاراں منی اے
جہد ء حاصل بلکن ء کار بہ دنت۔

پروفیسر ڈاکٹر محمد یوسف
(شال کوٹ)

لڑبندی

تاکدیم	سرگال	نمار
iv	☆ نکلرو منٹ	
12	اولی در --- گل زمین، تاریخ، جغرافیہ	
13	بلوچ	1-
13	بلوچ ۽ بزانت	2-
16	نسل (بلوچ)	3-
18	براہوئی ۽ بزانت	4-
19	نسل (براہوئی)	5-
21	بلوچستان	6-
26	کوہنیں دمب ۽ نشان	7-
28	حد ۽ ہبیل	8-
28	رقبہ	9-
29	انتظامی بہر ۽ بانگ	10-
29	آبادی	11-
30	طبعی ۽ قدرتی بہر ۽ بانگ	12-
31	کوہ	13-
32	دشت ۽ میدان	14-
32	ریگستان	15-
32	کور ۽ جو	16-

- 33 - 17 بندین
- 33 - 18 تمنی راه ء راہ بند
- 34 - 19 گیش زبان گوشوکیں ٹمن
- 35 - 20 مذہب
- 38 - 21 دومی در۔۔۔ بلوچی ء براہوئی زبان
- 39 - 21 زبان
- 42 - 22 بلوچی زبان ء لسانی پڑدر
- 44 - 23 براہوئی زبان ء لسانی پڑدر
- 46 - 24 زاگروسی مفروضہ
- 47 - 25 بلوچی زبان ء لسانی جغرافیہ
- 47 - 26 براہوئی زبان ء لسانی جغرافیہ
- 47 - 27 بلوچی زبان ء پاٹو
- 52 - 28 معیاری زبان (بلوچی)
- 52 - 29 کوروشی زبان
- 54 - 30 براہوئی زبان ء پاٹو
- 54 - 31 معیاری زبان (براہوئی)
- 55 - 32 بلوچی ء براہوئی حروف ء حرکات
- 56 - 33 بلوچی حرف
- 56 - 34 براہوئی حرف
- 58 - 35 حرکت ء مقرون
- 58 - 36 نبشتہ راہ بند

- 60 - 37 بلوچی نیشتر راہبند
- 61 - 38 براہوئی نیشتر راہبند
- 63 - 39 بلوچی ء براہوئی اُسی ادب ء صنفی ہمرنگی
- 64 - 40 گیدی قصہ
- 64 - 41 بتل ء گوشتن
- 74 - 42 گالوار
- 78 - 43 چاچ یا چاچا
- 79 - 44 گیدی شاعری ء ہم رنگیں تہر
- 86 سیمی در --- صوتیاتی ہمرنگی
- 87 - 45 صوتیات (توار چکاسی)
- 88 - 46 مصممتہ ء مصوتہ
- 93 - 47 مقرون یاد و کشاب (Diphthong)
- 93 - 48 مصممتی یا جوانابی خوشگ (Consonantal Clusters)
- 98 - 49 صوتیاتی بدلی
- 108 - 50 صوتی تقلیب
- 110 چارمی در --- تشکیلیاتی، صرنی ء ٹھوی ہمرنگی
- 111 - 51 تشکیلیات
- 112 - 52 مشتق لبز فعلی یا آسی
- 112 - 53 اسم صفت ء در و شم گری
- 113 - 54 تابعات
- 117 - 55 توصیفی ء اضافی مرکب

- 118 - 56 - مرکب عطفی
- 118 - 57 - فعل مرکب ۛ دروشم زورگ
- 121 - 58 - فعل مصدر
- 124 - 59 - معطوف معروف
- 124 - 60 - حرف تنکیر
- 124 - 61 - مشترک مصادر (ہواریں بِن لوز)
- 124 - 62 - مرکب مصدر
- 125 - 63 - اسم بکبر
- 125 - 64 - اسم تصغیر
- 125 - 65 - صرف
- 126 - 66 - اسم
- 127 - 67 - اسم نکرہ
- 127 - 68 - اسم معرفہ
- 128 - 69 - اسم جمع
- 128 - 70 - اسم صوت
- 128 - 71 - اسم مادیہ
- 128 - 72 - اسم کیفیت
- 129 - 73 - ترکیبی الحاظۛ اسم ۛ وڑ
- 129 - 74 - اسم مشتق
- 129 - 75 - اسم فاعل
- 129 - 76 - اسم مفعول

- 130 77- اسم آلہ
- 131 78- اسم جامد
- 131 79- جنس
- 133 80- ضمیر
- 133 81- اسم صفت
- 137 82- صفت درجہ بندی
- 138 83- صفت گونڈ گیری (تصغیر)
- 138 84- زمانہ افعال (کارگالانی پاس)
- 140 85- فعل امر
- 140 86- صلہ فعل
- 143 87- حرف رابطہ (نیام لوز)
- 143 88- حرف عطف
- 149 89- حرف ندا (توار لوز)
- 149 90- اسم ظرف
- 151 91- نحوی یکرنگی
- 152 92- جملہ
- 155 93- مرکب تام
- 155 94- مرکب ناقص
- 160 95- مرکب جملہ
- 161 96- ہم رتبہ جملہ
- 162 97- تابع جملہ

(xi)

164	پنجی در --- بلوچی براہوئی ہواریں لہز گنج
168	98۔ ا۔ انسانیات :
238	99۔ ب۔ سماجیات :
254	100۔ پ۔ حیوانیات :
283	101۔ ت۔ قدرت و درانگازی :
301	102۔ ٹ۔ زمین داری :
328	103۔ ٹ۔ مہسمیں ازم :
334	104۔ ج۔ گسوئی زند :
357	105۔ چ۔ زند و ایدگہ تکٹ و پھناد :
367	106۔ ح۔ لہس و لوڑیں لہز
394	شششی در --- آسر
404	107۔ کتابیات
420	108۔ لہزانی شوہاز

اولی در

گل زمین، تاریخ و جغرافیہ

بلوچ :

بلوچ چوش کہ یک پہوال ء تتر ء گرد کنوکیں راجے بوتگ۔ یکے تہ آمالداری ء روزگار ء گوں ہمگر نچ بوتگ ء ہر دور ء کا پچرانی شوہاز ء کوہ پہ کوہ دامان پہ دامان تتر ء گرد ء گلانش بوتگ ء دومی ایش کہ ہر وہد ء ہر دور ء بالادست ء زور اکیں راجاں گوں جنگ ء چوپ ء گٹ بوگ ء سوب ء آترا یک جاگہے جاہ منند بوتگ ء وانگ ء زانگ ء موہ نہ رس اگک ہے سبب ء آئی تاریخ ء لبرانک ء ماں نبشت ء دروشم ء سچل بوتگ ء شاہدی ء نشان مننگ ء دست نہ کپتنگ۔ البتہ زبانی لبرانک ء دروشم ء آئی گوشتگیں تاریخ، مہر ء دوستی ء حال، راجی قدر ء کیلو، زندگوازیںگ ء اصول ء راہ بند پہ پدرتچ ء سر بوتگ انت۔ زبانی لبرانک شاعری، قصہ، آزمانک، بتل ء چاچانی دروشم ء انت کہ بلوچانی راجی ء چاگردی تاریخ ء بارو ء معلوم داری ء مسترین وسیلہ زانگ بنت۔ لبرانک ء ہے کوہنیں نمونگانہ تہا بلوچی ء براہوئی ہر دو زبانی لبرانک مان انت۔

بلوچ ء بزانت :

لبر ”بلوچ“ تاریخ ء سر بستگیں رازے کہ ایشی بزانت ء معنہء سرازانت کارتپاک نہ انت، ء نہ کہ ایشی Etym بزانت روٹگ ء پاڈر آتنگ انت۔

سنڈگاس ماں ”پرشین انگلش ڈکشنری“ ء لبر بلوچی ء بزانت ء چوش دنت ”سندھ ء دریاب ء کش ء گور ء جاہ منندیں پہوالیں ٹمن“ (Steingass)۔

برہان قاطع بلوچ ء دو معنہ نبشتگ کنت:

1. صحرائی ولے دل غدر (شجاع)۔

2. کروس ء تاج۔

رائے بہادر ہتورام گوشتیت کہ ماں حلبی زبان ء دامان ء کوہ سرائی نندو کاں بلوچ گوش انت (ہتورام 181: 1988) کرنل موکلر ء گوشتگ انت کہ بلوچ ”بدر وچ“ ء مُرکب انت ولے لانگ ورتھ ڈیمز اے دعوای ء ردگو نڈیت ء گوشتیت ”اے لبر تتر ن ء پیداوار انت ء بوت کنت ہما

مردماں بلوچان ء اے نام داتگ کہ شہ بلوچانی اثر مندی ء آوان ء تاوان رس اتگ۔
(ڈیز: 38: 1979)

دیم تر ء لانگ ورتھ ڈیز نیشنگ کنت کہ ”بوت کنت بلوچ ء لہزشہ کو، نہیں پہلوی یا ژند زبان
ء لہز ”گدروش“ یا ”گدروشا“ ء زورگ بوتگ۔“ (ڈیز: 38: 1979)۔
گل خان نصیر گوشتیت کہ

واجه موکلر شہ ”بلوچ بدروچ“ ء محاورہ ء رد وارنگ، برے محاورہ ء ”بدروچ“ پہ جفا ء
زہد کشی ء مطلب ء انت آئی نسل ء نیمگ ء اشارہ نہ انت۔“ (نصیر: 22: 1982)
ڈاکٹر منیر گچی گوشتیت کہ

”دری قبضہ گیر ء حیثیت ء انگریزوتی راجی ء سیاسی نپ ء پائیدگانی اثر ء چیر اتاریخ ء
وتی راج ء کٹ ء پائیدگانی وٹرانیس اتگ: (Bresseg 2014: 132)
آ دیم تر ء گوشتیت کہ بلوچ ء تعلق داری گوں ”گدروشا“ یا ”بدروشا“ ء انت۔
(Bresseg 2014: 132:)

میسن گوشتیت،

”لہز براہوتی ”باروتی“ ء بدل بوتگیں دروشم انت کہ ایش مطلب انت ”کوبانی نندوک“
ء ناروتی ء مطلب انت غیر کوهستانی بزاں دشت ء کوچگانی نندوک (پٹ ء پول کار)
ہے ناروتی تیوگیں بلوچستان ء بہوش ء زریان کاریں مردم انت۔“ (ہیوگز: 53)
بران سپوزر گوشتیت کہ ماں ہشتمی صدی عیسوی ء نیشنگ بوتگیں پہلوی زبان ء نیشٹانک
”شہرستانہای ایران شہر“ ء بلوچ ء راشہ ہفت وت واکیں کہولان یکے گوشگ بوتگ۔
(Encyclopedia Iranica / Balochistan)۔

پروفیسر رابنسن ء خیال ء اے لہزشہ ”بیلوس“ ء زورگ بوتگ کہ انجیل شریف ء ”نمروڈ“ بابل ء بادشاہ
آت ء نمروڈ ء پس ”شس“ ء نام ء قلات ء شگربی علاقہ ء نام ”کچھ“ ایرکنگ بوت (ہیوگز: 49)۔

ڈاکٹر خلیل اللہ اور مٹر گوشتیت کہ لبز بلوچ ”سادہ ۽ سادگی“ ۽ معناء ۽ کارمرز بیت۔
(پردلی 8: 1388 ہش)۔

وت مئے علاقہ ۽ بلوچ ۽ لبز پے ”سادگی ۽ صاف دلی“ ۽ معناء ۽ کارمرز بیت (پٹ ۽ پول کار)۔
لہتیں پٹ ۽ پول کارانی خیال ۽ بلوچ شہ سنسکرت ۽ دولبز ”بال“، ”۽“، ”اوچ“ ۽ درکیتگ کہ
”بال“ ۽ مطلب انت طاقت ۽ قوت ۽ ”اوچ“، ”بُرز یا بُرزشان، بزاں طاقت در ۽ بُرزشان۔
سید ظہور شاہ ہاشمی فرہنگ عمیدی ۽ حوالہ ۽ نبشنگ کنت:

”ابلوچ“ بروزن مخلوج، قند سفید را ابلوچ گویند، یعنی شکر سفید وقتہ سوده را
گفتہ اند و باجیم فارسی یعنی ابلوچ ہم درست است (فرہنگ عمیدی چاپ
تہران سال 1343 ہش) لبز گنج ۽ دیم 39 ۽ ”ابلوچ“، ”۽ ابلوچ“ نبشنگ
انت۔ منی خیال ۽ اے نام چہ اکل ۽ گمان ۽ نزیک ترانت ہے معناء ۽ دگہ نام ہم
بلوچانی کر ۽ انت است ۽ پوش کہ شکل، شکر ۽ نبات بلوچی نام انت ۽ بلکن ۽
بلوچانی بن پیرک ۽ نام بلوچ یا ابلوچ بوتگ (ہاشمی 1986: 31)۔

ڈاکٹر نصیر دشتی ۽ گوشتگ انت کہ لبز بلوچ ۽ معناء ۽ یک پہلوے کہ بلکن ۽ بلوچ ۽ لبز ۽
بندات ۽ سمر ۽ سون ۽ بدنت، شہ تیوگیں پٹ ۽ پول کار ۽ اسکارانی نیمگ ۽ ڈالچا رنگ بوتگ، ایش کہ
”یک نسلی ڈلے بلاشچیک ۽ نام ۽ ایدگہ نسلی ڈالانی کش ۽ گور ۽ ماں کوہنیں
بالاشاگان (بالاشگان) کہ کاسپی زر (Caspian Sea) ۽ لیک وان
(Lake Wan) ۽ نیام ۽ (مروچگیں تُرکی ۽ آذر باہیجان ۽ نیامین ۽ دگ)
انت، جاہ منند بوتگ انت ۽ لبز بلوچ گمان ۽ ہے لبز ”بلاشچیک“ ۽ مٹ بوتگیں
دروشم انت۔“

بلاشچیک، بلوچک یا بلوچ ۽ ہجہ کنگ ۽ مزین فرقی نیست، مروچی ہم بلوچستان ۽ لہتیں
دمگاں بلوچ ۽ بلوچک یا بلوچی ۽ بلوچکی گوش انت (Dashti 2012: 34) (ہیوگز: 62)۔

لوٹزرزیک گوشتیت کہ بلوچ ”برلُوج“ بزاس صحراء لُوج بدن انت۔ لیچنڈزانی ردا بلوچ وتی باسکاں
گیش تر آرات کنگ ء خاترا جگانی درگت ء وتی جامگان کش ات انت (Okati2012:13)۔
نامداریں تاریخ زانت آغا نصیر خان احمد زئی ماں وتی نبشتا تک ”بلوچستان تاریخ ء
روشنائی ء“ نیشنگ کنت،

”تاریخ بلوچ راج ء ماں سے مزنیں ڈلان بہر کنت بز ان میرواڑی، رند ء
ناروتی ء مروچی دنیا ء تیوگیں بلوچ ٹک ء بولک ہے سنیں مستریں ڈلانی شاخ
انت“۔ (بولان نامہ 1976:25)۔

میسن ء گوشگ ء پدا بلوچانی سے ڈل انت:
1۔ براہوئی۔

2۔ رند۔

3۔ مری (نمری) (ہیوگز: 49)۔

نسل :

گیش تر پٹ ء پولکارانی گوشگ انت کہ بلوچ گول آریائی نسل ء سیادی دارنت۔ ایشانی
تہا پیکولین ء ڈیمز نام دار انت۔

پیکولین ء گوشگ انت کہ

”ماں ایشی ء شکی نیست کہ لہتیں ٹمن خاص کن رندانی تہا عربی عنصر مان انت
ولے مانسب ء ردهء تیوگیں بلوچاں عرب گوشت نہ کنن۔“

پیکولین (پیکولین 1988:23) دیم تر گوشگیت:

”قول ڈیمز ء وشانین بیگ ء گمان ہمیش انت بلوچ نسل ء ردهء آریائی انت“۔

زانت کارانی گوشگ انت کہ آریائی نسل ء خالصیں پدء پاچوڑانی تہا کیے بلوچ انت

(پردلی 1388:75 ہش)۔

پوٹنگر بلوچاں ترمکن نسل ۽ گوشتیت:

چیا کہ آوانی اداره، خو ۽ عادت ۽ مذہبی ستک گول ترمکانان ہم دروشم انت۔
(ہیوگن: 49)۔

واجه لانگ ورته ڈیز (ڈیز: 20: 1979) بلوچانی نسب ۽ باروا اجتا جتا میں پٹ ۽ پول
کارانی حیا ۽ لیکہاں اے وڑا پڈرکنت۔

1۔ ایش نسل ۽ ترمکن انت، اے حیا ۽ درانگازی پوٹنگر ۽ خانیکوف ۽ کرتگ۔

2۔ سرٹی اولڈچ ایشان ۽ عرب گوشتیت۔

3۔ ڈاکٹر بیلو ۽ نزد ۽ ایش راجپوت انت۔

4۔ سر آر برٹن، لیسن ۽ اسپگل ایشان ۽ ایرانی نسل ۽ گوشتگ۔

وت بلوچ وتار اعر بانی اولاد ۽ حلب ۽ وتی وطن گوش انت:

س شکر الحمد ۽ گزاراں بادشاہ ملک ۽ وتیں

ما مُریدوں یا علی ۽ دین ۽ ایمان سیتیں

اُمّتوں پاکیں نبی ۽ کہ جہان ۽ واثر ہیں

اولاد میریں حمزہ نیگیوں سوب درگاہ ۽ گوریں

اثر حلب ۽ پاد کایوں گوں جزید ۽ جیڑویں

کلبلا بنپور نیاما، شہر سیستان منزلیں

(بجاری: 23)

واجه فاروق بلوچ گوشتیت کہ بلوچانی میر حمزہ، حضرت امیر حمزہ نہ انت بلکن اے دگہ میر حمزہ یے

کہ سال 213 ہجری ۽ قوم ۽ سروکی ۽ کنان ۽ اے کوڑ ہیں جہان ۽ اشت (فاروق 2013: 154)۔

ڈاکٹر حمید بلوچ گوشتیت کہ

”بلوچانی ہیئت ترکیبی ۽ دروشم زورگ ۽ مختلف نسلائی ہواری ۽ مختلف دورانی لڈ ۽ بارانی

مزنیں کردے، شرے سبب ۽ بلوچانی اجزائے ترکیبی ۽ گوں خاصیں نسلے ۽ ہم گرنچ

کنگ شہ منطق ء دریں گپے، چیا کہ بلوچ یک گیش پہنادی (کثیر الجہتی) قومے کہ ماں ایشی ء مختلف نسلائی مردم مالی ء سیاسی مجبوریا نی سبب ء ہوار بونگ انت ء تاریخی مرحلہ ء شہ گوزگ ء رند یک قومے ء دروشم زرتگ انت۔ (حمید 2009:36)۔

براہوئی ء بزانت :

بلوچی ء ڈرا براہوئی، ء معناء بزانت ء سرازانت کار یک تپاک نہ آنت۔
میسن ء گوشگ ء پدا لبز براہوئی ”باروئی“ ء مٹ بوتگیں دروشم انت کہ ایشی مطلب انت کوہ ء دشت ء نندوک (ہیوگز: 53)۔

لانگ ور تھ ڈیز، براہوئی ء کُر دگالی گوشیت (Dame 1904:2)۔
ہیوگز بلر ء گوشگ انت کہ براہوئی یک نوکیں نامے (ڈیز 1999:20)۔
گل خان نصیر (نصیر 2013:14) ء گوشگ انت کہ براہوئی یا بروہی اصل ء بلوچی ء لبز ”بُرز کوہی“ ء مٹ بوتگیں دروشم انت کہ ایشی مطلب انت بزرین کوہ سرائی نندوک۔
وت براہوئیانی گوشگ انت کہ ما براہیم (براہیم) ء اولاد آن ء ”براہوئی“، ابراہیمی ء مٹ بوتگیں دروشم انت۔

ڈاکٹر نصیر دشتی (Dashti 2012:117) ء گوشگ ء پدا بو یا ء سلجوقانی دور ء شہ کرمان ء کوہ البرز ء دگ ء لہتیں بلوچ ٹمنناں پہ لڈ ء بار ء مجبور کنگ بوت اے بندات ء ”بریزوئی“ ورنہ ماں توران ء جاہ منند بونگ ء درگت ء براہوئی ء نام ء نامدار بوت آنت۔
ڈاکٹر عبدالرحمن براہوئی (براہوئی 2006:67) ء گوشگ انت کہ براہوئی گہنیں فارسی ء لبزے ایشی بزانت کوہی مردم یا با جگر انت۔

جرنل آف دی ایشیا ٹک سوسائٹی آف بنگال سال 1839 ء تہا مجبے آرمی ء کیپٹن ہارٹ

نیشنگ کنت:

”اے ٹمن ”براہو“ بلوچ ء پد ء پاچوڑ انت کہ ماں دومی صدی ہجری ء شہ حلب ء پہ نکران لڈ ء بار کرت انت۔“

واجہ الفت نسیم (نسیم:88:2002) نوکیں حیاں یے دیم، آورتگ آگوشیت کہ
 ”لبز براہوئی“ براہو، نوکیں دروشم انت، براہومیر واڑی ٹمن، سردار خیل
 انت کہ ماں سوراب، جاہ منند بوتگ انت، ہمے دمگ ”براہونلک“ نام،
 نامدار انت، کوہنیں زمانگاں اے زبان، نام ”توریہ“ پدا ”تورک
 (Torak)“، رندا کردی بزاں کردی زبان بوتگ۔“

آدیم تر، نبشنگ کنت کہ

”ہمدی صدی، بگرتاں ہژدی صدی عیسوی، نیامجی، اے زبان ”کردی“ نام،
 نامدار انت، کردی زبان گوشوکان، کوردگال گوشت اش۔ ہمے روچاں لبز
 براہوئی یا بروہی بیہ نہ گواہت، آگوشیت کہ ماں گہنیں تاریخ، ہیج جاہے
 براہوئی زبان، پچار نہ بوتگ۔ اے یک نوکیں نامے کہ ایشی بزانت، معناء
 ایوک، براہوچدگال جنگ، شعری داستان پد رکنت، (نسیم:90:2002)۔

نسل (براہوئی):

واجہ رزلے براہوئیاں ترکی، ایرانی ہواریں نسل گوشت (براہوئی:17:2006)۔

کیمبرج ہسٹری آف انڈیا، تاک 42، نبشنگ انت کہ اگاں چہ براہوئی زبان، تہادر اوڑی لبز

مان انت ولے وت براہوئیاں جندراوڑ نہ انت، ایش کہ آ ایرانی نسل ہیگ انت۔

میر رحیم داد مولائی شیدائی (شیدائی:109:2013) براہوئیاں سیماں طسقی عرب نسل،

گوشیت۔

”براہوئی نسل، حساب، تا تار کوہستانی انت کہ آ کوہنیں زمانگاں ماں جاندی

ایشیا، آحت انت، خیل، کہولانی دروشم، پہوالیں زندگوازینت انت، شہ قرناں

گوں وتی سردارو، قانودی راہبنداں ہم گرنج بوتگ انت، گڈس، یکجا بوت انت،

ماں قلات، بلوچستان، لہتیں دمگاں جاہ منند بوت انت۔ (ہیوگنز:52)

طبعی وڑے براہوئی بلوچانی وڑے آنت ولے دروشم ۽ کمیں فرق دارنت (Bray,II,XIV)۔
گل خان نصیر گوشتیت:

”براہوئی اصل ۽ کوشانیانی اولادانت کہ ایران ۽ کوہ البرز ۽ کش ۽ آبادات
انت“ (نصیر 14: 2013) آدگہ جاہے نیشنگ کنت
”براہوئی ۽ بلوچ وتی بدن ۽ جوڑشت، رسم ۽ رواج، شمسی تنظیم، روایت، تمدنی ۽
چاگردی جاور، کوہن ۽ تاریخی سجلانی رُو ۽ یلکس نسل ۽ مردم انت ۽ ایشانی آبتی ۽
ہچیں نسلی پر کے نیست۔ (نصیر 50: 1999)۔

Molecular analysis of HLA allele frequencies and
haplotypes in Baloch of Iran compared with related
populations of Pakistan.

۽ بن گپ ۽ ماں شیراز یونیورسٹی ۽ بوتلیس جینیاتی پٹ ۽ پولی ۽ آسر ۽ گوشگ بوتگ کہ ایران ۽
بلوچ نسلی وڑے شہ پاکستان ۽ بلوچ ۽ براہوئیاں سکت نزیبک انت ۽ ایش پاکستان ۽ بلوچ ۽ براہوئی
نسلی ڈل ۽ گوں ایران ۽ اُستان بلوچستان ۽ جاہ مندرانی نسلی یگوئی ۽ پڈر کنت۔

"According to HLA-A, -B, -DQB1, and -DRB1 allele
frequencies showed that Baloch of Iran are
genetically very close to Baloch and Brahui of
Pakistan. This may reflect an admixture of Brahui
and Baloch ethnic groups of Pakistan in the
Balochistan province of Iran."

(pubfacts.com/detail/15496201/molecular-analysis-of-
HLA-allele-frequencies-and-haplotypes-in-baloch-of-
iran-compared-with-related-population-of-pakistan)

بلوچستان:

بلوچستان (بزاں پاکستانی، اوگانی، ایرانی بلوچستان) بلوچی، براہوئی زبان گوٹوکانی ہند، دوار انت، ایرانی سطح، ارتفاع، جاندم روٹک، سرائنت۔ ماں سے نکلاں بہرئیں بلوچ سرزمینگوٹو، گیش تر علافہ طبعی وڑ، جتا جتا نئیں خاصیت داریت پراہ، شاہیگانئیں دشت، میدان، برز سرئیں کوہانی ردگ، ریگستان، گدار (صحرا)، دراجئیں زری تیاب ایشرا شہ ایدگہ ہند، دمگاں یکسر جتا، گستا نئیں حیثیت، واہند کر تہ، مننگ، رس انگئیں شاہد بہانی رد، اے نام باز کوہن نہ انت۔

بران سپوز نیشنگ کنت کہ

”3000 پم، بگرتاں 2000 پم، نیامجی، سومیری، عگا دی نیشانی تہا دلہ
 فرات، واپاری تعلق داری گوں دیلمون، ماکان، میلونہ (کہ ایش گمان،
 خلیج فارس، کیش، گور، دمگ انت) علاقہاں بوتگ۔“

دیتر اواج سپوز ڈسیت کہ

اولی ہزاری سال پم، نیامجی، فارسی بادشاہاں اے دمگ، باقاعدہ صوبہانی نام
 دات۔ ماں بیستون، نقش رستم، تلاران داراوش، سنگ نیشانی ”ماکا“،
 ”زرنگانی“، نام آحتگ ”ماکا“، مکران انت، ”زرکا“، ہیروڈوٹس، ”زرنگانی“
 ایرین، ”درنگیانا“، مروچیکئیں سیستان انت کہ ایش رندا گوں مکران، سیم،
 ہوار بوت۔ (Encyclopediairanica.org).

سنسکرت، کتابانی تہا مکران، نام ”موکارا“، ”مکارینا“، آحتگ۔ عرب ایشرا ”ماکران“، ایرانی
 ”ماہی خوران“، نیشنگ گرتگت (براہوئی 39: 2006)۔

آغا نصیر خان احمد زئی گوٹیت کہ

ساسانی بادشاہانی تاریخی دپتر بلوچستان، ”ماکا“، گوٹنگ انت، عرب جغرافیہ
 زانت بلوچستان، بازیں دمگانی چوش کہ، مکران، توران، کیکانان (سراوان)
 بدھا (کچی)، جتا جتا نئیں حالاں داتگ انت۔ (بولان نامہ 24: 1976)

ایرینین (یونانی تاریخ زانت) اور یطائی علاقہ کجنام نشانی کہ داتگ شمرائی پدربیت کہ ایش کولواہ ایشی روکپتہ دگ انت۔ شہ اور یطائی علاقہ راہدگ بوٹگ ء شست روج رند سکندر اعظم جدروشیاء بجاہی شہر پورہ (ایران شہر) ء رس اتگ (ہیوگز: 238)۔

ڈاکٹر زراق صابر ء گوٹگ انت کہ

ماں کھن ء قدیمیں دوراں اے علاقہ ء یک نامے نہ بوٹگ ء مختلف دوراں بلوچستان ء جتاجتائیں دگ جتاجتائیں ناماں نامینگ بوٹگ انت۔ یونانی تاریخ کو اس ساراوان ء کچی ء ہواری ء قندہار ء رارا کوسیا، جہلاوان ء مکران ء ”گدروشا“ کچج مکران ء ”کیز“ ء گوادر ء ”ڈگاسیرا“ گوٹگ۔ (صابر: 14: 1994)۔

ساسانی بادشاہ شاپور اے دگ ء چار انتظامی علاقہ ٹاہینت بزاں مکران (رندا توران آنون ساراواں ء قلات) پردان (گلمان ء خاران) ہند (سندھ یا کہ سندھ ء رود ء سیاہاپ ء دگ) ء مکران گوں سکستان ء ہوار (Encyclopediairanica.org)۔

وت ماں بلوچانی کوہنیں شاعری ء بلوچستان ء ”ٹلک بلوچی“ ء نام پر کنگ بوٹگ، چوش کہ بھرگ وتی مہرک گرانا زء شہ قندہار ء زوریت ء گوٹیت کہ

برووں ہموداں کہ ٹلک بلوچی انت

ٹلک بلوچی ء شہر سیوی انت

(نصیر: 140: 2012)

ایرج افشار سیتانی گوٹیت کہ

”ہنجا مثنیانی بادشاہی ء درگت ء بلوچستان ء سرزمین ہے کہول ء سلطنت ء رودراتکی صوبہ ء بھرے بوٹگ کہ گوں سندھ ء رود ء ہم سیم ات۔ سال 1549 پ م ء بگرتاں 1540 پ م ء ایران ء رودراتکی صوبہ (بلوچستان ء ہواری ء) کوروش بزرگ ء دستاں فتح بوت۔ رندا اے دگ ء مردم مزینیں کساسی ء کوروش ء اُرد ء بھرے بوت انت“۔ (پُرڈولی: 79: 1388 ہش)۔

پیش شہ اسلام ء تاریخ ء بلوچ ء حوالہ اولی وار ماں ساسانی بادشاہانی دور ء رسیت - فردوسی
شاہنامہ ء دُھمی صدی عیسوی ء نشتنگ کُرت ء ماں ایشی ء بلوچانی حال داتگ - اے بارواڈاکٹر موسیٰ
محمودزی (محمودزی 1391:43 ہش) نشتنگ کنت:

”ماں شاہنامہ ء کُخسَر و ء اُردانی تہاد لغد ریں بلوچانی مان بوٹگ ء گوں گیلان
ء قومان آوانی اتحاد، ء گوں خُسر و انوشیر وان ء اُرداں آوانی جنگ ء پچار کنگ
بوٹگ ء آوانی ہند ء ہنکین کاپسی زر ء کش ء گور ء گوٹگ بوٹگ۔“

دیم تر ء واجہ محمودزی گوٹگ کہ بلوچانی کوش ء کشتار ء شاہنامہ ء تاریخی حوالہ ء قصہ ء شہ
اے پد ر ء سہرانہ بیت کہ جغرافیائی وڑ ء اے کشتار ہستیں بلوچستان ء سمر ڈگار ء بوٹگ کہ دگہ جاہے ء؟
لہتیں نشت کارانی گوٹگ انت کہ بلوچ گوٹگیں قرناں شہ مگرب ء لڈ ء بارکنان ء مرچگیں
بلوچستان ء آحتگ ء جاہ مندر بوٹگ انت، و لے دگہ لہتیں زانت کار (شاہ محمد 2014:26) اے جبر ء
نمن انت آگوش انت بلوچ ہے جاگہ ء اصل جاہ مندر انت۔

ڈاکٹر صابر بدل خان گوٹگ کہ

گمان ہمیش انت کہ بلوچستان ء جاہ مندریں گیش تر بلوچی زبان گوٹگ شہ ڈن ء
لڈ ء بار نہ کُرتگ ء نیاحتگ، چوش کہ لہتیں نشت کار یازدی صدی ء پر بندانی
بنیات ء ہے دعویٰ ء کن انت (Bresseg2004:132)۔

ڈاکٹر منیر گجگی ء ایرج افشار سیستانی ء خیال ء اوگان ء ایرانیانی وڑا بلوچ ہم ہے دگ ء بُنی
جاہ مندر انت۔ ڈاکٹر منیر گجگی شہ قُطسی ایران ء اولی ہزاری ء بلوچانی لڈ ء بار ء رد گوٹگ۔
(Bresseg2004:132)۔

ڈاکٹر تاج محمد بریسیگ گوٹگ کہ

بلوچانی تاریخی اصل ء باروا دوخیال دیم ء آحتگ اولی ایش کہ مید، جٹ ء
اوریطائی بلوچانی بُن پیرک بوٹگ انت کہ سکندر ء وخت ء کوہنیں تاریخی سچانی

تہاایشانی ذکر بُوتگ، دومی خیال ۽ رد۽ بلوچ کساس دوہزار سال پیش ہستیں
بلوچستان ۽ آحتگ ۽ جاہ مندر بُوتگ انت (Bresse2004:131)۔

پچے زوتاں واجہ مازیار اشرفیان ۽ سروکی ۽ بُوتگیں یک پٹ ۽ پو لے ۽ ایرانیاں لڈ ۽ بار ۽
اے مفروضہ ۽ چیلج کنگ بُوتہ، آکسفورڈ ۽ پورٹس مادتھ یونیورسٹی ۽ ہواری ۽ بُوتگیں ۽ اے پٹ ۽ پول ۽
دعویٰ کنگ بُوتگ کہ ایرانی تُمن شہ پیسر ۽ ہیمے دگ ۽ جاہ مندر بُوتگ انت ۽ البش کہ گونڈیں
کساس ۽ آریائی پناہ گیر شہ قطب ۽ نیمگ ۽ برے علاقہ ۽ آحتگ انت۔

مان برے پٹ ۽ پول ۽ ایران ۽ جاہ مندریں کساس 2600 مردمانی جینیاتی تجربہ ۽ شہ ایران
۽ جتا جتا تیں دمگاں چوش کہ سیستان ۽ شہر سوختہ ۽ چار ہزار سال کوہنیں دودمان (تہذیب) ۽ دست
کپتگیں مُردگانہ پڈانی جاچ گرگ ۽ رند اے آسردر کپتگ کہ گیش ترایرانی نسلی وڈ ۽ آریائی نہ انت
(www.iranian.com/main/2011/nov/most-iranians-are-not-arians)

ہفتی صدی ۽ درگت ۽ عربانی قوضہ ۽ رند بلوچانی سردار شہ حاکماں نزدیک بوت انت ۽ وت ۽ را
عرب خلیفہانی جہگیر ۽ وڈ ۽ پچار کنائنت ماں دہمی صدی ۽ گوں اسلامی خلافت ۽ زور بُوتگ ۽
بلوچانی قبائلی سروک چوش کہ سیستان ۽ صفاری، مکران ۽ جلال خانی یا کہ سرحد ۽ مکران ۽ ملک کدگ
وتی اثر ۽ واک ۽ پدونی مَنینگ ۽ جُہد اش کُرت (Bresse2014:34)۔

ڈاکٹر نصیر دشتی (Dashti2012:120) بلوچانی تمنی یکوئی (Tribal Union) ۽

سرحال ۽ نیشنگ کنت،

”شہ دوازدمی صدی ۽ دیم انگر سیستان، مکران، توران ۽ کچھی (رند ۽ ڈیرہ جات)

قبائلی کنفیڈریسی ۽ بُجاہ ات انت، وت ماں وتی تمنی اڑاند ۽ جیٹر ہانی سبب ۽ اے

کنفیڈریسی انکس طاقت ۽ توان نہ داشت انت کہ سیاسی واک ۽ وتی دست ۽ بہ کن

انت البتہ شریشان یکے بزاں توران ۽ کنفیڈریسی رند ۽ قلات ۽ بلوچ ریاست ۽ بدل

بوت۔“

میر نصیر خان احمد زئی ماں وتی نبشتا نک ”بلوچستان تاریخ و روشناہی و تہا“ ء نبشتگ کنت
 ”1400 ء بلوچ سروکان، پوت جتا نیں سیاسی زندے ء خیال پیدا بُوت۔ میر واڑی
 بلوچ اش سیستان سال 138 ء دیم ترا کنزرات انت ء موجودگیں بلوچستان ء جھالاوان ء
 دمگ ء جاہ منند بوت انت ء ہے درگت ء رنداش سیستان ء زرباری کُنڈا مکران ء
 آحت و ہنکین گرت انت ء گوں پیشی جاہ منندیں بلوچاں آوارکپت انت اے دور ء
 منگولانی حاکمی ات۔ 1410 ء میر واڑی بلوچانی سروک میر میر و خضدار ء سمرالگار
 گرت۔ گوں منگول حاکم ملک اوکتے ء جنگ گرت، اوکتے کُنڈا بُوت۔ جھالاوان ء
 میر میر و گپت ء بلوچانی حکومت ء جارجت، مُلک ء نام ء بلوچستان اوکیکانان ء نام ء
 ساراوان ایر گرت۔ ساراوان بلوچی لہزے کہ ابشی مطلب انت بُرزی دمگ۔ انچو
 طوران ء جاہ ء جھالاوان ء نام زورگ بوت یعنی ملک ء جہلی دمگ۔“
 آدیم تر ء نبشتگ کنت،

”میر واڑی بلوچاں رند، رندشہ مکران ء الغار کرت انت ء بادشاہی ء شہ میر واڑی
 بلوچاں زرت انت۔ بیست ء بیچ سال مس بلوچستان ء رند بلوچ بادشاہی کرت
 انت۔ اچانی رندیک وارے پدا میر واڑی بلوچ بادشاہی ء گپت انت۔ اے
 ڈول بلوچ کم ء گیش بیچ صد سال بلوچستان ء سمر بادشاہی کرت انت کہ سال
 1839 ء اش ہندوستان ء کُنڈا انگریز بلوچستان ء سمر الغار کرت انت ء مُلک ء
 گپت انت، بلوچاں وتی زیر دست کرت انت ولے بلوچانی ہما ایر گنگلیں نام
 تن مروچی بلوچستان ء دمگ ء سمر ایر انت ء پھ مدام مانیت۔ انگریزانی گلای
 اے نام ء گار گرت نہ گرت۔“ (بولان نامہ 26، 25: 1976)۔

بلوچستان ء جتا جتا نیں دمگ ماں سہرا ء پدیں تاریخ ء درگت ء ہر دور ء زمانگ ء درمی واکانی قوضہ ء
 بوٹگ کہ ایشانی تہا میڈیائی 835 پم) ہخامنشی (550 330 پم) سلوکی (312 247 پم)

ساکا (150 پ م - 400 عیسوی) ساسانی (244-651ء) چچ کہول (635ء)
 عرب (644ء) غزنوی (927ء) سلجوق (1037ء) غوری (1202ء) خوارزمی (1219ء)
 منگول (1223ء) ارغون (1470ء) مغل (1530ء) صفوی (1556ء) حاکم مان انت
 (نصیر 1999) (Dashti 2012) (براہوئی 2006) (Bresseg 2004)
 (Bijarani 1997)۔

کوہنیں دمب ء نشان :

آرکیالوجی ء ردء بلوچستان انسانی کھن ترین منند جاہ بوتگ ء اٹکلانی ردا کساس 60,000 سال ء بگرتاں 70,000 سال پیش انسانی جاہ ء دوار بوتگ۔ بلوچستان ء قُطب روٹکی سیماں ماں غارانی تہا زندگوارینگ ء ڈس ء نشان رس اٹگ۔ ہمے ڈر کوہنیں انسانی سنگ بوتگلیں (Fossil) جون دست کپتگ کہ سنگی وہی (Stone age) بزاں Palaeolithic ء بنداتی دورینگ انت گمان ایش انت کہ تیخ بندیں دور (Ice age) بزان 15,000 پ م تاں 12,000 پ م ء گڈسراء بلوچانی بُن پیرک برے سر ڈگار ء جاہ منند بوت انت (Bresseg 2004:30) ماں بلوچستان ء کُند کُند ء کوہنیں دودمانانی نقش ء نشان اے گپ ء درانگازی ء کن انت کہ بلوچستان پیش شہ تاریخ ء دیرنی کُرتگیں دودمانانی (تہذیبانی) ہند ء دوار بوتگ۔ انچہ بلوچستان ء کُند کُند ء اے کوہنیں نشان است انت ولے ماں اے نبشتانک ء ہما دمب ء نشانانی نام دیگ بنت کہ آوان ء زانت کارو آرکیالوجسٹ پاشک ء پڈر کُرتگ انت چوش کہ رودراتکی بلوچستان ء مہر گڑھ (ڈھا ڈر) کلی گل محمد، دمب سادات کچی بیگ (شال) طوغو (قلات) سردار خیل دمب اسپلنجی، انجیرہ (سوراب) سیاہ دمب (سوراب) سہر دمب (نال) کولی ء میہی کلچر (کولواہ) شاہی تمپ (تربت) ہڈت شہر (ہیلہ) سُنکلیں ڈور (دشت) سُنکلیں کوہ (پسنی) بالا کوٹ (سونمیان) جوڈیر جوڈر (جسٹ پٹ) پٹانی دمب (گندواہ) پیرک (سیبی)۔ (سعید 49 تا: 97، 1971) انچش

ماں رو کپتی بلوچستان ۽ ہر گور ۽ پلو ۽ کوہنیں نقش ۽ نشان است انت کہ شربشان کوہنیں سنگی دور، میانجی سنگی دور ۽ نوکیں سنگی دور ۽ نشان پاشک بوتگ انت۔ کوہنیں دور ۽ اے دمب ۽ نشانانی رد ۽ لادیز، سیمیش، ماشکیل، تپہ روباہک، تپہ مہتاب، خزانہ (کوہک) تپہ میل مارو، تپہ گلی برزاد، تپہ قلعہ مٹلا، تپہ پیر کہورت، میر سید عمر (جالک) ۽ کلاٹنگ بخشاں (محمود زئی 1991:10,09) بمپور ۽ شہر سوختہ ۽ تہذیب نامدار انت (Bresseg2004:31)

ماں بلوچستان ۽ کوہنیں نقش ۽ نشانان شہ درستان ارزشت مند ترین مہر گڑھ ۽ کوہنیں دودمان (تہذیب) ۽ نشان انت۔ بلوچستان یونیورسٹی ۽ تاریخ ۽ اُستاد ڈاکٹر فاروق بلوچ گوشتیت کہ

”مہر گڑھ ۽ دودمان (تہذیب) ۽ بارو اے گپ پک انت کہ اے دنیا ۽ اولیگیں انسانی آبادیاں شہ کیلے کہ کساس 9000 پم ۽ درگت ۽ آباد بوتگ ۽ اے دودمان رند تر ۽ بلوچستان، سندھ ۽ پنجاب ۽ ایدگہ انسانی آباتیانی بنیات جوڑ بوت۔ اوشہ ہے دگ ۽ سندھ دمان ۽ دودمان (Indus valley civilization) ۽ بلوچستان ۽ ایدگہ کوہنیں دودمانانی (تہذیبیانی) بنیات بوت۔ (فاروق 2012:54)۔

مہر گڑھ ۽ دودمان ۽ چار دورانی تہا بہر کنگ بوتگ۔

1۔ مہر گڑھ دور i (7000 پم تاں 5500 پم)

نوکیں سنگی دور (Neolithic) ۽ گلہ ۽ جو ۽ کشار کاری، میش، بڑ ۽ ایدگہ مالانی مالدار ی ۽ نشان رس اتگ ہے دور ۽ علاج ۽ غرض ۽ انسانی دنتان ۽ ٹنگ کنگ (Drill) ۽ شاہدی، ہم رس اتگ

2۔ مہر گڑھ دور ii (5500 پم تاں 4800 پم)

(Ceramic Neolithic) ۽ زانانی کارمرز کنگ بنا بیت۔

3۔ مہر گڑھ دور iii (4800 پم تاں 3500 پم)

(Chalcolithic) ۽ رود (مس) ۽ دور زانگ بیت۔

4- مہرگڑھ دور iv (2600 پم تاں 2000 پم)

اے دورء کہ سندھ دامان ء دودمان ماں وتی نیاجی و ہدء ات۔ گمان ہمیش انت کہ موسی بدلیانی سبب ء اے ہندء مہلوک سندھ دامان ء سرسوزیں جلگہ ء نیمگ ء لڈ ء بارگرت۔
 (New world encyclopedia .org/ entry/ Mehrgahr) آرکیالوجستانی
 گوشگ انت کہ بلوچستان میان رودراتک ء جاندی ایشیاء ء دودمانانی (تہذیبانی) نیام ء کڑی ء کرد
 پیش داشنگ چیا کہ اے دگ اسیر یا ، میسوپوٹیمیا ، ایران ، سندھ دامان ء ہندوستان ء کوہنیں
 تہذیبانی راہ ء گدرات ء ہمے دودمانانی تیوگیں باپارشہ بلوچستان ء راہ ء بوت۔

”بلوچستان علم آثار قدیمہ ء گوں کوہنیں تاریخ ء ہدوکی داروکیں مردمانی خاطر ایک پراہ ء
 شاہگانیں تجربہ جاہ (لیبارٹری) یے کہ اوداں ہدوناکی (دلچسپی) ء ہر سات ء سامان
 موجود انت ء پٹ ء پول ء ہر راہ ء گدر پانچ انت۔“ (فاروق بلوچ 2012:54)

حدء ہہیل :

بلوچانی سرزمین چہ آبنائے ہر مہر ء بگرتاں کراچی ء روکپت ء ماں عربی زرء 1000 کلومیٹرء
 تیاب ء سرائنت کہ شہ عربی زرء بگر ماں قطب ء تاں اوگانستان ء ولایت قندبار ء فرح ء روکپت ء شہ
 ایران ء اُستان خراسان ء اُستان کرمان ء بگر ماں روٹک ء گوں پاکستان ء صوبہ سندھ ، پنجاب ء خیبر
 پختونخواہ ء ہم سیم انت (Hossienbor2000:16)۔

رقبہ :

بلوچستان (پاکستانی ، اوگانی ء ایرانی) ہوریں وڈء 727,190 مُربع کلومیٹرء سرائنت ، کہ
 ماں ایشی تہا بلوچستان ء پاکستانی بہر 347,190 مُربع کلومیٹر ، اوگانی بہر 100,000 مُربع کلومیٹر
 (شاہ محمد 2014:40) ء ایرانی بہر 280,000 مُربع کلومیٹر (Hossienbor2000:108)
 کہ ماں ایشی ء استان سیستان ء بلوچستان ء ابید اُستان کرمان ء ہر مزگان ء بلوچ علاقہ ہم مان انت۔
 (Hossienbor2000:108)۔

انتظامی بہرہ بانگ :

ماں سسٹیں نلکان بلوچ علاقہائی بہرہ بانگ اے وڑانت۔
پاکستان: ڈیرہ غازی خان ڈویژن، جیکب آباد ڈویژن، نصیر آباد ڈویژن، سی ڈویژن،
کوئٹہ ڈویژن ۽ بلوچ علاقہ، قلات ڈویژن ۽ مکران ڈویژن۔

ایران: بیرجند، سراوان، بمپور، مکران۔ (جہانباہی 13:1336 ہش)۔
اوگانستان: شوراک ۽ ریگستان ۽ اُس والی ۽ ولایت نیمروز ۽ ہیلمند ۽ رود ۽ کش ۽ گور
(پیکولین 17:1988) (Okati2012:22)۔

آبادی :

بلوچانی لیکہ ۽ اُشمار ۽ باروا بلوچ راج دوست ۽ سرکاری حسابانی نیام ۽ مزینیں پرک ۽
تپاوتے است، ہر دو یلے آدگر ۽ دانگیں لیکہ ۽ اُشماراں نہ من انت۔ بریٹانیکا بک آف دی ایئر بلوچی
زبان گوشوکانی لیکہ ۽ اُشمار اے وڑ داگ پاکستان 4,484,000 (سال 2013) ایران
1,511,000 (سال 2014) اوگانستان 266,000 (2014) ترکمانستان 40,000۔
کُل 6,301,000 (شست ۽ سسے لکھ ۽ یکت ہزار)۔

about the world languages.com/balochi (AWL) بلوچی
زبان گوشوکانی لیکہ ۽ چوش د یگ بوتگ، رودراتی بلوچی 50: لکھ، روکپتی بلوچی 18: لکھ، جانڈمی
بلوچی 34: لکھ، کُل 10,200,000: (یک کروڑ و دو لکھ)۔

استھنولوگ ۽ رودراتی بلوچی: 3,050,800، روکپتی بلوچی: 2,016,840

جانڈمی بلوچی: 3,612,000

کُل: 8,679,640 (ہشتاد ۽ شش لکھ ہفتاد ۽ نہہ ہزار شش سد ۽ چل)۔

ڈاکٹر حسین بُر (سال 2000) بلوچانی تیوگیں لیکہ ۽ اُشمار ۽ دہ ملیں بزاں یکت کروڑے گوشیت کہ
ماں ایشاں سے ملیں ماں ایران ۽ ہفت ملیں ماں پاکستان ۽، سے لکھ ماں اوگانستان ۽، چار لکھ ۽ پنجاہ
ہزار ماں خلیج ۽ ریاستاں ۽ سئی ہزار ماں ترکمانستان ۽ جاہ مندر آنت۔ (Hosseini2000:22)۔

ڈاکٹر کارینا جہانی اے وڈرائٹل جنگ، پاکستان: سئی ۽ سئی سے لکھ، ایران ہشت ۽ تاں دہ
 لکھ، اوگانستان: یکت لکھ، خلیج ۽ ریاست: دو تاں سے لکھ، ترکمانستان: بیست ۽ پنچ ہزار۔ کل :
 چھل ۽ ہفت لکھ بیست ۽ پنچ ہزار۔ (Jahani1989:91-93)۔

براہوئی زبان گشوکانی لیکہ ۽ اُشمارہم چوکہ بلوچی زبان گشوکانی ۽ پکت ۽ راست نہ آنت بریٹانیکا
 بک آف دی ایئر (سال 2013) ایوک ۽ ماں پاکستان ۽ براہوئی زبان گشوکانی لیکہ ۽ اُشمارہ
 1,821,000 (ہرژدہ لکھ ۽ بیست ۽ یکت ہزار) داتگ۔

about the world languages.com/brahui (AWL) ۽ براہوئی

زبان گشوکانی لیکہ ۽ چل ۽ دو لکھ دیک بوتگ۔

ایستھنولوگ ۽ ردا ماں پاکستان ۽ براہوئی گوشوک 2,210,000 ۽ ماں اوگانستان ۽
 200,000۔ کل 2,410,000۔

میک ایلیپن براہوئی زبان گشوکانی لیکہ ۽ حساب ۽ اے وڈرائٹگ، پاکستان 4,000,000:
 (چل لکھ) اوگانستان 200,000 (دو لکھ)، ایران 20,000: (بیست ہزار)۔

طبعی ۽ قدرتی بہر ۽ بانگ :

آب ۽ ہوا :

طبعی ساچ ۽ رنگارنگی ۽ سبب ۽ بلوچستان ۽ آب ۽ ہوا ہم رنگ رنگ نیگ انت۔

پاکستانی بلوچستان :

پاکستانی بلوچستان ۽ قطنی پلو ۽ موسم سک سرد بیت کہ ماں ایشی ۽ کوئٹہ ۽ قلات ۽ دمگ مان انت۔

گرم ۽ خشکیں دمگ :

سپی، ڈھاڈر، نصیر آباد، نوشکے چاگئے، حاران ۽ مکران ۽ قطنی پلو مان انت۔

(کابل 1976:32)۔

گرم نمبیگیں دگ :

اے دگانی تہا تیوگیں مکران ء لس بیلہ ء تیاب گور ء دگ مان انت۔

ایرانی بلوچستان :

معتدل بزاں نیامی سند ء دگ :

ماں اے بہر ء زاهدان ء خاش ء گیش ترینیں بہرمان انت۔

گرم نمبیگیں دگ :

ایشی تہا ایران شہر، نیک شہر، سر باز، سراوان، سیب ء سوران، مہرستان ء گل مورتی ء گیش ترینیں

بہر ء زاهدان ء خاش ء گونڈیں بہرے مان انت۔

گرم نمبیگیں دگ :

ماں اے بہر ء چاہار ء کنارک ء تیوگیں دگ ء نیک شہر ء گونڈیں بہرے مان انت۔

(محمود زئی 1391:18-17 ہش)۔

اوگانی بلوچستان :

اوگانی بلوچستان ء گیش ترینیں بہر دشت ء ریگستان انت ء موسم گرم ء خشک انت۔

کوہ:

پاکستانی بلوچستان ء گیش ترینیں بہر کوہستگ انت ء مزنین کوہی ردگانی نام اے وڈ انت،

کوہ سلیمان (شہ زری سند ء 11295 فٹ بُرز)، ہالہ (نیامی براہوئیک)، چلتن (مستونگ)،

کیرتھر (جھالاوان)، کوہ چاگئے، راسکوہ (خاران)۔

(براہوئی 2006:55) (ہیوگنز: 26) (کامل 1976:25-22)۔

ایرانی بلوچستان ء گیش تری بہر ہم کوہستگی دگے کہ ایشی مستریں کوہی ردگ اے وڈ انت،

دفتان (4042 میٹر بُرز) (خاش)، ملک سیاہ کوہ (پاکستان، اوگانستان ء ایران ء سیم سر) سپاہان، بم

پشت (سراوان) پیرسُہران (ایرانی صوبہ بلوچستان ء دشت لوط ء سیم سر) بزمان، زرد کوہ۔

(جہانباہی 1336:12-9 ہش) (محمود زئی 1391:18-10 ہش)

اوگانی بلوچستان ۽ گیش تریں بہر ریگست ۽ دشت انت البتہ چاگئے ۽ براپ چاہ ۽ کوہی ردگانی
گوئڈیں بہرے ماں اوگانی بلوچستان ۽ مان انت۔

دشت ۽ میدان :

پاکستانی بلوچستان ۽ کوہی ردگانی نیام ۽ پراہ ۽ شاہیگانیں پرت ۽ دشت است انت کہ ماں
ایشان کچی، گنداوہ، سیبی، نصیر آباد، جھل، روکپتی لسبیلہ ۽ مکران ۽ دشت، خاران ۽ کوچگ ۽ نوشکی ۽
ڈاک ۽ میدان۔

ایرانی بلوچستان ۽ دشت ۽ میدان، شورہ گز، کورن، ڈومگ، درگیابان، حسارو، نصرت آباد،
چاہ رحمان، شورو، گوہر کوہ ۽ دشت ۽ میدان مان انت۔ (جہانبانی 9-12، :1336 ہش)
(محمودزی 10-18:1391 ہش)۔

اوگانی بلوچستان ۽ شور اوک، چار بڑجک تاں نیمروز ۽ گیش تردگ دشت ۽ میدان انت۔

ریگستان:

نوشکے، چاگئے، خاران ۽ دمگ ۽ ریگستان اوگانی بلوچستان ۽ ریگستان ۽ اُلس والی ۽ گول، ہم سیم انت۔

کور ۽ جو :

بلوچستان ۽ پاکستانی بہر ۽ مستریں کور، ناٹری (سی) بولان، پشین لورا، مولہ (جھلاوان)
حب (لس بیلہ) پورالی (لس بیلہ) ہنگول (مکران) رخشان (پنجگور) دشت (مکران)
نہنگ (تمپ) گیش کور (بلیدہ) کنیل کور (کولواہ) شادی کور (مکران) بڈو (خاران) کچ
کور (کچ) انت۔ (کامل 26:1976) (ہیوگز: 24-29)۔

ایرانی بلوچستان ۽ مستریں کور ۽ جو، بمپور، سر باز، باہو، باہوکلان (سر باز ۽ نیک شہر)
کاجہ (آہوران) کہیر، (کُنارک) رانچ (نیک شہر) بی چنڈ، نسپوران (ایرانی بلوچستان ۽
جانمی بہر)، سہرک (بُن سہر)، سدچ (کوچ)، ماشکید (بم پشت)، تہلاپ (میر جاوہ)
(محمودزی 22:1391 ہش)۔

اوگانی بلوچستان ۽ مستریں کور ہلمند ۽ دریاب انت۔

بندن:

بلوچستان ۽ پاکستانی ۽ ایرانی بہر ۽ تیوگیں جاندی بہر عربی زر ۽ گوں ہم سیم انت ۽ پاکستانی بہر ۽ بندن اے وڈ انت۔ اور ماڑہ کلمت، پسنی، گوادر، جیونی (ہیوگنز: 205)۔

ایرانی بلوچستان ۽ بہر ۽ بندن گواتر، پسندر، بریس، رین، چاہبار، تیس، کُنارک، پُزم، گوردیم، تنک، کلات، جاسک۔ اے بندن ماہی گیری، واپار، رو ۽ آجیگ تاجی ۽ خاطر اکار مرز بنت (محمود زئی 24: 1391 ہش)۔

اوگانی بلوچستان کہ گوں زر ۽ ڈک نہ وارت ۽ الیشرا بندن نیست۔

ٹمسنی راہ ۽ راہبند:

بلوچی ۽ براہوئی گوشوک شہ قرناں زند گوازینگ ۽ اصول ۽ راہبند ٹاہنہ نینگ انت کہ تننگ ۽ برجہ انت۔ اے اصول ۽ راہبند code of honor ماں دوئیں زبان ۽ ”بلوچی ننگ“ گوشک بنت، الیش انت،

- 1۔ شہ ہٹلگ ۽ پیسر ڈژمن ۽ سراسیر نہ آرگ۔
- 2۔ تنگلین ڈژمن ۽ نہ جنگ۔
- 3۔ سلاح پرینوکیں ڈژمن ۽ گوں جنگ نہ کنگ۔
- 4۔ زربول ۽ نابالگین بچکاں نہ کنگ۔
- 5۔ صحل ۽ خاطر انیام کپوکیں زربول، سید، عالم یا بگاں ۽ شرف ۽ جنگ ۽ بند کنگ۔
- 6۔ باہوٹ ۽ رک ۽ شہ وتی سر ۽ نہ بچگ۔
- 7۔ مہمان ۽ ہر جاو ۽ خزمت کنگ۔
- 8۔ میڑ ۽ مرکہ ۽ آوکیں خیر خواہاں عزت دیگ ۽ اڑانداں گیشینگ۔
- 9۔ دروگ بندگ ۽ منیارے گوندگ۔

- 10- قول ۽ پاڳ۔
 11- بير ۽ گرگ، توڙيڪه قرن به گوزنت۔
 12- وٽي ننگ ۽ ناموس ۽ رک ۽ شه سرء نه بڻجگ۔
 13- وٽي ميراث ۽ رک ۽ کنگ۔
 14- زناڪار ۽ نيڻل کنگ ۽ کنگ۔
 15- امانت ۽ خيانت نه کنگ۔
 16- جنگ ۽ درگت سردار ۽ پنتاڻ زورگ۔
 17- ٻڏپرو شيں ٿمن ۽ وٽي ٿمن ۽ بهرے ۽ وڙ ۽ قبول کنگ۔
 ماڻ تاربخ ۽ صداني حساب ۽ انجپين مثال دست ڪپيت ڪه بلوچي ۽ براهوني گوشوڪاڻ هے رابهيداني
 رڪ ۽ شه خون ريجپين جنگاڻ هم نه بڻج اتگ۔

گيش زبان گشوڪين تمن :

بلوچستان ۽ گيش تر ٿمن ڪش ۽ گور ۽ دمگاڻ جاه منند بونگ ۽ سبب ۽ وٽي زبان اش ييل داتگ
 ۽ هماغ ۽ زباناڻ مادري زبان ۽ حيثيت ۽ وٽيگ اش کنگ ايشاني توڪ ۽ بلوچي ۽ براهوني هر دو
 زبان گوشوڪ مان انت اے بارو ۽ خان احمد يار خان نبشنگ ڪنت۔

”براهوني گوشوڪاني توڪ ۽، اوگان، سيد، جدگال، رند، مري، بگڻي گل مان انت۔
 براهوني يڪ ذات يانسے نه انت انگريزاڻ ڏيو انڊا اينڊ رول (Devide and)
 rule ۽ پاليسی ۽ پڏا بلوچاني قوت ۽ واک ۽ نزور کنگ ۽ خاطر بلوچ ۽ براهوني ۽ جيڙه
 چست ڪرت ۽ ايشاڻ شه يڪے آدگر ۽ ڏور گيجگ ۽ ناپاڪين پندل ساچ ات ڪه اے
 پندلاني جراثيم تننگ ۽ زندگ انت۔ حالانڪه اے بے بنين جيڙه ۽ هڻجين
 ارز شته نيست۔ براهوني اُ شمار بوو ڪين ٿمناني رد ۽ احمد زئي، ريساني، محمد حسني ۽
 بزنجواني گس ۽ زبان بلوچي انت۔

تتنا حدء کہ زبان ء تعلق انت بلوچانی زبان ایوک ء بلوچی نہ انت ایش ماں ایران ء فارسی ء بلوچی، خلیج ء سعودی عرب ء عربی (ء بلوچی) اوگانتان ء پشتو ء بلوچی، سندھ ء سندھی، پنجاب ء ۲۰ درصد پنجابی ء 80 درصد سرائیکی، ہندوستان ء اُردو، مروء اشک آباد ء روسی ء ترکستانی ء (بلوچی) ماں سنگلیانگ ء چینی زبان ء گپ کن انت۔“ (احمد یار 30:1972)۔

واجہ عاقل خان مینگل ماں وتی نبشتانک ” براہوئی یا کردگالی“ ء نبشتانگ کنت ” براہوچدگال جنگ ء شعر ء ردا مینگل، قمبرانی، میروانی، نوشروانی، سیپاد، ریشانی، گرگناتی، نغاڑی، جلمزئی، زرکزئی، ساسولی، بیرنجہ، سالانی اوئی براہوئی ٹمن انت کہ جدگالان ء کش ات انت۔“ (اُلس: 99)۔

آغا نصیر خان احمد زئی نبشتانگ کنت،

” براہوئی ٹمنانی 85 درصد مردم bilingual بزاں دوزبان انت ء آدو مادری زبان بلوچی ء براہوئی گوش انت (بیدار 28:1986)۔

رودراتکی بلوچستان ء گیش تر بلوچ براہوئی ٹمنانی نام ء زانگ بنت، بنگلزئی، لانگو، لہڑی ء شاہوانی وت ء راہر چنگلس کہ براہوئی بگش انت ولے ماں بلوچی ء ٹونک ء ہبر کن انت (پیکولین 2-3:1988)۔

ہماٹمن کہ آوانی یک بہرے بلوچی ء دومی بہرماں براہوئی ء گپ کنت اے وڑ انت، رند، بنگلزئی، لانگو، شاہوانی، لہڑی، میرواڑی، قمبراڑی، رودینی، ساللاڑی، ساجدی، زہری، محمد حسنی، ریکی بزنجو، ریشانی، مینگل، سیپاد، بادینی، جمالدینی (رخشانی) (Encyclopediairanica)

مذہب:

لہتیں قومانی چست بونگ ء دیم ء روگ ء مذہب ء مزینں کردے پیش داشتگ چوش کہ اسرائیل، ایران ء سعودی عرب ء لہتیں قوم، وتی قومی پچار ء خاطر مذہب اش کارمرزنہ کرتگ۔ بلوچ ہم قومانی ہمدومی ردء کابنت کہ مذہب ء انسان ء انفرادی معاملے یے زان انت۔

بلوچستان کہ دنیا ء کو بہن ترین دودماناں (تہذیبیاں) شہ کیے ء وارث انت ء کوہنیں دمب ء نشاناناں شہ آوانی مذہبی ستک ء منگ ء باروا ہم معلوم داری رسیت۔ ماں سہر دمب (نال) ء ادیرگے پاشک بوتگ کہ مردگانی سر روگٹ ء پادر وکت ء پلو ء انت لہتیں قبرانی تہا مرد ء جن ء کسانیں زہگ یک جاہ کل کرتگ ء گوں آوان ء سہت ء زیور، رزان، لیپک ء سلاح ہم گل کرتگ تانکہ مردگ وتی دومی زند ء ایشاں کارمز بکن انت۔ شریسی پدربیت کہ آدور ء مردم مرک ء شہ رند پدوتی زندگ بوتگ ء سہرا ستک ء یقین اش داشتگ۔

”بازیں دمباں مذہبی عبادت جاہ، ماتاد یوی یامادر ارض (ماتیں گلزمین) ء بت ء کوہان داریں گوکانی بت یا کہ درچک ء بوچانی نقش کش اگیں گلی رزاں درکپتگ کہ ایش ماں کوہنیں دوراں اے دگ ء مردمانی بت پرستی، حیوان پرستی یا کہ درچک ء بوچاں گوں عقیدت ء ستک ء پدربنت“ سعید (189-206:1971)

دست کپتگیں شاندیانی ردا شہ اسلام ء پیش بلوچ زرتشتی مذہب ء منوک ات انت۔ زرتشتی مذہب ماں بلوچستان ء زند ء میوگیں پڑاں وتی روگت سکت کرت۔ شہ اسلام ء آیک ء پیش بلوچستان ء تمدن دیرنی ء پادگلاں برز روان ات۔ شہ اسلام ء آیک ء پد زرتشتی مذہب گوں بلوچستان ء برز شائیں تمدن ء پنجی ء زیان ء لے گواہ بوت۔ (عسکری 116:2013)

ڈاکٹر عنایت اللہ (عنایت 105:2014) گوشتیت کہ شہ اسلام ء آیک ء پیش بلوچ گیش تر مردک ء زرتشت ء منوک ات انت، گوں اسلام ء آیک ء اے دگ ء مردم اسلام اش قبول کرت۔

بلوچ مذہبی معاملگانی تہا شہ شرک ء پال ء جنون ء یکسر پاک انت ء مذہبی معاملگانی ردا گوں پچیں دل ء دماغ ء بحث ء تران کن انت۔ (نصیر 104:1999)

بلوچانی گیش تر آبادی سنیانی حنفی فرقہ ء تعلق داریت البتہ کمیں کسے ء بلوچانی تہا کراماتی، ذگری ء شیعہ ہم است۔ اسلامی قانوند، شریعت ء اسلامی مدرسہ بلوچ چاگرد ء تہا خاصیں کردے پیش دارنت۔ (Hossienbor2000:63)۔

آرہیوگزر (ہیوگزر: 70) میسنء حوالہء نیشنگ کنت کہ اوگانانی برخلاف براہوینیانی تہا مذہبی
سِتک ء تعصّب کم انت پرچیکہ آوانی دگ ء تہا مسیت باز کم انت البتہ مکرانی بلوچ مذہبی رسمانی
پابندانت۔

ڈاکٹر عبدالرحمن براہوئی گوشتیت کہ انچہ تو براہوئی شیعہ نہ انت ولے گریوگ ء زاری ء و ہدا
”یا حسین“ گوش انت، شریشی اے اٹکل ء اندازہ جنگ بیت کہ آبدات ء امام حسینؑ ء منوک بوتگ
انت۔ (کامل 16: 1973)

اوگانی ء پاکستانی بلوچانی برخلاف ایرانی بلوچانی تہا شیعہ فرقہ ء منوک گیش ترانت۔ ڈاکٹر
حسین بُراہی سبب ء اے وڑ پد ر کنت،

”چوش کہ شیعیت فارسیاں شانزدمی صدی ء خلافت عثمانیہ ء سنی ترکانی خلاف ء یکجا
کرت ہے وڑشہ بالادستیں فارسیانی پادتراپاں سنیت بلوچان (ایران ء) ء یکجاہ
(متحد) بونگ ء گمک کرت۔ واجہ حسین بردیمتر فارسی بلوچ سیم ء دنگ ء بازین
ٹمن یا ٹمنی سروکانی شیعہ فرقہ اختیار کنگ ء سوج ء دنت، ایشانی تہا بشکرد، میناب،
سیستان ء کرمان ء بازین ٹمن شیعہ بونگ ء مجبور کنگ بوت انت۔“

-(Hossienbor2000:133-134)

ماں زگریانی عبادت ء گیش ترارزشت زگر ء دیگ بیت۔ زگری ”مہدی“ ء منوک آنت
کہ بازین تکاں شہ محمد ء منوکاں پرک ء تپاوت دارنت۔ رودراتکی مکران ء آبادتی ء سینک (1/3)
زگری آنت (Makran1976:113)۔

اچُش مکران ء ایرانی بہر ء ماں سر باز ء کش ء گور ء ہم جاہ منندیں زگری است۔

-(جہانبانی 31: 1336 ش)۔

دومی در

بلوچی ء براہوئی زبان

زبان:

ماں برے گیدی ء زبان سک باز کوہن انت۔ ایشی وجود ء خاطر ادوانسانانی بونگ ضروری انت، یکے گشوک ء دومی اشکنوک ء شہ ہماروچ ء کہ دو انسان ماں وجود ء آتک زبان ہم آوانی پچھی ء ہست ء موجود بوت ء زبان تاں ہماروچ ء زندگ مانیت تاں ہماروچ ء ایشی ہر دو گشوک زندگ انت۔ زبان ء وجود انسانی چا گرد ء محتاج انت ہے وڑ انسانی چا گرد ء وتی شوندری ء خاطر ء زبانے پکار انت، چیا کہ بیدشہ زبان ء چا گرد ء مردمانی نیام ء نزدیکی ء تعلق داری اڈ دیگ بوت نہ کنت، ڈاکٹر محی الدین قادری زور گوشتیت،

”زبان انسانی خیال ء مارگانی ودی کڑگیں ہے تیوگیں اندامی ء بدنی حرکت ء اشارگانی نام انت کہ ماں ایشی ء گیش تریں وڑ ء گوشگ ء قوت مان انت۔ اے اشارگاں دومی انسان سر پد بیت ء ہر وہدے بلوٹیت ہے گوشوکاں پدوتی۔
دیگال کُرت کنت۔ (زور 26:1932)۔

واجہ زبیر الرحمن ماں وتی نبشتا تک ”زبان کا ارتقاء“ ء نبشتگ کنت،
”زبان ء تاریخ ہممنکس کوہن انت ہممنکس کہ انسان ء وتی جند ء تاریخ۔
کساس پنچاہ لکھ سال پیش بن مانس وڑیں انسان گوں وتی وجود ء آیک ء زبان ء کارمزکنگ بنا کُرت، البتہ آئی وڑ ء ڈول جتا ات انت۔ اول سر ء انسان ء voice language بزاں توار ء زبان ء کارمز کُرت بزاں ہا، ہو، آہ ء دگہ دگہ۔ متننگا ہم آوانی پد ء پاچوڑ است انت۔ وٹھی ء وخت ء مروچی ہم مابا ء ہو ء توار درگیج آن۔ رند تر ء وختے کہ توارتاں دور ء سر نہ بوت شہ signal language بزاں اشاربانی زبان ماں وجود ء آحت۔ اے زبان تاں دیر ء ہلان بوت۔ تاریگی ء اے اشارہ بے سیت ات انت شہ انسان گوں شاہیگانی ء

وقتی حالاں بیان کنگ ء خاطر ا شہ عکساں مکم گرگ بنا کرت۔ شہ کوہنیں
 دمبانی پیشکانڈگ ء انجیں چھڑی در آحتگ کہ ماں ایشی سر اردماں رد ء عکس
 کشوک انت۔ چوش کہ آسک ء ماہی ء عکس کہ ایشی مطلب انت، نون نان
 ورگی انت۔ ایش pictographical language بزاں عکسانی
 زبان گوشگ بیت۔“

۔ (www.awaz.today.pk/zubair-rehman/zuban-ka-irtiqqa)

زبانانی علمی گیشست ء وڑ ء دنیا ء تیوگیں زبان وتی جوڑشت (ساخت) ء رد ء بازیں
 ڈلانی تہا بہر کنگ بنت۔ شریشاں بیدشہ افریقی زبانان کہ ایشانی کہول ء نسل ء بارو اپٹ ء پول
 متننگ ء انگت سرجم نہ بوتگ۔ دگہ سے ڈل انجین انت کہ وتی جوڑشت ء سبب ء جتا جتا میں کہول
 ا شمار بنت۔ ایشانی تہا یک ڈلے تجریدی یا یک لبزی زبانانی انت۔ ہما زبان کہ ایوک ء شہ یک
 مادہ یا بنچک ء در کپ انت ء مادہ یا بنچک ء بندات یا گڈ سر ء بچیں حرفے لچینگ نہ بیت۔ چینی و
 سیامی زبان اے ڈل ء تہا کایت ایش شہ توار ء بدلی ء وتی مطلب ء پڈر کن انت۔ ایشانی لبزانی امبار
 سک کم ء ہر لبز معنادار ء پادار (مستقل) بیت۔ ایشانی ہر لبزے ماں جملہ ء تہا وتی ہند ء جاگہ ء اعتبار
 ء جتا میں معنایے دنت۔

دومی ڈل ہما انت کہ آوان ء ترکیبی زبان گوشگ بیت۔ اے ڈل ء زبان لبزانی شکل ء دروشم ء
 بدل نہ کن انت ولے معنابدل کنگ ء خاطر اپیشوند ء پدوند ء دروشم ء لبزانی ٹکر کارمرز کن انت۔ اے ہر
 ٹکر وتی اصلیں شکل ء دروشم ء برجہ داریت۔ اے وڑیں یک زبانے ترکی انت۔ اے زبان ترکیبی یا
 Agglutinative بزاں جوڑشت ء زبان گوشگ بنت۔ سیمی ڈل ء زبان Amalgamative
 زبان گوشگ بنت۔ اے ڈل ء زبانانی خاصیت ایش انت کہ ایشانی تہا گیش تراشتقاق بیت۔ ماں
 اے اشتقاق ء شہ پیشوند ء پدوندان کارگرگ بیت۔ وختے دو جتا میں لبزوں بیدشہ بدلی ء ہوار گیجان ء
 یک نوکیں مڑبے ٹاہینگ بیت۔ اے وڑیں مرکب امترجی گوشگ بیت۔ اے ڈل ء زبانانی تہا

ونختے تو کی بدلی ہم بیت کہ شریشی لبرز شکل ء دروشم چٹ بدل بیت ء یک خاصیں معنایے دنت (صدیقی 12:1971) آریائی، سامی زبان ء دراوڑی زبان ہمے ڈل ء تہامان انت۔ اے اشتقاقی زبانانی یک جہلی شائے تجلیلی گوشک بیت کہ اے شاخ دیرئی کڑگیں زبانانی لڑ ء اُشمار بنت۔ انگریزی ء فرانسسیسی ہمے لڑ ء تہا کاینت (براہوئی 79:2006)۔

زبان زانت دنیا ء تیوگیں زبانان ء جتا جتا ئیں کہولانی تہا بہر کرتگ انت اے کہول اے وڑانت۔

- 1- آریائی-2- دراوڑی-3- مونڑا-4- سامی-5- ہند چینی-6- بانتو-7- امریکی-8- ملایا۔
- آریائی:

اے کہول ء مسترین شاخ اے وڑانت، ہند ایرانی، ارمنی، بلقان سلافی، البانوی، ہیلیینی، اطالوی، کیلڈک، ٹیوٹونی۔

دراوڑی:

تامل، ملیالم، کنڑی، تلنگی، کرخ، براہوئی (وتی یک نبشتانکے ء میک ایلپن گوشیت منی مفروضہ ایش انت کہ براہوئی ایلامی زبانے نہ کہ دراوڑی۔) (McAlpin 2015:551-586)۔

مونڑا: گوئڈ، سننتال، منڈلی، راج محللی، سمبھل پوری۔

سامی: عربی، عبرانی، سُریانی، فنیتی، آشوری۔

ہند چینی: چینی، سیامی، تبتی، برمی۔

بانتو: افریقہ ء اصل باشندگان زباں اے کہول ء تہامان انت۔

امریکی: اے کہول ء تہا امریکہ ء ریڈ انڈینانی زبان مان انت۔

ملایا یا سلاوی۔

بلوچی زبان ۽ لسانی پڙدر:

زبان زانت زبانان لسانی راہبندانی رُو ۽ ماں جتا جتائیں کہول ۽ طبرانی تہا بہر کن انت ۽
ہے بہر ۽ بانگ ۽ رد ۽ بلوچی زبان ۽ لسانیاتی خاصیتانی بنیات ۽ ہند یورپی زبانانی کہول ۽ ایرانی ڈل ۽
باسکے اُشمار کن انت۔

”لسانیاتی شاہد یانی رد ۽ اے گپ پدراننت کہ پیش شہ اسلام ۽ بلوچ شہ کاپسی زر
کنک ۽ اُلڈ ۽ بار کرت انت بلوچی ۽ کُردی ۽ نزیسکی ۽ شہ اے لیکہ گیش تر محکم بوتگ
چیا کہ کُردی مروچگیس عراق ۽ گیش تر گوشگ بیت“۔ (Barkar, II : xxiii)

بلوچی زبان ۽ سیالی گون قطب رو کپتی ایرانی زبانان انت ۽ ایش شہ فارسی ۽ جتا انت کہ
جانڈم رو کپتی زبانے، ماں بلوچی زبان ۽ عربی، فارسی، ہند آریائی (رو کپتی سندھی پاڙو) ۽ گونڈیس
کسائے ۽ براہوئی لبر زمان انت۔

۔ (Encyclopedia of languages of the world)

”بلوچی زبان ۽ جند ۽ بارو اما پک گوشت کنن کہ اے آریائی زبانانی ایرانی
ڈل ۽ سیالی داریت ۽ پہلوی زبان ۽ گہار دراکنت و پہلوی ۽ وڙایا آئی ہمراہی ۽
(یک وختے) شہ کوہنیں فارسی ۽ دراکتہ“ (موکلا 2: 1973)۔

نامداریں زبان زانت واجد الفائن بینن نشنگ کنت کہ
”بلوچی زبان ۽ سیالی ۽ وڙا قطب رو کپتی ایرانی زبانے کہ گون ایرانی پار تھیائی ۽ نوکیں کُردی،
تاتی ۽ طالشی زبان ۽ نزیسکیس سیالی داریت۔“

۔ (Encyclopediairanica.org/articles/balochisitan iii)

ہندوستان ۽ نامداریں زبان زانت ڈاکٹر محی الدین زور بلوچی ۽ پشتو زبان ۽ سیالی ۽
گون ہند یورپی کہول ۽ گنڈیت۔ آگوشیت کہ اے ہر دوزبان شہ اوستائی زبان ۽ در کپتگ انت۔
۔ (زور 75: 1932)۔

نامداریں کو اس واجہ عاقل خان مینگل نیشنگ کنت،

”ہمادی زبان ہمداء آریائیانی ہما زبان ات کہ مروچاں آئی پدء پاچوڑ مارا
ماں بلوچی، گیلکی، طالکی، لُری، کُردی ء کردگالی زبان ء دزکپ انت۔ اے
زبان ہزاراں سال پیش ماں روکپتی ایران بزاں رے، ہمدان، آذربائیجان
ء کرمانشاہ ء دمگاں گوشگ بوتگ۔“

آدیم ترء نمیسیت،

”اے گپ سہرا انت کہ بیستون (ایران) ء دگہ تاراں نقشیں نیشنگ ہمدادی
زبان ء انت کہ اے نیشنگ گوں بلوچی زبان ء گیش ترسیالی دارنت۔“
(صبا 101-107:1995)

زبان زانت بلوچی زبان ء صوتیاتی ء اشتقاقی بنیات ء ہندیورپی زبانانی ایرانی ڈل ء زبانی زان
انت کہ اے کہول ء تہا فارسی، کُردی، پشتو ء بلوچی ہوارانت۔ (Hossienbor2000:56)
ایگنس کورن نیشنگ کنت،

”بلوچی زبان ء سیالی گوں قطب روکپتی ایرانی زبانان انت کہ ایش نوکیں فارسی ء
برخلاف شہ کُردی ء پارٹی زبان ء نزدیک ترانت۔“ (Korn2005:37)

بہروز برجستہ دلفروزوتی لیکہ اے وڑپڈر کُرتگ،

”بلوچی ء سیالی گوں ایرانی زبانانی قطب روکپتی ڈل ء انت کہ اے ڈل ء تہا
ایدگہ نوک ایرانی زبان چوش کہ کُردی، زازکی، گیلکی، مازندرانی ء طالش ہوار
انت، وختے کہ فارسی، لُری ء تختیاری ء درجہ بندی جاندم روکپتی ایرانی زبانانی
لڑ ء کنگ بوتگ۔“ (Dilforooz2010:19)

براہوئی زبان ۽ لسانی پڑور:

براہوئی زبان (کہ ایشرا کردی یا کردگالی ہم گوش انت) ۽ سیالی ۽ نزیٹکی گون زبانانی کجام کہول ۽ ٹبر ۽ انت ۽ اے بارواہر چنکس نظریہ ۽ راگند دیما آحتنگ انت گیش تراٹکل ۽ اندازگانی بنیات ۽ انت۔ لہتیں زانت کار براہوئی ۽ سیالی ۽ گون زبانانی دراوڑی کہول ۽ گنڈ انت۔ زانت کارانی دگہ ڈلے براہوئی ۽ سر ۽ بُن ۽ بارت گون اسکھیتی یا ساکا ڈل ۽ زبانان گون ہوار کنت۔ ہے زوتا نوکین خیالے دیما آتنگ کہ براہوئی زبان پروٹو ایلامی ۽ سیال انت ۽ زبانانی ہماٹبر ۽ گون یکے بیت۔

براہوئی زبان ۽ سیالی ۽ گون دراوڑی کہول ۽ ہم گرئنج کنگ ۽ دعویٰ دارانی تہا ڈینس برے، ڈاکٹر ایسمینو ۽ ڈاکٹر اندرونوف ہوار انت۔ دراوڑی زبانانی کہول ۽ تیوگیس زبان جانڈی ہند ۽ گوشگ بنت۔ ڈینس برے گوشتیت کہ براہوئی شہ دراوڑی زبانانی بڑہ ۽ دراتنگ ۽ پہ آراتی بلوچی، فارسی، سندھی، پنجابی ۽ ایدگہ زبانان شہ لبز وام زرتگ ولے وتی گراٹمر ۽ توک ۽ ہچیں بدلی نیاورنگ۔ (Bray 1977:7)

براہوئی زبان ۽ گون اسکھیتی یا ساکا ڈل ۽ سیادی ۽ دعویٰ دارانی تہا ڈاکٹر رابرٹ کالڈ ویل، ای موکھر ۽ جیمز پرنس نامدار انت۔ رابرٹ کالڈ ویل گوشتیت کہ براہوئی ساکا یا توراتی زبانانی کہول ۽ گون سیالی داریت۔

واجہ عاقل خان مینگل ماں وتی نبشتا نک ”کردگالی زبان ۽ آریائی دروشم“ ۽ نبشتگ کنت، ”واجہ ڈینس برے ۽ کردگالی بزاں براہوئی زبان ۽ کاروکار پدستا کرزنت ولے ارمان ہمیش انت کہ کردگالی ۽ آریائی دروشم دراکنگ ۽ کم جہد گرتگ ۽ ناحق ۽ کردگالی ۽ دراوڑی زبانے لیک ات، رندی زبان زانت چوش کہ ڈاکٹر ایسمینو ۽ ڈاکٹر اندرونوف ہم اش آئی گشوکاں دیما نہ گوستگ انت وت واجہ

ڈینس برے براہوئی ۽ کساس دوہزار لوز ۽ گالوارنزا آورتگ کہ شراواں چل ۽
گیش لبز دراوڑی نہ انت، ۽ گیش تر ایرانی سر ۽ بن نیگ انت۔ امرگ ۽
گواپ بندی بزاں گراٹم ۽ مارفولوجی ۽ کئے دراوڑی دروشم گنگ ۽ کائنت، دگہ
گواپ ۽ آریائی، اسکھیتی، کافر پراسون ۽ ناپیدئیں زبان نیگ انت۔“
_ (صبا 135:1995)

“Brahui or Brahvi, also known as Biraui, Brahuidi, Brahuigi, and Kur Galli, belongs to the Northern branch of the Dravidian language family. It is spoken by 4 million people in Pakistan, mostly in the south central regions of Quetta and Kalat, the Sindh province, and in the eastern half of Balochistan. It is also spoken in Afghanistan, Iran, and Turkmenistan. The total population of Brahui speakers is estimated at around 4.2 million people <http://aboutworldlanguages.com/brahui>” .

نامداریں گواں واجہ میک ایلیپن گوشیت کہ

”دراوڑی زبانانی ٹولی ۽ برخلاف براہوئی ایلامی زبانانی ٹولی ۽ گوں سیالی داریت
بزاں شہ پروٹوزا گروسی ۽ پروٹوایلامی درانتک ۽ رنداہے زبان ایلامی ۽ براہوئی شاح ۽
ٹولانی دروشم ۽ دیم ۽ اتک۔“ (McAlpin2015:551-586)

نامداریں زانت کارفرینکلن ساوتھ ورٹھ ماں وتی مقالہ ”رائس ان ڈریوڈین“ ۽ نیسیت
Brahui, formerly considered a Dravidian language, has now been shown to be more closely related to Elamitic (see McAlpin 2012, unpublished)

”براہوئی کہ پیسرء دراڑی زبانی اُشمارکنگ بوتگ، نون ایشی نزیٹیکس سیالی گوں ایلامی

زبان ء پاشک بوتگ۔“ (SouthWorth142-144)

ایلامی زبان مروچیکیں جاندمی ایران ء زاگروس ء کوہستگی ء میدانی دنگاں گوشگ بُوَتگ ایلام تہذیب ء نبشت ء دیمرتی ء وتی ہم پلین سُمیر ء گوں ہوار بُوَتگ۔ نبشت ماں ایلام ء کساس 2900 پ م ء ردوم زُرَتگ کہ بریشاں ہمانشان ء مہر کارمرز بُوَت انت ہما کہ ماں سُمیر ء کارمرز بوت انت البتہ کوہن ترئیں نبشتا نک کہ پروٹو ایلامی گوشگ بیت شہ سُمیری ء چٹ جتانہ، اے تننگ ء وانگ نہ بُوَتگ بس ہمیش کہ ما ایشرا ایلامی ء نام داتگ کہ ایش ردہم بُوَت کنت۔ یک دگہ نبشت وڑے کہ خطی ایلامی گوشگ بیت 2500 پ م ء رواج دیگ بُوَتگ کہ تان لہتیں صدیاں کارمرز بُوَت۔ رنداشہ جاندمی میسو پوٹیمیا ء سُمیر، اگادی، مہنچی نبشت وام زورگ بُوَت (McAlpin2015:551-586)۔

زاگروسی مفروضہ:

میک ایلپن نبشتا نک ء گوشتیت،

”اے نبشتا نک ء بُنکی تصوّر پروٹو ایلامو دراوڑی ڈل ء سہرا کارکنگ انت کہ من ایشرا پروٹو زاگروسی ء نام داتگ، ایش مان ایلامی ء دراوڑی ذیلی ڈلاں بہر بیت ء براہوئی گوں ایلامی ذیلی ڈل ء سیالی داریت۔ من شدو پیسرا (McAlpin1975:109) سوج داتگ کہ پروٹو زاگروسی رندا پروٹو ایلامی ء ہوار بیت کہ ایش رند تر ء ماں ایلامی ء براہوئی ٹولیانی تہا بہر ء بانگ بیت منی مفروضہ ایش انت کہ براہوئی ایلامی زبانی نہ کہ دراوڑی۔“

(McAlpin2015:551-586)

زاگروسی کوہ، کوہانی دراجیں ردگے کہ اے کوہی ردگ شہ قطب روکپتی ایران ء بنا بیت ء شہ عراق ء گوزان ء تاں جاندم روکپتی ترکی ء شول کشیت۔ زاگروسی کوہی ردگ ء دراجی کساس

بلوچی زبان ۽ لسانی جغرافیہ :

بلوچی زبان گوشوک پاکستان ۽ صوبہ بلوچستان، صوبہ سندھ، صوبہ پنجاب، ایران ۽ صوبہ سیستان ۽ بلوچستان، ہرمزگان، کرمان، خراسان، سمنان ۽ گورگان، اوگانستان ۽ شوراوک، ریگستان، چار بڑجک، ہیلمند رود ۽ کَش ۽ گور، نیمروز، فرح، ہرات، بادغیس، فاریاب ۽ جوزجان، ترکمانستان (مرو)، خلیج ۽ عرب ملک، اومان، کینیا، تنزانیہ ۽ زنجبار ۽ جاہ منند انت۔

براہوئی زبان ۽ لسانی جغرافیہ :

براہوئی زبان گوشوک پاکستان ۽ صوبہ بلوچستان ۽ ساراوان، جہلاوان، لسبیلہ، پنجگور، آواران، پاکستان ۽ سندھ ۽ صوبہ ۽ اوگانستان ۽ شوراوک، ریگستان، چار بڑجک، نیمروز ۽ دمگ، ایران ۽ صوبہ سیستان ۽ بلوچستان ۽ ترکمانستان ۽ مرو ۽ دمگ ۽ جاہ منند انت۔

ماں انسائیکلو پیڈیا ایرانیکا ۽ نشتگ انت۔

”بلوچ اکثریتی دمگ ۽ تہا ایوک ۽ بلوچی زبان گوشگ نہ بیت، بلوچی ۽ ابید ایدگہ زبانانی لڑ ۽، شہ درستان ارزشت داریں زبان براہوئی انت۔ براہوئی گوں بلوچی ۽ یکجاہ ۽ کَش ۽ کَش ۽ گوشگ ۽ پھمگ بیت۔ روکیت ۽ شہ نوشکے ۽ بگر تاں ایرانی سیستان ۽ کہ اودا براہوئی گوشوکانی بیتگ آباد انت، سبے وڑ ماں اوگانسی سیستان ۽ ہم ایشانی بیتگ ۽ آبادی است انت۔ انچش ایران ۽ جانڈمی پلو ۽ ہم گندگ بنت۔ خاص کن ایران ۽ خاش ۽ شہر کہ وت براہوئی اکثریتی دمگے۔“

-(Encyclopediairanica/brahui)

بلوچی زبان ۽ پاڑو :

زبانانی تہا پاڑو بزاں لہجہ ماوخت ۽ درکنیت وختہ کہ یک زبانے ۽ گوشوکانی جتا جتا نیں ڈل گوں یک آدگر ۽ رو ۽ آء گیش مہ کن انت، یا کہ انتظامی وڑ ۽ آشہ یکے آدگر ۽ جتا بہ بنت یادگہ سوبانی

آسمر آگوں یکے آدگرے رابطہ دارنت۔ ہے وڑ ہمسائیگیں زبانانی اثرے ساہگ ء سماجی وڑانزیکے ء سبب ء زبانانی تہانوکیں پاڑوودی بنت۔

زبان زانت بلوچی زبان ء جتا جتا میں پاڑوآنی تہاوند ء بہرکن انت۔

لہلم گائیگر اولی زبان زانت انت کہ بلوچی زبان ء سرا باقاعدہ زبان زانتی ء اصول ء راہبندانی سراکارگر تک آبلوچی زبان ء دومزینیں پاڑو، قطبی بلوچی (سلیمانی یاروٹکی کوہستگی بلوچی) ء جاندی بلوچی (مکرانی) شاخانی تہا بہرگر تک۔ آگوشیت کہ اے ہردو پاڑوانی گوشوک یکے آدگرے جبرال سرپد نہ بنت ء ایش کہ اے پاڑوانی لبرگنج ء phonology ہم جتا انت۔ آجاندمی پاڑو ء دگہ دووند بزاں روٹکی ء روکپتی ء بہرکنت اچش آقطبی بلوچی ء انگت قطبی ء جاندی شاخاں بہر کنت۔ (Geiger 1898:32)

لانگ درتھ ڈیزہم گائیگر ء پد ورنداں زوران ء زبان ء ہے دو پاڑو بزاں قطبی ء جاندی پاڑوانی تہا بہرگر تک۔ (Dames 1904:3)

گریسن ماں لینگوسٹک سروے آف انڈیا ء تہا بلوچی زبان ء رودراتکی ء روکپتی پاڑوآنی تہا بہرکنت (Grierson 1921:329)۔

جوزف الفائن ہینن وتی کتاب:

“Balochi language dialectology with text” ء تہا بلوچی زبان ء

شش پاڑوانی بارو ء گوشت کہ ایشانی تہا یکے رودراتکی (سلیمانی) بلوچی انت ء دگہ پنج پاڑو روکپتی بلوچی ہیگ انت۔

آرودراتکی پاڑو ء حد ء سیم اے وڑڈس اتگ۔

”کونٹے بگرتاں لورلانی، ڈیرہ غازی خان، مری بگٹی علاقہ تاں سندھ ء سیم ء۔ روکپتی بلوچی

ء پنج پاڑوانی تہا رخشانی، سراوانی، کچی، لوٹونی بزاں لاشاری ء ساحلی ماں انت۔“

واجه الفائن ہینن روکپتی بلوچی ء پاڑوانی بہرے بانگ ء اے وڑگر تک۔

رخشانی پاڑو

آرخشانی پاڑو ۽ پنج شاخانی تہا بہر کنت بزاں،

ا۔ کلاتی :

کلاتی شاخ ۽ تہا سبیلہ ۽ بگرتاں مشکے، نال، سوراب، کلات ۽ مستونگ ۽ دمگ کاینت۔

ب۔ چاگئے ۽ خارانی :

اے شاخ ۽ تہا نوشکے، چاگئے، ڈالبندن ۽ خاران ۽ دمگ کاینت۔

پ۔ اوگانی :

اے شاخ ۽ گوشوک اوگانی بلوچستان ۽ گوں تعلق دارنت بزاں ہیلمند رود ۽ کش ۽ گور

تاقند بار ۽ روکپت، گریشک، رود بار، چار بربک، چکانسور ۽ شین ڈنڈ ۽ دمگ مان انت۔

ت۔ سرحدی :

سرحدی بلوچی شہ ڈالبندن ۽ بگرتاں زاهدان، نصرت آباد ۽ زابل تاں مروتر کمانستان ۽

دمگاں گوشگ بیت۔

ٹ۔ پنجگوری :

رخشانی بلوچی ۽ پنجگوری شاخ ناگ آواران، ہوشاپ، رخشان کور ۽ کش ۽ گورتاں ایران ۽

دنگ ۽ ماشکیل ۽ گوشگ بیت۔

سراوانی پاڑو:

سراوانی پاڑو زاهدان ۽ جاندم ۽ بگرتاں راسک، کوبک ۽ خواش ۽ دمگاں گوشگ بیت۔

کچی پاڑو:

کچی پاڑو کچ ۽ دامان ۽ تاں تمپ ۽ گوشگ بیت۔

لوٹونی یا لاشاری پاڑو:

اے پاڑو خواش، ایران شہر ۽ فنوج ۽ دمگاں گوشگ بیت۔

ساحلی پاڑو :

بلوچی زبان ء اے پاڑو بلوچستان ء پاکستانی ء ایرانی بہر ء تیاب گوری دمگاں گوشگ بیت

(Elfenbein1966:11-15)

A dialect Survey of Neil ء Valerie carleton ماں وتی کتاب

Balochi ء بلوچی زبان ء سے پاڑوانی تہا بہر کن انت بزاں رودراتکی، جاندمی (ساحلی، مکرانی) ء روکپتی (رخشانی) پاڑو۔ (Carleton1987:9)۔

کارینا جہانی بلوچی زبان ء خاطر اول سردو پاڑو بزاں رودراتکی (رخشانی) ء روکپتی

(مکرانی) ء ڈس ء داتگ ء لے رند ء آبلوچی ء سے پاڑو بزاں رودراتکی، مکرانی ء رخشانی تہا بہر

کرنگ۔ (Jahani1989:74) (Korn2005:41)۔

ڈاکٹر واحد بخش بزدار ء گوشگ انت کہ رودراتکی بلوچی ء مقابلہ ء روکپتی بلوچی ء مکرانی ء

رخشانی پاڑوانی نیام ء نکسیں فرقے نیست پداہم بلوچی زبان ء ہرستیں پاڑوانی فرق ء ہنکی سبب ہما وام کپتگیں صوتیہ (Phonemes) ء لہز گنج انت کہ ایشانی نیام ء فرق ء تپاوت ودی کرنگ

(بزدار 109 : 2008)۔

نامداریں کو اس کو کائیسلو وانشتگ کنت،

“The Balochi Language. The Balochis speak the Balochi language, which belongs to the northwestern group of Iranian languages and is similar to the Kurdish language. There are three large groups among Balochis who speak their native language:

Eastern Balochis (1.8 million), who live in Pakistan (Balochistan, the northwestern part of

the Sindh Province and southwestern Punjab); about 800 Balochis live in India (Uttar-Pradesh); Western Balochis (1.8 million): 1.1 million live in Pakistan (northwestern Balochistan); 0.4 million in Iran (northern Sistan); 0.2 million in Afghanistan; and about 30 thousand in Turkmenistan; Southern Balochis (3.4 million): 2.77 million live in Pakistan (mainly southern Balochistan); 0.4 million in Iran (southern Sistan); 0.13 million in Oman; and 0.1 million in the UAE ”, (Kokaislova2012:46).

آغا نصیر خان ء گوشتگ انت کہ بلوچی زبان ء دو مستریں پاڑوانت کہ یکے رودراتگی ء دومی روکپتی پاڑوانت۔ ماں ہر دو پاڑواں لہتیں لہزانی تلفظ کنگ ء پرک است ولے شہ تلفظ ء بدلی ء لہز ء معنہ بزانہ ء پچیس اثرے نہ کپیت۔ (احمد زئی 13: 1981)۔

دیتر ء واجہ نصیر خان رودراتگی ء روکپتی لہزانی مثال دنت کہ تلفظ اش بدل بنت چوش کہ ” و “ ء ” ی “ ء بدلی۔

- 1- (آرونک - آرینک)، (دستونک - دستینک)، (حور - حیر)، (روملاس - ریملاس)، (مود - مید)، (دور - دیر) ء دگہ بازیں۔
 - 2- مغربی ء مشرقی پاڑو ء دومی فرق ایش انت کہ ماں لہتیں لہزاں رودراتگی پاڑو گوشتوک غ، ف، ش، ژ، خ، ث، ی ء حرف کارمرکن انت ء ہمیشاں روکپتی پاڑو ء گ، پ، چ، ج، ک، س، ت، و، کارمرکن انت۔
- چوش کہ گ = غ (ورغ - ورگ)، (ندغ - ننگ) ء دگہ دگہ۔

پ = ف (آپ-آف)، (دپ-دف)، (شپ-شف) ء دگہ دگہ۔
 پچ = ش (مروچی-مروشی)، (سوچن-سیشن) ء دگہ دگہ۔
 ج = ژ (واجہ-واژہ)، (بوج-بوژ) ء دگہ دگہ۔
 ت = ٹ (بوٹہ-بیٹہ)، (کتہ-کشہ) ء دگہ دگہ۔
 ح = خ (بخت-بخت)، (رحت-رخت) ء دگہ دگہ۔
 ک = خ (کنوک-کنوخ)، (گوک-گوخ)، (جنوک-جنوخ) ء دگہ دگہ۔

ڈاکٹر بدل خان گوشتیت کہ،

”بلوچی زبان گوشوک ماں پاکستان، ایران، اوگانستان، سوویت یونین ء گلغ ء نندوک انت چر یشاں گیش ترمردم بزاں ترکمانستان اوگانستان ء پاکستان ء بلوچستان ء گیش تریں ہر ماں رخنشانی گوشتن ء تران کنت، اے گوشتن چہ ایرانی بلوچستان، پاکستانی بلوچستان ء قبائلی ہند، سندھ ء خلیج ء بلوچانی گوشنناں سک نزیک انت پمیشکا منی خیال ء رخنشانی گوشتن ء تہا اسٹینڈرڈ زبان ء جوڑ بوتگ ء دراہیں خاصیت است انت۔“ (صبا 146: 1998)

معیاری زبان (بلوچی):

ایش یک حقیقتے کہ بلوچی زبان ء روکپتی پاڑو ء گیش تریلز انکی کار بوتگ ء ہے پاڑو ء سک باز کتاب چھاپ بوتگ ء بازیں تاک ء ماہتاک شنگ بوتگا انت۔ بلوچی زبان ء اے پاڑو اسٹینڈرڈ زبان ء بتک ء وتی ہند ء جاگہ وت جوڑ کرتگ۔

کوروشی زبان :

جاندم روکپتی ایران ء بلوچی ء ہمرنگیں دگہ زبانی کہ کوروشی زبان گوشگ بیت کہ زبان زانتی ء علم ء رد ء بلوچی زبان ء (macro language) بزاں دُوریں شانے ء حیثیت

داریت۔ کوروشی زبان گشوکانی آبادی کساس 10,000 مردم انت کہ ایران ۽ سیستان ۽ بلوچستان ۽ کرمان، ہرمزگان، فارس، بوشہر، خوزستان، اصفہان، کوہ گلوہ ۽ بویر احمد ۽ صوبہ ۽ کشم (جزیرہ) ۽ جاہ مند انت۔ جی یے کوروش وت ۽ قریش ثمن ۽ دگہ جی یے وت ۽ کوروش کبیر (سائرس) ۽ پساندگ گوش انت۔ مالداری ۽ اُشتروانی کوروش ثمن ۽ زند گوازینگ ۽ وسیلہ بُوتگ۔

(Nourzaei:2)

انہن لوگ (ethnologue) ۽ تہا نبتگ انت کہ کوروش زبان بلوچی زبان ۽ ڈاجاہ کبیت کہ ماں ایشی ۽ فارسی ۽ کئکے دروشم مان انت ہے سانیٹ ۽ دیکتہ ۽ نبتگ انت کہ کوروشی نبتگانکی چارو ٹپاس ۽ رندے گپ پدربیت کہ کوروشی زبان ۽ درجہ بندی بلوچی ۽ پاڑو ۽ حیثیت ۽ بُوت کنت کہ اے شہ فارسی ۽ اثر مند انت۔ اے پد رنہ انت کہ کوروشی پرچا ۽ کدی بلوچستان ۽ اشت ۽ قشکانی ثمن ۽ ہوار بوت انت۔ کوروش بلوچانی اولی ثمن نہ انت کہ شہ بلوچستان ۽ لڈ ات انت بلوچانی دگہ مزنیں ڈل قطب ۽ نیمگ ۽ سیستان، خراسان ۽ ترکمانستان ۽ پلو ۽ لڈ اتگ انت۔ اے دلچسی ۽ گپے کہ کوروشانی گشتگیں گیدی قصہ ترکمانستان ۽ سیستان ۽ بلوچانی گور ۽ ہم دست کپ انت۔

<http://www.ethnologue.com/17/language/ktl>

جہل ۽ پہ درور کوروشی زبان ۽ دوز باعی بزاں چارہتی گوں بلوچی بدل ۽ دیگ بُوگ ۽ انت

کہ بلوچی زبان ۽ کوروشی زبان ۽ آپی سیالی ۽ پد رکن انت۔

کوروشی :- بیاتاجان و ہم جانانہ ات بان

بیاتالہ شاہانہ ات بان

بیاشازی بیا گوں من بفاکن

بیاتاکا بھریک دانہ ات بان

بیاتاجان و ہم جانانگ ات بان

بلوچی :-

بیاتالہ شاہانگ ات بان

بیاشہزادگِ بیاجوں من وفاکن

بیاتا گوہر یک دانگ ات بان

دلم ای دُوریت خون بُوی لیلی

کوروشی :-

نمانتا عمرم ای دنیا خیلی

بیچُنت روج بفاکن دھتلو کم

گلاں ہم بلبلاں ہم است متیلی

دل اُن اش دُوری ات خون بُوت لیلی

بلوچی :-

نمننتہ عُمر اُن اش دُنیا سَتیلی

بیچُنت روج وفاکن دُتلو اُن

گلاں ہم بلبلاں ہم است متیلی

براہوئی زبان ۽ پاڙو:

گیدی ۽ ایدگہ زبانی وڙا براہوئی ہم وڙ وڙ ۽ پاڙوانی واہند انت۔ زبان زانت براہوئی ۽ سسے مستریں پاڙوانی تہا بہر کُرتگ انت کہ شریشاں اولی ۽ ساراوانی پاڙو گوش انت۔ ساراوانی پاڙو شال، مستونگ، قلات، کچی، بوالان، سیوی، سوراب، گدر، بسیمہ ۽ ناگ ۽ دمگ ۽ گوشگ بیت۔

دومی پاڙو و جھالاوانی پاڙو انت کہ شہ انجیرہ ۽ بنا بیت ۽ تیوگیں خضدار، آواران، لسبیلہ، سندھ ۽ ضلع دادو، لاڙکانہ، حیدرآباد ۽ کراچی ۽ جاہ منندیں براہوئی تھمن ہے پاڙو ۽ گپ کن انت۔

براہوئی زبان ۽ سہمی پاڙو ۽ رخنشانی یا نوشکینی پاڙو گوش انت۔ اے پاڙو پاکستان ۽ نوشکے، چاگئے، حاران ۽ ضلع پنجگور ۽ ایدوگانستان ۽ ہیلمند، نیمروز، شوراوک ۽ ریگستان ۽ دمگ ۽ ایران ۽ صوبہ سیستان ۽ بلوچستان ۽ ترمکستان ۽ علاقہ مرو ۽ گوشگ بیت۔

معیاری زبان (براہوئی):

ڏاکٹر رزاق صابر گوشیت کہ،

”براہوئی زبان ہم وتی کش ۽ گور ۽ ایدگہ زبانی وڙ ۽ شہ یک ۽ گیش (بزاں سسے مزین)

پاڑوانی زبانے براہوئی زبان ۽ پاڑوانی نیام ۽ انکسین مزین تپاوتے نیست کہ یک پاڑو ۽ مردم دومی پاڑو ۽ گپاں سر پدمہ بنت پدہم لہز انکی زبانے ۽ شوندری ۽ پاراے الہی انت کہ براہوئی زبان ۽ یک پاڑو یے ۽ ایدگہ پاڑو والاعلمی، لہز انکی ۽ معیاری پاڑو ۽ دروشم ۽ قبول بہ کن انت۔ منی خیال ۽ براہوئی زبان ۽ ساراوانی پاڑو ۽ براہوئی زبان ۽ ایدگہ پاڑوانی گوشوکانی خاطر اقبال قبول بوت کنت ۽ صرفیات ۽ اعتبار ۽ براہوئی زبان ۽ ساراوانی پاڑو ۽ علمی ۽ تعلیمی زبان ۽ حیثیت دیگ بہ بیت۔ (صابر 20-27:1998)

بلوچی ۽ براہوئی حروف ۽ حرکات:

ہما حرف کہ ایدگہ حرفاں ہوارکنگ ۽ گمک کن انت ایشاں ماں عربی ۽ ”علت“ ۽ انگریزی ۽ Vowel گوش انت۔ ایدگہ حرف کہ گوں آوان ۽ ”علت“ ۽ حرف ہوارمہ بنت توارودی کُرت نہ کن انت ایشان ۽ صحیح حروف (Consonant) گوش انت۔

بلوچی ۽ براہوئی زبان ۽ الفباء (حروف تہجی) شہ عربی، فارسی ۽ ہندی (اُردو) ۽ حرفاں زورگ بوتگ چوش کہ، اب پ ت ٹ ث ج چ ح خ ڈ ذ ر ز ش س ص ض ط ظ ع ق ہ عربی ۽ خاصیں حرف انت۔ گل م ن وہ ۽ ی ے۔ شریشاں؛ ث، ح، ذ، ص، ض، ط، ظ، ع، ق، ہ عربی ۽ خاصیں حرف انت۔ ہے وڑ فارسی ۽ ”پ، چ، گ، ڙ“ ۽ پد رکنگ ۽ خاطر ”ب، ج، ک، ڙ“ ۽ نشانانی تہابدلی آرگ بوتگ وہدیکہ فارسی حرف اُردو ۽ خاطر کارمرزکنگ بوت ۽ لہتیں توارماں فارسی ۽ نہ ات انت۔ چوش کہ ”ٹ، ڙ، ایشانی خاطر ”ب، د، ڙ“ ۽ نشانانی تہابدلی آرگ بوت۔ انچش ہائیہ توارانی خاطر اسادگیں ۽ ہائے مخلوطی ۽ حرف ہواریں (مرکب) لہز ۽ پد رکنگ بوت۔ چوش کہ ”بھ، پھ، تھ“ عربی زبان ۽ حرف ماں بلوچی ۽ براہوئی لہزانی خاطر کارمرز نہ بنت اے حرف ایو کا عربی لہزانی نیسیگ ۽ درگت ۽ کارمرز بنت عربی حرفانی بدل ۽ ماں بلوچی ۽ براہوئی ۽ اے حرف کارمرز بنت۔

ق	ع	ظ	ط	ض	ص	ذ	ح	ث	عربی
ک	ا	ز	ت	ز	س	ز	ا-ہ	س	بلوچی ۽ براہوئی

براہوئی ۽ ایک خاصیں حرفے ”ث“ انت کہ ماں بلوچی ۽ کارمرزنہ بیت الیشی خاطر ”ل“ ۽ حرف ۽ نشان ۽ تہا بدلی آران ۽ ”ل“ ۽ سراسے ٹک دیگ بیت۔ ”ث“ لبرانی بندات ۽ نیاحت الیشی توارل، ط، ح، ۽ توارانی یکجائی ۽ ایک خاصیں توارے (احمدزئی 2009:8)۔

بلوچی حرف:

سید ہاشمی ۽ کارمرز کرتگیں حرف الیش انت،

اب پ ت ٹ ج چ د ڈ ر ژ س ش ک گ ل م ن و ہ ی ے
(ہاشمی 1965:15)۔

ماں اوگانستان ۽ کارمرز بوو کیں حرف اے وڑ انت،

آ ا ب پ ت ث ج چ ح خ ح خ د ذ ر ز ژ ر س ش بن ص
ض ط ظ ع غ ف ق ک م ل ن و ہ ی ی ی ی
(پردلی 47-50: 1388 ہش)

بلوچی اکیڈمی ۽ چھاپ بوو کیں کتابانی تہا اردو ۽ تیوگیں الفبا کارمرز بنت۔

اب پ ت ٹ ج چ ح خ د ڈ ر ژ س ش ص ض ط ظ ع غ ف ق ک گ ل م ن و ہ ی ے۔

براہوئی حرف:

درخانی خاہوت ۽ کارمرز کرتگیں الفبا،

ا، ب، بھ، پ، پھ، ت، تھ، ٹ، ٹھ، ث، ج، جھ، چ، چھ، ح، خ، د، دھ، ڈ، ڈھ، ذ، ز، ر، رھ، ژ،

ڑھ، ز، ژ، س، ش، ص، ض، ط، ظ، ع، غ، ف، ق، ک، کھ، گ، گھ، ل، لھ، ݳ، م، مھ، ن، نھ، و،
ہ، ے، ی، یے۔ (براہوئی 133:2006)۔

مولوی اللہ بخش مرحوم ۽ کارمزر کنگلیں الفبا اے وڑانت،

ا، ب، پ، پھ، ت، تھ، ث، ج، چھ، ح، خ، د، ذ، ر، ر، ژ، س، ش، ص، ض، ط،
ظ، ع، غ، ف، ق، ک، کھ، گ، گھ، ل، م، ن، و، ہ، ے، ے، ی (صابر 16:1998)۔

ڈاکٹر عبدالرحمن براہوئی ۽ ہر حملنیگیں الفبا یاں اے وڑانتگ

ا، ب، بھ، پ، پھ، ت، تھ، ج، جھ، چ، چھ، ح، خ، د، دھ، ڈ، ڈھ، ذ، ر، رھ، ژ، ٹھ، ز، ژ،
س، ش، ص، ض، ط، ظ، ع، غ، ف، ق، ک، کھ، گ، گھ، ل، لھ، ݳ، م، مھ، ن، نھ، ٹ، نگ، و، ہ، ے،
ی، یے۔ (براہوئی 134:2006)

براہوئی لکھوڑ کمیٹی ۽ اولی دیوان (اپریل 1989) براہوئی ۽ خاطر اردو رسم الخط ۽ تیوگیں حرفانی

ہواری ۽ براہوئی ۽ خاصیں حرف ” ݳ “ ۽ زورگ ۽ منظوری دات، اے حرف ایش انت،

آ، ا، ب، بھ، پ، پھ، ت، تھ، ٹ، ٹھ، ث، ج، جھ، چ، چھ، ح، خ، د، دھ، ڈ، ڈھ، ذ، ر، رھ، ژ،
ڑھ، ز، ژ، س، ش، ص، ض، ط، ظ، ع، غ، ف، ق، ک، کھ، گ، گھ، ل، لھ، ݳ، م، مھ، ن، نھ، و، ہ،
ے، ی، یے۔ (صابر 17-18:1998)۔

ڈاکٹر زاق صابر نبشنگ کنت،

” ماں بلوچی ۽ براہوئی ۽ سستیں حرکت دگہ وڑے ۽ ہم کارمزر بنت، ماں دوئیں زبانناں ہمزه (ء) ۽
برزہ جہل ۽ زیر، پیش ۽ زیر ۽ ہواری ۽ حرف ٹاہینگ بوٹگ۔ “ (صابر 106:1994) ہے ہر سستیں
حرفانی بارو اڈاکٹر تاج محمد بریسیک نبشنگ کنت،

” ۽، ۽ ۽ ۽ توار کہ نون ماں بلوچی ۽ نبشنگ بوٹگ ۽ انت حقیقت ۽ نوکیں حرف گوٹنگ نہ
بنت چنیا کہ آوانی ہمدوریں توار ماں رسم الخط ۽ دگہ حرفانی صورت ۽ موجود انت چوکہ ” ۽ “ ۽ مٹ ۽
الف ” ۽ “ مٹ ۽ ۽ ی، ی، ۽ ” ۽ “ مٹ ۽ واو گندگ بیت، ایشانی ضرورت نہ انت، باید انت کہ یل
دیگ بہ بنت “۔ (صبا 48:1998)

بلوچی زبان ۽ دگہ لہتیں زانت کاردی ہے ہر سبیں حرفاں کارمرز کنگ ۽ حق ۽ نہ انت چوش
کہ اکبر بارکنزی، صدیق آرات، کارینا جہانی ۽ دگہ دگہ۔

حرکت ۽ مقرون (جاڑیں حرف):

حرفاں یکجا کنگ خاطر لہتیں علامت کارمرز کنگ بیت کہ ایش ماں اردو ۽ حرکات یا
اعراب گوشگ بنت ایشاں ماں دو جا گہاں بہر کنگ بیت گونڈیں تواروالیں حرکت ۽ دراجیں توار
والیں حرکت۔

بلوچی ۽ براہوئی زبان ۽ حرکت یک کچ انت چوبزاں، گونڈیں حرکت ”زبر ()“، زیر
() پیش ()۔

دراجیں حرکت ”آ (AA)، ی (EE)، و (OO)، و (O)۔

حرف مقرون (جاڑیں حروف):

وہدیکہ دو کثاب (Vowel) یکجا ہوان ۽ یک توارے جوڑ بہ بنت حروف مقرون گوشگ بنت۔

حرف مقرون au: او، چوش کہ، اوپ، لوز،

ai، ای ۽ چوش کہ خنیر، سنیل، شعر۔

آغا نصیر خان احمد زئی براہوئی ۽ بلوچی ۽ خاطر ایک دگہ حرف مقرون ”ی“ ei، ۽ ہم ڈس ۽ دنت۔

نہشتہ راہبند:

بائبل ۽ نہشتگ انت کہ شہ درستاں پیش ”logos“ (لہز/کلام) گوشگ بوت۔

ماں پاکیں قرآن ۽ ”الکتاب“، ”والقلم“، گوشگ بوت۔ حضرت محمد ۽ ماں غار حراء اولی درس ”اقرآء“

۽ درو شم ۽ رست۔ جہودانی نزد ۽ اولی نہشتا نک حضرت یونس ۽ دست ۽ نہشتگ بوت۔ ماں بگالانی

اساطیر ۽ فنون لطیفہ بز ان مہسمیں ازم ۽ لہز انک ۽ شاعری ۽ سرپرست دیوی سرسوتی انت۔ ہے وڑ

ماں ایدگہ ملک ۽ دمگانی اساطیر ۽ زبان، نہشت ۽ تخلیق ۽ واست ۽، دیوی ۽ دیوتانا بینگ بوتگ۔

عہد نامہ عتیق و ردء ماں بابل و شہ بُزریں مینار و بنگ و اے تُرس ماں دلاں کپت کہ شمرے
 بُزریں مینار و وسیلہ و مردمانی دست رس تاں آسماناں بیت - ہے خاطر آوانی آپتی و پروش مان
 گجگ و خاطر آوانی زبان جتا کنگ بوت - آشہ یکے آدگر و جتا بوت انت و ماں جتا جتا نیں
 شہرانی تہا زند گوزینگ بنا کرت - رند و اے زبانانی تہا انکس فرق و تپاوت بوت کہ یکے زبان و گوں
 ایدگر و ہچیں تعلقے نہ بوت (ڈاکٹر سلیم اختر "صوت، لفظ اور زبان" دریافت 7)

یک زبانے و توار و کلکماں نبشت و رنگ دیگ و خاطر ایک خاصیں نظامے رد و بند دیگ
 بیت کہ اے رد و بند نبشتہ راہبند یا رسم الخط گوشتگ بیت - زبان زانتانی نزد و یک جوانیں رسم الخط و
 جوانی ایش انت کہ ہمار رسم الخط و زبان و ہر توار و خاطر ایک خاصیں نشانے بہ بیت کہ اے نشان ہے
 توار و نماہندگی و پوجوانی بہ کنت -

اکبر بار کزئی نبشتگ کنت،

”دنیا کوہن ترین نبشتہ و راہبند کہ تنے و ہدی مئے دیما آتنگ انت آہاں سرجم
 کنوک ہادگ و بے درویریں زانت کار بوتگ انت - اے نبشتہ و راہبندانی
 تہا، مصری، فینیقی، سمیری، آشوری، عکادی، مون جوڈو و ہتی (Hittite)
 راہبند، کوہنیں ہندوستان و برہمی راہبند کوہنیں ایران و مہی راہبند، کوہنیں
 یونانی، کوہنیں چینی و امریکہ وے مایا (Maya) و ازٹیک (Aztec) و
 راہبند - چرے راہبنداں لہتیں بڑت درو شمیں راہبند (Pictograph) لہتیں
 سرجمیں الفبا بوتگ انت - ہنج و جاہ کئیت کہ کوہن ترین راہبند کل بت درو شم
 بوتگ انت و زانت کاراں رند ترا کم کما ہے راہبند بدل کناں کنگ و گد
 سرسرجمیں الفبا اش جوڑ کنگ انت -“ (بار کزئی 47: 73)

بلوچی نیشتر راہبند:

ہخامنشیانی دورء ایران ء قطبی دگ (مازندران ء گیلان) ء بیستون ء سنگ نیشتری زبان بلوچی زبان ء نیشتر ء اولی نمونہ گوشت بوت کن انت۔

واجع۔ ص۔ امیری ماں وتی نیشتر نک ”بلوچی زبان“ ء ہخامنشی بادشاہانی و ہدیء مینخی نیشتر ء کوہنیں فارسی ء سنگ نیشتری زبان ء گوں ہنیکیں بلوچی ء دیم پہ دیم کنان ء نیشتر گنت۔
 ”شہ مادان (medes) رند مستریں نام آوریں کہول ہخامنش (ہاخامنش، کوروشی لیزے کہ ایسی مطلب انت، دارندہ صفت خاک (koroshgal blogfa.com) حاک ء ماں بلوچی ء رودراتکی پاڑو ء ”حاخ“ گوش انت (مٹھا) آہانی زبان کوہنیں فارسی بوتگ کہ خط مینخی ء نیشتر کرتگ ایش۔ اے سنگ نیشتر بزائ کتہ تحت جمشید، نقش رستم ء کوہ بے ستون ء موجود انت، کوہ بے ستون ء مزینیں کتہ ء اولی ستون اے وڑ انت،

فارسی قدیم :

وشناسپ ہی یا پوتر، ارشام ہی یان پا، ہخامنش یہ، وشناسپ یہ، وشناسپ ہی یا پتیا ارشام، ارشام ہی یا، پتیا آریارمن، آریارمن ہی یا، پتیا چش پیش، چش پائیش، پتیا، ہخامنش۔
 ہنیکیں فارسی :

از وشناسپ پسر، از ارشام نوہ، ہخامنش (وشناسپ است) از وشناسپ پدر ارشام از ارشام پدر آریارمن، از آریارمن، پدر چش پیش، از چش پیش، پدر ہخامنش۔
 ہنیکیں بلوچی :

وشناسپ پوتر و (چکت) ارشام ء نماسگ (یں) ہخامنش یہ، وشناسپ، وشناسپ پت ارشام، ارشام پت آریارمن، آریارمن ء پت چش پیش، چش پیش پت، ہخامنش۔
 چہ اے کتہ یانی عبارتانی وانگ ء رند اہل نظر شری ء سمر اندازگ جت کن انت کہ تاریخ ء تہا کجام زبان پیسر انت۔ اے کتہ یانی عبارت ء لہز چہ ہنیکیں فارسی ء چچو فرق کن انت ء گوں بلوچی ء چے پیم نزیک انت۔“ (صبا 201-202:1995)

ایشات انت کوہنیں فارسی و نیشانی نمونگ، بلوچی زبان و تی جندء کوہن ترین نیشانک کہ تنے و ہدء پاشک و پد ر بوتگ انت، دز نیشتی کتاب انت کہ ماں برٹش میوزیم و ایرانت۔ شریشاں دو (2) اورینٹل 2439 سال 1873 و اورینٹل 2921 سال 1877 و نیشنگ بوتگ۔ اے دز نیشتی کتاباں کمالان گچی نیس اتگ رندا ہے ہر دو دز نیشتی کتاباں میر عاقل خان مینگل ردء بنددات و شہ بلوچی اکیڈمی و چھاپ گرت سیسی دز نیشتی کتاب کوڈیکس اورینٹل ایڈیشنل 24047 اوتمان کلکتی گمان و سال 1820 و سال و نیس ات۔ اے ہر سے نیس کتاب انگریز افسرانی ہیلکاری و خاطر انیسگ بوتگ انت شریشاں رندا انگریز افسراں بلوچی زبان و ادب و پٹ و پول و ردء بازیں کاراش گرت۔ بیستھی صدی و بنداتی سالان عیسائی مشنری ڈل و نیمگ و پائیں انجیل و ترجمہ ماں بلوچی و براہوئی زبانان چھاپ بوت، ہے درگت و درخانی خاہوت و نیمگ و قرآن پاک و بلوچی و براہوئی ترجمہ و گوں اوار دینی و نیکراہی بون گپ و بازیں کتاب ماں عربی رسم الخط و نیسگ و چھاپ بوت انت۔ شریشاں ابیدکران و دمگ و بازیں مردمانی گور و دز نیشتی کتاب است انت کہ ایشان دپتر گوش انت۔ برے دپتراں آوانی دلپسند یں شعر ماں انت کہ فارسی رسم الخط و نیسوک انت۔

(jahani1989:65)

براہوئی نیشتہ راہبند :

براہوئی زبان اے دمگ و کوہن ترین زبان انت پمے خاطر ایشی نیشتہ راہبند ہم ہمانکس کوہن و قدیم بیت و لے ایشی ثبوت و نمونگ دور و زمانگانی تا و تیلانگانی سبب و گار و زیان بوتگ انت و ڈاکٹر عبدالرحمن براہوئی نیشنگ کنت :

” تاریخی شاہد یانی کئی و سبب و سردست ما اے گوشت نہ کنن کہ براہوئی زبان کدی نیشت و دروشم زرت البتہ اے گپ و امکان است کہ موہن جوڈو و نیشت و براہوئی زبان و کوہنیں نیشت و رتوت کنت۔ البتہ شہ مروچی و دوہزار سال پیش اے زبان (براہوئی) ماں خروشتی نیشت و و نیسگ بوتگ۔“

کجو لاکہ فیڈس (40ء-78ء) دورء کوہنیں نقش ء نشان کہ شہ اوگانستان ء دریافت بوتگ انت۔ ماں ایشان ء براہوئی خروشتی نبشت وڑء نمسیگ بوتگ۔ اے بادشاہ ء دورء یک سکپے (Coin) ء یک نیگ ء بادشاہ تخت ء سراندوک انت ء دومی نیگ ء ”مش وارا“ نبشتگ انت کہ زبان زانت ”مش وارا“ ء ترجمہ ”کوبانی مزینیں واہند“ کرتگ انت بادشاہ ء عکس ء کش ء ماں خروشتی زبان ء نبشتگ انت۔ (براہوئی 101: 2006)

مہاراجاسا، راجاداراجاسا، دوپترا سے، کاجولا کارفراسا۔ اے ردکمکیں بدلی ء شہ براہوئی ء ردبزاں جملہ بوت کنت۔ (براہوئی 102 : 2006)۔

واجہ براہوئی دیمترادگہ نبشتے ء سون ء دیان ء گوشتیت،

”یک دگہ شاہی مہرے ء سمر اے حرف نبشتگ انت ”راجہ اس مش وارا اس“
ماں براہوئی زبان ایشی بزانت انت ”راجات کوہ والا آت۔“ بزیاں ”راجہ اس مش وارا اس“۔ (براہوئی 103 : 2006)

فرانسوی زانت کار موسیو مونیہ ء موسیو باکن ء سمر وکی ء 1937 ء 1959 ء اوگانستان ء شہر بگرام ء شہ شالوکیا ء نام ء بدہاء ء مندرے پاشک کرت۔ ماں فارسی زبان ء شالوکیا ء ترجمہ ”معبد شترک“ بزیاں مزینیں لیر ویا لوک کرت انت۔ ڈاکٹر براہوئی چندرگپت ء ہتیں سکھانی نبشتانی نزکی ء گوں براہوئی زبان ء ڈسیت۔ (براہوئی 103 : 2006)

بزء دتگیں اے سروسوجانی آسمر ء اے گپ پکت انت کہ اے دگ ء ہزارانی سال پیسرء کوہنیں تہذیبیانی زبان شہ براہوئی ء نزیک ترانت۔

البدہ ہنگییں رسم الخط ء براہوئی زبان ء تننگ ء دست کپتگیں اولی نمونگ ملک دادغرشین ء نیس اتگیں کتاب ”تخفۃ العجائب“ انت کہ سال 1173 ہجری ء ماں عربی رسم الخط ء نیسیگ بوتگ شرانی رند درخانی خاہوت ء جہد ء کوشستانی پدا براہوئی ء بلوچی زبان ء بازیں کتاب چھاپ بوت انت کہ ماں عربی رسم الخط ء نبشتگ انت۔

بلوچی ء براہوئی اُسی ادب ء صنفی ہم رنگی:

فوک لور Folk Lore ایک راج یا سوسائٹی کے سرجمیں تاریخ سے نہ انت، ولے یک راجے ء مردمانی تاریخ شرانی فوک لور ء مطالعہ ء ابید ناسرجم ء نیم شلونگ انت۔ محاورہ، وش کند (لطیفہ) صوت، بتل ء گیدی قصہ ہستیں دور ء گوئیگیں دور ء سماجی، سیاسی، مالی یا نفسیاتی جاورانی عکس بنت۔ شہ فوک لور ء معلوم بیت کہ یک خاصیں دورے ء راجے ء نفسیاتی، روحانی یا مذہبی کیفیت ء جاور چون ات۔ مخلوق ء رجحان ء میل کجام پلو ء ات۔ پیداواری قوت ء پیداوار ء سراقا بضمیں مردمانی آپتی ء تعلقات ء سیالی چون ات انت۔

شہ فوک لور ء مردمانی اوست، دلپروشی ء عقیدگ ء منگ بزاں مردمانی سرجمیں مزاج ء نحو یا ہما علاقہ ء فصل ء آب ء ہوا ء باروا ہم زانت کاری رسیت۔ شہ فوک لور ء قومے ء سرجمیں شکل ء دروشم پدربیت، آئی پرورش ء سوب مندی ء گنمائیں مردمانی کرد ء باروا سوج رسیت۔ جبرگوئڈ بید ء فوک لور ء تاریخ نیم شلونگ بیت۔ (شفیق: 12)

بلوچی براہوئی اُسی لبرانک شہ گوانزگ ء بگرتنا لحد ء گون وتی گوشو کاں ہمراہ ء گون

انت۔

کامل القادری نیشنگ کنت:

”بلوچی زبان ء لبرانک بلوچ طرز حیات ء پدراکنوک انت ایشی خاصیت واقعیت پسندی (Realism) انت۔ لبرانک ء زند ء آپتی ء سیالی انکس محکم انت کہ بلوچی لبرانک ء آدینک ء ہر دور ء کیفیتتی ء کمیثتی بدلیانی زندگ ء متحرکیں عکس گندگ بیت۔ برے عکس ء تیوگیں روم ء چیدگ اُشمار بوت کن انت ء بلوچ ذہن ء جہلانکیانی سیل ء سواد بوت کنت۔“ (کامل 1976:93)

انچش ڈاکٹر عبدالرحمن براہوئی نبشتگ کنت:
 ”شہ اُلسی لبز انک ء مطالعہ ء ماہماراج ء گوستگیں دور ء کواسانی درشان داب ء
 خیال ء لیکہاں و اخوب بوت کنن۔ اُلسی لبز انک اُلس ء اخلاقی، تہذیبی ء
 چاگردی قدرانی گوناپ کسُ انت“۔ (براہوئی 2014:59)

گیدی قصہ:

بلوچی ء براہوئی گیدی قصہبانی ہمرنگی ء بارواڈاکٹر عبدالرزاق صابر نبشتگ کنت،
 ”ہر دوزبان گوشوکیں بلوچ ء براہوئی ٹمن شہ قرناں کیلین سرزمین ء کیلین زند
 راہبند ء کیلین قبائلی نظام اختیار کرتگ انت، کہ شریشی سبب ء ہر دوزبان کیے
 آدگر ء تاں مزین حدے ء اثر مند اش کرتگ، ہے وڑیں اثر ہر دوزبانانی گیدی
 قصہبانی تہا ہم پد ریں وڑے ء گندگ بیت۔

بلوچی ء براہوئی زبانانی گیش تریں گیدی قصہ ماں دوئیں زبانان کیلین دروٹم ء
 رواج گپتگ انت، ایشی سبب دُولسانیت انت۔ براہوئی گوشوکیں یک
 مردے یک قصہ ء ماں بلوچی زبان ء اُشکنت ء ہے قصہ ء وتی زہگان ء ماں
 براہوئی زبان ء اُشکناہینیت ء بلوچی گوشو کے ماں براہوئی زبان ء اُشکنت ء
 وتی زہگان ء ماں بلوچی ء اُشکناہینیت۔ (صابر 1994:250)

لہتیں قصہ کہ ماں دوئیں زبانان کیلین وڑے رواج گپتگ، چاریں مرد کہ زالے ء
 بُت ٹاہینت اش، امیر حمزہ، سوز پری، بُلک ء لوگ، بُزک ء زنگلک، لعل
 بادشاہ، ڈونک ء روہینک ء دگہ دگہ مان انت۔

بتل ء گوشتن:

انسانی زند ء قرنانی تجربہ، فہم، لائق ء زند ء گواچین بتلانی دروٹم ء پے پدربچ ء آحتگ ء سر بوتگ انت

تاکہ آشرے بتلاں راہدر بری ء ہیلکاری ء کار بہ گرنٹ۔ اے دنیا ہر ڈیہہ ء راج ء تہا دستور گپتگیں
 فہم ء دانائی ء ہے گوئڈ گوئڈیں جملہ یا شعر ی بند تیوگیں دنیا ء انسانانی ہو ریں میراٹ زانگ بنت۔
 بتل ہمروچی زند ء اڑاندانی گیشینگ ء کار ء ہوار ہوار مجلسی زند ء براہ ء زیب زانگ بنت، کہ
 انسانی ڈوبرانی وسیلہ ء پے پدرتج ء سر بوتگ انت۔ ہے بتل یک آبرو مند ء پڑمڑائیں زندے
 گوازینگ ء در وسیلہ ہم زانگ بنت۔

غوث بخش صابر بنشنگ کنت :

”اوباز بگوش ء تہ ہے بتل ء گپتاراں راج ء پدّر، زبان ء ارواح ء گوستگیں
 باری ء آدینک زانگ بنت، ہر زبانے کہ چہ بتل ء گپتارانی ہے ٹہہ اٹگیں ٹوکاں
 سیر ء گنج ء آبادانت ہما زبان ء لوزانک ہمنکے نامدار ء ہمنکے پڑ بہار انت۔“
 ڈاکٹر عبدالرحمن براہوئی بنشنگ کنت:

”بتل منے ہمروچی زند ء جتانہ بووکیں بہرے انت۔ ایشانی ساچوک گیش ترلس
 مخلوق انت، ہے خاطر اما ایشی سیالی ء گول السی ادب ء گنڈن۔ زانت کار ء
 کو اس شہوتی زانت، لائق ء سنج ء ایشی تہا گیشی کارنت۔

بتل یک راجے ء تجربہ، چم دیست، نیل ء رجحانانی درا نگازی ء کن انت۔ ایشانی
 وسیلہ ء یک راجے ء زند ء گوناپ کشی بیت۔ پے خاطر اگوشگ بیت کہ یک
 راجے ء تاریخ، رسم ء دود، بوگ ء شوگ، اخلاق ء ذہنی ردوم ء کچ ء اندازہ ہماراج
 ء بتل زانگ بنت۔ ہما ٹوک ء مجلس گیش تر پسند کنگ بیت کہ ماں آئی ء نوک

نوکیں خیال، لیکہ ء محاورہ کار مرز بہ بیت۔“ (براہوئی 304:2006)

ماں بلوچی ء براہوئی زبانان گیش تریں بتل، گوشتن ء گالوار انجیں انت کہ ماں دوئیں
 زبانان یلگیں جوڑشت ء ٹاہینگ بوتگ انت ء کس گوشیت کہ اے بتل، گوشتن ء گالوار یکے آدگر ء
 لہزی ترجمہ انت، کہ ایش دوئیں زبان گوشوکانی یکے آدگر ء پگری یکوئی ء درا نگا زکوک انت۔

بلوچی ء براہوئی ء ہم گوئیں لہتیں بتل ء گوشتن

- بلوچی : آستونک ء مار (شے رگام)۔
- براہوئی : آستونک نادوشہ (بنگلزئی)۔
- بلوچی : ابامنی ہواں سالی مڑتہ کہ شاہی ء کاہی ات (مری)۔
- براہوئی : شاہی خروا رنس ، باوہ است دیر کرے کسک (عزیز آبادی)۔
- بلوچی : اُشتر ء دڑی پہ لاپ لیٹھکائی نہ بیت (صابر 1979)۔
- براہوئی : بچّ نادرّی ڈول ڈول اٹ مفک (بنگلزئی)۔
- بلوچی : اُشتر ستر مسست بی وتی مہار ء نہ ڈلیت (شے رگام)۔
- براہوئی : بچّ اُخس کہ مینگن مرے تینا مہارے ڈلیک (عزیز آبادی)۔
- بلوچی : اُشتر وتی بار ء وت بارت شہ واجہ ء جی ء جانے لوٹیت (صابر 1979)۔
- براہوئی : بچّ تینا باریم ء مینٹ دیک خواجہ غان اوکارہ اس خواہک (محمد شہی)۔
- بلوچی : اُشتر ء گچن (صابر 1979)۔
- براہوئی : بچّ و بروے (بنگلزئی)۔
- بلوچی : اگہ ء درنگ پداشکر (مری)۔
- براہوئی : مونی درنگ پداشکر (عزیز آبادی)۔
- بلوچی : انگور ترشپ اُنت (صابر 1979)۔
- براہوئی : انگور اک سورو (بنگلزئی)۔
- بلوچی : براس کور گہارا ومیت وار (صابر 1979)۔
- براہوئی : ایلیم کور ایٹحق خور (عزیز آبادی)۔
- بلوچی : بُراتہ پونز ء حیا یے بیتیں استرغ ء نام نہ گیتی (مری)۔
- براہوئی : بامس تڑے حیا مس ء کتار ناپن ء ہم الپک (عزیز آبادی)۔

- بلوچی : بُرء بخت کپیت، شوانگ ۽ نان ۽ وارت (صابر 1979)۔
- براہوئی : ہیٹ ۽ کٹی ہرنے، شوان نارغ ۽ گئے (بنگلزئی)۔
- بلوچی : بُرمہ مرکہ بہار کیت۔
- براہوئی : ہیٹ کسپیس کہ ہتم بریک (بنگلزئی)۔
- بلوچی : بقال ۽ مدی تنک تری چری وتی پوتیاں پٹی (مری)۔
- براہوئی : بحال ۽ نیستی پلے شہ وخت ناپوتی تے پٹک (عزیز آبادی)۔
- بلوچی : بٹک مُرت تپ ۽ سست۔
- براہوئی : بلہ کسک اللہ تہ کشتکا (بنگلزئی)۔
- بلوچی : بے بخت ۽ لوغ ۽ ششی، بخت والی ۽ ڈاہ بیت (مری)۔
- براہوئی : بے بخت نابیش ۽ خرما گنیک، بختا ور ہشار مریک (عزیز آبادی)۔
- بلوچی : بے بخت ۽ نغن ۽ وخت ۽ پونز بسکیت (مری)۔
- براہوئی : غریب نابامس کنگ نا وخت آدر مریک (عزیز آبادی)۔
- بلوچی : بے حیا ۽ تیغ دے نہ بونت (مری)۔
- براہوئی : بے حیا ۽ زغم ہم گڈ اپک (عزیز آبادی)۔
- بلوچی : بے حیا گوں بادشاہ ۽ نان وارتہ (صابر 1979)۔
- براہوئی : بے حیا بادشاہ تون ارغ گنیک (بنگلزئی)۔
- بلوچی : بینگ ۽ گوشتہ چی یے پاداں تگایاں، چی یے براتانی مدتیں (مری)۔
- براہوئی : گچک آن ارفیر امرزوسر مٹس، پارے ایلم تادوآن (عزیز آبادی)۔
- بلوچی : پاکیں رزان دان چوپ انت (صابر 1979)۔
- براہوئی : پاک انگارزان جوغن ۽ (بنگلزئی)۔
- بلوچی : پٹی ۽ راگوشت اش کہ تی گوت دوا یے، کٹڈ ۽ کنت (شے رگام)۔

- براہوئی : پٹی آن ارفیر پی درکارائی بریک، اوکڈ کرے تے (عزیز آبادی)۔
- بلوچی : بُغْل ۽ گوشتہ ٹوک تہ بازاں پردف ماں افیں (مری)۔
- براہوئی : بُغْط آن ارفیر الہ توارنازدرء، پارے باکنادیرائی ۽ (عزیز آبادی)۔
- بلوچی : پورء مات نہ مُرْتہ (مری)۔
- براہوئی : وام نالمہ باوہ کستنن (عزیز آبادی)۔
- بلوچی : پیریں کپوت لامونہ بیت (صابر 1979)۔
- براہوئی : پیرانگا کپوت لاهومفک (بنگلزئی)۔
- بلوچی : پیل ۽ دارے درگاء پراہ کس (مری)۔
- براہوئی : پیل اس تورسہ درگہ ۽ بُلُن کر (عزیز آبادی)۔
- بلوچی : تاسے آپ بورصدسال وفاکن (صابر 1979)۔
- براہوئی : تاس اس دیرکن سال اس وفاکر (بنگلزئی)۔
- بلوچی : ٹپانی وادینک کنگ (صابر 1979)۔
- براہوئی : ٹپا تیا بے شاغنگ (بنگلزئی)۔
- بلوچی : جنگ جنگ آخرخیر (صابر 1979)۔
- براہوئی : جنگ جنگ آخرخیر (عزیز آبادی)۔
- بلوچی : چاپ یک دست ۽ نہ بیت (صابر 1979)۔
- براہوئی : چاپ اسہ دواٹ مفک (بنگلزئی)۔
- بلوچی : چھلے کہ نہ گریت مات ۽ ہم نہ مہینیت (صابر 1979)۔
- براہوئی : چُناونک گڑالمہ خدایتک تہ (بنگلزئی)۔
- بلوچی : چہ کوریں چم ۽ پٹے ارس بازیں (صابر 1979)۔
- براہوئی : کوراگانخن آن سوروخرٹینک اس تمہ بازہ (بنگلزئی)۔

- بلوچی : حرشہ بارء کپت شہ تزء نہ کپت (صابر 1979)۔
- براہوئی : بیش باریم آن تمنا تیز آن تمتو (ہنگلزی)۔
- بلوچی : دائی باز بنت زہگ ۽ سر لونڈ بیت (صابر 1979)۔
- براہوئی : بازار گادانیک چنانا کاٹم ۽ ولسہ کیرا (ہنگلزی)۔
- بلوچی : دپ کندیس دل کافرین (شے رگام)۔
- براہوئی : است ٹی پین باٹی پین (عزیز آبادی)۔
- بلوچی : دروگ بڑ حافظہ نہ داریت۔
- براہوئی : دروغ تزنا نیا ت ۽ بفق کہ انت پارینٹ (براہوئی 1979)۔
- بلوچی : دروگ دروگ راست راست (صابر 1979)۔
- براہوئی : دروغ دروغ راست راست (عزیز آبادی)۔
- بلوچی : دروگ ۽ منزل گوڈ انت (مری)۔
- براہوئی : دروغ ناکسر کٹک (عزیز آبادی)۔
- بلوچی : دڑ ۽ بگو دڑی کن لوگ واجہ ۽ شیواری (صابر 1979)۔
- براہوئی : دڑے پارے دڑی کر خواجہ ۽ پارے ہشارمر (ہنگلزی)۔
- بلوچی : دڑ ۽ ریش ۽ ککے (مری)۔
- براہوئی : دڑ ناریش ۽ کک نسی (براہوئی 2006:313)۔
- بلوچی : دڑیک گناہ کنت، مال واہند صد گناہ کنت (صابر 1979)۔
- براہوئی : دڑاسہ گناہ اس کیک مال خواجہ صد گناہ کیک (ہنگلزی)۔
- بلوچی : دست کہ پر شیت جاہے وتی گورانٹ (شے رگام)۔
- براہوئی : دوپٹے تینا لٹ تفتنگ (عزیز آبادی)۔
- بلوچی : دگر دگرانٹ جگر جگرانٹ (صابر 1979)۔

- براہوئی : تینا تینا پین پین (ہنگلزئی)۔
- بلوچی : دو برات سہی حساب (مری)۔
- براہوئی : ارا ایلیم مسٹمیکو حساب (عزیز آبادی)۔
- بلوچی : دو تیزوغ یک دست ۽ نہ ٹاہیت (مری)۔
- براہوئی : اسہ دوٹی ارا گلو ارفنگکپ (عزیز آبادی)۔
- بلوچی : دور ۽ مہی ۽ بگال سہ انت (مری)۔
- براہوئی : سیری یے بحال یا مہی سلنگ کیک (عزیز آبادی)۔
- بلوچی : دو سانڈ یک بگ ۽ نہ ٹاہیت (مری)۔
- براہوئی : ارا سانڈ اسہ بگ اٹی رہینگ کپسہ (عزیز آبادی)۔
- بلوچی : دیم ۽ جی پد ۽ گلہ (مری)۔
- براہوئی : مونی جی پدی گڈی (عزیز آبادی)۔
- بلوچی : رنگ مال واجے ۽ گوات گرگ شوانگ ۽ (صابر 1979)۔
- براہوئی : مال خواجہ تہوشوان نا (ہنگلزئی)۔
- بلوچی : سال رونت گال کوشنتنت (صابر 1979)۔
- براہوئی : سالاک کارہ پیتاک سلیرہ (ہنگلزئی)۔
- بلوچی : سانگ بندی لائنک بندی (صابر 1979)۔
- براہوئی : سانگ بندی لائنک بندی نامطلب اسٹ ۽ (ہنگلزئی)۔
- بلوچی : گچک اشتاف کنت گٹی کور بنت (صابر 1979)۔
- براہوئی : اشتاف آن گچک کور وٹری اتیک (ہنگلزئی)۔
- بلوچی : کوراں ملتان دیستہ (صابر 1979)۔
- براہوئی : کورہنا ملتان ۽ خنا (عزیز آبادی)۔

- بلوچی : کورء دیمہ گریوگ چمء زریان (صابر 1979)۔
- براہوئی : کورنامون آہو غنگ خن تازوالیء (عزیز آبادی)۔
- بلوچی : کوہ کہ گران انت گڈ ادے ہندء کپتیء جواں انت (مری)۔
- براہوئی : خل کہ کببینء تینا جا کہ غا جوانء (عزیز آبادی)۔
- بلوچی : گارکتگ ماں حا کاں ء پُراں دزموش کن ءے (شے رگام)۔
- براہوئی : گم کرینے تے ہس تیٹی پیٹک تے مش تیٹی (عزیز آبادی)۔
- بلوچی : گرگ وارت نہ وارت دپ ءے حونین انت (شے رگام)۔
- براہوئی : خرما کنے ہم بدنام، کُتپ ہم بدنام (براہوئی 310:2006)۔
- بلوچی : گلہ ء ثواب ء شتر ہم آپ وارت (صابر 1979)۔
- براہوئی : خو لم نا ثواب اٹ شتر ہم دیر گنیک (ہنگلزئی)۔
- بلوچی : گوازی گوازی گڈی دے گوزی (مری)۔
- براہوئی : گوازی گوازی باوہ ناریش تون گوازی (عزیز آبادی)۔
- بلوچی : گوہر ء نزانہ میر چا کر انت (مری)۔
- براہوئی : تیخ ہر پک کہ دامیر چا کر خانء (عزیز آبادی)۔
- بلوچی : لاپ ء لوڑی (صابر 1979)۔
- براہوئی : پڈ نالوڑی (ہنگلزئی)۔
- بلوچی : لوڑی ء لشکر گری (صابر 1979)۔
- براہوئی : لوڑی ء لشکر گری (ہنگلزئی)۔
- بلوچی : مات ء دل پہ چک ء چک ء دل گوں گڑ ء دارء (مری)۔
- براہوئی : لُمہ ناہوش چُناٹا، چُنانا خل مَش آ (عزیز آبادی)۔
- بلوچی : مات ء لاف دیتی گورء ہر با گندیت (مری)۔

- براہوئی: کس لٹمہ ناپڈء خنلانے اوقبرے ضرور خنک (عزیز آبادی)۔
- بلوچی: مادنء کہ نال کنغاتاں تہ ڈیڈرء دے وتی پادکڑو گتہ (مری)۔
- براہوئی: ہراتم کہ نئی ء نال کریر تو پُغٹ ہم تینا نیت تے بڑزا کرے کہ کنے ہم نال کبو (عزیز آبادی)۔
- بلوچی: ماروروک شہ کمبریں ریزء ہم تڑسیت (صابر 1979)۔
- براہوئی: دوشہ خوار کمبرء ریز آن ہم ٹھلیک (بنگلزئی)۔
- بلوچی: مارہر چون چوٹ بہ روت وتی کونڈء دپ ء راستام بیت۔
- براہوئی: دوشہ کہ پیشن اٹس چوٹ چوٹ کائے کوڈٹی راست کاتک (براہوئی 1979)۔
- بلوچی: مال ء موزی وردء غازی (صابر 1979)۔
- براہوئی: موزی نامالے غازی کئیرہ (بنگلزئی)۔
- بلوچی: مسیت ء دارنہ سوچگی نہ دور دیگی (صابر 1979)۔
- براہوئی: مسیت ناپاٹ (بنگلزئی)۔
- بلوچی: من دُڑء نہ گپت دُڑء منا گپت (صابر 1979)۔
- براہوئی: دُڑء ہلتوٹ دُڑء کنے ہلک (عزیز آبادی)۔
- بلوچی: من شہ کم سیالی ء زرتہ گم سیالی ء (نصیر 2014)۔
- براہوئی: کم سیالی آن گم سیالی جوان ء (بنگلزئی)۔
- بلوچی: منی مڑوتی مڑو پلانی ء مڑو، لشکر ٹہسیت (مری)۔
- براہوئی: کنارے، نارے، فلانی نارے داگل چُ مسر تو لشکر اس مریرہ (عزیز آبادی)۔
- بلوچی: لشکر ء جنگ آبات بیت لاپ ء جنگ آباد نہ بیت (یعنی)۔
- براہوئی: لشکر ناخلوک آباد مریک، پڈ ناخلوک آباد مفک (بنگلزئی)۔
- بلوچی: میزی یک ڈاچی یے وہارنت کل (مری)۔

براہوئی: اسہ نچ ریٹخک کُلّ ۽ خوار کیک (عزیز آبادی)۔

بلوچی: نام ۽ ۽ بہ گر جاگہ ۽ جوڑ کن (مری)۔

براہوئی: پن ۽ تہ اللہ، جاگہ ۽ تہ شا (عزیز آبادی)۔

بلوچی: نغن اغہ گریویں انت، دے لاف تہ وتی انت (مری)۔

براہوئی: ارغ پین نا ۽ پڈ تو تینا ۽ (عزیز آبادی)۔

بلوچی: وام پہ کلاگ ۽، کلاگ زندگ ماں باگ ۽ (مری)۔

براہوئی: وام خانو ۽ مرے خانوزندہ مرے (عزیز آبادی)۔

بلوچی: وپنگلیں ۽ مہی نرکنت (صابر 1979)۔

براہوئی: خاچو کارس تا مہی نرکیک (بنگلزئی)۔

بلوچی: وتی پیر ۽ کس نہ منی (مری)۔

براہوئی: خڑک انا پیرے قدراف (عزیز آبادی)۔

بلوچی: ہر چون بہ بیتیں شپ تہار پیدا اور انت مات ۽ گہار

براہوئی: اُخس کہ نن تہار مہ مرے ایڑ و ایلم پیدا اور و (بنگلزئی)۔

بلوچی: وتی وتی گریویں گریویں (مری)۔

براہوئی: تینا تینا بدر بدر (براہوئی 307:2006)

بلوچی: وتی کُشیت بلے ساگ ۽ سمراد و رنت (دستی)۔

براہوئی: تینا خلے سیخاٹی پٹک (براہوئی 307:2006)

شریشی ابیددگہ بازیں است انت کہ ماں دوئیں زبانان یکے آدگر ۽ ترانک (ترجمہ)

انت۔ ولے پہ گوئڈ گیری ۽ خاطر الہتیں بتل ۽ دروردیگ بوتگ۔

گالوار:

- آخر وخت بیغ / آخریہ وخت -
 آرت ۽ پونز ۽ بیغ / نٹ نابامس اس مننگ -
 آسمان پرشنگ / آسمان پیٹنگ -
 آسمان سر ۽ زیرگ / آسمان ۽ کائٹم ۽ ارتنگ -
 ارمان کنگ / ارمان کنگ -
 ارمان ۽ گور ۽ برگ / ارمان تے گور کن دننگ -
 اسپیت چم / پیہن خنی -
 بحال بیغ / بحال مننگ -
 برو تانی ۽ کٹ دلیغ / برو ت تاب مننگ -
 بغایغ / بغامننگ -
 بلا ہاں زیرگ / بلا تے ارتنگ -
 بے پرت بیغ / بے پرت مننگ -
 بے پڑدہ کنگ / بے پڑدہ کنگ -
 بیغ ۽ کنگ / بیغ ناکشنگ -
 بیغ ۽ برنخ / کچک و برنخ -
 بیغ ۽ پخیر بیغ / کچک و پخیر مننگ -
 پاد بند بیغ / انت بند مننگ -
 پادماں ڈ غار ۽ نیاغ / انت تا ڈ غار ۽ لکپنگ -
 پارت دیگ / پارت مننگ -
 پاڑ ۽ کنگ / پاڑ آن کنگ -

- پکٲ بیغ / پک مننگ -
 تاں پونزء بونگ / بامس اسکان مننگ -
 تتائینگ / تتائیفنگ -
 تڑاں تڑو بیغ / تڑاں تڑو مننگ -
 تفاخ ء گندغ / تپاخت کننگ -
 تور تو بہ کنغ / تور تو بہ کننگ -
 ٹڑو بیغ / ٹڑو مننگ -
 پکٲ بیغ / پکٲ مننگ -
 ٹگی ٹوری کننگ / ٹگی ٹوری کننگ -
 ٹیک بونگ / ٹیک مننگ -
 جان ء کشنگ / جان آ کشنگ -
 جولی دارغ / جولی تورنگ -
 جی ء جان کننگ / جی و جان کننگ -
 چار دست بیغ / چار دست کننگ -
 چپ ء چوٹ گپ کننگ / چپ و چوٹ گپ کننگ -
 چپی دست ء لیو بیغ / چپیکو ڈوانا کاریم مننگ -
 چٹ ء تاو بیت کنغ / چٹ و تاو بیت کننگ -
 چک ء تاڑ ء کنغ / چک و تاڑ کننگ -
 چمانی گلگل بیغ / خنک غول غول مننگ -
 چم پنگ / خن پٹنگ -
 چم پچ کننگ / خن ملنگ -
 چم جنگ / خن خلنگ -

- چمء دپ کنگ / خن و با کنگ -
 چمء سلطان بونگ / خن ناسلطان مننگ -
 چم سہر دیگ / خننہ خیسن کنگ -
 چم نشان دیگ / خن نشان مننگ -
 چچر چوپ بیغ / چچر چوپ مننگ -
 جبرء شاح کنگ / ہیئت ناشاخ کنگ -
 داؤ لایغ / داؤ لامننگ -
 دپ جنگ / باخلنگ -
 دستانی بوزا کنگ / دوتے بوزا کنگ -
 دست کنگ / دوکشنگ -
 دستء پاد جنگ / نت و د و خلنگ -
 دفء مارے برا / باء دوشہ کنگ -
 دلء پوز بونگ / است پوز مننگ -
 دلء پرشک / است ناپننگ -
 دل دور دیگ / است بنگ -
 دلء کپک / است ناتمنگ -
 دم دیگ / دم تننگ -
 سرء کپک / کاٹم ناتمنگ -
 شیرء شکر بونگ / شیر و شکر مننگ -
 کوڑیء بے باور بونگ / کوڑی نا بے باور مننگ -
 کوہ مس دفء با / با آناخل اس تے -

کیکاند بوتنگ / کیکان مننگ -

گالی بولی بوغ / حالی گالی مننگ -

گل بول بوتنگ / گل آن بال مننگ -

گورکنغ / گورکننگ -

گوشاں گران بوتنگ / خف تیان کبیین مننگ -

گوش دارگ / خف تورنگ -

لاپ تاوان بوتنگ / پڈ تاوان مننگ -

لتر ورگ / لتر کننگ -

لٹ بگرگ / لٹ بکنگ -

لنک ب اڑگ / اهورنا اڑنگ -

لنگر مسست بوتنگ / لنگر مسست مننگ -

لویس دیگ / لویس تیننگ

مٹ کننگ / مٹ کننگ -

مسیت ب دارینغ / مسیت ناپاٹ مننگ -

نام کننگ / پن کننگ -

نام کار کننگ / پن گوہنگ -

ہڑموکنگ / ہڑموکننگ -

(اے گالوارانی رده شہ ڈاکٹر عبدالرحمن براہوئی، گلزارخان مری، غوث بخش صابر، حمید عزیز

آبادی و حاجی محمد عثمان ہنگڑئی بجم گرتگیں گالواراں کمک گرگ بوتنگ)۔

دگہ ہم بازیں گالوار است انت کہ کہ ماں دوئین زبانان یکے آدگر بٹوانک (ترجمہ)

انت۔ ولے ادا ایو کہ پھرورتیں گالوار دیگ بوتہ۔

چاچ یا چاچا :-

چاچ یا چاچا انسانی دماغ ۽ جاچگ ۽ پرکایگ ۽ وسیلہ آنت بلوچی ۽ براہوئی زبان ۽ بازیں
چاچانی تہا ہمرنگی گندگ بیت کہ ایش ہر دوزبان گوشوکانی خیال ۽ پگر ۽ ہمرنگی ۽ نشان انت۔ پہ درور
لہتیں مثال ایش آنت،

بلوچی: سیاہیں تازی آپ ۽ گوازی

براہوئی: مونا تازی دیرنا گوازی (براہوئی 75:2014)۔

بوج: مشک (خوا)

بلوچی: بچ سفید ریش ۽ پت پونوک ریشی گلاں (شاہوئی 454:2012)۔

براہوئی: مار پیر باوہ ورننا (براہوئی 76:2014)۔

بوج: پمگ / پمہ / کر پاس

بلوچی: سبز انت چوہیت ۽، چرپ انت چوہیش ۽ دُمبگ ۽ (شاہوئی 460:2012)۔

براہوئی: خرُن خرُن خیت آن بار، چرپ ۽ اندُن بٹور آن بار (شاد: 151)۔

بوج: گون

بلوچی: من نندین پتونندیت، من گردین پتوگردیت۔

براہوئی: ای ٹو لو پتو ٹو لک، ای راہی پتوراہی (شاد: 151)۔

بوج: سا پگ (سیچا)

بلوچی: زنگی نیں ٹوپک دُور جنت

براہوئی: زنگی آٹو فک مُرخلیک (شاد: 150)۔

بوج: چم (خن)

بلوچی: کلکڑی کوہہ بون چری۔

براہوئی: کلکڑی مش نامون بٹولو کے (شاد: 151)۔

بوج: پٹی۔

دگہ بازیں چاچ است انت کہ ماں دوئیں زباناں یکے آدگر بترانک انت۔ ولے ادا
ایو کہ یہ درولہتیں چاچ دیگ بوتگ۔

گیدی شاعری بھمرنگیں تھر:

لوی

لوی اُسی شاعری آفاقی میں تھرے۔ چو کہ ایدگہ راجانی ماتاں بلوچی بھ براہوئی گوشوک
ہم وتی چکاں واب گیجگ ب خاطر لوی دینت۔ اے لوی شہ آویکیں دورانی ڈبہ ب ذمہ داریاں زورگ
ب پناں سررتچ انت چوش کہ،
بلوچی:

جوریں ڈژمنناں پرامیت

بدواہاں شگون دیم کنت

کاریت گوہراں گرانیناں

گوں لکھ ب ہزاری فوجاں

لولیاں دیاں بچ ب ر

لوی لکھ مرادیں لال ب

(عطا: 88: 2001)

براہوئی:

لولی کنا ساہ لولی کنا گنج
برز اُس گون آن بار
دوست اُس خن آن بار
لولی کنا ساہ لولی کنا گنج
(براہوئی 65:2014)

شریشی ابیدماں دوئیں زبانان دگہ بازیں لولی است انت ادا ایو کہ یک یک لولی شہ
ہرزبان ۽ دیگ بوتگ۔

لاڈوگ :

اُلسی شاعری ۽ اے تہر ۽ خصوصیت ایش انت کہ ایش لڑے، لاڑے، لاڑو، لڑو ۽ مہملیں
لبزاں بنا بیت ۽ ماں تیوگیں صوت ۽ ہمے لہز ۽ تکرار برجاہ بیت۔ ہمے سبب ۽ ایش لاڈوگ ۽ نام ۽ نام دار
انت۔ ایش ماں دوئیں زبانان رواج گپتگ۔

بلوچی:

پُل گدیں شاری پُل گدیں شاری
ما فقیراں تئی راہ سر ۽ چاری
اچ وتی کاراں دل پشومان انت
لیلڑو لیلڑو لیلڑو لیلڑو
(عطا 42:2001)

براہوئی:

شہزی ۽ بندے ماہنہ دوست
زلفاتے رندے ماہنہ دوست
لاڑے لے لڑے

(براہوئی 66:2014)

شریشی ابیدگہ بازیں لاڈوگ است انت۔ ولے ادا ایو کہ یک یک مثال دیگ بوتگ۔

لیلی مور:

لیلی مور نیامچی بلوچستان ۽ ماں دوئیں زبانان مقبولیں صوتے۔ ایشی بن گپ شہ زند ۽ تیوگیں

پڑاں زورگ بنت ۔

بلوچی:

بیا منی او لیلی دل منی جوش کنت
تئی ورنائی کلین اے مردماں بے ہوش کنت
(عطا 132:2001)

براہوئی:

عالم ننا ہمپے نے تو بے ۽ ماہگیر آ
جتا کپک ننے ملنخموت ساہ گیر آ
بر کنا لیلی مور نوکر نا جند نا
جتائی تمانے موسم ۽ سندھ نا

(براہوئی 62:2014)

لیلی مور ۽ دگہ بازیں درور است انت کہ ماں ہر دوز باناں گوشگ بنت ادا ایو کہ یک

یک درور دیگ بوتگ۔

لیلڑی :

اے صوت ء خاصیں گپ لیلڑی ء تکرار انت۔ ایش دوئیں زبان گوشو کانی دل
پسندیں صوتی تھرے۔ ماں ایشی ء ڈہیہ ء ہم روچی زند ء گوناپ کشی پدیریں وڑے ء سہرا انت۔
بلوچی :

لا	ء	لیلڑی	دُشتہ	ء	میشان
لا	ء	لیلڑی	ہشتہ	ء	ہیدان
لا	ء	لیلڑی	کوپانی	ء	آپ
لا	ء	لیلڑی	نوجوانی	ء	منے

(عطا:2001:122)

براہوئی:

لا	ء	لیلڑی	خدائے	ء	خواجہ
لا	ء	لیلڑی	جتائے	ء	سنگت

(صابر:1994:266)

گیدی شاعری ء اے تھرے دگہ بازیں لیلڑی است انت کہ ماں دوئیں زبانوں گوشگ
بنت۔ ولے ادا ایو کہ یک یک دروردیگ بوتگ۔

ہالو:

وٹی ء شامی ء درگت ء گوشوکیں اے صوت ء خاصیں گپ ماں صوت ء ہالو ء تکرار انت۔
اے صوت شادہ ء روچانی خاصیں بہرے۔ ہالو بانور ء سالونک ہر دکانی خاطر گوشگ بیت ء ماں
دوئیں زبانوں رواج گپتگ۔

بلوچی:

بلو ہالو ، بلو ہالو ، بلو انت
 بلو ہالو ، کن ات مئے دیدگ ء را
 بلو ہالو کن ات چٹانی نور ء
 بلو ہالو ، بلو ہالو مئے حور ء

(کامل 105:1976)

براہوئی:

بلو ہالو کبو توت نا پن ء
 بلو ہالو کبو ایلم نا جن ء

(صابر 267:1994)

ہالو ء دگہ بازیں درور است انت کہ ماں دوئیں زبانان است انت۔ ولے ادا ایو کہ

یک یک دروردیگ بوتگ۔

لیکو:

لیکو بگجت ء شوا نگانی صوتے کہ گیش ترخاران، چاگئے ء اوگانی بلوچستان ء مقبول انت۔

جتانی ء زہیر ء ڈگھ اے صوت ء بن گپ انت۔

بلوچی:

اے کپوت چاہی جو سرا لڈیت
 بارگ ء گیرین دل منی ہڈیت
 بارگ ای بالاد ء بلندین ء
 سوار انت مہری ء سمندین ء

(کامل 108:1976)

گیدی شاعری ء اے تہر دگہ بازیں درور ماں دوئیں زبانان است انت ولے ادا ایو کہ

یک یک درور دیگ بوتگ۔

براہوئی:

جکت انگا ٹھلاک
کنا لاڈی نا دوٹی ے
گواڑخ نا پلاک
(صابر 1994:268)

زہیروک یا زہیری:

اے دردی نیں صوت زہیرانی بے تاہیریں پاساں الحان کنگ بیت گیدی شاعری اے تہر
ماں دوئیں زبانناں مقبول انت۔

بلوچی:

دوشی نیں فریاتاں کپوتانی
خاطر اوں کرتگ درد ۽ چیلانی
او منی جانی بیا کہ بیایات ے
(عطا 2001:96)

زہیروک یا زہیری ۽ دگہ بازیں درور است انت کہ ماں دوئیں زبانناں گوشگ
بت۔ و لے ادا ایو کہ یک درور دیک بوتگ۔

براہوئی:

گُو گُو کپوت بال اس کرک
ایلم کنا پردیس سٹی
(صابر 1994:270)

مودگ/مودہ:

وٹھی ۽ شاکامی ۽ پاساں وٹھی ۽ صوت الہان بنت وختے کہ نامدار ۽ دوستیں مردمانی مرک ۽
 درگت ۽ رنج، غم ۽ دل پدردی درشان کنوکیں موتک الہان کنگ بنت۔
 مودگ، مودہ یا موتک ۽ دگہ بازیں دروراست کہ ماں دوئیں زباناں لبرانک ۽ بہرانت
 ولے اداپہ دروریک یک مودگ / مودہ آرگ بوتگ۔

بلوچی:

غم منا کارچیک ۽ دل ۽ لگنت
 تاسکیں بچانی روگ گرانیں
 مکہ نیں مات انت سینہ بریائیں
 ماں شپی پاساں نشته حیرانیں
 (عطا 158: 2001)

براہوئی:

جی کنا مولا مخ کنا پٹا
 شیر انکا سوزل جان ننے الا
 (صابر 269: 1994)۔

سیمی در

صوتیاتی ہمرنگی

صوتیات (توار چکاسی):

ماں صوتیات (توار چکاسی) ءیک زبانی ءتوارانی باروا بیچار کنگ بیت ءاے چارگ بیت کہ یک زبانی ءحرف چونیں توار در گنجنت و اے توار ء خاطر اشہ کجام کجام انداماں کارگرگ بیت ءشرے اندامانی کارگرگ ءوخت ءتوار چون در کنگ بیت۔

”تران انسانانی ہما توارانی ہوار سواری (مجموعہ) ء نام انت کہ آمعنادار انت ء مردم آہاں پہ حال شونیا (Communicaton) کارمرز کنت بنی آدم دگہ ہم بازیں توار دپ ءچہ کش انت چوش کہ گل گل ءتوار، جنگ ءتوار، چیشگ ءتوار، لاپ ءچہ گوات ءدر کپگ ءتوار، یک نادرا ہی ءنژگ ءنارگ ءتوار، پورت کنگ ءتوار، گارتگ ءتوار، دنناں نخینگ ءتوار ایش ءہمے وڑیں دگہ تواراں ماتران گوشت نہ کنیں۔ ایشی تہاشکے نیست کہ اے توار اشکنوکا حالے دینت کہ دو مردم چے کارکنگا انت بلے زبان زانتی گوں مانایا کارداریت ءبلے معنائیں تواراں گوں آئی ءہج سمر ءکار نیست۔“ (بارکزی 9:)

”قدرت ءماں انسان ءتواری اعضا ہانی تہا صدانی وڑ ءتوار ودی کنگ ءلاقی (صلاحیت) مان کرتگ ولے یک زبانی ءگوشوک ہمے تیوگیں تواراں کارمرز نہ کن انت ہرزبان ءتران کنوک ایوکا ہما تواراں شہ کارگرت ہما کہ آیانی ضرورت ءپیلہ بہ کن انت۔“ (براہوئی 2006: 156)

اکبر بارکزی نیشنگ کنت،

”توار چکاسی انسانی تواران ءیک پہ یک ءنشان دیگ ءآہاں گیشینگ ءپراہاں خاصیں نشانی (Symbol) جوڑ کنگ ءسانس انت اے زانشت زبان زانتی ءچہ دُرستان سانسی تر ءیکلینکل تریں شاخ انت نوزدہمی ءبیستمی قرناں زانت کاراں انسانی توارانی چکاسگ ءخاطر انوک نوکیں مشین جوڑکت

انت۔ مرچاں درستیں وانگ جاہاں (یونیورسٹیاں) توار چکاسی ء چکاس جاہ
 (Laboratory) است انت کہ اوداں تہر تہریں مشینانی وسیلہ ء گپ
 ء ترانی تواراں سائنسی صورت ء چکاسنت ء آہانی باروانتیجہ گیری کن انت۔
 (خاموش 87:2015)

تقابلی لسانیات ء پڑا دوزبانانی صوتی ہم رنگی ء جاج مزینں ارزشتے داریت اے بارواڈاکٹر
 بوللیٹ صدیقی نبتنگ کنت،
 ”صوتی ہم رنگی ء قاعدہ ء راہنڈ لسانیات ء خاصیں لسانی اصولے زانگ بیت کہ ایشی ردء دو
 زبان یا بولیاں باروااے فیصلہ کنگ بیت کہ ماں ایشانی نیام ء سیادی است کہ نیست۔“
 (بخاری 53 : 2003)

بلوچی ء براہوئی زبان ء تران کنوک چوش کہ یکیں جغرافیہ ء مندوک انت وتی تاریخ ء ہزارانی
 سال ء پندء گوں کیے ایدگر ء ہمراہ بوتگ انت۔ ہر دوزبان گشوک آپتی ء تاریخی، قومی، سیاسی،
 چاگردی، دودور بیدگی، جغرافیائی ء نسلی سیادی ء گنڈوک انت ء ہے سیادی قدرتی وڑ ء ایشانی زبان ء
 سراہم وتی دراء پدیریں اثر دودراتگ۔ لبرگنج، صوتیات، صرف ء نحو ء پڑاہم اے اثر پدیر ء پاشک
 انت۔ پداہم ایشی مطلب ہچ بر اے نہ انت کہ ایشانی نیام ء فرق ء تپاوت ء دگری نیست۔ چوش کہ
 ایش ہر ڈک دوجتائیں زبان انت ہے سبب ء ایشانی نیام ء پرک قدرتی گئے۔

مصمٹہ ء مصوٹہ:

ماں زبان ء مصمٹہ یا جواناب ء حیثیت ہما انت ہما کہ ماں بدن ء ہڈانی بیت۔
 جوانابانی (مصمٹہ بانی) سرا زبان ء آڈال (Structure) ایرکنگ بیت چوش کہ ہڈانی آڈال ء
 سرا بدن ایر بیت اچیش کہ ہڈتاں ہما و ہدء سُمرات نہ کن انت تاکہ آوان ء سُمرینگ مہ بیت ہے وڑ
 زبان ء مصمٹہ تاں ہما و ہدء لے حرکت اوشنوک بنت کہ تاکہ آوان ء مصوٹہ یا کشاب مہ سُمرینیت،
 زبان ء جواناباں کشاب سُمرینت ء گوں کیے آدگر ء جوڑینت۔ (بخاری 31:1991)

ڈاکٹر سلیم اختر نیشنگ کنت،

”ماں وتی بنیات ء حرف توارے کہ لُنٹ، نَک، گُٹ ء مختلف حرکتائی سبب ء مختلف لہجگانی تہا بدل بیت۔ ہے توراں ونختے کہ جتا جتا میں دروشم ء نیسیگ بوت تہ حرف ماں وجود ء آحت انت۔ حرفانی آپتی ء یکجا ہی ء لہز جوڑ بوت انت ء لہز تشبیہ، استعارہ ء علامتانی دروشم ء ماں تخلیقی درشانی ء جہلانکی، رنگارنگی ء شاہیگانی ودی کُرت (ڈاکٹر سلیم اختر ”صوت لفظ اور زبان“ دریافت، شماره 7)۔

زبان زانت توارانی پنچ خاصیں وڑ مقرر کرتگ انت۔

1۔ بندشی توار (Stops/Plosives):

گوات ء راہ ء سرجمی ء بندکنگ ء رندایشی دباؤ (Pressure) ء ماں دپ ء گلو ء دارگ ء رندا یل کنگ ء لجام توارودی بنت بندشی توارکنشگ بنت چوش کہ ب، پ، ت، ٹ، د، ڈ، ک، گ۔

2۔ صغیری توار (Spirant):

جوڑکنگ ء خاطر اماں تواراہ ء گوات ء شہ گونڈیں درزے ء راہ دیگ بیت تا کہ توارگوں زور ء در بہ کپیت چوش کہ: ف، و، س، ز، ش، ژ، خ، غ، ہ۔

3۔ پہلوئی توار (Lateral):

ماں تواراہ ء گوات ء دارگ بہ بیت ء شہ زبان ء یک یا ہر دو کشاں گوات ء راہ دیگ بہ بیت۔ چوش کہ بلوچی ء براہوئی ء ل ء براہوئی ء ل۔

4۔ لرز و کیں توار (Thrill / Flap):

شہ گوات ء گوزگ ء سبب ء دپ ء توکی بہرے بہ لرزیت اے جا وراگاں سک گونڈ بہ بیت ء شہ گوات ء گوزگ ء لچک ودی بیت شہ ایشی ء را (Flap / بالبالک) گوش انت چوش کہ: ر، ٹ۔

5۔ گرانزی توار (Nasal):

گرانزی توار ء خاطر اگوات ء راہ ماں دپ ء جاہے نہ جاہے بندکنگ بیت ء گوات شہ گرانزہ در کپیت چوش کہ ن، م۔

مصمتہ یا جواناب :

مصمتہ یا جواناب ہا تو ا ر انت کہ ایشانی جوڑ کنگ ء و استا گوات راہ یا و پہک ء بند کنگ
بیت یا تنک کنگ بہ بیت ء گوات نژ آرگ بہ بیت (ضیا 41: 2014)۔

مصوتہ یا کثاب :

شریشاں ابید ہا تو ا ر انت کہ آہانی جوڑ کنگ ء خاطر ا گوات ء راہ ء ہچیں بند شتے نہ بیت۔
اے تو ا ر اں مصوتہ یا کثاب گوشگ بیت۔

نامداریں زبان زانت الفائن بینن ء گوشگ انت ،
”براہوئی ء سراشہ درستاں جہلانگیں اثر بلوچی ء کپتہ۔ اے اثر لبر گنج ء گوں
ہوار ہوار صوتیات، صرف ء خاص کن نحو ء پڑ ء گندگ بیت۔“
(Encyclopaedia Iranica)۔

ایم بی ایسینو گوشتیت :

”براہوئی کثابی نظام Vowel System پر ٹو دراوڑی ء e و o ء
تو ا ر اں شמוש اتگ ء تیوگ ء بلوچی نظام ء ہم گونگ انت دگہ ہچیں ہم پللیں
زبانے نیست کہ آوانی کثابی نظام (Vowel System) اے وڑ
ہم گونگ بہ بیت۔ (صابر 142: 1994)

ڈاکٹر مورگن سٹیرن ء گوشگ انت ،

”دلگوش کرزیں گپ ایش انت کہ براہوئی ء تو ا ر چکاسی نظام
(Phonetical system) شہ بلوچی ء تو ا ر چکاسی نظام ء نریک تر انت
در ا ج کثاب (Long vowels) ء گونڈ کثاب (Short vowels)
گر انزی (Nasalised) ء غیر گر انزی (Unnasalised) یک
پیم انت۔“ (Morgenstierne 1932: 5-9)

عربی ءتوار :

س، ث، ح، ذ، ص، ض، ط، ظ، ع، ق، بلوچی ء براہوئی ءتوار نہ انت ہمے خاطر ایش ماں بلوچی ء براہوئی زبانوں کارمرز نہ بنت۔ گیش تر مردم ایشانی تواراں حقیں وڈ ء کش ات نہ کن انت ء بلوچی ء براہوئی زبان ء لہزاں ء حرفاں گوں اے حرفاں نبشتگ نہ کن انت۔

ہائیہ توار :

بھ، پھ، تھ، ٹھ، جھ، چھ، دھ، ڈھ، رھ، ژھ، کھ، گھ، لھ، مھ، نہ بلوچی زبان ء رودر آتکی پاڑو ء گیش تر کارمرز بنت و لے ایدگہ پاڑوانی توارانی تہا کارمرز نہ بنت۔ ماں براہوئی زبان ء ہائیہ توار بیدشہ نوشکی ء پاڑو ء سہراوانی ء جھالاوانی پاڑوانی توارانی تہا کارمرز بنت۔ (صابر 129: 1994)

گراتری جواناب: (nasalised consonants)

گراتری جواناب کہ ماں بلوچی ء براہوئی زبان ء کارمرز بنت، ن، م، نگ، ء نڑانت۔
نگ: اے توار لہزانی بنات ء نیاحت ماں بلوچی ء براہوئی ء ایشی درور ء مثال، بنگ، بتنگ، ٹنگ، گنگ، دنگ، ڈنگ، ڈنگ، رنگ، زنگ، ژنگ، سنگ، سُنک، گنگ، گنگ، لنگ، لنگ، ونگ ء دکہ دکہ۔

ڈاکٹر زاق صابر گوشیت کہ،

”نگ ء گرانزی جواناب ء بازیں مثال ء درور ماں دوئیں زبانوں است انت و لے

”نگ“ ماں دوئیں زبانوں جواناب اُشمار نہ انت۔“ (صابر 132: 1994)

نڑو ء حرف ”س“ ء ”ڑ“ ء ہواری ء در کپتگیں توار ء چہگیری ء کنت، ایشر ماں براہوئی ء بلوچی زبانوں جتا ئیں توار یا صوتیہ ء حیثیت دیگ نہ ہوتہ۔

ڈینس برے گوشیت، ماں براہوئی زبان ء ”نڑ“ ہما لہزانی تہا کارمرز بیت کہ شہ سنھی یا

پشتو ء وام زورگ بوتگ انت (Bray:28)۔

جوزف الفائن ہیٹن نبشتگ کنت :

”معکوسی نڑ ماں بلوچی ء براہوئی دوئیں زبانوں تہا است و لے براہوئی ء حوالہ ء

ایش پے زوتاں شہ سندھی یاسرائیکی ء وام زورگ بُونگ۔ اے تواریوک ء
 (رودراتکی کوہستانی بلوچی EHB) کوہ سلیمانگو شگ بیت کہ اے پاڑوشہ سندھی
 ءسرائیکی ءنزینیک ترانت۔ (Elfenbein 1982:83)

ماں بلوچی ء شیر محمد مری اے تواریوک ء ماں وتی کتاب بلوچی کوہنیں شاعری ء کارمرزگر تگ
 چوش کہ، انڈز، ساٹھی، کانڑی، کانڑا۔ (مری 2011:17)

ڈاکٹر رزاق صابر گوشتیت کہ شیر محمد مری ہما لہزانی تھا کہ اے مصمٹہ ء مان بُونگ ء گوشتیت
 کہ آ شہ سندھی یاسرائیکی ء وام زُر تگیں لہزانت (صابر 1994:132)۔
 ولے اے دلگوش کرزیں گپے کہ ”نڑ“ ء تواریوک بلوچی ء براہوئی ء رخشانی پاڑو ء
 کارمرز بونگ ء انت چوش کہ چانڑ، دراکانڑ، ڈولنڑ، کانڑ، ڈوگ دگ۔
 بلوچی ء براہوئی زبان ء مصمٹہ ہزاں جو اناب ایش انت۔

1۔ بندشی تواریوک (Stop , Plosives) : ب، پ، ت، ٹ، د، ڈ، ک، گ۔

2۔ صغیری تواریوک (Spirants affricatvies) : ج، چ۔

3۔ پھنادی تواریوک (Lateral) : بلوچی ء براہوئی ء ل ء براہوئی ء ل

4۔ لرز وکیں تواریوک (Flaps) : ر، ٹ۔

5۔ غیر مصمی یا صغیری تواریوک (Fricatives) : ف، س، ز، خ، ہ، ش، خ، ژ۔

6۔ گرانزی تواریوک (Nasals) : ن، م۔

7۔ نیم مصوتہ/ نیم کشاب (Sami vowel) : و، ی۔

بلوچی ء براہوئی ء ہشت حرکت (مصوتہ Vowel) است انت کہ شریشان پنج

درجیں تواریوک (Long vowels) آ (a) اے (e) ای (i) او (O) او (U) آنت ء

سے گونڈیں تواریوک (Short Vowels) u، i، a آنت۔

تواریوک آئیگ ء ردء مصوتہ ء مصمٹہانی جتا جتا میں بہر ء بانگ۔

مقرون یاد و کشاب (Diphthong):

بلوچی ء براہوئی زبانانی دو کشاب (Diphthong) او (au) اے (ai) انت توار
چکاسی جہاں گیری نیں گل آئی پی اے پہ ہر یک توار ء یک جتا نیں حرفے ٹاہیننگ -
اے ردا اکبر بار کزئی گو شیت:

”IPA ء الفبائے نبی راہدار (اصول) ایش انت کہ ہر یک توار ء پہ یک
پہک ء جتا نیں ء یک حرفی نیں نشانی یے جوڑ کنگ بہ بیت۔ آہاں کوشست
کنگ ات کہ دنیا ء ہما زبان کہ آزاننگ ات انت ہما درستیں زبانانی توار اے
الفبائے تھا ہوار کنگ بہ بنت۔ بلے ہنچو کہ وہد گوزاں بوتگ ء دگہ نوک
نوکیں زبانانی سراکار بوتگ آہاں اے الفبائے تھا نوک نوکیں نشانی ء حرف
جوڑ کناں ء اے الفبا سرجم کناں کنگ دنیا ء تھمایں زانت کار توری آہرچ
مٹکے ء بہ بنت ہمہ الفبایاں کار مرکز کن انت۔“ (خاموش 92:2015)

مصمستی یا جوانانی خوشگ (Consonantal Clusters):

مصمستہ ء مصوتہ بزاں جواناب ء کشاب ء یکجا ہی ء لبز دروشم زورنت ولے ہنچشیں لبز ہم
است انت کہ دو یادو ء شہ گیش جواناب بیدشہ کشاباں ہوار کپ انت بزاں یک ساکن جواناب ء رند
دگہ ء شر آئی رند دگرے پدماں پدکانت ء آوانی نیام ء مصوتہ نہ بیت۔ بلوچی ء براہوئی زباناناں ماں
لبز ء بندات ء دو مصمستہ ء گڈسر ء تاں سے مصمستہانی خوشگ است چوش کہ خوشگ یکلیں
Syllable بزاں بوگ ء تھا کانت کہ ایثانی تعلق داری گوں توار ء بیت نہ کہ گوں حرفاں۔

بنداتی جفتیں جواناب لہتیں درورشہ ہر دوزبانان :

برادر	برانز
براہوئی	برمش
برنج	برنجاسک
بریزن	بریزنی
پراہ / پراخ	پرچ
پروش	پریشنگ / پریشہ
پریش	پریشک
تراپ	تراپوڑی
تراٹ	تراش
تراک	تران
ترانگ / ترانہ	تُرپ
تروپ	تُرچ
ترڈ	تُرشپ
تُرشپکو	ترک / ترخ
ترک	تُرک
تُرکڑ	ترگ
تُرْمب	تُرْمپ
تُرْنج	تُرند
تُرنگڑ	ترونگڑ
ترہ	ترہگ / ترہینگ
تریت	ترینز
تریترہک	جوان

دراج	جواناب
دراک دریک	دراکانز
درال	دراگک / دراکه
درائی	درانچی
دُست	دَرپ
دَرشپ	دَرسم
دُرگ	دِرک
دَرَمک	دَرَم
درنز	درنج
دُرنگی	دَرنگ
دروت	دَرِنه
دروچک	دروج
دروشم	دروش
دروگ ادروغ	دروشانپ
دروهر	دروه
درهمان	دروپی
دریخ	دریپگ ادریپه
دریوگ ادریوه	دریغا
زرمبشت	دریهو
زره	زرنگ
سراپ	زره پوش
سرمپ	سرف
سردشک	سرنک
سرین	سرهم

سیاہ	سیال
گرانز	گران
گرُنچ	گرِنچ
گوات	گروچک
گواچی	گواچن
گواڑخ	گواری درنہ
گوالگ / گوالہ	گوازی
گوانک	گوانز
گواہ	گوانکو
گوتر	گوپ / گوف
گور	گوچ
گوز	گوردگ / گوردہ
گوخجک	گوکٹ
گونک	گوٹڈ
	گوٹلی

گڈسری جفتیں جو انابء در در شہ ہر دوز باناں :

آسک	آدینک
بُرز	بالشت
پرِنچ	بش
پُشت	پست
پوتک	پنت
پنچ	ترمپ
جنگ	تنک
چست	چرک

خازگ	چنک
دسک	خشت
دز	درشپ
دوست	دنگ
رنج	ڈنگ
زبر	رنگ
زئڈ	زبر
سرک	ژند
سنگ	سنج
شکر	شرد
شوتک	شنک
غز	پوتک
کست	قدر
کنٹ	کلپ
گرنج	کومپ
گوغ	گروشک
گوانک	گنج
مازگ	لرد
	لنگ

گلسری سے جو انابانی لہتیں درورشہ ہر دوز باناں :

مندر، م + ن + ڈ + ژ (دستی)۔

جندر، ج + ن + ڈ + ژ (باشمی)۔

چندر، ج + ن + ڈ + ژ (باشمی)۔

صوتیائی بدلی:

زبان ۽ تعلق داری گوں انساناں انت ۽ ایش انسان ۽ تہذیبی ردوم ۽ دیمرتی ۽ پند ۽ شہ ازل ۽ گوں انسان ۽ ہم گام بوتگ ۽ گوں دور ۽ زمانگ ۽ گوزگ ۽ انسانی زند ۽ بدلی زبان ۽ تہا بدلی ۽ ضمانت بوتگ۔ اے بدلیائی تہا صوتی ۽ معنوی بدلی ہوار انت۔

شرف الدین اصلاحی نیشنگ کنت:

”صوتی بدلی یک نوکیں گال بندے ولے لسانیات ۽ ہما فطری عمل ۽ خاطر ا کہ اے گال بند ٹاپینگ بوتگ آسک کوہن انت۔ ہم ر شنگیں زبانانی فرق ۽ دگری ہمیشی وسیلگ ۽ زانگ بیت۔ جغرافیائی نسلی ۽ وردنی علت ۽ سببانی بنیات ۽ گپ ۽ لہجگ ۽ فرق ۽ تپاوت، تلفظ ۽ فرق ۽ تپاوت ۽ توارانی بدل بوتگ فطرت ۽ قانون ۽ دیکھیں نشان انت۔“

مختلفیں زبانانی تقابلی جاچ ۽ ایش گندگ ۽ مپاسگ بیت۔ اچش کہ انسان مدام پکیں وڑ ۽ نہ بیت، ہے وڑ زبان ہم دری ۽ توکی علتانی سبب ۽ وتی خدوخال ۽ بدل کنان ۽ روت۔ پکیں لبز یک خاصیں ٹلک یا سرزمین ۽ پک وڑ بیت ۽ دگہ ملک یا سرڈ گارے ۽ دگہ وڑ ۽ پیم بیت۔ اے عمل زبان ۽ اندرا مختلفیں تگانی تہا بیت۔“ (اصلاحی 1978:229)

ہے رد ۽ ڈاکٹر عبدالرحمن براہوئی نیشنگ کنت:

”ماں زبانانی اندر ابدلی من انگیں حقیقتے ہے خاطر ا گوش انت کہ زبان جامد نہ انت۔ شہ کوہنیں زماں گال مخلوق چرا گجاہ و آپ ۽ شو ہاز ۽ شہ یک جاہے ۽ دومی جاہ ۽ شنگ انت ۽ وتی ضرورتانی خاطر انگت دیم تر ۽ کنز انگ انت۔ برے لڈ ۽ بار ۽ وتی زبان ۽ گوں وت اش برتگ۔ گوں دومی ہند ۽ جاہ مننداں آوانی میل ۽ ملاپ بوتگ کہ ایشی آسمر ۽ زبانانی دروشم ۽ تہا ہم بدلی آحتگ۔ برے بدلیائی

تہا صوتی، معنوی، لہزی بدلی مان انت۔ اے بدلیاں زبان زانت فطری ردوم
گوش انت۔“ (براہوئی 193:2006)

نام داریں زبان زانت ڈاکٹر محی الدین قادری زورنیشنگ کنت:

”زمان ء مکان ء جاورانی مطابق ء زبان ءت بدل بو ان ء روت۔ اے بدلیاں
زبان زانت زبان ء فطری ردوم گوش انت۔ اے ردوم گیش تر صوتی دروشم گرمی ء
صوتی بدلی ء شگل ء بیت۔ ماں زبان زانتی ء تاریخ ء صوتی بدلی ء ردوم ء گیش تر
ارزشت دیگ بیت۔ صوتی بدلی ء دومی وڑ ارادی تشکیل انت۔ ارادی تشکیل
عموماً شہ دو ذریعہ بیت یک ذریعہ یے اُس انت ء دومی ذریعہ عالم ء کو اس
انت۔ اُس پزانت ء ارادہ ماں زبان ء بدلی ء بہر نہ زورنت، حالات ء جاور
انجیں ودی بنت کہ آوان ء وتی زبان ء لہزانی گنج ء تہا گیشی آرگ کپیت۔ اے
بدلی، گیشی یا کمی آئی جند ء لسانی یا صوتی خاصیتانی سبب ء نہ بیت اُس ء سیاسی ء
اقتصادی جاور زبان ء تہا بدلی ء سَو ب بنت۔ اگاں یک مٹکے ء دوز بان کش ماں
کش ء نہ بنت یا اگاں یک جاگے ء سرکاری ء دفتری زبان رعایا ء بولی ء مقابلہ ء
یک جتائیں علمی ء ادبی زبانے بہ بیت شہ لسانی بدلی الم ء پڈر ء سہرا بنت
(زور 30-40:1932)۔

بلوچی ء براہوئی ء ایدگہ زبانی صوتی بدلی ء مثال،
ہندی اراماں بلوچی ء براہوئی ء اٹل ء بدل بیت

اڑے	اڑی
اڑی	اڑے
ہندی ء اراماں بلوچی ء براہوئی ء ال ء بدل بیت	سُرنگ
سُلنگ	لوری
لولی	

ہندیء اڑا بلوچیء براہوئیء اراء بدل بیت

اوجھری	اوجھری
جھاڑو	جھاڑو
ہندیء ان اماں بلوچیء براہوئیء اڑا بدل بیت	ہندیء ان اماں بلوچیء براہوئیء اڑا بدل بیت
وانگڑ	بینگن
کنگرہ	کنگن
وانڑ	بان
لہتیں لوزانی تہا ہندیء / اماں دوئین زبانان کشگ بیت	لہتیں لوزانی تہا ہندیء / اماں دوئین زبانان کشگ بیت
بورچی	باورچی
تلاب	تالاب
پڑیا	پڑیا
ٹبر	ٹابر
ٹھکری	ٹھا کر
جٹ	جاٹ
دوپٹ	دوپٹا
چیٹی	چیپتی
کھٹ	کھاٹ
کجل	کاجل
کھد	کھاد
لڑاک	لڑاکا
گجر	گاجر
گنگ	گونگا

لہتیں ہندی لوزانی / واماں دوئیں زبانان کشگ بیت

بدو	بد
سوٹھ	سنت
کھوٹ	کھٹ
لوٹ	لُٹ
موچ	مُچ
ہندی ۽ گونڈی / یاماں دوئیں زبانان دورکنگ بیت	
کیکر	ککّر
کوڑی	کوڑ
کڑبی	کڑب
ڈوئی	ڈو
ہڈی	ہڈ
بچ	بج
جھولی	جھول

بلوچی / گاماں براہوئی ۽ / غا بدل بیت

جوگن	جوغن
رگام	رغام
لاگ	لاغ
زگر	زغر
لگر	لغر
لگور	لغور

لیغار	لیگار
لغڑ	لگڑ
کاغذ	کاگد
داغ	داگ
لغت	لگت
پیغور	پیگور
غریب	گریب
ڈغار	ڈگار
دروغ	دروگ
دریغا	دریگا
دوغ	دوگ
دیغیر	دیگر
شغان	شگان
غم	گم
لغام	لگام
مغوز	مگوز
نغد	نگد
مغیم ۽ دگہ دگہ۔	مگیم

عربی ۽ فارسی ۽ اب اماں بلوچی ۽ براہوئی ۽ ادا ۽ بدل بیت

وار	بار
والی	بالی
لویس	لباس

سوز	سبز
سوزی	سبزی
قوضه	قبضه
سوب	سبب
زوان	زبان
لوز	لبز
گور	گبر
ماہ گوء دگہ دگہ۔	ماہ گب
	بلوچی/ک/اماں براہوئی ءاہ/ء بدل بیت
براہوئی	بلوچی
پیرہ	پیرک
بلہ ء دگہ دگہ۔	بلک
	بلوچی/اگ/اماں براہوئی ءاہ/ء بدل بیت
براہوئی	بلوچی
تورہ	تورگ
دستہ	دستگ
گوردہ	گوردگ
تیچہ	تیچگ
گوالہ	گوالگ
ارہ	ارگ
توشہ	توشگ
پیشہ	پیشگ

بڑھ	بڑگ
دیدہ	دیدگ
آسودہ	آسودگ
گندہ	گندگ
نواسہ	نواسگ
پیزادہ	پیزادگ
زمانہ	زمانگ
گلہ	گلگ
گلہ	گلگ
سرمہ ڈگہ دگہ۔	سرمگ

بلوچی ء اہ ا، ا ح ا ماں براہوئی ء / خ اء بدل بیت

خام	حام
خدمت	خدمت
خرج	حرج
خرچین	حرجین
خشکاوہ	حشکاوگ
خون	حون
خیال	حیال
ناخنک	ناخنک
خوار	وار
خواست	واست
خواستو	واستو
خوش	وش

خوش خونک	وش خونک
خوراک	وراک
خورد	ورد
خاطر	با تر
خازہ	بازگ
خوارشت	بارشت
خَٹ	ہٹ
خِزم	ہِزم
خِشت	ہِشت
خلاص	بلاس
خمار	ہمار
خورک	ہورک
خوردہ	ہوردگ
خُوردہ	ہُوردگ
خوندی	ہوندی
خید	ہید
خیر	ہیر
خیت ء دگہ دگہ۔	ہیت

فارسیء / داماں بلوچی ء براہوئی ء اتاء بدل بیت

بلوچی ابراہوئی	فارسی
اومیت	امید
مدت	مدد
کلیت	کلید

مسیت	مسجد
زات	زاد
پسات	فساد
زیات	زیاد
کنچت ء دگہ دگہ۔	کنچد

رخشانی ء روکیتی بلوچی ء گڈ سری اک ایاق اماں روٹکی بلوچی ء براہوئی ء اخ اء بدل بیت

رخشانی ء روکیتی بلوچی روٹکی بلوچی ء براہوئی

تمباک تمباک

پنڈوک پنڈوک

پکیر پکیر

وتاک وتاک

چانکر چانکر

دسچ دسچ

کنداک کنداک ء دگہ دگہ۔

روکیتی بلوچی ء اپ اماں روٹکی بلوچی ء براہوئی ء اف اء بدل بیت

رخشانی ء روکیتی بلوچی روٹکی بلوچی ء براہوئی

تپر تفر

توپک توفک

اشٹاپ اشتاف

تاپگ تانف / تانفو

دپار دفار

تفہور	تیپور
شفار	شپار
جوفغ / جوفہ	جوپگ
شیفغ / شیفک	شپپگ
جفت	چپت
رونونک	روپونک
زلف	زلپ
شف چراغ	شپ چراگ
شیف	شپپ
گواف	گواپ
نف	نپ
رو کپتی بلوچی ء / راء ماں روگی بلوچی ء براہوئی ء / اء بدل کنگ بیت	رو کپتی بلوچی ء / راء ماں روگی بلوچی ء براہوئی ء / اء بدل کنگ بیت
گرڈ	گرد
اُرد	اُرد
اُردو	اُردو
اڑزان	ارزان
سڑدار	سردار
ڈزی	درزی
ڈدی	دردی
خبردار	خبردار
کڑد	کرد
مڑد	مرد

مردار	مردار
زردوئی	زردوئی
زردہ	زردہ
شرطت	شرطت
شرطد	شرطد
مردہ	مردہ

صوتی تغلیب:

ماں صوتی تغلیب ء لبزے ء دیکھی پدی تو اروتی جاگہاں بدل کن انت۔
 دری زبانان گوں ہوار ہوار بلوچی ء براہوئی زبان ء وتی جند ء چچی یے لبزانی تو ا رہم وتی
 جاگہ اش مت گرتے چوش کہ،
 بلوچی ء براہوئی؛

بگ جت بچ گت

دوکارچ ڈرکاج

شت بُر شب ڈر

نیم روچ نیرموچ

دری لبز:

اُرم	عمر	آریشم	ابریشم
اُڑز	عُذر	اسخر	اکثر
اروت	عورت	انامت	امانت
کربستان	قبرستان	الواد	اولاد

قلف	قفل	بخش	بخش
ملخموٹ	ملک الموت	بست و بند	بند و بست
ملخوک	مخلوق	پہریز	پرہیز
نزم	نبض	چنیہ	چنبہ
نشخ	نقش	ترجُبہ	تجر بہ
نشخہ	نقشہ	کاچو	چاقو
نصخان	نقصان	دولت	دولت
بسکوٹ	Biscuit	رُصخت	رُصخت
سر مٹ	Cement	اورح	روح
کلارک	Clerk	شخص	شخص
کازبہ	Cause away	صُحب	صح
چمیر (توپکء)	Chamber	شِوہ	شفع
پچین	Patching	طلف	طفل
پنسن	Pension	اربت	عبرت
ٹیم	Time	چکرٹ	کیچرٹ
ٹنڈیل	Tunnel	نالٹ	لعنت
ٹیسن	Station	مطبل	مطلب
		مسخت	مقصد

چاری در

تشکیلیاتی، صرفی و نحوی ہم رنگی

تشکیلیات :

ڈاکٹر ابواللیث صدیقی نبتنگ کنت :

” ترکیبی یا Amalgamative زبانانی پد رین خصوصیت اشتقاق انت بزاں شہ یک لبزے ء دگ لبزے ٹاہینگ۔ ہما کلمہ کہ شراواں دگہ کلمہ ٹاہینگ بہ بیت بُن لبز بزاں مصدر گوشگ بنت ء ہما کلمہ کہ ہے وڑ اشہ بُن لبز ء ٹاہینگ بنت آ مشتق گوشگ بنت اشتقاق ء بازیں وڑ ء پیم انت چوش کہ پدوند ء پیش وند ء کارمرز کنگ ء شہ یک لبزے ء دومی لبز ء شہ یک کلمہ ہے ء دومی کلمہ ٹاہینت بوت کنت۔ ایشی ہم بازیں حالت ء جاو ر انت چوش کہ یک کلمہ ہے ء سرا پیش وند یا پدوند لہینگ ء نوکیں کلمہ ہے ٹاہینگ بہ بیت ولے اصل کلمہ یا ہنچک ء سرا ہنچیں بدلی یے میاحت ء ہنچک ء دروشم بدل مہ بیت۔ اے وڑ ء زبان تھلیطی یا Agglutinative گوشگ بنت کہ ایدگہ زبانانی ہنچی ء ترکی ہے وڑ ء زبانے دومی وڑ ء پیم ء پیش وند یا پدوند ء کارمرزی بیت ء وت اصل ہنچک ء جوڑشت ء تہا ہم بدلی کنت یا گڑا ہے ہر دو کار یکجا ہم بنت۔ ترکیبی یا اشتقاقی جوڑشت ء زبان ہے وڑ نیگ انت، ماں اے ڈل ء آریائی ء سامی کہولانی زبان ہوار

انت۔“ (صدیقی 531:1971)

بلوچی ء براہوئی ہم گوں تھلیطی یا Agglutinative ڈل ء زبانان گوں سیالی دارنت ء ہر دو مستقل بزاں پاداریں زبان انت ء وتی وتی جتا نیں جندی خاصیت دارنت۔ اے راستے کہ ایشانی آپتی ء مزنیں سیالی یے است ولے ہر یکے ء وتی جتا نیں راہ ء کیشکے۔ لوز ء جوڑینگ ء دروشم دیگ ء ہم رنگی ایشاں شہ یکے دومی ء نزیک کنت۔ اے باب ء توک ء تشکیلیاتی ہم رنگی ء ہم گونگی ء چیدگ ء نشاناں پنگ ء سہرا کنگ بیت۔

لبزء دروشم دیگ ء دوڑ ء و اج آنت، یکے اشتقاق ء وسیلہ ء دومی ترکیب ء وسیلہ ء۔

مشتق لبز فعلی یا اسمی:

مشتق لبز فعلی یا اسمی، پنچک بز اں مادہ ء توک ء بدلی آرگ ء وسیلہ ء بیت ء مگر کب لوز شہ دو لوزانی کش ماں کش ء ایر کنگ ء وسیلہ ء ٹاہینگ بنت۔ ماں بلوچی ء براہوئی زبان اں لبز ٹاہینگ ء رد ء اے ہر دوڑ کار مرز کنگ بنت ء بے اٹھاریں لبز دست کپ آنت کہ ماں دوئیں زبان اں یکیں راہ بند ء و اج ء ٹاہینگ بنت۔ بلوچی ء براہوئی وتی جوڑ شت (ساخت) ء رد ء گوں زبانانی ہما کہول ء سیادی دارنت کہ ترکیبی بز اں Amalgamative گو شگ بنت۔

چوش بلوچی ء براہوئی وتی تاریخی، دود ء ر بیدگی، چا گردی سیالی ء سبب ء شہ یکے آدگر ء سک باز اثر اش ز رنگ۔ اے اثر لسانیات ء تیوگیں پڑ بز اں صوتیات، معنیات، تشکیلیات، صرف ء نحو ء لبز گنج ء رد ء پڑ ء سہر آنت۔ بلوچی ء براہوئی زبانانی نزینکی ء سیالی ء رد ء ہم گوگیں تشکیلی راہ بند اے وڑ آنت۔

اسم صفت ء دروشم گری:

☆ ماں دوئیں زبان اں اسم صفت ء رند یائے معروف ء گیشی ء اسم مجمل Abstract noun جوڑ بیت چوش کہ، خراب ء خرابی، تہارمہ ء تہارمی، بزر ء بزرگی، پٹک ء پٹگی، شہر ء شہری ء دگہ دگہ۔

☆ اسم ذات یا اسم کیفیت ء رند ”سک کنگ ء صفت یا فاعلیت ء معناء مطلب دوی کنگ بیت چوش کہ، واپار (باپار) ء واپاری، دربار ء درباری، شکار ء شکاری۔

☆ سیادی ء ی (یائے نسبتی) ماں دوئیں زبان اں یکیں وڑ ء کار مرز بیت چوش کہ، دشت ء دشتی، قلات ء قلاتی ء دگہ دگہ۔

☆ اُردو ء ہندی ء ڈول ء بلوچی ء براہوئی دوئیں زبان اں ہم بازیں و ہدا گوں لہتیں لوز اں

گیشیں ”می“ لچینگ بیت۔ انچہ تو چنداں ایسی ضرورت ہم نہ بیت چوش کہ، وداری، انتظار، آزاری، خرچی ۽ دگہ دگہ (صابر 136: 1994)۔

☆ شہ مصدر ۽ اسم ۽ کارگرگ بازیں زباناںی وڑا ماں بلوچی ۽ براہوئی زباناں ہم رواج گپتگ چوش کہ، روگ آہگ / پنگ بنگ، گرگ دیگ / ہلنگ تنگ، جنگ پروشگ / خلنگ پرغنگ، وگ پوشگ / گنگ بینگ (صابر 163: 1994)۔

☆ وختہ صفت کیفیت ۽ خاطر اشہ اسم معرفہ ۽ پیسماں بلوچی ۽ براہوئی ۽ مزہ ۽ خاطر مزہ ۽ لہز کارمز بیت چوش کہ مزہ ٹانگ، مزہ ڈڈ (لاپ)، مزہ دروغ (دروگ) ۽ دگہ دگہ۔

☆ صفت کیفیت ۽ خاطر اماں دوئیں زباناں ”اسم“ ۽ رند ”لی“ ہوارکنگ ۽ لوزاہینگ بیت چوش کہ، پادلی، گردولی دستلی ۽ دگہ دگہ (صابر 164: 1994)۔

☆ ”نا“ ۽ پیشوند ۽ جنگ ۽ ماں دوئیں زباناں نوکیں لہز ۽ تشکیل یکیں وڑ ۽ بیت چوش کہ، نادراہ / دراخ، ناپوہ، ناگار، نادیتگ / دیستہ، ناومیت ۽ دگہ دگہ۔

تابعات:

ماں بلوچی ۽ براہوئی زباناں مزیں کسا سے ۽ انچیں لہز کارمز بنت کہ آوان ۽ تابع لہز گوشگ بیت چوش کہ اکل سٹکل، ٹپی ٹٹپی، چاف چوف ۽ دگہ دگہ۔

تابع ہماں کہیں لہز انت کہ دو جتا ئیں لہزانی ہواری ۽ دروشم زورنت ۽ ماں برے دروشم گری ۽ یک پڈر ۽ خاصیں معنایے دینت۔ معنایے رده ۽ تابع لہز یا شہ دروشم زرتگیں لہزانی مطلب ۽ بزانت ۽ دینت یا گڑا شریشاں جتا ئیں معنایے بوت کنت تابع لہز ۽ بازیں شگل ۽ دروشم بوت کن انت، ماں تابع ئیں لہز ۽ دولہز کش ماں کش ۽ ایرکنگ بنت، شریشاں یک لہزے اصل بیت ۽ دومی لہز اولی لہز ۽ بگڑا تگیں یا مٹ بونگیں دروشم بیت چوش آپہ معنایے دراگازی ۽ اولی لہز ۽ محتاج بیت ۽ جتا ئیں وڑ ۽ شہ معنایے مطلب ۽ زہر بیت۔ تابع لہزانی جفت معنادار ۽ بے معنا ہر دو وڑ ۽ بنت، البتہ اصل لہز تقریباً معنادار بیت۔

واجب عالم راز سرور ماں وتی نیشتا تک ”اردوز بان کے تابعات“ ء نیشنگ کنت ،
 ”وتی ہواریں جوڑشت ء ردء تابع باز قسم بیگ انت۔ چوش کہ تابع مدام دولبز
 ء ایبتاج انت ہے خاطر الیشی وڑ ء وارج کارمرز کرتگیں لبزانی سرا انت۔ تابع لبز
 معنا دار ہم بُوت کن انت ء بے معنا ہم ، ہم قافیہ ہم بُوت کنت ء بے قافیہ ہم“
 (الاقربا، جلد 17، شماره 1 ص 113)۔

نمبر شمار	اولی لبز با معنی	دومی لبز با معنی	مقفی یا غیر مقفی	تابعانی نام	مثال
1	بامعنی	بامعنی	مقفی	تابعات محض (مقفی)	ژند بند
2	مہمل	مہمل	مقفی	تابعات مہمل محض مقدم	غڑا بڑا
3	بامعنی	مہمل	مقفی	تابعات مہمل موخر	بدل بدل
4	مہمل	بامعنی	مقفی	تابعات مہمل مقدم	ادل بدل
5	بامعنی	بامعنی	غیر مقفی	تابعات وضعی مقدم	سدر سار
6	مہمل	مہمل	غیر مقفی	تابعات وضعی	چاف چوف
7	بامعنی	مہمل	غیر مقفی	تابعات وضعی	ٹک ٹوبر
8	مہمل	بامعنی	غیر مقفی	تابعات وضعی	جک جون

جہلۃ الفبا درو شمعۃ تابع میں لہزائی لڑے دیگ بیت کہ ماں دوئیں زبانوں کار مزہبت

اُخْ تُف	آخی باخی
ادل بدل	اٹکل سٹکل
اڑزاں ساچ	ارو برو
اغوبغو	اڑکڑ
امن ایمنی	اگر مگر
ایتاج محتاج	ایب کیب
باست واست/خواست	باٹ بل
بدل سدل	بدر د
بلا بتر	بڑی بانگ
پٹ پنچہ	بند بست
پٹ سٹ	پٹ پول
پد پشت	پٹ لوٹ
پدریسگ اریسہ	پد پاچوڑ
پشت پناہ	پردہ پوش
پدرند	پور پتینک
تار پتار	تار تار
تراپ تریپ	تت بت
تک تُر	تک توار
تل وُل	تل توک
تیلی میلی	تیری میری
ٹپی ٹھی	ٹالان ٹولی

ٹک ٹو بر	ٹپی ٹوری
ٹل پل	ٹک نگار
ٹوک ٹکار	ٹنڈ منڈ
جک جون	جڑا بڑا
جوڑ بڑ	جنگ جیڑہ
جی جان	جولان جول
چپ چاگرد	چاف چوف
چڑپہ چڑی	چپ چوٹ
چوٹ چپوٹ	چڑہ چانڈ
خانہ خروود	چیٹ سار
دب گوس	دانہہ پرات
ڈراں ڈرو	درستی راستی
دل / است بڈی	دل / است اکیکم
دم دتی	دم پہ ساعت
دک مک	دم درود
ڈہیہ ڈغار	ڈک مک
رد بند	رٹ کٹ
رُورا است	رُور یسگ / ریسہ
ژند پند	ژند بند
سد سما	سُد سار
سلا بلا	سر سوج
شالو بالو	سگ سینہ

غوا بڑا	شتر تر
کاہ و کو	کاٹ کوٹ
کور و مورو	کچ کیل
گت گمان	گار گیر
گرد گیس	گٹ گلو
گیر گوس	گرٹ گیس
گنڈ سنڈ	گم گار
گنوک چال	گنوک چاٹ
گور گیگ	گنوک سار
لٹ بند	لاٹ باٹ
لس لوٹ	لٹ بیر
لگ ڈ	لغرو لوج
مٹ سٹ	لوٹ گوٹ
وش خونک / خوش خونک	نشت نیاد
ہکل ہوکل	ہسٹ پٹ
ہیرا خیر مہر	ہوار سوار
	بچ پنچ ، دگہ دگہ۔

اے گپ ارزشت کرزیت کہ ماں بلوچی ء براہوئی زبانان دگہ بازیں تابعات است
انت کہ آوان ء دیگ ء نیشٹانک دراج کش بیت۔

توصیفی ء اضافی مُرکب :

ماں بلوچی ء براہوئی زبانان توصیفی ء اضافی مُرکب یک ڈول انت۔
جا ورحال، زر بدل، ارزشت کرز ء دگہ دگہ۔

مُرکب عطفی:

ماں دوئیں زبانی اور لوزی نشان ”و“ اُنت ایشی گمک ء نوکیں لہزیکیں وڑ ء ماں دوئیں زباناں

ٹاہینگ بنت۔ چوش کہ

بلوچی: سنیل ء سواد، بٹک ء پیروک، رسم ء دود، تل ء ول، دود ء ریدگ، مرک ء زند، گپ ء رپ ء دگہ دگہ۔

براہوئی: سنیل ء سواد، بلہ ء پیرہ، رسم ء دود، تل ء ول، دود ء ریدہ، مرک ء زند، گپ ء رپ ء دگہ دگہ۔

فعل مُرکب ء (تشکیل) دروشم زورگ :

فعل مُرکب Compound verb ماں دوئیں زباناں یکیں راہ بند ء ٹاہینگ بنت

چوش کہ

☆ آرگ / اتنگ:

گیر آرگ / گیر اتنگ ء دگہ دگہ۔

☆ آیک / پنگ :

شرم آیک / شرم پنگ، زور آیک / زور پنگ ء دگہ دگہ۔

☆ بندگ / تفنگ:

بخ بندگ / بخ تفنگ، شونز بندگ / شونز تفنگ ء دگہ دگہ۔

☆ بیگ / مٹنگ :

سر بیگ / سر مٹنگ، سر پند بیگ / سر پند مٹنگ، چٹ بیگ / چٹ مٹنگ، ٹک بیگ /

ٹک مننگ ء دگہ دگہ۔

☆ جنگ / خلنگ :

سر جنگ / سر خلنگ، زور جنگ / زور خلنگ، جک جنگ / جک خلنگ، گپ جنگ /

گپ خلنگ ء دگہ دگہ۔

☆ دارگ/تورنگ :

کاردارگ/کاریم تورنگ، چم دارگ/خن تورنگ، دپ دارگ/باہ تورنگ، پٹ دارگ
پٹ تورنگ ء دگہ دگہ۔

☆ دوردیگ/پٹنگ :

دل دوردیگ/اُست پٹنگ، شرم ء دوردیگ/شرم ء پٹنگ ء دگہ دگہ۔

☆ دَیگ/مِٹنگ :

ٹک دیگ/ٹک مِٹنگ، مُشت دیگ/مُشت مِٹنگ، تاب دیگ/تاب مِٹنگ،
چاپ دیگ/چاپ مِٹنگ ء دگہ دگہ۔

☆ روگ/انگ :

ہوش ء روگ/ہوشان انگ، شہ کار ء روگ/کاریم آن انگ ء دگہ دگہ۔

☆ ریچگ/شولنگ :

بر ریچگ/بے شولنگ، در ریچگ/پیش شولنگ ء دگہ دگہ۔

☆ زورگ/ارنگ :

پنت زورگ/پنت ارنگ، بد زورگ/بد ارنگ ء دگہ دگہ۔

☆ شودگ/سلنگ :

دستاں شودگ/دو تے سلنگ (ناو میت بونگ) ء دگہ دگہ۔

☆ کپگ/تمنگ :

در کپگ/پیش تمنگ، ایر کپگ/شیف تمنگ، شہ پاداں کپگ/نتاں تمنگ ء دگہ دگہ۔

☆ گنگ/گنگ :

ڈگار گنگ/ڈغار گنگ ء دگہ دگہ۔

☆ کٹنگ / کٹنگ :

جان ۽ کٹنگ / جان ۽ کٹنگ، چلہ کٹنگ / چلہ کٹنگ، جو جڑ و کٹنگ / جو جڑ و کٹنگ ۽
دگہ دگہ۔

☆ کنگ / کنگ :

خیال کنگ / خیال کنگ، جوڑ کنگ / جوڑ کنگ، کڈ کنگ / کڈ کنگ، سر پند کنگ /
سر پند کنگ، چٹ کنگ / چٹ کنگ ۽ دگہ دگہ۔

☆ گرگ / انگ :

سر گرگ / سر انگ، تاب گرگ / تاب انگ، بُن گرگ / بُن انگ ۽ دگہ دگہ۔

☆ گیجگ / شاعنگ :

جہل گیجگ / شیف شاعنگ، اوار گیجگ / اوار شاعنگ ۽ دگہ دگہ۔

☆ موگ / موکنگ :

اڑ موگ / اڑ موکنگ، وام موگ / وام موکنگ ۽ دگہ دگہ۔

☆ ورگ / گنگ :

سُم ورگ / سُم گنگ، لٹ ورگ / لٹ گنگ، کش ورگ / کش گنگ، غونز ورگ / غونز
گنگ ۽ دگہ دگہ۔

مُرکب لوزانی دروشم گری (تشکیل) ۽ دگہ وڑے ماں بلوچی ۽ براہوئی زبانان
جتا جتا نیں لوزاں کش ما کش ۽ ایر کنگ ۽ مُرکب لوزا پینگ بیت کہ اے لبز معنائی اعتبار ۽ مفرد
لبز گوشگ بنت چوش کہ،

بلوچی : وش آحت، کم باز، لٹ پُل، امن ایمنی، شر، بد ۽ دگہ دگہ۔

براہوئی : بہ خیر، کم باز، لٹ پُل، امن ایمنی، شر، بد ۽ دگہ دگہ۔

فعل مصدر :

ماں بلوچی ء براہوئی زبانوں فعل امر بڑاں پنچک Root ء رندا / اگ / نگ / ء
 پدوند جنگ ء مصدر یا بُن اوندر وشم زُریت چوش،
 بلوچی :

اگ (اَل + اگ) تگگ (تک + اگ) جاچگ (جاچ + اگ)، چپگ (چپ + اگ)،
 سچگ (سُج + اگ) شورگ (شور + اگ) کونڈگ (کونڈ + اگ) ء دگہ دگہ۔
 براہوئی :

اگگ (اَل + انگ) تاکگ (تک + انگ) جاچنگ (جاچ + انگ) چپنگ (چپ + انگ)
 سچنگ (سُج + انگ) شورنگ (شور + انگ) کونڈنگ (کونڈ + انگ) ء دگہ دگہ۔

☆ بے پیشوند ء ٹاپینگیں لوز :

ماں بلوچی ء براہوئی ء پیشوند ” بے “ بے گچ باز لیز ٹاپینگ بنت، اداہتیں درور دیگ بیت
 بے ادب، بے بندر، بے باور، بے پرٹ، بے جان، بے طالع، بے داد ء دگہ دگہ۔

☆ پیش وند بُن :

بُن ء معنا ماں بلوچی ء بنیات یا بیخ انت کہ ماں بلوچی ء براہوئی دونیں زبانوں یک وڑ ء لوز
 ٹاپینگ ء کارمز بیت۔ چوش کہ

بلوچی : بُن پیروک، بزنہ، بُن بیل، بُن داو، بُن جاہ ء دگہ دگہ۔

براہوئی: بُن پیرہ، بزنہ، بُن بیل، بُن داو، بُن جاہ ء دگہ دگہ۔

☆ صفت ترکیبی کَش :

شہ کَش ء پدوند ء ماں دونیں زبانوں یک وڑ ء معنا لوز ٹاپینگ بنت، چوش کہ، کروکَش، چلہ
 کَش، زحمت کَش، دوت کَش، کاریز کَش ء دگہ دگہ۔

☆ پیش وندسمر :

سمرگردان، سمرسوب، سمرشوگ / شوہ، سمریلہ، سمرکلونگ، سمرسوب، سمرچک ۽ دگہ دگہ۔

☆ پیش وندشتر :

شتراندام، شترحال، شترنگ، شتردرشم، شترجوڑ ۽ دگہ دگہ۔

☆ پیش وندزور :

زورآور، زوربخت، زورپل، زورعنت، زوردانہ ۽ دگہ دگہ۔

☆ پیش وندہم :

ہمسر، ہم رنگ، ہم سفر، ہم زلف، ہم درد، ہم پل، ہم نام، ہم عمر، ہم سیال ۽ دگہ دگہ۔

☆ پیش وندبد :

بدگمان، بدنیت، بدکار، بدعادت، بد زبان، بدکرد ۽ دگہ دگہ۔

☆ پیش وندکم :

کم زور، کم ۽ اک، کم بخت، کم سیال ۽ دگہ دگہ۔

☆ پدو وندجن :

بلوچی زبان ۽ مصدر جنگ ۽ فعل ۽ امر یا چک Root ”جن“ ۽ پدو وندماں دوئیں زبانان یکیں وڑ ۽ لوزٹا بینگ ۽ خاطر اکار مرز بیت چوش کہ،

دل جن، شعر جن، دروغ جن، زہم جن / زغم جن ۽ دگہ دگہ (صابر 1994:175)۔

☆ پدو وندمند :

غیرت مند، ہست مند، شرف مند، عقل مند ۽ دگہ دگہ۔

☆ پدو وندآر :

دیدار، کردار، گپتار ۽ دگہ دگہ۔

☆ پدو وندآور :

زورآور، بخت آور ۽ دگہ دگہ۔

☆ پدوند گردان :

روح گردان، آہو گردان، سرگردان ۽ دگہ دگہ۔

☆ پدوند اپ :

مُرگ / مرغ آپ برفاپ، سیراپ ۽ دگہ دگہ۔

☆ پدونداسا :

دلاسا ۽ دگہ دگہ۔

☆ پدوند اک :

خوراک، پوشاک ۽ دگہ دگہ۔

☆ وصفیت ۽ نشان اک ۽ پدوند :

لڙاک، چالاک، شیراک، ہیلاک ۽ دگہ دگہ۔

☆ فارسی اسم معاوضہ آنہ ۽ پدوند :

بیجانہ، جُرمانہ ۽ دگہ دگہ۔

☆ عربی علامت وصف آنی ۽ پدوند :

پاکستانی، ہندوستانی ۽ دگہ دگہ۔

☆ فارسی ۽ اسم ظرف مکان آباد ۽ پدوند :

قادر آباد، غریب آباد، پڑنگ آباد ۽ دگہ دگہ۔

☆ فارسی علامت فاعلیت، آزار ۽ پدوند :

مردم آزار، دل آزار، زُوت آزار ۽ دگہ دگہ۔

(پیش وند ۽ پدوندانی لہتیں مثال شدہ ڈاکٹر ابو اللیث صدیقی ۽ کتاب ”جامع القواعد حصہ

صرف“ ۽ گرگ بُوتہ)۔

معطوف معروف Active Participle :

ماں بلوچی ء براہوئی ہر دوئیں زبانان معطوف معروف ٹاہینگ ء خاطر ء ہنچک ء / دکائی / ء
پدوند جنگ بیت چوش کہ، سٹو کائی، پدوکائی، زند دکائی، ترڈ دکائی، برز دکائی۔
اسم صفت ء خاطر اتر ء پدوند : گیش تر، زیات تر، برز تر، کم تر، جوان تر ء دگہ دگہ۔

مہمل لوزانی ٹہینگ : ماں بلوچی ء براہوئی زبانان مہمل لوز ٹاہینگ ء خاطر کلمہ ء اولی مصمٹہ
Consonant ء گوں م بدل کنگ ء مہمل لوز ٹاہینگ بیت۔ چوش کہ، لٹ مٹ، چیلک میلک ء دگہ دگہ

حرف تکثیر Article :

ماں بلوچی ء براہوئی زبانان چو کہ انگریزی ء لوز The ء وڑ ء خاصیں حرف تکثیرے نیست
ہر وختہ کہ مطلب ء درانگا ز کنگ ء ضرورت بہ بیت شہ ماں دوئیں زبانان اسم ء مفرد حالت ء شہ
کارگرگ بیت۔ (موکثر 15: 1973)۔

مشترک مصادر (ہواریں بُن لوز) :

اگاں بلوچی زبان ء بُن لوز ”گ“ ء براہوئی ء بُن لوز ”نگ“ ء پدوند در کنگ بہ بیت شہ بے
کچ باز ہواریں بُن لوز ء مثال رسیت چوش کہ، بچک / بچنگ، بدلگ / بدلنگ، پرکگ /
پرکنگ، تگ / تکنگ، ٹڈینگ / ٹڈفنگ، ٹلگ / ٹلنگ، چلگ / چلنگ، چوشنگ / چوشنگ،
چنگ / چنگ، چٹگ / چٹنگ، چلکنگ / چلکنگ، خٹنگ / خٹنگ، ہڈگ / ہڈنگ، غرگ /
غرنگ، کوٹگ / کوٹنگ، لٹگ / لٹنگ، نالگ / نالنگ ء دگہ دگہ۔

مُرکب مصدر :

آبات کنگ / آبات کنگ، بُن بیل کنگ / بُن بیل کنگ، جُہد کنگ / جُہد کنگ، درست
کنگ / درست کنگ، سُست کنگ / سُست کنگ ء دگہ دگہ۔

اسم مکبر :

اسم مکبر اسمء بالاد یا ذروشمء مزن پیشدارگء صرفی ترکیبے، شا، مزہ یا مزن و دیوئے پیشوندء گوں اسم
 ء جتنگ ء اسم مکبر ٹاہینگ بیت چوش کہ
 شاه : شاهتوت شاہجو، شاہجن، شاه سوار ء دگہ دگہ۔
 مزہ یا مزن : مزہ ٹانگ، مزہ شوخ مزہ پیشکو ء دگہ دگہ۔
 دیو : دیو بالاد، دیورنگ، دیو بدن ء دگہ دگہ۔

اسم تصغیر :

اسم تصغیرء خاطر اماں دوئیں زبانان خاصیں مردمانی نام ء بنداتی بہرء ہواری ء او، او، لی،
 ی ء پدوند لچینگ بیت چوش کہ،
 ”او“ : نور محمد/نورو، بخت بی بی، بختو، نبی بخش، نبو، شادی خان، شادو ء دگہ دگہ۔
 ”او“ : گل محمد، گلؤ، شاه محمد، شامو، میر محمد، میرزو، دوست محمد، دوستو ء دگہ دگہ۔
 ”سی“ : لعل بی بی، لعلی، خیر بی بی، خیری، شربی بی، شری، گل بی بی، گللی (صابر 195 : 1994)۔
 ٹی : بٹک/بلہ، بٹری۔ زک، زکڑی ء دگہ دگہ۔
 اک : تاس، تانک، گڑو، گڑوک، گر، گرک، چیل، چیلک، بٹ، بٹک۔
 (صابر 177 : 1994) ء دگہ دگہ۔
 کو : (بچک، بچکو/مار، مارکو۔ جننک، جننکو/مسر، مسرکو۔ پیرک/پیرہ پیرکو۔ بٹک/بلہ بٹکو، مرد،
 مردکو) (صابر 178 : 1994) ء دگہ دگہ۔

صرف۔

دنیا ء ہر زبان ء راہبند ء دستور جتا جتا بنت۔ بلوچی ء براہوئی زبان ء ہم وقتی وقتی جتا جتا نہیں
 راہبند آنت۔ ایشانی نیام ء یک وڑی ء نزیکی ء ہوار ہوار پرک ء پیر ہم گندگ بیت۔ زانت کارشہ بنیات

ء صرف ء سے وڑء دروشم ء بہر کن انت بزاں اسم، فعل، حرف ء رندا ایشان ء ماں گونڈ گونڈ میں لڑانی تہا بہر کن انت چوش کہ منے اصل مقصد بلوچی ء براہوئی زبانانی ہوا میں سگتی ء صرفی ء نحوئی ہم گونگی ء چاگی انت ہے خاطر امداد میں زبانانی صرف ء نحو ء ہم دروشمیں وڈ ء بہرانی سراچار ء بیچار کنن۔

اے ردء شہ درستاں پیسر میر عاقل خان ء نبشتا نک ”کردگالی زوان ء آریائی دروشم“ ء حوالہ دو میں زبانانی ہمرنگی ء پڑ ء گیش ترارزشت داریت، آگوشیت کہ واجڈ نیز برے، ڈاکٹر ایمینیو ء ڈاکٹر ایم، ایس اندرونوف اے گپ ء من انت کہ کردگالی ء گواپ بندی ء دروشم آریائی انت ء دراوڑ زبانانا نیست انت۔

1- کردگالی ء مصدر چہ فعل حال ء ہنچک ء جوڑ بیت۔

2- کردگالی ء حروف علت ا منکس انت کہ بلوچی ء گنت۔

3- کردگالی ء مصدر ء گوں اضافت ”اوک“، ”چ ء بلوچی، کردی ء کرمنجی ء وڑ ء فاعل ء جوڑ کنت۔

4- کردگالی ء فعل حال ء فعل مستقبل چو بلوچی ء وڑ ء انت۔

5- کردگالی ء بازیں حرف گوں بلوچی ء کرمنجی ء ہم گونگ انت۔

6- کردگالی ء پاری، بلوچی ء کرمنجی ء وڑ ء تذکیر و تانیث نیست ولے دراوڑ زبانانا است۔

(صبا 136:1995)۔

”بلوچی ء براہوئی دو میں زبانانی اسم ء وڑانی تہا ہم گونگی گندگ بیت چوش کہ اسم خطاب، لقب، عرف، تخلص ء کنیت ماں دو میں زبانانا یک وڑ انت۔

ہے وڑ اسم ء دگہ دگہ بہر چوش کہ جنس Gender، لیکہ Number ء حالت Case ء

ردء ہم یکرازی است“ (صابر 191:1994)۔

اسم :

ہما لوزء کہ شرانی انسان، جانور، جاگہ یا چیزے ء نام زانگ بہ بیت اسم گوشگ بیت۔ لوزی معناء اعتبارء

اسم ء ہنچ وڑ انت۔

- 1- اسم نکرہ (لس نام)۔
- 2- اسم معرفہ (خاص نام)۔
- 3- اسم جمع (گل نام)۔
- 4- اسم مادیہ (ہر ذاتی نام)۔
- 5- اسم کیفیتہ (حالی نام) (امہ زنی 19-23:1981)۔

اسم نکرہ (لس نام):

اسم نکرہ لسنیں مردم، جاہ یا شے یے نام انت چوش کہ پُل، ڈاچی، زالبول، شہر، زبان ءدگہ دگہ۔

اسم معرفہ :

اسم معرفہ ہر پنجیں قسم ہزاں خطاب، لقب، تخلص، کنیت ءمُعرف ماں دو میں زبانان یک

وڑ آنت۔

خطاب :

بلوچی ءبراہوئی زبانانی ہواریں خطابان چہ لہتیں اے وڑ آنت نواب، سردار، میر، واجہ/
خواجہ، معتبر، رئیس، خان، ٹگری ءدگہ دگہ (صابر 193:1994)۔

لقب :

ماں بلوچی ءبراہوئی زبانان کارمز بوؤ کیں لہتیں ہواریں لقب اے ڈول آنت۔

بلوچی : یاگی، سرمچار، شکاری، رہزن، زہم جن ءدگہ دگہ (صابر 193:1994)۔

براہوئی: یاغی، سرمچار، شکاری، رہزن، زغم جن ءدگہ دگہ۔

تخلص :

بلوچی ءبراہوئی دو میں زبانانی لبز آنت شاعر قلم کار عربی ءفارسی ءابید بلوچی ءبراہوئی زبان ءدل
پسندیں ناماں تخلص ء دروشم ءکارمز کن انت چوش کہ، عطا شاد/ صالح شاد، احمد زہیر/ وحید زہیر،
بشیر بیدار/ قیوم بیدار (صابر 194:1994) ءدگہ دگہ۔

عُکْنِیت :

بلوچستان ۽ بازيں دمگاں بازيں مردماں آہانی زہگانی ہم گرنجی ۽ توارکنگ بیت چوش کہ،

بلوچی : لشکران ۽ پيس، گرانا ز ۽ مات (احمدزی 21:1981) ۽ دگہ دگہ۔

براهوئی : لشکران ناباوه، گرانا ز نامُہ ۽ دگہ دگہ۔۔

عرف :

وخت وختے انسان وتی جوانی یا خرابیانی سبب ۽ دگہ نامے ۽ زانگ بیت اے نام عُرف

گوشگ بیت چوش کہ دل مراد ۽ دلو، زرخاتون ۽ زری (احمدزی 22:1981) ۽ دگہ دگہ۔

اسم جمع :

بلوچی ۽ براہوئی زبانانی ہواریں اسم جمع اے وڑانت، باہر، بگ، پوج، ٹمن، ٹک، جن،

جلاّب، راج، زراگل، کڑدہ، کہول، گل، گلہ، گورم، لشکر، میگڑ، وُر ۽ دگہ دگہ۔

اسم صوت :

ماں بلوچی ۽ براہوئی زبانان اسم صوت کم ۽ گیش یک وڑانت چوش کہ، ٹک ٹک

(گھڑی) ٹنگ ٹنگ (ٹلو، چڑینگ) چڑچڑ (گنجشک) غپ غپ (کچک، مینگ) کارکار

(مرگ) میاؤں میاؤں (پشی) ۽ دگہ دگہ۔

اسم مادیہ :

ہماشے کہ شہ آہاں دگہ جی جوڑ بیت اسم مادیہ گوشگ بنت، ماں بلوچی ۽ براہوئی زبانان

اسم مادیہ ۽ بازيں ہواریں دروراست آنت چوش کہ،

زر، گلٹ، آہن، مس (رود)، سل (پوست) پڑم ۽ دگہ دگہ۔

اسم کیفیت :

اے یک شے یے ۽ وصف، جاوری کیفیت ۽ پڈرکنت ماں بلوچی ۽ براہوئی زبانان اسم کیفیت

کم ۽ گیش یک وڑانت چوش کہ، بزری، چوٹی، پتشی، بے وی، ناداری، ورنائی، پیری ۽ دگہ دگہ۔

ترکیبی اعتباراً اسم وڑ :

عربی و فارسی وڑ اماں بلوچی و براہوئی زبانوں ہوارلوزانی (ترکیب) اعتباراً اسم وڑ سے وڑ

آنت۔

1۔ اسم مصدر۔

2۔ اسم مشتق۔

3۔ اسم جامد۔

اسم مصدر :

ایش کار و کنگ و پڈر کنت ماں ایشی و ہد و پاس گیشینگ نہ بیت، چوش کہ

بلوچی : پٹنگ، پٹنگ، کُٹنگ، گڈنگ و دگہ دگہ۔

براہوئی : پٹنگ، پٹنگ، کُٹنگ، گڈنگ و دگہ دگہ۔

اسم مشتق :

ماں دوئیں زبانوں اسم مشتق و قسم اسم فاعل و اسم مفعول و ردا ہم گوئی است۔

اسم فاعل :

ماں بلوچی و براہوئی زبانوں اسم فاعل جوڑ کنگ و خاطر فعل امر و ہمراہی و ”وک“ و پد

وند و ہوار کنگ و اسم فاعل دروٹم زوریت چوش کہ

بلوچی : پلوک، پچوک، کُٹوک، وانوک، جنوک، پروشوک، وروک، بڑوک، ترسوک،

رووک، آیوک، دیوک (احمد زئی 1981:25) و دگہ دگہ۔

براہوئی : پلوک، پچوک، کُٹوک، خوانوک، خلوک، پرغوک، کٹوک، تڑوک، خلوک،

ہنوک، بروک، تروک (Rai:1) و دگہ دگہ۔

اسم مفعول :

ہما اسم کہ آئی سرا فعلی و اثر بہ کپیت اسم مفعول گوشگ بیت۔ ماں بلوچی زبان و اسم مفعول

ٹاہینگ ۽ خاطر مصدر ۽ نشان / اگ / ۽ دُور کنگ آئی جا گہ ۽ ”تگئیں“، گیش کنگ بیت ۽ ماں براہوئی
 ۽ مصدر ۽ نشان / نِگ / ۽ رند ”وکا“ ۽ پدوند ہوار کنگ بیت چوش کہ
 بلوچی : جَنگ = جستگئیں۔ ورگ = وار تگئیں۔ لوٹگ = لوٹ اٹگئیں ۽ دگہ دگہ۔
 براہوئی: خَلنگ = خَلینگو کا۔ کَننگ = کَننگو کا۔ بٹنگ = بٹنگو کا (صابر 1994:98) ۽ دگہ
 دگہ۔

اسم آلہ :

اے کار کنگ ۽ وسیلہ ۽ پد ر کنت چوش کہ

بلوچی : سمبگ = سمبہ، رو فگ = رو فونک، تا پگ = تا پ (احمد زئی 1981:27) ۽ دگہ دگہ
 براہوئی : سمبنگ = سمبہ، رو فنگ = رو فونک، تا فنگ = تا فو (احمد زئی 2009:29) ۽ دگہ دگہ

اسم مصدر:

اے اسم، مصدر ۽ جاور یا کیفیت ۽ سہرا کنت چوش کہ،

بلوچی: آزماہینگ ۽ آزمشت۔

براہوئی: آزماہیفنگ ۽ آزمشت۔

بلوچی: رُماہینگ ۽ رُمان۔

براہوئی: رُماغنگ ۽ رُماغ۔

بلوچی چکاسگ ۽ چکاس۔

براہوئی: چکاسنگ ۽ چکاس۔

بلوچی رُمبگ ۽ رُمب۔

براہوئی: رُمبنگ ۽ رُمب۔

(احمد زئی 1981:28-27)، (احمد زئی 2009:30-29) ۽ دگہ دگہ۔

اسم جامد :

اے ہما اسم انت کہ شہ مصدر بزاں بن لبرء ٹاہینگ نہ بیت چوش کہ، سُم، کاٹار، لنگار، کین،
توفک، بیل، کوڈال ءدگہ دگہ۔

جنس (Gender) :

جنس ءمطلب انت کہ اسم ءجنس چے یے بزاں آنرینے کہ مادگینے یا کہ ہوا ریں جنسے کہ آنرہم
شماربیت ءمادگ ہم۔ ماں بلوچی ءبراہوئی زبان ءجنس ءچارزیل انت چوش کہ مذکر، مونث، مشترک
جنس ءے جنس۔

مذکر:

ایش پڈرکنت کہ اسم مذکر انت چوش کہ
بلوچی : واجہ، کا کا، ماما، پیرک، لیڈو، نریان لاغ (احمدزئی 35:1981) ءدگہ دگہ۔
براہوئی : خواجہ، کا کا، ماما، پیرہ، لیڈو، نریان، لاغ (احمدزئی 50:2009) ءدگہ دگہ۔

مونث:

اے پڈرکنت کہ اسم مادگ انت چوش کہ
بلوچی : زایفہ، گودی، مامی، تاتو، بنگ، ڈاچی، مادن، مادہ خر (احمدزئی 36:1981) ءدگہ دگہ۔
براہوئی : زایفہ، گودی، مامی، تاتو، بلہ، ڈاچی، مادن، مادہ خر (احمدزئی 50:2009) ءدگہ دگہ۔

مشترک جنس:

اے اسم نرہم شماربیت مادگ ہم، چوش کہ
بلوچی : دژمن، چوچہ، سیال، خوارزادگ، کس، کام ءدگہ دگہ۔
براہوئی : دژمن، چوچہ، سیال، خوارزادہ، کس، کام ءدگہ دگہ۔

بے جنس :

اے ہما اسم انت کہ ایشر جنس نہ بیت چوش کہ
 بلوچی : تو پک، کونٹ، گد، پوشاک، کُرسی، قلم، دگہ دگہ۔
 براہوئی : تو پک، کونٹ، گد، پوشاک، کُرسی، قلم، دگہ دگہ۔

ماں بلوچی ۽ براہوئی زبانان جنس ۽ اٹرشہ بُن ۽ نیست۔ بلوچی ۽ براہوئی زبانانی صرفی ۽ نحوی
 راہبند ۽ رد ۽ گوں فعل ۽ مذکر ۽ مونث ۽ اٹر بندوک نہ انت۔ البتہ دونیں زبانانی تہا جانداریں اسمانی نر ۽
 مادگ ۽ خاطر اجتائیں نام است۔ اگاں ہما جاندار اسم کہ آوان نر ۽ مادگ ۽ جتائیں نام نیست ایثنانی
 خاطر اماں دونیں زبانان ایثنانی ہمراہی ۽ نریں / نرائگا، مادگیں / مادہ انگا ۽ پیشوند لچینگ بیت۔ چوش کہ پہ
 ، درور ،

بلوچی : نریں پیل۔
 براہوئی : نرائگا پیل۔
 بلوچی : مادگیں پیل۔
 براہوئی : مادہ انگا پیل۔
 بلوچی : نریں کپوت۔
 براہوئی : نرائگا کپوت۔
 بلوچی : مادگیں کپوت۔
 براہوئی : مادہ انگا کپوت۔

ماں بلوچی ۽ براہوئی ۽ مذکر ۽ مونث ۽ لہتیں مثال۔
 بلوچی : پیروک، بُلگ، خاسپر۔ دُچچ۔ کا-کا-تاتی-ماما-مامی۔
 براہوئی : پیروہ۔ بلہ۔ خاسپر۔ دُچچ۔ کا-کا-تاتو۔ ماما-مامی۔

ضمیر :

ہما لبز کہ اسم ۽ بدل ۽ کامرز بنت، ضمیر گوشگ بنت ماں بلوچی ۽ براہوئی زبانان
Indefinite Pronoun ۽ خاطر اکیلیں لوز کارمز بنت چوش کہ

چند :

بلوچی : کمالان ۽ چند ساڑی ات۔

براہوئی : کمالان نا چند ساڑی اس۔

کس :

بلوچی : ادا کس نیست

براہوئی : داڑے کس اف۔

ہر کس :

بلوچی : ہر کس آہرا زانت۔

براہوئی : ہر کس اودے چانک۔

بچ کس :

بلوچی : بچ کس ساڑی نات۔

براہوئی : بچ کس ساڑی الو ۽ دگہ دگہ۔

اسم صفت :

اسم صفت ہما انت کہ ایک چیز، جاگہ یا مردے ۽ جوانی، خرابی، شگل ۽ صورت یا کچ ۽

رنگ ۽ بارواچی یے پڈر بہ کنت۔ ماں دوئیں زبانان اسم صفت لہتیں ہم گولگیں وڑا لیش انت،

صفت کیفیت۔ صفت مقداری۔ صفت عددی۔ صفت اشارہ۔ صفت نسبتی۔

صفت کیفیت :

اے صفت اسم ۽ جوانی گندگی یا رنگ ۽ جاوڑ پڈر کنت۔ ماں بلوچی ۽ براہوئی زبانان

صفتِ کیفیتِ ہم دروشی اے وڑانت،

بلوچی : بوریں ڈاچی۔

براہوئی : بورانگا ڈاچی۔

بلوچی : شوریں انگور۔

براہوئی : سورانگا انگور۔

بلوچی : گونڈیں درچک۔

براہوئی : گونڈانگا درخت۔

بلوچی : دل غدیریں مرد۔

براہوئی : دل غدیرانگا مرد۔

بلوچی : ناسرپدیں سنگت۔

براہوئی : ناسرپندانگا سنگت ءوگہ دگہ۔

صفتِ مقداری :

اے صفتِ اسم ءکچ ء پڈرکنت ماں بلوچی ء براہوئی زبان ء صفتِ مقداری ء ہم گونگی اے وڑ

انت۔

بلوچی : منی کوپگ بازدر دکنٹ۔

براہوئی : کننا کوپہ بازخل کیک۔

بلوچی : اے میوگ منابلس انت۔

براہوئی : دامیو خاک کنے بسو۔

بلوچی : من پھی نہ لوٹاں۔

براہوئی : ای ہیچ اس خواپرا۔

بلوچی : آوتی کل سیالاں ناراض کُرت۔

براہوئی: اوتینا کُل سیالاتے ناراض کرے۔

بلوچی: گلیں جہان غم تئی سرانت۔

براہوئی: کُلا جہان ناغم نازیاٹے۔

بلوچی: ہر ڈاپی لنگ ات۔

براہوئی: ہر ڈاپی لنگ اس۔

بلوچی: آجا سیداد یم وارث ات۔

براہوئی: اوجا سیداد نا نیم نا وارث اس۔

بلوچی: گیش ترلاچ جوان نہ انت۔

براہوئی: گیش ترلاچ جوان اف۔

بلوچی: مناسوب مند بو ننگ یم او میت انت۔

براہوئی: کنے سوب مند مننگ نا کم او میت۔

بلوچی: ہر یکے وش ات۔

براہوئی: ہر اسٹ خوش اس۔

صفت عددی :

اے صفت اسم لیکہ (تعداد) ۽ پد رکننت یا لیکہ ۽ ا شمار ۽ درجہ بندی ۽ بیان کنت ایشی چار قسم انت۔

☆۔ عدد (پوڑ حساب)۔

☆۔ عدد ترتیبی (رد حساب)۔

☆۔ عدد تصحیفی (کچ بازی)۔

☆۔ عدد کسری (کپی چنڈی) (احمد زئی: 1981:54)۔

عدد (پوڑ حساب) :

بلوچی ۽ براہوئی زبان ۽ عددی حرف بیدشہ یک ، دو ، سے ۽ کہ ماں براہوئی ۽

اسٹ، ارٹ، مُسکلو شگ بنت ایدگہ تیوگیں حساب یے، البتہ ماں براہوئی زبان ءِ مُرکب لبرانی تہا
یک، دو، سے کارمز بیت چوش کہ

بلوچی : یک پڑم، دو دنتان یادو ک، سے سالہ ءِ دگہ دگہ۔

براہوئی : یک پڑم، دو دنتان یادو ک، سے سالہ ءِ دگہ دگہ۔

عدو تریبی :

اے عدد ءِ دو بند ءِ گو شیت۔ ایش ہم ماں بلوچی ءِ براہوئی زبان ءِ یک وڑ انت چوش کہ

بلوچی : پانزدی سال، پنچی گوالگ، گڈی گوازی ءِ دگہ دگہ۔

براہوئی : : پانزدی سال، پنچی گوالہ، گڈی گوازی ءِ دگہ دگہ۔

عدو تریبی (کچ بازی) :

ماں بلوچی ءِ براہوئی زبانوں ایشی ٹاپینگ ءِ وڑ ایش انت کہ عدد ءِ رندونڈ، سر، بریا وار ءِ

پدوند لچینگ ءِ عدد تریبی جوڑ بیت چوش کہ،

بلوچی : سے ونڈ، دہ سر، دہ بر، یانزدہ وار ءِ دگہ دگہ۔

براہوئی : سے / سے ونڈ، دہ سر، دہ بر، یانزدہ وار ءِ دگہ دگہ۔

عدو کسری (کپی چنڈی) :

ماں بلوچی ءِ براہوئی زبانوں ایش یک وڑ انت اے عدد ءِ کپ ءِ چنڈ بزاں کسر ءِ پد رکنت چوش کہ

بلوچی : نیم چارک، سے یک، پنچک، ششک، ہفتک ءِ دگہ دگہ۔

براہوئی : نیم چارک، سے یک، پنچک، ششک، ہفتک ءِ دگہ دگہ۔

صفت اشارہ :

اے صفت نام ءِ پلو ءِ اشارہ کنت چوش کہ

بلوچی : اے تازی یے -

براہوئی : داتازی نسے -

بلوچی: اے کچک اُنت۔

براہوئی: دا کچکو۔

صفتِ نسبتی :

اے صفت گوں نام ۽ ہوارى ۽ ہند ۽ جاگہ کہول ۽ تمن یا نیکراہی (منہہی) سیادی ۽ پد رکنت چوش کہ
بجارسورابی (جاگہ) مُراد کلندرانی (تمن) ہیبت ذگری (نیکراہ) (امدزئی 58: 1981)۔

صفت ۽ درجہ بندی :

درجہ بندی ۽ ردۂ ایوک ۽ صفت کیفیت ۽ سے درجہ انت،

تفصیل نفسی۔

تفصیل بعض۔

تفصیل گل۔

اے درجہ یابد یا نک ماں بلوچی ۽ براہوئی زبانوں یک وڑانت چوش کہ۔

تفصیل نفسی :

تفصیل نفسی ہما درجہ انت کہ نام ۽ صفت ۽ بیان شہ کنت و لے آئی فرق ۽ پد رنہ کنت چوش کہ،

بلوچی : بد، بزر، پٹک، ٹوہ، جواں، دلاور، ڈڈ، زبر، سرپد، شترنگ، کم، گندگ، گونڈ، نزور، وش

(امدزئی 62: 1981) ۽ دگہ دگہ۔

براہوئی: بد، بزر، پٹک، ٹوہ، جواں، خوش ۽ دلاور، ڈڈ، زبر، سرپد، شترنگ، کم، گندہ، گونڈ،

نزور خوش ۽ دگہ دگہ۔

تفصیل بعض :

تفصیل بعض ہما درجہ انت کہ دواسمانی صفتانی فرق ۽ پد رکنت۔ اے درجہ اے وڑتاہینگ بیت

کہ اولی درجہ ۽ صفت ۽ اخیر ۽ لیز ”تر“ یا بندات ۽ لیز ”باز“ مان کنگ بیت چوش کہ

بلوچی: بدتر، بُرزتر، پھٹک تر، نُوہ تر، جواں تر، دلاور تر، ڈُڈ تر، زبر تر، سر پند تر، شتر تر، شتر رنگ تر، کم تر، گندگ تر، گونڈ تر، نرور تر، شتر تر یا باز بد، باز بُرز (احمد زئی 60 : 1981) ءِ دگہ دگہ۔
 براہوئی: بدتر، بُرزتر، پھٹک تر، نُوہ تر، جواں تر، خوش تر، دلاور تر، ڈُڈ تر، زبر تر، سر پند تر، شتر تر، شتر رنگ تر، کم تر، گندہ تر، گونڈ تر، نرور تر یا باز بد، باز بُرز ءِ دگہ دگہ۔

تفصیل کُل :

تفصیل کل صفت ءِ ہما درجہ انت کہ بازیں چینیانی سرا کا نڈا بیت۔ البشی ٹاہینگ ءِ وڑ البش انت کہ دومی درجہ ءِ صفت ءِ گلد سرا ”تریں“ یا کہ پیسرا ”کُلّاں“ ءِ لبر گیش کنگ بیت، چوش کہ بلوچی: کُلّاں بد، کُلّاں بُرز، کُلّاں پھٹک، کُلّاں نُوہ، کُلّاں جواں، کُلّاں دلاور، کُلّاں ڈُڈ، کُلّاں زبر، کُلّاں سر پد، کُلّاں شتر رنگ، کُلّاں کم، کُلّاں گندگ، کُلّاں گونڈ، کُلّاں نرور، کُلّاں دُش بد تریں، بُرز تریں ءِ دگہ دگہ۔

براہوئی: کُلّاں بد، کُلّاں بُرز، کُلّاں پھٹک، کُلّاں نُوہ، کُلّاں جواں، کُلّاں خوش، کُلّاں دلاور، کُلّاں ڈُڈ، کُلّاں زبر، کُلّاں سر پد، کُلّاں شتر رنگ، کُلّاں کم، کُلّاں گندہ، کُلّاں گونڈ، کُلّاں نرور، کُلّاں بد تر، کُلّاں بُرز تر ءِ دگہ دگہ۔

صفت ءِ گونڈ گیری (تصغیر) :

بلوچی ءِ براہوئی زبانان صفت ءِ گونڈ گیری کنگ ءِ یک راہ بندے کہ گوں صفت ءِ ”و“ ءِ پدوند لچینگ ءِ جوڑ بیت چوش کہ

جک۔ جگو، چوٹ۔ چوٹو، ڈول۔ ڈولو، کانٹ۔ کانٹو، گونڈ۔ گونڈو، منڈ۔ منڈو

(صا بر 206 : 1994) ءِ دگہ دگہ۔

زمانہ افعال (کارگالانی و ہد ءِ پاس):

وہد ءِ رُو ءِ فعل (کارگال) ءِ سنے واج آنت۔

فعل حال (نوںیں پاس)۔

فعل ماضی (گوستگیں پاس)

فعل مستقبل (آیووکیں پاس)۔

فعل حال (نوںیں پاس) :

ماں بلوچی ء براہوئی زبانان فعل حال یک وڑاٹا ہینگ بیت بزاں اول سرافاعل

(کارکنوک) ء رندء فعل (کارگال) کنیت چوش کہ،

بلوچی : کچک وکیت ۔

براہوئی : کچک وکک ۔

بلوچی : گورپچ کشیت ۔

براہوئی : گورپچ کشک ۔

بلوچی : استارگروشک دنت ۔

براہوئی : استارگروشک ایتک ۔

فعل ماضی : (کوستگیں پاس) :

ماں بلوچی ء براہوئی زبانان فعل ماضی یک وڑاٹا ہینگ بیت بزاں اول سرافاعل

(کارکنوک) ء رندء فعل (کارگال) کنیت چوش کہ

بلوچی : کچک وک ات ۔

براہوئی : کچک وگا ۔

بلوچی : گورپچ کش ات ۔

براہوئی : گورپچ کشا ۔

بلوچی : استارگروشک دات ۔

براہوئی : استارگروشک تسس ۔

فعل مستقبل: (آیوکیں پاس)

ماں بلوچی ء براہوئی زبانان فعل حال ء فعل مستقبل کیلین وڑ ء ٹاہینگ بنت، چوش کہ

بلوچی : مچک وگیت -

براہوئی : مچک وکک -

فعل ء دء دگہ واج است انت کہ فعل امر (پرمان گال) ء فعلی نہی (مکن گال) گوشگ بنت -

فعل امر :

اے کار ء کنگ ء پرمانیت یا کار ء کنگ ء دز بندی کنت چوش کہ،

بلوچی : ریز ء چکٹ، سح ء یات کن -

براہوئی : ریز ء چکٹ، سح ء یات کر -

ماں بلوچی ء براہوئی زبانان فعل امر ٹاہینگ ء خاطر مصدر ء نشان ”گ“، ”غ“

(بلوچی) یا ”نگ“، (براہوئی) دور کنگ ء پدپش کپتگیں لوز فعل امر بیت چوش کہ،

بلوچی : شہ لگک ء لگت، سگک ء سیکت، شولگ ء شول ء دگہ دگہ -

براہوئی : شہ لگنگ ء لگت، سگنگ ء سیکت، شولنگ ء شول ء دگہ دگہ -

ماں بلوچی زبان ء فعل امر ٹاہینگ ء دگہ وڑ ء ہم است کہ مصدر ء نشان ”گ“، ”غ“ ء

دور کنگ ء پش کپتگیں لوز ء پیش ”ب“، اوار کنگ ء فعل امر جوڑ بیت چوش کہ، شہ لگک ء پلگت،

سگک ء سیکت ء شولگ ء بشول ء دگہ دگہ -

صلہ ء فعل (کار صفتی نام):

ایش فعل، صفت یادگہ صلہ ء فعلی ء مطلب ء معنائے گیش کنت، چوش کہ

بلوچی : آترند گام کنت (امدزئی 130:1981) -

براہوئی : اوترند گام کیک (امدزئی 153:2009) -

بلوچی: آبا زمدان ء روت۔

براہوئی: اوبازمدان آکانک۔

بلوچی: استار بازگروشک دنت۔

براہوئی: استار بازگروشک ایتک۔

صلہء فعل ء دگہ ہفت وڑانت،

زمانہء فعل (کار ء وہد)۔ مکان فعل (کار ء ہند)۔ وضع فعل (کار ء وڑ)۔ سبب فعل (کار ء

سبب)۔ مقدار فعل (کار ء کساس)۔ اقرار فعل (امنائیں کار)۔ انکار فعل (نہ منئیں کار)۔

زمانہء فعل (کار ء وہد):

اے گوشتیت کہ کار کجام وہدا بوت چوش کہ

بلوچی: آخر کہ، اڈنہ، اسل نہ، بازوار، بید، بیگاہ، پدا، پیشیم، جٹ، دمان، دم ساعت، دوارہ،

دیگر، زوت، سوب، صباء، کترہ، گور بام، ہدام، مہالہ، نیم روج، واردم، وخت وخت، ہر پیم، ہروڑ

(احمدزئی 132:1981) ء دگہ دگہ۔

براہوئی: آخر کہ، اڈنہ، اسل، بازوار، بید، بیگاہ، پدا، پیشیم، جٹ، دمان، دم ساعت، دوارہ،

دیگر، زوت، سوب، صباء، کترہ، گور بام، ہدام، مہالہ، نیم روج، واردم، وخت وخت، ہر پیم، ہروڑ

(احمدزئی 155:2009) ء دگہ دگہ۔

مکان فعل (کار ء ہند):

اے گوشتیت کہ ویل کجام ہند ء بوت چوش کہ،

بلوچی: بڑزا، پدا، پلوا، پہنادا، چار کٹنڈ، رندا، سُر وگا، کشا، کٹنڈا، نیمگا، وٹا

(احمدزئی 134:1981) ء دگہ دگہ۔

براہوئی: بڑزا، پدا، پلوا، پہنادا، چار کٹنڈ، رندا، سُر وگا، کشا، کٹنڈا، نیمغا، وٹا

(احمدزئی 157:2009) ء دگہ دگہ۔

وضع فعل (کارء وڑ):

اے گوشیت کہ ویل پر چایا چون بوت چوش کہ
 بلوچی: اندری، چنک، ڈگونی، روملاس، زو، شر، شریء، کرار کرار، کستء، گجیم، مدان مدان،
 ناگمان، دگہ دگہ۔ (احمدزئی 130:1981)

براہوئی: اندری، چنک، ڈگونی، روملاس، زو، شر، شری اٹ، کرار کرار، کست اٹ، گجیم، مدان
 مدان، ناگمان، دگہ دگہ۔ (احمدزئی 158:2009)

سبب فعل (کارء سوب):

ایش کارء بونگ ء علت ء سبب ء گوشیت چوش کہ
 بلوچی: چہ وخت، چنکدر (احمدزئی 137:1981)۔

براہوئی: چہ وخت، اٹھ در (احمدزئی 159:2009)۔

مقدار فعل (کارء کساس):

ایش گوشیت کہ ویل چنت وار بوت، بونگ ء انت، بیت یا کہ بونگ لوٹیت چوش کہ
 بلوچی: الائیں، باز، بس، بے حساب، بے کچ، بے کساس، زیات، کمر و، گیش تر، مدام، وار
 وار، ہروخت، یکبارگی، (احمدزئی 38-137:1981) دگہ دگہ۔

براہوئی: الائیں، باز، بس، بے حساب، بے کچ، بے کساس، زیات، کمر و، گیش تر، مدام، وار
 وار، ہروخت، یکبارگی، (احمدزئی 160:2009) دگہ دگہ۔

اقرار فعل (امٹائیں کار):

ایش کارء بونگ ء اقرارء کنت چوش کہ

بلوچی: آن، ہو، بے شک، جاہیکا، راستیکآ، (احمدزئی 39-138:1981) دگہ دگہ۔

براہوئی: آن، ہو، بے شک، جاہیکا، راستیکآ، (احمدزئی 161:2009) دگہ دگہ۔

انکارِ فعل (نہ مٹیں کار):

ایش شہ کار ۽ بونگ ۽ ناگار بیت چوش کہ

بلوچی : اسل نہ، نا، نہ، ہڈ نہ (احمدزی 139: 1981)۔

براہوئی : اسل نہ، نا، نہ، ہڈ نہ (احمدزی 161: 2009)۔

حرفِ رابطہ (نیام لوز):

ہمالوز یا حرف کہ دو چینی آپی ۽ سیالی ۽ پد رہہ کنت۔ بلوچی ۽ براہوئی ۽ نیام لوز اے وڑ انت،

ابید، بارو ۽ بارواٹ، بے، بید، پدا، تاں، تن، خاطر، ڈول، رہا، کڑا، کٹھا، گورا، نیاما، ہندا، وڑ

، (احمدزی 72-168: 2009) ۽ دگہ دگہ۔

حروفِ عطف:

ہمالوز کہ دو یاد ۽ شہ گیش کلمہ یا جملہاں ہوار بہ کنت حرفِ عطف گوشگ بیت، ایش باز قسم

انت، چوش کہ حروف وصل، حروف تردید، حروف استدراک، حروف استثنا، حروف شرط، حروف

علت ۽ حروف بیانیہ، حروف تخصیص، حروف فجائیہ، حروف تحسین ۽ انبساط، حروف تأسف، حروف

مذمت، حروف تعجب، توبہ ۽ پناہ لوگ ۽ حرف فجائیہ، حروف تشبیہ، واہگ ۽ خواست ۽ حروف، حروف

مفاجات، حروف تحقیق ۽ یقین، شک ۽ شبہ ۽ ظن ۽ حروف، حروف تفریح ۽ تسلسل کلام، حرف جواب ۽

اقرار، حروف تشبیہ، حروف تاکید، قسم ۽ حرف، شریک بونگ ۽ حرف، حروف جزا، وش آتک ۽

استقبال ۽ حرف، مبارک باد ۽ حرف، کلام ۽ سمبہلنگی حرف، رخصت ۽ حرف، خلاصہ کلام ۽ حرف،

حروف وصل:

وصل ۽ مطلب یکجاہ ۽ ہوار کنگ انت۔ حروف وصل ہما حرف انت کہ دو جملہ یا کلمہاں

یکجاہ کنت چوش کہ ۽، کہ، یا تکرار ۽ خاطر،

بلوچی : دوارگ، واروار۔

براہوئی : دوارہ، واروار (صدیقی: 486) (براہوئی 272: 2006)۔

حروفِ تردید:

حرفِ تردید دو چیزاں گوں یکے آدگرے ہوار بونگ ء شہ رکینگ ء خاطر اکار مزبیت۔ ماں بلوچی ء براہوئی زبانناں کار مرز بُو وکیں حرفِ تردید البش انت، نہ، کہ، یا، یا شہ، چاہے، توڑے، (صدیقی 1971:487) (براہوئی 2006:273) ء دگہ دگہ۔

حروفِ استدراک:

اگاں وختے اولی جملہ ء شے بہ بیت شہ ہمے شک ء دور کنگ ء خاطر اماں دومی جملہ ء ہر کجام حرف کہ آرگ بیت آ حرفِ استدراک گوشگ بیت چوش کہ، البت، بلکن، ولے (صدیقی 1971:490) (براہوئی 2006:273)۔

حروفِ استثنا:

ہما حرفِ عطف کہ ایشانی آرگ ء مطلب یک چی یے ء شہ ایدگرے گستاکنگی بیت چوش کہ بلوچی ء براہوئی ء ابید، مکہ (صدیقی 1971:491) (براہوئی 2006:273)۔

حروفِ شرط:

وختے کہ یک کارے ء سرے دومی کاروقف کنگ بیت شہ موقوف علیہ ء بندات ء کجام حرفے کہ کیت آ حرفِ شرط گوشگ بیت، چوش کہ بلوچی ء براہوئی ء اگاں نہ، نہ شہ، وختے کہ، باوجود (صدیقی 1971:490) (براہوئی 2006:273)۔

حروفِ علت:

ہما حرف کہ گپے ء سبب ء پدربہ کنت حرفِ علت گوشگ بیت چوش کہ بلوچی ء براہوئی ء، تانکہ، تاکہ۔

حروفِ بیانیہ:

حرفِ بیانیہ دو جملہاں کیجاہ کنگ ء خاطر اکنت چوش کہ بلوچی ء براہوئی ء کہ، (صدیقی 1971:497)۔

حروفِ تخصیص :

حروفِ تخصیص ہما حرفِ آنت کہ اسم یا فعل ءِ ہمراہی ءِ کابینت ءِ خصوصیت ءِ مطلب و دی کن
انت ماں بلوچی ءِ براہوئی زبان ءِ حروفِ تخصیص ایش انت بس ، تنیا ، شہ ، خالی ، ہر ، ہم
(صدیقی 1971:500) (براہوئی 2006:274)۔

حروفِ فحاشیہ :

ہا لبز کہ جوزگ ءِ شدت ، غیض ءِ غضب و شنی ءِ غم ، دل رنجی ءِ نفرت ءِ مارگاں پدربہ کنت حرف
فحاشیہ گوشگ بیت۔ ایش بلوچی ءِ براہوئی ءِ یک وڑ انت چوش کہ ، آمین ، اڑے ، او ، اے ، یا
(صدیقی 1971:502) (براہوئی 2006:274)۔

حروفِ تحسین و انبساط :

اے حرف وشی ءِ شاکامی ءِ مارگاں دراٹگا ز کنگ ءِ خاطر اکارمرز بنت ، بلوچی ءِ براہوئی ءِ
ایش یک وڑ انت چوش کہ ، اللہ اللہ ، اوہو ، جوان ، سبحان اللہ ، شاباش ، ماشا اللہ ، واہ ، واہ ، بابا
(صدیقی 1971:502) (براہوئی 2006:275)۔

حروفِ تأسف :

اے حرف رنج ءِ ارمان ءِ مارشت ءِ پدربہ کنت ایش بلوچی ءِ براہوئی زبان ءِ یک وڑ انت
چوش کہ ، آہ ، ابوئے ، اُف ، افسوس ، واے ، ہاے ہاے۔ (صدیقی 1971:507)۔

حروفِ مذمت :

اے حرف ءِ دراٹگا ز کنگ ءِ خاطر اکارمرز بنت ، بلوچی ءِ براہوئی ءِ حروفِ مذمت یک وڑ
انت ، چوش کہ ٹف ، لعنت ، لاحول و لا قوۃ ، ندر کُرتن ءِ / ندر کریٹ تا (صدیقی 1971:509)
(براہوئی 2006:275)۔

حروفِ تعجب :

اے حرف حیرانی ءِ ہسبکہی پیشدارگ ءِ خاطر اکارمرز بنت۔ بلوچی ءِ براہوئی ءِ حروفِ تعجب
ایش انت اُفُو ، اللہ ، اللہ اللہ ، سبحان اللہ (صدیقی 1971:509) (براہوئی 2006:275)۔

توبہ ء پناہ لوگ ء حروفِ فجائیہ:

توبہ کنگ، امان ء پناہ لوگ ء خاطر اے لیز کارمز بنت، توبہ، توبہ توبہ، توبہ خُدا،
(صدیقی 1971:510)۔

حروفِ تنبیہ:

ہما لیز کہ پاد تراپ، ڈر کو دیگ ء خاطر ا کارمز بنت حروفِ تنبیہ گوشگ بنت۔ اے حرف
ماں بلوچی ء براہوئی ء یک وڑ انت چوش کہ، ہاں، ہاں ہاں، سیل کہ، خیردار۔
(صدیقی 1971:511)۔

واہگ ء خواست ء حروف:

یک گپے ء لوگ یا واہگ درشاں کنگ ء خاطر اے حرف کارمز بنت، ماں بلوچی ء
براہوئی ء اے حرف ارمان ء دریغانت۔

حروفِ مفاعیات:

اگاں یک ویلے اناگت ء پیش بہ بیت تہ شہ دپ ء اناگت ء در کپوکیں حرف، حرف
مفاعیات گوشگ بنت ایش ماں بلوچی ء براہوئی یک پیم انت چوش کہ یک بارگی/اسہ
بارہی، اناگت، یکدم، ناگمان، کہ (صدیقی 1971:512) (براہوئی 2006:276)۔

حروفِ تحقیق ء یقین:

اگاں یک گپے ء گوں یقین ء سٹک ء کنگ بہ بیت تہ اے درگت ء کارمز بووکیں حرف
تحقیق ء یقین ء حرف گوشگ بنت ماں بلوچی ء براہوئی زبان ء اے حرف ایش انت، ضرور، البت،
بے شک، بے گمان۔ (صدیقی 1971:512) (براہوئی 2006:276)

شک ء شُبہ ء ظن ء حروف:

وخت وختہ کہ ہرچی یے کہ گوشگ بیت، آئی سمر اگوشوک ء اشنوک دویناں باور ء سٹک
نہ بیت ء ہما گپ ء سمر اشک پڈر کنگ بیت۔ ہمے شک پڈر کنوکیں حرف شک ء شُبہ ء ظن ء حرف

گوشگ بیت۔ ماں بلوچی ء براہوئی ء اے حرف بلکن ء مگہ انت۔ (صدیقی 1971:513)
(براہوئی 2006:276)۔

حروف تفریح ء تسلسل کلام:

ہما حرف کہ شرائی سبب ء پیسر ء کلام ء پدگیں کلمہ ء آپتی ء تسلسل ء ربط و دی بیت، حرف
تسلسل کلام گوشگ بنت چوش کہ اگاں اسکول بند بیت شہ طالبعلمانی تاوان بیت۔ اگاں اسکول
بند مرے شہ طالبعلم آتے تاوان مریک۔ (صدیقی 1971:514)۔

حرف جواب و اقرار:

کسے ء لونگ، توارکنگ یا سوال ء جواب ء امنٹاکنگ یا ناگار بونگ ء خاطر اکارمرز بوکیں
حرف، حرف ایجاب ء اقرار گوشگ بنت اے حرف ماں بلوچی ء براہوئی ء یک وڈ انت، چوش کہ
ہاں، جی، جی ہو، جی واجہ/خواجہ، ہو ہو، جوان، راست، واقعی بے شک۔ (صدیقی 1971:516)
(براہوئی 2006:276/77)۔

حروف تشبیہ:

اے حرف یک پی یے ء دومی ء وڈا بونگ ء مارگ و دی کنت، بلوچی ء براہوئی ء حرف تشبیہ
ایش انت، کون، وڈ، برابر۔

حروف تاکید:

ماں کلام ء زور پڑینگ ء خاطر اکارمرز بوکیں حرف، حرف تاکید گوشگ بنت، بلوچی ء
براہوئی ء اے حرف ایش انت تمام، ضرور، ضرور ضرور، گل، وختے۔ (صدیقی 1971:524)
(براہوئی 2006:277)۔

قسم ء حرف:

وقتی قول ء سرازور پڑینگ ء خاطر اکارمرز بوکیں حرف، قسم ء حرف گوشگ بنت۔ بلوچی ء براہوئی ء
قسم ء حرف ایش انت، سوغند، قسم، واللہ (صدیقی 1971:525) (براہوئی 2006:277)۔

شریک بونگ ۽ حرف:

ونختے ماں یک قولے ۽ شہ یکے ۽ گیش تر ذات هو ار کنگ بہ بیت شہ ”ہم“ ۽ حرف کار مرز کنگ بیت چوش کہ، احمد ہم آ تک ۽ حامد ہم / احمد ہم بس و حامد ہم۔ (صدیقی 526:1971)۔

حروف جزا:

ہما حرف کہ جزا ۽ خاطر کار مرز بنت۔ بلوچی ۽ براہوئی جزا ۽ حرف یک وڑ انت چوش کہ شہ، ولے، واہم۔ (صدیقی 527:1971)۔

وش آ تک ۽ استقبال ۽ حرف:

ماں بلوچی ۽ براہوئی زبان ۽ اے حرف کسے ۽ و ش آ تک کنگ ۽ درگت ۽ گوشگ بنت۔ ماں بلوچی ۽ براہوئی زبان ۽ و ش آ تک ۽ استقبال ۽ حرف یک یم انت چوش کہ بسم اللہ، بیا پ خیرا بہ خیرا۔ (صدیقی 528:1971)۔

مبارک باد ۽ حرف:

وشی ۽ پاس ۽ درگت ۽ نیکیں وا ہگ در شان کنگ ۽ خاطر کار مرز بووکیں لبز مبارک باد ۽ حرف گوشگ بنت۔ بلوچی ۽ براہوئی ۽ مبارک باد ۽ حرف یک انت، چوش کہ، سلامت، مبارک (صدیقی 529:1971)۔

کلام ۽ سمبہینگی حرف:

کلام ۽ زیبا کنگ ۽ سمبہینگ ۽ خاطر کار مرز بووکیں حرف ماں بلوچی ۽ براہوئی زبانوں یک یم انت چوش کہ آخر، بان، جوان، بس (صدیقی 529:1971) (براہوئی 278:2006)

رنخت ۽ حرف:

رنخت ۽ جتائی ۽ وخت ۽ پڈر کنوکیں حرف رنخت ۽ کلمہ گوشگ بنت۔ (صدیقی 529:1971)۔

ماں بلوچی ء براہوئی زبان ء اے حرف یک ڈول انت چوش کہ

بلوچی : اللہ نگاہ وان۔

براہوئی : اللہ نگاہ وان۔

بلوچی : اللہ ء امان ء۔

براہوئی : اللہ نا امان ٹی۔

بلوچی : اللہ ء جولی ء۔

براہوئی : اللہ نا جولی ٹی۔

خلاصہ کلام ء حرف:

گپ یا کلام ء گدسر ء گپ یا نبشتا نک ء گونڈ گیر کنگ ء خاطر اہما حرف کہ کارمرز بنت
خلاصہ کلام گوشگ بنت، ایش ماں بلوچی ء براہوئی زبان ء یک ڈول انت چوش کہ قصہ گونڈ، گپ
گونڈ۔

حرف یدا (توار لوز):

توار لوز ہما حرف انت کہ دل ء وشی یا گم ء پد رکنگ ء خاطر ء کارمرز بنت، بلوچی ء براہوئی ء
ہواریں تواری لوزاے وڑ انت۔

آفرین، اٹڑے، آجب، آخ، آفت، آفرے، آلتے، اوہو، اے، ارمان، بچھو، شاباش، شالہ، واہ، واہ
واہ، ہوش کہ (احمد زئی 177: 2009)۔

اسم ظرف:

اسم ظرف کارے ء جاگہ یا دخت ء پاس ء پد رکنت۔ ایشی دو ذیل انت۔

1۔ ظرف زمان۔

2۔ ظرف مکان۔

ظرفِ زمان:

ظرفِ زمان کاربونگ ء وخت ء پاس ء پد رکنت ایش ماں بلوچی ء براہوئی ء یک پیم
انت چوش کہ، گور بام، صباے مردان، سوب، چاشت، نیم روج، پیشیم، برز پیشیم، دیگر/دیگر، برز
دیگر/دیگر، شام، خفتن۔

ظرفِ مکان:

ایش کار ء ہند ء جاگہ ء پد رکنت۔ ایشی ٹاہینگ ء سے وڑ انت۔

اولی وڑ : ایش شدہ دو اسم ء یکجا ہوا رکنگ ء جوڑ بیت، چوش کہ

بلوچی: جنگ + جاہ، جنگ جاہ۔

براہوئی: جنگ + جاہ، جنگ جاہ۔

بلوچی: کوش + جاہ، کوش جاہ۔

براہوئی: کوش + جاہ، کوش جاہ۔

بلوچی: کار + جاہ، کار جاہ۔

براہوئی: کاریم + جاہ، کاریم جاہ۔

بلوچی: مل + جاہ، مل جاہ۔

براہوئی: مل + جاہ، مل جاہ۔

بلوچی: دارو + جاہ، دارو جاہ۔

براہوئی: دارو + جاہ، دارو جاہ۔

دومی وڑ : شہ اسم ء رند فعل امر یہ جنگ ء ظرف مکان ٹاہینگ بیت، چوش کہ

بلوچی: کاہ + چر، کاہ چر۔

براہوئی: کاہ + چر، کاہ چر۔

سیمی وڑ: شہ اسم ۽ رند ۽ دان ، ”ستان“ ۽ ”کدہ“ ۽ پدوند جنگ ۽ ظرف مکان ٹاہینگ بیت چوش کہ

بلوچی: عطر + دان، عطر دان -

براہوئی: عطر + دان، عطر دان -

بلوچی: ریک + ستان، ریکستان -

براہوئی: ریک + ستان، ریکستان -

بلوچی: رند + ستان، رندستان -

براہوئی: رند + ستان، رندستان -

بلوچی: مچ + کدگ، مچ کدگ -

براہوئی: مچ + کدہ، مچ کدہ -

نحوی یکرنگی :

شہ حرفانی ہواری ۽ لہز جوڑ بنت ۽ شہ لہزانی ہواری ۽ جملہ (رد) انچش جتا جتائیں تو اراں
یک خاصیں رد ۽ بندے دیگ ۽ کلمہ ٹاہینگ بنت ۽ جتا جتائیں کلمہاں خاصیں رد ۽ بندے دیگ ۽
شہ کلام ٹاہینگ بیت -

جملہ ۽ وڑ ۽ واج ۽ بار واڈا کٹر سہیل بخاری گوشتیت کہ

’جملہ عموماً لہزانی ہواری ۽ گوش انت ولے شہ مچاں کستریں جملہ یک

لہزے ہم بوت کنت کہ آترا امر بزاں پرمان ہم گوشگ بیت - ایش واحد مخا

طب ۽ صیغہ ۽ رد ۽ کنتیت - (سہیل 220: 1998)

ماں بلوچی ۽ براہوئی زبانان چوش کہ لگت بزاں تو بِلگت/نی لگت، پرچ بزاں تو

بہرچ/نی پرچ ۽ دگہ دگہ -

لہز یا جملہ ۽ جوڑ شت ۽ رد ۽ بند ۽ مزنیں ارز شتے است چوش کہ لہتیں حرفانی خاصیں رد ۽

بندے ۽ ایر کنگ ۽ یک لہزے ٹاہینگ بیت ۽ اگاں ہمے رد ۽ بند ۽ بدل کنگ بہ بیت شہ دگہ لہزے

ٹہسیت چوش کہ، ”کوت“ ء ”توک“ دو جتا میں لبرانت ولے ایشانی حرف برابر انت ء شہ رد ء بند ء بدل بونگ ء سبب ء ایش دولبز جوڑ بوت انت۔ ہے ڈول ماں یک خاصیں جملہے (ردے) ء اندراہتیں لبریک خاصیں رد ء بندے ء ایر بہ بنت شہ اے جملہ ء یک خاصیں معنایے بیت ء اگاں ہے لبراز دگہ رد ء بندے ء ایر کنگ بہ بیت تو اے جملہ دگہ معنایے دنت۔

ڈاکٹر سہیل بخاری نبشتگ کنت :

”ماں تقابلی لسانیات ء وہدیکہ مقصد دوز بانانی ہواریں تگانی جاچ گرگ بہ بیت تہ کار ء وڑ ء ڈول بدل بیت ء ایوک ء ترکیب ء جوڑشت ء ہامیل ء رجحاناں شوہازگ بیت کہ شر اوں ہما ز بانانی تک ء پہناد سہرا بہ بنت ادا ”چے“ ء شہ زیات ”چون“ ء نیمگ ء دلگوش دیگ بیت۔ جملہ ترکیبی ء بہر کجام انت؟ وایشانی کار چے انت؟ ایشانی ستا (Defination) چون کنگ بیت؟ جتا جتا میں مثال ء درور چے انت؟ کجام لبر ء تعلق داری گوں کجام لبر ء انت؟ ہروڑے ء کہ ہے لبر ماں یک ز بانے ء کایت آیا ہے وڑ ء ماں دومی زبان ء کایت یانا“ (بخاری 124 : 2003)۔

ہما وڑ کہ حرف، صوتیات ء صرف ء پڑ ء بلوچی ء براہوئی زبان ء آیتی ء نزیںکی ء ہم گونگی است ہے وڑ ہر دوز بانانی نحوی اصول ء راہ بندانی تہا ہم بازیں یک رنگی است۔ یک جملہے کہ ہر وڑیں رد ء بندے ء ماں یک ز بانے ء نیسیگ بیت ہمارد ء بندے ماں دومی زبان ء نیسیگ بیت۔

جملہ (رد) :

جملہ ء دو وڑ انت اسمیہ جملہ ء فعلیہ جملہ۔

مفرد جملہ :

اسمیہ جملہ ء اصل کنگر یا بہر دوانت اولی مبتداء ء دومی خبر، ایشانی اندرا ”مبتداء“ ہما مردم یا شے

انت کہ آئی ذکر کنگ بیت ء ہرچی یے کہ ہا مردم یا شتے یے ء بابت ء گوشگ بہ بیت خبر انت۔
اسمیہ جملہ (نامگالی رد) :

ماں بلوچی ء براہوئی زبانوں اسمیہ جملہ ء رد ء بند یک وڑ انت چوش کہ
بلوچی: شتہ ہک پکیرے۔
براہوئی: شتہ ہک پخیرے۔
ماں اے جملہ ء شتہ ہک “مبتداء ء پکیر” خبر انت۔
فعلیہ جملہ :

فعلیہ جملہ ء دو وڈ انت بزاں “فعل” ء “فاعل” ماں بلوچی ء براہوئی زبانوں فعلیہ جملہ ء
رد ء بند یک وڑ انت بزاں دوئیں زبانوں “فاعل” پیسر ء “فعل” رندا کنیت چوش کہ
بلوچی: لشکراں وانٹ۔
براہوئی: لشکراں خوانا۔
مبتداء، اسم، ضمیر، مصدر (بچک) یا جملہ ہم بوت کنت چوش کہ

اسم:

بلوچی: اسلم شت۔

براہوئی: اسلم ہنا۔

ضمیر:

بلوچی: آآتک۔

براہوئی: او بس۔

مصدر:

بلوچی: پریات جوان نہ انت۔

براہوئی: پریات جوان اف۔

مبتدایا فاعل گیش (Collective) بہ بنت نہ خبر یا فعل واحد (یکٹی) آرگ بیت۔

بلوچی : لشکر راہدگ بوت۔

براہوئی : لشکر راہدہ مس۔

بلوچی : میڑھ مچ بوت۔

براہوئی : میڑھ مچ مس۔

حروف عطف یا ادا رلوزء وسیلہء یکجاہ نیشنگلیں بازیں فاعلانی خاطر یا فعل جمع نیشنگ بیت چوش کہ

بلوچی : اسلم، محمدء اکرم زی آحت انت۔

براہوئی : اسلم، محمد و اکرم اسک بئر۔

مفعول : ماں دوئیں ز باناں مفعولء ہندء جاگہ فاعلء فعلء نیا مجیںء بیت۔

بلوچی : محمود قاسمء راجت۔

براہوئی : محمود قاسمء خلک۔

موصولء جواب موصول :

ماں دوئیں ز باناں پیسرا موصول کئیتء رندا آئی جواب چوش کہ

بلوچی : ہما دیڑو کہ من ترادات ہمیش انت۔

براہوئی : ہمودیڑو کہ ای نے تِسٹ اندادے۔

ولے تا کیدء دروشمء جملہء ردء بند بدل بیت۔

بلوچی : اے دیڑو ہمانت کہ من تراداتگ ات۔

براہوئی : دادیڑو ہمودے کہ ای نے تِسس اٹ۔

مفعول :

ماں دوئیں ز باناں مفعولء ہندء جاگہ فاعلء فعلء نیا مء بیت۔

بلوچی : احمد منادر چکء چیرا دیست۔

براہوئی : احمد کنے درخت ناگیر فاخنا۔

مُرکب تام :

لبزانی انجیں مُرکب (ہوارگال) کہ شرانی یک گپے ء مطلب ء بزانت پوروی ء پدربہ

بیت مُرکب تام گوشگ بیت چوش کہ

بلوچی : آنان وارت۔

براہوئی: او ارغ کنگ۔

مُرکب تام ء یدیا کلام ہم گوش انت (براہوئی 293 : 2006)۔

مُرکب ناقص :

لبزانی انجیں مُرکب کہ شرانی یک گپے ء مطلب پوروی ء پدربہ بیت ء ایش مطلب ء معناء

پدربہ کنگ ء خاطر ادگہ لبز پکاربہ بیت مُرکب ناقص گوشگ بیت چوش کہ

بلوچی : اسپتیں بڑ، اسلم ء کتاب (براہوئی 293 : 2006)۔

براہوئی: پپہننا ہیٹ، اسلم نا کتاب (براہوئی 293 : 2006)۔

مُرکب ناقص ء بازیں ذیل انت چوش کہ

مُرکب اضافی :

اضافت ء مطلب انت تعلق داری، وختہ کہ دو اسم آپتی ء ہوارکپ انت تہ ایشانی نیام ء نا

تو امیں تعلق داری یا سیالی یے ودی بیت، ہے ناتوا میں تعلق داری اضافت گوشگ بیت ء ہما اسم کہ

آئی تعلق داری ظاہر کنگ بیت، آمضاف گوشگ بیت، ء ہما دومی اسم کہ آئی تعلق داری گندگ

بوگت آمضاف الیہ گوشگ بیت چوش کہ

بلوچی: احمد ء اسپ۔

براہوئی: احمد ناٹی۔

برے مثال ء احمد مضاف الیہ و اسپ مضاف انت۔ اے وڑ مضاف ء مضاف الیہ ء

ہواری ء کجام مرکب ناقص ٹاہینگ بیت آمرکب اضافی گوشگ بیت (براہوئی 293 : 2006)۔

ماں بلوچی ء براہوئی زبانوں مضاف الیہ پیسر ء کینیت ء مضاف رندا، البتہ اگاں مضاف
مبتداء ء مضاف الیہ خبر بہ بیت شہ اے رد ء بند بدل بیت چوش کہ
بلوچی : اے کتاب معنی انت۔
براہوئی : دا کتاب کناء۔
اضافت ء قسم :

اضافت ء جتا جتا میں قسم اے وڑ انت، اضافتِ تعلیکی، اضافتِ تخصیصی، اضافتِ توضیحی،
اضافتِ ظرفی، اضافتِ بیانی، اضافتِ ابنی، اضافتِ بہ ادنی تعلق، اضافتِ توصیفی، اضافتِ تشبیہی۔
اضافتِ تعلیکی :

ہما م کب اضافی کہ ماں آئی ء مضاف ء مضاف الیہ ء شہ یکے مالک بہ بیت ء دومی مملوک،
چوش کہ
بلوچی : معنی مندیل۔
براہوئی : کنا مندیل۔
بلوچی : اکرم ء قلم۔
براہوئی : اکرم ناقلم۔
اضافتِ تخصیصی :

ماں ایشی ء مضاف شہ وتی مضاف الیہ ء سبب ء خاص بہ بیت، ولے اے خصوصیتِ تعلیکی
و ظرفی مہ بیت۔ چوش کہ
بلوچی : انور ء باسک۔
براہوئی : انور نا باسک۔
بلوچی : درچک ء بگ۔
براہوئی : درخت نا بگ۔

اضافتِ توضیحی:

ہمااضافت انت کہ ماں ایشی ء مضاف الیہ وتی مضاف ء توضیح ء بہ کنت، چوش کہ
بلوچی: ہتمم ء موسم۔
براہوئی: ہتمم ناموسم۔
بلوچی: جون ء ماہ۔
براہوئی: جون ناٹو۔

اضافتِ ظرفی:

ہمااضافت انت کہ ماں ایشی ء شہ مضاف ء مضاف الیہ ء کیے ظرف ء دومی مظروف بہ بیت چوش کہ
بلوچی: باگ ء درچکاں۔
براہوئی: باغ نادرختاک۔

اضافتِ بیانی:

ہمااضافت کہ ماں ایشی ء مضاف شہ ہریچی یے کہ ٹائینگ بیت، آمضاف الیہ بہ بیت، چوش کہ
بلوچی: زر ء چلو۔
براہوئی: زر ناچلو۔
بلوچی: آبریشم ء گد۔
براہوئی: آبریشم ناگد۔

اضافتِ ابنی:

ہمااضافت کہ ماں آئی ء مضاف الیہ پس ء مضاف بیچ بہ بیت چوش کہ
بلوچی ء براہوئی: محمود سبکتگین۔
بلوچی: مولانا بیچ۔

براہوئی: مولانا مار۔ (براہوئی 295:2006)

اضافت بہ ادنی تعلق :

ہما اضافت کہ ماں آئی ء مضاف الیہ ء گوں مضاف ء ادنی نیں سیالی یے بہ بیت چوش کہ

بلوچی : مئے وزیر اعظم۔

براہوئی : ننا وزیر اعظم۔

بلوچی : مئے حلک۔

براہوئی : ننا خلق (براہوئی 295:2006)۔

اضافت توصیفی :

ہما اضافت انت کہ ماں آئی ء شہ مضاف ء مضاف الیہ ء یکے صفت ء دومی موصوف بہ

بیت، چوش کہ

بلوچی : گوار کی چنگ۔

براہوئی : گوار کی چنگ (براہوئی 296:2006)۔

اضافت تشبیہی :

کلام ء اندر ابلاغت ء براہداری آرگ ء خاطر اشہ زبیا نیں تشبیہاں کار گرگ بیت۔ بلوچی

ء براہوئی زباناںی لہتیں تشبیہ اے وڑ انت۔

بلوچی : ریس ء آچ۔

براہوئی : ریس ناخاخر۔

بلوچی : بُت ء وڑ چُپ۔

براہوئی : بُت ناوڑ چُپ۔

بلوچی : سنگ ء وڑ سکت۔

براہوئی : خل انبار سخت۔

بلوچی : تا پگ ء وڑ سیاہ۔

براهوئی : تافوانبارمون۔

بلوچی : مودء وڑبارگ۔

براهوئی : پڑوہامباراشکن۔ (براهوئی 296:2006)

مرکب توصیفی :

ماں بلوچی ء براہوئی زبانان صفت پیسراء ء موصوف رندا کنیت، چوش کہ

بلوچی : برزیز ماڑی۔

براهوئی : برزنگا ماڑی۔

مرکب عددی:

ہما مرکب ناقص کہ شہ عدد و معدود ء ہواری ء ٹاپینگ بہ بنت مرکب عدد دیگوشگ بنت

، چوش کہ

بلوچی : دہ سپاہی، چار بانگو۔

براهوئی : دہ سپاہی، چار بانگو۔ (براهوئی 298:2006)

مرکب عطفی :

ماں دوئیں زبانان معطوف الیہ پیسراء ء معطوف رندا کنیت ء عطف ء حرف ”ء“ میا نجین ء

بیت چوش کہ سمالان ء ہیبجان۔

مرکب اشاری :

ماں دوئیں زبانان اشارہ شہ مشار الیہ ء پیسراء ء یکجاہ کنیت۔ چوش کہ

بلوچی : اے قلم۔

براهوئی : دا قلم۔

بلوچی : آزالبول۔

براهوئی : اوزالبول۔

مرکبِ ظرفی:

ہما مرکب ناقص کہ شہ ظرف و مظروف و ہوا ری و ٹاپینگ بہ بنت مرکبِ ظرفی گوشگ

بنت چوش کہ

بلوچی: بورچی خانہ، غسل خانہ۔

براہوئی: بورچی خانہ، غسل خانہ۔ (براہوئی 299:2006)

مرکبِ تمیزی:

وختہ کہ یک لبزے شہ اسم و شک و دور بہ کنت شہ آتمیز گوشگ بیت و شہ ہما اسم کہ شک

دور کنگ بوتگ آتمیز گوشگ بیت، چوش کہ

بلوچی: پنچ سیر برنج،، ہفت ارش لمل۔

براہوئی: پنچ سیر برنج،، ہفت ارش لمل۔ (براہوئی 299:2006)

برے ہر دو مثالان پنچ سیر و ہفت ارش میزانت۔

مرکبِ ندائی:

ماں دوئیں زباناں ند اچہ منادی و پیسرا کنیت۔ چوش کہ

بلوچی: اوخدا، اے دوست۔

براہوئی: اوخدا، اے دوست۔

مرکبِ جملہ:

دو یاد و شہ گیشیں جملہ ہانی ہواری اگاں یک خیالے درا نگاز بہ کنت و ایش مرکب جملہ

گوشگ بیت۔ اگاں اے جملہ نحوی لحاظ و جتا و برابریں حیثیت بدارنت تہ اے وڑیں جملہ ہم رتبہ

جملہ گوشگ بنت و اگاں یک جملہ دومی جملہ و مقابلہ و برابریں حیثیت مہ داریت گڑا اے وڑیں

جملہاں تابع گوش انت (بخاری 138:2003)۔

ہم رتبہ جملہ :

ہم رتبہ جملہ چار ذیل بیگ آنت وصلی جملہ، تردیدی جملہ، سببی جملہ، استدر کی جملہ۔

وصلی جملہ :

دوہم رتبہ میں جملہ کہ ہوار لوزء گمک ء ہوار پہ بنت وصلی جملہ گوشگ بنت۔

بلوچی : احمد شیر وارت ء محمد نان وارت۔

براہوئی : احمد پاپا کنگ ء محمد ارغ کنگ۔

تردیدی جملہ :

دو جملہاں حرف تردید ء گمک ء یکجاہ کنگ بیت ء ایشی معنائے بزانت جتا بیت۔

بلوچی : ایمان داری ء نوکری بکن نہ کہ پشو ماں بنتے۔

براہوئی : ایمان داری اٹ نوکری کرنہ کہ پشو ماں مروس۔

بلوچی : نہ اے جوانیں گپے نہ آ۔

براہوئی : نہ دا جوانو گپ نئے نہ او۔

سببی جملہ :

ماں برے جملہ ء یک جملہے دومی جملہ ء سبب ء پاشک کنت

بلوچی : پچکو ہشار انت ہمے خاطر اسوب مند بوت۔

براہوئی : مارکو ہشارے اندا خاطر اسوب مند مس۔

استدر کی جملہ :

(ضد یہ رد) ماں برے جملہ ء دوہم رتبہ جملہ استدر کی حرف ء گمک ء یکجاہ کنگ بنت

چوش کہ،

بلوچی : اید گراں پنت دات ولے جندے انچش نہ گرت۔

براہوئی : ایلو فتنے پنت تسس ولے جندتہ اندن کتو۔ (براہوئی 301 : 2006)

تابع جملہ :

اگاں دوا نچیں رد یکجاہ بیابنت کہ یکے گول دومی ء برابریں حدیثیتے مدارنت ء شریشاں یکے مستقل ء دومی ماتحت یا تابع بہ بیت نہ اولی ء اصل ء دومی ء تابع گوش انت تابع رد سئے وڑیگ انت۔

اسی جملہ، وصفی جملہ، تمیزی جملہ۔

اسی جملہ :

اے وڑیں جملہانی بندات عموماً شہ حرف ”کہ“ ء بیت۔

بلوچی: آگوشنت کہ تور دئے۔

براہوئی: او پارے کہ نی رد اُس (بخاری 140: 2003)۔

وصفی جملہ :

وصفی جملہ ہما انت کہ صفت ء کار بدنت او اصلیں جملہ ء کجام یک لبزے ء ستاء بہ کنت وصفی

جملہانی پیچیا عموماً ضمیر موصول کنت ء ایشی جواب ء ماں جملہ ء توک ء دومی ضمیر کیت، چوش کہ

بلوچی: کسے کہ وتی غصہ ء کیدیت آدانا لے۔

براہوئی: کسس کہ تینا غصہ ء کیدک اودانا لے۔

تمیزی جملہ :

تمیزی جملہ اصل جملہ ء ستاء کنت ایش وخت، ہند، وڑ ء وارج ء لحاظ ء اصل جملہ ء خبر ء ستاء

کنت (بخاری 141: 2003)۔

بلوچی: وختے کہ انسان نا جوڑ بہ بیت تنز بہد کشگ تا وان دنت۔

براہوئی: وختس کہ انسان نا جوڑ مرے تنز بہد کشگ تا وان ایتک۔

جملہ شرطیہ :

ماں دوئیں زباناں شرط پیسیرا آئی جزار ندا کنیت۔

بلوچی: اگاں اے کارء کن ءے شہ ترا تاوان رسیت۔

براہوئی: اگہ دا کاریم ء کر یس تہ نے تاوان رسینگگ (بخاری 142: 2003)۔

(نحوء بہرء ردء لہنتیں مثال شہ بادشاہ منیر نیازی ء کتاب ”اُردو کھوار کے لسانی روابط“ ء گرگ بوتگ

انت)۔

پنجی در

بلوچی براہوئی ہواریں لبز گنج

دُنیا ءِ پھیں تہذیب یاد دہر بید گے وتی جتا نیں وجودے نہ داریت۔ تیوگیں تہذیب بدلی
 ءِ دیرنی ءِ راہ ءِ رپکاں شہ یکے آدگر ءِ ہیل کُرتگ۔ اگاں ہورتی ءِ چار ءِ سپاس بہ بیت تو گندگ بیت
 کہ ہر تہذیب ءِ دود ءِ ر بیدگ ءِ سر ءِ ایدگ تہذیب ءِ اثر الم ءِ کپتگ۔

زبان ایوک ءِ یک قومے ءِ گپ ءِ ٹونک ءِ وسیلہ نہ انت، ایش قومے ءِ تمدنی، تہذیبی
 رُدم ءِ مذہبی ستک ءِ مہگانی گوناپ انت، بزاں زبان راجانی مادی ءِ غیر مادی ضرورتانی درانگاز
 کنوک انت۔ زبانانی یک خاصیتے کہ وتی لسانی کئی ءِ لوٹاں پوراکنگ ءِ خاطر اشہ وتی ہم پللیں
 زبانان لیزانی گر ءِ دے ءِ کن انت۔ ہمے سبب انت کہ دنیا ءِ ہر زبان ءِ لیز گنج ءِ تھا آئی ہم پللیں زبان ءِ
 اثر گیش تر گندگ بیت۔ لیزانی وام زورگ یا وام دیگ ءِ دار و مدار ہما فیکٹرانی سر انت کہ ہم گوگی ءِ
 سبب بوتگ انت۔ ایشانی تھا تاریخی، جغرافیائی، مذہبی، سیاسی ءِ سماجی فیکٹر مان انت۔

اُردو زبان ءِ پٹ ءِ پول کار فرخندہ لودھی اے باروانبشنگ کنت:

”یک زبانی ءِ روم ءِ دیرنی ءِ کش ءِ گور ءِ زبانانی مزنیں دستے۔ یک زبانی
 شہ ایدگ زبان ءِ سرمایہ حاصل کنت ءِ وتی لیز گنج ءِ ودینیت۔ سیریں زبان شہ دمگ
 ءِ ایدگ زبانان فاندگ چست کن انت یا گڈ لشکر کشی، لڈ ءِ باریا سٹیل ءِ سواد
 کنوکانی دروشم ءِ دور سریں دمگانی مردم زبان ءِ سرمایگ ءِ شہ یک جاہے ءِ دومی
 جاہ ءِ برنت اے وڑ بازیں لیزے شہ یک زبانی ءِ دومی زبان ءِ مان بیت۔“

بلوچی ءِ براہوئی زبان گوشوک وتی قرنانی تاریخ ءِ درگت ءِ یکے ایدگر ءِ کش ماں کش ءِ کیلیں
 جغرافیہ ءِ نندوک ءِ گوں یکے آدگر ءِ ہمکو پگ ءِ ہمگام بوان ءِ آحتگ انت۔ قرنانی برے پند ءِ ایشانی
 سراہر وڑیں ویلے کہ آحتگ، توڑے کہ آویل دومی راجانی اُرش ءِ الگار ءِ دروشم ءِ بوتگ یا کہ قدرتی
 ویلے چوش کہ ہار، ہیروپ ءِ زمین جُجب ءِ دگ دگ، دوئیں زبان گوشوک یکجاہ بوتگ ءِ ہاویل ءِ دیم ءِ
 اوشتاگ انت۔

سپاہے زگردانِ کوچ ء بلوچ سگالیدہ جنگندہ مانند غوج
 کسے در جہاں پُشتِ ایشاں ندید برہنہ یک انگشتِ ایشاں ندید (کامل 73:1976)۔
 ”ماں شیرازیونیورسٹی ء بوؤکیں پٹ ء پولے ء آسمر ء اے گوشگ بوتگ کہ ایران ء بلوچ
 جینیاتی وراثہ پاکستانی بلوچ ء براہوئیاں سکت نزنیک انت کہ اے رپورٹ بلوچی ء براہوئی زبان
 گوشکانی شہ بیکیں نسل ء تعلق داری ء ثابت کنت۔“
 میر گل خان نصیر گوشتیت:

”بلوچی ء براہوئی رسم ء رواجانی تہا خاصیں فرقے نیست ہمے وڑ آوانی بدنی
 جوڑشت، دروشم، اُست ء نند، مجلسی زند وڑ ء گسوئی چاگرد ء تہا معمولی بدلی ء ابید
 دگہ ء چیس پرک ء تپاوتے گندگ نہ بیت“ (نصیر 17:1999)۔

ماں گوشتیک دوراں براہوئی زبان گوشوک تاریخی ویلانی قصہاں شاعری ء دروشم ء ماں
 بلوچی زبان ء سچل کُرتگ، چوش کہ براہوہدگال جنگ ء شعر (شاہوئی 55:2010) ء دگہ دگہ
 کہ ایش آوانی گوں بلوچی زبان ء مہر ء واہگداری ء پد رکت۔
 بلوچی ء براہوئی زبان گوشکانی ”کوڈ آف آئر“ کیے کہ ماں ہر دوزبانوں ”بلوچی ننگ“
 گوشگ بیت (نصیر 18:1999)۔

دوئیں زبان گوشکانی وطن بلوچستان انت ء براہوئی زبان گوشوکیں خان ماں سرکاری کاگد ء
 کڑاچاں وت ء ”خان بلوچ“ نبشتگ کُرتگ (احمد یار 46:1972)۔
 ڈاکٹر زاق صابر نبشتگ کنت:

”بلوچی ء براہوئی دود ء ربیدگ ء تیوگیں قدر (بیدشہ بلوچستان ء تیاب گوری
 دگہ ء جاہ منندیں بلوچانی رسم ء دوداں شہ لہتین ء) کساس یک انت۔ شہ
 ہمے سبب ء ہما کہ براہوئی دود ء ربیدگ گوشگ بیت اصل ء آبلوچی دود ء

رَبیدگِ اِنْتِ ءِ ہما کہ بلوچی دود ءِ رَییدگِ اِنْتِ ہمانی جند براہوئی دود ءِ رَییدگِ اِنْتِ“ (صابر 1994:331)۔

دوئیں زباں گوشوکانی لہتیں ثمن ءِ یک بہرے ماں بلوچی ءِ یک بہرے ماں براہوئی زباں ءِ گپ جنت چوش کہ رند، بنگلہ زئی، لانگو، شاہوانی، لہڑی، میرواڑی، قمبراڑی، محمد حسنی، بزنجو، رئیسانی (احمد یار 1972:30)، میٹگل، سیاپاد، بادیہی، جمال دینی (رخشانی)۔ تمنانی اے وڑ شت ءِ پوت بونگ ءِ زبانی سرائی کپگ قدرتی جبرے۔

اے وڑیں تاریخی، تہذیبی، سیاسی ءِ سماجی جاورانی اثر قدرتی وڑ ازبانی سرائی کپتگ، ءِ ہر دو زبانی لبز گنج ءِ مزینیں بہرے ہم رنگ ءِ ہم گوئگ اِنْت۔ انسانیات، سماجیات، واپار، مال ءِ مالداری، کشت ءِ کشار، مرک ءِ زند ءِ رسم ءِ دود، پتچ ءِ پوشاک، وردن ءِ وراک، شرک ءِ پال، مذہب، بزاں شہ گوانزگ ءِ بگرتاں لحد ءِ، تیوگیں زند ءِ ہر ہر گام ءِ پد ءِ پاشک کنگ ءِ بلوچی براہوئی لبز گنج کیے ءِ بلیں وڑ اے لبز ہر دوزبان گوشوکانی زند ءِ پُر رنگ ءِ پُر معنا کر تگ اِنْت۔

ماں تقابلی لسانیات ءِ زبانی ہم گوئی ءِ ہر ہر کَش ءِ پہنات ءِ چارگی ءِ چکاگی بیت۔ گوئگیں درانی تہا ماں جتا جتا نیں پڑاں بلوچی ءِ براہوئی زبان ءِ ہمسگوئگیں درو شماں چارگ ءِ چکا سگ بوت، اے در ءِ دوئیں زبانی ہوا ریں لبز گنج ءِ پٹ ءِ پولی جاچے گرگ بیت۔

(۱) ... انسانیات ...

اُسْتِ وُتِنْدَ، هَمِيلُ وُ عَادَت، سِيَالُ وُ عَازِرِز، تُمْمَنِي وُ سِيَا سِي
گَال بِنْد، اَنْدَام، نَادِرَاهِي، عِلَاج

- 11- آپٹ / آفت : مصیبت، چالاکیں مردوم (دشتی) (عزیز:5)۔
- 12- آپ جوش : ننگانی لاپء داڑو (دشتی) (محمد شہی)۔
- 13- آپ خانہ : پُڑودان (پہوال) (Rossi)۔
- 14- آپسر : ہمودا کہ آپ بہ بیت، منزل، آبادی (Barker II:407)۔
- 15- آٹی : سیک، توان، بدنء جوڑشت (بلوچ 322:2013) (محمد شہی)۔
- 16- آجو : ہما کہ درگء بند یگ مہ بیت، آرات (ہاشمی) (عزیز:4)۔
- 17- آ ڈال : بدنء ہڈانی بندء بوگ، جون، بدن (Barker II:469)۔
- 18- آڑ : جوڑی، اوار، پناہ، برابر (مٹھا) (Bray)۔
- 19- آزار : دل رنجی، سٹی، ویل (محمود زئی) (Bray)۔
- 10- آزمشت : چکاس اگلیں (دشتی)۔
- 11- آسرات : وش حال، ایمن، آسودگ (ہاشمی) (اشیر)۔
- 12- آسمان جارو : آس زبان، جنگول (دشتی)۔
- 13- آسودگ / آسودہ : آسرات، وش حال، ایمن (Barker II:408) (Bray)۔
- 14- آسی درد / آس : بے جار اتیں درد (دشتی) (محمد شہی)۔
- 15- آکلر دیگ / تینگنگ : پے جنگ ء مڑء ہیر آرگ (دشتی) (محمد شہی)۔
- 16- آگہ : سر پد، شیوار (Elfenbein) (دشتی) (اشیر)۔
- 17- آندی : پادء انگڑانی دیگ (دشتی)۔
- 18- آوانگ : گواسگ، اباسی (دشتی)۔
- 19- آہ سرد : سردیں آہے کشگ (دشتی)۔
- 20- آبا : پس، بابا (دشتی) (عزیز:11)۔
- 21- آب ساہی : نپس تنکی ء ناجوڑی (محمد شہی)۔
- 22- ابدال : بے سرء بنیں گپ جنوک۔ دیوانگ۔ (ہاشمی) (اشیر)
- 23- ابلہ / اولہ : ناسر پد، گنوک چاٹ (دشتی) (محمد شہی)۔

- 24- ابُوئی : شہ پَسّ ۽ پلو ۽ سیال (دشتی)۔
- 25- ابوئے : بے اومیتی ۽ درد و تورشت ۽ وخت ۽ گوش انت
- (Bray)(Barker II:409)۔
- 26- اُترم : اناگت ۽ دریوہ کنگ (Barker II,592)(محمد شہی)۔
- 27- اِٹ ۽ پِٹ : لعنت، ملامت۔
- 28- اُکل : اندازہ، گمان (دشتی)۔
- 29- اُکل سٹکل : سٹی نیں گمان (دشتی)۔
- ۱30- اجائب : اُجب (مٹھا)(Bray)۔
- 31- اجب : چم ۽ کنگی سہ رنگیں درمانے، حیرانی ۽ وخت ۽ گوش انت، اجائب (ہاشمی)(Bray)۔
- 32- اجل : مرک ۽ وخت ۽ دمان، مرک، بیرانی (ہاشمی)(اثیر)۔
- 33- اُجمنگ : مچی ۽ اُرش (دشتی)۔
- 34- احتاج : محتاج، وازمندگ (دشتی)۔
- 35- احوال : سرجمیں حالاں دیگ ۽ رسم، چے جبر (Barker II:410)(Bray)
- 36- اختہ : گٹ، دزگٹ (دشتی)۔
- 37- اڈا : مستریں براس (دشتی)۔
- 38- ادب : شہم، بوہیری، نُو، رَمکاری ۽ پلکاری (Barker II:460)(Bray)۔
- 39- ادرنگ : دپ ۽ دیم ۽ چوٹ بونگ ۽ ناجوڑی (دشتی)۔
- 40- اڈو : براس گونگ۔
- 41- اڈی : مستریں گہار (دشتی)۔
- 42- ادیرگ/ادیرہ : گور، قبر، مانش، قبرستان (Barker I:406)(عزیز:247)۔
- 43- اڈ : اوشنگ، (ہاشمی)(Bray)۔
- 44- اڈہ : کرار، مدان (دشتی)۔

- 45- اِرز : ہرے، نٹرس، بیم (ہاشمی) (عزیز: 162)۔
- 46- اُرش : بیڑا، آرگ، یکبارگی، پرپرچگ
- (Barker II:583) (عزیز: 172)۔
- 47- ارمان : درد، تورشت، پردردیں واہگ (Bray) (Barker II:412)
- 48- ارواح : زندہ، جوہر، اورہ (دشتی) (محمدشہی)۔
- 49- اُرُو بَرُو : ہرجا ورء (دشتی) (محمدشہی)۔
- 50- اُڑ : جیڑہ، جنجال، اڑند، سگی (دشتی) (Bray)۔
- 51- اڑبنگ : بے پروا، نٹرس (ہاشمی) (محمدشہی)۔
- 52- اڑزان ساچ : کم نہاد (محمدشہی)۔
- 53- اڑگا : اومیت، ہیل، ہڈکا (مٹھا) (عزیز: 4)۔
- 54- اڑگ / اڑینگ : اڑاندے، تہاگٹ، بونگ (مٹھا) (Bray)۔
- 55- اڑنگ : کارے، تہا اڑاندماں گجگ (دشتی) (محمدشہی)۔
- 56- اڑہ : طاقت، توان، سیک (دشتی)۔
- 57- اڑی : جننک، پجننک، دگوش کنگ، گوشتیت، ناٹھی، اڑے کڑ (مٹھا) (اثیر)
- 58- اڑے : اوہ، مردینانی وت، دگوش کنگ (مٹھا) (اثیر)۔
- 59- اُر / اُرز خواہی : پُرس، پاتیا، کسے، مرک، دل پردردی درشان کنگ (دشتی) (Bray)
- 60- استارگرڈ : جہان گول، تزوکیں مردوم (محمدشہی)۔
- 61- استان : چچھی و سپگ، (دشتی) (Bray)۔
- 62- استخان : دل، بگر (دشتی) (محمدشہی)۔
- 63- استمان : راج، قوم (پہوال) (اثیر)۔
- 64- اسرال : نفسیاتی نا جوڑی (نسیم: 81: 2005)۔
- 65- اشتاف : زوت، ہیاہیا (Barker II:496) (Bray)۔
- 66- اُشو : کسے، کارے، سکین دیگ (دشتی)۔

- 671- اُفّ : دردِ تورشت و درشانی، گول دپ و گوات و دگ (دشتی) (Bray)
- 681- اُفار: غم و تورشت و پاپار (دشتی)۔
- 691- اِگ: جان کاہل، ضدی، مزہ (دشتی) (عزیز 19:)۔
- 701- اُ گاؤ: دل و بدکنگ (دشتی)۔
- 711- اگاں: پائے شرط و (دشتی)۔
- 721- اُگدہ / اُعدہ : زمرہ واری، ڈبہ (Barker II:491) (Bray)۔
- 731- اُگہ: اگاں کہ (دشتی) (محمد شہی)۔
- 741- اِلا جے / اِلا جس: کرار کرار، گنگے (دشتی) (محمد شہی)۔
- 751- اِلا ہی نیں / نا: تیوگیں، سرجمیں (دشتی) (محمد شہی)۔
- 761- اُس: لَس مرڈم، خان و ریاست و غیر بلوچیں مخلوق۔
- (Encyclopediairanica/balochistan, I) (Minchin 1986:185)
- 771- اِٹنگ / اِٹنگ: دم و ٹنگ، ساہ توند توند کنگ (دشتی) (محمد شہی)۔
- 781- اِگار / اِغار: لشکر و مچی و زمبگ (دشتی)۔
- 791- اِکر / اِغر: تچک، تگ، زمب (Barker II:494)۔
- 801- امان: توبہ، سپارت (دشتی) (اِثیر)۔
- 811- امانت: مُردگ و ادارکی کڈ کنگ، بام گور، پھریز (Minchin 1986:119)
- 821- اِمباز: بگل و کنگ، بانکر کنگ (مٹھا) (اِثیر)۔
- 831- اِمنّا: ہو کنگ، منگ (مٹھا) (اِثیر)۔
- 841- اِناگت / ناگت: ناگمان و، بے گت (دشتی)۔
- 851- اِنام خور: پٹہ و سہرا کپتگیں جا سداد و اجہ (دشتی) (Bray)۔
- 861- اِناوٹ: پہناحتی دگر و مال و چیر گردینگ (دشتی)۔
- 871- اِندام: بدن و جتا جتا نیں بہر، کشاری بند (دشتی) (اِثیر)۔
- 881- اِندر: ڈکوک، اندیم (باشی) (محمد شہی)۔

- 89- اندیم/ اودیم: چیر، اندر (دشتی) (Bray)۔
- 90- انگت/ انگہ: تاں اے وہدء، تاٹون (دشتی)۔
- 91- انگل: نادائیس کار، زہگی کار پد، لاڈ (دشتی) (اثیر)۔
- 92- اوبا: دین، ڈاکی، مرگوئی، گروکیں ناجوڑی (دشتی) (محمد شہی)۔
- 93- اوپسا: دم کش، دم بال آرگ (دشتی)۔
- 94- اورہ: ارواح، خیال، ہوش (دشتی) (محمد شہی)۔
- 95- اوڑو: نجل، لُچی کنگ، چڑک جنگ (مٹھا) (Bray)۔
- 96- اولاد: زہگ، چک، چلانگ (مٹھا) (عزیز: 39)۔
- 97- اومان: بے تاہیریں زہیر۔ دلمانگی (ہاشمی) (Bray)۔
- 98- اومیت: ہیل گت، گمان، اوست (ہاشمی) (اثیر)۔
- 99- ایچو: کم توان، عاجز (دشتی)۔
- 100- ایچرگ/ ایچرہ: زالبول، نیازی۔
- 101- ایرکش: ایرگڈ، پک کشیں وسپگ (دشتی) (محمد شہی)۔
- 102- ایرگڈ: ایرکش، پکشیں وسپگ (دشتی) (محمد شہی)۔
- 103- ایرٹکو: دزگہار (دشتی) (اثیر)۔
- 104- ایسار: واب روگ، ناجوڑی (دشتی) (محمد شہی)۔
- 105- ایسک: دم بزاں ساہ، ناجوڑی (سرپرہ 95: 2009)۔
- 106- ایکیم: ناومیت (دشتی) (عزیز آبادی)۔
- 107- ایوار: بے اولادیں مرک (دشتی) (Minchin 1986: 119)۔
- 108- بابکو: بیگانگیں مردم (محمد شہی)۔
- 109- بانپشت: کسے، باروا آئی غیر موجودگی، گپ جنگ (دشتی) (Bray)۔
- 110- باقی: چو پڑکشیں زالبول، گس، جاہ منند (مٹھا) (محمد شہی)۔
- 111- باٹ: وت گلاہی، مزن جبری، زہم (دشتی) (Bray)۔

- 112- باٹ ۽ بکل : دائم ۽ ہمراہ، ہنچش ہم بستک چوش کہ زہم ۽ آئی دستک (دشتی) (Bray)
- 113- باج : سہب برگ، شد ایر دست ۽ گرو کیس سنگ (ہاشمی) (Bray)۔
- 114- باد: رگانی درد (ہاشمی) (Rossi)۔
- 115- بادگوگو: گردن ۽ دانگ (محمد شہی)۔
- 116- بادلگام/بادلغام: دپ ۽ چوٹ بوگ ۽ نا جوڑی (غوث 54:) (محمد شہی)۔
- 117- بادی، ہوائی: بلو چانی خانانی دور ۽ عدالتی سنگے (Minchin 1986: 179)۔
- 118- باڈفر: مُردگ ۽ یات ۽ مسیت یا مہمان خانہ ۽ ٹاہینگ (Minchin 1986: 119)۔
- 119- بارتام: انبار، میوگ حشک کنگ ۽ ہند (Rossi)۔
- 120- بارہ بند: بارگ اندامیں مردوم (دشتی)۔
- 121- باڑی: بے ج، شگانی (دشتی) (Bray)۔
- 122- باڑو: جنوزام وتی مُرگیں مرد ۽ وارثانی باڑ و انت (عطا 15: 1968) (براہوئی 51: 1978)۔
- 123- بازی: گچ، چُٹی، گیشی (Barker II: 417) (Bray)۔
- 124- باسک: سر و شک ۽ تاں کو پگ ۽ پڈ (Bray) (Elfenbein)۔
- 125- باگیا: مالدار، زردار، ازگار (مٹھا) (Bray)۔
- 126- بالاد: شہ پاداں تاں سر ۽ تیوگیں بدن (Elfenbein) (محمد شہی)۔
- 127- بانکر: بگل کشی، بگل، امباز (دشتی) (محمد شہی)۔
- 128- بانگ: پہ نماز ۽ گوانک، تواری (Bray) (Elfenbein)۔
- 129- باور: منگ، راست منگ، منوگری (ہاشمی) (Bray)۔
- 130- باوہ: بابا، پس (دشتی) (Rossi)۔
- 131- باہڑ: باسک ۽ گوشت (دشتی) (Bray)۔
- 132- باہوٹ داری: پناہ ۽ آیوک ۽ رکینگ ۽ رسم (دشتی)۔

- 133- باید : الم، ضرور (Barker II:417)۔
- 134- بُت : بدن، شہ حاک سنگ یادارء ٹاہیننگلین عکس (مٹھا) (محمد شہی)۔
- 135- بٹار : سسے ءتاں شش سال ءزہگ (دشتی)۔
- 136- بٹاری : بے سُد، صاف دل (دشتی) (محمد شہی)۔
- 137- بٹاک : دروگیں گپ (دشتی) (اشیر)۔
- 138- بچاز : سوداگر، واپار (دشتی)۔
- 139- بچ بچگ / بچ بچہ : شہ زہرء جُمبگ (دشتی)۔
- 140- بچگ / بچینگ : گٹ بوٹگ (مٹھا) (اشیر)۔
- 141- بچچ : زہگ، مردیں چُک (دشتی) (محمد شہی)۔
- 142- بچکندگ / بشخندہ : بے تواریں کندگ (دشتی) (Bray)۔
- 143- بچچو : سنگت، گونڈیں زہگ، گونڈو (Bray)۔
- 144- بچول : نوک ورنا (دشتی)۔
- 145- بچپیٹ : کسان سال (مٹھا) (محمد شہی)۔
- 146- بخت : طالع، قسمت (Elfenbein)، (Bray)
- 147- بخیل : موزی، مال نزا آروک (مٹھا) (اشیر)۔
- 148- بد : خراب، ہما کہ نیک نہ انت، دُڑمنی (Barker II:417) (Bray)
- 149- بدہ : ٹیکسی، سوغات (مٹھا)۔
- 150- بدر : بیگانگ (430 Barker II) (محمد شہی)۔
- 151- بدراہ : گمراہ، شہ راستیں راہ ءگسر (غوث 80)۔
- 152- بدرکہ : کاروانانی نگہوان (Barker:418) (Bray)۔
- 153- بدگاڑ : بے زیب، بد شکل (دشتی)۔
- 154- بدلی : بدل ءسانگ (دشتی) (محمد شہی)۔
- 155- بدورد : سبک ء پوچیں جبر (دشتی) (عزیز)۔

- 156- بدن : جان ء جون (دشتی) (Rossi)۔
- 157- بڈی : قول ء قرار، شرط، اقرار (مٹھا) (اثیر)۔
- 158- بڈھ : ہوش، سار، سما (دشتی)۔
- 159- بڈ : مردم ء دلہند، مسک (دشتی)۔
- 160- بڈی : پوست ء نا جوڑی بے (دشتی) (سرپرہ: 97)۔
- 161- برادری : ٹیلیں ٹمن ء مردم (عطا: 21: 1968) (براہوئی: 5: 1978)۔
- 162- برازگ/ برازنگ : زیب دیگ۔
- 163- برانزگرگ/ النگ : غصہ کنگ (دشتی) (محمد شہی)۔
- 164- برجاہ : وتی جاہ ء برجم (مٹھا) (اثیر)۔
- 165- بردست : پدگ ء پڈ (مٹھا) (Rai: 7)۔
- 166- بزز/ بزز : بزز بالاد، ہما کہ جہل نہ انت (Barker II: 429) (Bray)۔
- 167- بڑشت : لائق، کمال (دشتی)۔
- 168- برکتو : پچک، گوٹڈ بالادیں مردم (دشتی) (Bray)۔
- 169- برگشت : کارے ء پدوئی کنگ (Elfenbein)۔
- 170- برگشتی : شہ راستی ء گسر بونگ، بدراہ (دشتی) (محمد شہی)۔
- 171- بروانک : شہ مورک ء تاں ہٹش ء کمانیں مُود (محمود زئی: 1991) (Rossi)۔
- 172- بروت : سربری لُنٹ ء مُود (پہوال) (Bray)۔
- 173- بڑی : گیا واناں گردوک (مٹھا)۔
- 174- بڑ : تلٹرا، جوڑ، زورمند (مٹھا) (Bray)۔
- 175- بڑ بڑ : بے کاری جاک ء جبر (ہاشمی) (محمد شہی)۔
- 176- بڑینگ : بڑانگ، مزنین گام، تا آپیں ڈگار (مٹھا) (براہوئی: 276: 1978)۔
- 177- بڑگ : بے وس، خوار، عذاب (Barker II: 422) (اثیر)۔
- 178- بڑسٹ : سدا ئی ء، تچکی ء (مٹھا) (Bray)۔

- 179- بُشْتِ : سرجی ء کڑیا کور، سوگہ (اشیر)۔
- 180- بغا : تڑسوک، بے دل (مٹھا) (محمد شہی)۔
- 181- بکت : چُنگک، واس، دروت، بڈ درگ (پہوال) (Bray)۔
- 182- بَکَال / بِحَال : ہندو (پہوال) (محمد شہی)۔
- 183- بگل / بغل : کوپک ء باسکانی بند ء چیر، پہناد، کُش (Bray) (Elfenbein)
- 184- بگلی / بغلی : بگل ء مُود، پہنادی (دشتی) (عزیز: 60)۔
- 185- بگیل : بغا، ترسوک، بھگوڑا (مٹھا) (Bray)۔
- 186- بِل : طاقت زور (دشتی) (براہوئی 1978: 278)۔
- 187- بلازیر : بلاہانی زوروک، بلاہانی دیم پان (مٹھا) (Bray)۔
- 188- بلاگو : فلاں چی، پٹامے ء جاہ ء کارمرزیت (دشتی)۔
- 189- بَلد، وَلد : زانت کار (دشتی) (Bray)۔
- 190- بلغم : شہ پُپ ء در آہوکیں لبرز ء لیتار (دشتی) (محمد شہی)۔
- 191- بَلگ / بَلہ : پس ء یا ماس ء ماس، دانی (پہوال) (اشیر)۔
- 192- بلکہ : نواک، بلکن ء (Barker II: 419) (Bray)۔
- 193- بُن پیرک / پیرہ : پیرک یا بَلگ ء پَس (دشتی) (براہوئی 1978: 52)۔
- 194- بٹام : رسوا، بے عزت، بدنام (مٹھا) (Bray)۔
- 195- بُن پد : گڈی نسل (دشتی)۔
- 196- بندگ / بندہ : مردم، انسان (Elfenbein) (Bray)۔
- 197- بندہ بوگ : مردم ء ہڈانی اندام ء بند (دشتی)۔
- 198- بندہ علاجی : وتی وئ ء جُہد، وتی دست رست ء جہد۔
- 199- بندی : زندان ء بند بووک، قیدی (مٹھا) (Bray)۔
- 200- پندٹ : سیاہ زبان، دپ یلہ، کلپ (مٹھا) (محمد شہی)۔
- 201- پنگ / پینہ : بے وڑیں کار ء کرد، جیرہ (دشتی)۔

- 202- پَنگ : دوست، نشپے (دشتی)۔
- 203- بنگر : فضول خرچ، زرزوال (مٹھا) (عزیز: 250)۔
- 204- بُود : لائق، کمال، واہسند (دشتی) (Bray)۔
- 205- بُودشت : بُود بونگ، جاوڑ، لائق (دشتی)۔
- 206- بودلا : کم فہم، سادگ (دشتی) (Bray)۔
- 207- بُودی : سراسر، یکبارگی۔
- 208- بور : جوانیں زہگ، بوریں رنگ، اسپ (دشتی)۔
- 209- بوز پدام : بوسک، دل رنج (دشتی) (براہوئی 278: 1978)۔
- 210- بوڑ : شینگ، شنگلیں مُود (دشتی) (Bray)۔
- 211- بوسٹ : وہد، سرا، حتی میں وخت، سہرے کار (دشتی) (براہوئی 276: 1978)
- 212- بوسک : زہر، دل رنج (پہوال)۔
- 213- بُوک : زابلول، وتی دیم، گوں سرگ، چیر دیگ (ہاشمی) (Bray)۔
- 214- بوگ : لٹکانی بند، ملنڈ، چڑک (دشتی) (Rossi)۔
- 215- بونک : راج یا قوم، گونڈیں شاخ (پہوال) (ڈیز: 16: 1979)۔
- 216- بھونش : وش، حیر مہر (مٹھا) (عزیز: 162)۔
- 217- بہو : حیران، سرگردان (دشتی)۔
- 218- بہو : چم، ٹیلگ، داگے در آگ (دشتی)۔
- 219- بہوش : بے علم، نازانت، جنگلی (مٹھا) (Bray)۔
- 220- بہیر : برادری، ڈال (دشتی) (محمد شہی)۔
- 221- بھینگ : نیزگار، سُن (مٹھا) (عزیز: 417)۔
- 222- بیام : ملنڈ، مسکرا، چڑک (دشتی) (Bray)۔
- 223- بید : پیک، بغیر، ایشی، سہر پد (Barker II: 323) (Bray)۔
- 224- بیدلگ : کستی، کستی بونگ، ہیل برگ (دشتی) (Bray)۔

- 225- بیر : بدل، لکٹ (عطا 1968:11) (براہوئی 1978:24)۔
- 226- بے رُو : بے قدر، بے ارزشت (دستی) (براہوئی 1978:51)۔
- 227- بیڑ : ہلمہ، اُرُش، جنگ دیگ (مٹھا) (محمد شہی)۔
- 228- بیزار : دل رنج، دل پروش (Elfenbein) (Bray)۔
- 229- بیک : زالو لانی سرء گوپنگیں مُود، مہپر (دستی)۔
- 230- بیلیم : یک ونختے ء وِردن، یک بیلے ء وِراک (دستی) (Bray)۔
- 231- بیلی : دوست، سنگت، دوستدار، مہرک (Barker II:424) (اثر)۔
- 232- بیم : تُرس، اسرام (ہاشمی) (Bray)۔
- 233- بے متیار : راجی قدرانی پرواہ نہ کنوک (عطا 1968:11)۔
- 234- پاچگ / پاچہ : پادء شہ گوڈا جہلی بہر، شلوار ء جہلی بہر (دستی) (Bray)۔
- 235- پارت : گلہ، سفارش، خاطر (مٹھا) (Bray)۔
- 236- پاڑ پاڑ : مردمانی پُجی ء جگا ء توار (Bray)۔
- 237- پاڑہ : خیل، بیکیں پیس ء پیرک ء پساندگ (مٹھا) (ڈیز 1979:15)۔
- 238- پاسانزو : اُرش، ہلمہ، ترندیں گام (مٹھا) (Bray)۔
- 239- پاسو : پے چاری گری ء کتے ء رندا بونگ (دستی)۔
- 240- پاشک / پاش : سہرا، دراء، ظاہر، ہما کہ چیر نہ انت (ہاشمی) (Bray)۔
- 241- پانڈ : سر ویشک ء گوڈاں سرشگون وِسپگ، کرود (دستی) (محمد شہی)۔
- 242- پاہو : تان گڈی نیس ء درنجگ (مٹھا) (Bray)۔
- 243- پُپ / پف : ساہ ء دم گرگ ء اندام (پہوال) (Bray)۔
- 244- پت : اعتبار، ستک (دستی) (محمد شہی)۔
- 245- پتارک : چوری ء ماس ء مرد (پہوال) (Bray)۔
- 246- پتک : سوچگ، ستگلیں (دستی) (محمد شہی)۔

- 2471- پتینک پٹ : کوہنیں دل رنجی ء نوک کنوک، اڑاندودی کنوک (دشتی)
(براہوئی 1978:279)۔
- 2481- پٹ : اٹ، لعنت ء ملامت کنگ (ہاشمی) (Bray)۔
- 2491- پٹ : مُود، پڑگ، مرگانی پٹاں روسینگ ء کار (ہاشمی) (Bray)۔
- 2501- پٹک : مندر، گوٹڈ بالاد (پہوال) (Bray)۔
- 2511- پٹگ / پٹنگ : گاریں جی یہ شوہازگ (دشتی) (اثیر)۔
- 2521- پٹگ / پٹنگ : فریاد کنگ، بد دعا کنگ (Barker II, 544) (اثیر)۔
- 2531- پٹگ / پٹھ : گر مپک (پہوال) (محمد شہی)۔
- 2541- پٹٹی : پُشت، مَسک ء ہڈ، پٹنگ (دشتی) (Bray)۔
- 2551- پٹج : سگ، برداشت (دشتی) (محمد شہی)۔
- 2561- پٹج : چٹانی خازگ (دشتی) (Bray)۔
- 2571- پچار : پدگشی، ٹوٹوک، تات ء پچار (Barker II:435) (Bray)۔
- 2581- پچو : پزانت وت ء کنگ (دشتی)۔
- 2591- پشیر : پنڈوک، میا، وار (مٹھا) (Bray)۔
- 2601- پد : وارث، نسل، اولاد، رند، گڈ (ہاشمی) (Rossi)۔
- 2611- پدام : لاپ ء گوات گرگ (دشتی) (Bray)۔
- 2621- پدین : پد ء رندانان زانوک (دشتی)۔
- 2631- پد پاچوڑ : پسائنگ، اولاد، پش کپتگیں (دشتی) (اثیر)۔
- 2641- پد پُشت : باپُشت ء (دشتی) (محمد شہی)۔
- 2651- پد خور : میراث خور (Rossi)۔
- 2661- پد رند : شوہاز، جُست ء پرس (دشتی) (اثیر)۔
- 2671- پد رتج : گڈ زادگ، نوکیں نسل (دشتی)۔
- 2681- پد ریسگ / ریسہ : لڑ، قطار، ریسگ در ریسگ (Barker II, 547) (عزیز: 250)

- 269- پدگ/پتخ: بردست ۽ پد (دشتی) (Bray)۔
- 270- پدگوانک: مسافر ۽ شہ پد ۽ توار جنگ ۽ پد شگونی (دشتی)۔
- 271- پدگیر: پد بین، ڈوہدار ۽ پادرندانی زانوڪ (بلوچ 260:2013)۔
- 272- پد: مزین لاپ (دشتی) (Rossi)۔
- 273- پراد: زاری، گریوگ، پوہاڑ (دشتی) (عزیز: 10)۔
- 274- پرامگ: رودیگ، دروگیں اوست ۽ اومیت (ہاشمی) (عزیز: 174)
- 275- پیرپر: دلوہی درشان کنگ، دل ۽ لونگ، پڑجنگ (عینی: 36)۔
- 276- پڑک، پڑگ: گلگ، مردینانی دراحیں مود (مٹھا) (براہوئی 61:1978)۔
- 277- پڑگ/پڑنگ: رگ ۽ جنگ کہ پیش گوئی ۽ درجگ داریت (دشتی) (Bray)۔
- 278- پرواہ: کسے مارگانی خیال دارگ (Barker II:536) (Bray)۔
- 279- پڑیچک: جہل ترین پھلونک یا ترک (دشتی)۔
- 280- پڑیچک ہڈگ/ہڈنگ: جہل ترین پھلونک ۽ ہڈگ ۽ ناجوڑی (دشتی)۔
- 281- پڑک: بازی، مٹی، ٹولی، ڈل (دشتی)۔
- 282- پڑگ/پڑنگ: شترام، ماں واب ۽ گپ کنگ (دشتی) (Bray)۔
- 283- پڑو: جار، گول گٹ ۽ پڑ ۽ حال دیگ (مٹھا) (Bray)۔
- 284- پڑینگ/پڑفنگ: اٹھو دیگ، چوچک وارنگیں ساہدار ۽ دم (Bray)۔
- 285- پست: خٹ، بتل پتچ، پتچ (دشتی) (Bray)۔
- 286- پسی: گر میں روچ ۽ پتچ ۽ تر کنگ ۽ سمر ایر کنگ (دشتی) (Bray)۔
- 287- پشانک: لامپوش، شہ پونز ۽ آپ رچک ۽ ناجوڑی (ہاشمی) (اثیر)۔
- 288- پشوان: شہ کارے ۽ سبب ۽ شرمندگی مارگ، بڑینگ (ہاشمی) (اثیر)۔
- 289- پک جنگ/خلنگ: پری پری کنگ، دلما نگ بونگ (دشتی)۔
- 290- پکار: الی، درکار، لوٹ، گزر (ہاشمی) (Bray)۔
- 291- پکغ/پکنگ: پکے آرمینک درگ، آرمینک دپ ۽ چنڈگ (مٹھا) (Bray)

- 292- پٹی: شہ جہڑ ۽ بُوچاں ٹائینٹگیں آرتھینکی درمان (ہاشمی) (Bray)۔
- 293- پیلپل پُٹ: گرنگیں مُود (دشتی)۔
- 294- پلر: سر ۽ سِل ۽ حشکی ۽ نا جوڑی (دشتی) (Bray)۔
- 295- پنک: شہ پنچگ ۽ تاں باسک ۽ ہڈ (دشتی) (Rossi)۔
- 296- پُل کی: مردم ۽ لاپ ۽ کرم (Bray)۔
- 297- پلمنہ: نیون (دشتی) (Bray)۔
- 298- پلو تگ / پلو تہ: شیر مچیں زہگ (دشتی) (Bray)۔
- 299- پلو شریک: سکی ۽ وہد ۽ ٹمنانی یکے اید گر ۽ گمک (عطا 10: 1968) (Bray)
- 300- پلیت: مردار، ناپاک، سل، سلگت (ہاشمی) (Bray)۔
- 301- پھلی: قبائلی تنظیم ۽ اکائی (یونٹ)، پاڑہ ۽ گونڈیں بہر (دشتی) (ڈیز: 16: 1979)۔
- 302- پت: نصیحت، جوانیں رُمان (پہوال) (Bray)۔
- 303- پنچ: تیر ہڈ ۽ بز گوشت (دشتی)۔
- 304- پنچگ / پنچہ: دست ۽ لیک ۽ کچ، شہ چُج ۽ جہل تری بہر، چانپٹ (پہوال) (Bray)
- 305- پند: پیادگ روگ، راہ ۽ دراجی، مزل (مٹھا) (Bray)۔
- 306- پنڈگ / پنڈنگ: خد ۽ راہ ۽ لوگ، خیرات لوگ (ہاشمی) (اشیر)۔
- 307- پنڈی: چوٹ پاد (دشتی) (محمد شہی)۔
- 308- پیٹی: پاد ۽ شہ گوڈ ۽ جہل ۽ بہر (دشتی) (Rossi)۔
- 309- پُوڑو: ترا میل، آبلو، تراول (دشتی) (Bray)۔
- 310- پوتی پٹ: پتینک پٹ، بے مقصدیں گپانی پیشکانڈوک (دشتی) (محمد شہی)۔
- 311- پوٹاسک / پوپٹیسک: برکتو، پنک (محمد شہی)۔
- 312- پوجگ / پوجہ: دپ ۽ کر ۽ ٹپ (دشتی)۔
- 313- پُوچ: ناشاتیں جبر، بے جگیں تخم، پوک (دشتی) (Bray)۔

- 314- پوچک، پوچہ : گوڈے گردے پتیں ہڈ پوچی، پوچینک (دشتی) (عزیز: 431)۔
- 315- پوچی، پوچینک : گوڈے گردے پتیں ہڈ، پوچک، پوچہ (دشتی) (محمد شہی)۔
- 316- پُوخ : ناراض، مومجا (دشتی)۔
- 317- پُورنک : کُفتِ مُستی (دشتی)۔
- 318- پورغ / پورنگ : ماں حاک ء کڈ کنگ، مردگ ء کڈ کنگ (مٹھا) (اثیر)۔
- 319- پوریاگر : مَزور، پے پوریا ء کارکنوک (ہاشمی) (Bray)۔
- 320- پوڑی : ڈنڈیا شرماندہ زَر (عطا: 16: 1968) (محمد شہی)۔
- 321- پُونز پاد : کڑی ء جہل ء بہر، پاد ء جہل ء پستی نیک (بلوچ 175: 2013) (محمد شہی)۔
- 322- پوہ : زانندگ، سرپد (پہوال) (Bray)۔
- 323- پُوہاڑ : سکت ء گریوگ ء زاری، پراد (پہوال) (عزیز: 10)۔
- 324- پھریز : وت ء شہ یک کارے ء دُردارگ (ہاشمی) (Bray)۔
- 325- پہوال : گیا بان ء کلاگانی نندوک، شہری ء چپ (پہوال) (Bray)۔
- 326- پے : تڑیں آرت کہ دانگ ء سوم ء تراکینیت (دشتی)۔
- 327- پیادگ / پیادہ : پاداں رُوکیں مردم (ہاشمی) (اثیر)۔
- 328- پیسک : دیم ء در آؤکیں خورتیں دانگ (نسیم 87: 2008)۔
- 329- پیچ : موڑ، گون خون ریم ء ریک جنگ (دشتی) (محمد شہی)۔
- 330- پیچک / پیچہ : زالبولانی گوپتگیں مُود (پہوال) (محمد شہی)۔
- 331- پیداوڑ : سہرا، ظاہر، درا، ہما کہ گندگ بیت (ہاشمی) (محمد شہی)۔
- 332- پیر : عمر ء مزن، مذہبی مرؤم (Elfenbein) (Bray)۔
- 333- پیرک / پیرہ : پس ء پس یاماس ء پس (دشتی) (Rossi)۔
- 334- پیری : گشت ء گرد، کوسی (مٹھا) (عزیز: 203)۔
- 335- پیرگ / پیڑنگ : پتا یگ، کورگ (دشتی) (محمد شہی)۔

- 336- پیزادگ / پیزادہ : چکّو، پیسریگیں مرد یا جن ء زہگ (براہوئی 53:1978)۔
- 337- پیشانی : اندیشگ (پہوال) (Bray)۔
- 338- پیش درد : سوزاک، پُڑو ء نا جوڑی (دشتی)۔
- 339- پیشگو : مردینانی شہ چُگ ء مُوداں کُتر کنگ (براہوئی 61:1978)۔
- 340- پیشگ / پیشہ : بدیں روچے پوت ء لوٹگ (دشتی) (محمد شہی)۔
- 341- پیغلہ : بالگیں جننگ (دشتی)۔
- 342- پیغور : تزن، شگان، پیگور (مٹھا) (محمد شہی)۔
- 343- پیف : چٹانی کر ء بستگیں چرک (براہوئی 59:1978)۔
- 344- پیگی : جننگانی بہ پیشانی ء کُتر گنگیں مُود (پہوال) (دشتی)۔
- 345- پیل باز : چم گر، ہنر باز (دشتی)۔
- 346- پیم : وڑ، ڈول، راہ بند (مٹھا) (اثیر)۔
- 347- پیہنغ / پیہنگ : پیزگ، توک ء روگ (مٹھا) (Bray)۔
- 348- تاب : توان، طاقت، سگ، سیک (دشتی) (Bray)۔
- 349- تاتی / تاتہ : ماس یا پس ء گہار (پہوال) (Rossi)۔
- 350- تارو : آ باز، ہما کہ آپ ء سر بر ء روت، اژنا گر (دشتی) (Bray)۔
- 351- تب : مئیل، واہشت، حُب، ہیل (ہاشمی) (اثیر)۔
- 352- تپ ستیک : وارئی، جاڑی تپ (دشتی)۔
- 353- مٹا : ہیزار، بے سی، دل سیاہ بونگ (دشتی) (محمد شہی)۔
- 354- تترگ / تترینگ : لرزگ، پاد ء دستاں داشت نہ کنگ، (ہاشمی) (Bray)۔
- 355- تھڑ : زور، سیک، توان، لالتی (دشتی) (Bray)۔
- 356- ترانگاو : تپے ء ترانگ۔
- 357- ترپگ / ترپہ : پاد برمش، گرانیں جی یے ء کپگ ء توار (دشتی)۔
- 358- ترجگٹ / ترجنگ : وردن ء ماں گُٹ ء گنگ ء سبب ء گلگ (ہاشمی) (Bray)۔

- 359- ترک : پہلونک، سینک، کمائیں ہڈ (دشتی) (Bray)۔
- 360- تڑگڑ : گونڈیں داگ (دشتی) (براہوئی 40: 1978)۔
- 361- ترکس / ترخس : دست و پادانی سل و تل گرگ (دشتی) (براہوئی 39: 1978)۔
- 362- تڑگ / تڑوہ : ناحن شہ سل و ڈور لوگ (دشتی) (براہوئی 40: 1978)۔
- 363- تڑندتب : ہدماغ (دشتی)۔
- 364- تڑہگ / تڑہینگ : آرام کنگ (دشتی)۔
- 365- تڑیل : زہم جن، دل غدر، نہ ترسوک (مٹھا) (اشر)۔
- 366- تڑیزوگ : کٹنگری، بدن و ہور تیں دانگ در آیک و نا جوڑی (دشتی) (Bray)
- 367- تڑوب : وڑ و ڈول، راہ و راہ بند (دشتی)۔
- 368- ٹس : لاپ و گوات (مٹھا) (Bray)۔
- 369- ٹسگ / ٹسینگ : بے سار بوگ (دشتی) (Bray)۔
- 370- تیغر : مغوز، مزن داشتی (مٹھا) (عزیز: 238)۔
- 371- ٹنف : دپ و آپ، لبر (مٹھا) (Bray)۔
- 372- ٹکڑا : بڑ، ڈراہ، سوگو، لائق (مٹھا) (Bray)۔
- 373- تک سُر : جنجال و بوگ، بے جارات، بے آرام (Barkerll: 576) (محمد شہی)
- 374- تکلہ : ٹیک، بے جگہ (پہوال) (اشر)۔
- 375- ٹلس : لاڑک، نازگر (دشتی) (محمد شہی)۔
- 376- تلوتگ / تلوسہ : وسواس، بے تاہیری (مٹھا) (اشر)۔
- 377- تلف : دل دست و پاد و چیر، چوڑینک (دشتی) (Bray)۔
- 378- تسمبہ : کہول و سروک، ٹیک (دشتی) (اشر)۔
- 379- تہمتائی : عیش، آرام، آسودگی (دشتی) (براہوئی 283: 1978)۔
- 380- ٹمن : بوک، راج و گونڈیں بہر (مٹھا) (Bray)۔
- 381- ٹمن دار : سردار، ٹمن و سروک (مٹھا) (اشر)۔

- 382- توار : ٹوک، گالوار، چڑک، گوانک (مٹھا) (Bray)۔
- 383- تورو: مننت، شکر، ٹالا (مٹھا) (اشر)۔
- 384- توڑے: اگاں کہ، ہر رنگ ء کہ بیت (Barker II:579) (محمد شہی)۔
- 385- تھ: گڑا، وا، پدا (دشتی) (Bray)۔
- 386- تھپ: اُردء سروک، مستر، سروغاں (مٹھا) (Bray)۔
- 387- تیرکو: بارگیں سچ ء داگ (دشتی) (اشر)۔
- 388- تیرونک: دردء تُو رشت (دشتی) (محمد شہی)۔
- 389- تیرہڈ: پادء مچ ء تال گوڈ ء ہڈ (دشتی) (Bray)۔
- 390- تیغ جن: تیگ جنوک، تترس، دپ ڈریں زالبول (دشی)۔
- 391- تیمچھ: ارادہ، نیت کنگ، انگلیز (دشتی)۔
- 392- تیوگ/تیوہ: پیلو، دراہ، سچہ، تمام (مٹھا) (اشر)۔
- 393- ٹاپ: مصیبت، سسکی (دشتی)۔
- 394- ٹاپڑگ/ٹاپڑینگ: آڑگ ء کپگ، انلوآ نگوگردگ (مٹھا) (Rossi)۔
- 395- ٹالہا: ٹمن ء شاخ (دشتی)۔
- 396- ٹانڈرغ/ٹانڈرینگ: آکیر کنگ۔ وت ء مزن لینگ (مٹھا) (عزیز: 26)۔
- 397- ٹانگا ٹولی: جولاں جول، مردم ء دست ء پاداں گرگ ء آ ترا برگ (ہاشمی)
(براہوئی 1978:284)۔
- 398- ٹاہ: ٹہنگ ء کار، اخلاقی ردی (مٹھا) (Bray)۔
- 399- ٹاہندی: وت ماں وت ء رضامنڈ بونگ، ٹہگ (مٹھا) (اشر)۔
- 400- ٹبر: یلکین برادری ء مردم، خاہوت، گٹم، کہول (دشتی)
(براہوئی 1978:52)۔
- 401- ٹسئی: آپ ء تہاڈ ورگ ء در آگ (مٹھا) (Rossi)۔
- 402- ٹسپ: ریش، ریش ء نشان، ٹنگ ء پرماں گال (ہاشمی) (Bray)۔

- 403- ٹپگ/ٹپنگ : کسے ۽ جنگ، گنگ (Barker II:593)(Bray)۔
- 404- ٹپی ٹوری : زدگ، ہما کہ ٹپ وارنگ (ہاشمی)(Bray)۔
- 405- ٹٹ : نخرہ (دشتی)(محمد شہی)۔
- 406- ٹٹٹ : زنڈیں مردوم (دشتی)(محمد شہی)۔
- 407- ٹٹٹٹ : ٹپ ۽ سر ۽ خشک بستگیاں خون ۽ ریم (دشتی)۔
- 408- ٹٹٹ : ونڈ، بہر، راستیں اندازہ، مصیبت، ٹبر (دشتی)(اشیر)۔
- 409- ٹٹٹ : داغ، رسوا (دشتی)(Bray)۔
- 410- ٹٹٹ : اوبائی ناجوڑیانی ہندی علاج، پے نشان کنگ ۽ خاطر اگد ۽ کٹیں ڈرگ، چیر بونگ (دشتی)(Bray)۔
- 411- ٹٹٹارگ/ٹٹٹارنگ : مال ۽ دولت ۽ وش ۽ وش ۽ روان دیگ ۽ توار (ہاشمی)۔
- 412- ٹٹٹٹ : ٹٹٹن ۽ بہرے (مٹھا)(Bray)۔
- 413- ٹٹٹٹٹ : بدنام، بدروچ (دشتی)(محمد شہی)۔
- 414- ٹٹٹٹٹٹ : ٹٹٹٹ یا ٹٹٹٹ ۽ سروک (Barker II:583)(اشیر)۔
- 415- ٹٹٹٹٹ : سرا ۽ شتوک، بتام رسوا (مٹھا)۔
- 416- ٹٹٹٹٹٹ : سیکگ گریں ہاک یا گریں باف ۽ جان ۽ سیکگ (مٹھا)(اشیر)
- 417- ٹٹٹٹٹٹٹ : گوٹڈیں بہرے ۽ نشان (محمد شہی)۔
- 418- ٹٹٹٹٹٹٹٹ : وش رواجی ۽ توگ، کرار کرار روگ (مٹھا)(Bray)۔
- 419- ٹٹٹٹٹٹٹٹ : خشک ۽ حیران (پہوال)(دشتی)۔
- 420- ٹٹٹٹٹٹٹٹٹ : دست ۽ چنڈے دور بونگ، منڈ، پُشتنگ (دشتی)(Bray)۔
- 421- ٹٹٹٹٹٹٹٹٹ : مزن، زنڈ، جون دار (ہاشمی)(اشیر)۔
- 422- ٹٹٹٹٹٹٹٹٹٹ : چار دست ۽ پاداں بونگ (دشتی)۔
- 423- ٹٹٹٹٹٹٹٹٹٹٹ : ساتگیاں سر، کوٹ (مٹھا)(محمد شہی)۔
- 424- ٹٹٹٹٹٹٹٹٹٹٹٹ : بے عزتیں گپ، مسکرا، ملنڈ، جبر (Barker II:584)(عزیز:345)

- 425- ٹولی : لہتیں مردم ء ڈال (Barker II:584)(Bray)۔
- 426- ٹومبو جنگل/خلنگ : مرگ ء چُنْب جنگ (مٹھا) (محمد شہی)۔
- 427- ٹوہ : مزن (Elfenbein)(Bray)۔
- 428- ٹوہگ/ٹوہنگ : کسے ء شہء و اب ء پادکنگ (Barker II:584)(Bray)۔
- 429- ٹہہ : وت ماں وت ء جوان بونگ، رضا مندی (دشتی) (اشیر)۔
- 430- ٹہکو : گوں زور ء حندگ (دشتی) (اشیر)۔
- 431- ٹھگ : لگڑ، کلپ، دل (مٹھا) (Bray)۔
- 432- ٹہل : ناز، زہید ار، شتر (باشمی) (اشیر)۔
- 433- ٹیسیر : تز ء گردگی زہگ (دشتی) (اشیر)۔
- 434- ٹیرت : نا پرمانی ء درشانی، بے عقلیں مردم (باشمی) (Bray)۔
- 435- ٹیک : تکہ، بے جملہ، دُڑ (مٹھا) (Bray)۔
- 436- ٹیل زورگ/ارفنگ : نا جوڑی ء دراجبونگ (مٹھا) (Bray)۔
- 437- ٹیلگ/ٹیلہ : دیدگ ء سیاہی (پہوال) (محمد شہی)۔
- 438- ٹواب : نیکیں کارانی مُڑ، مردگ ء شودگ (پہوال) (Dixey:14)۔
- 439- جاپ : جان دُڑی، کاپلی (مٹھا) (Bray)۔
- 440- جابج : چکاس، پَرکگ (مٹھا) (Bray)۔
- 441- جار : پڑو، وار، پِڑ (مٹھا) (محمد شہی)۔
- 442- جارات : آرام، تاہیر، سگ (دشتی) (محمد شہی)۔
- 443- جاعُن : سگ ء اوپار (پہوال) (Bray)۔
- 444- جاک : توار (مٹھا) (محمد شہی)۔
- 445- جان : جون، تیوگیں بدن (پہوال) (Bray)۔
- 446- جان بُد : کابل، جان دُڑ (پہوال) (محمد شہی)۔

- 4471۔ جان دُڑ: کایل، بے کار، جان بند (مٹھا) (اثیر)۔
- 4481۔ جان کش: سُستی ء دور کنگ ء خاطر امردم ء وتی جان ء اندامانی کشگ ء ترند دارگ (ہاشمی) (محمد شہی)۔
- 4491۔ جاور: حال، وڑ، ڈول (مٹھا) (محمد شہی)۔
- 4501۔ جائی: راست، ہالین، گواچنی (Barker II:481) (Bray)۔
- 4511۔ جہاٹ: بہوش، بودلا (دشتی)۔
- 4521۔ جہور: لاگر، پیر (دشتی) (براہوئی 1978:285)۔
- 4531۔ جُئی: گوں زور ء سرینگ، چنگ (مٹھا) (Bray)۔
- 4541۔ جُبین: سینگ ء توکی بہر (دشتی) (اثیر)۔
- 4551۔ جُپک: پد رک ء سٹ روگ (دشتی)۔
- 4561۔ جٹ: ناسرپد، بہوش، ٹمنے، جاٹ (مٹھا) (محمد شہی)۔
- 4571۔ جُٹ: جوڑا، دھوکہ، پیریں مادگیں اُشتر (مٹھا) (عزیز: 174)۔
- 4581۔ جُج: سک پیر (دشتی)۔
- 4591۔ جِد پدر: شہ پس ء جتا نیں براس ء گہار (دہانی) (براہوئی 1978:53)۔
- 4601۔ جِد مادر: شہ ماس ء جتا نیں براس ء گہار (دہانی) (براہوئی 1978:53)۔
- 4611۔ جِد و: منڈ (مٹھا) (اثیر)۔
- 4621۔ جرگہ: ٹمنی سروکانی شور ء صلاحی جُجی (پہوال) (Bray)۔
- 4631۔ جُرو: ہمانی کہ لُٹ جُرانت (دشتی)۔
- 4641۔ جہغر: سک پیر ء جُرُند (مٹھا) (اثیر)۔
- 4651۔ جکٹ: ٹگر، چنگ ء پیر ماں گال، ردیں کار، دروگ بندگ (پہوال) (Bray)۔
- 4661۔ جلمی: شہ نیاد ء کپتگیں نا جوڑ (دشتی) (براہوئی 1978:285)۔
- 4671۔ جہتار: ندام، ہلو (مٹھا) (اثیر)۔

- 468- جگر/جغفر : خون ٹائینوکیس اندام (پہوال) (Bray)۔
- 469- جَلَب کش : ہامردم کہ مالاں بہا کنگ ء پڑی ء بارت (دشتی)۔
- 470- جلندری : لاپ ء آپ زورگ ء نا جوڑی (ہاشمی) (Bray)۔
- 471- جَلَو : اُرُش، ہلمہ، پیر آرگ (مٹھا) (Bray)۔
- 472- چناس : بدیں ارواح، بدرنگ، چن (دشتی)۔
- 473- جنجال : اڑاند، بدیں جاور (Barker II:483) (اشر)۔
- 474- چند : وت، وتی چند (ہاشمی) (Bray)۔
- 475- جُنڈ : دیم ء چیر دیگ، ٹوک، ناروائیں کار (مٹھا) (اشر)۔
- 476- جنسار : جن ء قوم (دشتی)۔
- 477- جنگ : مرگ، مرڈ ء چوپ (Barker II:483) (Bray)۔
- 478- جنگرہ : اڑ ء کڑ کنوکیس زالبول، شلدیتگ (دشتی) (عزیز: 26)۔
- 479- جنگول : مزدوک، جنگ باز (دشتی)۔
- 480- جنوزام : ہمانیاڑی کہ آئی مرد مرگ (پہوال) (اشر)۔
- 481- چینیو : ہامردیں کہ چینی عادت ء مان (پہوال)۔
- 482- جوان : شر، زبر، گچین، گہتر (ہاشمی) (Bray)۔
- 483- جوانی : نیکی، شریں کار، جوانیں کار (Barker II:486) (Bray)۔
- 484- جُو جُو : شہ سردی ء لرزگ (دشتی) (اشر)۔
- 485- جود : مرد، جنین ء مرد، شو (ہاشمی) (اشر)۔
- 486- جورک : جان ء رکیونوک، نگاوان (دشتی) (براہوئی: 1978: 286)۔
- 487- جوڑ : لُٹ، ڈراہ، ٹاہینگ، شر کنگ (دشتی) (Bray)۔
- 488- جُوڑ : روتینک ء گڈ سری بہر (دشتی)۔
- 489- جوش : لہڑ، مستی، باہند، حُب (ہاشمی) (Rossi)۔
- 490- جوفہ : لالچ، ناروائیں کٹ، حرص (Mayer:85) (عزیز: 312)۔

- 491- جوکہ: تیکہ، گوڈانی سرء نندگ (مٹھا) (اشیر)۔
- 492- جہاں گول: سیلانی، تڑوگر دکنوک (دشتی)۔
- 493- بھد: وتی و سٹاں کوشست کنگ، ہیلت (Barker II:485) (عزیز: 136)
- 494- جیجا: ماس یا مستر تیں گہار (Bray)۔
- 495- جیرت: صبر، ہمت (مٹھا) (محمد شہی)۔
- 496- جیرک: شتمل دنتان (دشتی)۔
- 497- جیڑہ: اڑ، نہ کیشینتکلیں گپ یا کار، اڑاند (Barker II:483) (اشیر)
- 498- چا پوڑ، چا پول: چپک، چپلہ پے دست، زور گلکٹ ء جنگ (دشتی) (اشیر)۔
- 499- چاٹ: چاٹو، بے عقل (دشتی) (محمد شہی)۔
- 500- چادی: گنوک، بے عقل، ناسر پد (Barker II:431)۔
- 501- چارا: رنگ ء دروٹم ء جوان بونگ، جان جوڑی ء نشان (دشتی) (محمد شہی)
- 502- چارزانو: پاداں پہنادی دوتل کنگ ء نندگ (پہوال) (محمد شہی)۔
- 503- چارگ / چارہ: چار ء گزار، سستا، اٹکل (دشتی) (محمد شہی)۔
- 504- چارموٹ: شوم، دیم ء دروٹم (دشتی) (شاہوانی 63:2010)۔
- 505- چار ء گزار: جاچ گرگ (شاہوانی 55:2010)۔
- 506- چاری: کسے ء سمر ء پڑاں چیر کائی چارگ، پاسو (مٹھا) (Bray)۔
- 507- چاڑ: حُب، ہدونکی، بے ساری، گیگ (ہاشمی) (محمد شہی)۔
- 508- چاژنو: زہگانی دپ وٹی ء وردن، مزد ء ابید انگلیں داد (دشتی) (اشیر)
- 509- چاکر: کسٹر، خدمت کار، میر چاکر رند (ہاشمی) (عزیز: 405)۔
- 510- چالاک: ہشار، لائق، زانت کار (Barker II:429) (Bray)۔
- 511- چالک: پیر شنگلیں ہڈاں بندگ (مٹھا)۔
- 512- چا پوول: گول ہر دو دستاں چنگ ء مچ کنگ (دشتی) (محمد شہی)۔
- 513- چانبا: بے سر ء بُنبیں گپ کنوک (دشتی)۔

- 514- چانجا : بے ادب، نیپٹ، بدعادت (دشتی) (براہوئی 290:1978)۔
- 515- چانیٹ : سبک دستیں تواری شہمات کہ سرء جنگ بیت۔ (ہاشمی) (اثیر)
- 516- چاخور : شوڑانک (دشتی) (Bray)۔
- 517- چہرک : سرء دیمء جنگ، پریات کنگ، آپء تہادست ء پادجنگ (دشتی)
- 518- چپاؤ : اناگتیں اُرش، چالاکیں مردم (دشتی) (Rossi)۔
- 519- چپ چپ : بانوء جا ہگ ء دخت ء شہ دپ ء دراتلگیں تواری (دشتی)۔
- 520- چچیل : سُبکیں مردم، زہم (پہوال) (اثیر)۔
- 521- چپ دست / دُو : گوں چپیں دست ء کارکنوک (دشتی) (براہوئی 54:1978)۔
- 522- چنک : تیچ ء تاب، ریہہ، بلوان ء پُچ (دشتی)۔
- 523- چپلک، چپلہ : چا پوڑ، پے دست ء زورگلک ء جنگ (دشتی) (اثیر)۔
- 524- چتر : ملنڈ، مسکرا، گزور (Barker II:438) (اثیر)۔
- 525- چتو : بے حیا، قحبک (دشتی) (محمد شہی)۔
- 526- چتورک : گوئڈیں مُود (دشتی) (براہوئی 61:1978)۔
- 527- چٹ : تباہ، بے کار، بالکل (دشتی) (Rossi)۔
- 528- چٹ : چنگ ء پرماں گال، گوں شاہدی لتلک ء زُر تگیں بزیں آپینک (ہاشمی)
- (Rossi)۔
- 529- چٹ : بدن ء در آ تملگیں دانگ، ٹپ (مٹھا) (Bray)۔
- 530- چنک : اشٹاف، زُوت (مٹھا) (محمد شہی)۔
- 531- چنگ : ریش ء ایوک ء زُوء زُردگ (دشتی) (براہوئی 54:1978)۔
- 532- چنک سر : زُوت رنج (اثیر)۔
- 533- چنگ / چننگ : آزات بونگ، آپ ء ترمپ ترمپ ء رچگ (ہاشمی) (Bray)۔
- 534- چٹوک : چم ء اسپینکیں درمان، شہ بانانی بامباں ہووے آپ ء چٹونک (دشتی)
- (Bray)۔

- 535- چٹھی : راجی تاوان ء چیر ء بونگ (دبانی) (Bray)۔
- 536- بچ : نیم زبائیں مردم (پہوال) (محمد شہی)۔
- 537- بچرگ : آزار دیگ (پہوال)۔
- 538- چچر : چم ء خازگ (دشتی) (محمد شہی)۔
- 539- بچ : گیگان (دشتی)۔
- 540- جد : تر، مہچر (محمد شہی)۔
- 541- چرت : وڑت، گلّتی، حیران کنوکیں پگر ء خیال (ہاشمی) (اشیر)۔
- 542- چرک : ملنڈ، مسکرا (مٹھا) (اشیر)۔
- 543- چرکاو : چیہانٹ، پے گٹ ء پڑگر یوگ (دشتی) (عریز: 149)۔
- 544- چڑو : آبدست، مس (Elfenbein)، (Rossi)۔
- 545- چڑو چٹ : چڑو ء پٹ پٹ ء آگ ء ناجوڑی۔
- 546- چڑگ / چڑنگ : ناجوڑی ء لاگر بونگ (دشتی) (محمد شہی)۔
- 547- چڑہ : بے سانگ، ایوک (مٹھا) (Bray)۔
- 548- چس : خوند، مرگ، لذت (مٹھا) (اشیر)۔
- 549- چستا : بے عقل، بازجر (دشتی)۔
- 550- چسپان : گشادیشتر ندروک (دشتی) (محمد شہی)۔
- 551- چکت : دلگوش، کوپگانی سربر (Elfenbein) (اشیر)۔
- 552- چکت : چکلگ ء پرماں گل، چشگ، تام گرگ (مٹھا) (Bray)۔
- 553- چکت : چکلگ ء پرماں گل بزاں بہ چکت، وتی پلو ء کش کنگ، شہ بانس ء تلو کاں ٹاہینتگیں پردگ، آس دیوکیں آمہن (دشتی) (Bray)
- 554- چکار : پگر خیال، دلگوش، کاردارگ (دشتی) (Bray)۔
- 555- چک بند : زہگ ء گردن ء گور ء گوں چچ ء ہندگ ء وڑے (دشتی) (محمد شہی)۔
- 556- چک پرش : سر ء گردینگ ء پدی چارگ (دشتی)۔

- 5571- چُک چوری: زہگ ء اولاد (پہوال) (اثیر)۔
- 5581- چلش: کمک کار، مدت کنوک، دست زمان (دستی)۔
- 5591- چک ء پُرز: جانی دُژمن، آج بالینگ ء کوہنیں ڈرے (Bray)۔
- 5601- چلی: سرین ء پردی (دستی) (سر پرہ: 99)
- 5611- چک: بدکاریں زالبول ء بدکاریں دوست (دستی) (براہوئی 290:1978)
- 5621- چُک / چُغ: گردن ء پُشت (پہوال) (براہوئی 59:1978)۔
- 5631- چگلی / چغلی: چگل دا تگنیں سنگ یا ڈونک (دستی) (Bray)۔
- 5641- چُل: ترندیں رواج، مزنیں گام (دستی) (Bray)۔
- 5651- چنگل / چکلہ: سکاں گریوگ ء توار (دستی) (براہوئی 161:1978)۔
- 5661- چلوڑ: دست ء پاد ء ترکسانی سل (دستی) (براہوئی 40:1978)۔
- 5671- چُلووس: نادیتگ، لاپک (مٹھا) (اثیر)۔
- 5681- چلووی: گرنگیں مود، مردینانی ریش ء پتا ہگ ء خاصیں ڈرے (دستی) (براہوئی 61:1978)۔
- 5691- چَمبہ: پنجگ، بچیں مُٹ (دستی) (Bray)۔
- 5701- چَنگ: چم ء اشارہ (دستی)۔
- 5711- چن: گمان، خیال، دل گوشتیت کہ بلکن انچش انت (پہوال) (عزیز: 149)
- 5721- چندی: بڑے، گر دے (دستی) (اثیر)۔
- 5731- چنڈ: مُودانی لڑ، کلر (Mayer: 108) (اثیر)۔
- 5741- چنڈ پینڈ: نان پینڈ، مُپت ء لاپ والینگ (دستی)۔
- 5751- چنڈی: لوڈو، چنڈینگ (مٹھا) (Bray)۔
- 5761- چنڈینگ / چنڈیفنگ: سُرینگ، شیک دیگ، نازینگ، شپ پاسی (مٹھا) (Bray)
- 5771- چنگ: دوست، سنگت (دستی) (اثیر)۔
- 5781- چوٹیل: پٹی نیں دسک کہ گوں زالبولانی مُوداں گو پگ بنت (مٹھا) (Bray)

- 579- چوچ : عادت، ہیل، نُجو (Barker II:588)۔
- 580- چوچ : اسپیت رنگ، گونڈیں چم (دشتی) (براہوئی:55:1978)۔
- 581- چوچر : پلہ گرد، بدخو، پلہی (دشتی) (عزیز:53)۔
- 582- چوچک / چوچہ : ٹنگ، گونڈیں زہگ (دشتی) (شاہوانی:55:2010)۔
- 583- چوچہ پاچہ : گونڈ گونڈیں زہگ (دشتی) (اثیر)۔
- 584- چورانٹ : منسک ۽ رگ (دشتی)۔
- 585- چوری : یتیم (مٹھا) (محمد شہی)۔
- 586- چوڑ : تباہ، بر باد (مٹھا) (اثیر)۔
- 587- چوڑی شریک : ہم پل، ہم سایہ (محمد شہی)۔
- 588- چوشنگ / چوشنگ : پچھاں صابون جنگ ۽ مُشگ (دشتی) (Bray)۔
- 589- چوکٹ : نوک بالگیں جنینک، مادگیں ہر (مٹھا) (اثیر)۔
- 590- چوکری : مولد، باتی (Bray)۔
- 591- چولی : ہوشام، سک باز نینگ۔
- 592- چوندک : گوں دونان ۽ گرگ ۽ ڈورکنگ (پہوال) (Bray)۔
- 593- چوندکی : بڈ ۽ رگ ۽ درد (محمد شہی)۔
- 594- چوندگ / چوندنگ : گوں دنان ۽ گرگ ۽ ڈورکنگ (پہوال) (Bray)۔
- 595- چوبی : چہ ۽ جنوک، لنگو (دشتی)۔
- 596- چہمہ : سکلیں گون (دشتی)۔
- 597- چیبک : ہورت گوپیں مُود (مٹھا) (براہوئی:61:1978)۔
- 598- چیتا : ہوش، دلگوش، یادداشت، گیر (دشتی) (اثیر)۔
- 599- چیٹ : نواسی، خدمت، نگاوانی، سما، سدھ (مٹھا) (اثیر)۔
- 600- چچکول : گونڈیں لنگک (بلوچ:173:2013) (محمد شہی)۔

- 601- چیدگ / چیدہ : دل غدری یا بگائیء ایات گیریء سنگانی چیدگ (عطا: 15: 1968)
 -(Bray)
- 602- چیبھانٹ : شہ درد غمء دراتلگیس توار، چیبھال (براہوئی: 121: 1978)۔
- 603- حال : جاور، حالت، احوال (Barker II: 470) (Bray)۔
- 604- حارشت / خوارشت : لپیرء حارشت ورگ (دشتی) (محمدشہی)۔
- 605- حازگ / خازہ : ٹپء آپ زورگ، بے پڈیس گوشت (دشتی) (Bray)۔
- 606- حُشکو : پادانی حُشک بونگ ء نا جوڑی (دشتی)۔
- 607- حوالہ : مان آیک، ہلمہ (دشتی)۔
- 608- حونی / خونئی : خونگیس دژمن (دشتی)۔
- 609- حونی / خونئی زاری : سک بازاری منت کنگ (دشتی)۔
- 610- خار : زہر گرگ، غصہ کنگ، ہونڑ (دشتی)۔
- 611- خاسپر : مرد یا جنء براس (دشتی) (Rossi)۔
- 612- خاطر : دوستی، داست، واہگ، ریا، رُو (دشتی) (Bray)۔
- 613- خال : بادیا کڑا تگیس بنداں گوں سُوچن ء حون کنگ، ٹک (دشتی) (محمدشہی)
- 614- خالک : وردن جاہوکیس دنتان (دشتی) (محمدشہی)۔
- 615- خامیری : بے تبی، نہوشی، دل گرانی (دشتی) (عینی: 42)۔
- 616- خانوادہ : ہما کہ گلام نہ انت، اصل، شرف مند، خاندان (مٹھا) (Bray)۔
- 617- خاندان : عزت دار، اصلیں زرات، خانوادہ (دشتی) (اثیر)۔
- 618- خاہوت : کیلیں برادریء مردم (دشتی) (براہوئی: 52: 1978)۔
- 619- حُپ : دپ ء دنتان نہ بونگ (دشتی) (محمدشہی)۔
- 620- خرپٹ : گلگ ء دانگ (غوث: 55)۔
- 621- خرٹئی، کرٹٹ : پُپ ء نا جوڑی (غوث: 52) (براہوئی: 20: 1978)۔
- 622- خُرُشگ / خُرُشہ : دپ جنگی، ناراضی پد رکنگ (دشتی) (عزیز: 383)۔

- 623- خُرکاو : وابء درگت ء ساہ کٹنگ ء ترندیں تو ار (دشتی) (Rossi)۔
- 624- خریدی : وتی عزت ء گیش زانگ، ناز ء نخرہ کنگ (دشتی)۔
- 625- خڑینک : ارس (دشتی) (اثیر)۔
- 626- خُسرہ : ہمانی کہ ریش نہ رستگ، گلر، کوسہ (دشتی) (اثیر)۔
- 627- خط بروت : بردتانی نشان کنگ (دشتی) (محمد شہی)۔
- 628- خُو : عادت، چوچ، تب، ہیل (دشتی) (اثیر)۔
- 629- خواست : لونگ، دز بندی (دشتی) (Rossi)۔
- 630- خور : پدوندے کہ ماں بلوچی ء براہوئی زبانوں ورگ، زورگ ء خیال داری کنوک ء معناء کنیت چوش کہ، غم خور، درد خور، قسم خور ء دگہ دگہ (دشتی) (Bray)۔
- 631- خُوڑ : زنڈ ء پڑین بدن (محمد شہی)۔
- 632- خُوخُو : روتینک ء اجری (دشتی) (Bray)۔
- 633- خودی : خیال داری، نگاہوانی (دشتی)۔
- 634- خُوک : وت ء راوت کٹنگ، شہید ء چپ (دشتی) (اثیر)۔
- 635- خُمیش : سیال، وتی (دشتی)۔
- 636- خُمیل : یلیں پوس ء پیرک ء اولاد (مٹھا) (Bray)۔
- 637- داتار، ڈاتار : سخی، داد بخش (دشتی) (اثیر)۔
- 638- دادا : گہار (Elfenbein)۔
- 639- داؤلا : لاڑک، ڈنگلو، نازاک (مٹھا) (اثیر)۔
- 640- دارو : درمان، نادراہ ء دراہ کنگ ء وردن (Bray) (Elfenbein)۔
- 641- داروضہ : خانانی دور ء مالی سَنگانی حساب دار (Minchin, I, 1986:187)۔
- 642- دار ء مدار : جل ء مجل (دشتی)۔
- 643- دانا : زانت کار، عقل عالم، سرپد (ہاشمی) (اثیر)۔
- 644- دانغ / دانہ : ریش، سوم، چُٹ (مٹھا) (Bray)۔

- 645- دانهبه: پریات (مٹھا) (محمدشہی)۔
- 646- داویدار: دژمن، دعوی دار (دشتی)۔
- 647- دہجہ: ٹھکانی اسپینکلیں درمان (دشتی) (سرپرہ: 86)۔
- 648- دپاور: مزہ زبان، دپڈڑ، چالاکیں نیاڑی (ہاشمی) (محمدشہی)۔
- 649- دپ ڈڑ: دپاور، دراج زبان (ہاشمی) (اثیر)۔
- 650- دپکت: گین بندی، ساهہ اڑگ، و بند بوہگ (دشتی)۔
- 651- دؤ: پڑٹگیں زبان (دشتی)۔
- 652- دراکولہ: زار چوہگ، ترندیں تیل، دارو (دشتی)۔
- 653- ذراکہ: پادانی گرانیں توار (دشتی) (براہوئی 121: 1978)۔
- 654- ذرائی: لشکر، قول کرتگیں جاہ، روگ، گندوکی، اقرار (Barker II:4) (Bray)
- 655- دربان: خان، نائب، گس، کارکنوکیں نکیب (Minchin I 1986:151)
- 656- درد: سوک، تورشت، دلرنجی (Barker II:441) (عزیز: 165)
- 657- ذرست: پچار، زانگ (Barker II:448) (Bray)۔
- 658- ذرستی: پچاروک (Elfenbein)، (Bray)۔
- 659- ذرکت: گواہگ، معلوم داری، زانت، ہوش (پہوال) (اثیر)۔
- 660- ذرک: سٹ، چپ (Barker II:448) (Bray)۔
- 661- ذرگ: مجال بوٹنگ، ہمت کنگ (دشتی) (محمدشہی)۔
- 662- درمانگ/ماندہ: بیوٹس، بزگ (دشتی)۔
- 663- دروغ: دروگیں جبر، ناراست (مٹھا) (Bray)۔
- 664- دروہ: ربیہ، دھوکہ (دشتی) (محمدشہی)۔
- 665- دروہا: گلپ، دروہوک دروہ باز (دشتی)۔
- 666- دروہ باز: گلپ، دروہوک دروہا (دشتی) (عزیز: 145)
- 667- ڈرگ، ڈرگ، ڈرگ: پاتراپ، ٹرسینگ، ہٹکل، ڈاڈرا (Barker II) (442, Bray)

- 668_ دُڑ: دُزی کنوک، چیزاں چیر وکائی برودک (Barker II:450)(Bray)
- 669_ دَرموش/مُج: چیزِ پَ دست شو باز کنگ (ہاشمی) (براہوئی 1978:294)۔
- 670_ دَرمن: پدیدار، ہما کہ دوست نہ انت جانی ء مالی تاوان دیوک (ہاشمی)۔
- 671_ دستار بندی: شمسی سروک ء اگدہ ء نامینگ (دشتی) (Bray)۔
- 672_ دُستیج: مَر دیا جن ء گہار (پہوال) (Bray)۔
- 673_ دِشت: بغض، سوک (دشتی)۔
- 674_ دِشتار: پَ پُور ء نام گپت (پہوال) (Bray)۔
- 675_ دِک: رنج ء ناجوڑی (دشتی) (عزیز: 167)۔
- 676_ دِکہ: گور گند، تیلانک، ہستینہ (دشتی) (Rossi)۔
- 677_ دَلّار: دَلّ، ٹھگ، کلپ (دشتی)۔
- 678_ دلاسا: لباس دیگ، دلہڈی دیگ (Barker II:450)(Bray)۔
- 679_ دلاور: دل خدر، نہ نیرس، مزن دل (ہاشمی) (اشیر)۔
- 680_ دل بند: سرین ء کوپگانی نیامی بہر، دوست (دشتی) (Rossi)۔
- 681_ دل تزک: سک بازبزار بوتگ، دل تنگ (پہوال) (براہوئی 1978:295)
- 682_ دل جم: ایمن، دل آرام، تسلا (پہوال) (اشیر)۔
- 683_ دل دست: پنجگ ء دیبی بہر (محمد شہی)۔
- 684_ دِک: گوش ء نزمیں بہر (دشتی) (محمد شہی)۔
- 685_ دلوئی: نیم پست (غوث: 52) (Rossi)۔
- 686_ دِل ہول: دل توسی ء ناجوڑی (محمد شہی)۔
- 687_ دم: ساہ، گین، دم ء چُف (Elfenbein)، (Bray)۔
- 688_ دم توس: دم ء ٹسگ، گراں دم، ساہ ء گٹ بوتگ (دشتی) (براہوئی 1978:261)۔
- 689_ دَم در: دَم برگ، ژند ء ژول، ماندگ (دشتی) (Bray)۔

- 690- دَم کَش: ساسارگ، آرام (دشتی) (عزیز: 3)۔
- 691- دم کشتنی: اُب سائی، بیسک ۽ ناجوڑی (Bray)۔
- 692- دُمہ پوست: شہ میش ۽ دُمگ ۽ پوست ۽ ہندگ ۽ باد ۽ علاج (دشتی)۔
- 693- دنتان: جاہگی اُزبہ (پہوال) (Bray)۔
- 694- دنتان پانچ: دنتان پاک کنگی دز بوج (دشتی)۔
- 695- دنتان پلکیشک: دنتانانی حارشت درگ (دشتی)۔
- 696- دنتان دُر شگ / دتّان نُسنگ: ماں واپ ۽ دنتان دُر شگ ۽ عادت (دشتی) (محمد شہی)۔
- 697- دنتان کوری: شہ تر شپیں چی ۽ ۽ ورگ ۽ دنتانانی جا ہگ نہ سگ۔
- 698- دنگ: بُرز بالاد (دشتی) (اشیر)۔
- 699- دَنگلو: داؤلا، نازاک، انگل کنوک (مٹھا) (عزیز: 15)۔
- 700- دنیادار: مالدار، بھا گیا، ہستی دار (دشتی) (Bray)۔
- 701- دوہ: بہتان، تہمت (Barker II:445) (اشیر)۔
- 702- دوپشتک / پُشتہ: اُشترے ۽ سرادومردم ۽ سوار بونگ (دشتی) (ہاشمی)۔
- 703- دوست: سگت، دز برادر، ہمسبیل (ہاشمی) (Bray)۔
- 704- دوستدار: مہر دک (غوث 78)۔
- 705- دوس: بے شرم، وتی لُج ۽ بہا کنوک (ہاشمی) (اشیر)۔
- 706- دید: چم، چم ۽ گندگ، دیدار، گندکی (ہاشمی) (عزیز: 170)۔
- 707- دیدگ / دیدہ: چم ۽ میم کنوکیں بہر (پہوال) (Bray)۔
- 708- دین: زُوت شینگ بُو وکیں ناجوڑی، ادا با (غوث: 52) (محمد شہی)۔
- 709- دیوان: شمنی سر وکانی شور ۽ صلاحی چُٹی (عطا: 11: 1968) (محمد شہی) خان قلات ۽ شور ۽ صلاحی دیوان (Encyclopediairanica/balochistan, I)
- 710- ڈاڈا: پیڑک، پَس ۽ ماس ۽ پَس (دشتی) (محمد شہی)۔
- 711- ڈاکی: زُوت شینگ بُو وکیں ناجوڑی (Bray)۔

- 712- ڈاہی: جارچین، ڈاہء حالء آروک (عطا:16:1968) (اشیر)۔
- 713- ڈاہی کٹ: ڈاہ برء ڈہل جنگ ء خاصیں وڑے (دشتی) (شاہوانی:58:2010)
- 714- ڈَہِر: مُصیبت، سَکلی (دشتی)۔
- 715- ڈَڈُ: جوڑ، دل غدری، سکت (پہوال) (Bray)۔
- 716- ڈُڈُ: مزینیں لاپ (دشتی) (براہوئی:59:1978)۔
- 717- ڈِری: چتر، ملنڈ، اڈو، مسکرا (مٹھا) (اشیر)۔
- 718- ڈَس: نشان، راہ، سوج (ہاشمی) (Bray)۔
- 719- ڈُک: غم، رنج، دل پردی، دچار کپک (دشتی) (Bray)۔
- 720- ڈَسک/ڈَسنگ: چیر دیگ، اندیم کنگ (دشتی) (Bray)۔
- 721- ڈَل: ٹولی، گچ، کہول (پہوال) (Bray)۔
- 722- ڈَم ڈَم: ڈہل ء توار (دشتی)۔
- 723- ڈَنڈ: ملا، جرمانہ، تادان پُر کنگ، عوض (Barker II:453) (Bray)
- 724- ڈَنگ: دُز، ٹیک (Barker II:445) (Bray)۔
- 725- ڈوبر: سینگ، ڈُور، گور (پہوال) (Bray)۔
- 726- ڈوک: گوں سرء کسے ء جنگ، کُک (دشتی) (عزیز:123)۔
- 727- ڈول: سرین ء کُک کنگ اوشنگ (دشتی) (Rossi)۔
- 728- ڈومب: شعری داستان گشوکیں ازم کار، وستا کار، لوٹی (Barker II:455) (Bray)
- 729- ڈُونڈ: مُردگ ء جون (پہوال) (براہوئی:296:1978)۔
- 730- ڈوہ: جُرم، گناہ، منتیار، سہب ء سرارنگ ء شیردوشگ ء وخت (دشتی) (اشیر)
- 731- ڈوہگ/ڈوہنگ: ساماناں شہ یک جا ہے ء دگہ جا ہے برگ (دشتی) (Bray)۔
- 732- ڈیڈ: بودلا، ناسرپد (دشتی) (عزیز:351)۔
- 733- ڈیک: شگل، دروشم، چہرگ (دشتی) (براہوئی:296:1978)۔
- 734- ڈیل: بالاد، بدن، بُت (Barker II:454) (Bray)۔

- 735- ڈینڈ : رسوا، بنام (مٹھا) (محمد شہی)۔
- 736- ڈیوالی : تادوان بار (دشتی)۔
- 737- راج : قوم، چاگرد (پہوال) (Bray)۔
- 738- راز : وڑ، چہرگ، چیریں گپ (دشتی) (Bray)۔
- 739- راست : راستیں گپ، نمونہ، ہما کہ چپ نہ انت (ہاشمی) (Bray)۔
- 740- راکاز : مزہ ز بان، چک مات بوو کیں زربول (دشتی) (محمد شہی)۔
- 741- رام : حمل ۽ روچاں دیم ۽ سیائیں نشان در آگ (دشتی) (Bray)۔
- 742- راندگ / راندہ : باز جبر دیوک (اشر)۔
- 743- راہدگ : سرگرگ، روانہ بونگ (پہوال)۔
- 744- راہزن : ڈڑ، ڈنگ، کاروانانی لٹوک (دشتی) (Rossi)۔
- 745- راہشون : راجی سروک (پہوال)۔
- 746- راہی : راہدگ بونگ، جڑگ، سرگرگ (مٹھا) (Dixey:82)۔
- 747- ر بودگ / ر بودہ : لاپ ۽ یلہ بونگ، شہ لاپ ۽ دست آگ (دشتی)۔
- 748- ر بودگ / ر بودہ : باز جبر دیوک (مٹھا) (عزیز: 44)۔
- 749- ر پنگ / ر پنگتگ : بے سر ۽ نہیں گپ جنگ (Bray) (Barker II:546)۔
- 750- ر ٹگ / ر ٹنگ : رٹ ۽ کٹ کنگ، دپ جنگی (Bray) (Barker II:546)۔
- 751- ر خب : دیم ۽ تا شیر ۽ رنگ (دشتی)۔
- 752- رد : راست ۽ چپ، ناراست، غلط (ہاشمی) (Rossi)۔
- 753- ر دووم : رُدگ ۽ جاور، دیر وئی، بودنا کی (ہاشمی) (عزیز: 18)۔
- 754- ردی : خطا، ردکاری (ہاشمی) (Bray)۔
- 755- رڈو : ثمنی جنگانی تہا بہر نہ زور و کین ثمن (دشتی) (اشر)۔
- 756- رزا : موکل، دلواہی (دشتی) (عزیز: 6)۔
- 757- رسیدگ / رسیدہ : بالغ، پیغلہ، ورنہ، عاروس ۽ وہی ۽ رسگ (دشتی) (محمد شہی)۔

- 758- رَشک: بوڑے جاہگ (مٹھا) (Bray)۔
- 759- رِک: گگیگ، وڑ (دستی) (محمدشہی)۔
- 760- رُکو: بخیل، بدنیت (دستی)۔
- 761- رگ/ارغ: بدن ء جون تالان کنگ ء راہ، نسل (مٹھا) (Rossi)۔
- 762- رُگزگ/ارغزنگ: لگوشگ، دل ء یلہ بونگ، نیم آ گاہی (دستی) (محمدشہی)۔
- 763- رُغ/رُنگ: خوار بونگ، سرچنگ، راہ گار کنگ (مٹھا) (Bray)۔
- 764- رُمان/رُماغ: کارے ء گوشگ، رُماہگ ء سراسر کار کنگ (دستی) (محمدشہی)۔
- 765- رُمب: الگر، تاج، درک (Mayer: 158) (Bray)۔
- 766- رن: جنوزان، قحبگ (مٹھا) (محمدشہی)۔
- 767- رنج: وک، سینگ ء نا جوڑی، خواری، بلاہ (غوث: 55) (Bray)۔
- 768- رند: پدربچ، پادانی نشان، پد (Barker II: 546) (Bray)۔
- 769- رنگریز: رنگ رنج، رنگ دیگ ء کارکنوک (دستی) (عزیز: 185)۔
- 770- رنگینہ: وش رنگ (دستی)۔
- 771- رُو: بلوچی ء براہوئی زبانانی تہا بازیرں مرکب لہزانی تہا پیش وند ء پدوند ء وڑا کارمرزبیت، چوشکہ رُودار، بے رُو، وش رُو، چہرہ، عزت (Barker II: 549) (Bray)
- 772- روپگ/روفنگ: تباہ کنگ، جاہے ء گول روپونک ء پاک کنگ (Barker II: 548) (Bray)
- 773- روتینک: وزم نہ بوگیں وردن ء شہ لاپ ء کشگ ء اندام (مٹھا) (Dixey: 80)
- 774- روچ: مرکب لہزانی تہا کارمرزبیت چوش کہ روچ گردان، بدروچ، نیم روچ ء دگہ دگہ (Barker II: 546) (Bray)۔
- 775- رُودار: عزت دار (دستی) (براہوئی: 52: 1978)۔
- 776- رُوراست: دیم پدیم، رو بہ راست (دستی) (محمدشہی)۔
- 777- روز: روزی، ورد، خوراک (مٹھا) (Bray)۔

- 778- روز، حیڑہ ء قدیم: سان یا غم کشتی ء خرچ (Minchin, I, 1986: 185)۔
- 779- زُوش: دست ء دیم ء دانگ در آگیک ء نا جوڑی (دشتی) (محمد شہی)۔
- 780- رومنگ / رومہ: آپ خانہ ء پٹ (مٹھا) (Bray)۔
- 781- ریس: چم سوچی، کیننگ، ساڑ (مٹھا) (Bray)۔
- 782- ریس خُو: سکس چُونڈک، چٹ ء تاب دیگ (دشتی)۔
- 783- ریش: ٹپ ء خراب بونگ (پہوال) (Bray)۔
- 784- ریش: مردینانی دیم ء پٹ، متیار، عزت (Elfenbein) (Bray)۔
- 785- ریشا: مزن دل، دست پیچ، سخی، گرانیں مردم (دشتی) (اشیر)۔
- 786- ریف: بٹال، پڑام، ریپ (مٹھا) (اشیر)۔
- 787- زابت: خانانی دور ء سُنک جم کنوک (Minchin, I, 1986: 187)۔
- 788- زادگ / زادہ: مرکبیں لبزانی تہا کار مرزبیت ء زہگ ء معنہ دنت چوش کہ
خوار زادگ / زادہ، پیزادگ / پیزادہ، حرام زادگ / زادہ ء دگہ دگہ۔
- 789- زال: جنین (مٹھا) (Bray)۔
- 790- زال بُول: نیاڑی (پہوال) (محمد شہی)۔
- 791- زامینگ / زامیریتلنگ: ٹپ ء خراب بونگ (دشتی) (Bray)۔
- 792- زان: گوڈانی سر (مٹھا) (Bray)۔
- 793- زان کُٹ: زانانی سراروگ (یعنی: 43)۔
- 794- زامیفگ / زامیفہ: زال، جن (مٹھا) (Bray)۔
- 795- زبان: قول، سوگند، اقرار، لیک (صبا، 1995: 403) (اشیر)۔
- 796- زَبون: نزور، بُشٹ کور یا کر، بے سدھ (دشتی) (محمد شہی)۔
- 797- زَپت / زفت: تہل ہما کہ تام ء وش نہ انت، پد دل یات کنگ (دشتی) (Bray)۔
- 798- زدگ / زدہ: بدن ء لٹ ء پٹ ء نشان (دشتی) (محمد شہی)۔
- 799- زردگوش: سیائیں زردوئی (دشتی) (محمد شہی)۔

- 800- زردوئی: جگرء ناجوڑی (دشتی) (Bray)۔
- 801- زُرک: چینچکول ء کش ء لٹک (Rossi)۔
- 802- زُلپ: گوش ء دیم ء کتر لڑگیں مُودانی لڑ (ہاشمی) (Bray)۔
- 803- زَمبار: مردمانی پُٹی ء جگا ء توار (دشتی) (براہوئی 122: 1978)۔
- 804- زِند: زندمانی (پہوال) (اثیر)۔
- 805- زِنڈ: پزور، استور، دوری (مٹھا) (عزیز 374:)۔
- 806- زُنڈ: دو پادانی سرء نندوک (پہوال) (اثیر)۔
- 807- زُنڈک: پادانی سرانندگ (پہوال) (اثیر)۔
- 808- زَنک: زہگ، اولاد، زایگ (ہاشمی) (Bray)۔
- 809- زَنگ: شکایت، زاری، آہن ء خراب بونگ (ہاشمی) (اثیر)۔
- 810- زَنگی: سیاہ پوست، شیدی (ہاشمی) (اثیر)۔
- 811- زَنُو: کاڈی، لُنڈانی جہلی بہر (پہوال) (Bray)۔
- 812- زواک: ٹپ ء آپ (پہوال) (دشتی)۔
- 813- زور: طاقت، سَنڈ، قوت (ہاشمی) (Bray)۔
- 814- زوراک: طاقت ء سیک ء واہند، زور ء واجہ (مٹھا) (Bray)۔
- 815- زوال: برباد، لگتھمال، بیران بونگ (ہاشمی) (محمد شہی)۔
- 816- زوردانگ / زوردانہ: نوک ورنائی ء دیم ء درآ تگگیں دانگ (دشتی) (محمد شہی)۔
- 817- زہر: ہما کہ شیرکن نہ انت، جُگٹ، تہل، ہماوردن کہ آئی ورگ ء سہدار مریت (مٹھا) (Bray)۔
- 818- زہرک: جگر ء پُچ آتگیں پیلکے کہ آپ ء پُر انت زہرگ (مٹھا) (Bray)۔
- 819- زہزات: بچکانی ٹولی (دشتی) (محمد شہی)۔
- 820- زہیر: بے تاہیریں یات، دل گران بونگ (Barker II: 598) (Bray)۔
- 821- زہیرنالی: زہیریں یاتانی کپگ ء ناگ ء زاری (ہاشمی) (محمد شہی)۔

- 822- زیران : تاوان، بربادی، بیرانی (ہاشمی) (Bray)۔
- 823- زیبا : ڈولدار، وش رنگ، نمادار (ہاشمی) (Bray)۔
- 824- زیرٹ : درگڑا تگ چم، زراغل چم (دشتی) (محمد شہی)۔
- 825- زیل : ہو رہڈ، زیمیل، ہنرے، نام انت (دشتی) (محمد شہی)۔
- 826- زینگہ : گوڈو، زانانی سر (دشتی)۔
- 827- ژند : دم بروک، ماندگ، بے زخت (ہاشمی) (محمد شہی)۔
- 828- ژند و پند : شہ دم برگ، سبب بدن، درد کنگ (دشتی) (براہوئی 1978:298)
- 829- ساتگ / ساتنگ : غوری کنگ، رودینگ (دشتی) (Bray)۔
- 830- ساٹ : درمان، مٹنگیں، پچھے درد، جاگہ، پچینگ (غوث: 53)۔
- 831- ساچ : ہم تہی، تب، کپک، جوڑ کرنگیں (ہاشمی) (Bray)۔
- 832- ساد : بے ڈوہ، ایماندار، بے گناہ (مٹھا) (Bray)۔
- 833- سادہ : نیک نیت، دل پاک، سادگ (مٹھا) (Bray)۔
- 834- سار : ہوش، سما، غوری، ساٹگ (Barker II:551) (Bray)۔
- 835- ساٹھ : چم سوچی، کینگ، ریس (مٹھا) (محمد شہی)۔
- 836- ساٹھی : موجود، سا جو، حاضر (مٹھا) (Bray)۔
- 837- ساگی : اوہلی، ہما پیشی، ساری (مٹھا) (Bray)۔
- 838- سال دانگ / دانہ : دیم، دانگانی نشان (دشتی) (براہوئی 1978:55)۔
- 839- سالہ : سا لگیں، سالہ نیں، عمر (دشتی) (Bray)۔
- 840- سامب / سامبنگ : غوری کنگ، چیدگ، ساٹگ (مٹھا) (Bray)۔
- 841- سان : خانانی دور، پھونج، مردم دیگ، ڈگار، نمب (Minchin, I, 1986:185) (Bray)
- 842- سان گر : ہما کہ پھنگی لشکر، مدت لوٹیت (دشتی)۔
- 843- ساہ : نیس، ارواح (ہاشمی) (Bray)۔

- 844- ساہی : ساسارگ، دم کشگ، آرام (Barker II:550)(Bray)۔
- 845- سبّر : زنڈ، پزور، مزن، مستر (مٹھا) (Bray)۔
- 846- سبت : بہادری، شان، سلا (دشتی) (Bray)۔
- 847- سبتک، سخت : باور، منگ، دل ۽ حُب (دشتی) (محمدشہی)۔
- 848- سُستی : زہگانی داب گجگ ۽ دارو (باشمی) (محمدشہی)۔
- 849- سبت : زور، طاقت، دروگ، دراجیں راہ (دشتی) (محمدشہی)۔
- 850- سبت : درک، دور، جُپک، سگ ۽ پرماں گال (دشتی) (Bray)۔
- 851- سستی : فضول، کساس، اندازہ (مٹھا) (محمدشہی)۔
- 852- سُجاک : ہشار (دشتی)۔
- 853- سُد : سما، زانگ، زانت کاری، ہوش (باشمی) (اشیر)۔
- 854- سر : پیش، زیاتی، پاداں بگرتاں سر ۽ دراجی ۽ کچ (باشمی) (Bray)۔
- 855- سر بُن : شجرہ نسب، کسے ۽ پت ۽ پیرک ۽ بارو اسر جمیں زانت کاری (Barker II:555) (براہوئی 300:1978)۔
- 856- سر پد : پوہ، زانت کار، پہمگ (باشمی) (Bray)۔
- 857- سر چنڈ : سر ۽ لرزگ ۽ ناجوڑی (دشتی) (براہوئی 40:1978)۔
- 858- سردار : ٹمن دار، ٹمن ۽ سروک (پہوال) (ڈیز 15:1979)۔
- 859- سُرسات : تیاری، اٹکل سٹکل (دشتی) (Bray)۔
- 860- سرسام : نیم سری ۽ درد ۽ ناجوڑی (دشتی) (Bray)۔
- 861- سرورام : ہمانی کجَن مُرتگ (Rossi)۔
- 862- سروشک : دستانی دوتل جاہ (Dames:1969)(Rossi)۔
- 863- سروک : راہدر بر، پیشونک، کماش (Barker II:556) (محمدشہی)۔
- 864- سر پہلہ : ناجوڑ ۽ سر ۽ ترڈ کی نیں شیک ۽ پوست ۽ بندگ (دشتی)۔
- 865- سریال : پوہ، سراف، زانت کار، سر پد (مٹھا) (Bray)۔

- 866- مُریت : مولدء جن کنگء حق (دشتی) (اشیر)۔
- 867- سرین بندی : خانانی دورء پسرکارء مفت خدمت (Encyclopedialranica/balochistan, I)
- 868- سِکٹ : واہگ، دل ۽ ہل، لوٹگ (دشتی) (محمد شہی)۔
- 869- سیکٹ : بے جان، سرد، بخیل (دشتی)۔
- 870- سکرآت : مرک ۽ پیش ۽ جاور (پہوال) (محمد شہی)۔
- 871- سگت : تاہیر، توان، برداشت (ہاشمی) (Bray)۔
- 872- سگس/سغس : گلگ ۽ ہڈ (دشتی) (Bray)۔
- 873- ستل : شہ آپ ۽ گوزگ ۽ خاطر ایک جاہ بستگیں دار (دشتی)۔
- 874- ستلور : لہر زگ (دشتی)۔
- 875- سُمبہ : سینگ ۽ نا جوڑی، نمونیا (بلوچ 261: 2013) (اشیر)۔
- 876- سیمگی : رونینک ۽ حارشت (محمد شہی)۔
- 877- سغٹ : یکوئی، تپاک (ہاشمی) (اشیر)۔
- 878- سُنٹ : زہگ ۽ بڑک، پیغبر ۽ کرد ۽ منوک (ہاشمی) (Bray)۔
- 879- سغٹ : ہماز ابول کہ زہگ میاریت (ہاشمی) (سر پرہ: 95)۔
- 880- سنگت : ہمراہ (غوث 79:) (Bray)۔
- 881- سنگین : گراں مہذب، شرف مند، گراں سنگ (ہاشمی) (اشیر)۔
- 882- سوار : اسپ سوار، جمناز (دشتی) (Bray)۔
- 883- سوب : کٹ، جہدانی مڑ (دشتی) (Bray)۔
- 884- سُوت : کٹ، نپ، پائیدگ، تاوان ۽ چپ (ہاشمی) (Rossi)۔
- 885- سوت خور : سُوت ۽ کارو بار کنوک (دشتی)۔
- 886- سوختگ/سوختہ : ہڑی، چیزے درگ ۽ واہگ (دشتی)۔
- 887- سورکو : نیم بے ہوش (دشتی) (اشیر)۔
- 888- سوری : سکی، مصیبت، گٹ بوٹگ (دشتی)۔

- 889- سوزارنگ : مردمء سیاہ چکیں پوست (Bray)۔
- 890- سوزاک : پیش درد، مسء براہء سچکء اء ناجوڑی (دشتی) (محمد شہی)۔
- 891- سوغات : ٹیکلی، داد (مٹھا)۔
- 892- سوک : بدیں رنگےء سوچک، سوز، کست (باشمی) (اثیر)۔
- 893- سوکا : دشحال، سببر، پزور (مٹھا) (Bray)۔
- 894- سوگہ : محکم، شیوار، قابو (دشتی)۔
- 895- سوم : بئن جنوکیں دانگ (دشتی) (محمد شہی)۔
- 896- سونج رونج : پٹء پول، جسٹء پرس (Bray)۔
- 897- سہار : بانگواہ، سہب مہالہ (باشمی) (Bray)۔
- 898- سہرک : بدنء ہورتیں دانگ درآگء اء اوبا (غوث : 52) (Bray)۔
- 899- سئی : سرپد، معلومدار، زانت کار (Barker II:553) (Bray)۔
- 900- سئی تاکی : ہرستی روچء گروکیں تپ (باشمی) (Bray)۔
- 901- سیال : ہم سندیں ثمنء مردم، ہہزم، عازریز (عطا 20:1968) (Bray)
- 902- سیال گری : وٹیء غمء درگتء مالی گمک، کستء کیننگ کنگ۔
(عطا 20:1968) (عزیز: 17)۔
- 903- سیاہ : سیاہیں رنگ، تہارمہ، حیران، حرام کاری، چاکرء اسپ (دشتی) (Bray)
- 904- سیاہ سر : وتی جنء اء ابیدارگہ تیوگیں پیغلہ نیں جننگ (عطا 19:1968) (عزیز: 235)
- 905- سیر : بھا گیا، لاپ سیر، دیدارء سیر (Barker II:560) (Bray)
- 906- سیر چڑ : زرء ہوسء گمراہ (دشتی)۔
- 907- سیر گانی : سیری، لاپ سیر بونگ (دشتی) (محمد شہی)۔
- 908- سیر اہنیغ / سیر دانگ : مہتل کنگ، دارگ (مٹھا) (Bray)۔
- 909- سیک : توان، ہاٹی، طاقت (دشتی) (محمد شہی)۔
- 910- سنیل : چارگ، ندارگ کنگ (باشمی) (Bray)۔

- 911- سیل و سواد : سیلانی و پتو و گرد (دشتی) (محمد شہی)۔
- 912- سیم سیم : شہ ارز و ہدن و پتو لوزگ (دشتی) (محمد شہی)۔
- 913- سینگ / سینہ : ڈڈر، ڈوبر، گور (پہوال) (Rossi)۔
- 914- سیوت : تپاک، ہواری، یکجاہی (دشتی) (محمد شہی)۔
- 915- شادہ : دشی و مراگاہ، وشیانی جہنگیر (Barker II:665) (اثیر)۔
- 916- شا کارگ / شا کارنگ : کسے و دلگوش و وتی نیمگ و کنگ و خاطر اجنگ (مٹھا) (Bray)
- 917- شالا : خدا کنات، انچش بیات (مٹھا) (Bray)۔
- 918- شاہ کاٹر : شیر زال، بودیں زربول (دشتی)۔
- 919- شاہی جرگہ : بلو چانی خان و شور و صلاحی دیوان (براہوئی 23:1978)۔
- 920- شپ : گوں سہت و زیوراں سمبہوک، لاگر بونگ (دشتی) (محمد شہی)۔
- 921- شپاد : پادلوچ (پہوال) (Bray)۔
- 922- شپارک : برز بالاد (دشتی) (محمد شہی)۔
- 923- شپ / شو کور : شپ و کوری و نا جوڑی (دشتی) (Bray)۔
- 924- شپ / شوگیر : شپ و آرش، شپ و آ گاہی (دشتی) (محمد شہی)۔
- 925- شتر : بنام، رزوا، لگوشت (دشتی) (عزیز 215:)۔
- 926- شترام : پیڈگ، ماں و اب و گپ کنگ (دشتی) (Bray)۔
- 927- شتک، شتکو : برز و بارگ (پہوال) (محمد شہی)۔
- 928- شد : عزت، مزا (دشتی) (محمد شہی)۔
- 929- شتر : جوان، زبر، نیک (Elfenbein Rossi)۔
- 930- شرمانہ : پدریں زربول و جنگ و چو پگ و ڈنڈ (دشتی) (براہوئی 24:1978)۔
- 931- شتری : نیکی، جوانی، زبیاٹی (ہاشمی) (Rossi)۔
- 932- شست : ماتی لنگک (پہوال) (دشتی)۔

- 933- شغان/شغام : پیگور، تزون (مٹھا) (Bray)۔
- 934- شک : گمان، بے باوری، لُج کنگ (ہاشمی) (Bray)۔
- 935- شُکرات : شُکر کنگ، منت گرگ (Barker II:571) (عزیز:368)
- 936- شُگون/شُغون : سر شیبوگی (پہوال) (محمد شہی)۔
- 937- شل : دست ء پاد ء مُشک بونگ، دم بروک (دشتی) (Bray)۔
- 938- شلَاخ : لٹ ء پچاخ دیگ (دشتی)۔
- 939- شَمَل دتَنان : دتَنانی نیام ء گیشیں شَم (دشتی)۔
- 940- شَنزَرک : ہور تیں دانگ (دشتی) (عزیز:290)۔
- 941- شُوَرانک : چاخُوَر ء نشان (دشتی) (محمد شہی)۔
- 942- شوُرگ/شوُرنگ : چانکر پاچگ، گون ناحناں چاخور کنگ (دشتی) (Bray)۔
- 943- شوُشک : بارگ پونز، مردین ء گوش ء کڑی۔
- 944- شوُکار : شہ دپ ء بارگین توار کنگ، اُفار (دشتی) (Rossi)۔
- 945- شوُم : بد بخت، بد قسمت (Barker II:571) (Rossi)۔
- 946- شوُمَنک : بدن ء ور و کیں دانگ (غوث:55) (محمد شہی)۔
- 947- شوُجبن : شاہی تبیں زالبول، گودی (ہاشمی) (عزیز:235)۔
- 948- شوُور : صلاح، سوُرگ، سَٹ۔ (دشتی)۔
- 949- شوہیل : بے شُکار یں زہگ (دشتی) (عزیز:215)۔
- 950- شے : کمال، جوانی، شہ شنیانی کُٹم ء (دشتی) (محمد شہی)۔
- 951- شیر : بہادر، نترس، مزار، مرکبیں گالانی تہا کار مرز بیت نترس ء معناء دنت
چوش کہ شیر زال، شیر دل ء دگہ دگہ (ہاشمی) (Rossi)
- 952- شیر : شیر ماں بلوچی ء براہوئی زبان ء مرکب لبزانی تہا کار مرز بیت ء شیر ء معناء دنت،
چوش کہ، شیر خام، شیر نیلی، شیر پالونک، شیر مچ ء دگہ دگہ (ہاشمی) (Bray)
- 953- شیراک : سر زوری کنوک (محمد شہی)۔

- 954- شیر زال : لائقیں زربول، شاہکاڑ (دشتی) (عزیز: 235)۔
- 955- شیڈ : بے مطلبیں حسدگ (دشتی) (اثیر)۔
- 956- شیکگ / شیکہ : زہم ہلٹانی توار (دشتی)۔
- 957- شین : قسمت، نصیب (مٹھا) (محمد شہی)۔
- 958- شیوار : ہشار (غوث 5:) (اثیر)۔
- 959- صبر : اوپار، سگ، تمہیل، درمانے (دشتی) (Rossi)۔
- 960- صلاح : شہور، سگت، خیر، اڑاندہ گیشینگ (Elfenbein) (Bray)
- 961- عقل : ہوش، بہم، دانائی (دشتی) (Bray)۔
- 962- عقل عالم : زانت کار، پہمندگ، شیوار (دشتی)۔
- 963- عقلی : خاملاگانی کش، دننان (دشتی) (Bray)۔
- 964- عیب : کمی، خرابی، نزوری، گناہ، میار (دشتی) (Rossi)۔
- 965- غامبوٹ : مزین باخو (دشتی) (محمد شہی)۔
- 966- غاؤ : شکاست، گلگ (Barker II:468) (عزیز: 216)
- 967- غچو : زندی کلک (دشتی) (براہوئی 55:1978)۔
- 968- غڈو : گونڈ، کسان، گونڈیں زہگ (دشتی) (Bray)۔
- 969- غر، غرانک : گرڈ، گاپ، نہر (دشتی) (Bray)۔
- 970- غزو : گندانی گوات گرگ، نا جوڑی (دشتی) (Bray)۔
- 971- غزغو : لاپ، تہاروتینکانی توار (براہوئی 122:1978)۔
- 972- غزوچک / غزوچنگ : آپ ایر برگ، وخت، گٹ، توار کنگ (دشتی) (محمد شہی)۔
- 973- غوگ / غوگنگ : زہر گرگ، گوات گرگ (Barker II:469) (Bray)۔
- 974- غگ : زند، پڑوریں مردم (محمد شہی)۔
- 975- غلبہ، غلبہہ : بازیں مردمانی جگا (دشتی) (براہوئی 123:1978)۔
- 976- غلغلو : دپ، پل جنگ، گلگل (دشتی) (Bray)۔

- 9771- غم، غم کشتی : ریاست قلات، فوج، خاطر، مردم دیگ
 (Minchin, I, 1986:185) (Bray)۔
- 9781- غمباد : گزنگ نہ بونگ، نا جوڑی (دستی)۔
- 9791- غوط : ڈگلیں چم۔
- 9801- غوطک : پڑاں پڑیں بدن (دستی) (براہوئی 55:1978)۔
- 9811- غول : زند، پڑور، ٹوہ، دیوانگ (Barker II:469)۔
- 9821- غول غول : چم شہ ارسال پڑ بونگ (عزیز:8)۔
- 9831- غیب : زیان، چیر، اندر، ہما کہ سہرانہ انت (دستی) (Bray)۔
- 9841- غیر : دل، ساڑ، ٹپ، یریم، جون (دستی) (Bray)۔
- 9851- قانود : زندگوار زینگ، راہ، راہبند، راہ (دستی) (Bray)۔
- 9861- قحجک/قحیہ : بدکاریں نیارٹی (دبانی) (محمد شہی)۔
- 9871- قدر : طاقت، کچ، کساس، نہاد، عزت (دستی) (Bray)۔
- 9881- قوم : راج، تمن (Barker II:494) (Bray)۔
- 9891- کاتیمار : چم باز، لُج (دستی)۔
- 9901- کاڈ : دوش رنگ، دوش بالادیس جننک (Barker II:487) (محمد شہی)
- 9911- کاڈی : زنو، جہلی لُنٹ، جہلی بہر (مٹھا) (Rossi)۔
- 9921- کارزوال : کار، خراب کنوک (مٹھا) (اثیر)۔
- 9931- کاسہ چٹ : شست، کش، لنگ (بلوچ 171:2013) (محمد شہی)۔
- 9941- کاکو : مزینیں براس۔
- 9951- کالک : گوپنگیں مود (دستی) (Rossi)۔
- 9961- کالہ : کہول، نسل (پہوال) (دستی)۔
- 9971- کام : یکلیں شمن، مردم (مٹھا)۔
- 9981- کانپول : پیشانی، ہڈ (دستی) (بلوچ 170:2013)۔

- 999- کانٹ : چوٹ چم (پہوال) (Bray)۔
- 1000- کانٹ : لوٹ، گوانک (مٹھا) (محمدشہی)۔
- 1001- کانٹا : زور، زوراک (دشتی) (محمدشہی)۔
- 1002- کانہ : بے وڑیں کارء کرد، جھیرہ، مشک، پادانی بنگ ء ساد (دشتی) (براہوئی 307:1978)۔
- 1003- کادوگ/کادوگ : زہر وارینگ، گیشیں وگ (دشتی) (Bray)۔
- 1004- کادوگو : سیک، ہاٹی (دشتی)۔
- 1005- کاہو : وام، بیر، وام داری (مٹھا) (Bray)۔
- 1006- کاه وکزر : لاپ ء کش ء رگانی لٹ بونگ (محمدشہی) (اشر)۔
- 1007- کُپ : سرین چوٹ (مٹھا) (Bray)۔
- 1008- کُپت/کُفت : کُور ء پُء پہلوگانی میانجی بہر (دشتی) (براہوئی 69:1978)۔
- 1009- کُت : صلاح جنگ، شور (دشتی) (اشر)۔
- 1010- کُتگ/کُتنگ : پُوشگ، کُت ء پُوش، گین ء کشگ ء توار (دشتی) (Bray)۔
- 1011- کُتی : آہگ ء خاطر اگوں دستاں کسے ء اشارہ کنگ (دشتی) (Bray)۔
- 1012- کُٹم : کیلیں برادری ء مرڈم، خاہوت (پہوال) (اشر)۔
- 1013- کُٹوپگ/کُٹوپہ : بازیں مردمانی یکجا ہے مچ بونگ (دشتی) (عزیز:199)۔
- 1014- کُٹہ : بدن ء زدگ ء خون بستکیں جاگہ، کم کُتساد (دشتی) (Bray)۔
- 1015- کُٹی : مرک، اجل، مرگ (Mayer:49) (Bray)۔
- 1016- کُٹیدہ : نپ، پاندگ، کُت اٹکیں (دشتی) (محمدشہی)۔
- 1017- کُجنگ : سُست، نابود (دشتی) (محمدشہی)۔
- 1018- کُجنگ/کُجنگ : شہ لاپ ء نندگ ء و ہداں زور جنگ، بُنگ ء کُشوکیں ناجوڑی یے (دشتی) (براہوئی 46:1978)۔
- 1019- کچاری : مجلس، شور ء صلاحی دیوان (مٹھا) (Bray)۔

- 1020- کچا فنگ / کچا فنتہ : سٹی گپ کنوک (محمد شہی)۔
- 1021- گچٹ : لیزگ، چل، لیگار، خازگی، سلگت (دشتی) (محمد شہی)۔
- 1022- کچک لیس : بہ گوش ء در آو کیس دانگ (محمد شہی)۔
- 1023- کچمبک : نالائقیں نیاڑی (دشتی) (اشیر)۔
- 1024- کُخ سُخ : گُگ ء توار (دشتی) (براہوئی 123: 1978)۔
- 1025- کدگ / کڑدہ : کہول، ٹولی (دشتی) (عریز: 124)۔
- 1026- کدُول : سرء کاسگ (Elfenbein) (محمد شہی)۔
- 1027- کڑ : شہ گوشاں نہ اشکنگ، مار ء ریلے (پہوال) (Bray)۔
- 1028- کُر : دست ء پاداں کُرگ ء نندگ، چوٹ کنگ، گونڈ گوشیں ساہدار، ساہدار ء وتی گوشاں جہل کنگ (دشتی)۔
- 1029- کرار : تاہیر، ترہگ، میزان (باشمی) (Rossi)۔
- 1030- کرزشت : کرزگ، لائق بونگ (دشتی)۔
- 1031- کرکٹ : شک، دل ء نہ لوگ (مٹھا) (Bray)۔
- 1032- کُرُکُر : مڑنڈخ، دپ جنگی کنگ، نہ ٹہگ (مٹھا)۔
- 1033- کُرگ / کُرُنگ : کلرگ، کچینگ، لچوکیں چی ء دور کنگ (دشتی) (Bray)۔
- 1034- کُرُونڈو : پاداں کُر کنگ ء سپگ (دشتی) (اشیر)۔
- 1035- کریاب : الی نیں چی یے ء نہ بونگ ء سبب ء کار ء اوشنگ، واستیگ (دشتی) (اشیر)۔
- 1036- کُرٹ : شہ پاداں شل (دشتی)۔
- 1037- کُرٹاسگ / کُرٹاسہ : نواسگ ء زہگ (پہوال) (Bray)۔
- 1038- کُرٹکُرٹ : چلیم کٹنگ ء توار (دشتی) (براہوئی 124: 1978)۔
- 1039- کُرگ / کُرٹینگ : بندانی ناجوڑی (دشتی) (محمد شہی)۔
- 1040- کُرٹوی : پونز یاد ء بزرزی بہر (دشتی)۔

- 1041- کزاس کزاس : وخت وخت -
- 1042- کزہر : چکائی نکت ۽ کپک ۽ نا جوڑی (دشتی) (اشر) -
- 1043- کس : سیال، عازیز، کسے (مٹھا) (Bray) -
- 1044- کسٹ : کینہ، چم سوچی، ریس، ضد (مٹھا) (Bray) -
- 1045- کسٹ باز : کسٹ ۽ کینہ داروک (پہوال) -
- 1046- کستی : واڑگی، ساڑ ۽ ریس داروک (پہوال) (Bray) -
- 1047- کسو : دوستین زہگ (دشتی) -
- 1048- کسش : مردوم ۽ شہ گٹگاں بزر ۽ بہر (دشتی) (Rossi) -
- 1049- کٹنگ / کٹنگہ : پادبر مش (دشتی) (براهوئی 124: 1978) -
- 1050- کلاڑگ / کلاڑہ : ٲٲے ۽ سبب ۽ پادانی بُن یا بگاں در آو کیں ڈک (دشتی) (محمد شہی)
- 1051- کلاگر : ہا پڈ کہ جہل ۽ دنان بر آئی سکت انت (دشتی) -
- 1052- کلپ : ٹھگ، چوٹیں مردوم (دشتی) (Bray) -
- 1053- کلپاپ : باف ۽ وسیلہ ۽ سردرد ۽ علاج (دشتی) (براهوئی 56: 1978) -
- 1054- کلک : انارک (Rossi) -
- 1055- کلک لار : شو انگانی وڑ باخو یے نان دپ ۽ کنگ ۽ ہرے شیر دپ ۽ کنگ، دپ ۽ سچک (دشتی) (Bray) -
- 1056- کلگ / کلہ : جگ ۽ نا جوڑی (پاشی) (Bray) -
- 1057- کلماٹ : بے عاروسین زال (پاشی) (Bray) -
- 1058- کلونگ : سرگردان، پیر ۽ بے سار (دشتی) (عزیز: 5) -
- 1059- گلوه : سرزبانی دیم دانگیں حال، پیغام (پاشی) (Bray) -
- 1060- کلیموٹ : سیاہ حیران، ہسکہ، بر، ویران (مٹھا) -
- 1061- کماش : مستر، مودانی نیم سیاہ ۽ نیم اسپیت بونگ (دشتی) (براهوئی 56: 1978)
- 1062- کمال : لاتی، بُوہ، جوانیں کردار (پاشی) (عزیز: 267) -

- 1063- کمان پاد: چوٹ پاد، پیڈی (دشتی) (Bray)۔
- 1064- کمان دار: سر لشکر، سر تیپ (میٹھا) (محمد شہی)۔
- 1065- کمبار: انسان ۽ پر شنگیں ہڈانی بندوک، گل ۽ ہیران جوڑ کنوک (میٹھا) (اثیر)
- 1066- کم سیال: ہما کہ آ تراوتی علاقہ ۽ عزت مہ بیت، بلوچی بتلے کہ شہ کم سیالی ۽ گم سیالی جوان انت (دشتی) (نصیر 2014:2016)۔
- 1067- گمک: مدت، امداد (Barker II:499) (Bray)۔
- 1068- گمہ: اڈی، دز گہار (دشتی)۔
- 1069- گمٹت: کست، ضد، زہر (باشی) (اثیر)۔
- 1070- گنڈو: پر شتہ دنٹان (براہوئی 1978:56)۔
- 1071- گننگ / خنزنگ: پھ کون موش جاگہ ۽ بدل کنگ، کونز کنگ، کین کس کون موں جاگہ ۽ بدل کنگ، کونز کنگ، کین کس (Bray) (Barker II:500)۔
- 1072- گٹٹل: زلیپانی سر ۽ چانک، زبریں مود (دشتی) (Bray)۔
- 1073- کواک: کواک، دل ۽ بد کنگ (دشتی) (محمد شہی)۔
- 1074- کوپک / کوپہ: بگلانی سر بر، براس، گم گار (غوث: 79) (Rossi)۔
- 1075- کوٹ: کلپ، ٹگ، ہما کہ اصل نہ انت (Barker II:497) (اثیر)
- 1076- کُوٹ: ٹوڑ، ساگ سر، بے مرغیں بڑ (دشتی) (براہوئی 1978:56)۔
- 1077- کوٹک: کہہ ہر ہما کہ وتی پس ۽ زبگ نہ انت (باشی) (Bray)۔
- 1078- کوٹوال: خانانی دور ۽ مرک ۽ زند ۽ حالانی آروک (Minchin, I, 1986:151)
- 1079- کور: شہ چٹاں نہ گندگ (محمود زئی 1991) (غوث: 54)۔
- 1080- کورنیش: زہر کنی در شان کنگ ۽ وخت ۽ جہلی لُٹ ۽ گوں دنٹاناں گٹ گرگ (دشتی) (براہوئی 1978:306)۔
- 1081- کوردا / کیر دگال: براہوئی زبان (Mayer:22) (بیدار: 27)۔
- 1082- کُور دگالی: براہوئی زبان، کیر دگالی (Mayer:22) (نصیر 1999:21)

- 1083- کورومورو : لٹ یا زہم ہر کٹڈ چرخ دیگ تا نکلے کس نزیک ء میاحت (دشتی)
(براہوئی 306:1978)۔
- 1084- کوڑی : ڈڑے شو ہازء در آو کیں ڈل (عطا 19:1968)۔
- 1085- کوز : لاپ ء بند بونگ (دشتی) (اشیر)۔
- 1086- کوسہ : ہمائی کہ ریش نہ رستگ، گلر، نُسره (پہوال) (براہوئی 56:1978)
- 1087- کوسی : در پد رگدگ، تیچ ء تاب درگ (دشتی) (محمد شہی)۔
- 1088- کوش : جنگائی تہاشہ دژمن ء دست ء مرگ (Mayer:49) (Bray)
- 1089- کوک : چم ء تو کی کٹڈ (دشتی) (Bray)۔
- 1090- کوک : گوانک، توار، کوکار، کسان گوشیں میش (مٹھا) (Rossi)۔
- 1091- کوکار : کوک، دل ء بد کنگ (دشتی) (محمد شہی)۔
- 1092- کوکار : گوانک، توار، کوک (مٹھا) (اشیر)۔
- 1093- کوگرو : چیر کائی سیل کنگ (دشتی) (محمد شہی)۔
- 1094- کول : زردوئی ء نا جوڑی (دشتی) (اشیر)۔
- 1095- کوچ : لاپ ء نا جوڑی (پہوال) (عزیز:251)۔
- 1096- کومپ : پدشگئیں سرین ء ڈن ء در آگ (پہوال)۔
- 1097- کون : پدوندے کہ ہمرنگی ء خاطر ابلوچی ء براہوئی زبانانی تہا کار مرز بیت،
چوش کہ قمبر کونیں مردم یا شال کونیں شہر بزاں قمبر ء وڑیں مردم
یا شال ء وڑیں شہر (Bray)۔
- 1098- کونڈک : سرین ء جہلی بہر۔
- 1099- کونڈگ / کونڈنگ : پنگ، کوچگ، ٹپ کدینگ (دشتی) (Bray)۔
- 1100- کونز : کینز، کین کس، بز گوشانی سر ء گز ء روگ (دشتی) (Rossi)۔
- 1101- کوہنہ : پیر، نچ، دیر گوشگ (Bray)۔
- 1102- کہول : یلکس برادری ء مرڈم، خاہوت (دشتی) (محمد شہی)۔

- 1103- کئے کنگ/کننگ : حجر پکا کنگ (دشتی) (محمد شہی)۔
- 1104- کیدگ/کیدنگ : شہ گٹ ۽ ایر برگ (دشتی) (محمد شہی)۔
- 1105- کیزی : بندی، دزگیر، توگلیں مردم (مٹھا) (Bray)۔
- 1106- کیش : ریم، زوراک، لمپ (دشتی) (محمد شہی)۔
- 1107- کیگد : مہلخ، دوستدار، زیبا، وٹش دروٹم (پہوال) (اثیر)۔
- 1108- کینوگ/کینونگ : نا جوڑ ۽ نوزوریں توار (ہاشمی) (محمد شہی)۔
- 1109- گاجانگ/گاجانتہ : بے وڑ ۽ ورگ کہ چچی بے ورگ بیت ۽ چچی بے شہ دپ ۽ کپیت (دشتی) (محمد شہی)۔
- 1110- گارتگ/گارتنگ : باکارگ (پہوال) (محمد شہی)۔
- 1111- گاڑی : نزور، بے سیک (دشتی) (اثیر)۔
- 1112- گاسولہ : بدوزمی (پہوال) (محمد شہی)۔
- 1113- گال : شہ دپ ۽ درآ تنگلیں لیز، غزل، جبر (ہاشمی) (اثیر)۔
- 1114- گام : شہ یک پد ۽ دومی پد ۽ کچ یک گامے، تڑندیں رواج (ہاشمی) (Bray)
- 1115- گپ : جبر، ٹونک گپ ۽ رپ (ہاشمی) (اثیر)۔
- 1116- گپتار : گوٹنگ، گوشتن، شعر (مٹھا) (اثیر)۔
- 1117- گت : گمان، بیسہ، گت ۽ گمان (ہاشمی) (محمد شہی)۔
- 1118- گتلو/غنتلو : گتلی، کلکتو، شہ دست ۽ سٹنگ ۽ حندگ زورگ، کٹلی (دشتی) (Bray)۔
- 1119- گٹ : دزگٹ، گوں دناناں سنگ (ہاشمی) (Bray)۔
- 1120- گٹ : مردم ۽ توار درآ یک ۽ راہ، شہ گٹ ۽ درآ وکیں توار، وٹش زمیل (دشتی) (Bray)۔
- 1121- گٹ دور : گٹ ۽ لوتانی الماسک (دشتی)۔
- 1122- گیکار : نا جوڑ بونگ، نا جوڑی ۽ سکیں جاوڑ (محمد شہی)۔

- 1123- گٹلو: دم ۽ روگ ۽ آگ ۽ راہ (دشتی) (Rossi)۔
- 1124- گٹلو: نپس گیر، گٹ گیر، پاہو (مٹھا) (Bray)۔
- 1125- گج: دپ ۽ آپ، کف (دشتی) (Bray)۔
- 1126- گج: چیر، راز، اندر، اندیم (مٹھا) (اشر)۔
- 1127- گچ: گل، رُمب (ہاشمی) (Bray)۔
- 1128- گچل ٹپ: حازگیں ٹپ (دشتی)۔
- 1129- گڈ: نرینہ اولاد ۽ نہ بونگ، گڈ سر، گڈ گ ۽ پرمان گال (پہوال) (Bray)
- 1130- گڈ خور: بے بچیں مردم ۽ میراث ۽ وروکین سیاد (پہوال) (دشتی)۔
- 1131- گڈ گ / گڈ نگ: واینگ بونگ، کوچنڈگ (ہاشمی) (Bray)۔
- 1132- گڈ و: زہگے ۽ بڈ ۽ زورگ، گڈ و بونگ بزاں سرزوری کنگ (ہاشمی) (Bray)
- 1133- گڈ ی ہور: نیامی لنک (بلوچ 2013: 173) (محمد شہی)۔
- 1134- گر: گرگ، پدوندے کہ مرکیں گالانی تہا کیت گرگ ۽ معناء دنت
چوشکہ چمگر، روچگر، ماہگر ۽ دگہ دگہ (ہاشمی) (Bray)۔
- 1135- گر: انسان ۽ اولاکانی سل ۽ نا جوڑی (غوث: 55) (اشر)۔
- 1136- گر / غر: دمگ ۽ راہ، نہر ۽ ہٹل، گٹ ۽ توار (دشتی) (Bray)۔
- 1137- گر انز: پونز ۽ ٹنگ، شوخ (پہوال) (Rossi)۔
- 1138- گر م: گڑٹی، ورت، چرت (دشتی) (محمد شہی)۔
- 1139- گر ماپک / گر ماپ: گرمی دانگ (دشتی)۔
- 1140- گڑٹی: گرم، ورت، چرت، پریشانی (مٹھا) (Bray)۔
- 1141- گڑگ: دل ترک (دشتی) (محمد شہی)۔
- 1142- گڑگ / گڑیٹنگ: حیران بونگ (دشتی) (محمد شہی)۔
- 1143- گزران: گزارہ، روچاں گوازیٹنگ ۽ خاطر اپکاریں مال ۽ مدی (دشتی) (Bray)

- 1144- گزیر : خان ۽ نائب ۽ دست مکک (دشتی) (Minchin, I, 1986: 185)
- 1145- گرغ / غرغ / غرغ / غرغ : الماسک، سوم گرگ (مٹھا) (Rossi)۔
- 1146- گشاد : لائق، چالاکی، جوازت (Barker II: 466) (Bray)۔
- 1147- گشت : گردگ، سیل، لوڑی ۽ پآرت جم کنگ ۽ تزگ، وار (Barker II: 495) (عزیز: 293)۔
- 1148- گشنہی : نادیتگ، چم گزگی (دشتی) (محمد شہی)۔
- 1149- گگ : گردن ۽ چوٹ دارگ (دشتی)۔
- 1150- گگ : حشکس لمپ (دشتی) (براهوئی: 60: 1978)۔
- 1151- گل : زو ۽ جہل ۽ گوشت، پُٹی، بازی (پہوال) (Bray)۔
- 1152- گل : وٹی، شاکامی، وشدلی (پہوال) (اشیر)۔
- 1153- گلاک : پوست ۽ نا جوڑی یے (دشتی) (عزیز: 56)۔
- 1154- گلاک : گلگ، مردینانی دراجین مُود (دشتی) (Elfenbein)۔
- 1155- گلر : ہمائی کہ ریش زُستگ، کوسہ، خُسرہ (دشتی) (اشیر)۔
- 1156- گلک : نشتن جاء بڑ گوشت (دشتی) (Bray)۔
- 1157- گلگ / گلگ شونی : گلگ درشان کنگ، شکا نست کنگ (دشتی) (عزیز: 27)۔
- 1158- گلگ مُود : میٹ، مُود ۽ گو نخت ہواریں درمان (غوث: 53) (دشتی)۔
- 1159- گلگ : مردینانی دراجین مُود، گلاک (Elfenbein)۔
- 1160- گللو / غلو : گج ۽ الماسک (دشتی)۔
- 1161- گلوتگ / گلوتہ : گریوگی جاور (دشتی) (محمد شہی)۔
- 1162- گلہ : زنگ جنگ، شکا نست، گلگ (دشتی) (Bray)۔
- 1163- گمان : شک، سما، اومیت، خیال (ہاشمی) (Bray)۔
- 1164- گم سیالی : شہتی سیالاں دور بونگ، بلوچی بتلے کہ شہ کم سیالی ۽ گم سیالی جوان انت۔

(نصیر 2014:2016) (اثیر)۔

- 1165- گندگ / گندہ : خراب، بدیں مردم، عجب (Barker II:457) (Bray)۔
- 1166- گنڈ : قبض، لاپء بند بونگ، مُندر (دشتی) (Bray)۔
- 1167- گُنگ : ہما کہ حیردات نہ کنت (ہاشمی) (Bray)۔
- 1168- گنوگ : سرچڑ، دیوانگ، بے سار (ہاشمی) (Bray)۔
- 1169- گواچن : پکت، سہرا، راستیں گپ، حقیقت (ہاشمی) (Bray)۔
- 1170- گواہ : شاید، ہست بونگ (Barker II:462) (Bray)۔
- 1171- گواہگ / گواہنگ : ہست بونگ، پیدا بونگ، رَسگ (ہاشمی)۔
- 1172- گواہس کہ : چو بزاں (دشتی)۔
- 1173- گوجن : نابودیں زربول (دشتی) (براہوئی 1978:310)۔
- 1174- گودی : لائقین زربول، بانگ، بی بی (Barker II:461) (Bray)۔
- 1175- گوڈ : پادء دوتلی جاہ (پہوال) (Bray)۔
- 1176- گور : سینگ، ڈوبر، ڈڈر، گودان (دشتی) (Bray)۔
- 1177- گور / غور : خیال، والینگ، ساٹگ (ہاشمی) (محمد شہی)۔
- 1178- گور سُمبہ : سینگ ء نا جوڑی (محمد شہی)۔
- 1179- گور سوچ : مُٹگ ء سچگ (ہاشمی) (Rossi)۔
- 1180- گورسی / غورسی : خیال داری، والینگ، ساٹگ، غور کنگ (دشتی)۔
- 1181- گوکلا : چار دست ء پادء روگ (Elfenbein Rossi)۔
- 1182- گولو : کاچرانی شوہازوک (دشتی)۔
- 1183- گوندگ : وت ء مٹگ، وت گلابی۔
- 1184- گوندینگ / گوندیفنگ : پیراں زاری ء مٹت کنگ (شاہوئی 2010:55)۔
- 1185- گھاڑ : جوڑشت، رنگ، گونگ، شگل (مٹھا)۔
- 1186- گیر : یات گیری، ترانگ، گرگ ء کار (ہاشمی) (Bray)۔

- 11871- گیرام: شموشگ، شد دل ء برگ (Barker II:460)(Bray)۔
- 11881- گین: دم، ساه (پہوال) (دشتی)۔
- 11891- گیوار: جتا کنگ، گیشینگ، مودانی دو بہر کنگ، سیم (Barker II:461) (اشیر)۔
- 11901- لاچو: یلہ گرد (دشتی) (محمد شہی)۔
- 11911- لاچوڑ: یلہ گرد، ہڑی (پہوال)۔
- 11921- لاڈ: مہر، دوستی (پہوال) (اشیر)۔
- 11931- لار: واب ء درگت ء لُنخانی سرء خانگ بنگ، لہڑ کنگ (عطا 87:1968)
- (Bray)۔
- 11941- لاشہ: مردگ ء جون، مَر (دشتی) (Bray)۔
- 11951- لاف: دروگیس حال (دشتی) (Rossi)۔
- 11961- لاگر/ لاغر: نزور (Elfenbein Rossi)۔
- 11971- لالا: براس (میٹھا) (Bray)۔
- 11981- لامپوش: چشگ ء ناچوڑی (محمد شہی)۔
- 11991- لانچ: لانچگ ء کار بزاں بہ لانچ، بالانچنگ، بوجیگ (دشتی) (Bray)۔
- 12001- لباڑ، لو اڑ: ٹوہ ء ٹررز (دشتی) (محمد شہی)۔
- 12011- لباس/ لواس: تسلہ، دل بڈی، نوارینگ (دشتی) (اشیر)۔
- 12021- لنگ/ لینگ: موک دیگ، پیرشوت ء چی یے گرگ، زیا نیس چی ء رسگ (دشتی)
- (Bray)۔
- 12031- لچچانک: لیس دار (براہوئی 60:1978)۔
- 12041- لہرزگ/ لہرزہ: ٹرس ء لرز ء جاور (دشتی) (محمد شہی)۔
- 12051- لہڑ: بدن ء کسانیں دانگ در آگ (غوث: 54) (Bray)۔
- 12061- لپوس: یلہ چڑ (پہوال) (محمد شہی)۔

- 1207- اپونز: دپ ۽ پونز ۽ زونو (دشتی)۔
- 1208- لکت: بیر، بدل، چکار، ڈہل ۽ سُر، تچک بالاد (عطا: 11: 1968) (براهوئی: 24: 1978)۔
- 1209- لکت (دل ۽): دل غدری۔
- 1210- لکت وٹپ: جنگ ۽ وٹپ ۽ ڈنڈ (دشتی) (براهوئی: 24: 1978)۔
- 1211- لکتوئی: اُرش آروکین ٹمن ۽ مرؤم (دشتی) (براهوئی: 24: 1978)۔
- 1212- لکت: حیا، شرم، ناموس (مٹھا) (Bray)۔
- 1213- لکت: دُگ / لُڈنگ: وش رواجی، ملان ۽ روگ (Barker II: 505) (اشیر)۔
- 1214- لکت: لُڈن / لُڈن: لُڈک، وش رواج، وش مل (مٹھا) (Rossi)۔
- 1215- لکت: لرزگ / لرزه: درہگ، سترگ (Barker II: 503) (Bray)۔
- 1216- لکت: لورگ: لوشت، سر ۽ کوٹی (مٹھا) (دشتی)۔
- 1217- لکت: لڑاک: جنگ باز (دشتی)۔
- 1218- لکت: لرؤو: برز بالاد (دشتی)۔
- 1219- لکت: لشکر: اُرد، فوج، بازیں مردمانی ڈل (Barker II: 504) (Bray)
- 1220- لکت: چئی ۽ پاد ۽ چیر ۽ آگ، گوں پاد ۽ کسے ۽ جنگ، لگت (مٹھا) (Bray)
- 1221- لکت: لغور: ترسوک، بے دل، نامرد (مٹھا) (Bray)۔
- 1222- لکت: پاد ۽ پنجگانی سر ۽ اوشتنگ، مکت (ہاشمی) (عینی: 51)۔
- 1223- لکت: لگر / لغر: جان درا، لوج (مٹھا) (Rossi)۔
- 1224- لکت: لگر / لغر: لگت، دروہ باز، لچ (دشتی) (محمد شہی)۔
- 1225- لکت: لگنگ / لگنگ: سوار بونگ، سر کپک (دشتی) (Bray)۔
- 1226- لکت: لیل: پیر شنگیں گپ (مٹھا) (محمد شہی)۔
- 1227- لکت: لُننگ: پے چرک جنگ ۽ گوں لُنٹاں اشارہ (دشتی)۔
- 1228- لکت: لنگ: پاد ۽ پیر شنگ (غوث: 54) (محمد شہی)۔

- 1229- لینگ: پا دگ، ٹانگ، پادے شہ گوڈے بُرے بہر (پہوال)۔
- 1230- لوج: پلمک ء آپ ہواریں درمان، لوجگ ء پرمان گال (دشتی) (محمد شہی)
- 1231- لوجڑ: سمسوک یا گندریم ء آپ ہواریں درمان (دشتی) (براہوئی 1978:56)
- 1232- لوج: جان دراء، کیندر، برہنغ (مٹھا) (Bray)۔
- 1233- لوز: زبان، بولی، سوگند، قول (مٹھا) (Bray)۔
- 1234- لوڑ: پیرامپ ء سنگ یالے ء دور چگل دے گ، لوڑی (مٹھا) (Bray)
- 1235- لوڑی: وستا کار، آہن کار، تراکانڑ، دھول جنوک (مٹھا) (Bray)۔
- 1236- لوڑی چینی: گپاں چچی کنگ ء گوٹگ (Minchin I, 1986:69)۔
- 1237- لوسی: لاپک، پے لاپ چاری ء گردوک (مٹھا) (Bray)۔
- 1238- لوشٹ: برہنگ، لرگ، شترانک، لوج (دشتی) (Rossi)۔
- 1239- لوٹی: دشت ء لوط ء ٹنگ بونگ (دشتی)۔
- 1240- لہڑ: دل ء ہل، جوش (مٹھا) (Rossi)۔
- 1241- لیٹگ/لیٹنگ: دومی پلو ء بونگ، دراج کش بونگ، وسپگ، کور ء سرریچ بونگ (دشتی) (Bray)۔
- 1242- لیٹی: اسپینکس آرت (مٹھا) (Bray)۔
- 1243- لیزگ/لیزغ: لاگر ء کچٹ (دشتی)۔
- 1244- لیلوا: مہت ء زاری کنگ (مٹھا) (Bray)۔
- 1245- ماتو، مائیٹہ: پس ء جنین (دہانی) (براہوئی 1978:52)۔
- 1246- ماتن: سوگ کنگ، پڑس دارگ، ماتم (دشتی) (Bray)۔
- 1247- ماٹو: جنکانی سرء گوالے (دشتی) (براہوئی 1978:62)۔
- 1248- ماخول: شائستہ (دشتی) (عزیز: 205)۔
- 1249- مالدار: بھا گیا، رمگ ء بگ ء واجہ (Barker II:508) (Bray)
- 1250- مالو: مل گرودک، بند ء مڑوک (دشتی) (Bray)۔

- 1251- مانده : دم برگ، ژند بونگ، گز رمندی (دشتی) (عزیز: 121)۔
- 1252- مائی : بانگ، زابلول، عزت، خاطر اگوشگ بیت
(Bray)(Barker II:507)۔
- 1253- مِبَارَكِي: روتین کانی نا جوڑی یے (غوث 52:) (محمد شہی)۔
- 1254- مَٹ: خون و ہدل (مٹھا) (Bray)۔
- 1255- مٹ: بندیس دست، بندیس دست، دست، پیر، دستگ (پہوال) (Rossi)۔
- 1256- مٹُح: ششنگلیں مُوداں نیام سرء پتا ہگ (دشتی) (براہوئی 62: 1978)
- 1257- اُمٹک: معدہ (دشتی) (عزیز: 37)۔
- 1258- مٹھ: بے سیک، بغا، سُست (Mayer: 104) (Bray)۔
- 1259- مجلس: خانِ قلات، شور و صلاحی دیوان۔
(Encyclopediairanica/balochistanI)
- 1260- مَجُو: بے شرم، چم جہل (مٹھا) (اشیر)۔
- 1261- مَجُج: دست و پاد و مَجُج، ٹنگل، گل، یک جاہ، مُشت، بند (دشتی) (محمد شہی)
- 1262- مچاچ: چٹانی کوسانی مُود، میلاڑ (دشتی) (محمد شہی)۔
- 1263- مَر: مزن مردی، زور اکی، تمدی (دشتی) (اشیر)۔
- 1264- مُراد: دل و واہگ، لوٹ، مطلب (ہاشمی) (Bray)۔
- 1265- مَرَام: چوٹاگا، توار (دشتی) (Bray)۔
- 1266- مُرَجگ/مُرَجنگ: چم سوچیں گپ، حسد واری (دشتی)۔
- 1267- مُردار پُٹ: سُہر رگیں نریں مُود (دشتی) (براہوئی 62: 1978)۔
- 1268- مُرد بہر ایشخ: جمعی ڈگارانی میراث، ہر مرد، بہر (شاہوانی 14: 2010)۔
- 1269- مُردک: لس مردم، انچائیں مردم (مٹھا) (Bray)۔
- 1270- مُردگ/مُردہ: بے ساہ، بے جوگ، زندگ، چپ (ہاشمی) (Bray)۔
- 1271- مُرک: زندہ ہلاں بونگ (Bray)(Elfenbein)۔

- 1272- مرّہ کہ: خیر ءُ صُحْل ءُ دُلّ، میڑ (عطا 13: 1968) (محمد شہی)۔
- 1273- مرّہ کہ: سیالانی وٹھی ءُ غم ءُ گون بونگ، سیالی ءُ پروشگ (دشتی) (براہوئی 24: 1978)۔
- 1274- مرّہ کہ / مرّہ بینگ: ایرماد بونگ، منگ (دشتی) (Bray)۔
- 1275- مرگوتی: زوت شینگ بو وکیں نا جوڑی، اوبا (دشتی)۔
- 1276- مرگی: سرچر ءُ نا جوڑی (مٹھا) (سرپرہ 98)۔
- 1277- مرّہ و: بے رُج، کم شرف (دشتی)۔
- 1278- مرّہ و اب: ماں و اب ءُ چٹانی پچّ مانگ (دشتی) (براہوئی 66: 1978)۔
- 1279- مرّہ: مرّدگ ءُ جون، لاشہ (دشتی) (Bray)۔
- 1280- مرّہ: پے ملنڈ ءُ چرّک مرگ، جنگ (دشتی) (محمد شہی)۔
- 1281- مرّہ ا: عزت، شُدّ (دشتی) (شاہوئی 64: 2010)۔
- 1282- مرّہ د: آدم زاد، یل، پہلوان (مٹھا) (عزیز: 168)۔
- 1283- مرّہ مان: مہمان (صبا 404: 1995)۔
- 1284- مرّہ: پیشوندے کہ مرّہ ءُ معنّاء ماں بلوچی ءُ براہوئی دوئیں زبانان مرّہ لبزانی تہا کار مرّہ زبیت۔
- چوش کہ مرّہ گام، مرّہ سر، مرّہ ڈوڈ، مرّہ باہر ءُ دگہ دگہ (Bray)۔
- 1285- مرّہ: پوست ءُ اسپیت گردگ ءُ نا جوڑی (Barker II: 514)۔
- (McConoghey I. 1986: 236)۔
- 1286- مرّہ مست: بے سار، تمرد، گمراہ، نریں اولاک ءُ مستی کنگ، لنگک ءُ سمر دا گئے آ یگ (ہاشمی) (Bray)۔
- 1287- مرّہ سنک: مردم ءُ ہر دو کو پگانی نیام (Mayer: 10) (Bray)۔
- 1288- مرّہ سن: پکٹ، انچش و سپگ کہ دیم ڈگار ءُ پلو ءُ بہ بیت (دشتی) (محمد شہی)۔
- 1289- مرّہ مشاخ: پٹی ٹوری، بے مرغیں بڑ (دشتی) (Bray)۔

- 1290- مُشت: مُٹیں دست (بلوچ 72:2013)(Rossi)۔
- 1291- مغوز: مغرور، مست، بے پرواہ (مٹھا) (عزیز: 360)۔
- 1292- مکن: شہ کارے ء منع کنگ (دشتی)۔
- 1293- مکی: روتینک ء کرم (Bray)۔
- 1294- مگوم/مغوم: پادانی ہڈے گوں سرین ء بند جاہ (غوث: 55) (محمد شہی)۔
- 1295- مگہ: سوالیہ فقرہ بانی تھا کار مزبیت چوش کہ، مگہ تو آحت ءے؟ یا مگہ نی بسس؟ (ہاشمی) (Bray)۔
- 1296- ملار: نشہ، ہنوش (ہاشمی) (محمد شہی)۔
- 1297- ملکیت/ملخمت: ملک الموت، مرک ء پریشنگ (Mayer: 49) (Bray)
- 1298- ملنڈ: چڑ، ڈڑی، مسکرا (Barker II: 510) (Dixey: 82)۔
- 1299- ملور: مونجا، دلرُج (دشتی) (شاہوانی 55:2010)۔
- 1300- ملوک: شانستہ ء بے آزاریں مردم، نامدار (پہوال) (اثیر)۔
- 1301- ممر: پوست ء نا جوڑی (غوث 55:)۔
- 1302- منت: خیال، اندازہ، منگ، مراد (مٹھا) (اثیر)۔
- 1303- مندر: پینک، گونڈ بالاد، پٹلو (دشتی) (Bray)۔
- 1304- مندر: سکس کوز، لاپ ء بند بونگ، مکر، چم (دشتی) (محمد شہی)۔
- 1305- منڈ: بے دست ء پاد (غوث: 54) (Bray)۔
- 1306- منڈ: پُرتنگیں لنگ (پہوال)۔
- 1307- منڈو: شہ دست یا پاد ء شل (دشتی)۔
- 1308- منک: نہ منگ، ضد (دشتی) (Bray)۔
- 1309- منگ/مننگ: راضی بونگ، قبول کنگ، اقرار کنگ (Barker II: 511) (Bray)۔
- 1310- منی: کست، کینگ (دشتی) (اثیر)۔

- 1311- موٹو: شوم، بد بخت (پہوال) (Bray)۔
- 1312- موج: عیش، مڑگ (مٹھا)۔
- 1313- مودہ کش: مڑگ غم ۽ مودگ جنوک (Barker II:517) (محمد شہی)۔
- 1314- مورمانٹ: نکر ۽ حیلہ کنوک (دشتی)۔
- 1315- موڑ: پیچ، لاپ ۽ موڑ، پیش بند (دشتی) (Bray)۔
- 1316- موڑک: گیسو، زالبولانی گوپتگیس مود (دشتی) (براہوئی 1978:62)۔
- 1317- موڑی: پہوال ۽ مالدارانی کاروان، بندری نہاد (مٹھا) (محمد شہی)۔
- 1318- موکل: رضا، اجازت، پھٹھی (مٹھا) (Bray)
- 1319- مول: دموکہ، مردینانی گول چادر ۽ دپ ۽ دیم ۽ چیر دیگ (عطا 1968:22)
- (محمد شہی)
- 1320- مولد: باقی، چو کری (مٹھا) (اشیر)۔
- 1321- موم: گوش ۽ بڑ ۽ چرپیں آپینک (پہوال) (Bray)۔
- 1322- مولائی: شہ کوہاں در کپتگیس درمانے (دشتی) (محمد شہی)۔
- 1323- مؤنجا: ملور، دلرئج (دشتی) (شاہوئی 2010:55)۔
- 1324- مہرک: دوست، ہمدل (دشتی)۔
- 1325- مہروان: مہر کنوکیں مردم، دوزواہ (ہاشمی) (Bray)۔
- 1326- مہمان: ڈنی مردے ۽ نابزانت یاسیادے ۽ گس ۽ دارگ (ہاشمی) (Bray)
- 1327- منیار: حج، شمسی قدرانی برخلاف کارے کنگ (مٹھا) (Bray)۔
- 1328- منیار جلی: منیارانی دیم ۽ در آیوک (دشتی) (براہوئی 1978:25)۔
- 1329- میر: جوانیں سر، مستر، کماش (دشتی) (Bray)۔
- 1330- میڑ: مڑک، اڑاندانی گیش ۽ گیواری دیوان (عطا 1968:12)
- (براہوئی 1978:24)
- 1331- میر و: راجی مجلس ۽ دیوان (Barker, II, 516)۔

- 1332- میل: ڈژمن ۽ سرالشکر کشتی (مٹھا) (براہوئی 25: 1978)۔
- 1333- میل کشتی: میل ۽ درگت ۽ ڈیل ۽ دماگ، ہٹکل ۽ کوار (عطا 12: 1968) (براہوئی 25: 1978)۔
- 1334- میم: نظر، گندِ شت، گندگ ۽ جند (ہاشمی) (محمد شہی)۔
- 1335- نا: منفی پیشوندے کہ مرکب لہزانی سر ۽ کینیت چوش کہ نابکار، ناجوڑ، ناپاک ۽ دگہ دگہ (ہاشمی) (Bray)۔
- 1336- نارغ / نارنگ: نالگ، دائرہ کنگ (ہاشمی) (اثیر)۔
- 1337- ناز: ٹہل، داب، لاڑ، شہ ناجوڑی ۽ ٹرس ۽ کسے ۽ چی ۽ دست جنگ ۽ شہ پھریز (ہاشمی) (Bray)۔
- 1338- نازاک: پھناز رستگس (دشتی) (Rossi)۔
- 1339- نازگر: شہ ناجوڑی ۽ ٹرس ۽ دگر ۽ چی ۽ دست نہ جنوک (دشتی)۔
- 1340- نازوردار: پھناز ۽ شان مزان بُووک (اثیر)۔
- 1341- نازینگ / نازیفنگ: شعرانی تہا کسے ۽ ساڑا بگ، گلابگ (دشتی) (محمد شہی)۔
- 1342- ناگار: بہہ نہ منگ، نمَن (دشتی)۔
- 1343- نالگ / نالہ: درد بگیس نُر نڈگ (Barker, II, 522) (محمد شہی)۔
- 1344- نیٹ: شوم، کلر (دشتی) (محمد شہی)۔
- 1345- نیپس: ساه، ارواح، دم (دشتی) (محمد شہی)۔
- 1346- نَح: حبراں شہ پونز ۽ کنگ (دشتی) (براہوئی 1978: 316)۔
- 1347- ندر: قربان، کولیک، شنک (Barker II: 523) (اثیر)۔
- 1348- نَر: نریں، ہما کہ مادگ نہ انت، مرد، بہادر (ہاشمی) (Bray)۔
- 1349- نَر: پونز ۽ جُری (دشتی) (محمد شہی)۔
- 1350- نر مادگ / مادہ: ہما کہ نہ نر انت و نہ مادگ، نامرد (دشتی) (محمد شہی)۔
- 1351- نُر نڈ: مَنو مَنو، نُر نڈگ، نرودگ (ہاشمی) (Bray)۔

- 1352- نرینگ / نرینہ: مردیں، مرد (Barker II:524) (Bray)۔
- 1353- نرور: کم ۽ اک، کم زور، بے زور (باشی) (Bray)۔
- 1354- نشار: براس یا بچ ۽ جن (پہوال) (Bray)۔
- 1355- نفس: انسان ۽ چند، مردینی اعضاء (پہوال) (Rossi)۔
- 1356- نکٹ: دپ ۽ تھی پٹو ۽ سریری بہر (بلوچ 172:2013) (Bray)۔
- 1357- نگران: ملور، بڑنیک، دلگران (Barker II:528) (محمد شہی)۔
- 1358- نلی: پنجگ ۽ سروشک ۽ نیامی ہڈ، کوبانی ہار ۽ آپ ۽ راہ (مٹھا) (اشیر)۔
- 1359- نَمَا: زیب، براہ، سپا، ڈول (مٹھا) (اشیر)۔
- 1360- ننگ: عزت، جن (دشتی) (Bray)۔
- 1361- ننگ کنگ / کننگ: سیال ۽ پلو بندی ۽ جنگ ۽ ہوار بونگ (دشتی) (محمد شہی)۔
- 1362- ننوات: زاری، ممت، دز بندی (Barker II:524)۔
- 1363- نوا: بلکن، چوش مہ بیت کہ (دشتی) (Bray)۔
- 1364- نوارینگ / نواریفنگ: دلاسا، تسلا، دلہڈی دیگ (دشتی) (محمد شہی)۔
- 1365- نواسگ / نواسہ: زہگ ۽ زہگ (مٹھا) (محمد شہی)۔
- 1366- نوشاتری: پونز ۽ وروکیں دانگ (دشتی) (محمد شہی)۔
- 1367- نوش / نغوش: ایر برگ، گلُم کنگ (مٹھا) (Rossi)۔
- 1368- نیاڑی: زالبول (مٹھا) (Bray)۔
- 1369- نیاز بند: پہ چے ۽ ورگ ۽ واہگ دار (دشتی) (محمد شہی)۔
- 1370- نیٹ: آسر ۽ پدا، گدسر ۽ (مٹھا) (عزیز: 2)۔
- 1371- نیخ / نیک: خون ۽ عوض ۽ دانگیں جنک کہ اڑاند ۽ گیشینگ ۽ رواجے
- (Mayer:212)۔
- 1372- نیزگار: بے زر، غریب، ناتوان (Mayer:141) (اشیر)۔
- 1373- نیست: دست ہو رک، نہ بونگ، بیگواہ، مرگ (Barker II:526) (اشیر)

- 1374- نیش: دیمء چار دنتانانی کششء دنتان (دہانی) (Bray)۔
- 1375- نیم سہری: نیم سہرء درد (ہاشمی) (اثیر)۔
- 1376- نیمون: بہانہ، سبب (Barker II:526) (اثیر)۔
- 1377- واٹوڑ: آہء زنگ، گارء پریات (دشتی) (محمد شہی)۔
- 1378- واجہ/خواجہ: مزنیں مردم، جوانیں سر، واہنند (ہاشمی) (Bray)۔
- 1379- وادہ: مرک، اجل، قول، ساعت (مٹھا)۔
- 1380- وار/خوار: وخت، جار، گیگ، خواریں مردم (ہاشمی) (Bray)۔
- 1381- وارخطا: بے گیگ، ترسء لرز (دشتی) (محمد شہی)۔
- 1382- وارداشت: برداشت، گیگ (یعنی: 54)۔
- 1383- واردم: ہر وار، ہر ساعتء، واردار (دشتی) (عزیز: 45)۔
- 1384- وارووطہ: یکےء پدومیء وار (دشتی) (محمد شہی)۔
- 1385- واروسار: گیگ کنگ، سار کنگ، گیگ ءوش بونگ (دشتی)۔
- 1386- واڑکی: کستی، ساڑء ریس داروک (دشتی)۔
- 1387- واستو/خواستو: چیریں رازےء پد رکنگ، منگ، دلمانگ (دشتی)۔
- 1388- واستی/خواستی: واست کنوک، لوٹوک (ہاشمی) (Bray)۔
- 1389- واک: جوازت، توان، طاقت، سیک (ہاشمی) (محمد شہی)۔
- 1390- وام: پور، بدل، قرض (ہاشمی) (Bray)۔
- 1391- وام دار: قرض دار، پور دار (مٹھا) (Bray)۔
- 1392- وانداکائی: فارغ (مٹھا) (عزیز: آبادی)۔
- 1393- وانڈہ: بے گس (دشتی) (Bray)۔
- 1394- وانگ: بانگو، جیران، ہبکہ (مٹھا)۔
- 1395- وانگ/خواننگ: کتاب وانگ، وانگ جاہء وانگ (ہاشمی) (Bray)۔
- 1396- واننگ/خوانندہ: وانوک، زانت کار، علم ء زانت ء زانگ (دشتی) (محمد شہی)۔

- 1397- واوزنگ : گریوگ ۽ پوپاڙ (Barker II:587)۔
- 1398- واہو: گوانگ، کوکار، کوک (مٹھا) (محمدشہی)۔
- 1399- وایگ/واپہ : پروا، خیال، پار، واہگ (Barker II:587)۔
- 1400- ونگ/ونگ : حاصل کنگ، نپ زورگ، ریزءتاب دیگ (دشتی) (محمدشہی)۔
- 1401- وؤ: دلرخ، بیزار (دشتی) (Bray)۔
- 1402- ووی: پیدا، دراء، پاشک، سہرا (ہاشمی) (Bray)۔
- 1403- وؤ: اژنگ، فریب (دشتی) (عزیز: 243)
- 1404- وؤوی: رشوت، موک، لنگ (مٹھا) (Bray)۔
- 1405- ورناء: بالگین بچ (Bray (Elfenbein))۔
- 1406- ورندي: پٽو، جواب، ولدی (دشتی) (Bray)۔
- 1407- وژگ /وژنگ : دوست بونگ، وش آہگ (ہاشمی) (Bray)۔
- 1408- وؤس: تاگت، قوت، واک، ہاٹی (Barker II:589) (Bray)۔
- 1409- وسلہ: ننگ ۽ نیام سرءنریں بہر (عطا 1968: 45)
- (براہوئی 1978: 48)۔
- 1410- وش/خوش : راضی، گل، مراد، شیرکن، شرتام، جوڑ، دراہ (ہاشمی) (Bray)۔
- 1411- وشامد/خوشامد: حال ۽ احوال، وش آتک، اژزخواہی (دشتی) (محمدشہی)۔
- 1412- وش ہونک/خوش خونک: دشی وش ۽، خواہ خواہ (دشتی) (محمدشہی)۔
- 1413- وغر۽ کنگ/ناکشنگ: خوارکنگ (دشتی) (عزیز آبادی)۔
- 1414- وک جنگ/خلنگ: پریات کنگ، کچک ۽ ونگ (دشتی) (محمدشہی)۔
- 1415- ولان : خوار، درپہ در (دشتی)۔
- 1416- ولد: زانت کار، بلد (دشتی) (محمدشہی)۔
- 1417- ولدی : پٽو، جواب، ورندي (مٹھا) (محمدشہی)۔

- 1418- ولندو: عزت، شرف (دشتی)۔
- 1419- ولے: بلے، لیکن، ہو، مگر (مٹھا) (Bray)۔
- 1420- وٹھی: زردگ (دشتی)۔
- 1421- وسواس: بے بُنیں خیال (دشتی)۔
- 1422- وہی: عمر، سن، کوہنیں دپتر (Barker, II, 587)
- (Minchin, I, 1986:187)۔
- 1423- ویر: گڑھی، ججال، بدل، بیر (دشتی) (عزیز آبادی)۔
- 1424- ویری: دشمن، حونی، ہمانی سرا کہ خون پرانت (Mayer:62) (Bray)
- 1425- ویڑو/ویڑو: ہلک، دوار، کیلین کہول ۽ جاہ منند (دشتی) (محمد شہی)۔
- 1426- ویل: سکی، ججال، اڑاند (مٹھا) (Bray)۔
- 1427- ہاٹی: توان، سیک (دشتی) (عزیز آبادی)۔
- 1428- ہاسکار: پزانت (دشتی) (Bray)۔
- 1429- ہبکھ: حیران، ہجکھ (دشتی) (عزیز آبادی)۔
- 1430- ہپتا: حیران، دل تپر کہ (دشتی) (براہوئی 1978:317)۔
- 1431- ہپتو/ہفتو: ہپتھی ماہ ۽ ودی بوو کیں زہگ (دشتی) (عزیز آبادی)۔
- 1432- ہپوک: مرد ۽ دومی جن اولی جن ۽ ہپوک انت (دہانی) (Bray)۔
- 1433- ہٹکی: پاد ۽ گد سری بہر، چچ ۽ پشت ۽ رگ (ہاشمی)۔
- 1434- ہنج: اومیت کنگ، دل ۽ بندگ (پہوال) (محمد شہی)۔
- 1435- ہجکھ: حیران، ہبکھ (دشتی) (عزیز آبادی)۔
- 1436- ہجگ: نندگ نندگ ۽ ناگت ۽ شہ ٹرس ۽ سٹگ (دشتی)
- (براہوئی 1978:66)۔
- 1437- ہچانگ/ہچانہ: چشگ (دشتی) (Bray)۔

- 1438- ہڈ: بدن ۽ ڏوڏ ۽ محکمیں اندام، مہنتل، نوان، نسب (پہوال) (Rossi)
- 1439- ہڈ حرام: کم اصل، بے حیا (دشتی)۔
- 1440- ہڈ گیر: مکم دیوک (پہوال)۔
- 1441- ہڈی: نکت ۽ کش ۽ ہڈانی ناجوڑی (دشتی) (Bray)۔
- 1442- ہرط: گژن، ہرط کبی (دشتی) (Bray)۔
- 1443- ہرط: آشگور (دشتی) (Bray)۔
- 1444- ہرط و ہپ: سکین حرص (دشتی) (عزیز آبادی)۔
- 1445- ہرط: ترس، ارز، لرز (دشتی) (محمد شہی)۔
- 1446- ہرگار: ہستی مند، بھا گیا، زردار (پہوال) (محمد شہی)۔
- 1447- ہرم / خزیم: قانودی وارث، نزیئیکس سیال (دبانی) (Bray)۔
- 1448- ہرٹش / خُش: مرد ۽ گوش ۽ چمانی نیامی بہر، اشتر ۽ جو کینگ ۽ توار (باشمی) (Bray)
- 1449- ہنگ / پکنگ: ہرٹیسلگ (پہوال) (Rossi)۔
- 1450- ہنگل: دژمن ۽ ہنگل تانکہ آہوتی تا یگ ۽ بہ بیت، کوکار (دشتی) (Bray)
- 1451- ہنکی: غر ۽ جہل ۽ کڈ (دشتی)۔
- 1452- ہلاک: مونجا، دم بروک، ژند (مٹھا) (Bray)۔
- 1453- ہلامور: جگا ۽ کوکار (پہوال) (عزیز آبادی)۔
- 1454- ہلاہوش: بے وت، بے تاہیر (پہوال) (محمد شہی)۔
- 1455- ہلک / خلک: لوگی، میتگ (پہوال) (محمد شہی)۔
- 1456- ہلکت ۽ دلکت: سرگردان، درپہ درگردگ (پہوال)۔
- 1457- ہلمہ: اُرش، بیڑ آرگ، جُلُو (مٹھا) (Bray)۔
- 1458- ہلہ: اشتاف کنگ ۽ خاطر اگوش انت، بلے، ہو، چوش نہ (دشتی) (Bray)
- 1459- ہمسبل: سنگت، ہمراہ، دوست (پہوال) (Bray)۔

- 1460۔ ہم جرات : دو براسانی جن کیے دومی ہجرات انت (پہوال) (محمد شہی)۔
- 1461۔ ہم دامات / زامات : دو گہارانی مرد کیے دومی ہم دامات انت (بلوچ 182:2013)
- (محمد شہی)۔
- 1462۔ ہمراہ : یکلیں راہ سگت (دشتی) (محمد شہی)۔
- 1463۔ ہم زرات : ہم عمر، ہم سر (باشی)۔
- 1464۔ ہم سایہ : پدریں ٹمن علاقہ جاہ مند بونگ، ہم پیل
(Minchin ,I, 1986:190)۔
- 1465۔ ہم سر : ہم عمر، ہم زرات، ہم سند (باشی) (Bray)۔
- 1466۔ ہو : اچش، بلے، ہان، جی (دشتی) (Bray)۔
- 1467۔ ہو : شہ لالچ سبب ہریچی واہگ، جو فہ گواچی (دشتی)
(براہوئی 262:1978)۔
- 1468۔ ہوار : یکجا، ہور، لوڑ، ہوار سوار (باشی) (Rossi)۔
- 1469۔ ہوائی : خانانی وخت عدالتی سنگے، گواتی، ہوئی (دشتی)
(Minchin ,I, 1986:179)۔
- 1470۔ ہوڑ : تیوگیں بدن ہر تیں دانگ در آگ (دشتی)۔
- 1471۔ ہوڑت / خورت بند : دست و پادے مچ (Bray)۔
- 1472۔ ہوڑو : بے عزتی ہٹل، لوکار، تور (دشتی) (Bray)۔
- 1473۔ ہوکا : ڈاہ تالان بونگ (دشتی) (Bray)۔
- 1474۔ ہول : ترس، دل و پاپار (دشتی) (محمد شہی)۔
- 1475۔ ہوول : ٹنگ و پنگ (گچی: 187)۔
- 1476۔ ہوولگی : ترس و لرز، اشتافی (پہوال) (براہوئی 262:1978)۔
- 1477۔ ہیچنگ / ہیچنگ : اناگت و بیچ لرزگ (Bray)۔

- 1478- - ھید/خنید: گرم ۽ سبب ۽ شہ بدن ۽ در آتکلیس آپ (مٹھا) (Bray)۔
- 1479- - خیر: وٹی، دراہی، ایمین، ایسمنین جاو (باشی) (Bray)۔
- 1480- - ھیر/خیر ۽ مہر: خیر خیریت، وطن ۽ تہا ایمنی ۽ مہر تالان بات (مٹھا)۔
- 1481- - ھیرگ/ھیرہ: اُرش، ھلمہ (دستی) (Bray)۔
- 1482- - ھیل: زانت کاری، عادت (دستی) (Bray)۔
- 1483- - ھیل: اوست، اومیت (مٹھا) (Bray)۔
- 1484- - ھیلک: ھیل بروک (مٹھا) (محمد شہی)۔
- 1485- - ھینار: ٲنگ، ٲٹی (باشی) (محمد شہی)۔
- 1486- - یات: ترانگ، تہنتال، یات گیری، گیر (Barker II:593) (Bray)
- 1487- - یار: دوست، ھمبل، سنگت، بیل (Barker II:593) (Bray)۔
- 1488- - یاگی/یاغی: سرکش، گھگیر (مٹھا) (Bray)۔
- 1489- - یکت ترمہ: بارہ بند ۽ رُز (دستی)۔
- 1490- - یلہ چڑ: یلہ گرد، یلہی (دستی) (محمد شہی)۔
- 1491- - یلہ گرد: یلہ چڑ، یلہی (دستی)۔
- 1492- - یلہی: یلہ چڑ، یلہ گرد (دستی) (براہوئی 1978:320)۔

(ب) ... سماجیات ...

لَسّ دود، تائیت ء پال، فطرت ء ڈٹیں شے۔

- ب1- آپنی: بانورء وسالونک ء کوہنیں پوشاک (دستی) (Bray)۔
- ب2- آدینک: شپ ء آدینک نہ چارگ ء شرک (براہوئی 36:1978)۔
- ب3- آڑتی: عاروس ء وردنی حرج ء درج (Barker, II:407) (Bray)
- ب4- آس آف: ڈوہ دارء ماں آس ء آپ ء چکاس (دستی) (شاہوئی 18:2010)
- ب5- اسرار: جین یا نادیسٹ ء اثر (دستی)۔
- ب6- اشتر: ہر روپی کاراں بے مزد ء گمک (عطا 17:1968)
- (شاہوئی 17:2010)۔
- ب7- اُگدہ، اُدہ: شہ ناجوڑی ء رکت ء دم، ذمہ اری (دستی) (Bray)۔
- ب8- اللڈیر: عاروس ء رنڈومب ء آرت ء گلہ ء بہر (دستی) (Bray)۔
- ب9- اوکاڑی: پشانک ء علاج ء خاطر اگور ء بندگی مورگے (دستی) (محمد شہی)۔
- ب10- اوکڑ: سانگ ء رضامندی گروک (دستی)۔
- ب11- اوگانی: احوال ء گونڈ گوشگ، اوگانی زبان، اوگانی زر (پہوال)
- (براہوئی 263:1978)۔
- ب12- اولانگ / اولانک: شہ چپی بے ء سراجنگ، سید ء اولانک روحانی علاقے (مٹھا)
- (Bray)
- ب13- اول شام: مرک ء اولی شپ ء خیرات (عطا 21:1968)
- (براہوئی 17:1978)۔
- ب14- اولی عنید: شہ مرک ء رندا اولی عنید (دستی) (براہوئی 17:1978)۔
- ب15- باجی، بانجی: شہ پکت انگلیں وردناں ہمسایگانہ بہر (دستی) (شاہوئی 6:2010)
- ب16- بادشاہ: سالونک، عاروسی نیں بچکت (دستی) (Bray)۔
- ب17- باہوٹ: کسے ء پناہ ء آیوک (عطا 14:1968) (Bray)۔
- ب18- بچار: سالونک ء مالی گمک (دستی) (براہوئی 11:1978)۔

- ب19۔ بجاری: پے بجارء دانگلیں زر یا جنس (دشتی) (براہوئی 12:1978)۔
- ب20۔ بڑ: یاحسینی ء ماہ ء دہمی روج ء خیرات، ڈل (Barker, II, 429)۔
- ب21۔ بلا: جن، دیو، سکی، مُصیبت، ہُشار (دشتی) (Bray)۔
- ب22۔ بگک/ بلہ: زالبولیں جن (پہوال) (براہوئی 37:1978)۔
- ب23۔ بیلل: ہمائی کہ زبان اڑیت، مرک ء نشانی کہ زبان پُرشیت (محمد شہی)۔
- ب24۔ بند: تانیت، دم کرتگیں دسک (Elfenbein)، (Bray)۔
- ب25۔ بنگلو: دُڑء را دُزی ء مال ء و اترنگک ء عوض ء دیوکیں زر (دشتی) (براہوئی 277:1978)۔
- ب26۔ بو انتو، بو سانٹو: واب ء درگت ء دم ء گرانی (دشتی) (براہوئی 37:1978)۔
- ب27۔ بو پا: غیب ء گپاں زانوک، پیش گوشی کنوک (دشتی) (براہوئی 276:1978)
- ب28۔ بی بی دتی: زالبولانی مینتے ء پورا بونگ ء خیرات (عطا 38:1968) (براہوئی 31:1978)۔
- ب29۔ بے نام: تاوان باریں چینیانی نام نہ گرگ ء شرک (دشتی)۔
- ب30۔ پاتار: ماتم ء کونٹ ء نندگ (میٹھا) (عزیز: 207)۔
- ب31۔ پاٹو: سالونک ء بانور ء سردر نز انگلیں دان (گلہ، برنج، زُرت) (دشتی) (براہوئی 12:1978)۔
- ب32۔ پاد بوج، پائے وازی: سانگ ء رند زاماس ء دعوت (دشتی) (براہوئی 15:1978)۔
- ب33۔ پادی: ہمائنگک کہ نوکی پاداں اوشتیت (میٹھا) (محمد شہی)۔
- ب34۔ پاس: شپ ء درگت ء ننگ ء شیرچگ ء وہد، پھر، (دشتی) (براہوئی 44:1978)
- ب35۔ پاشی جٹام: عاروس ء اولی شپ ء جٹام لوجگ ء رسم (دشتی) (براہوئی 12:1978)
- ب36۔ پال: آوکیں وہد ء حالال زانگ ء زانت (پہوال) (محمد شہی)۔
- ب37۔ پتر: مردینانی تاں سے روج ء ماتن ء نندگ (عطا 21:1968) (محمد شہی)

- ب38۔ پتہ بند : کنگ ۽ دستاں ماں سینگ ۽ بندگی گد (عطا 44:1968)۔
- ب39۔ پٹلی گردینگ / ہر سیفنگ : پہ بدیں نظر ۽ پروشگ ۽ پٹلی سوچگ (دشتی)
(براہوئی 33:1978)۔
- ب40۔ پٹولہ : پہ مرادانی حاصل کنگ ۽ پیر ۽ قبر ۽ درچک ۽ سراپچ ۽ ریٹ (پٹولہ) بندگ،
عاروس ۽ شادہ ۽ چچ ۽ کھرا نی (پٹولہ) تہا شکر بندگ (دشتی) (محمد شہی)۔
- ب41۔ پٹچ بڑی : بانور ۽ پوشاکانی در ۽ دوچ (دشتی) (براہوئی 12:1978)۔
- ب42۔ پٹچی پال : پٹچے تل ۽ ہفت دار پتا یگ ۽ پال کٹشگ (دشتی)۔
- ب43۔ پدین، پدگیر، پیراٹو : ڈوہ دار ۽ پادرداں زانوک (دشتی) (اشر)۔
- ب44۔ پدگام : مسافر ۽ پداتوار نہ کنگ (براہوئی 34:1978)۔
- ب45۔ پدگ / پدہ پال : شہ بردست ۽ پال کٹشگ (عطا 35:1968) (براہوئی 29:1978)
- ب46۔ پدگ بین : شہ بردست ۽ پال کٹشوک (عطا 35:1968) (براہوئی 29:1978)
- ب47۔ پدماں پد : یکے ۽ رنددوی (دشتی)۔
- ب48۔ پدی دیدار : مردگ ۽ گڈی دیدار (دشتی) (محمد شہی)۔
- ب49۔ پڑس / پڑوس : گوں مردگ ۽ وارشاں اُرزخواہی پڑر کنگ (عطا 20:1968)
(براہوئی 18:1978)۔
- ب50۔ پڑسی : پتر ۽ حرچانی خاطر امالی کنگ (دشتی) (براہوئی 18:1978)۔
- ب51۔ پڑی : شتر رنگیں جن (دشتی) (Bray)۔
- ب52۔ پڑی / پلسی : اڑاند ۽ گیشینوک، نیام کپوک، خیر خواہ (مٹھا) (Bray)۔
- ب53۔ پٹو : مردینانی سوگی چچ گورا کنگ (Bray)۔
- ب54۔ پٹو بند : جنگ ۽ دعویٰ ۽ کسے ۽ پلہ مرزی (دشتی)۔
- ب55۔ پیٹک : کنگ ۽ داگلیں سوگات (دشتی) (محمد شہی)۔
- ب56۔ پیرک / پیرہ : مردیں جن (دشتی) (براہوئی 37:1978)۔
- ب57۔ پیدہ ۽ توشہ : پیش گوشہ ۽ راست بونگ (محمد شہی)۔

- ب58- تان: مُردگ ء سراجا درے تالان کنگ (دشتی) (براہوئی: 18: 1978)
- ب59- مٹہ: پُرس ء پتیر (عطا: 21: 1968) (اثیر)۔
- ب60- تیخ: ننگ ء دز بندانی تہا بندگ (عطا: 44: 1968) (براہوئی: 44: 1978)
- ب61- تن شود: مُردگ ء شودگ ء جاہ (دشتی) (براہوئی: 18: 1978)۔
- ب62- ٹو لک: ننگ ء چیر ء تالان کنگی رلی (دشتی)۔
- ب63- تیر بند: تیر ء بے اثر کنگ ء تائیت (عطا: 36: 1968) (براہوئی: 27: 1978)
- ب64- تیغ بند: تیغ ء د ک ء بے اثر کنگ ء تائیت (عطا: 36: 1968) (براہوئی: 27: 1978)۔
- ب65- ٹک: نظر ء بے اثر کنگ ء خاطر از بگ ء پیشانی ء جستگیں سیائیں ٹک (مٹھا) (اثیر)
- ب66- ٹک: شہ مال ء اولاکاں ملا یاسید ء سالینہ بہر (مٹھا) (Bray)۔
- ب67- ٹک نظر: ہائی کہ نظر لگیت (محمد شہی)۔
- ب68- جاؤ: دل ء کشتو کیں جن (دشتی) (اثیر)۔
- ب69- جاؤو: سحر، دم ء تائیت ء وسیلہ ء مراد حاصل کنگ (دشتی) (اثیر)۔
- ب70- جانی: بانور ء دز گوہار کہ عاروس ء شادہ ء روچاں آئی ہمراہ بیت (دشتی) (براہوئی: 12: 1978)۔
- ب71- چتائی: دُوری ء چتائی ء تائیت (دشتی) (براہوئی: 27: 1978)۔
- ب72- جَلَب: شہ سالونک ء نیمگ ء دانگیں بڑ ء میش (دشتی) (براہوئی: 12: 1978)
- ب73- جُلونٹ: گوانزگ، پینگو، زہگ ء داب جاہ، جُلونٹیں چم، چم جہل (مٹھا) (اثیر)
- ب74- جَن: سالونک ء ہمراہ داری کنوکیں مردم (دشتی) (اثیر)۔
- ب75- جَن: بلا، دیو، ساہگ، شر (دشتی) (Bray)۔
- ب76- جند: ننگ ء سر ء مود کہ دانی ساہگ مہ بنت، دراحیں مُود (دشتی) (براہوئی: 44: 1978)۔

- ب77- جنڈ ساہی: ننگ ۽ موداں سا ہگ ۽ دود ۽ خیرات (عطا 24:1968)
- ب78- چاف چُف: ملا یاسید ۽ دم ۽ دود (مٹھا) (محمد شہی)۔
- ب79- چٹ: گد ۽ چلو کہ سانگ ۽ رند سانگی نیں جنک ۽ دیگ بیت (دستی)۔
- ب80- چُر مُٹ: زالبولانی گول گُشان ۽ دپ ۽ دیم ۽ چیر دیگ (عطا 23:1968)۔
- ب81- چُر و بند: ڈوہدار ۽ مس ۽ بند کنگ ۽ تائیت (دستی)۔
- ب82- چَر پ چَر پ: آپ ۽ تہاروگ ۽ توار (مٹھا) (اثیر)۔
- ب83- چَر پ چَر پ: بدلی، سانگ ۽ بدل ۽ سانگ (براہوئی 12:1978)۔
- ب84- چَکی: زہگ ۽ ودی بونگ ۽ وٹی ۽ شیر کنیں سوگات (دستی) (اثیر)۔
- ب85- چَلو ی: جلب ۽ بزیامیش کہ عاروس ۽ رندسا لونک ۽ بانور ۽ دعوت انت، ریش ۽ پتا ہگ (دستی) (براہوئی 12:1978)۔
- ب86- چَلگ / چَلہ: زہگ ۽ ودی بونگ ۽ او لی چل روج کہ چُک ۽ چُک مات ہر دوناپاک اُشمار بنت (دستی) (براہوئی 45:1978)۔
- ب87- چَلگی / چَلہ ی: چُک مات بونگ ۽ سری چل روج (دستی) (براہوئی 44:1978)
- ب88- چَلہ بند: چَلگی نیں زالبول ۽ رک ۽ تائیت (دستی) (براہوئی 27:1978)
- ب89- چَلہ بوئی: ننگ ۽ ودی بونگ ۽ شیر کنیں سوگات (دستی) (براہوئی 45:1978)
- ب90- چَنڈ و، چَنڈو: نادراہی ۽ جوان کنگ ۽ خاطر از ہگ ۽ یکت چتے نمرگ ۽ یکت دستے حٹام کنگ ۽ رسم (دستی) (براہوئی 41:1978)۔
- ب91- چَنک: شہ جوہان ۽ داناں غریبانی بہر (شاہوانی 7:2010)۔
- ب92- چوٹ ۽ / نابند: سرجمیں حوال (عطا 9:1968) (محمد شہی)۔
- ب93- چیٹ ۽ ماٹو: عاروس ۽ روج ۽ بانور ۽ سرگواپی ۽ چیٹ مٹگ ۽ رسم (شاہوانی 104:2010)
- ب94- چیلک ڈک: نظر ۽ پروشگ ۽ وڑے (عطا 33:1968)۔
- ب95- حٹام: جنڈ ساہی ۽ وٹی ۽ حٹام رجینگ ۽ رسم (براہوئی 44:1978)

- ب96- حٹام بندی : حٹام لوجگ ۽ رسم (دشتی) (محمد شہی)۔
- ب97- حوالہ : چے جبر، سرگوست یا کہ سفر ۽ سرجمیں حال (عطا: 9: 1968) (Bray)
- ب98- خون/خون : کسے ۽ کُشگ، کسے ۽ کُشگ ۽ تاوان (مٹھا) (محمد شہی)۔
- ب99- ختمہ : مُردگ ۽ خاطر اقرآن وانی (دشتی) (براہوئی: 18: 1978)۔
- ب100- دان ڈلی : عاروس ۽ خاطر ۽ گلہ دُرُشگ ۽ رسم (دشتی)۔
- ب101- دانئی : چُک مات کنا نینوکیں زالبول، بُلگ (دشتی) (اشر)۔
- ب102- دَپ/باہ بند : زُبان بندی ۽ تائیت (عطا: 36: 1968) (براہوئی: 27: 1978)
- ب103- دراج بند : دز بند ۽ دراحیں پٹی (عطا: 44: 1968)۔
- ب104- درگی : شہ سالونک ۽ نیمگ ۽ ماں کلہ ۽ پُزگ ۽ زَر (عطا: 31: 1968)۔
- ب105- درنگ بُر : چُک مات ۽ درد ۽ کم کنگ ۽ تائیت (عطا: 35: 1968)۔
- ب106- دُرنگی : آہن یادار ۽ پیل کہ آئی توک ۽ ننگ ۽ واپینگ بیت (عطا: 45: 1968) (براہوئی: 45: 1978)۔
- ب107- دروت : زالبولانی وتی مسافرین سیالانی دستان دروت گرگ، چُگلگ (پہوال) (براہوئی: 24: 1978)۔
- ب108- دروتی : شہ زاماس ۽ نیمگ ۽ وٹو ۽ داتگیں زَر (دشتی) (Bray)۔
- ب109- دروہڑ : لاپ پڑوی ۽ سری ماہ (دشتی) (براہوئی: 45: 1978)۔
- ب110- دروہی : پال کُشگ ۽ درگت ۽ سوگند دیگ (مٹھا) (Bray)۔
- ب111- دز بند : ننگ ۽ دست ۽ پاداں بندگی پُچ (عطا: 45: 1968) (براہوئی: 45: 1978)۔
- ب112- دز نماز : پہ نماز ۽ اندامانی شودگ، وضو (دشتی) (Bray)۔
- ب113- دُڑی حٹام : عاروس ۽ شادہ ۽ بنداتی رسم (دشتی) (Bray)۔
- ب114- دست/دو بُرزا : مُردگ ۽ خاطر افا تھ وانی (دشتی) (براہوئی: 18: 1978)۔

- ب115۔ دست بند : بانور ۽ ڇٿام لوجگ ۽ وٽي دستان ٽچ نه کنگ ۽ رسم تا نڪه آسرا زرد يگ مه بيت (دشتي)۔
- ب116۔ دست ۽ پال / ڏونا پال : دست ۽ ليرڪا ني مطلب ۽ معنا (براهوئي 29: 1978)۔
- ب117۔ دشتي : همانڪ که دستان زورگ بوت کنت (باشي) (محمد شهي)۔
- ب118۔ ڊسمسار : تهارمه ۽ زموش کنگ (دشتي) (Bray)۔
- ب119۔ دنتان پروشي : شيري دنتاناي پروشگ ۽ عمر (براهوئي 45: 1978)۔
- ب120۔ دنتان رودي : ننگ ۽ دنتان رديگ ۽ عمر (براهوئي 45: 1978)۔
- ب121۔ دوو : رسم، ربيدگ، رپبند (باشي) (Bray)۔
- ب122۔ ڏودي، ڏودني : شه بن دانگيس تانيت ۽ ڏوت ۽ روحاني علاج (دشتي) (براهوئي 27: 1978)۔
- ب123۔ ڊيم حوني : عاروس ۽ سبي روج ۽ ميشه کنگ ۽ ميش ۽ پيشاني ۽ حونگ کنگ (شاهوئي 61: 2010)۔
- ب124۔ ڊيم/مون ڊيداري : بانور يانوک ودي بوگيس زهگ ۽ ڊيدار ۽ زرد (دشتي) (براهوئي 13: 1978)
- ب125۔ ڊيو : ڇٿن، بلا (Elfenbein Bray)۔
- ب126۔ ڏاج : ڏوم، پرداج، بانور ۽ گڏو ٽچ ۽ زران (دشتي) (براهوئي 13: 1978)
- ب127۔ ڏاه : ماں جنگ ۽ کسه ۽ مرگ يايئي بونگ ۽ حال (عطا 15: 1968)
- (عزيز: 23)۔
- ب128۔ ڏاهي : ماں جنگ ۽ کسه ۽ مرگ يايئي بونگ ۽ حال ۽ آروک (عطا 15: 1968)
- ب129۔ ڏري : کله، بانور ۽ ننگي جاه (مٽها) (اثير)۔
- ب130۔ ڏگار / ڏغار پال : الله، نبی ۽ شيطان ۽ نام ۽ ڏگار ۽ ليک کنگ ۽ پال (براهوئي 29: 1978)
- ب131۔ ڏوم ڏوم : ڏهل ۽ توار (دشتي) (براهوئي 122: 1978)۔
- ب132۔ ڏوک : سالونڪ ۽ بانور ۽ پيشاني ۽ ڏوک ديگ ۽ رسم (براهوئي 13: 1978)
- ب133۔ ڏه نشان، ڏه چيده : جنگ ۽ خطر ۽ درگت ۽ هر ٿمن ۽ وٽي خاصين نشان (عطا 16: 1968)

- ب134- ڈہی: ڈاہ دیوک (دشتی)۔
- ب135- ڈیلا: زَرشان، سرگشت، سالونک یا بانور ۽ سرءِ ندر کر تگیں زَر (دشتی)۔
- ب136- زربالو: رسال ۽ خاطر اړوکیں مردم (دشتی) (براهوئی 13: 1978)۔
- ب137- ربیدگ/ربیده: دود، رسم، دستور (باشمی) (اشیر)۔
- ب138- زرسال: سانگ لوئگ ۽ خاطر اچنک ۽ گس ۽ زروگ (دشتی) (براهوئی 13: 1978)۔
- ب139- زرت: شہ بدیں اروہاں زرتکینگ ۽ خاطر + ۽ نشان جنگ، بند ۽ زرتگیں ڈہیہ، دیسپانی (دشتی) (براهوئی 13: 1978)۔
- ب140- رواج: راہ کپتگیں دستور، مردم ۽ روگ ۽ ڈول (باشمی) (Bray)۔
- ب141- روچک/روچہ: شہ سحر ۽ تاں روکیت ۽ تہی نہ ورگ (باشمی) (Bray)۔
- ب142- روچہ بوج: روچک ۽ بوجگ ۽ وردن ورگ، دپ بوج (شاهوئی 55: 2010)
- ب143- زَرشان: نامداریں مردمانی مز ۽ سر اَر زریاطلاہ ۽ کلر چٹ دیگ، سالونک ۽ سر اندر کر تگیں زَر (دشتی) (براهوئی 19: 1978)۔
- ب144- زلپ لائچ: زُلپانی لائچک کہ جنوزانی ۽ نشان انت (عطا 21: 1968)۔
- ب145- زیارت: حج ۽ پیری ادیرگاں گندگ ۽ روگ ۽ دعا لوئگ، گندگ (باشمی) (Bray)
- ب146- سانگ: عاروس ۽ بنداتی رسم (پہوال) (اشیر)۔
- ب147- سانگ بند: سانگ ۽ سیالی ۽ گوں ہم گر بچ (دشتی) (براهوئی 52: 1978)۔
- ب148- ساگی: ہمائی کہ سانگ بونگ (دشتی) (براهوئی 52: 1978)۔
- ب149- ساہ کندن: گڈ می نپس (دشتی) (محمد شہی)۔
- ب150- ساہگ/سہا: مردم ۽ سرا جن ۽ ساہگ ۽ کپک، شتر، شہ روشنائی ۽ سوب ۽ کپتگیں تہاریں نشان (باشمی) (Bray)۔
- ب151- سٹل: پیر ۽ ادیرگ ۽ مال ۽ اولاک ۽ خیرات، کوش جاہی (دشتی) (براهوئی 299: 1978)۔

- ب152۔ سٹی بند : چُک مات بونگ ء درد ء اثر ء کم کنگ ء بند ء تائیت (دشتی)
(براهوئی 1978:28)۔
- ب153۔ سحور : پیروچک دارگ ء شہ بانگواہ ء پیسوردن ورگ (ہاشمی) (Bray)
- ب154۔ سر تیج : ننگ ء سر ء گرد کنگ ء وڑے (عطا 1968:45)
(براهوئی 1978:45)۔
- ب155۔ سر شودی : سے روج ء ماتن ء رندز البولانی سر شودگ ء رسم (دشتی) (Bray)
- ب156۔ سر گڑد : عاروس ء درگت ء اُستا کاراں دا نگلیں داد (دشتی) (عطا 1968:18)
- ب157۔ سر گشت : شاہ ء مبار باقی زَر (عطا 1968:21) (Bray)۔
- ب158۔ سر گوپ : بانور ء مُوداں گوپوکیں زالبول (دشتی)۔
- ب159۔ سر گوری : مردگ ء قیر کنگ ء رند ء خیرات (دشتی) (Bray)۔
- ب160۔ سر مریز : بیگواہیں مردم ء دراکنگ ء تائیت (دشتی) (براهوئی 1978:28)
- ب161۔ سفر بند : شہ مسافر یء مکن کنگ ء تائیت (دشتی) (براهوئی 1978:28)
- ب162۔ سلوات : سُخت ء درگت ء دانگلیں سوگات (شاهوئی 2010:13)
(براهوئی 1978:46)۔
- ب163۔ سلواتی : سلوات ء سوگات (شاهوئی 2010:13) (براهوئی 1978:46)
- ب164۔ سمبر گ / سمبر ینگ : گوں سہت ء پوشاکاں سمبر ہنگ (دشتی) (شاهوئی 2010:61)
- ب165۔ سوگ : پیر مردگ ء غمزہ بونگ (ہاشمی) (Bray)۔
- ب166۔ سوگند / سوغند : مرادانی پورا بونگ ء خاطر اپیرانی نام ء پال کنگ، دروی
(عطا 1968:34) (براهوئی 1978:29)۔
- ب167۔ سے شام : مُردگ ء خاطر اسی شپ ء خیرات (عطا 1968:21)
- (براهوئی 1978:19)۔
- ب168۔ سے شنبہ : ہے روج ء مسافر ی، سر کوٹی ء جنکانی شہ سر شودی ء پھریز (دشتی)
(براهوئی 1978:35)۔

- ب169- سیاہ کار : مردینؔ زربول ؔ ناجائز تیں تعلق داری (عطا:24:1968) (Bray)
- ب170- سیرماد : ہمانی کہ مراد پورہ بوتگ انت (دشتی) (براہوئی:301:1978)۔
- ب171- سی سیر : زربولانی (سے سیر ؔ وزن ؔ آرت ؔ) نان ؔ خیرات (دشتی) (Bray)
- ب172- شاپ ؔ شپ : شپیانک جنگ ؔ توار (دشتی) (براہوئی:123:1978)۔
- ب173- شانزده : ماہ ؔ شانزدمی روج ؔ جینکائی سر نہ شودگ کہ پپساں شتر نہ بونگ ؔ شتر کے (دشتی) (شاہوانی:57:2010)۔
- ب174- شپ زندہ : کوبل ؔ خیرات ؔ رندشپ ؔ شادہؔ زربول ؔ زہگ گندی ؔ وٹی ؔ خیرات (دشتی) (براہوئی:46:1978)۔
- ب175- شتر : جنؔ خرابؔ گندگ (Barker, II: 528) (Rossi)۔
- ب176- شربت خوری : سانگ ؔ درگت ؔ شربت وارینگ ؔ رسم (دشتی) (براہوئی:14:1978)
- ب177- شترک وپال : وہمؔ پھریز (مٹھا) (محمد شہی)۔
- ب178- ششنگ / ششہ : ودی بونگ ؔ ششمی روج ؔ ٹنگ ؔ نام ایرکنگ ؔ رسم (عطا:24:1968) (براہوئی:46:1978)۔
- ب179- ششٹو : ششمی ماہ ؔ ودی بوتگیں زہگ (دشتی)۔
- ب180- ششہ بند : ششنگ ؔ روج ؔ ٹنگ ؔ خاطر ادم کرگیں بند (براہوئی:26:1978)
- ب181- ششمہ : ششمہ ؔ روج ؔ گوہارانی سر نہ شودگ کہ پہ براساں شتر نہ بونگ ؔ شتر کے (دشتی) (شاہوانی:57:2010)۔
- ب182- شنک : ندریگؔ خیرات ؔ پندر ؔ رگوں در چکانی شنکاں سے گشت ؔ جنگ ؔ دود (شاہوانی:59:2010) (Bray)۔
- ب183- شینگی : شادہ ؔ درگت ؔ داتگیں مہارباتی زڑ (دشتی) (براہوئی:14:1978)
- ب184- شوست : ششٹنگیں تائیت ؔ آپاں ورگ ؔ روحانی علاج (دشتی) (براہوئی:28:1978)۔
- ب185- شیر پتیلی : سانگ ؔ رندشہ زامات ؔ نیمگ ؔ وسو ؔ داتگیں زڑ (دشتی)۔

- ب186- شیر شگلی: نکاح ۽ رندسا لونک ۽ بانور ۽ شگلین شیر وارینگ ۽ رسم (دستی)
(براهوئی 14:1978)۔
- ب187- غُٹئی: دراج بند ۽ سمر ۽ دو تگلیں پُٹے، غُنڈُک، غُلُونٹ (دستی) (براهوئی 46:1978)
- ب188- غُلُونٹ: دراج بند ۽ سمر ۽ دو تگلیں پُٹے، غُنڈُک، غُٹئی (دستی) (براهوئی 46:1978)
- ب189- غُنڈُک: دراج بند ۽ سمر ۽ دو تگلیں پُٹے، غُلُونٹ، غُٹئی (دستی) (براهوئی 46:1978)
- ب190- کار خیر: عاروس یاسانگ ۽ رضا گرگ (دستی) (براهوئی 14:1978)۔
- ب191- کالحو: عاروس ۽ شادہ ۽ انتظام کنوک (دستی) (براهوئی 14:1978)۔
- ب192- کُپہ: مسیت ۽ گمڈ (مِٹھا) (Bray)۔
- ب193- کچاری: مجلس ۽ دیوان، ماہ ۽ ایشک ۽ آشک ۽ روشیں لیک (مِٹھا) (Bray)
- ب194- کفنی: تاں ششنگ ۽ ننگ ۽ بے آستونگیں جاگ (دستی)
(براهوئی 46:1978)۔
- ب195- کُلاغو: ننگ ۽ گو، کیل (دستی) (براهوئی 46:1978)۔
- ب196- کَلہ: عاروس ۽ روچاں پہ بانور ۽ ٹاہینتگیں جاہ (دستی) (براهوئی 14:1978)
- ب197- کوش جاہی: پیر ۽ ادیرگ ۽ کز ۽ خیراتی میثانی کوش جاہ (محمد شہی)۔
- ب198- کوشوئی: عاروس ۽ خرچ ۽ مال ۽ اولاک (دستی)۔
- ب199- کوہل: سفر ۽ ماہ ۽ بندات ۽ گلہ ۽ ماش ۽ بڑ (کوہل) ۽ خیرات (دستی) (Bray)
- ب200- کیگدی: شہ عاروس ۽ دروچ پیسیر پہ بانور ۽ کیگدی ۽ وشبو جوڑ کنگ ۽ رسم
(شاہوئی 101:2010)۔
- ب201- کیل: ننگ ۽ گو، کُلاغو (دستی) (براهوئی 46:1978)۔
- ب202- گام بڑی: زہگ ۽ نوکی گردگ (دستی) (براهوئی 47:1978)۔
- ب203- گُٹوئی: گُٹ مورگ، گُلو / غُلُو ۽ نا جوڑی ۽ شرننگی مورگ (عطا 38:1968)
(براهوئی 35:1978)۔

- ب204- گد : وُج یا عاروس ءوٹھی ءتر یک سیالیں زالبولان گشاں دیگ (دستی)
(براهوئی 15:1978)۔
- ب205- گد بڑی : بانور ء عاروس ء گد ء پُچانی دَر ءو دوج ء رسم (دستی) (براهوئی 15:1978)
- ب206- گرمانہ : چک مات ء ووردن (دستی) (براهوئی 47:1978)۔
- ب207- گوشودی : گد شودی ء خاصیں روچ (شاہوانی 58:2010)۔
- ب208- گندی : عاروس ء وشبواں سا ہگ ء جوڑ کنگ ء رسم (شاہوانی 102:2010)۔
- ب209- گوانک : مردے ء بزرگے ء سمر اوشنگ ء سمر جمیں حالاں پہ گوانک گوشگ (دستی)
- ب210- کب : بانور ء وارثاں دا نگیں زَر۔ (Barker, II:502)
(براهوئی 15:1978)۔
- ب211- کتا : ننگ ء بندو کیں گد، تنج، بندوک (عطا 44:1968)۔
(براهوئی 47:1978)۔
- ب212- کلو : منشت ء پورا بُوگ ء پیر ء ادیرگ ء بیرک مک کنگ، کیس بچ۔
(دستی) (Bray)۔
- ب213- مازگ / مازہ : پڑی دسک ء وسیلہ ء کارے ء بونگ یا نہ بونگ ء پیش گوشی ء پال
(عطا 34:1968) (محمد شہی)۔
- ب214- مال : عاروس ء خرچ ء درچ، ساہدار ء اولاک۔ (غوث: 28) (محمد شہی)۔
- ب215- ماندگ / ماندہ : حوال ء گونڈ گیریں در شُم (دستی) (اشیر)۔
- ب216- مرمر : مہر ء درگت ء ماس ء گوراں مر مر ء جاو۔ (عطا 46:1968)۔
- ب217- مریبی : دوست ء دُژمن کنگ ء خاطر امریبی ء سنگ ء مُشتنگیں آپاں دارینگ
(عطا 37:1968)۔
- ب218- مُردہ شیر : ننگے ء مرک ء رند مات ء حمل (دستی) (براهوئی 47:1978)۔

- ب219۔ مستاگر: مستاگی ء دادگروک (عطا: 18: 1968) (اشر)۔
- ب220۔ مستاگی: وٹئیں حالے ء آروک ء داد (عطا: 18: 1968) (Bray)۔
- ب221۔ منشت: مُراد ء پورا بونگ ء خیرات ء شادہ (Barker, II: 511)
- (شاہوانی: 58: 2010)۔
- ب222۔ مودگ/مودہ: مرک ء سراماتی نین لچہ۔ (Barker, II: 517) (اشر)۔
- ب223۔ موم آسن: دژمن ء دوست کنگ ء خاطر موم آسن ء سنگ ء مُشتگیں آپاں وارینگ (عطا: 38: 1968)۔
- ب224۔ مون بیرگ/بیرہ: مسافری ء درگت ء ننگ ء زورگی پیلک (دشتی) (براہوئی: 47: 1978)
- ب225۔ مہار: نوک ودی بوتگیں بچ ء حال دیگ ء مستاگی ء میش یا اُشتر یا اسپے ء داد (دشتی) (براہوئی: 314: 1978)۔
- ب226۔ مہر: گون ننگ ء آگہ بونگ ء مات ء گوراں مرمر ء مارشت (عطا: 46: 1968)۔
- ب227۔ میان خرچ: شہ فصل ء حاصل ء یک بہرے پخرچاں درکنگ۔
- ب228۔ میروندی: شہ میراث ء مستریں بچ ء خاطر اجتامیں ونڈ ء بہر۔
- (Encyclopediairanica/blochistan, i)
- (شاہوانی: 14: 2010)۔
- ب229۔ نِسار: زریان بوتیں اولاکاں شہ نہاراں رکنگ ء دم (عطا: 38: 1968)۔
- ب230۔ نظر: بدیں چم ء اثر (غوث: 22) (Bray)۔
- ب231۔ نظر بُو: شہ پیش ء تاکانی پال ء بدیں نظر ء علاج (غوث: 22)۔
- ب232۔ رکاح پُوس/باوہ: بانور ء چہگیر (دشتی) (براہوئی: 15: 1978)۔

- ب233۔ رکان: مَرک ءِ شادوہ ءِ روچاں سیال ءِ ہمسائگیں زالبولانی جمعی وڑ ءِ گلہ دُر شنگ
ءِ رسم۔ (شاہوانی 6:2010)۔
- ب234۔ مندُ کی: تَنگ ءِ نوک نندگ ءِ ہیل کنگ (باشمی) (محمد شہی)۔
- ب235۔ نیل: غم ءِ پاساں بروتاں نیل ءِ رنگ مُشگ، بدن ءِ پُپ (دشتی)
(شاہوانی 57:2010)۔
- ب236۔ نیل کنگ/کننگ: سیاہ کاراں زندگ ءِ دُونگ (دشتی)۔
- ب237۔ وَنج: سا ننگ ءِ رند ءِ شادوہ (Barker, II:587) (براہوئی 15:1978)
- ب238۔ وَنج وِری: وَنج ءِ گد ءِ پُچانی وِری ءِ دوج ءِ رسم (دشتی)۔
- ب239۔ وَرغ: مردگ ءِ قبر کنگ ءِ رند ءِ ورگ، جوانیں وردن (مٹھا) (Bray)
- ب240۔ وزیر: سالونک ءِ راعا روس ءِ رسم ءِ دودانی سر پد کنوک (دشتی)
(براہوئی 15:1978)۔
- ب241۔ وٹامدی/خوشامدی: اُرز خوانی ءِ روگ، تیار جوڑی (دشتی) (براہوئی 23:1978)۔
- ب242۔ وَنڈ: ونڈی ءِ تہا ہر کیلے ءِ بہر (عطا 18:1968) (عزیز: 155)۔
- ب243۔ وَنڈی: گوشت واری ءِ خاطر اجمعی وڑ ءِ بڑیا میٹھے کُشگ (عطا 18:1968)
- ب244۔ بان: بان ءِ گرگ بزان سا ننگ ءِ رضامندی۔
- ب245۔ پُپروشی/پرغنگ: وتی تمن ءِ الگ ءِ دومی تمن ءِ ہور بُوگ (دشتی)
(براہوئی 318:1978)
- ب246۔ ہفتو: ہفتی ماہ ءِ ودی بوگیں زہگ (دشتی)۔
- ب247۔ ہم شیرک: شیر واریں زہگے ءِ دگہ براس یا گوہارے ءِ ودی بوئگ۔
(عطا 48:1968) (محمد شہی)۔
- ب248۔ ہندوسوختہ: شہ بگال سوچ ءِ حا کاں دشمنی وڈینگ ءِ کارگرگ ءِ شرک۔
(براہوئی 35:1978)۔

- ب249۔ ہوردگ/خوردہ: پیرءادیرگ ءء حاک (عطا 35:1968) (براہوئی 27:1978)
- ب250۔ ہوک/خوک: ہماکہوت ءء رات کُشیت (عطا 15:1968) (براہوئی 23:1978)
- ب251۔ یکت ء ٹک: تائیت یابدیں نظرء خطانہ بونگ۔ (دشتی) (محمد شہی)۔

(پ) ... حیوانیات ...

اولاک ء ساہدار، لدیگ ء نہار، مُرگ ،
ساہدارانی ناجوڑی ء علاج، لسّ جو جک۔

- پ1- آپنی ہڈوک : ماں آپاں ہڈور وکیں گونڈیں بالی مرگے۔
- پ2- آخر: مال ۽ اولاکانی کاہ ورگی درپ، آڈار (محمودزئی 1991) (اشیر)۔
- پ3- آڈار : مال ۽ اولاکانی کاہ ورگی درپ، آخر (Mayer: 111) (Bray)۔
- پ4- آرداوگ / آرداوہ : مال ۽ اولاکانی ورگ ۽ خاطر اڈلگ درشنگیں دان (دشتی) (Bray)
- پ5- آسی: پڑیں اولاک ۽ ساہدار، تراس کنوک (دشتی) (محمدشہی)۔
- پ6- آلوٹ: لکٹاڑ ۽ شیننگ ۽ شانگیں کاہ ۽ بوج (دشتی) (براہوئی 1978: 87)
- پ7- آلیغ / آلیٹ: اولاکانی ماں حا کاں وتی بدن ۽ مُشگ، لیٹا تک (Mayer: 157)
- (اشیر)
- پ8- آندگ: اُشتر یا حر ۽ بار ۽ نیم (پہوال) (Bray)۔
- پ9- آونڈ: نریں تازی کچک (دشتی)۔
- پ10- بلخ: اسپتیں اسپ گول سیاہیں ٹکاں (دشتی) (Bray)۔
- پ11- آپرک: ورنابیں نریں گوک (دشتی)۔
- پ12- ادلک: پڑوریں سہدار ۽ گوشت، ران ۽ گوشت (دشتی) (براہوئی)۔
- پ13- اُدوئی / اُدّوئی: اسپتیں مورینک (Mayer: 6) (Bray)۔
- پ14- اژدہا: مَستریں مار (بلوچ 2013: 254) (شاہوانی 1994: 168)
- پ15- اَنکلیل: اولاک ۽ دیم ۽ پشت ۽ پادے بندگ (دشتی) (محمدشہی)۔
- پ16- اَلالو: شنگ ۽ گورگاں شہ شیرچی ۽ سَنگ (McConaghey, 1986: 242)
- پ17- اوجری: مال ۽ اولاک ۽ سگندران (ہاشمی) (Bray)۔
- پ18- اوج کاو: اوجری ۽ تہ ۽ کاہ (دشتی) (محمدشہی)۔
- پ19- اوگار: اولاک ۽ وتی اوجری ۽ کاہاں دپ ۽ آرگ ۽ ہورت جا یگ ۽ پداورگ،
- رومُست۔ (مٹھا) (Bray)۔
- پ20- اولاک / اولاخ: بارکٹھی ۽ سواری ۽ ساہدار (دشتی) (براہوئی 1978: 87)۔

- پ21۔ ایکل: تنیائیں گرک (دشتی) (محمد شہی)۔
- پ22۔ باڑو: دوسا لیکیں نریں گوک (دشتی) (Bray)۔
- پ23۔ باڑو: گوٹڈ میں بالی مرگے، نکول (دشتی) (شاہوئی 166: 1994)۔
- پ24۔ باسٹ: بڑے میٹھس ۽ ڈپ ۽ سٹرگ ۽ نا جوڑی (محمد شہی)۔
- پ25۔ باسکی: رہت ۽ گور باسک (غوث 104:) (براہوئی 269: 1978)۔
- پ26۔ بال: مُرگانی گوں بانڑلانی کُمک ۽ ماں آسمان ۽ پراہیاں گردگ۔
(Barker, II: 415) (Rossi)۔
- پ27۔ بازو: شکاری نیں مُرگے (Barker, II: 416) (محمد شہی)۔
- پ28۔ بانڑل: مُرگ ۽ بال کنگی پڑگ (Elfenbein) (Bray)۔
- پ29۔ بانگ: کروس ۽ کُوکڑو ۽ توار (Barker, II: 416) (محمد شہی)۔
- پ30۔ بانگو: نریں کسی مُرگ، کُروس (پہوال) (Bray)۔
- پ31۔ باہر: حرانی گلگ (عطا 116: 1968) (براہوئی 125: 1978)۔
- پ32۔ باہرپان: باہر ۽ چارینوک (دشتی) (شاہوئی 149: 1994)۔
- پ33۔ باہنڑ: مال ۽ اولاکانی جلگ جاہ (دشتی) (شاہوئی 172: 1994)۔
- پ34۔ بہت: شکار کنگی آپی مُرگے (دشتی)۔
- پ35۔ بھٹی: بے گوشیں بڑ (دشتی) (محمد شہی)۔
- پ36۔ بچات: یک سالگیں مادگیں بڑ (دشتی) (Bray)۔
- پ37۔ بچک: اسپ ۽ گردن ۽ زبریں پٹ، بھشک (دشتی) (Bray)۔
- پ38۔ بچک، بچک: گوک یا مہی ۽ بھگ، روڑ، گوسک، گوسو، گولو (دشتی) (محمد شہی)۔
- پ39۔ بڈو: گونشان، موسمی بالی مُرگے، آسک ۽ شنک، آسکلک (دشتی)
(عزیز: 423)۔
- پ40۔ بڈی: سیاہ ۽ اسپیت رنگ (دشتی) (براہوئی 275: 1978)۔
- پ41۔ بڑ: ہمدولوت کرا مگ یا لاهونہ انت (مٹھا) (Bray)۔

- پ42۔ بَرَبَری: بَرَبَری بزلادیں بزل (دشتی) (محمد شہی)۔
- پ43۔ بَرَبَرگ / بَرَبَرنگ: اولاک ء سادہاراں بَرَبَرگ ء چتاکنگ، مہمکنگ (دشتی) (براہوئی 87:1978)۔
- پ44۔ بَرَبَری: مال ء اولاکانی گوش ء دروشے (دشتی)۔
- پ45۔ بَرَبَری چارگوش: گوش ء شہ نیام ء تل دیگ ء دروش۔
- پ46۔ بَرَبَرگل: بَرَبَرانی رَم (Barker, II:430) (براہوئی 125:1978)۔
- پ47۔ بَرَبَرمرکت: بَرَبَرانی گلگ ء نا جوڑی (دشتی) (براہوئی 109:1978)۔
- پ48۔ بَرَبَرشک: اسپ ء گردن ء مُود، بچک (Mayer:111) (Bray)۔
- پ49۔ بَرَبَرگ: اشترانی رَم (Barker, II:419) (براہوئی 125:1978)۔
- پ50۔ بَرَبَرگ جہت: بَرَبَرگ ء چارینوک (دشتی) (Bray)۔
- پ51۔ بَرَبَرلٹ: آپ ہواریں ڈ لگ ء کدیم (دشتی) (محمد شہی)۔
- پ52۔ بَرَبَرلم: ریزے ء بازیں کتک یا کڑی جوڑکنگ ء شیکٹ ء گورگاں یک جاہ بندگ (عطا 131:1968) (Bray)۔
- پ53۔ بَرَبَرنجاہ: لوگی مال ء اولاکانی بندگ ء جاہ (دشتی)۔
- پ54۔ بَرَبَرندر: میثانی ساسارگ ء جہلگ ء ہند (دشتی) (براہوئی 107:1978)
- پ55۔ بَرَبَرنگ / بَرَبَرنہ: مسافرے مال ء سامان ء اولاک (ہاشمی) (Bray)۔
- پ56۔ بَرَبَرنخک: کارگیر ء تواری (دشتی) (براہوئی 115:1978)۔
- پ57۔ بَرَبَرگ / بَرَبَرنگ: بَرَبَرے سلیں تواری (دشتی) (براہوئی 115:1978)۔
- پ58۔ بَرَبَربوڑ: انسان ء مال ء اولاکانی حون واریں جو بچک (Barker, II:427) (محمد شہی)
- پ59۔ بَرَبَربوڑ: انسان، مال ء اولاک ء سرودیم (دشتی) (محمد شہی)۔
- پ60۔ بَرَبَربوسف: مال ء اولاک ء نر میں لڈ (دشتی)۔
- پ61۔ بَرَبَربوگگ: پاچین ء مستی ء تواری (دشتی) (براہوئی 115:1978)۔

- پ62۔ بولائی: ساہ دار کہ دیکھی دو پاد، دیم ءڈو برے اسپیت بہ بیت (دستی)
(براہوئی 1978:87)۔
- پ63۔ بولو: لدی ساہدارے، شادو (بلوچ 2013:204) (Bray)۔
- پ64۔ بومب، گگو: شپ گردیں بالی مرگے (بلوچ 2013:208) (شاہوئی 1996:166)
- پ65۔ ہمان: شش ماہ رند ء مادگیں حریا اسپ (Barker, II:430)
(براہوئی 1978:105)۔
- پ66۔ بی زارو: مالانی سرچنڈ ء نا جوڑی (عطا 1968:128)۔
- پ67۔ پاٹک: مال ء اولاکانی بند ء ڈک کنگ ء جاہ (دستی)
(براہوئی 1978:87)۔
- پ68۔ پارڈو چک / پارڈو چہ: رہت ء چٹ کہ شہ اشتر ء لٹک ء چیر ء گوزیت (دستی) (Bray)
- پ69۔ پارک: یک سا لگیں حر (محمد شہی)۔
- پ70۔ پاڑا / پاڑو: گڈ، کوہی پاچن (میٹھا) (Bray)۔
- پ71۔ پاس: ساہدارانی گر ء نا جوڑی (میٹھا) (براہوئی 1978:109)۔
- پ72۔ پاسی چو: بزانی منگ ء الماسک (Minchin, II 1986:94)۔
- پ73۔ پاکوڑہ: اشتر ء سر ء ایریں سنج (Mayer:28) (Bray)۔
- پ74۔ پالان: اولاک ء جُل (دستی) (محمد شہی)۔
- پ75۔ پٹک: گونڈیں بالی مرگے (دستی)۔
- پ76۔ پڈکش: حر ء جُل ء بندگ ء ساد (دستی) (Bray)۔
- پ77۔ پڑاپ: اشتر ء سے سا لگیں مادگیں چک، شش ماہگیں مادگیں گوک یا میہی
(دستی) (براہوئی 1978:104)۔
- پ78۔ پڑک: روشنائی ء سراجم بووکیں بالو، پڑونک (ہاشمی) (Bray)۔
- پ79۔ پڑگ / پڑہ: مرگانی بدن ء بانز، تلار ء ڈن ء دراکم لگیں بہر (دستی) (Bray)۔
- پ80۔ پڑہ گر: گروس ء مستی ء نشانی۔

- پ 81۔ پڑکی: ہلک ۽ میٹھ ۽ بُزانی رمنگ کہ روچ ۽ چریت ۽ شپ ۽ گساں کنیت (دشتی)
- پ 82۔ پڑور: پیگ دار ۽ تیاریں مال ۽ اولاک، زنڈ (ہاشمی) (Bray)۔
- پ 83۔ پش: پشی ۽ گلینگ ۽ توار (براہوئی 118: 1978)۔
- پ 84۔ پشت: گوک یا اشتہر ۽ ہلگ ۽ توار، پدی (ہاشمی) (محمد شہی)۔
- پ 85۔ پشت: مادہ مرگ ۽ لنگ ۽ پڑگ، پناہ، پیڑی، مجول ۽ چچی نیمگ (دشتی) (Bray)
- پ 86۔ پشتو: گسی مرگ ۽ پشت ۽ پٹی بونگ ۽ سبب ۽ حا ہگ دور نہ دیگ (محمد شہی)
- پ 87۔ پشکانڈ/پشخانڈ: چیزے ۽ پٹ ۽ پول ۽ چیزاں انگوا آنگو کنگ (ہاشمی) (اشیر)۔
- پ 88۔ پشگو شگ، پشو شگ: گور پٹیں رسترے (دشتی)۔
- پ 89۔ پشی: چار پادیں لوگی دنگ (دشتی) (محمد شہی)۔
- پ 90۔ پٹارگ/پٹارہ: مار ۽ گونج ۽ توار (دشتی) (براہوئی 117: 1978)۔
- پ 91۔ پفر: گوکانی کنگ (ماں پٹھی ۽) (Minchin, II, 1986: 94)
- پ 92۔ پنگ: بُزانی پٹ ۽ نا جوڑی (Minchin, III, 1986: 105)
- پ 93۔ پلانڈ: آپ ڈو ہوکیں اولاک، پالان (دشتی) (محمد شہی)۔
- پ 94۔ پلوہ: اشتہر ۽ پونز ۽ مان کنوکیں کڑی، پونز ۽ کنگی زابولی سہتے (دشتی) (Bray)
- پ 95۔ پناہ: کچی دگ ۽ بگجت ۽ مژدے (Minchin, II, 1986: 90)۔
- پ 96۔ پنڈر: پڑوریں نریں گوک (دشتی) (براہوئی 97: 1978)۔
- پ 97۔ پنز، پز: ساہد ارانی نوک ودی بوتگیں پچگانی دپ ۽ شیر ۽ اولی ہز (دشتی)
(براہوئی 88: 1978)۔
- پ 98۔ پوڑو: نریں مرگانی وتی جنسی واہگ ۽ پورا کنگ (دشتی)۔
- پ 99۔ پورٹکانی: ٹیٹکانی، اولاک ۽ سٹ ۽ دور (دشتی) (محمد شہی)۔
- پ 100۔ پونساد، پونساد: گوک ۽ پونز ۽ مانیں ساد (دشتی) (براہوئی 97: 1978)۔
- پ 101۔ پیش کارچ: مال ۽ اولاک ۽ شہ حلال بوگ ۽ پیش مرگ (دشتی)۔
- پ 102۔ پیگ: اسپتیں چربی کہ پزوریں گوشت ۽ سمر بندیت (ہاشمی) (Bray)۔

- پ103۔ پیل: مزین جون ڈراج سنٹھیں ساہدارے (بلوچ:204:2013)
- ۔ (شاہوئی:164:1994)۔
- پ104۔ پیلک اپیلک: مستی ء وخت ء شہ لہڑو ء دپ ء در کپوکیں پیلک، لوت (دشتی) (Bray)
- پ105۔ تاج: کروس ء نبل (ہاشمی) (Dixey:36)۔
- پ106۔ تازی: شکاری نیں کچک، توندروا جیں اسپ (دشتی) (Bray)۔
- پ107۔ تانگ: اشتر ء پھ چراگ جاہ ء اومان (دشتی)۔
- پ108۔ تبدیلہ: اسپ ء حرانی بجاہ (ہاشمی) (Rossi)۔
- پ109۔ تپورک: بوڑ ء چوری (مٹھا) (اشیر)۔
- پ110۔ ٹت: گسی مرگاں گلینگ ء توار (دشتی) (براہوئی:119:1978)۔
- پ111۔ تراپوڑی: اولاک ء درک ء دورکنگ (دشتی) (اشیر)۔
- پ112۔ تراز: ٹہیل ء داب، نخرہ (دشتی)۔
- پ113۔ تراس، ترہ: مال ء اولاک ء شہ ترس ء سنگ (دشتی) (محمد شہی)۔
- پ114۔ ترڈو: تمر دیں درک ء دور (پہوال) (Bray)۔
- پ115۔ ترزنک: نوک زاہوک (مٹھا)۔
- پ116۔ ترناڑ: بے شیریں بز (دشتی) (براہوئی:95:1978)۔
- پ117۔ ترہ: اناگت ء شہ ترس ء سنگ، ترہوک (پہوال) (Bray)۔
- پ118۔ ترؤ: مال ء جوک جاہ، ہند ء دوار (دشتی) (اشیر)۔
- پ119۔ ترؤو: اسپ ء زین ء نرمیں جیل (دشتی) (Bray)۔
- پ120۔ ترڑی: مال ء اولاکانی سنگ (دشتی) (براہوئی:88:1978)۔
- پ121۔ تن: مادگیں اولاک ء مادگی اندام (دشتی)۔
- پ122۔ تہند: موکو ء کد ام (دشتی)۔
- پ123۔ تنڑی: اولاکانی سنگ (مٹھا) (محمد شہی)۔
- پ124۔ تنگ: پاکوڑہ، رہت ء زین ء محکم بندگی ساد (ہاشمی) (Bray)۔

- پ125-توتلی: سیاہ رنگ ء موسمی مُرگے، نمرود (محمد شہی)۔
- پ126-توتی: مٹھو (پہوال) (Bray)۔
- پ127-تولگ/تولہ: کچک ء نسل ء لدی ساہارے (بلوچ 204:2013)
- (شاہوانی 164:1994)۔
- پ128-تیرو: کلاگ ء گلینگ ء توار۔
- پ129-ٹاب: سش ماہ ء رند ء نریں پٹی (عطا 118:1968)۔
- پ130-ٹابی: سالے شیر دیگ ء رند ء شتر ء شیر ء تام بدل بونگ (دستی) (محمد شہی)
- پ131-ٹاک: مال ء اولاکانی ری جنگ (عطا 128:1968)۔
- پ132-ٹانگ بند: دوٹنگ ء وخت ء ڈگی ء پدی پاداں بندگی ساد۔
- پ133-ٹومب: مُرگ ء سُنٹ (دستی) (اشیر)۔
- پ134-ٹوبار: مُرنگیں گوسک ء شہ پگ ء پُر مُرنگیں سل، ڈاچی کہ ہرے مُرنگ بلے
- انگت شیر بہ دنت (دستی) (براہوئی 98:1978)۔
- پ135-ٹوہی: چاہانی گور ء مال ء اولاکانی آپ ورگ ء گونڈیں تلاوگ (بلوچ 260:2013)
- پ136-ٹٹی: آپی گونڈیں مُرگے (ہاشمی) (Bray)۔
- پ137-جاچک: ہماہز کہ آئی مودانی تل ء گورک گیش بہ بیت، اڑی کڑی کنوکیں مردم
- (دستی) (براہوئی 95:1978)۔
- پ138-جاڑ: زالول، میٹس یاہزے ء زایگ ء دو یا گیش زہگ، گورگ یا شیک آرگ
- (دستی) (Bray)۔
- پ139-جالگ/جالہ: مال ء اولاکانی ماہگاں بندگی پیلک، یانگ/یانلہ (دستی)
- (براہوئی 88:1978)۔
- پ140-جاہ بند: تان دیر بند وکیں اولاک ء مال (مٹھا) (اشیر)۔
- پ141-جدک: گونڈیں ء گنگ داریں لدی ساہارے (بلوچ 204:2013)
- (شاہوانی 164:1994)۔

- پ 142۔ جڑ وٹ: پیریں جھٹ، پیریں زالبول (دشتی) (محمد شہی)۔
- پ 143۔ جری: گیش رنگی یاسیاء ء اسپتیں رنگ ء میش (Dames)۔
- پ 144۔ جڑ: اُشتر ء چکٹ (پہوال) (براہوئی 105: 1978)۔
- پ 145۔ جڑک: کسانیں جڑ (دشتی) (محمد شہی)۔
- پ 146۔ جُفت: لنگار کنوکیں کارگیرانی جوڑی (دشتی) (براہوئی 97: 1978)۔
- پ 147۔ جُفتی: جُفتیں گرک (براہوئی 88: 1978)۔
- پ 148۔ جگر کرم: میش ء بزوانی جگر ء نا جوڑی (Minchin, III, 1986: 105) (محمد شہی)۔
- پ 149۔ جُل: اولاکانی سرء بیڑم، پالان، گڈوچ (دشتی) (براہوئی 88: 1978)۔
- پ 150۔ جَلَب: میش ء بزوانی گونڈیں رنگ (دشتی) (براہوئی 88: 1978)۔
- پ 151۔ جَلگ پڑگی: اُشتر ء چار پڑگی داگ۔
- پ 152۔ جَمّاز: اُشتر ء تندر و اجی (دشتی) (Bray)۔
- پ 153۔ جُنا بند: زین ء پدی بہر (دشتی) (براہوئی 285: 1978)۔
- پ 154۔ چنک ریف: خاکی رنگ ء گونڈیں بالی مرگے (دشتی) (براہوئی 112: 1978)
- پ 155۔ جُوجک: ڈگار ء سمر اگردوکیں لُوک (دشتی) (براہوئی 285: 1978)۔
- پ 156۔ جوڑو: پیریں اُشتر (دشتی) (براہوئی 98: 1978)۔
- پ 157۔ جوک جاہ: اُشتر ء ننگ، اُشترانی جَلگ ء جاہ (عطا 121: 1968) (براہوئی 107: 1978)۔
- پ 158۔ جوکڑو: اشکند، ناپورا (دشتی) (محمد شہی)۔
- پ 159۔ جوگیر: مال ء اولاک ء بدوزمی (عطا 128: 1968) (محمد شہی)۔
- پ 160۔ جوکو: میثانی گلگ ء نا جوڑی (دشتی) (محمد شہی)۔
- پ 161۔ چیر زئی: چھٹی دگ ء اسپانی خاصیں نسلے (Minchin, II, 1986: 90)
- پ 162۔ جیل: اولاکانی دیخی پاداں بندگی زمزیر (دشتی)۔

- پ163۔ چابک : حر یا اسپء ہے کنوکیں شت، روت، چسپان (ہاشمی) (Bray)
- پ164۔ چاروست : حرء دورجنان ء روگ (دشتی) (محمد شہی)۔
- پ165۔ چارگوش : مال ء اولاک ء گوش ء شہ نیام ء تل دیگ ء دروش۔
- پ166۔ چارنالگ / نالہ : اشترء دورجنان ء روگ (دشتی) (براہوئی 99:1978)۔
- پ167۔ چارو : مال ء اولاکانی سرمبانی تپ (عطا 128:1968)۔
- پ168۔ چالڑی : مال ء اولاکانی سرمبانی نا جوڑی (Minchin, III, 1986:105) (Bray)
- پ169۔ چاہی کپوت : جنگلی کپوت (دشتی)۔
- پ170۔ چتر : دوسا لگیں جڑ (دشتی) (براہوئی 104:1978)۔
- پ171۔ چستی، چتو : شش ماہی شینک (عطا 125:1978) (محمد شہی)۔
- پ172۔ چنگک : مچگ ء وہدء ساہد ارانی چنگانی وتی ماسانی ماہگاں پہ سنٹ جنگ۔
- (دشتی) (براہوئی 89:1978)۔
- پ173۔ چہڑ : مال ء اولاکانی خون واریں جو جک (عطا 129:1968) (محمد شہی)
- پ174۔ چراگ : مال ء اولاکانی کاه ورگ (دشتی) (Bray)۔
- پ175۔ چراگ جاہ : کاهچر، مال ء اولاکانی چراگ ء جاہ (دشتی)۔
- پ176۔ چراگی : چرائی، یک ماہ ء رندء شینک یا گورگ (محمود زئی 1991) (Bray)
- پ177۔ چرزنز : سیلی رنگ ء بڑ (Mayer:85) (محمد شہی)۔
- پ178۔ چڑینگ : غلو ء ژانگ ء توار، غلو (ہاشمی) (Bray)۔
- پ179۔ چغ : کچک ء گھینگ ء توار (دشتی) (براہوئی 118:1978)۔
- پ180۔ چغڑ : مڑو ء چار ماہی زہگ (دشتی) (براہوئی 106:1978)۔
- پ181۔ چغونک : گونڈیں بالی مرگے (دشتی) (شاہوانی 167:1994)۔
- پ182۔ چک بر : زرد رنگ ء گونڈیں بالی مرگے (دشتی) (براہوئی 112:1978)
- پ183۔ چلی : ہما بارکہ گد ء دوئیں پلوں بندنت ء اولاکانی سرالڈنت (دشتی) (Bray)
- پ184۔ چومب، چومب : مرگ ء سنٹ ء سترک، چومبگ (دشتی)۔

- پ185- چمر : مستیں لیرہ و پونزہٴ مودہٴ ریس اٹگیں دسکے مان کنگ (دشتی)
(براہوئی 99:1978)۔
- پ186- چنڈی : بارگ گوشیں میش (دشتی) (محمد شہی)۔
- پ187- چٹری : نوک زانگیں ڈاچی (عطا 123:1968)۔
- پ188- چنوک : مال ء اولاکانی پڑم ء موداں چین کنوک (دشتی) (براہوئی 94:1978)
- پ189- چو : کچک ء لوٹگ ء توار (دشتی) (براہوئی 118:1978)۔
- پ190- چوٹالی / چوٹولی : کوٹلیں بالی مرگے (دشتی) (محمد شہی)۔
- پ191- چوٹیللا : ماں پھٹی دگ ء میش ء بڑانی ڈٹی واپار (Minchin, ii, 1986:93)
- پ192- چورت : مرگانی گو (دشتی) (محمد شہی)۔
- پ193- چور چور : گسی مرگاں لوٹگ ء توار (دشتی) (براہوئی 120:1978)۔
- پ194- چوری : مرگانی زبگ (دشتی) (براہوئی 113:1978)۔
- پ195- چوکی ، چوکتی : گسی مرگانی شہ چوری ء مستریں زبگ (براہوئی 113:1978)
- پ196- چونگ : رہت ء پدی کتب ء جاہ ء پڑمی پیلک ، کوہ ء شک (غوث: 104)
(براہوئی 269:1978)۔
- پ197- چچی : گوکاں گلینگ ء توار (براہوئی 119:1978)۔
- پ198- چپیل : گسی مرگ ء چوری ء اصلیں پدگ در آرگ ء عمر (دشتی)
(براہوئی 113:1978)۔
- پ199- چیلگی : سیاہیں بڑ ء بدن ء اسپتیں نشان (دشتی)۔
- پ200- چین : میش ء بڑانی موداں چنگ ء وہد (دشتی) (براہوئی 94:1978)
- پ201- چتے : بڑاں لوٹگ ء توار (دشتی) (براہوئی 119:1978)۔
- پ202- چاگ / خواہیہ : مرگ ء دگہ خز ندانی تخم (مٹھا) (Bray)۔
- پ203- حلال : ساہدار ء تکبیر وانگ ء گوں کارچ ء کشگ (دشتی) (Bray)۔
- پ204- خانو : کلاگ ، (دشتی) (اشیر)۔

- پ205۔ خاک چرائی: پانزدہ روج ء شیک یا گورگ۔
- پ206۔ خاکی: حاکی، مَرگانی ماں حا کاں لیٹ ورگ، حا کا ہواریں دان (Bray)
- پ207۔ خاٹھور: موسی مَرگے کہ چلگ ء گر میں دَمگاں روت، کونج (دشتی)
- (شاہوانی 166: 1994)۔
- پ208۔ مچلک: مالانی سر مَبانی پوش (Bray)۔
- پ209۔ خُدا شیر: سر نکس میش یا بڑ ء شیر ء آ ہگ (عطا 124: 1968)۔
- پ210۔ خُراسانی: براہوئی ثمن ء میش ء نسلے (Minchin, II, 1986: 91)۔
- پ211۔ خَسّی: گوہتگ کنگتیں مال ء دولت (پہوال) (Bray)۔
- پ212۔ خَلحّت، کینگ: اُشتر ء گوکانی خون واریں جوجک (دشتی)۔
- پ213۔ خلغا: پشّی ء نسل ء گوشت واریں لدی مزنیں رسترے، ڈیہو (Dixey: 150)
- پ214۔ خُلو نَزگ: کُٹی ء توار (دشتی) (براہوئی 1978: 115)۔
- پ215۔ خُوردگ / خُورده: دہ میش یک خُوردگے، شیک ء گورگ (دشتی) (شاہوانی 172: 1994)
- پ216۔ خورگ / خوره: دار واریں جوجک، ریزم (پہوال) (Bray)۔
- پ217۔ خُون، خُوم: سردی ء موسم ء گورگ ء شیکانی خاطر ء ڈگار ء حُت اُنگس جلگ جاہ (دشتی) (براہوئی 107: 1978)۔
- پ218۔ خیز: اسپ ء دَور (یعنی: 42) (اشیر)۔
- پ219۔ داغ: پعلانج ء خاطر اگر میں اہن ء داگ، پولنگ، ٹکٹ
- (Minchin, III, 1986: 198) (Bray)۔
- پ220۔ دَرازنک: چرا گجاہ ء زاہوکیں بڑ (دشتی) (براہوئی 1978: 96)۔
- پ221۔ دَراں مچّی: نادرست، شہ ء گس ء ڈن، رمگے ء تہا یک واجہے ء یک یاد میش (دشتی)
- پ222۔ دَرَسَم: سیاہ پس ء مُود (Minchin, III, 1986: 198) (Bray)۔
- پ223۔ درشان: اولاک ء گیش گلہ ورگ ء پدی شہ دپ ء کشگ، پدّر، سہرا، ظاہر کنگ (باشی) (محمد شہی)۔

- پ 224۔ دُر کا بچ: اُشتر، میش، بڑائی پڑم، مُوداں چنگ، امبرین (دشتی)
(براہوئی 94:1978)۔
- پ 225۔ دُر وچک: شہ چنگل کمین مسترین، موسیٰ مُرگے (دشتی)۔
- پ 226۔ دروش: مال، اولاکانی نشان چنگ (Bray)(Minchin, III, 1986:198)
- پ 227۔ دروشامپ: مستین لیر و در پیگ (دشتی)۔
- پ 228۔ دریغ: مال، اولاکانی زنگ، رند، خون آہگ، خون، ریم (مٹھا) (Bray)
- پ 229۔ دَرُو: ساہد ارانی گون سر، مہاں ڈگار، پیشخانڈگ (دشتی)
(براہوئی 89:1978)
- پ 230۔ دَسْتُکُو: مار، ذاتے (پہوال) (براہوئی 294:1978)۔
- پ 231۔ دَوَار: میش، گوک، اُشترانی جنگ جاہ (دشتی) (براہوئی 107:1978)
- پ 232۔ دوپوستگ / پوستہ: میش یا بڑ، پوست، کنگ، درگت، گوشت، گول پوست، اوار
دور بونگ۔ (دشتی)
- پ 233۔ دوز ردگ / آرزوہ: کسی مُرگانی دوز ردگی جاہگ۔
رنگ، تہا مادگیں بڑ، میش۔
- پ 234۔ دوشی: دو سالگیں میش یا بڑ، پنج سالگیں اُشتر (دشتی) (محمد شہی)۔
- پ 235۔ دوک: اسپ، لگت (Bray)۔
- پ 236۔ دوگانہ: دے، گومیس مہاری (دشتی)۔
- پ 237۔ دو مہارگ: اسپ، نہ سست، نہ کہ نرندیس رواج (محمد شہی)۔
- پ 238۔ دونالہ: شیر واری، خاطر اداری، دانگیں ساہدار (دشتی) (براہوئی 89:1978)
- پ 239۔ دیر و، دینو: مادگیں اُشتر (ہاشمی) (Bray)۔
- پ 240۔ ڈاچی: گوڑم، گوکانی رُٹم، مزین لٹ، عصا، دراجیں گام (دشتی) (محمد شہی)
- پ 241۔ ڈانگ: مُرگانی جنگ جاہ، گدو (غوث: 107) (Bray)۔
- پ 242۔ ڈب: گارگیر کہ آئی مرغانی دیم جہل بہ بیت (براہوئی 97:1978)۔
- پ 243۔ ڈبی: گارگیر کہ آئی مرغانی دیم جہل بہ بیت (براہوئی 97:1978)۔

- پ 244۔ ڈوہڑا: ڈگی یا مہیہی ءنریں پچی (دشتی) (Bray)۔
- پ 245۔ ڈوپول: ڈپ، حر یا اسپ ءراہواریں رواج (دشتی) (Bray)۔
- پ 246۔ ڈرے: میشاں آپ دیگ ءتوار (دشتی) (براہوئی 119: 1978)۔
- پ 247۔ ڈک: مال ءاولا کانی جیل، پائیک، دک، چکین ءترک (دشتی) (اشیر)
- پ 248۔ ڈگ، ڈرت: میشاں بیرہ دیگ ءتوار (دشتی) (براہوئی 199: 1978)۔
- پ 249۔ ڈگی: دنان پروشک ءرند ءمادگیں گوک (عطا 118: 1968) (محمد شہی)
- پ 250۔ ڈل: اُشتر ءلڈ (دشتی)۔
- پ 251۔ ڈلگ / ڈلنگ: مردواریں لیڑہ ءمردم ءگٹ گرگ، ڈلگ درشتگیں دان (دشتی) (Bray)
- پ 252۔ ڈم: پیر ءلاگریں میش (دشتی) (براہوئی 93: 1978)۔
- پ 253۔ ڈنگ: حر ءاسپ ءحون واریں میکسک، زہر داریں جو جُکائی نیش (بلوچ 256: 2013) (Bray)۔
- پ 254۔ ڈو: شیوان ءرند دوشنگ ءساہی ءودہد (دشتی) (براہوئی 89: 1978)۔
- پ 255۔ راہدار: راہ روکیں اسپ، وش رواج (مٹھا) (Bray)۔
- پ 256۔ راہ گیر: راہ ءگروکیں مار، راہ ءگروک (دشتی) (براہوئی 297: 1978)
- پ 257۔ رٹ: بالی مرگ ءگوں پاداں پچگ (دشتی)۔
- پ 258۔ رچ: جنگل ءزنڈ ءمزن جونیں رسترے، عما (شاہوئی 164: 1994)۔
- پ 259۔ رڈ: بے ڈمگیں میش (Mayer: 166)۔
- پ 260۔ رکاب، رخیب: اسپ سوار ءپادانی اڑینگ ءکڑی (دشتی) (اشیر)۔
- پ 261۔ رکش، رخش: شتریں نسل ءاسپ (غوث: 67) (دشتی)۔
- پ 262۔ رنت: بے شیریں میش یا بڑ (عطا 124: 1968) (Rossi)۔
- پ 263۔ رود باری: رود بار ءشتر نسلیں اُشتر (دشتی) (محمد شہی)۔
- پ 264۔ روڑ: گوک یا مہیہی ءزہگ، گوستک، گو سو، گولو، بچک، پچی (دشتی)
- ۔ (Bray)

- پ265۔ رومست : مال ء اولاکانی وارنگلیں کاہاں گلاٹ کنگ ء پداجا ہگ ء ایر برگ (دشتی) (محمد شہی)۔
- پ266۔ رومی : ڈاچی ء گرم بونگ ء وار آرگ، مُرنگیں زہگ ء جون ء کڈ کنگ ء بدل ء ماں تہ خانہ ء تہا ایر کنگ (دشتی) (Bray)۔
- پ267۔ رہت / رخت : اُشتر ء سہرا ایر کنگ ء بارلڈگی جاہ (ہاشمی) (Bray)۔
- پ268۔ ریج : کسی مُرگ ء حا ہگ دیگ ء وار، تندور ء تہہ ء یک وار ء پڑ ء نان، آپینک ء پہ آسانی ایر رچگ (دشتی)۔
- پ269۔ ریک / ریخ : مال ء اولاکانی ری جنگ ء نا جوڑی (عطا 128:1968) (براہوئی 110:1978)۔
- پ270۔ زابند : زانو بند، اُشتر ء زان ء بند وکیں چٹ (دشتی) (محمد شہی)۔
- پ271۔ زاگل، زہ : شینکائی گلگ (عطا 115:1968) (براہوئی 126:1978)۔
- پ272۔ زراگ / زراغ : مال ء اولاکانی گٹ ء لچوکیں خون واریں جو جک (دشتی) (Bray)۔
- پ273۔ زرنک ء یود : زرنک و بر (دشتی)۔
- پ274۔ زرنکی : ہماسا ہدار کہ زایگ ء زرنیک انت (دشتی) (محمد شہی)۔
- پ275۔ زوبگ / زوبہ : شوانگ ء سالی مُرد (بلوچ 260:2013) (Bray)۔
- پ276۔ زہ پان : شینک ء گورگانی چارینوک (بلوچ 260:2013)۔
- پ277۔ زہدان : زہگ دان، چک دان (دشتی) (Bray)۔
- پ278۔ زین : اسپ ء سہرا سواری ء نند جاہ، اسپ ء سنج (ہاشمی) (Bray)۔
- پ279۔ زین کودگ : اسپ ء زین ء دیمی کتب (ہاشمی) (Bray)۔
- پ280۔ ژانگ : ہور تیں چڑینگ، کپوتانی پاداں مان کنگی ژنگ ء کڑی (ہاشمی) (براہوئی 299:1978)۔
- پ281۔ ژونگ / ژونگہ : منگی ء پڑگانی توار (دشتی) (Bray)۔
- پ282۔ ساربان : اُشتر سوار، بگ جٹ (دشتی) (Bray)۔

- پ 283۔ سال چین :
 پ 284۔ سامبوٹ :
 پ 285۔ سانڈ :
 پ 286۔ ساہ دار :
 پ 287۔ سٹپ :
 پ 288۔ سٹپٹ :
 پ 289۔ سراپ :
 (Rossi)
 پ 290۔ سر بار :
 پ 291۔ سر باسک :
 پ 292۔ سر جلی :
 پ 293۔ سر گک :
 (شاہوئی 164:1994)۔
 پ 294۔ سر گ / سر گنگ :
 پ 295۔ سر گلہ :
 پ 296۔ سر گین / گیر :
 پ 297۔ سر ل :
 پ 298۔ سر دمب :
 پ 299۔ سر عہار :
 پ 300۔ سر دنگ :
- میش ء بڑانی مودانی چین ء سائے لگوزگ (دشتی)۔
 بند ء سامب اتلیں مال ء اولاک (بلوچ 260:2013)
 (براہوئی 90:1978)۔
 نسل ء وڈینگ ء نریں مال ء اولاک (دشتی) (Bray)۔
 مال ء اولاک، انسان ء حیوان (دشتی) (Bray)۔
 اولاک ء لڈ (دشتی) (اشیر)۔
 اشتر ء پادانی چیر (دشتی) (Bray)۔
 چیز ء رندا ہنچش روگ کہ آترا سامہ بیت، وت ء سر پگ (ہاشمی)
 (براہوئی 301:1978)۔
 رہت ء باسکی یے (غوث 104:) (محمد شہی)۔
 راہ بریں بڑ (دشتی) (براہوئی 96:1978)۔
 کاسلونک، کاسگ پُشت، آپ وحشکی ء گونڈیں ساہدارے (دشتی)
 (شاہوئی 164:1994)۔
 حر ء توار (دشتی) (براہوئی 116:1978)۔
 بگت یارمگ ء سوکا ء راہ بریں اشتر، میش یا بڑ (دشتی)
 (براہوئی 90:1978)۔
 اسپانی ناجوڑی یے (مٹھا) (Bray)۔
 یک سالگیں حر یا اسپ (عطا 119:1968)
 (براہوئی 106:1978)۔
 مال ء اولاکانی پادانی پنچگ ء ہنڈ (دشتی) (Bray)۔
 عہار ء سر کہ لانی یا پلوہ ء بندگ بیت (28: Mayer) (محمد شہی)
 ہامال ء اولاک کہ آپس نہ انت (دشتی) (محمد شہی)۔

- پ 301- سر واگ: لگام، سرء واگ (مٹھا) (Bray)۔
- پ 302- سَری: کوتل کنگ ء خاطر اولاکانی بوزاں بندو کیں ساد (دشتی) (Bray)۔
- پ 303- سکا وگ / سکا وہ: گسی مُرگ ء حرائی گُلگ (دشتی) (براهوئی 114: 1978)۔
- پ 304- سِل: مال ء اولاک یا مرڈم ء پوست (دشتی)۔
- پ 305- سَمند: سَہر ء زرد چکیں اسپ (مٹھا) (شاهوئی 173: 1994)۔
- پ 306- سُنٹ: مُرگ ء چُجب (دشتی) (اشر)۔
- پ 307- سَنج: اولاک ء پھ سواری ء تیار کنگ (پہوال) (اشر)۔
- پ 308- سَنجری خَر: پِل ء لاڑوئیں خرجین۔
- پ 309- سُودگ / سُودہ: دست ء پادانی تَخَلَف ء سُوگ (دشتی)۔
- پ 310- سو سمار: چچی ء نسل ء گونڈیں جو خجکے (دشتی)۔
- پ 311- سَہر مار: زرد چکیں دراج ء بارگیں مارے (دشتی)۔
- پ 312- سَہر مل: ہما بڑ کہ آئی گوش، بوز ء لاپ ء مودانی رنگ سَہر انت (محمد شہی)۔
- پ 313- سیاہ سینگ: موسی نیں بالی مُرگے (شاهوئی 166: 1994)۔
- پ 314- سیاہ گمیت: گراں سَہر یا گراں بورین رنگ ء اسپ (Bray)۔
- پ 315- سیاہ مار: زہر داریں مارے، شاہ ماران (بلوچ 254: 2013) (شاهوئی 168: 1994)۔
- پ 316- سیڈائی: مال ء اولاکانی بیچ ء نا جوڑی (دشتی) (براهوئی 110: 1978)۔
- پ 317- سیرک سیرک: مُنگلیاں گلینگ ء توار (دشتی) (براهوئی 119: 1978)۔
- پ 318- سیس: گد ء تارتار بونگ (دشتی)۔
- پ 319- سیسار: واگو، گنڈھو (مٹھا) (Bray)۔
- پ 320- سیسو: کوہ سستگ ء بالی مُرگے (دشتی) (شاهوئی 166: 1994)۔
- پ 321- سینکر: گنڈگی پڑگیں کسانیں رسترے (پہوال) (شاهوئی 164: 1994)
- پ 322- سینہ بند: اشر ء رحمت ء سوگو بندو کیں ساد (دشتی) (محمد شہی)۔

- پ323- شاتو: شائل، شہ کیوت ۽ کئیں گوئڈ ۽ وش تواریں مرگے (پہوال)
(شاہوانی 1994:168)۔
- پ324- شپ چر : چلختنگ، شیر دیوکیں گوئڈ میں ساہدارے کہ شپاں بال کنت (پہوال)
(محمد شہی)۔
- پ325- شپ چراغ، شف/شو چراغ: شپ تاہیں بالو (مٹھا) (محمد شہی)۔
- پ326- شتوری: مار ۽ ذاتے (شاہوانی 1994:168)۔
- پ327- شرد شردگ/شرد شردنگ: اسپ ۽ شدگ (دشتی) (براہوئی 1978:116)۔
- پ328- شکوڑی: مڑو ۽ نوک ودی بوتگیں زبگ (دشتی) (براہوئی 1978:106)۔
- پ329- شوانگ/شوان: رمنگ ۽ چارینوک (بلوچ 2013:260) (Dixey:129)
- پ330- شوشنگ: پل ۽ لیلوک، ہورتیں ژانگ (دشتی) (Rossi)۔
- پ331- شوک: تولگ ۽ نسل ۽ کسانیں لدی ساہدارے، روباہ (دشتی)
(شاہوانی 1994:164)۔
- پ332- شیرمچ: شیر مچوکیں ننگ یامال ۽ اولاکانی چکٹ (اشفاق) (Rossi)۔
- پ333- شیموش: تیزیں بال، اشتر ۽ رواج، پادموش (باشی) (Bray)۔
- پ334- شیوان: سیاہ گور بام ۽ رگ ۽ پھ پچراگ ۽ برگ (دشتی) (براہوئی 1978:90)
- پ335- شہہنز: شتر نسلیں اسپے (93: Mayer) (Minchin, II, 1986:94)
- پ336- شبروگ/شبرنگ: مڑگ ۽ وخت ۽ کچک ۽ گرانیں توار (دشتی) (براہوئی 1978:116)
- پ337- شخ: گج، غودان، گل، سنگوٹ (دشتی) (شاہوانی 1994:167)۔
- پ338- غودان: مڑگانی شخ، گج، سنگوٹ (دشتی)۔
- پ339- غوگنگ/غوگنگ: کچک ۽ راشنگ، ونگ (دشتی) (براہوئی 1978:117)۔
- پ340- کاچی: بمبئی ۽ نسل ۽ راہواریں اشتر (89: Minchin, I, 1986)
- پ341- کاختنگ/کاختنگ: خانو بزاں کلاگ ۽ توار (دشتی)۔
- پ342- کاد: مردواریں اولاک یارستر ۽ گٹ ۽ ٹپ (باشی)۔

- پ343- کارنگ/ کارنگ : خاوخو، توار، کوارگ (دشتی) (Bray)۔
- پ344- کاریگر : دنان پروشگ ۽ رند ۽ نریں گوک (عطا: 118: 1968) (اشر)۔
- پ345- کارگالی : شہ زنک ۽ بازو ہد گو زگ ۽ رند شیر ۽ رنگ بدل بوگ (دشتی) (براہوئی: 93: 1978)۔
- پ346- کاہ چر : مال ۽ اولاکانی چراگ ۽ جاہ (پہوال)۔
- پ347- کاہدان : کاہ ایرکنگ ۽ جاہ (دشتی) (Bray)۔
- پ348- کبوتر زئی : گسی ٹمن ۽ اسپ ۽ نسلے (Minchin, II, 1986: 90)۔
- پ349- کپتار/ کفتار : ناہارے، رسترے (مٹھا) (Bray)۔
- پ350- کپوت : گسی ۽ لدی مرگے، کوتر (پہوال) (Bray)۔
- پ351- کپیئجر : کوہی زیبایں مرگے (بلوچ: 208: 2013) (Bray)۔
- پ352- کتب : رہت ۽ دیم ۽ پد ۽ جسمکیں دار (ہاشمی) (Bray)۔
- پ353- کتر : کاہ یا کرب ۽ ہورت گڈگ (مٹھا) (Bray)۔
- پ354- کترک : کچک ۽ شش ماہگیں زہگ (براہوئی: 106: 1978)۔
- پ355- کتری : کچک ۽ نوک و دی بوتگیں زہگ (دشتی)۔
- پ356- کتیک : شینک ۽ گورگانی یکجاہ بندگ ۽ چٹ (دشتی)۔
- پ357- کتکتنگ/ کتکتنگ : پاچن ۽ مستی ۽ توار (دشتی) (محمد شہی)۔
- پ358- کتنگ/ کتہ : مال ۽ اولاکانی خون واریں جو جک (پہوال)۔
- پ359- ککٹری : ہما بڑ کہ آئی گوش، پاد ۽ لاپ ۽ مودانی رنگ سہرانت (دشتی) (محمد شہی)۔
- پ360- ککگ/ ککھ : ملغ ۽ چوری (پہوال) (Bray)۔
- پ361- ککٹی : کتری، گرک یا کچک ۽ نوک و دی بوتگیں زہگ، کٹر (دشتی) (Bray)۔
- پ362- کجاوگ/ کجاوہ : اشر ۽ سر ۽ زالبولانی خاطر ۽ نندگی جاہ (دشتی) (محمد شہی)۔
- پ363- کجل زئی : کہیری ٹمن ۽ شرزاتیں اسپے (Minchin, II, 1986: 90)۔
- پ364- ککچ : بڑاں بیرہ دیگ ۽ توار (دشتی) (براہوئی: 119: 1978)۔

- پ 365- ٹچکٹ : بینگ، سنگ (پہوال) (Bray)۔
- پ 366- پٹی : کچ بھیمی ۽ راہواریں اشتر (Minchin, I, 1986:89)۔
- پ 367- کچین : نہہ ماہ ۽ نریں شینک (دشتی) (براہوئی 1978:96)۔
- پ 368- کدرام، کنتام : بالی مُرگانی جگگ جاہ (دشتی) (Bray)۔
- پ 369- کدو : گسی مُرگانی جگگ جاہ، بالی مُرگانی اڈ داٹگیں ہند (پہوال)۔
- پ 370- کدیم : اولاکانی ورگ ۽ خاطر اڈ لگ دوشنگیں دان (دشتی) (Bray)۔
- پ 371- کڈن : ٹچکٹ ۽ گردن ۽ بندوکیں پوستی پٹہ، کوتل (پہوال)
(براہوئی 1978:90)۔
- پ 372- کڈی : سردی ۽ موسم ۽ گوسک یاروڑانی جگگ جاہ (عطا 1968:121)۔
- پ 373- کڈیل : چار پادگیں خزندگے، باگاڑ (دشتی)۔
- پ 374- کرکشی : سیاہ ۽ اسپیت رنگیں گسی مُرگ۔
- پ 375- کڑگ / کڑہ : اسپ یا حر ۽ گونڈیں چُک (Barker II:500) (محمد شہی)۔
- پ 376- کڑو : حر ۽ بیرہ دیگ ۽ توار (براہوئی 1978:119)۔
- پ 377- کڑوسک : بانگو، گسی نریں مُرگ (Barker II:500)۔
- پ 378- کڑی : سیاہ ۽ اسپیت رنگ، شہ گوش ۽ نہ اٹھلانگ (دشتی) (محمد شہی)۔
- پ 379- کڑی : کساں گوشیں بُز (دشتی) (Bray)۔
- پ 380- کڑ : مالانی خاطر اکر پدانک ۽ کاه ہواریں وراک (دشتی) (محمد شہی)۔
- پ 381- کڑاسک : گسی مُرگانی ناجوڑی (دشتی)۔
- پ 382- کڑوک : مادہ مُرگانی حا پگ بند بونگ ۽ وخت (دشتی)۔
- پ 383- کڑواہ : لاگریں شینک (دشتی)۔
- پ 384- کفتار، پیتار : گچک ۽ نسل ۽ جنگلی نہارے (بلوچ 2013:204)
(شاہوئی 1994:164)
- پ 385- گکت : مرڈم ۽ خون واریں جو جگگے (ہاشمی) (محمد شہی)۔

- پ 386- گُکڑو: گسانى تہا سامب اٹکيس مُرگ (دشتى) (اشير)۔
- پ 387- گُکو: کوبى وش رنگيس مُرگے، کبگ (بلوچ 208:2013)
- (براهونى 112:1978)۔
- پ 388- کلاغ، کلاگ: سیاہ رنگ ء بالى مُرگے، خاخو، گُراغ (مٹھا) (Bray)۔
- پ 389- کلنڈ: گسى مُرگ ء چُکّانى آپ وارى رزان (دشتى) (محمد شہى)۔
- پ 390- گُلوک: اُشتر ء گُگ ء ناجوڑى (دشتى) (براهونى 110:1978)۔
- پ 391- گمبَر: سیاہ ء اسپيت ہوارى رنگ (پہوال) (Bray)۔
- پ 392- کنڈى: اُشتر ء گردن ء پِل ء شوشنگيس پُٹى (دشتى) (براهونى 90:1978)
- پ 393- کوانٹ: مادگيس ورنائيس اُشتر (دشتى) (براهونى 104:1978)۔
- پ 394- گُوت گُوت: گُچک ء لوگ ء توار (براهونى 119:1978)۔
- پ 395- کوٹل: مہار کنگ، کسے ء دست ء گرگ ء آتر ابرگ، کڈن (دشتى) (محمد شہى)۔
- پ 396- گُوٹى: بے مَرغيس بُو (براهونى 96:1978)۔
- پ 397- کوچ: پا کوڑہ ء مند جاہ، کوپگ (دشتى) (Bray)۔
- پ 398- کودگ / کودہ: اسپ ء زین ء ديبى بہر (دشتى) (Bray)۔
- پ 399- گُورک: بُوانى مودانى تل ء نائُر کين مود، ڈگار ء تہا ڈُڈ ء سکيس رگ، (دشتى)
- (براهونى 96:1978)۔
- پ 400- گُورينگر: ہما ميش کہ مز نيس و ہدے گو ستگ کہ وہر دىگ بوتگ (دشتى)
- (براهونى 93:1978)۔
- پ 401- کوشى: رنگ ء نرىں بُو ء ميش۔
- پ 402- گُوکى: چُکھى ء بے ڈمگيس ميش ء نسلے (Minchin, II, 1986:91)۔
- پ 403- گُونڈو: گسى مُرگانى پادانى شل بوتگ ء ناجوڑى (دشتى)
- (براهونى 114:1978)۔
- پ 404- کوبان: گوگ ء اُشتر ء پُشت ء مکيس بہر (دشتى) (محمد شہى)۔

- پ405- کید (قید): اولاکانی دیسی پاداں بندگی ساد، زالبولی سہتے (دشتی)۔
- پ406- کیر پٹ: نیلی پُشتیں میش (محمد شہی)۔
- پ407- کیر گو: پڑی رگلیں اشتر یا میش (دشتی) (براہوئی 94: 1978)۔
- پ408- گا بیڑی، گا ویڑی: مال ء اولاک ء دراجیں ریزے ء بندگ تا نلہ مز میں جا گے بہ چریت (براہوئی 91: 1978)۔
- پ409- گاڑگ / گاڑنگ: میش ء توار (دشتی) (براہوئی 116: 1978)۔
- پ410- گٹور: شش ماہ ء رند ء نریں گورگ (Mayer: 116) (Bray)
- پ411- گڈ: کوہی گرانڈ (دشتی) (براہوئی 94: 1978)۔
- پ412- گڑ: مار ء ذاتے (دشتی) (براہوئی 110: 1978)۔
- پ413- گرانڈک: کسان عمریں گرانڈ (براہوئی 94: 1978)۔
- پ414- گرو: گورگاں شہ سردی ء رکینگ ء سنگلی پل
- (Minchin, I, 1986: 138)۔
- پ415- گڑی: گڑ ء نا جوڑیں انسان، مال ء اولاک (دشتی) (براہوئی 110: 1978)
- پ416- گش: میثانی سانڈ، نریں سچ ء ہوشگ (دشتی) (براہوئی 94: 1978)
- پ417- گش کٹ: عیب داریں گش ء خسی کنگ (Minchin, I, 1986: 139)۔
- پ418- گگگ / گگگنگ: بڑ ء توار (دشتی) (براہوئی 116: 1978)۔
- پ419- گلپان: گلگ ء پانوک، سائیس (مٹھا) (Bray)۔
- پ420- گڑو: گچک ء زہگ (مٹھا) (محمد شہی)۔
- پ421- گلستگ: گچکانی گلگ (عطا 116: 1978) (براہوئی 126: 1978)۔
- پ422- گلگ / گلگہ: اسپانی گلگ، گوڑو (عطا 116: 1978) (براہوئی 125: 1978)
- پ423- گل میخ: مال ء اولاکانی بندگ ء میخ (دشتی) (محمد شہی)۔
- پ424- گُور: بزوانی گٹ ء چیر ء لونجانیس گُور میں گوشت (دشتی)۔

- پ 425- گنجشک : گونڈیں بالی مرگے (دشتی) (شاہوانی 166:1994)۔
 پ 426- گندی : گنش، ہما میش یا بڑ کہ خستی نہ انت۔
 پ 427- گنکدام : مال ء اولاک کہ چومردم ء گپ جت نہ کن انت (ہاشمی) (Bray)۔
 پ 428- گوزمار : مار ء ذاتے (محمد شہی)۔
 پ 429- گواش، دودو : لیو ء مستی ء جاو ء گردگ (دشتی) (براہوئی 115:1978)۔
 پ 430- گوچ : نہہ ماہ ء مادگیں گورگ (دشتی) (محمد شہی)۔
 پ 431- گور : جنگلی حرے کہ سیاہ ء اسپتیں کشک ء بدن ء مان انت (ہاشمی)
- (Bray)
- پ 432- گور/ پڈ باسک : رہت ء کش ء باسکی (غوث 107:) (محمد شہی)۔
 پ 433- گور بند : رہت ء چپٹ کہ شہ اشتر ء گردن ء چیرا گوزیت (Mayer:28) (محمد شہی)۔
 پ 434- گور پٹ : تازگیں ادیرگاں پٹوکیں رسترے (بلوچ 204:2013) (شاہوانی 164:1994)۔
 پ 435- گور چنڈ : پھ ڈڑی فصلان چارینگ (محمد شہی)۔
 پ 436- گوردگ/ گوڑدہ : مستی ء جاو (دشتی) (Bray)۔
 پ 437- گوڑگ/ گوڑنگ : اشتر ء توار (دشتی) (محمد شہی)۔
 پ 438- گوڑم : گوکانی گلگ، ڈانگ (عطا 116:1968) (براہوئی 125:1978)۔
 پ 439- گورم پان : گورم ء چارینوک (پہوال) (محمد شہی)۔
 پ 440- گوڑتنگ/ گوڑتنگ : کارمیر ء توار (دشتی) (براہوئی 116:1978)۔
 پ 441- گوڑو : اسپانی گلگ (عطا 116:1968) (براہوئی 125:1978)۔
 پ 442- گوسک، گوسو : گوک یا میہی ء زہگ، روڑ، گولو، بچک، پیچی (دشتی) (محمد شہی)

- پ443- گوگ : شوانگ ۽ مُرد کہ دہ میس ۽ سہرا یک گور گے بیت، کونگ ۽ ماں پُگانی
تہا ڈنگ تا کہ خراب مہ بیت، زالبولے سہتے۔ باشتانی پُل نین بندوک،
(دستی) (براہوئی 310:1978)
- پ444- گولو: گوگ یا میہی ۽ زہگ، گوسک، گوسو، روڑ،، بچک، چچی (دستی)
(محمد شہی)۔
- پ445- گولوی: کاہ چیرانی شو ہا زوک (دستی) (محمد شہی)۔
- پ446- گوندگ / گوندہ : ہاک ڈوہگ ۽ خاطر اہر جین ۽ وڑا پیکے حراں لڈگ بیت (دستی)
(محمد شہی)۔
- پ447- گوٹڈ: مار ۽ ذاتے (شاہوئی 168:1994)۔
- پ448- گوہ: اَلگر یا تچک ۽ مقابلہ (مٹھا) (Bray)۔
- پ449- گوہ بر: گوہ ۽ بروک (مٹھا) (Bray)۔
- پ450- گہ: بڑ، ہما کہ لاہونہ انت (دستی) (براہوئی 91:1978)۔
- پ451- گہ گیر: ہما اولاک کہ سواری ۽ نیلیت، گہ، بڑ، یاگی (عطا 123:1968)
(براہوئی 91:1978)۔
- پ452- گیاوان پٹی: لڈ ۽ جنگلی پٹی۔
- پ453- گیر، گیڈ: گرمی ۽ موسم ۽ میس ۽ بڑانی جلگ جاہ (دستی) (براہوئی 107:1978)
- پ454- گیر لوی: گیر ۽ بڑاں سک سردی جستگیں مال ۽ اولاک
(براہوئی 111:1978)۔
- پ455- لاشت: پہ نرا ۽ باڑا نین منڈ، پالیزیا باگ ۽ گڈسر (دستی) (محمد شہی)۔
- پ456- لاغ: نریں حر، لاگ (مٹھا) (Bray)۔
- پ457- لانٹی: اُشتر ۽ پونز ۽ مان کُنگیں داری پُلک (پہوال) (محمد شہی)۔

- پ458- لاہو : راگیں مال ۽ اولاک (باشمی) (براہوئی 311:1978)۔
- پ459- لپاڑگ / لپاڑہ : شہ راہینگ ۽ رگگ ۽ خاطر اگش ۽ نر ۽ دیم ۽ چچے لرونج کنگ (دستی)
- پ460- لتاڑ : مال ۽ اولاکانی لتاڑ راگیں کاہ ۽ بوچ (دستی) (Bray)۔
- پ461- لتزوی : شہ ساہ ۽ بلاہوشی ۽ دست ۽ پادجنگ (دستی) (Bray)۔
- پ462- لٹی : صد میٹش ۽ بزانی رنگ، پڑیں گوالگ (دستی)
- (براہوئی 126:1978)۔
- پ463- لکو : کلاگ رنگیں ہشاریں بالی مرگے (دستی)۔
- پ464- لگام / لغام : اسپ ۽ حر ۽ مہار کہ آئی دپ ۽ دیگ بیت (مٹھا) (Bray)۔
- پ465- لپنج کائی : نزار ۽ منڈ ۽ ہوار بونگ (دستی)۔
- پ466- لور، نور : مُشک دوپاد ۽ کچ ۽ جنگلی ساہ دارے، ریڑنگ (Mayer:119)
- (Bray)۔
- پ467- لوک : بگ ۽ سانڈ، لیر ۽ دو (Mayer:28) (Bray)۔
- پ468- لونڈ : سشش ماہ ۽ رند ۽ نریں حر یا اسپ، لچ ۽ لوفریں مردم
- (عطا 119:1968) (Bray)۔
- پ469- لیٹانک : اولاکانی ماں حا کاں وتی بدن ۽ مُشگ (بلوچ 2013:260)
- (محمد شہی)۔
- پ470- لیریڈی : بزز بالادیں اُشتر یا بڑ (دستی) (براہوئی 1978:96)۔
- پ471- مادہ گچ : ہما گرانڈ کہ آئی نسل ۽ گورگ مادگ بنت (دستی)
- (براہوئی 1978:93)۔
- پ472- ماشی : سیاہ ۽ اسپیت رنگ (محمد شہی)۔
- پ473- مال : اسپ، اشتر، بڑ، حر، گوک، میٹش، مدی (Barker, II, 207)
- (Bray)

- پ474۔ ماہگ/ مایہ : مال ء دلوت ء شیردان کہ گودان ہمیشہ ء سگ انت (باشمی) (Bray)
- پ475۔ مر : مادگیں میٹس (پہوال) (Bray).
- پ476۔ مُردار : ہامال یا اولاک کہ شہ کارچ ء پیش مریت، ہما کہ حلال نہ انت، ناپاک
(دشتی) (محمد شہی)۔
- پ477۔ مُرداری : حرء لہتیں جاہاں مُرداری گوش انت۔
- پ478۔ مَرغ : شاح، کانٹ (دشتی) (Bray)۔
- پ479۔ مَرغو : مزہ مرغیں بُز (دشتی) (براہوئی 96:1978)۔
- پ480۔ مُرگک : گسی مُرگ، مال ء اولاک، ء مُر دمانی پادانی شل بونگ ء ناجوڑی یے
(دشتی) (محمد شہی)۔
- پ481۔ مُزو : سیہرہ، کر گوشک (دشتی) (Bray)۔
- پ482۔ مزار : گوشت واریں جنگلی رسترے، شیر (بلوچ 204:2013)
(شاہوئی 164:1994)۔
- پ483۔ مَزیری : بزوانی حون واریں کر م (دشتی) (براہوئی 11:1978)۔
- پ484۔ مُزونگ : پڑم واریں جُونجک (دشتی) (Bray)۔
- پ485۔ مُشک : ہما بُز کہ پیشانی ء اسپتیں کَلے (دشتی) (براہوئی 95:1978)۔
- پ486۔ مُشک : کسانیں ساہارے کہ گسانی تہا ہند ء جا کہ کنت۔
(بلوچ 204:2013) (محمد شہی)۔
- پ487۔ مُشک دوپاد : گیا وان ء مُشک کہ شہ گسی مُشک ء ڈ لگ بیت (دشتی)۔
- پ488۔ مُشکول/ مُشخول : گلائیش (دشتی)۔
- پ489۔ مِلِس : اُشتر ء چُٹ (بلوچ 260:2013) (Minchin, II, 1986:92)
- پ490۔ مَمنا : جنگل ء زنڈ ء مزن جونیں رسترے (بلوچ 204:2013)
(شاہوئی 164:1994)
- پ491۔ مُندو : اُشتر ء کوہان ء دیکھی پَلو (دشتی)۔

- پ 492۔ منڈ: مادگیں کچک (پہوال) (Bray)۔
- پ 493۔ منگڑ: مُرگانی حوناں وروکیں جوجک (دشتی) (Bray)۔
- پ 494۔ مورک: سیاہیں بُز (دشتی) (براہوئی 96:1978)۔
- پ 495۔ مورینک: مور، گونڈیں جوجکے (پہوال) (Bray)۔
- پ 496۔ مورینک دان: موریدان، مورینکائی دوارء جاگہ (Mayer:121)۔
- پ 497۔ مُوڑو: تان لہتیں روچاں نہ دُشنگیں دولت (دشتی) (براہوئی 91:1978)
- پ 498۔ عہار: مال ء اولاک ء کڈن کنگی ساد (دشتی) (Bray)۔
- پ 499۔ مُہارہ: گوکانی دپ ء نا جوڑی (Minchin, II, 1986:94)۔
- پ 500۔ مہیل: اُشتر ء سرادومر دمانی خاطر ء ٹاہینتگیں نریں ہند (ہاشمی) (محمد شہی)
- پ 501۔ مہری: سواری ء وش رواجیں اُشتر (دشتی) (Bray)۔
- پ 502۔ میاؤ: پٹی ء توار (ہاشمی) (Bray)۔
- پ 503۔ میچر: بے ماسیں شنک یا گورگ کہ دگہ میش یا بُزے ء مہینگ بیت (دشتی) (براہوئی 91:1978)۔
- پ 504۔ میو/میش بند: شہ رنگ ء حالال سئی بونگ ء خاطر اشوانگ یک میشے ء بستگیں ساد براں میوہ بند ء وتی پاداں بند بیت (دشتی) (محمد شہی)۔
- پ 505۔ میو دار: باگیا، رنگ ء واہند (محمد شہی)۔
- پ 506۔ میش / مہیل: مادگیں اسپے پس (ہاشمی) (Bray)۔
- پ 507۔ میش مُرگ: مزینں دریابی مُرگے (پہوال) (Bray)۔
- پ 508۔ میگڑو: میشانی گلگ (عطا:1968) (براہوئی 125:1978)۔
- پ 509۔ نال: اسپ ء سمر مہانی چیرا جنوکیں ایہن (دشتی) (اشر)۔
- پ 510۔ نراز: نریں کچک (پہوال) (Bray)۔
- پ 511۔ نرک: مادہ مُرگ یا گوک ء مادگی اندام ء سراسر ستگیں گوشت ء ٹکر (دشتی)۔
- پ 512۔ نمروزی: پٹی ء وہر آرگ (دشتی)۔

- پ 513۔ نوکک : نوک حاہگ دہوکیں گسی مُرگ (دشتی)۔
- پ 514۔ نہار : خون واریں رستر (دشتی) (شاہوئی 164:1994)۔
- پ 515۔ نیکک : پُری رنگ ء بُو (دشتی) (براہوئی 95:1978)۔
- پ 516۔ نیم پست : سگندان ء سر بر ء بستگیں خون گوشت (دشتی)۔
- پ 517۔ واڑ : میش ء بُزانی جَلگ جاہ (عطا 121:1968)
- (براہوئی 108:1978)۔
- پ 518۔ واڑو : گامیشانی جَلگ جاہ (براہوئی 108:1978)۔
- پ 519۔ واگ : لگام ء بند (باشی) (Bray)۔
- پ 520۔ واگُو : وٹیں آپ ء خون واریں ساہدارے (باشی) (Bray)۔
- پ 521۔ وانڈ ہی : تاں مزنیں و ہدے ماں ڈن ء گیا واناں بونگ (مٹھا)
- (Minchin, I, 1986:138)
- پ 522۔ وت مہار : راہ بلد یں اُشتر (دشتی)۔
- پ 523۔ وگگ / وگنگ : کچک ء راشگ (دشتی) (براہوئی 116:1978)۔
- پ 524۔ ولائتی : کچھی دگ ء باربری اُشتر، جوانیں نسل ء بانگو۔
- (Minchin, I, 1986:89)۔
- پ 525۔ وکر : بازیں مُرگانی یکجاہ بال، جَلاب (بلوچ 208:2013) (Bray)
- پ 526۔ ونگ : مال ء اولاک ء چار بند یا سرین ہڈ ء گڈ سری بہر (دشتی) (Bray)
- پ 527۔ وہر : مادگیں مال ء اولاک ء پزین ء اومان (دشتی) (محمد شہی)۔
- پ 528۔ ہب : کچک ء غوگگ ء توار (دشتی) (Bray)۔
- پ 529۔ ہڈک : گوک کہ تننگ ء لنگار یا باربری ء لائق نہ انت (دشتی)۔
- پ 530۔ ہر : اُشتر ء یک ساگیں چکٹ (دشتی) (براہوئی 105:1978)۔
- پ 531۔ ہر : گودان ء یک وار ء پوچک ء دراوکیں شیر (دشتی)
- (براہوئی 90:1978)۔

- پ 532۔ ہر تیل / خرتیر : حرء سمرائیر کنگی پیلک، ہر جین (Mayer:159) (Bray)۔
- پ 533۔ ہر گل : ہرنء جزرائی گلگ (عطا:115) (1968) (براہوئی:126) (1978)
- پ 534۔ ہش : حرء اوشٹارینگ ء توار (براہوئی:120) (1978)۔
- پ 535۔ ہش : اُشتر ء جو کینگ ء توار (دشتی) (محمد شہی)۔
- پ 536۔ ہوڈائی : شوانگ ء دراجین لٹ (دشتی) (محمد شہی)۔
- پ 537۔ ہوکم : گندہ نہار، کچٹ ء کچل ء لگے، سوُر (بلوچ:204) (2013)
- (شاہوئی:164) (1994)۔
- پ 538۔ ہولا یگ / ہو بانگ : تو لگ یا کچٹ ء واہ جنگی توار (دشتی) (براہوئی:116) (1978)
- پ 539۔ ہے : مال ء اولاکاں ر ہادگ کنگ ء دیگی برگ ء توار (دشتی)
- (براہوئی:120) (1978)۔
- پ 540۔ ہسیر : ہما میش کہ مننگ ء زکی نہ انت (دشتی) (محمد شہی)۔
- پ 541۔ ہیٹ : شہ پیش ء ٹا ہسینتگیں رہت (ہاشمی) (براہوئی:270) (1978)۔
- پ 542۔ ہیٹو : ہما بڑ کہ گوں میشاں چراگ ء روت (غوث:108)۔
- پ 543۔ ہسیر : رندٹمن ء اسپانی جوانیں نسلے (Minchin, II, 1986:90)۔
- پ 544۔ یانگ / یانلہ : مال ء اولاکانی ماہرگاں بندگی پیلک، جا لگ / جالہ (دشتی)
- (براہوئی:88) (1978)۔
- پ 545۔ یک پڑم : یک سالگیں اُشتر (دشتی) (محمد شہی)۔

(ت) ... قدرت ۽ درانگازى ...

آسمان، رويج، ماه ۽ استار، جمبير، هور، آپ،
گوات، آچ، دوت، روشنائى، کوه، ڈگار، موسم۔

- ت 1- آپ شیوگ: کوہء دامان ء ڈگارانی واجہی ء قانودی حق (دشتی)۔
- ت 2- آسمان: کائنات ء پراہی (Mayer:170)(Rai:13)۔
- ت 3- آباڑ: تبدلوارانی مُد (دشتی) (محمدشہی)۔
- ت 4- استار: شپ ء ماں آ زمان ء ترپوکیں عنصر (Mayer:178)(Rai:13)
- ت 5- استار دُسمی: دُمب داریں استار (دشتی)۔
- ت 6- اوتر: سیاہ گوات، تہاریں سُج (مٹھا) (عزیز: 227)۔
- ت 7- اوش: ہارء آپ ء کشگ ء راہ، سنگر اٹکیں آپ، نغہی (دشتی)۔
- ت 8- ایرگوات: شہ جاندمی پٹو ء کشوکیں گوات (ہاشمی) (Bray)۔
- ت 9- باف: لہڑیں آپ ء پاپار، باپ (دشتی) (Bray)۔
- ت 10- باگ بر: اول بہار گاہ ء سردیں گوات کہ باگانی پٹاں حشک کنت (دشتی)۔
- ت 11- بُٹ: جتا جتا نین کوہی یا حاکی جُپ (دشتی) (محمدشہی)۔
- ت 12- بُخ: نوک رُدوکیں کشار ء سبب ء شہ ڈغار ء حاکانی ہرز بونگ (دشتی)
- (عزیز: 256)
- ت 13- بدرنگ: کورانی نیام ء حشکیں ڈگار، ہرزگیں میدان (دشتی) (براہوئی: 70: 1978)
- ت 14- بدر/ بدرہ: ماہے ء نام انت، گرم ترین ماہ (مٹھا) (براہوئی: 82: 1978)
- ت 15- ہڈ: ہڈ حاکیں ڈگار، آپ ء تہا بک ورگ، جہلاکیں آپ (پہوال)
- (Rossi)۔
- ت 16- ہڈ حاک: نرم ء لہمیں ڈگار کہ پادماں حاکاں ایر بہروت (دشتی)۔
- ت 17- برانز: آچ ء لانٹ، شہمال، زراب (مٹھا) (محمدشہی)۔
- ت 18- برانزو: زوت آچ زُ وروک (دشتی)۔
- ت 19- ہرزائی: ہاڈگار کہ زیلگ بوان ء روت، زیلگ (دشتی) (Rai:13)۔

- ت 20۔ برف : شہ سارتی ۽ سبب ۽ بد آنگلیں آپ، کترہ، گوارک (مٹھا) (Bray)
- ت 21۔ برنچک : ہورت ہورتیں برف ۽ گوارشت (دشتی)۔
- ت 22۔ برمش : درپش، شہم، روشنائی، سبکیں توار، چڑک (مٹھا) (محمد شہی)۔
- ت 23۔ بڑ بڑ : آپ ۽ تہا گوات در آہگ، بڑ بڑ کی توار (ہاشمی) (Bray)۔
- ت 24۔ بُس : نرم ۽ بڈ حاکیں ڈگار (دشتی) (Bray)۔
- ت 25۔ بَش : گرمی ۽ ہورانی مُد، بشام ۽ دخت (ہاشمی)۔
- ت 26۔ بشام : بَش ۽ ہور، گرماگ ۽ ہور (مٹھا) (Bray)۔
- ت 27۔ بگ : نرمیں ڈگار، مٹ ۽ پتار داتگیں ڈگار (ہاشمی)۔
- ت 28۔ بیلنگ / بیلنگ : ترپگ، شہم دیگ، جلشنگ (دشتی) (عزیز: 186)۔
- ت 29۔ بلو : سنگ ۽ حاک ہواریں جہنپانی ردگ (دشتی)۔
- ت 30۔ بلی ۽ گواپ / گوفتہ : ماں قطب ۽ پلو ۽ استارانی شکلے (دشتی)۔
- ت 31۔ بُن : آچ ۽ روک (ہاشمی) (Bray)۔
- ت 32۔ بَنج : کور ۽ کش ۽ مٹ ۽ داتگیں ڈگار، بزرگ (دشتی) (محمد شہی)۔
- ت 33۔ بَجُلوک : سچوکیں دار (پہوال) (براہوئی 211: 1978)۔
- ت 34۔ بند : سال ۽ نہی بہر بزاں چلگ ۽، دگہ سے ونڈانی توک ۽ بہر کنگ، بہر بہر
یک بندے گوشگ بیت، کہ سیزدہ روج بیت (دشتی)
(براہوئی 82: 1978)۔
- ت 35۔ بوز : کوہی ردگ ۽ گڈی سر (دشتی) (محمد شہی)۔
- ت 36۔ بی بی گندار : سنج، درین، ہور ۽ رند نشان بووکیں ہفت رنگیں گندار (دشتی) (Bray)
- ت 37۔ بیٹ : کور ۽ کور ۽ گور ۽ بزرگیں ڈگار (دشتی) (براہوئی 70: 1978)۔
- ت 38۔ بیدہ : ڈن ۽ گیاوان کہ اودا لد ۽ گریٹنگ بیت (دشتی) (عزیز: 660)۔
- ت 39۔ بیران : ویران، سُن، غمیر آباد (ہاشمی) (Bray)۔

- ت 40۔ بیگہ : روج پیشیم ءتاں روا یرشت ءوخت (گجکی : 185) (Bray)۔
- ت 41۔ بیل : روج ءیک بہرے (ہاشمی) (Bray)۔
- ت 42۔ بیوان : سٹیں جاگہ، دشت، گیاوان (Mayer: 51) (اشر)۔
- ت 43۔ پتار : شنگ ءشا نگ، ہار ء آ در تگیں دار ء بوج، لامب (ہاشمی)۔
- ت 44۔ پرت : شہ ڈاک ء نریں ڈگار کہ گاہ نہ رود بنیت (ہاشمی) (براہوئی 71: 1978)
- ت 45۔ پرت : پڑی، چٹ، آپینک ء تر مپ (Mayer: 57) (عریز: 320)
- ت 46۔ پٹاپ : پرت ء وڈاں جم بونگیں ہوری آپ (ہاشمی)۔
- ت 47۔ پٹہ : جبر ء یک مزن ء جتا نیں نگرے (ہاشمی)۔
- ت 48۔ پرخ : آپ ء تر مپ، پیڑاپ (مٹھا) (اشر)۔
- ت 49۔ پڑ : میدان، ڈن، وڈ (ہاشمی) (اشر)۔
- ت 50۔ پڑ پڑ : پڑی پڑی ء ہور ء گوارگ (Bray)۔
- ت 51۔ پڑی : پڑینک، آپینک ء یک تر مپے، پرت، چٹ (مٹھا) (Rossi)۔
- ت 52۔ پل : شہ گوات یا ہور ء نوانیں جاہ، کش، پہناد (دشتی) (Bray)۔
- ت 53۔ پلک : مٹ ء نریں حاک، نریں ڈگار (دشتی) (براہوئی 69: 1978)۔
- ت 54۔ پوٹو : ہوار ء غیر آبادیں ڈگار (دشتی) (براہوئی 71: 1978)۔
- ت 55۔ پودگل : شہر ء گہرے تگیں حاک (پہوال) (Bray)۔
- ت 56۔ پوڈ : حاک ء ڈ ڈیں نگر، ڈونک، گل ء نگر، پوڈ۔ (ہاشمی) (Bray)۔
- ت 57۔ پور : بٹھام ء بندات ء گور بام ء در آ وکیں استارانی گڑپ (ہاشمی) (محمد شہی)
- ت 58۔ پوڈ : مٹیں حاک ء ڈ ڈیں نگر، ڈونک، پوڈ (دشتی) (براہوئی 69: 1978)
- ت 59۔ پوگ / پوغ : اشکر، آنگر، سیاہ سپک (دشتی) (Bray)۔
- ت 60۔ پیتاپ / پیتاوا : روتا پ، روج ء برا نزاں وت ء راتا پگ ء ہند۔ دے مون (ہاشمی)

- ت 61- پیڑاپ : شپء درگتء ماں ڈگارء کپوکیں بیخ بستگیں شپ نم (ہاشمی) (عزیز: 213)
- ت 62- تز : تزچلک شہ 10 دسمبرء بگرتاں 18 جنوریء (دشتی) (براہوئی: 83: 1978)
- ت 63- ترمپ : آپء پڑی، چُٹ، پِٹ (ہاشمی) (Bray)۔
- ت 64- تر ونگل : ہورانی بیخ بستگیں ترمپ، تر ونگل (دشتی) (Bray)
- ت 65- تریشک : آسء سستگیں کسانیں ہور تیں کُگرے، تریشونک (مٹھا) (محمد شہی)
- ت 66- تریشونک : آسء سستگیں کسانیں ہور تیں کُگرے، تریشک (دشتی)۔
- ت 67- تریبز : آپء سرپتگیں ترمپ (ہاشمی) (اثیر)۔
- ت 68- تز : کاریزء ہما جاہ کہ مردم ء سہدار آپ ورنٹ، برابریں راہ بند۔
(عطا: 111: 1968) (براہوئی: 180: 1978)۔
- ت 69- تیکہ : کوہء لمب ء بڑزادی (دشتی) (محمد شہی)۔
- ت 70- تل : کوہانی نیام ء بودنی نیں ڈگار (مٹھا) (محمد شہی)۔
- ت 71- تلار : سیدھا ء راستیں کوہ (مٹھا) (محمد شہی)۔
- ت 72- تلارگرد : کوہانی سرء لک کپوک (محمد شہی)۔
- ت 73- تلانگ : ہما کہ کُرمب نہ انت، تلگ (دشتی)۔
- ت 74- تلاو/تلاف : آپ داریں اوگ (مٹھا) (Bray)۔
- ت 75- تمپگ : بڑزگ، بانڈم، چمپے کہ سرء پتن انت (ہاشمی)۔
- ت 76- تینک : کوہانی نیام ء گٹیں راہ، ہما کہ پراہ نہ انت (مٹھا) (اثیر)۔
- ت 77- توک/توخ : دو کوہانی نیام تل کہ دیم ء بند بیت (مٹھا) (محمد شہی)۔
- ت 78- تہار : شپ رنگ، ہما کہ روشنانہ انت، تاروکی (ہاشمی) (Bray)۔
- ت 79- تہارماہ : ہما شپ کہ ماہ نیست ء، شپ روشنانہ انت (ہاشمی) (Bray)۔
- ت 80- تیشوش : گرمی، گرمیں گوات، چاڑ، مزن داشتی (ہاشمی) (اثیر)۔
- ت 81- تیر بند : تیر بند ء استار کہ 26 جون ء در کابنت (ہاشمی) (Bray)۔

- ت 82۔ تیر ماہ : گرم ۽ مند، گرماگ ۽ موسم (ہاشمی) (Bray)۔
- ت 83۔ تیر ونک : آچ ۽ تریشک (دشتی) (عزیز: 146)۔
- ت 84۔ ٹرپ : تیر ۽ لنگ ۽ نشان، سنگ یاسٹ ورگ، ماں کور ۽ آپ ۽ نشان (مٹھا)
- ت 85۔ ٹک : پڊر بونگ، درا بونگ، چوش کہ استار، ماہ یار وچ ۽ ٹک، شہمانی
مانشانگ (دشتی) (Bray)۔
- ت 86۔ ٹمکغ / ٹمکنگ : مرمر اٹکس روشنائی، مرمر میں شہم (مٹھا) (عزیز: 123)۔
- ت 87۔ ٹوبہ : آپ ۽ کسانیں کو ہی اوٹک (مٹھا) (اثر)۔
- ت 88۔ ٹول : کوہ ۽ بزر تر تریں شک، درچک ۽ بزر یں ٹال (پہوال) (محمد شہی)۔
- ت 89۔ چپ / جف : جبین ۽ توک ۽ گرمی ۽ مارشت (دشتی)۔
- ت 90۔ جٹ : گرمیں پُر (پہوال)۔
- ت 91۔ جڈو : کوہ ۽ کلاننگ (دشتی) (عزیز: 98)۔
- ت 92۔ جرگ / جرگہ : شہم دیگ، استارانی شہم (عزیز: 146)۔
- ت 93۔ جڑو : جمبر ۽ کسانیں ٹکر کہ گوں پٹھان ہوار بیت (عطا: 146: 1968)
- ت 94۔ جڑونک : گوارو کیں جمبر ۽ ٹکر (دشتی) (براہوئی: 76: 1978)۔
- ت 95۔ جل : کوہ ۽ ہور ۽ آپ آرو کیں راہ، آچ ۽ گرمیں گوات (دشتی) (Bray)
- ت 96۔ جلاک : سک گرمیں روچ (مٹھا)۔
- ت 97۔ جلاشک : شہما لگ، شروخ، ترپک، شہم (Mayer: 72) (عزیز: 146)
- ت 98۔ جلاگہ : پراہ، سبز ۽ آ بادیں ڈگار، شاہگانیں میدان (پہوال) (اثر)۔
- ت 99۔ جمبر : شہ زر ۽ پادا ۽ حٹکلیں باپ کہ گوں سرد بونگ ۽ ہور ۽ دروشم ۽ رچیت۔
- (ہاشمی) (Bray)۔
- ت 100۔ جمبور : ہمارو کیں آچ کہ ز بانک دنت، جسملاس (ہاشمی) (محمد شہی)۔
- ت 101۔ جمجلائی : جمبوریں آچ (پہوال) (براہوئی: 211: 1978)۔

- ت102۔ جو : تاں کشاراں آپ ءرسینگ ءراہ (ہاشمی)
 (McConaghey I, 1986:247)۔
- ت103۔ جُوڑو : مُودیا پٹانی سُچک (محمد شہی)۔
- ت104۔ جوک : گوئڈیس جو، آپ ءگوئڈیس راہ (McConaghey I, 1986:247)
- ت105۔ جولا : ئن، ہوشام، لوار سوچیں گوات ءجنگ (مٹھا) (Bray)۔
- ت106۔ جوہان : ماہ ءگر ءگیس ءروشنائیں دنز (دشتی)۔
- ت107۔ جیزد : زید، چراگ جاہ، سبز ءمیزریں اُکبہ (پہوال)۔
- ت108۔ چانک : گوئڈیس چیل، آہن ءچوٹیں کُنڈی (دشتی)۔
- ت109۔ چُٹ : پٹ، یک ترپسے ءچُٹک ءکچ، دانگ، ٹپ، ہلاس بوٹگ، ادار، دمان
 (دشتی) (Bray)۔
- ت110۔ چُر : کوہانی کش ءپہناداں آپ ءراہ (Mayer:194) (Rai:13)
- ت111۔ چُرآپ : کمئیں تچوکیں آپ (دشتی)۔
- ت112۔ چرخاپ : گنبدانی تہا کور ءآپ ءچرخونڈی ورگ، جگر د (دشتی) (محمد شہی)۔
- ت113۔ چرک : نرم ءسارتیں گوات (مٹھا) (براہوئی 79:1978)۔
- ت114۔ چُرگ/چُرنگ : آپینک ءکم ءرچک (ہاشمی) (Bray)۔
- ت115۔ چرنگ : آس ءگوئڈیس تریشک (مٹھا) (Bray)۔
- ت116۔ چشمہ : آپ ءبُن زہ کہ آپ شہ ہمودادر کنیت (مٹھا) (اثیر)۔
- ت117۔ چُگل : کم آپیں چمگ، بہتیں جاہاں پہ باز آپیں چمگ ءخاطر اکار مرزبیت
 (ہاشمی) (Bray)۔
- ت118۔ چُلگ : چول، آپ ءہُلگ ورگ (دشتی) (Rossi)۔
- ت119۔ چلگ : چل ءنیم روج، سال ءنہی بہر، چک مات بوتگ ءچل روج، سارتی ءمڈ،
 تیر ماہ ءچپ (ہاشمی) (Bray)۔

- ت 120۔ چوواو : گوٹھیں آج (محمد شہی)۔
- ت 121۔ چوٹ : ناراستیں راہ، شہ کوہ ء بُو زء و ل و ا ر تگیں راہ۔
- ت 122۔ چول : ریگستان، بے آ پیں ڈگار (Elfenbein) (عزیز: 290)۔
- ت 123۔ چؤل : گورم (دشتی)۔
- ت 124۔ چہر : سُہریں انگر، چڑگ (دشتی) (Bray)۔
- ت 125۔ چیڑگن : ہمدار کہ برابر نہ پرشیت، لیسدر، چیلکن (دشتی) (عزیز: 317)۔
- ت 126۔ چیل : ہار ء آپ راہ کہ ڈور ء تہا ہوار بیت (ہاشمی) (Bray)۔
- ت 127۔ چیلک : گردک ء بارگیں اوہیل (دشتی) (براہوئی 77: 1978)۔
- ت 128۔ خراسان : کوہستگیں دگ (براہوئی 291: 1978)۔
- ت 129۔ دامان : کوہستگیں میدان، کوہ دیم ء پراہیں میدان (مٹھا) (Bray)۔
- ت 130۔ درگ : تزنند شلیں ہور (محمد شہی)۔
- ت 131۔ درنگ : کوہ ء بُر زء راستیں شک (مٹھا) (براہوئی 74: 1978)۔
- ت 132۔ دُڑاپ : ہما آپ کہ جاگے زُگ کنت ء جاگے زہ ء چیر بیت (دشتی)۔
- ت 133۔ دشت : پراہ ء گیا وانیں میدان (مٹھا) (Bray)
- ت 134۔ دُگگ / دُگنگ : نرم نرم ء سُچگ (مٹھا) (عزیز: 6)۔
- ت 135۔ دُل دُل ء / دنز : کلکشان، گرانڈانی راہ، گرانڈ درک (دشتی)۔
- ت 136۔ دَمب : کوہنیں زمانگ ء پرشنگ ء ویرانیں جاہ (پہوال)۔
- (براہوئی 69: 1978)
- ت 137۔ دنز : گبار، ہما ہورتیں حاک کہ گوات ء بال گرننت (ہاشمی) (Bray)۔
- ت 138۔ دُو نہو / دُو ہوو : دُوت، شہ آج ء در آ یوکیں سیاہیں دنز (مٹھا) (Rossi)۔
- ت 139۔ ڈاک : ڈن، ہواریں پَٹ، مالانی نا جوڑی بے (ہاشمی) (Bray)۔
- ت 140۔ ڈب : آپ ء زور، چکاریں کو ریا جو، ڈلگیں پگ (دشتی) (Bray)۔

- ت 141- ڈُٹ: بُڈ، گار، اندر، ماہ، گڈ سری شپ کہ ماہ ٹک نہ دنت، ناجوڑ، واپ۔
(دشتی) (عزیز: 176)۔
- ت 142- ڈُڈگ/ڈُڈہ: ڈُڈیں ڈُگار کہ آپ نہ چوشیت (دشتی) (محمد شہی)۔
- ت 143- ڈُگار/ڈُغار جُنِب: ڈُگار، جُنِبگ، زمین جُنِب (پہوال) (Rai: 14)۔
- ت 144- ڈُل/ڈُلو: سَنگ، مَلک ہواریں ڈُگار (باشمی) (Bray)۔
- ت 145- ڈُن: در، پَٹ، وڈ، میدان (باشمی) (محمد شہی)۔
- ت 146- ڈُنڈار: ویرانیں ڈُگار، پراہگیں ڈُن (دشتی)۔
- ت 147- ڈُور: ہار، آپ، مستریں راہ (باشمی) (محمد شہی)۔
- ت 148- ڈُونک: ڈُڈیں حاک، پُڈ، پوڈ (Elfenbein) (عزیز: 178)۔
- ت 149- ڈُونگار: انجیں دوت کہ ہچی میم مہ کنت (دشتی)۔
- ت 150- ڈُیک/ڈُیک: کوہ، شلیں سر، شک، مکیں دار (دشتی) (Bray)۔
- ت 151- رَپ رَپ/رَپ: چراگ، گُپ گُپ کنگ (دشتی) (عزیز: 216)۔
- ت 152- رُخشگ/رُشنگ: در پشگ، شہم دیگ، تر پگ (دشتی) (Dixey: 58)۔
- ت 153- رُشنگ: نرم نرمیں ہور، ہور تیں پڑی، گوارگ (دشتی) (عزیز: 45)۔
- ت 154- رَف: کوہ، کش، ڈُن، در کپتگیں بہر، بان، توک، رزان ایر کنگی جاہ (دشتی)
(براہوئی 1978: 74)۔
- ت 155- رَف/رَف: آچ، ہرانز (دشتی) (محمد شہی)۔
- ت 156- رَگام: موسی سیاہیں جمبر، ڈور، بار یگ (مٹھا) (محمد شہی)۔
- ت 157- رُنگ راہ/رُنگ: ماں کوہاں گونڈ گیریں راہ (مٹھا) (محمد شہی)۔
- ت 158- روزگر: ماہ کہ زمین، روج، نیام، مان توتیت، روج تہار بیت، روج گر۔
- (Mayer: 60) (Bray)۔
- ت 159- روش پیش: روشانی (اشیر)۔

- ت 160- روشنائی : رُژن، تہاری ۽ چَپ (ہاشمی) (Bray)۔
- ت 161- روک : آچ ۽ بُن گرگ، آچ ۽ لگگ (ہاشمی) (Bray)۔
- ت 162- روہو : چلگ ۽ سک سردیں گوات (دشتی) (Bray)۔
- ت 163- ریک : سُہر ۽ ڈالیں حاک (پہوال) (Rai:13)۔
- ت 164- زال : شہ تیر بند ۽ رند در آؤ کیں استار (دشتی) (محمد شہی)۔
- ت 165- زراب : آچ ۽ لمبوک، تاپ (پہوال) (Rossi)۔
- ت 166- زڑو : زڑو ۽ چلگ شہ 11 اپریل ۽ تاں 20 مئی (دشتی) (براہوئی 83:1978)
- ت 167- زمین جُنُب : زمین یا ڈگار ۽ جنُبگ، ڈگار جنُب (دشتی) (اشیر)۔
- ت 168- زنڈی : ریک یا حاک ۽ جمپ، ٹمپگ (دشتی) (عزیز:124)۔
- ت 169- زوار : کور ۽ گوز، ہور ۽ وہو کیں آپ (دشتی) (عزیز:45)۔
- ت 170- زیر، زیرگ : شہم، روچ ۽ برانز، کُنٹگ (پہوال)۔
- ت 171- زیگ / زیلہ : بُرزیز جاگہ، بُرزگ دیم (پہوال) (براہوئی 69:1978)۔
- ت 172- زینگ / زینٹھ : بُرزگ، زیگ، جُمپ (دشتی)۔
- ت 173- ژبرگ : آپ ۽ ترندی ۽ وہگ ۽ توار (یعنی 46:) (اشیر)۔
- ت 174- ژپٹ : اناگت ۽ آچ لگگ ۽ توار (دشتی) (براہوئی 212:1978)۔
- ت 175- ژل : ہورتیں سنگ (مٹھا) (Bray)۔
- ت 176- ژلنگ / ژلنگہ : ژانگ یا چڑینگ ۽ توار (دشتی)۔
- ت 177- ساتو : یکش ۽ نرم نرم ۽ ہور ۽ شترگ (ہاشمی) (براہوئی 76:1978)۔
- ت 178- ساڈو : سال ۽ نہہ چلگاں شہ یکے بزاں اولی جولائی تاں دہ اگست، بشام، دریاب، زر (دشتی) (براہوئی 83:1978)۔
- ت 179- سر : ڈگار ۽ چیر اسٹلین حاک ۽ رگ، راز (دشتی) (اشیر)۔
- ت 180- سربالا، سربالگ : بُرزگ ۽ پلو، دیم بُرزائی (دشتی) (Rai:13)۔

- ت 181- سر بٹھام : پانزدہ مارچ ء تاں پانزدہ مئی ء درگت ء گواروکیں ہور
 (Makran 1986:142)۔
- ت 182- سر شرم : شم ء بُرزی بہر (دشتی) (محمد شہی)۔
- ت 183- سر شیب / شیف : کوہ ء سر شیوگی پٹلو۔
- ت 184- سر گوار : نودشتر، نر میں ہور، سر بر ء گوارگ (دشتی) (محمد شہی)۔
- ت 185- سری سال : بلوچی حساب ء شمسی سال ء اولی پنج روج، نوک، سر، شریشی پدینہ
 چلگ چھل روج حساب بیت (Barker II: 108)۔
- ت 186- سیک : ژل ء شندیں ڈگار کہ آپ آئی تہا گار بیت (دشتی) (محمد شہی)۔
- ت 187- سمیدہ گوات : قطبی گوات کہ گرماگ ء ہورانی نشانی انت، سارتیں گوات (دشتی)
 (براہوئی 1978:80)۔
- ت 188- سُنن : غیر آبادیں الکہبہ، ویران (مٹھا) (Bray)۔
- ت 189- سُنٹ : کوہی ردگ ء چوٹ (دشتی) (براہوئی 1978:74)۔
- ت 190- سَنگر : مسافرانی راہ در بری ء خاطر ابستگین سنگی ٹل، اُردانی رکت ء ہند، مورچہ،
 شکاری ء اڈ دا ٹگین پل، ناڈ چگ (دشتی) (Bray)۔
- ت 191- سورگ / سورہ : شہ کلریں ڈگار ء کتر واد چکلیں ڈگار، واد چکلیں کاہ (ہاشمی) (اشیر)۔
- ت 192- سوز : سال ء نہہ چلگاں شہ یکے بزاں شہ اولی مارچ ء تاں دہ اپریل،
 سوزیں رنگ، آبات (دشتی) (براہوئی 1978:83)۔
- ت 193- سویل : سال ء نہہ چلگاں شہ یکے بزاں دہ اگست تاں نوزدہ ستمبر، سویل ء استار،
 زربار (دشتی) (Bray)۔
- ت 194- سہب ء ستار : گور بام ء درآ وکیں روشنائیں استار (Mayer: 178) (محمد شہی)
- ت 195- سیاہ : سال ء نہہ چلگاں شہ یکے بزاں نوزدہ جنوری تاں میست ء ہشت
 فروری، سیاہ چلگ (دشتی) (براہوئی 1978:83)۔

- ت 196- سیاہ پاپ : تیوگیں سال تجوکیں آپ (مٹھا) (Bray)۔
- ت 197- سیاہ بند : ردماں ردیں کوہ (دشتی) (محمد شہی)۔
- ت 198- سی پُڑ : ماہ ہسی روج پورا بونگ ء نوک۔
- ت 199- سیدانی/ سیداتا کون شود: اکتوبر ء ماہ ء ہور ء گوات، کوہی مات۔ (دشتی)۔
- ت 200- سیرک : سرگگیں پست ء میدان، ڈاک (ہاشمی) (Bray)۔
- ت 201- سیک : گرمی، ٹکور ء خاطر اگر م کرتگیں سنگ یا نمبیں حاک، باف ء گرم گرگ (دشتی) (Bray)۔
- ت 202- شانک : شہ گر ء در بوڈ کیں آپ ء راہ (عطا: 144: 1968) (محمد شہی)۔
- ت 203- شت : انگر ہواریں پُر، غت دیگ، ڈمب دیگ (دشتی) (Bray)۔
- ت 204- شہ، شوڑ : کاریز یا چاہ ء توک ء سٹیل ڈگار۔ (دشتی) (براہوئی: 70: 1978)
- ت 205- شروک/ شروخ : ترپوک، روشن، جَلشَنگ (ہاشمی) (Bray)۔
- ت 206- شک : کوہ ء برز ء چچکیں بہر (دشتی) (محمد شہی)۔
- ت 207- شلا پگ/ شلا پنگ : آپ ء پے دست کشگ ء ریچگ یارزانے پُر کنگ ء دور ء ریچگ۔ (ہاشمی) (Bray)
- ت 208- شلگ/ شلہ : یکبارگی ریچگ چوش کہ ہور ء شلگ (ہاشمی) (Bray)۔
- ت 209- شم : کوہانی کنڈیں راہ، درز (دشتی) (Bray)۔
- ت 210- شند : ژٹوئیں ڈگار، ژل (دشتی)۔
- ت 211- شنک : روج ء گڈی برانز۔ گزوتا گز ء شت (دشتی) (Rossi)۔
- ت 212- شوکش : سہب ء استار (Mayer: 178) (Bray)۔
- ت 213- شوگ/ شوہ : جہلاد، شیب (پہوال) (اثیر)۔
- ت 214- شوئم : شپ ء درگت ء کاہ ء سبز گانی سرا کپتگیں نمسی (Mayer: 52) (Bray)
- ت 215- شہم : برمش، جَلشَنگ، روژنائی ء برانز (ہاشمی) (Bray)۔

- ت 216- شپ/شیف : جہلگ، آپ ۽ راہ کہ پہ کور ۽ مزن شپیاں سر بیت (ہاشمی) (Bray)
- ت 217- شیلگ/شیلہ : کوہانی دامن ۽ آپ ۽ ہواریں راہ، شپ (دشتی) (براہوئی 1978:73)
- ت 218- شینک : تنگنیں جڑ، جہر ۽ تنگ بستگنیں ٹکر (مٹھا) (Bray)۔
- ت 219- شینگ : استار ۽ پرشگ، ٹکر، راڑ (دشتی)۔
- ت 220- شیوال : آپ ۽ سر بستگنیں شونز (دشتی)۔
- ت 221- کانی : تلاگنیں دون، آپداریں کسانیں کٹ (دشتی) (محمد شہی)۔
- ت 222- کاہوش : بہار گاہ ۽ گڈ سر کہ گاہ ۽ بوچ خشک بنت (Barker II:488) (محمد شہی)
- ت 223- کاہی : آپ ۽ چمگ، کڈ ۽ کونڈ (مٹھا) (اشیر)۔
- ت 224- کترہ : بیج بستگنیں آپ، برف، دمان ۽ ششمی بہر، لاند ۽ گوشت ۽ ٹکر (ہاشمی) (اشیر)۔
- ت 225- کٹ پادغ/کٹاک : استارانی دروشم۔ (Mayer:178) (Bray)۔
- ت 226- کینک : دار ۽ روکیں سر، دار ۽ پورہی ۽ نہ سٹگنیں ٹکر (دشتی) (براہوئی 1978:212)۔
- ت 227- کچ : سورگیں ڈگار، کور ۽ کش ۽ ڈگار کہ شہ ہار ۽ رکوک انت (دشتی)۔
- ت 228- کڈ : ڈگار ۽ سر اکونڈ، کل (Barker II:490)۔
- ت 229- کرائی : ہالین ۽ زمستان ۽ نیامی مڈ (دشتی) (Bray)۔
- ت 230- کُر پُچ : کُنڈ، کُچ (عزیز:98)۔
- ت 231- کُر کٹ : ہار ۽ آور تگنیں مٹیں حاک کہ خشک بونگ ۽ ڈڈ ۽ سکت بیت (دشتی)۔
- ت 232- کرود : کوہ یا ڈگار ۽ بڑا تگنیں دیم (دشتی) (براہوئی 1978:74)۔
- ت 233- کرودک : گٹنیں جاہے ۽ توار ۽ برتر، پد گوانک (پہوال)۔
- ت 234- کُر مَب : جہلانک، تلانگ ۽ چپ (دشتی) (اشیر)۔
- ت 235- کشک : کوہانی کش ۽ کوریں راہ، لیک، چشخ (پہوال) (اشیر)۔

- ت 236- کلّ: کوہانی آپ ۽ ناہیننگلیں کڈ (دشتی) (محمد شہی)۔
- ت 237- کلّ: ہماڈگار کہ ماں آئی ۽ واد۽ کساس گیش ترانت، سورگ (ہاشمی) (براہوئی 73: 1978)۔
- ت 238- گلگ / گلہ: کوہانی چمگ ۽ شہ چرگاں آبادیں ڈگار (Barker II: 491)۔
- ت 239- کلونگ: کئڈ، شہ سے نیمگ ۽ کوہی ردگ ۽ نیام (دشتی) (عزیز: 98)۔
- ت 240- کُنب: کورانی تہا کڑمیں کڈ (ہاشمی) (براہوئی 77: 1978)۔
- ت 241- کندی: کور ۽ کر، کُش (Mayer: 13) (Dixey: 13)۔
- ت 242- کنڈ، کنڈگ: ہما جاگہ کہ اوداں کوہ ۽ برزی کم بیت، کوہ ۽ کنڈ (میٹھا) (Bray)۔
- ت 243- کُوچگ / کُوچہ: ہواریں میدان، دشت، ملبد (Barker II: 498) (Bray) (Bray)۔
- ت 244- کور: جہل ۽ دراجیں کنڈ (دشتی)۔
- ت 245- کور: جہلیں کور (دشتی)۔
- ت 246- کوردون: کوہن ۽ ڈر اٹگیں دُون (دشتی) (براہوئی 77: 1978)۔
- ت 247- کورک: سکت ۽ سنگیں ڈگار، (دشتی) (براہوئی 73: 1978)۔
- ت 248- کوروا / کورہ: حاکی رزان پچگ ۽ جاہ، خشت پچگ ۽ جاہ (میٹھا) (Bray)۔
- ت 249- کوکر: ہور ۽ رند کوہانی سرا کپتگیں اسپتیں جمبر (پہوال) (براہوئی 76: 1978)۔
- ت 250- کوکر: سیاہ ۽ بزیں جمبر (Mayer: 36) (براہوئی 77: 1978)۔
- ت 251- کول: جہل ۽ کڑمیں آپ (دشتی) (محمد شہی)۔
- ت 252- کونڈ: کوہانی غار، کوڈ (پہوال) (Bray)۔
- ت 253- کون ککر: بہارگاہ ۽ روچ (دشتی) (براہوئی 83: 1978)۔
- ت 254- کوہی مات: اکتوبر ۽ ماہ ۽ ہور ۽ گوات، سیدانی کون شود (دشتی)۔
- ت 255- کھر: کسانیں ہامون، تلاوگ (دشتی) (محمد شہی)۔
- ت 256- کینڈو: کوہی کشک، کوہ ۽ سر ۽ راہ (دشتی) (عزیز: 98)۔

- ت 257- گار/غار: کوہانی تہادر احمیں کوٹہ (دشتی) (Rai:13)۔
- ت 258- گاؤ کش: سیاہیں چلگ ۽ گڈسری سردی (دشتی) (Bray)۔
- ت 259- گبر بند: گوں گبراں ہم گرنجیں سنگی بند (پہوال)۔
- ت 260- گٹ: کوہ ۽ سکت ۽ مشکلیں بہرہ (دشتی) (براہوئی 75:1978)۔
- ت 261- گچ: ڈڈ ۽ سکین حاک۔ (Makran 1986:139)۔
- ت 262- گدار/خدار: بے آپ ۽ ویرانیں ریکستان (دشتی)۔
- ت 263- گدر: شہ دریا بیا کور ۽ گوزگ ۽ راہ (پہوال)۔
- ت 264- گڈ بشام: بشام ۽ ند ۽ گڈسری ہور، پانزدہ ستمبر تا اکتوبر ۽ گڈسری ہور
(Makran 1986:143)۔
- ت 265- گر: دو کوہانی نیامی تل (Mayer:194) (محمد شہی)۔
- ت 266- گرداپ: آپ تڑ، کور ۽ آپ ۽ چکرگ (پہوال) (عزیز:80)۔
- ت 267- گردون: کشارانی خاطر اکاریز یا جو ۽ آپ ۽ وار (دشتی)۔
- ت 268- گرز: دز، حاک، گو تلو (دشتی) (عزیز:290)۔
- ت 269- گرو: شہ قطب ۽ پلو ۽ کشوکیں گوات گور پیچ، ہما کہ گز گرانٹ۔ (دشتی)
(Bray)۔
- ت 270- گروشک: روشنائی ۽ شہم (عطا 148:1968) (براہوئی 77:1978)۔
- ت 271- گروک: گرد ۽ شہموکیں روشنائی (ہاشمی) (Bray)۔
- ت 272- گڑانگ: کلر ۽ غیر آبادیں ڈگار (اشیر)۔
- ت 273- گلاک: ریک ۽ جتا جتا نیں چنپ (براہوئی 310:1978)۔
- ت 274- گوارک: ہور ۽ ہور تیں تر مپانی تخ بندگ، ہور تیں تر وگل (دشتی) (عزیز:56)
- ت 275- گو تلو: سہب ۽ سراتہاریں دز، دی تلو (ہاشمی) (اشیر)۔
- ت 276- گورجن: کور ۽ جو ۽ آپ ۽ بڑگ ۽ سبب ۽ کشاری بندانی پڑٹنگ (دشتی)۔

- ت 277- گورتچ : شہ قطب ۽ پلو ۽ کشوکیں سردیں گوات، گرو (ہاشمی) (Bray)۔
- ت 278- گوش : سردیں سرگوات، گوش (پہوال) (Rossi)۔
- ت 279- گوکرت : آچ زوریں معدنے (ہاشمی) (Bray)۔
- ت 280- گول : گولا پگ، آپ ریپ، گولاپ (میٹھا) (محمد شہی)۔
- ت 281- گولاپ : گولا پگ، گول، آپ ریپ (ہاشمی) (اثیر)۔
- ت 282- گیاوان : سٹیں دمنگ، ہمودا کہ آباتی مہ بیت (پہوال) (محمد شہی)۔
- ت 283- گیر و : برف گواریں روچ ۽ سردیں گوات (دشتی) (محمد شہی)۔
- ت 284- لار : آپ ۽ گورم، چول، لہڑ (Mayer:206) (Bray)۔
- ت 285- لامب : ہور ۽ آپ ۽ آرتگیں لڈ ۽ بوچ، پتار (دشتی) (محمد شہی)۔
- ت 286- لچ : آپوئیں حاک، گل (پہوال) (اثیر)۔
- ت 287- لد : جز ۽ درچک ۽ سول رستگلیں ڈگار، جنگل (ہاشمی) (Bray)۔
- ت 288- لرد : حاک ہواریں آپ، لڑ ۽ آپ (ہاشمی) (Bray)۔
- ت 289- لڑ : نوکاپ، ہار ۽ آپ، لڑ آپ، زہم (ہاشمی) (Dixey:59)۔
- ت 290- لک : گرماگ ۽ نیم روچ ۽ دخت ۽ گر میں گوات، لوار (پہوال) (اثیر)۔
- ت 291- لگگ / لگنگ : آچ ۽ روک بوئنگ (دشتی) (Bray)۔
- ت 292- لمبگ / لمبہ : آچ ۽ برانز، آچ ۽ جل (دشتی) (Bray)۔
- ت 293- لمبوک : روکیں دار، ہما آچ کہ برانز ۽ زبائنگ دینت (ہاشمی) (Bray)۔
- ت 294- لوار : گرماگ ۽ گر میں گوات، لک (ہاشمی)۔
- ت 295- لوپ : شہ سے نیمگ ۽ ریک یا کوہ ۽ گٹیں ڈگار (دشتی) (Bray)۔
- ت 296- لوٹ : چکر وکیں گوات، چٹی کول (ہاشمی) (Bray)۔
- ت 297- لوس : کوئڈ، گار، بزیں جنگل، چہرہ، ہڑ کہ (Bray)۔
- ت 298- لوہڑ : مود ۽ پڑم ۽ سچک ۽ بوہ (دشتی) (محمد شہی)۔

- ت 299- لوہی: آپاں پڑیں کوہی شمء کڈ (دشتی) (Bray)۔
- ت 300- ماہ کاروان: ماہء چپء چاگردء کشک (دشتی) (براہوئی 312: 1978)۔
- ت 301- ماہگیر: ماہء تہاری گرگ، ماہگم (Mayer: 117) (عزیز: 141)۔
- ت 302- مٹ: بارء آرتگیں حاک، بز (ہاشمی) (براہوئی 70: 1978)۔
- ت 303- مٹ مال: بارء آرتگیں مٹ، حاک ء سورگ (دشتی) (Bray)۔
- ت 304- مٹج: تاموریں دنز (ہاشمی) (Bray)۔
- ت 305- مٹد: موسم، وہد (Dames 1969) (Bray)۔
- ت 306- مرگاپ: کمیں ہوو کہ بالی مرگانی آپواری ء بس بہ بیت (دشتی)۔
- ت 307- مرمر: آچ یا چراگ ء مران بونگ (دشتی) (اثیر)۔
- ت 308- مٹکٹ: ہمدار کہ کرار کرار ء سچیت، کلپیں مردم (دشتی) (براہوئی 212: 1978)
- ت 309- مند: آپ ء پڑیں کور (مٹھا) (اثیر)۔
- ت 310- موٹ: ایشکر، انگر، شرمندگ، بے عقل، دال ء زیلے (دشتی) (Bray)۔
- ت 311- میٹ: ڈڈیں ء صافیں حاک (ہاشمی) (Bray)۔
- ت 312- مین: نرم ء شردیں گل یا لچ، نرمیں گل ولچ ء تہا ایر روگ (ہاشمی) (Bray)۔
- ت 313- ناوڑ: ورگی آپ ء خاطر اُخت اٹگیں جہلیں کنڈ، ٹوبو، تلاوگ (دشتی) (عزیز: 139)۔
- ت 314- نغہی: ناوڑ عزیزیاتی نہیں آپ ء درکنگ ء راہ، اوش (دشتی) (براہوئی 315: 1978)
- ت 315- نفت: نپت، میر، گروک، سال ء نہہ چلگاں شہ یکے براں بیست ستمبر تاں بیست ء نہہ اکتوبر ء چل روچ چلہ نفت گوشگ بیت (دشتی) (براہوئی 83: 1978)
- ت 316- نکر و: آچ ء شری ء نہ سچوکیں دار (دشتی) (براہوئی 212: 1978)۔
- ت 317- نمسی: شہ جاندم ء پلو ء کشوکیں گوات (ہاشمی) (Bray)۔
- ت 318- نود: بے آپیں جمبر کہ نہ گواریت (ہاشمی) (اثیر)۔

- ت 319- نوک : ماہ کہ اولی شپ ۽ گندگ بیت (ہاشمی) (Bray)۔
- ت 320- نوکاپ : ہو رء آ پ، لڑ ۽ آ پ (ہاشمی) (اشیر)۔
- ت 321- نوک سر : بلوچی حساب ۽ نوکیں سال ۽ بنداتی پنج روچ (Barker II:100)
- ت 322- وادان : آ بات، و س م، سیر ۽ آ بات (پہوال) (محمد شہی)۔
- ت 323- واہ : شہ دریا ب یارود ۽ کش ا تگیں گونڈیں جو (دشتی) (عزیز: 407)۔
- ت 324- وڈڈ : کوہ ۽ دویشکانی نیام ۽ بہر، پراہیں میدان، ڈک، بند (دشتی) (Bray)
- ت 325- و س م : آ باد، وادان، سیر ۽ آ بات (مٹھا) (Bray)۔
- ت 326- و ش / خوش کش : ورگی آ پ کہ تام ۽ کمین کلر بہ بیت (دشتی)۔
- ت 327- ویران : غیر آ باد، بے درچک ۽ داریں ڈن، سُن، ویرندان (ہاشمی) (Bray)
- ت 328- ہار : ہو رء آ پ ۽ طوفان (Barker II:470) (عزیز: 210)۔
- ت 329- ہامون : ہار ۽ آ پ ۽ سکت مزنیں تلاوگ (Barker II:470)۔
- ت 330- ہب : گوات ۽ بند بوتگ (دشتی)۔
- ت 331- ہتم : بہار گاہ، ہر ۽ ام (ہاشمی) (Bray)۔
- ت 332- ہواڑ : آچ ۽ برانز، گر میں لوار، پاپار (دشتی) (عزیز: 109)۔
- ت 333- ہورہ : گرنگ ۽ توار (Mayer:191) (Bray)۔
- ت 334- ہوڑ : پُر زیا پٹو ۽ زوت آچ گرگ (ہاشمی) (Bray)۔
- ت 335- ہیر و ہار : ہو رء گوات ۽ طوفان (Barker II:477)۔
- ت 336- ہسیم : چیر ڈگاری کونڈانی تہا آ پ ۽ پترگ ۽ ڈگار ۽ جہل ننگ (دشتی)۔
- ت 337- ہیج : سرد، سردی ۽ مند (پہوال) (Bray)۔

(ٹ) ... زمینداری ...

کشارکاری نظام، فصل، آپکاری، کاو، جزو بوچ، درچک۔

- ٹ1- آباد : وسم، ہماسال کہ گیش ترہور بوتگ (مٹھا) (Bray)۔
- ٹ2- آبادی : آباد بوتگ، ہورے گوارشت، یک دمگے ۽ مردمانی کچ ۽ حساب (مٹھا) (Bray)۔
- ٹ3- آبوس : گلہ ۽ تاپ اٹگیں خوشگ (دشتی) (Bray)۔
- ٹ4- آبوسو : نیم پلگیں کُوٹگ (دشتی)۔
- ٹ5- آد : شہ لنگارے پیسر ڈگارے آپ دیگ (دشتی)
(McConaghey I, 1986:243)
- ٹ6- آسکاو : ریگستان ۽ رُدوکیں کا ہے (McConaghey I, 1986:231)۔
- ٹ76- آسیاب : ہما جنتر کہ شہ جو ۽ آپ ۽ طاقت ۽ چڑیت (ہاشمی) (Bray)۔
- ٹ8- آسیادان : آسیاب ۽ ہلا ہینوک (McConaghey I, 1986:242) (Bray)۔
- ٹ9- آغٹ : مال ۽ اولاکانی کا ہے (دشتی) (McConaghey I, 1986:231)۔
- ٹ10- آلوخ : میش ۽ بڑانی کا ہے (دشتی) (McConaghey I, 1986:231)۔
- ٹ11- آوار : برابر، تچک، گوں مالگ ۽ ڈگارے آوارکنگ، پل ۽ مال (ہاشمی) (Bray)۔
- ٹ12- آہت : آدی گر ۽ مُرد (دشتی) (Bray)۔
- ٹ13- آہتہ : ہرسال کشوکیں ڈگار (دشتی) (براہوئی 1978:171)۔
- ٹ14- آپُرس : صنوبر ۽ درچک (Buller 1986:116) (Bray)۔
- ٹ15- اجارہ : ڈگار یا فصل ۽ خاصیں وہدے ۽ خاطر اجارہ ۽ دیگ (دشتی) (Bray)۔
- ٹ16- ارباب : بزرگانی کار ۽ مزد ۽ کالخواہ، واجہ۔
(McConaghey I, 1986:242) (Bray)۔

- ٹ 17۔ آرٹ : گوں دلو تانی مکک ء شہ چات ء آ پ کشگ ء وڑ (مٹھا) (اشیر)
- ٹ 18۔ آرچن : جنگلی بادام (Buller 1986:116)(Bray)۔
- ٹ 19۔ از بوتک : در مان کا ہے (ہاشمی) (Bray)۔
- ٹ 20۔ از غند : تپ ء علاج ء در مان کا ہے (Buller 1986:119)(Bray)
- ٹ 21۔ اسپیدار : در چکے (Buller 1986:119)(Bray)۔
- ٹ 22۔ اسپیدگ دمہ : بام ء آ تارگ (دشتی) (محمد شہی)۔
- ٹ 23۔ امبار : حوشگاں ایر کنگی پڑ، جم کرتگیں مدی (دشتی) (Bray)۔
- ٹ 24۔ امبار چین : امبار ء پانوک (دشتی) (McConaghey I, 1986:242)
- ٹ 25۔ انار : گر دیں نیوگے کہ تہا دانگ دانگ انت (ہاشمی) (Bray)۔
- ٹ 26۔ انار ترک : جنگلی انار کہ ایشی تاک پہ ٹپانی علاج ء جوان انت (دشتی) (Bray)
- ٹ 27۔ انجیر : زانگیں نیوگے (ہاشمی) (Bray)۔
- ٹ 28۔ انعام : پٹہ ء سمر ا تگیں ڈگار ء سُنک (دشتی) (Bray)۔
- ٹ 29۔ انگور : زانگیں نیوگے (ہاشمی) (Bray)۔
- ٹ 30۔ انگور/ انگوری : یک ٹالی نیں ہیبت، ناجوڑی یے (دشتی) (Bray)۔
- ٹ 31۔ اوے : اولاکانی کا ہے (McConaghey I, 1986:233)۔
- ٹ 32۔ ایشرک : بو لگے کہ ایشی تاک ء روتگ در مان ء وڑ اکا ر مرز بنت (ہاشمی) (Bray)
- ٹ 33۔ باغ : ہمو دا کہ نیوگ ء باز در چک انت (مٹھا) (Bray)۔
- ٹ 34۔ باغ پان : باغ ء پانوک (دشتی) (Bray)۔
- ٹ 35۔ باغیچہ : گو نڈیں باغ (مٹھا) (Bray)۔
- ٹ 36۔ بٹائی : فصل ء بر ء بانگ ء بہر (دشتی) (Bray)۔
- ٹ 37۔ بر : در چکانی نیوگ، فصل، برورد، برم، وار، گشت، گد ء پہناد (مٹھا)۔

- ٹ 38۔ بُڑک : سبز میں ہیبت (McConaghey I, 1986:243)
- ٹ 39۔ بَرکُی : پُگ مان کنگی پراہیں گونی (دشتی)۔
(براہوئی 175:1978)۔
- ٹ 40۔ بَرشوَنک : اسپ ۽ حرانی کا ہے۔ (McConaghey I, 1986:231)
- ٹ 41۔ بَرَم : برورد، بر، فصل یا کارے ۽ گٹ (Bray)۔
- ٹ 42۔ بَرنجاسک : گلگ ۽ درمانے (ہاشمی) (Bray)۔
- ٹ 43۔ برود : ریکستگ ۽ رُدوکیں کا ہے (دشتی) (براہوئی 277:1978)۔
- ٹ 44۔ بری : کسانیں بار، سر ۽ زورگی بوج (مٹھا) (براہوئی 275:1978)
- ٹ 45۔ بزرگرا / بزرغر : پھمڑ ڈگاراں کشوک (ہاشمی) (Bray)۔
- ٹ 46۔ بَلگ : درچکانی تاک، پین (دشتی)۔
- ٹ 47۔ بُن : روتگ، چیر، جہل (ہاشمی) (Bray)
- ٹ 48۔ بُن جوہانی : ڈگار ۽ کپتگیں ہوشگاں چنگ، چوڑو (دشتی) (Bray)۔
- ٹ 49۔ بَنچک / بَنچ : بُن، بنیاد، روتگ (دشتی) (Bray)۔
- ٹ 50۔ بند : آپ ۽ جلگ ۽ خاطر ابستگیں کشاری لٹ (مٹھا) (Bray)۔
- ٹ 51۔ بُنڈ : درچک ۽ زنڈیں دار، کہول ۽ عزت داریں مردم، سروک (دشتی)
- ٹ 52۔ بُنڈ لگ : زنڈیں دار ۽ گونڈ گونڈیں ٹکر (دشتی) (براہوئی 277:1978)۔
- ٹ 53۔ بُنگہ : کشاری ڈگارے ۽ جہل تریں بہر (دشتی)
- ٹ 54۔ بَنُو : کشاری ڈگار ۽ بستگیں لٹ (مٹھا) (Bray)۔
- ٹ 55۔ بُوُو : مال ۽ اولا کانی کا ہے (دشتی) (Bray)۔

- ٹ 56۔ بوبلک : گلہء حوشگ ء دانانی نیام ء گرنگ (دشتی) (عزیز: 296)۔
- ٹ 57۔ بوتار : کشاری ڈگارانی واجہ، وازدار (میٹھا) (Bray)۔
- ٹ 58۔ بوتاری : شہ فصل ء ڈگار واجہ ء بہر (دشتی) (Bray)۔
- ٹ 59۔ بوٹگ / بوٹو : ہما کاہ کہ شہ ڈگار ء رُزنہ بیت، بوچ (ہاشمی) (Bray)۔
- ٹ 60۔ بُود : فصل رودینگ ء قوت، نرک، رُردوم (دشتی) (Bray)۔
- ٹ 61۔ بُور : درچکانی پُلائی ترنگ ء آرتینک درکنگ (دشتی)۔
- ٹ 62۔ بوڑکو : اُشتر، میش ء بزانی کاہے (دشتی) (Bray)۔
- ٹ 63۔ بوگ : کمند یا کرب ء بند (ہاشمی) (Bray)۔
- ٹ 64۔ بُوم : ساڑ، رُردگ ء قوت، زید، ندرگ، موسم ء ساچگ (دشتی) (Bray)
- ٹ 65۔ بوہر / بوہال : شہ کشار ء ڈگار واجہ ء بہر، بوتاری (میٹھا) (Bray)۔
- ٹ 66۔ بوئے مادران : تپ ء علاج ء درمان کاہے (دشتی) (Bray)۔
- ٹ 67۔ بے پاڑ : ایدگہ جر ء کاہانی سمر اُردوکیں کاہ، چیچک (نسیم: 20)۔
- ٹ 68۔ بیل : گڈختگ ء ازباب، سنگت (ہاشمی) (Bray)۔
- ٹ 69۔ پاچالو : بے موسیں کشار (دشتی)۔
- ٹ 70۔ پاڑ : روتگ، پنج، بنیات (میٹھا) (اشیر)۔
- ٹ 71۔ پاس : کاریز یا جو ء آپ ء بہرکنگ ء کچے، کساس شش گھنڈہ ء وخت (میٹھا) (Bray)۔
- ٹ 72۔ پالک : سوزی یے کہ گرادگ ء ورگ بیت (ہاشمی) (Bray)۔
- ٹ 73۔ پالیز : گلو ء کوٹگ ء فصل (پہوال) (Bray)۔
- ٹ 74۔ پالیزوان : پالیز ء پانوک (پہوال)۔
- ٹ 75۔ پانڈول : فصل ء رند ء کاہ ء بوچ (دشتی)۔

- ٹ 76۔ پائے بیل : گون بیل ء ڈگار ء پروشگ ، یک وارے ء بیل ء حاک (دشتی)
 (براہوئی 175:1978)۔
- ٹ 77۔ پائیں گورگ : شہ گوزء گد سرء آپ دروکیں ڈگار (دشتی)۔
- ٹ 78۔ پتر ونک ، پیترک : بہار کا ہے کہ مردم ورنٹ ء (ہاشمی)
 (McConaghey I, 1986:237)۔
- ٹ 79۔ پٹاٹھ : زاننگیں سوزی یے (مٹھا) (Bray)۔
- ٹ 80۔ پٹگی : گونگ ء پٹگ ء مرض۔
- ٹ 81۔ پچک / پیچ : پوسٹیک ، چوڈی ، سوزی یانیوگ ء پوسٹ (دشتی) (عزیز: 152)
- ٹ 82۔ پڈری : بہار کا ہے کہ ایشی تم سردیں درمان ء وڈا کار مرزبنت (دشتی) (Bray)
- ٹ 83۔ پڑپک : درچکے کہ ایشی تاک تپ ء درمان آنت (ہاشمی) (Bray)۔
- ٹ 84۔ پڑغٹ : گووٹ ء دومی چڑ ، گووٹ ء تالائیں حوشگاں جم کنگ
 (براہوئی 176:1978)۔
- ٹ 85۔ پریش : شہ زرت ء ہورتیں دانے کہ پہ کاہ ء کشگ بیت (دشتی) (Bray)
- ٹ 86۔ پڑ : امبار ء پیٹ (مٹھا) (براہوئی 176:1978)۔
- ٹ 87۔ پڑگواتی : ہورتیں پگ (دشتی) (McConaghey I, 1986:250)
- ٹ 88۔ پڑمک : گلہ ء ذیلے کہ پہ دانکو ء جوان انت (Minchin III 1986:94)
- ٹ 89۔ پڑو : مال ء اولاکانی کا ہے (ہاشمی) (McConaghey I, 1986:237)
- ٹ 90۔ پس آپ : جو یا کور ء گد سری چڑ وکیں آپ (دشتی)۔
- ٹ 91۔ پسام : چڑ ء بوچانی پڈانی تخم بندگ (دشتی)۔
- ٹ 92۔ پسئی : کنگلی درچکے ایشی بردرمانے (Buller 1986:123) (Bray)
- ٹ 93۔ پسیت : لنگار ء ماں اشر ء رحمت ء بند وکیں چٹ (دشتی) (Bray)۔

- ٹ 94۔ پشتنگ / پشتہ : کرود، تندور، نان، پچک، دو می رتچ، جو یاد ریاب، کش، گور، بند
(ہاشمی) (محمد شہی)۔
- ٹ 95۔ پگ : دانانی ہورت کرتگیں بوچ (ہاشمی) (Bray)۔
- ٹ 96۔ پل : لنگار، ماں ڈگار، دراجیں در، لیپ، دوچ، شودگ، شلا پگ (ہاشمی)
(Bray)۔
- ٹ 97۔ پل : درچک، بوچانی پل کہ ویشیں بو یے دینت (ہاشمی) (Bray)۔
- ٹ 98۔ پلال : دانانی حشکیں ٹال (مٹھا) (Bray)۔
- ٹ 99۔ پلالی : درو بزاں لاب کرتگیں ڈگار (McConaghey I, 1986:250)
- ٹ 100۔ پلخ : حشکیں تاک، دانانی حشکیں تاک (دشتی)۔
- ٹ 102۔ پن : درچک، کاہ بوچانی تاک، بلگ (مٹھا) (Bray)۔
- ٹ 101۔ پنہ : شتگیں کر پاس (ہاشمی) (Bray)۔
- ٹ 103۔ پنیری : ہابونگ کہ شہ یک جا ہے، پنگ، دگہ جا ہے، کشگ بیت (دشتی)
- ٹ 104۔ پوتک : دان، سیاہ گردگ، سیاہ (ہاشمی) (Bray)۔
- ٹ 105۔ پوجین : کاہ پاچ، فصل، کاہ بوچاں کشگ (دشتی)
(McConaghey I, 1986:250)۔
- ٹ 106۔ پوچک : بے شیرگیں دان، بے مجگیں تخم (دشتی)۔
- ٹ 107۔ پوچکو : ورو دیں درا کے، دگہ بو گلے ہم۔
- (Bray) (McConaghey I, 1986:237)۔
- ٹ 108۔ پودگ / پودہ : سٹرا تگیں دار، پیریں مردم، ٹپ، خراب بونگ (ہاشمی) (Bray)
- ٹ 109۔ پورجینک : بو گلے کہ ایشی تخم درمان، وڈا کار مرز بیت (ہاشمی)
(McConaghey I, 1986:237)۔

- ٹ 110۔ پورمال : حوشک ء حاکم ء حشک بونگ ، سوک (دشتی)
 (McConaghey I, 1986:250)۔
- ٹ 111۔ پوگ / پوغ : سوچگی سولے کہ ایشی شَب مشک رَجگ ء کار ء کابینت۔
 (McConaghey I, 1986:237)۔
- ٹ 112۔ پُولی : حوشگاں یکجاہ ایر کنگ (دشتی) (براهوئی 280:1978)۔
- ٹ 113۔ پچک : درچک ء جز انی سر ء رُدوکیں بُو لگے، بے پاڑ (نسیم:26)۔
- ٹ 114۔ پیرامپ : چگلی ء دورچگل دیگ ء از باب (ہاشمی) (Bray)۔
- ٹ 115۔ پیش : پیش ء ٹال کہ تگردٹاہینگ ء کار ء کابینت (ہاشمی) (Bray)۔
- ٹ 116۔ پیش بند : ڈگا راں آپ دیگ ء خاطر اجو ء بندگ (دشتی) (عزیز:101)۔
- ٹ 117۔ پیفتل : بے آپ، پمپس، بے آپیں کڑب یا کمند، بے کمال (دشتی)
 (براهوئی 280:1978)۔
- ٹ 118۔ پیل گوش : میش ء بزانی کا ہے (ہاشمی)
 (McConaghey I, 1986:236)۔
- ٹ 119۔ پیلوش : تاکانی زرد تَوگ، مُودانی جوڑ گرگ براں سُچک (ہاشمی)
 (عزیز:138)۔
- ٹ 120۔ پیاز : نارشناں مان کنگی سوزی (ہاشمی) (Bray)۔
- ٹ 121۔ پیسملک : مال ء اولاکانی کا ہے (ہاشمی) (McConaghey I, 1986:237)
- ٹ 122۔ تاس : جو یا کاریز ء آپ ء بہر کنگ ء وڑے کہ ٹنگیں تاس ء ماں نگار ء ایر کنگ
 بیت تاس ء شہ آپ ء پُز بونگ ء یک تاسے (ہاشمی) (Bray)
- ٹ 123۔ تاگز / تاغور : گز ء نسل ء کسان ء پٹکیں جرے کہ ایشی شَب ء ایشی دار سوچک ء کار ء
 کابینت۔ (McConaghey II 1986:238) (Bray)۔

- ٹ 124۔ پچی : کسان ءِ حاملین کونگ، ہٹی (دشتی)۔
- ٹ 125۔ تچ : تخم ءِ نوک رُدی، جو جُکانی ڈنگ (ہاشمی) (اشیر)۔
- ٹ 126۔ تراٹ : سولے کہ ایشی تا کاں اولاک ورنٹ (ہاشمی)
- ۔ (McConaghey I, 1986:238)
- ٹ 127۔ تُرب : زانتگیں سوزی یے، مولی (مٹھا) (Bray)۔
- ٹ 128۔ تہوک : حاملین گلو بزاں تہجگ، گرٹ (دشتی)
- ۔ (McConaghey I, 1986:251)
- ٹ 129۔ ترکٹ : اول بہار گاہ ءِ شہ درچک ءِ جر ءِ بوچاں نوکیں تاک در آگ (دشتی)
- ۔ (Bray)
- ٹ 130۔ تزکت : گلو، کونگ ءِ میوگانی سنگ (دشتی) (Bray)۔
- ٹ 131۔ تزنج : انگور ءِ حوشگ، ترشپیں نیوگے (دشتی) (اشیر)۔
- ٹ 132۔ ترنک : حاملین نیوگ (دشتی) (محمد شہی)۔
- ٹ 133۔ ترنگرٹ : شہ ساد ءِ ٹاہینتگیں پیلک (مٹھا) (Bray)۔
- ٹ 134۔ تری : وشیں کڑب، سوزی یے (مٹھا) (Bray)۔
- ٹ 135۔ تڑی : اپرس ءِ دار، تریں دار (دشتی) (Bray)۔
- ٹ 136۔ تڑگ / تڑغ : ریک پادیں ڈگار ءِ رُدوکیں کاہے (دشتی)۔
- ٹ 137۔ تَسو : چُچ ءِ بندانی درد ءِ درمانے، سیائیں جو جُکے (ہاشمی)
- ۔ (McConaghey I, 1986:239)
- ٹ 138۔ تُوک : چاہ ءِ ختوکیں حا کاں کشگ ءِ درپ (دشتی)۔
- ٹ 139۔ تیجار : کڑب ءِ کوہنیں فصل ءِ نوکیں رُدوم، رشک ترکیت تیجار بیت (مٹھا)
- ۔ (اشیر)۔
- ٹ 140۔ تیر : بازیں واہندانی ڈگارانی یکجا بندوبست (دشتی) (Bray)۔

- ٹ 141۔ ٹال : درچک ۽ شاخ، لمب، بُرز (ہاشمی) (Bray)۔
- ٹ 142۔ ٹانڈ : دال یا کڑب ۽ دار (دشتی) (Bray)۔
- ٹ 143۔ ٹپو : مہر، نشان، شہ سرکار ۽ پلو ۽ تراگیں جو بان ۽ ٹپو ۽ نشان جنگ (دشتی)
 (McConaghey I, 1986:252)۔
- ٹ 144۔ ٹکت : گوں بیل ۽ کشتک (دشتی) (اشر)۔
- ٹ 145۔ ٹوپکی : گوانہ ۽ ابید کاریز ۽ ایدگہ چاہ (عطا 110:1968)
 (براہوئی 189:1978)۔
- ٹ 146۔ ٹوپو : کاسگ ۽ چارمی بہر (مٹھا)۔
- ٹ 147۔ ٹوہو : فصل، باگانی پانوک (مٹھا) (Bray)۔
- ٹ 148۔ ٹیکم : کلنگ، ڈگارختک ۽ ازبا لے (ہاشمی) (محمدشہی)۔
- ٹ 149۔ ٹیمبو : مُرگانی ترسینگ ۽ وڑے، سرچپک (دشتی) (محمدشہی)۔
- ٹ 150۔ جالار : آسیاب ۽ پڑگ (ہاشمی) (Bray)۔
- ٹ 151۔ جامبو : ساگے کہ شہ تھمان ۽ تیل درکنگ بیت (مٹھا) (Bray)۔
- ٹ 152۔ جُغ : لنگار کنوکیں گوکانی گردناں ایر بووکیں دار، جگ۔
 (Bray) (Minchin III 1986:197)۔
- ٹ 153۔ جُغُنڈو : چارشاخ، پانجاری (دشتی)۔
- ٹ 154۔ جُگلو : جگ ۽ محکم دارگی دار ۽ مسخ (Minchin III 1986:197) (Bray)
- ٹ 155۔ جو : گلہ ۽ وڑ ۽ دانے (ہاشمی) (عزیز: 134)۔
- ٹ 156۔ جوپاگ : بہار ۽ فصلانی بٹائی (مٹھا) (Bray)۔
- ٹ 157۔ جوڑ : زہریں بوٹکے، جفا (ہاشمی) (McConaghey I, 1986:239)
- ٹ 158۔ جوڑا : کین ۽ لنگار کنوکیں کار یگرانی جُفت، دودانگ (مٹھا) (Bray)
- ٹ 159۔ جولی : پیلک ۽ وڑ ۽ گد ۽ بندگ، گودود (مٹھا) (اشر)۔

- ٹ 160۔ جوہان : درو کرنگیں گلہانی کوت (Mayer:89) (Bray)۔
- ٹ 161۔ چارتاکو : نوک رستگیاں چارتاکیں ول (McConaghey I, 1986:98)
- (Bray)۔
- ٹ 162۔ چارشاح/شاخ : گوٹ کنوکیں پُگاں کیجا کنوکیں ازباب (دشتی) (Bray)۔
- ٹ 163۔ چانڈ : بُرزیں شاخ ءُ ٹولاں پروشگ ءُ دراج ءُ ہمکلیں دار (دشتی)۔
- ٹ 164۔ چہبٹ : تیجگ ءُ زاتے بلے کسان انت، حاگیں تیجگ (ہاشمی) (Bray)۔
- ٹ 165۔ چہپر : جوہان ءُ گوٹ ءُ داری ازباب، چیراندی
- (Bray) (McConaghey I, 1986:243)۔
- ٹ 166۔ چٹ : ڈگار ءُ تخم چٹ دَ یگ ءُ زندنگار کنگ (مٹھا) (Bray)۔
- ٹ 167۔ چٹاپ : کشار ءُ خاطر امیں آپ ءُ آب پاشی (دشتی)۔
- ٹ 168۔ چچ : بے مجگیں تخم (دشتی)۔
- ٹ 169۔ چدری : مینک رستگیاں فصل (دشتی)۔
- ٹ 170۔ چڈ : فصل ءُ تاوان رسینوکیں کاہ، کاہ رودینوکیں ڈگار (ہاشمی)
- (براہوئی 1978:290)۔
- ٹ 171۔ چرماننگ : سینگ ءُ نادراہی ءُ درمان کاہے (Buller 1986:117)
- (Bray)۔
- ٹ 172۔ چر و/چری : گونڈیں کشاری کُردگ، کرو (دشتی) (محمد شہی)۔
- ٹ 173۔ چرٹ یا : زانگیں دانے (دشتی) (عزیز:146)۔
- ٹ 174۔ چٹم : درمان کاہے (ہاشمی) (Bray)۔
- ٹ 175۔ چُگل/چُغُل : دان صاف کنگ ءُ گچن (دشتی)
- (McConaghey I, 1986:244)۔
- ٹ 176۔ چلی : شہ پیش ءُ ٹاہینتگیں سپت (دشتی)۔

- ٹ 177۔ چنگلی : زرت و خوشگ (دشتی)۔
- ٹ 178۔ چوچک : کرب و کشاں و سنگیں چوڑ کہ مال و کشت
(McConaghey I, 1986:244)۔
- ٹ 179۔ چوڑی : گونگ یا تہجگ و پوست، پچک (دشتی) (Bray)۔
- ٹ 180۔ چوڑ : نازر کیں شاخ، دل و تار کہ جز و بوچاں و پیریت (دشتی)
(Bray)۔
- ٹ 181۔ چوڑی : لنگار و مُشت (دشتی) (Bray)۔
- ٹ 182۔ چوڑینک : درچک و گواز (دشتی) (Bray)۔
- ٹ 183۔ چوند : بہار و نوک رُ دیں کاہ (McConaghey I, 1986:243)
(براہوئی 1978:176)۔
- ٹ 184۔ چیچار : گون و تاک (دشتی) (عزیز: 95)۔
- ٹ 185۔ چیڑ : بہار گاہ و دخت و گوز و جوہانی صفائی
(McConaghey I, 1986:243) (عزیز: 269)۔
- ٹ 186۔ چیڑگن : ہمار کہ زوت نہ پرشیت، ہما کہ بُرٹ نہ انت (دشتی) (عزیز: 328)
- ٹ 187۔ چیلکو : کونگ یا گلو و دل کہ نوک چوڑیلہ کرتگ، کاہے (دشتی)۔
- ٹ 188۔ چین : اسپست و ہیت و بڑگ و دخت، پڑم و چنگ و دخت، زالبولی جاگ و
کش۔ (ہاشمی) (Bray)۔
- ٹ 189۔ حاک کوت : گوز یا جو و بندگ و خاطر ایجا کرتگیں حاک و کوت (دشتی)۔
- ٹ 190۔ حشکا وگ / حشکا وہ : ہور و آپ و کشار بو و کیں ڈگار (دشتی) (Bray)۔
- ٹ 191۔ حق پھو : ٹبودار و مُزدنیم کا سگے ہر کوت و سرا۔
(McConaghey I, 1986:246) (براہوئی 1978:172)

- ٹ 192- حق چوٹی : دان ۽ ہر کوت ۽ سمرانیم کا سگے سرکار ۽ سنگ ۔
(McConaghey I, 1986:246) (براہوئی 172:1978)
- ٹ 193- حق کاسگی : دان کیلا ہگ ۽ مزد (McConaghey I, 1986:246)
(براہوئی 172:1978)۔
- ٹ 194- حق مالکانہ : تمنی سروک ۽ بہر (McConaghey I, 1986:246)
(براہوئی 172:1978)۔
- ٹ 195- حق نائب : بزرگانی کالخواہ ۽ بہر (McConaghey I, 1986:246)
(براہوئی 172:1978)۔
- ٹ 196- حق نائب خرچی : ماں ریاست قلات ۽ خان قلات ۽ سنگے بونگ ۔
(McConaghey I, 1986:246)
(براہوئی 173:1978)
- ٹ 197- خرمن : ماں امبار ۽ خوشگانی کوت، جوہان
(McConaghey I, 1986:247) (Bray)۔
- ٹ 198- خط کشی : ماں آپ ۽ ڈگار ۽ کاریز کش ۽ بہر
(McConaghey I, 1986:247)
(براہوئی 176:1978)
- ٹ 199- قُصُو : زفت تائیں درمانے کہ شہ تاگز ۽ سول ۽ بُن ۽ رُدیت (دستی)
(McConaghey I, 1986:234)۔
- ٹ 200- خوشہ : کشار ۽ بری نیں ہوش (دستی) (Bray)۔
- ٹ 201- خوشہ چین : چوڑو کنوکیں مردم، کپتگیں خوشگاں چنوک
(McConaghe I, 1986:247)۔

- ٹ 202۔ خوشہ کش : شہ گت بزاس پوش ء خوشگ ء در آ گیگ
 (McConaghey I, 1986:245) (Bray)۔
- ٹ 203۔ داس : خوشگ ء تہا گلہ یا جو ء دانگ ء پوش۔
- ٹ 204۔ دانپچک : درمان کا ہے (دشتی) (McConaghey I, 1986:232)
- ٹ 205۔ دڑ : کشاری بندانی پڑشنگلیں بہر، شانک (دشتی)۔
- ٹ 206۔ درب : مال ء اولاکانی کا ہے (Buller 1986:117) (Bray)۔
- ٹ 207۔ دڑگ : مال ء اولاکانی کا ہے (ہاشمی)
 (McConaghey I, 1986:232)۔
- ٹ 208۔ درزنگ / درازنگ : ہورت کرتگیں خوشگاں گوات دیگ (دشتی) (Bray)۔
- ٹ 209۔ درے : مال ء اولاکانی کا ہے (ہاشمی) (Bray)۔
- ٹ 210۔ درو : لاب، رون، حشکلیں فصل ء بڑگ (دشتی) (Bray)۔
- ٹ 211۔ دستک : ارباب ء مک کار (دشتی)۔
- ٹ 212۔ دستگ / دستہ : ازباب یا کار بوجانی ماں دست ء گرگ ء جاگہ (ہاشمی) (Bray)
- ٹ 213۔ دستی : تریں خوشگانی مٹے پڑ آ بوس کنگ، پیل دستگ (دشتی) (عزیز: 166)
- ٹ 214۔ دسکنڈ : گوں بیل ء کمک ء تخم ء کشگ
- (McConaghey I, 1986:244) (براہوئی 72:1978)
- ٹ 215۔ دوبند : شہ جو یے ء سمر آپ ء گوازینگ ء وڑے (دشتی)۔
- ٹ 216۔ دو شاح / شاخ : جڑ ء بوج ء رورگ ء دوکانٹی ازباب۔
- (McConaghey I, 1986:240)۔
- ٹ 217۔ دول : شہ چاہ ء آپ کشگی پوست ء درپ، ڈھول (عطا 111:1968)
- (Bray)۔
- ٹ 218۔ دُون : چیر ڈگاری آپ ء کشگ ء کڈ، چاہ، کُو (دشتی) (Bray)۔

- ٹ 219۔ دہیکہ : ہماڈگار کہ آئی سُنک دَیگ بیت
 (McConaghey I, 1986:244)۔
- ٹ 220۔ دیرو : امبار، ہمودا کہ بازیر گس بنت (مٹھا) (Bray)۔
- ٹ 221۔ دَ پکت : گلہء جو انیں ذیلے (McConaghey I, 1986:244)
 (Minchin V 1986:256)۔
- ٹ 222۔ دیگر : جوء آء پء بہر کنگ ء کچے، جوء 45 منٹ ء آء پ (دشتی)
 (McConaghey I, 1986:111)۔
- ٹ 223۔ ڈا بر : کشار ء پرا ہیں بند (دشتی)۔
- ٹ 224۔ ڈغا ر : زمین، کشاری زمین (مٹھا) (Bray)۔
- ٹ 225۔ ڈُ گا ل : کاخت سالی، حشک سالی (ہاشی) (Bray)۔
- ٹ 226۔ ڈُل : چری ء لنگ ٹاہینگ ء دومر دی بیل (دشتی) (Bray)۔
- ٹ 227۔ ڈُ لی : داناں درزنگ ء پاک کنگ ء داری بیل
 (McConaghey I, 1986:240)۔
- ٹ 228۔ ڈوؤڈ : حشکیں چوڈی یا پوسست (مٹھا) (عزیز 98:)۔
- ٹ 229۔ را ہک : مُزد بریں بزرگر (مٹھا) (اثیر)۔
- ٹ 230۔ رٹی : گلہء فصل ء نادر اہی لے، سُرخ (مٹھا) (اثیر)۔
- ٹ 231۔ رُ دوم : رُ دگ ء کار ء جاور (ہاشی) (Bray)۔
- ٹ 232۔ رکت : رکت اٹگیں چراگ جاہ یا شکار جاہ یا لند (دشتی) (Bray)۔
- ٹ 233۔ رِ گت / رعنت : سولے کہ ایشی تا کاں اولاک ورنٹ (ہاشی)
 (McConaghey I, 1986:237)۔
- ٹ 234۔ رَمبو : کہاں چنگ ء ازبا لے، رمسی (مٹھا)
 (McConaghey I, 1986:241)۔

- ٹ 235- رَمسی : کاہ چنگی از باب، رَمبہ (مٹھا) (Bray)۔
- ٹ 236- روتگ / روتہ : درچک ء فصلانی ہُنڈال ء ریشگ (ہاشمی) (Bray)۔
- ٹ 237- رودنگ : درمان کا ہے (دشتی) (Bray)۔
- ٹ 238- رَمیس : جوء آپ ء بہر ء بانگ ء زمہ دار (ہاشمی) (Bray)۔
- ٹ 239- رتج : کشار ء لائقیں نمی (مٹھا) (اثر)۔
- ٹ 240- ریک پاد : ریک ء مٹ ہواریں ڈگار، ریکی (ہاشمی)۔
- ٹ 241- ریک مال : مٹ ء ریک ہواریں ڈگار، ریک پاد (دشتی)۔
- ٹ 242- ریکی : ریک پادیں ڈگار (ہاشمی) (Bray)۔
- ٹ 243- زارچ : بولگے کہ زردوئی ء نا جوڑ ء رادیک بیت (دشتی) (Bray)۔
- ٹ 244- زاغ : تیاریں دان ء کوت، سیاہیں رنگ (مٹھا) (Bray)۔
- ٹ 245- زُبانک : لنگار ء جہلی بہر کہ کمرے سگ بیت۔
- (Minchin III 1986:197) (براہوئی 1978:183)
- ٹ 246- زُرَت : زانتگیں دانے (ہاشمی) (Bray)۔
- ٹ 247- زَرخر : پہ بہا گپتگیں جوء آپ (دشتی)۔
- ٹ 248- زَرخرید : پہ بہا گپتگیں ڈگار، بہائے پہک (دشتی) (Bray)۔
- ٹ 249- زَرگر : فصل ء سراتمنی سروک ء سُنک (براہوئی 1978:173)۔
- ٹ 250- زَمپد : کا ہے کہ اولاک ء انسان ورنٹ ء (دشتی)
- (McConaghey I, 1986:239)
- ٹ 251- زَمیدار : کشاری زمین ء واہند (ہاشمی) (Bray)۔
- ٹ 252- زَلو : ژل ہواریں کشاری ڈگار (دشتی)۔
- ٹ 253- سا : زانتگیں دانے، جو (پہوال) (Bray)۔
- ٹ 254- ساری : برنج ء فصل (مٹھا) (اثر)۔

- ٹ 255۔ ساڑو : پہ آپ دیگ ء ڈگار ء آوار ء برابر کنگ (دشتی) (Bray)۔
- ٹ 256۔ ساف : حوشگ ء شہ گب ء در آ یگ (McConaghey I, 1986:250)
- ٹ 257۔ ساگ دارو : مال ء اولاکانی کا ہے مردم ہم گردنت ء ورنٹے۔
 (McConaghey I, 1986:237)۔
- ٹ 258۔ سر آپ : ہار یا جو ء اول سر ء آپ (دشتی) (پہوال)۔
- ٹ 259۔ سر بچک : بیتان شہ بڑا چنگ، نوک رستگین فصل (دشتی) (محمد شہی)۔
- ٹ 260۔ سر بند : شہ آپ ء سبب ء کشار ء نہ رُدگ، کہن ء چاہ کہ سر گئے بندانت۔
 (دشتی) (Bray)۔
- ٹ 261۔ سُرفی : گلہ ء فصل ء نادر اہی بے، رُئی (دشتی)
 (McConaghey I, 1986:252)۔
- ٹ 262۔ سرودہ : تہجگ بزاں گلو ء ذیلے (دشتی) (Bray)۔
- ٹ 263۔ سُرسات : صد سیر ء سرادو سیر ء سُنک (دشتی) (Bray)۔
- ٹ 264۔ سر شتینک : شتینک ء سر کہ جگ ء بندگ بیت (دشتی)۔
- ٹ 265۔ سر گورگ : شہ گوز یا گورگ ء اولی وار آپ دارو کیں ڈگار، سر گوز (دشتی)۔
- ٹ 266۔ سر گہ : کشاری ڈگار ء بڑزی پلو (مٹھا)۔
- ٹ 267۔ سر ہ : زانگلیں سوزی بے (دشتی) (Bray)۔
- ٹ 268۔ سریشکو : کوہاں رُدو کیں کا ہے کہ مال ء اولاک ء انسان ورنٹے۔
 (McConaghey I, 1986:238)۔
- ٹ 269۔ سُسُرہ : چش ء درچک ء شیرگ کہ بدناک انت (ہاشمی) (Bray)۔
- ٹ 270۔ سمسور : اُشترانی کا ہے (ہاشمی) (McConaghey I, 1986:238)
- ٹ 271۔ سمسوک : درمان کا ہے (ہاشمی) (Bray)۔
- ٹ 272۔ سنجہ : درچکے کہ ابشی بر ء مردم ورنٹ (Buller 1986:124) (Bray)

- ٹ 273-سُند : تخم ء ماں پل ء تہار پچوکیں نل (دشتی)
 _ (Minchin V, 1986:254)
- ٹ 274-سُنڈم : بہار کا پے کہ اولاک ء انسان ورنٹ ءے (ہاشمی)
 _ (McConaghey I, 1986:238)
- ٹ 275-سُنک : شہ سرکار ء پلو ء گپتگیں رَزَر (مٹھا) (Bray)
- ٹ 276-سوز برگ : ایرہت ء فصل (دشتی) (براہوئی 1978:178)۔
 سوزیں کاہ ء مُشک کنگ۔
- ٹ 277-سوز کاہ : فصلانی پانوک (McConaghey I, 1986:251)
 (براہوئی 1978:178)۔
- ٹ 279-سوک : حُشک بوتگیں کاہ ء تاک (مٹھا) (اشیر)۔
- ٹ 280-سول : کسانیں درچک (ہاشمی) (اشیر)۔
- ٹ 281-سوئی : ڈگار ء لنگار کنگ ء تاں سالے ء نہ کشک (دشتی) (Bray)۔
- ٹ 282-سویلی : رے موسیں فصل (دشتی)۔
- ٹ 283-سیاہ زمین : سیاہ چکیں حاک، ڈگار ء شترتیں ذیل (Buller 1986:139)
 _ (Bray)
- ٹ 284-شاگردانہ : آ سیاہان ء مکک کار ء مزد۔
 _ (Bray) (McConaghey I, 1986:251)
- ٹ 285-شام پشتیر : سوچگی جرے (Buller 1986:123) (Bray)۔
- ٹ 286-شست : بارگیں دار، شپیانک (ہاشمی) (Bray)۔
- ٹ 287-شست بزرگرا بزرغر : لنگار کنوک (دشتی) (Bray)۔
- ٹ 288-شتر : پُٹ روسینی کو ہی بوگلے (ہاشمی)
 _ (McConaghey I, 1986:238)

- ٹ 289- شتنگ / شتینک : لنگار ء دراجیں دار (ہاشمی) (Bray)۔
- ٹ 290- شتر : زردیں دا لے (ہاشمی) (Bray)۔
- ٹ 291- شکر گز : گز ء درچک ء شیرگ (دشتی) (Bray)۔
- ٹ 292- شمب : درچک ء بوچانی نازرکیں ٹال (مٹھا) (Bray)۔
- ٹ 293- شنز : بوٹک کا ہے کہ لنگے ء پر آنت (دشتی) (Bray)۔
- ٹ 294- شنک : گز ء تا گز ء شبت (ہاشمی) (Bray)۔
- ٹ 295- شود : بوٹکے کہ ایشی حشکیں تاک گد شودگ ء کار ء کابینت، گد شودگ ء وار
(دشتی) (McConaghey I, 1986:238)۔
- ٹ 296- شوم : تخم ء چنڈگ ء ساری ء لنگار (دشتی) (Bray)۔
- ٹ 297- شوم پروش : فصلانی اولی آپ (دشتی) (Bray)۔
- ٹ 298- شوہ : ہم سیمیں ڈگار ء بہا زورگ ء حق (دشتی) (محمد شہی)۔
- ٹ 299- شیرہ : نیم پلگیں دان (McConaghey I, 1986:251) (Bray)
- ٹ 300- شینلو : میش ء بُزانی کا ہے (دشتی) (McConaghey I, 1986:238)
- ٹ 301- غم / غمی : سُنک دیگ، خان ء فوج ء مردم دیگ، دل تپر کھی، ہما ملک ء میراث
کہ جنگی خدمتانی مُز ء رسیت (دشتی) (Bray)۔
- ٹ 302- عُج : حوشگ ء پگاں ڈو بگ ء درپ۔
(McConaghey I, 1986:245) (Bray)۔
- ٹ 303- عَمْدُو : یک دستے پُردان (دشتی) (McConaghey I, 1986:245)
- ٹ 304- کارواں کُش : اُشترانی کا ہے (ہاشمی) (McConaghey I, 1986:234)۔
- ٹ 305- کاریز : آپ ء چیر ڈگاری جو (ہاشمی) (Bray)۔
- ٹ 306- کاریز کُش : کاریز ء خُتوک (عطا) (1968:111) (Bray)۔
- ٹ 307- کا شَم : اُشترانی کا ہے (McConaghey I, 1986:234)۔

- ٹ 308- کامبو: چادرء کاہ مان کنگ ء خاطر اپشت ء بندگ (مٹھا) (اشیر)۔
- ٹ 309- کانڈار: مال ء اولاکانی کا ہے (Buller 1986:120)
- ٹ 310- کانڈوسکی: ٹنگیں کوٹگ ء تزک کہ بانی مرگاں وارنگ۔
(McConaghey I, 1986:234)۔
- ٹ 311- کانڈو: برنج ء زرت ء ذیلے (دشتی) (Bray)۔
- ٹ 312- کاویل: ڈگار ء بوندیم کہ آپ داریت (دشتی) (Bray)۔
- ٹ 313- کبرو: زانگیں درچکے (دشتی)۔
- ٹ 314- کیل: حاگیں کوٹگ، کچ (براہوئی 307:1978)۔
- ٹ 315- کپوتو: گلو ء کوٹگ ء ول کہ تنگہ چوڑیلہ نہ کرتگ (دشتی)۔
- ٹ 316- کثر: حشکیں کاہ ء بوچ (دشتی)۔
- ٹ 317- کرت: کشاری تجمانی پڑمی بگل جول، دامن، ناخالص (ہاشمی) (محمدشہی)
- ٹ 318- کطل: پلارانی بوگانی ٹکر ء بوچ ہواریں گلہ (دشتی) (محمدشہی)۔
- ٹ 319- کٹی: زرت ء چنگی ء دالانی ہورتیں بوچ (دشتی) (Bray)۔
- ٹ 320- گج: مال ء اولاکانی کا ہے (Buller 1986:120)
- ٹ 321- گج: حاگیں کوٹگ، کیل (دشتی) (براہوئی 307:1978)۔
- ٹ 322- کد: کشاری ڈگاراں مان کنگی مال ء اولاکانی لڈ، بانڈ۔
(McConaghey I, 1986:247)۔
- ٹ 323- کرتہ: مال ء اولاکانی کا ہے کہ ہر وخت سوزانت
- ٹ 324- کرت: حاگیں گلو، تزک (ہاشمی) (Bray)۔
(McConaghey I, 1986:234)۔

- ٹ 325_ کُردگ/ کُردہ : گوئڈیں کشاری بند (McConaghey I, 1986:248)
 (Bray) _
- ٹ 326_ کُردگ : سو لے کہ ایشی تاک کاہ ءِ ٹال سوچک ءِ کار ءِ کابینت _
 (Bray)(Buller1986:120) _
- ٹ 327_ کُرم/ کُرم : دان ایر کنگی کڈ (McConaghey I, 1986:248)(Bray)
 ٹ 328_ کُرو : بارگیں پُری ، پالیز ءِ چری (Barker II:493) _
- ٹ 329_ کُرب : زُرت ءِ ٹانڈا (Bray) _
- ٹ 330_ کُسانور : بوٹکے کہ ایشی تم درمان ءِ وڑا کار مرزبنت (دشتی)(Bray) _
- ٹ 331_ کُشار : ڈگار ءِ تم کشک ءِ کار (Barker II:501)(Bray) _
- ٹ 332_ کُکت : زبر تاکیں کاہے (دشتی) _
- ٹ 333_ کُکل : دراج ٹالیں کاہے کہ لوگ ٹاہینگ ءِ کار مرزبیت (ہاشمی)(Bray)
 ٹ 334_ کُلاغو : مال ءِ اولا کانی کاہے (McConaghey I, 1986:233)
 ٹ 335_ کُکلشت : ولے کہ برے زہرانت (ہاشمی)
 (McConaghey I, 1986:235)
- ٹ 336_ کُکنگ : ڈگار ختنگ ءِ از بابے (ہاشمی)(Rai:12) _
- ٹ 337_ کُکیر : سو لے کہ ایشی تاک کاہ انت ءِ بر ءِ مردم ورت _
 (Bray)(Buller1986:119) _
- ٹ 338_ کُمند : شکر کانڈیل (Mayer:184)(Bray) _
- ٹ 339_ کُمیر : لنگار ءِ ز بانک ءِ سک بودکیں از باب کہ ڈگار ءِ پل کنت (ہاشمی)
 (Rai:11) _
- ٹ 340_ کُنچینو : سردرد ءِ درمان کاہے (ہاشمی)(Bray) _
- ٹ 341_ کُئر : زانتگیں در چکے کہ بر کاریت (ہاشمی)(Bray) _

- ٹ 342- کوٹ : پہ بٹائی ء کوڑی کرنگلیں دان، کوڑی (Barker II:497)
- ٹ 343- کوٹکی : یک سالگیں انکور ء حوشگ کہ بریت ء رچیت (دستی)۔
 (McConaghey I, 1986:248)۔
- ٹ 344- کوٹگ / کوٹغ : و لے ء مزنیں برے، کیٹگ (ہاشمی) (Bray)۔
- ٹ 345- کوٹور : گننگی سولے کہ سوچگ ء کار ء کیت (دستی)
 (McConaghey I, 1986:235)۔
- ٹ 346- کوٹال : جڑگڈگ ء از بابے (ہاشمی) (Bray)۔
- ٹ 347- کوڑی : پہ بٹائی ء جم کرنگلیں دان، کوٹ (دستی) (براہوئی 1978:179)
- ٹ 348- کو سمرک : دہلانی پٹی، ماش ء ماک ء مٹر ء دانگانی پوش (ہاشمی) (Bray)۔
- ٹ 349- کوش : مچ ء کپہ ء مجگ، شنز ء نوک رستگلیں ٹال، ربر ء کش (دستی)۔
- ٹ 350- کولی : تگرد یا گل ء ٹاہیننگلیں گلہ دان (مٹھا)۔
- ٹ 351- گوہ : ڈون، چاہ (اشیر)۔
- ٹ 352- کوہن : کاریز ء چاہ (دستی) (براہوئی 1978:189)۔
- ٹ 353- کیسیخ : کین ء زمزیر کہ جگ ء سک بنت۔
- ٹ 354- کیلغ / کیل : کشار ء خاطر اتھماں پہ دست چٹ دیگ (مٹھا) (Bray)۔
- ٹ 355- کیمار : گنگلی کاہے (ہاشمی) (McConaghey I, 1986:234)
- ٹ 356- کین : کشاری لٹ یا بند ٹاہینگ ء از باب کہ گوک اش چکنت
 (Bray) (McConaghey I, 1986:240)۔
- ٹ 357- کین کش : بند ء دیم (دستی)۔
- ٹ 358- گبٹ : گلہ ء بے شیرگیں حوشگ (ہاشمی)
 (McConaghey I, 1986:245)۔

- ٹ 359- گبٹ ۽ خوشہ : گب ۽ توک ۽ خوشگ کہ شیرگ بستگ۔
 (McConaghey I, 1986:245)۔
- ٹ 360- ٹجگ / گشغ : روتگ، ہنڈال (دشتی) (Bray)۔
- ٹ 361- گجیم : تہاریں جا ہے ۽ پاندازہ روگ (دشتی)۔
- ٹ 362- گدگ : شنز ۽ نوک رستگیں نازرک ۽ ویش ٹال (دشتی)۔
- ٹ 363- گدگ / گدہ : نیوگ ۽ تہ ۽ سٹگ (ہاشمی) (Bray)۔
- ٹ 364- گرست : ساگے کہ مردم گرا دنت ورنٹ ۽ (دشتی)
 (McConaghey I, 1986:232)۔
- ٹ 365- گرٹ : حشکلیں ڈگار ۽ کشار (McConaghey I, 1986:245)
 (براہوئی 73:1978)
- ٹ 366- گردو : گوٹ کنوکیں گوکانی بندگ ۽ دار کہ جو بان ۽ نیام ۽ میک بیت
 (دشتی) (McConaghey I, 1986:245)۔
- ٹ 367- گرمہ : گلو ۽ ذیلے (دشتی) (Bray)۔
- ٹ 368- گلہ / غلہ : زانتگیں دانے، گندیم (ہاشمی) (Bray)۔
- ٹ 369- گمانہ : کاریز ۽ اولی چاہ (McConaghey I, 1986:245)
 (Rai:12)۔
- ٹ 370- گجشک خور : گلہ ۽ نیم پلگیں خوشگ (دشتی) (Bray)۔
- ٹ 371- گندریم : زہگانی تپ ۽ علاج ۽ درمان کا ہے (Buller 1986:117)
 (McConaghey I, 1986:232)۔
- ٹ 372- گندو : آپ دارگ ۽ خاطر ا کور ۽ بندے بندگ (مٹھا) (Bray)۔
- ٹ 373- گودو : مردم ۽ شہدیم ۽ نیگ ۽ بستگیں جولی (مٹھا) (براہوئی 265:1978)
- ٹ 374- گورگ : جو ۽ گونڈیں شاخ (دشتی) (McConaghey I, 1986:245)

- ٹ 375- گوز : بارءِ آپ ءِ راہ (ہاشمی) (Bray)۔
- ٹ 376- گومازگ : اولاکانی کا ہے (دشتی) (McConaghey I, 1986:232)
- ٹ 377- گون : درچکے کہ ایشی برءِ مردم ورنٹ (ہاشمی) (براہوئی 1978:248)
- ٹ 378- گوٹگو : درگی سوزی ہے، شلغم (دشتی) (Bray)۔
- ٹ 379- گووٹ : حوشگاں ہورت کنگ (دشتی) (McConaghey I, 1986:245)
- ٹ 380- گیاب : ورو دیں کا ہے کہ فصلانی تہا رُ دیت (دشتی)
 (McConaghey I, 1986:232)۔
- ٹ 381- گیت : درچکے کہ ایشی تاک زردوئی ءِ درمان انت (Buller 1986:118)
- ٹ 382- لاب : فصل ءِ رُنگ، رون، ورو (مٹھا) (Bray)۔
- ٹ 383- لاڑگ/لاڑہ : سوچگی جڑے کہ ایشی تاکاں اولاک ورنٹ (دشتی)
 (McConaghey I, 1986:235)۔
- ٹ 384- لاشی : پالیزیا باگ ءِ فصل ءِ رُ وِ رگ (پہوال) (محمد شہی)۔
- ٹ 385- لائی : شہ حوشگاں لاب کنگ ءِ مُرد (مٹھا) (Bray)۔
- ٹ 386- لائی گر : ہما کہ لائی گیت، رُ نوک۔
 (Bray) (McConaghey I, 1986:248)۔
- ٹ 387- لپٹنگ/لپٹنگ : لچک ءِ ہورت بونگ۔
- ٹ 388- لٹ : کشاری گونڈیں بند، دست ءِ دار (مٹھا) (Bray)۔
- ٹ 389- لٹ بست : حشکا وگ ءِ موروثی بزرگر، لٹ بند (دشتی) (Bray)۔
- ٹ 390- لٹ بند : لٹ بست حشکا وگ ءِ موروثی بزرگر۔
 (Bray) (McConaghey I, 1986:248)۔
- ٹ 391- لنگ : کسانیں کشاری بند، گونڈیں لٹ (دشتی) (اثری)۔

- ٹ 392- لٹوئی : لٹ بست، لٹ بند حشکاواگ ۽ موروثی بزگر (دشتی) (Bray)۔
- ٹ 393- لچ بند: پُرتھلیس بند ۽ گول لچ ۽ گل ۽ گندگ (دشتی)۔
- ٹ 394- لڑو : درچک ۽ ٹول، لمب، رد، قطار (Dames 1969) (اثیر)۔
- ٹ 395- لڑوی : برنج ۽ پلال (Buller 1986:186) (Rai:12)۔
- ٹ 396- لٹھی : رُنگی اڑگ (دشتی) (Bray)۔
- ٹ 397- لنگار : کشار ۽ خاطر اڈگار ۽ نرم کنوکیں از باب، پل کش (ہاشمی) (Bray)۔
- ٹ 398- لور : رُنگی مزین اڑگ، مزین لٹھی (مٹھا)۔
- ٹ 399- لوڑو : رُن اٹلیں خوشگانی کوڑ، ہار ۽ آپ۔ (دشتی)۔
- ٹ 400- لئی : کاریز ۽ تہا پتھلیں حاک (Bray)۔
- ٹ 401- لئی کش : کاریز ۽ حاکاں کشوک (Bray)۔
- ٹ 402- لیمبو : ترش تا میں نیوگے (ہاشمی) (اثیر)۔
- ٹ 403- ماہنگ / ماہنتہ : گس ۽ کش ۽ باغچہ (McConaghey I, 1986:249)۔
- ٹ 404- مارموتک : تپ ۽ علاج ۽ درمان کا ہے (Buller 1986:121) (Bray)۔
- ٹ 405- ماش : زانتھلیں دے لے (ہاشمی) (Bray)۔
- ٹ 406- مالہ : شوم ۽ ڈو نکال پر دتھگ ۽ پلاں ہوار کنگ ۽ از باب (مٹھا) (Bray)۔
- ٹ 407- ماہلو : وخت ۽ سمر اکشار (McConaghey I, 1986:249) (Bray)۔
- ٹ 408- مچ : حرماگ ۽ درچک (ہاشمی) (Bray)۔
- ٹ 409- مڑو : مال ۽ اولاکانی کا ہے (ہاشمی) (Bray)۔
- ٹ 410- مُشت : لنگار ۽ دستگ، سگار ۽ مشت (ہاشمی) (Bray)۔
- ٹ 411- مُشتیک : بچگ ۽ سکلیں داری میخ (دشتی) (McConaghey 1986:240)۔
- ٹ 412- مُشکوئڈ : شہ کوئڈانی سبب ۽ بندانی آپ ۽ ضائع بونگ (دشتی)۔

- ٹ 413- مکتی: دہلے کہ آئی ودا نگ زنڈ انت (ہاشمی) (Bray)۔
- ٹ 414- مگنیر / مگنیر : ساگے کہ مردم جاگ و ورنٹ ے۔
- ٹ 415- مکتی: کشار و جو ے آپ ے حساب داروک، مستر (دشتی) (McConaghey I, 1986:235)۔
- ٹ 416- بک : نرمیں ڈگار، میراث (مٹھا) (اشیر)۔
- ٹ 417- ٹک : کشاری ڈگار، راج ے جاہ منندی زمین (دشتی) (Bray)۔
- ٹ 418- منجار : پگ ے مزنین کوت کہ سر ے گل دونگ بیت (دشتی)۔ (McConaghey I, 1986:249)۔
- ٹ 419- منگلگی : میش ے بزانی کا ہے (Buller 1986:121) (Bray)۔
- ٹ 420- موڑہ : پہ مال ے اولاکاں تیج اتگ ے حشکیں کاہ۔ (McConaghey I, 1986:249)۔
- ٹ 421- مہارکش : لنگار ے بستگیں اشتر ے مہارکنوک (دشتی)۔
- ٹ 422- میراب : جو یا کاریز ے آپ ے حساب دار (Minchin III:198) (Bray)۔
- ٹ 423- میراث : شہ پس ے پیر وکانی پلو ے رس اتگیں مال (ہاشمی) (Bray)۔
- ٹ 424- ناڑ : شہ رون ے رندپش کپتگیں پلال ے ٹانڈ (مٹھا) (براہوئی 1978:181)۔
- ٹ 425- ناڑ / ناڑی : تھماں ڈگار ے پل ے تہار پچوکیں نل (مٹھا) (Bray)۔
- ٹ 426- رومب : سولے کہ ایشی شمشب مشک ے ایزک پاشینگ ے کار ے کابنت۔ (Buller 1986:122) (Bray)۔
- ٹ 427- نل : تہ پچیں سولے (ہاشمی) (Bray)۔
- ٹ 428- نمب : شہ کشار ے پیش ڈگار ے آپ دیگ (ہاشمی) (Bray)۔

- ٹ 429۔ نہال : نوک رُو میں درچک (McConaghey I, 1986:250)
 (Bray)۔
- ٹ 430۔ نہور : حشکا وگ ء کشار ء شہ جو ء آپ دیگ، آپ ء تاوان (دشتی) (Bray)
- ٹ 431۔ نیامجی خانہ : دوڈ لانی اڑاند ء گیشینگ ء خاطر فصل ء لے پلہیں مردم ء دست ء
 دیگ (دشتی)۔
- ٹ 432۔ واز/خوازدار : کشاری ڈگار ء واہند (دشتی)
 (McConaghey I, 1986:248)۔
- ٹ 433۔ و رُو/خرود : پیسری سال ء کپتگیں تحمانی رُدگ (دشتی)۔
- ٹ 434۔ ول : کونگ ء گلو یا سبزیانی بونگ (ہاشمی) (Bray)۔
- ٹ 435۔ ہالین : ایرہت ء رون (ہاشمی) (Bray)۔
- ٹ 436۔ ہبیرگ/ہبیرہ : تاں یک سالے ء نہ کشتگیں ڈگار، سورگیں ڈگار (دشتی)
 (McConaghey I, 1986:250)۔
- ٹ 437۔ ہزار گنجی : صدرگ ء پیل (نسیم: 77)۔
- ٹ 438۔ ہم : اولاکانی کاہے (Buller 1986:119) (Bray)۔
- ٹ 439۔ ہنگ : ترند بوہیں درمان کاہے (ہاشمی) (Bray)۔
- ٹ 440۔ ہوش : گلہ، برنج یا مچ ء خوشگ آرگ ء مند (دشتی)
- ٹ 441۔ ہیت/خیت : جو ء گلہ ء فصل ء تاک (Buller 1986:133) (Bray)۔

(ث)... مہمیں ازم و گوازی ...

چاپ، ساز، ساعت تیری، گوازی، شکار، سیلاح۔

- ث1- آگ : ٹلی جن وار، موقع (مٹھا) (پناہ میر: 85)۔
- ث2- آہوگردان : شکارۂ شکاری ۽ پلوۂ بروک (دشتی)۔
- ث3- آرغند : خاصین مجول کہ ایدگہ مجولاں گوں ہمیشی جن انت (دشتی)
(براهوئی 146: 1978)۔
- ث4- آسپ : مجول ۽ چپیں پہناد، گل (دہانی) (براهوئی 151: 1978)۔
- ث5- اشٹاپو : دہ خانہ لکیر یے ۽ تہا اشٹاپو (گردیس شیشڑ و سکے) ۽ گوں یک پادۂ
برگ ۽ پدوئی آرگ (براهوئی 141: 1978)۔
- ث6- آندی : مل ۽ گوازی ۽ گوں پادۂ انگڑائی ۽ دومی بند مڑوک ۽ لیٹینگ (دشتی)
(براهوئی 273: 1978)۔
- ث7- آینٹ : خاصین مجولے کہ ایدگہ مجولاں گوں ہمیشی جن انت۔
(براهوئی 146: 1978)۔
- ث8- باہ : گوازی یا جنگ ۽ تہا بے سوب بوٹگ، بباد ینگ (دشتی)۔
(Mayer: 29)۔
- ث9- برف بازی/ گوازی : برف گوازی ۽ درگت ۽ یکے ایدگر ۽ گوں برف ۽ بُلُو ۽ جنگ (دشتی)
(براهوئی 141: 1978)۔
- ث10- بُلُو : برف یا نمب ۽ بُلُو (دشتی)۔
- ث11- بلور : صافیں گوڑی، شیشگ، بلوری گلاس (دشتی) (براهوئی 152: 1879)
- ث12- ہیٹ : مجول ۽ گوازی ۽ مجول ۽ گوں اینٹ ۽ جنگ (دشتی)۔
(براهوئی 147: 1978)۔
- ث13- بیڈی : دولت یا سترانی پدی پادۂ نیامی بند ۽ ہڈ، مجول (مٹھا) (Bray)۔

- ش 14۔ پڑ : گوازی ۽ پھٹ (دشتی) (پناہ میر: 83)۔
- ش 15۔ پچک : گوازی گرہ زبانی نیں وار، مک کار (دشتی) (اشیر)۔
- ش 16۔ پک : مجول ۽ سر بری بہر، مُسن، پشتی نیگ (مٹھا) (Bray)
- ش 17۔ پلا : گوڑی ۽ گوازی ۽ گوڑی ۽ مان کنگ ۽ گونڈیں کڈ (دشتی)
- (براہوئی 153:1978)۔
- ش 18۔ پوتو/پوتہ : شہ کوہنیں پچ ۽ ٹاہینتگیں بال (دشتی) (Bray)۔
- ش 19۔ پیرامپ چغلی : گوں پیرامپ ۽ سنگ چگل دیگ ۽ مقابلہ (ہاشمی)
- (براہوئی 141:1978)۔
- ش 20۔ پیچ : گڈسری گوازی گر (دشتی) (براہوئی 154:1978)۔
- ش 21۔ ترگ : مُشک ۽ تولگاں گرگی از باب (دشتی) (براہوئی 167:1978)۔
- ش 22۔ تری : جی ۽ گوازی ۽ گوازرانی یکے آدگر ۽ گوں دستاں جنگ (دشتی)
- (پناہ میر: 119)۔
- ش 23۔ تیر : گوازی گراں گچین کنگ یا بن جستگیں مال ۽ وتی کنگ ۽ خاطر اتیر
- دیگ، ٹاس (دشتی) (پناہ میر: 112)۔
- ش 24۔ ٹلی : تلکاں گوازی ۽ لیب ۽ گونڈیں تراشگیں دار (دشتی) (Bray)۔
- ش 25۔ ٹلی جل : ہما کہ ٹلی ۽ زد ۽ گوں لٹ ۽ جلیت (پناہ میر: 85)۔
- ش 26۔ ٹلی جن : ہما کہ ٹلی ۽ گوں وتی لٹ ۽ زد ۽ جنت (پناہ میر: 84)۔
- ش 27۔ جار : بالی مرگانی شکار ۽ جال (Mayer: 121) (Bray)۔
- ش 28۔ جُپ : جُپ جنگ ۽ مقابلہ، سگ، جپک ۽ پرمان گال (ہاشمی) (پناہ میر: 134)
- ش 29۔ جی : زور بندیں مردمانی گوازی یے یکے ایدگر ۽ تری جن انت ۽ تچ انت۔
- (دشتی) (Bray)۔

- ث30۔ چکٹ : مجول ۽ جہلی پلو کہ کڈ انت (دشتی) (براہوئی:148:1978)۔
- ث31۔ چنگ : کسے ۽ کہ مجولے نیست پرانی گوازی ۽ تہا مجولے مان کنگ، سازے۔
(دشتی)۔
- ث32۔ چوڑ : گوازی ۽ مجولاں پلنگ (دشتی) (براہوئی:148:1978)۔
- ث33۔ چیت : مجول ۽ سوہینگ (دشتی) (براہوئی:148:1978)۔
- ث34۔ حاہگ/خواہ چنگی : حاہگ پروشگی گوازی یے (براہوئی:142:1978)۔
- ث35۔ حر/خر : مجول ۽ چپیں پلو، بد (دشتی) (براہوئی:147:1978)۔
- ث36۔ ختک : مجول ۽ گوازی ۽ یک چم ۽ ڈرے (مٹھا) (براہوئی:148:1978)
- ث37۔ خراچ : مجول ۽ گوازی یے (دشتی) (براہوئی:148:1978)۔
- ث38۔ خُسے : یک پاد ۽ سٹگی گوازی یے (دشتی)۔
- ث39۔ ڈنگ گوازی : دُنکانی وسیلہ ۽ ہموچی زند ۽ بیہاں ہیل کنگ (دشتی)
(براہوئی:163:1978)۔
- ث40۔ در پو : گلیل ۽ جمک (دشتی)۔
- ث41۔ دوڈو کئی : علی ۽ گوازی ۽ ڈرے (پناہ میر:82)۔
- ث42۔ ڈب : بالی مرگاں شکار کنگ ۽ دام (Mayer:121)(Bray)۔
- ث43۔ ڈوڈوئی : ہور ۽ گوارگ ۽ خاطر ادعا نیہ شعر ۽ گوازی (Barkar II:96)
(پناہ میر:179)۔
- ث44۔ ساڑا : گوڑی ۽ گوازی ۽ باہ دیگ (دشتی) (براہوئی:155:1978)۔
- ث45۔ سچ : گوڑی ۽ گوازی ۽ ڈگار ۽ جستگیں کونڈ گچ (دشتی)
(براہوئی:155:1978)۔
- ث46۔ سُرو : مجول ۽ گوازی ۽ یک چم ۽ ڈرے (دشتی) (براہوئی:150:1978)

- ث47- سُلی : مجول ۽ گوازی ۽ وڙے (دشتی) (براهوئی 149: 1978)۔
- ث48- سسے سر : مجول ۽ گوازی ۽ تھاسے مجول ۽ یکیں وڙ ۽ کپک (دشتی) (براهوئی 150: 1978)۔
- ث49- شست بندگ/تفنگ : تو پک ۽ نشانہ گرگ (ہاشمی) (عزیز: 392)۔
- ث50- ششک : جنکائی گوں شش دانگاں گوازی یے (براهوئی 162: 1978)
- ث51- شک : مجول ۽ حریا اسپ بونگ، قبر ۽ سنگ (دشتی) (براهوئی 150: 1978)
- ث52- شکار : مرگ یا آسکے ۽ ٲو پک جنگ، یا مرگاں ٲہ دام گرگ (ہاشمی) (Bray)۔
- ث53- شپپول : تل ۽ وڙیں سازے، گوات ۽ توار جنگ (دشتی) (محمد شہی)۔
- ث54- ستار : گڈگی ۽ گوازی، ردگ، رد (دشتی) (میر پناہ: 28)۔
- ث55- کڙو : ششکائی ۽ گوازی ۽ تھانیم پوائنٹ لاگ ۽ نیمگ، حر ۽ چک (دشتی)
- ث56- کمک : مرگاں شکار کنگ ۽ از بے، تلک (ہاشمی) (Bray)۔
- ث57- کنیل : تو پک ۽ دارو یا شورہ ۽ کیلا یگ ۽ درٲ (Barker II: 405) (Bray)۔
- ث58- کیلی : گوازی ۽ تھابے ایمانی کنگ (ٲہوال)۔
- ث59- گچ : ڈگار ۽ گونڈیں کڈے کہ گوڙی یا چدو ہمیشی تھامان کنگ بنت۔ (دشتی) (براهوئی 156: 1978)۔
- ث60- گڙوک : گونڈیں بالی مرگانی شکار کنگ ۽ داری تلک (دشتی) (عزیز: 163)
- ث61- گلی : یک گچیرے ۽ کچ ۽ دارے کہ گوں لٹاں ڈور چگل دیگ بیت۔ (براهوئی 158: 1978)۔

- ش 62- گو: مردم یا اسپانی تچگ ء مقابلہ (مٹھا) (Bray)۔
- ش 63- گو بر: گو ء کٹوک (مٹھا) (Bray)۔
- ش 64- گوڑی: بلور ء گڑیں لیبی، چدو (دشتی) (Minchin 1986:119)۔
- ش 65- گوس: گوازی یا جنگ ء تہا ترندی آیک، دب ء گوس (دشتی) (محمد شہی)
- ش 66- لاگ/ لاغ: جنگانی گوازی ششک ء پوانٹے (دشتی)۔
- ش 67- لنگ: آ ہو گردن ء لنگ ء وسیلہ ء شکار ء شکاری ء پلو ء بیرہ دیگ، کسانیں لٹ (دشتی)۔
- ش 68- مات: کتار ء گوازی ء کتار کنگ ء گیگ، پُرشگ (دشتی)۔
- ش 69- محبول/ محبل: دلوت یا سترانی پدی پاد ء نیامی بند ء ہڈ، بیڈی (دشتی)
- (براہوئی 146:1978)۔
- ش 70- مل: بند مڑگ، بگل مان گیجگ میلکین ڈگار، ویش رواج (مٹھا) (Bray)
- ش 71- ناوچگ: شکار ء مورچہ، سنگر (دشتی) (عزیز: 375)۔
- ش 72- نشانہ بازی: گوں تیر کمان یا توپک ء خاصیں نشانے ء تیر جنگ (دشتی)
- (پناہ میر: 124)۔
- ش 73- نیام جی: گوازی ء شون دیوک، رلیفری، بے پلہ (دشتی) (پناہ میر: 83)۔
- ش 74- نیزہ بازی: گوں نیزہ ء نشانگ ء جنگ (دشتی) (Minchin I, 1986:119)۔
- ش 75- ہسٹ: خطا، ردی، نشانہ خطا بونگ (دشتی) (براہوئی 151:1978)۔
- ش 76- ہڈاں شلت/ ہڈگوازی: ماہکانیں شپاں ہڈے ء شو ہازگ ء گوازی (دشتی) (پناہ میر: 108)
- ش 77- ہڑدو: گوں یک پیٹے ء دو محول ء نشانہ کنگ۔
- ش 78- ہو: جی ء گوازی (مٹھا) (براہوئی 164:1978)۔
- ش 79- یک ڈسی: گونڈیں زہگانی ٹلی ء گوازی ء وڑے (دشتی) (پناہ میر: 82)۔

(ج) ... گسوئی زند...

بان، گدان، رزان، پوشاک، پازوار،
سہت، چگین کاری، وردن، ساچگی شے۔

- ج1- آپ چڑو : آپی نیں نارُشت (دشتی) (محمد شہی)۔
- ج2- آچرور : آنگرزور وکیں آہنی جھک (دشتی) (عزیز: 146)۔
- ج3- آدینک : شیشگی دیم گند (ہاشمی) (Bray)۔
- ج4- آستونک : ماں جاگک ۽ دستاں مان کنگی بہر (ہاشمی) (Bray)۔
- ج5- آنجگ / آنجہ : شلوار ۽ محکم بنگ ۽ بند (ہاشمی) (Bray)۔
- ج6- آٹالہ : ازباب، پور ۽ پتینک (دشتی) (عزیز: 193)۔
- ج7- آردو : سوار اٹلیں نپا د ۽ بیرم (عطا: 63: 1968) (اشیر)۔
- ج8- آسترہ جل : آسترگ قینچی ۽ موچنک ایرکنگی پوش، جام دانی (ہاشمی) (اشیر)۔
- ج9- آگری : درگیں پُچ ۽ سراجہ پیوندیں دوچک، پینگ (دشتی) (Bray)۔
- ج10- آکبہ : دمگ، علاقہ، زید (پہوال) (اشیر)۔
- ج11- اناردانگ / دانہ : ترشپیں انار ۽ ہوشینتگیں دانگ (ہاشمی) (Bray)۔
- ج12- آونگ : آہنی جوگن (دشتی) (Bray)۔
- ج13- بابیرگ : ہیزک یا مشک ۽ دپ ۽ بنگ ۽ چٹ (دشتی) (Bray)۔
- ج14- باپور : تریاک کشگ ۽ ازباب (دشتی)۔
- ج15- باخو : لنگہ، دپار (مٹھا) (Bray)۔
- ج16- باسل : تون بزاں گو پنگ ۽ سمر ۽ بندیک (دشتی) (براہوئی: 227: 1978)۔
- ج17- باش باش : زہری ۽ جہل آرگ ۽ خاطر ۽ تسل ۽ دیگ (دشتی)۔
- ج18- بالشت : سمر جاہ یا تکہ دیگ ۽ خاطر اجوڑ کرگیں پیلک کہ شہ پمگ ۽ پڑبیت۔
- (ہاشمی) (Bray)۔
- ج19- بامب : بان ۽ سربری بہر (دشتی) (اشیر)۔
- ج20- بانڈپر : مشک ۽ ایزک ایرکنگی گونڈیں مٹہ (دشتی) (براہوئی: 232: 1978)۔
- ج21- بابینک : باسکاں بنگی زالبولی سہت (عطا: 57: 1968) (Bray)۔

- ج 22- بخل : گس ۽ ٽيوگيس رزان، کوہنيس رزان (مٹھا) (براہوئی 210:1978)
- ج 23- بچرُ : کپ ۽ چنڊين پيچ ۽ دسک (دشتي)۔
- ج 24- بخاري : چُل ۽ سرازان اير کنگي جاہ، دوت کش (پہوال) (محمد شہي)۔
- ج 25- بدل شود : زياتي نين ۽ کوہنيس گد ۽ جوڑا (دشتي) (براہوئی 213:1978)۔
- ج 26- بدني : دست شودگي آپ مان کنگ ۽ رزان، کرہ (پہوال) (Bray)۔
- ج 27- بڈل : کوہنگيس چي، نيم سو (دشتي) (براہوئی 275:1978)۔
- ج 28- بڈو : چو کہ اولاکاني ۽ آپ ورگ (دشتي) (براہوئی 275:1978)۔
- ج 29- برتم : نيوگ ۽ حشک کنگي جاہ (دشتي) (Bray)۔
- ج 30- بر چاکي / بڑ چک : زالوبولي جاگ کہ شہ کشاں چانک بيت (دشتي) (محمد شہي)۔
- ج 31- برزي : پڙمي بالشت۔ (مٹھا) (Bray)۔
- ج 32- برنج : ورگي دانے، مادنے (باشمي) (Bray)۔
- ج 33- برؤک : نپاداں سوارگ ۽ جاہ (مٹھا) (Bray)۔
- ج 34- بریالہ : ديوال ۽ تاکچہ (دشتي) (Bray)۔
- ج 35- بريزن : تندور ۽ تاڳ ۽ ہواريس وڑے (مٹھا) (براہوئی 243:1978)
- ج 36- بريزني : بريزن ۽ سراپک انگيس نان (مٹھا) (براہوئی 243:1978)۔
- ج 37- بشينک : پڙمي شينکن (عطا 94:1968) (Bray)۔
- ج 38- بغدادی : دوچ ۽ نمونگے (مٹھا) (براہوئی 221:1978)۔
- ج 39- بکچہ / بکچہ : شہ گد ۽ ناہ سينگيس پيلکے کہ آني تہاگسوني گد ۽ پچ مان بيت۔ (باشمي)
- ج 40- بگل / بغل جول : پيلکے کہ کوپکاں لڑوچ بيت (دشتي) (محمد شہي)۔
- ج 41- بگي : بزيں نارشت (مٹھا) (Bray)۔
- ج 42- بُلرُ : درشتگيس جوہ ماں روگن ۽ پينڈ انگيس وردن (دشتي) (عريز: 185)
- ج 43- بندر : ہنکلين، بُني جاہ (باشمي) (Bray)۔

- ج44۔ بندوک : زریء بندو کیس بند یک، جیگ بند (عطا:59:1968)۔
- ج45۔ بُن کش : گدء سئے کُنڈی ٹکر کہ زربولوی جاگ ء بگل ء مان بیت (دشتی) (شاہوانی:135:1994)۔
- ج46۔ بُن کوت : ہما کوت کہ آراونڈ ونڈ کنگ بیت (دشتی)۔
- ج47۔ بنگ / بونگی : گوں پیش یاچر ء بوچاں ٹاہیںنگیں گڈک (دشتی) (Bray)۔
- ج48۔ بنگڑی : زربولوانی دست ء کنگی چوڑی (دشتی) (اثیر)۔
- ج49۔ بوپ : زریں نپاد، گندل (پہوال) (Bray)
- ج50۔ بوٹی : حازگیں گوشت (ہاشمی) (Bray)۔
- ج51۔ بوجا / بوجو : دان مان کنگی درپ، گونی (مٹھا) (اثیر)۔
- ج52۔ بوڑ : کوہن ء حشکیں ہییزک (دشتی) (براہوئی:232:1978)۔
- ج53۔ بورکی : سوزی ہواریں نان (دشتی) (محمد شہی)۔
- ج54۔ بُورہ : شگل، شہ کمند ء در کپوکیں شکر (پہوال) (Bray)۔
- ج55۔ بُول : پونزء کنگی سہتے (ہاشمی) (Bray)۔
- ج56۔ بوئڈ : کوہنیں نپاد (دشتی) (براہوئی:278:1978)۔
- ج57۔ بوہاری : روپگی از باب، روپونک (مٹھا) (Bray)۔
- ج58۔ بیروم : نپاد، لیپ ء بالشت ء بوپ (دشتی) (Bray)۔
- ج59۔ پاٹو : حم ء گوں دنناں پاچگ، کنڈک (دشتی) (Bray)۔
- ج60۔ پاچاگ : زربول ء شلوار، زیر جاگ (دشتی) (براہوئی:214:1978)۔
- ج61۔ پاچک : حرماگ مان کنگی پیشی درپے (ہاشمی) (Bray)۔
- ج62۔ پاچگ / پاچنگ : میوگ ء سوزیانی پچکاں دُر کنگ (Barker II, 531) (Bray)
- ج63۔ پاچک دپ / پاچہ با: شلوار ء جہلی بہر (دشتی)۔
- ج64۔ پادینک : پاداں بندگی سہتے، آہنی چُل (دشتی) (اثیر)۔
- ج65۔ پاڈُخ / پاڈوہ: دستگ ء سوگہ ء سکت کنگ ء پیک (مٹھا) (Bray)۔

- ج66- پازدار : پادء پوشگ ء كوش ء سواس ء چبئو (باشمى) (محمد شهبى)۔
- ج67- پامك : پيت، مٲيرء (باشمى) (اثير)۔
- ج68- پائء ٲيچ : مردينانى شلوار ء تنكيں پاچگ دٲ (شاهوانى 113: 2014) (Bray)
- ج69- ٲٲر : تگرد، چيرگيچ (دشقى) (اثير)۔
- ج70- ٲٲير : هما آرت كه حميرءء انت (دشقى) (Bray)۔
- ج71- ٲٲينيك / ٲٲتنك : گرنيچ، شء ء از بانى ٲينيك (باشمى) (Bray)۔
- ج72- ٲٲٲ : زالبولى جا مگ ء پهناءء بهر (دشقى) (شاهوانى 135: 1994)۔
- ج73- ٲٲٲو : چادر، ٲٲشقى (مٲٲا) (Bray)۔
- ج74- ٲٲٲى : سرءء بنگى گء، زالبولى سٲء (دبانى) (Bray)۔
- ج75- ٲٲٲچ : لويى، دو تنگيى گء، گءء ٲٲٲر (باشمى) (Bray)۔
- ج76- ٲٲٲٲو : تونء سرى ء ٲدى دار (McConaghey I, 1986: 132)
- (Bray)۔
- ج77- ٲرنيچ : ٲيش ء تگرد (باشمى) (Bray)۔
- ج78- ٲرزونك : نان وركى گء (پهوال) (عزيز: 166)۔
- ج79- ٲرٲ : يك بهرء، تا، هءش ء تا (دشقى) (Bray)۔
- ج80- ٲرٲى وار : دو ٲءءء نام انت (باشمى) (Bray)۔
- ج81- ٲرٲور : گءان ء ٲشقى ٲلوءء ٲرٲء، گءان (پهوال) (Bray)۔
- ج82- ٲسٲ : زالبولى ٲشك ء گٲتان، جيب (دشقى) (براهونى 215: 1978)۔
- ج83- ٲٲشك / ٲٲشٲ : چكينيى كارء گءء آسٲر (باشمى) (براهونى 221: 1978)۔
- ج84- ٲٲكارگ / ٲٲكارنگ : دو دسك ء يكجاہ تاب ديگ (دشقى)۔
- ج85- ٲٲلا : تاب اٲگيى زرت ء ٲكى (مٲٲا) (Bray)۔
- ج86- ٲٲليل : سيباين مرنيچ كه گردء سياه ء سوچاك انت۔ (باشمى) (Bray)۔

- ج 87- پلک : دار یا آہن پتتیں ٹکڑے، بے ہائی، دریگ، دروازگ، پلہ (دشتی) (Bray)
- ج 88- پلو : سمری یا چادر، دامن، نیمگ، تک (ہاشمی) (Bray)۔
- ج 89- پٹی : پونز، کنگی زالبولی سہتے، توپک، پُرزگے (مٹھا) (Bray)۔
- ج 90- پلیترو : زالبولانی گوش، کنگی سہتے (دشتی)۔
- ج 91- پلیتنگ : چراگ، وٹ (ہاشمی) (Bray)۔
- ج 92- پنجر : کیٹرہ، بانانی سر، ایر کنگی دار (دشتی) (اشر)۔
- ج 93- پنچہ : دست، کنگی سہتے (دشتی)۔
- ج 94- پنیر : گوں پنیر باد، بادینتگیں شیر (ہاشمی) (Bray)۔
- ج 95- پنیر باد/ بند : درماں کا ہے، تاجگ، بادینوکیں درمان (ہاشمی) (Bray)۔
- ج 96- پوت/ پوتہ : تون گوپگ، بندیک، گرچ (دشتی) (Bray)۔
- ج 97- پوتا : ہیر، الاچی (مٹھا) (اشر)۔
- ج 98- پوڑی : چلڑی، پدیانک، بڑزیں جا ہے، لگگ، از باب (مٹھا) (اشر)۔
- ج 99- پوس : گون، خرماگ، وردن (دشتی) (Bray)۔
- ج 100- پوستین : شہ پوست، ٹاہینتگیں کوٹ (ہاشمی) (Bray)۔
- ج 101- پوشاک : گور، کنگی چُچ، پوشگی میں چی (ہاشمی) (Bray)۔
- ج 102- پوگ/ پوغ چچ : انگرانی سراپتنگیں نان (دشتی) (محمد شہی)۔
- ج 103- پہنادکش : تون، شہ پہناد، برابر دارگ، بندیک (دشتی)
- (Minchin I, 1986: 165)۔
- ج 104- پیت/ پیستہ : آبریشمی بارگیں پٹی کہ چگیں دوچی، ہتا کار مرز بیت (ہاشمی)
- (شاہوانی 1996: 134)۔
- ج 105- پیٹک : پیشانی، لڑو، کنگی زالبولی سہتے (دشتی) (محمد شہی)۔

- ج106- پیش : سکی ء روج، سکی ء سوری، پیسر، گوئگیس، مرکبانی تہا کار مرز بیت، اول سر
یا اولی ء ماناء دنت۔
- ج107- پیش / پیژور : چوشکہ پیش بار پیش بند پیش گورگ ء دگہ دگہ (دشتی) (Bray)۔
گس ء دروازگ ء ڈنی بہر (باشمی) (Bray)۔
ج108- پیک : لنگار یاد سنگال محکم دارگ ء تلونک، پاڈ (دشتی)
(McConaghey 1986:240)۔
ج109- پیک : دشبویے (غوث:30) (عزیز:232)۔
- ج110- پینگ : نزوریں بریاد رچک (باشمی) (براہوئی:250:1978)۔
ج111- تا : یک دانگے، جوڑہ ء یک تایے (باشمی) (Bray)۔
- ج112- تا پ : دانکو یا پلا پچگ ء یک رتچے، گرمی، روج ء برانز (دشتی) (Bray)
ج113- تار : دسک، بند یک (دشتی) (Rossi)۔
- ج114- تاس : شہ مادن ء جوڑ کر تگیں آپواری (باشمی) (Bray)۔
- ج115- تا بغ / تا فو : نان پچگ ء سگی تین (مٹھا) (Bray)۔
- ج116- تال : پراہیں رزان (باشمی) (Bray)۔
- ج117- تام : وردن، خونند، مزگ (باشمی) (Bray)۔
- ج118- تا سیت : زالبولی سبتے، شہ ملاہانی نبشنگلیں آیتاں روحانی علاج کنگ (مٹھا)
(شاہوئی:129:1994)۔
- ج119- تباہگ : پرسند، لاند، خدیت (مٹھا) (اشیر)۔
- ج120- ترک : ماں دوچ ء سوچن ء یک ڈکے (باشمی) (محمد شہی)۔
- ج121- ترگرو / ترگل : ہیزک ء لڑوچ کنگ ء سے پادگی دار (دشتی) (Bray)۔
- ج122- ترناوہ : بانانی سر ء ہوری آپ ء کنگ ء از باب، ماڑو
(McConaghey I,1986:208)۔

- ج123- تریت : نان ء شیر یا نارشت ء تہا پینڈگ ء و رگ (ہاشمی) (Bray)۔
- ج124- تکی : غالی گو پیں پیلک، رہت ء ہر دو پلوانی پیلک۔ (دشتی) (Bray)۔
- ج125- تگرد : دازیں پیش ء ٹا ہینتگیں چیر گج (ہاشمی) (Bray)۔
- ج126- تلمشت / تلمشپ : ہمازان کہ جہل مہ بیت (دہانی) (اشیر)۔
- ج127- تلمل : چار کنڈی ء دو ٹنگی مورگ ء ذیلے (ہاشمی) (اشیر)۔
- ج128- تلمہ : شہ ڈگار ء کمکیں بزر ٹا ہینتگیں جاہ (دشتی) (Bray)۔
- ج129- تلماخ : کشارے کہ ایشی پٹاں ماں چلیم ء کش انت، شریشی ناس ہم جوڑ بیت، تمباک۔ (مٹھا) (اشیر)۔
- ج130- تمبو : بان ء تیر ء سو گودارگی ٹیک (مٹھا) (Bray)۔
- ج131- تمبو : گدان، شہ گد یا پڑم گواپی چادراں ٹا ہینتگیں گس (ہاشمی) (Bray)
- ج132- تناب : گدان ء محکم دارگ ء ساد، چوڑ (ہاشمی) (Bray)۔
- ج133- تمند : بلم ء ساد، شنکانی یکجا بندگ ء ریز (مٹھا) (اشیر)۔
- ج134- تندرور : نان پچگ ء ترون (ہاشمی) (Bray)۔
- ج135- تمنستگ / تمنستہ : تون ء بنیات ایر کنگی دسگ (دشتی) (Bray)۔
- ج136- ٹنگ / ٹنگ : گوں بندیک ء درتگیں گد ء ٹنگ، رفو کنگ (دشتی) (عزیز: 65)۔
- ج137- ٹورگ / ٹورہ : آرت مان کنگی پیلک (ہاشمی) (Bray)۔
- ج138- توشگ / توشہ : مسافری ء خاطر اوردن ء چی (ہاشمی) (Bray)۔
- ج139- ٹوم : مان نارشت ء مان کنگی سوزی یے، سیرک (دشتی) (Bray)۔
- ج140- تونی : زالبولی جاگ ء زری ء پٹی (مٹھا) (اشیر)۔
- ج141- تیر : بان ء سرائر کنگی دار کہ شوارک ہمیشی سرا ایر بنت (دشتی) (Bray)
- ج142- تین : نان پچگ ء آہنی تا پگ (ہاشمی) (Bray)۔
- ج143- ٹا : پڑمی گوالگ (ہاشمی) (Bray)۔
- ج144- ٹپر : پڑمی چیر گج، بے آستونکیں کوٹ (دشتی) (براہوئی 1978:228)

- ج 145- بِلَک : شیشنگی نقش کہ چلیس کاری ء کارمرز بنت (ہاشمی) (محمد شہی)۔
- ج 146- ٹَلّی : گونڈ ء گردیں نان (مٹھا) (Bray)۔
- ج 147- ٹُلّ : کلاناتی بُرز ء تیر کشیں جاگہ، کوہ ء سر بری شک (Mayer:66)۔
- ج 148- ٹوپ : سر ء ایرکنگی پوش، کُلاہ (مٹھا) (Bray)۔
- ج 149- ٹوپّی : چلیم ء تمباک مان کنگی جاہ، سر چلیم (دشتی) (Bray)۔
- ج 150- ٹوٹی : دار ء ٹاہیننگیں پیالہ (مٹھا) (Bray)۔
- ج 151- ٹیکّی : سوگات، ہاجی، گواچی (ہاشمی) (Bray)۔
- ج 152- جاگی/ جاغھی : ہندی، منلکی، جاگہ کنگ (دشتی)۔
- ج 153- جالر : گوش ء کنگی زالبولی سہتے (دشتی) (Bray)۔
- ج 154- جَلّ : پوش، سگ (دشتی) (Bray)۔
- ج 155- جَلک : پڑم ء مووریسگی از باب (ہاشمی) (Bray)۔
- ج 156- جُوڑی : گس ء گوپنگیں گد (دشتی) (براہوئی 285:1978)۔
- ج 157- جوخن : درمان چوپک ء رزان، دان چوپ، جوگن (Mayer:118)۔
- ج 158- جَوکّ : چکیننی دوچے ء نام انت (ہاشمی) (براہوئی 22:1978)۔
- ج 159- جہاں : دنیا، گیدی، امروز، مخلوق (ہاشمی) (اثیر)۔
- ج 160- جہاں جَلّ : سیریں دمگ، چیز مینی معدن ء گنجان پڑیں دمگ (دشتی) (اثیر)
- ج 161- چادر : پٹو، پشتی، گد، پوش (Barker II, 431) (اثیر)۔
- ج 162- چاشت : سوارگ ء نان ء وردن (دشتی) (Bray)۔
- ج 163- چانڈوک/ چانڈوخ : گد ء بے وڈ درگ (دشتی) (اثیر)۔
- ج 164- چانک : ماہی گرگ ء کُنڈی (دشتی) (Bray)۔
- ج 165- چانگ/ چانہ : کچ ء کس کرتگیں ڈ کے آرت، زوالگ (ہاشمی) (Bray)۔

- ج 166 - چاہدان : چاہ تیارکنگی رزان (دشتی) (Bray)۔
- ج 167 - چَبُو : لیزر، پازوار (مٹھا) (اشر)۔
- ج 168 - چھپٹی : تین ءسرا پلگمیں نان، تینی نان (غوث: 43) (Bray)۔
- ج 169 - چھپی دانہ : چکیننی دوچ ءوڑے (دشتی) (براہوئی: 221: 1978)۔
- ج 170 - چتر : تگرد، چیرگج (ہاشمی) (Bray)۔
- ج 171 - چٹ : بارگیں ریز، ساد (مٹھا) (Bray)۔
- ج 172 - چٹوئی : زہم یا تیر ءنشانگ ء معمولی گور آئیگ (دشتی)۔
- ج 173 - چراغ : ڈیوا، بتی، چراگ (مٹھا) (Bray)۔
- ج 174 - چرپی : چرپیں پی، چوش کہ روگن ء تیل (ہاشمی) (Bray)۔
- ج 175 - چرنی : پوئی، دست ء آنجگ ء جاہ، شہ جہل نہیں چاہاں آپ کشوکیں اشتر کہ چرخ ء بندگ بیت، (دشتی) (محمد شہی)۔
- ج 176 - چڑی : بندیک ء یک دستگے، دستہ، لٹ، عصا (ہاشمی)
- (شاہوئی: 134: 1994)
- ج 177 - چڑک : میش ء برتلمگیں ڈمگ (دشتی) (براہوئی: 241: 1978)۔
- ج 178 - چٹک : ہش ء گر ء اڑینوکیں دار کہ گونی ء محکم داریت (دشتی)
- (براہوئی: 236: 1978)۔
- ج 179 - چکا : چکیدگ، شہ چکا ء حرود جوڑ بیت (مٹھا) (Bray)۔
- ج 180 - چلین/چغین : چکیننی دوچ، نقش ء نگار (ہاشمی) (براہوئی: 221: 1978)۔
- ج 181 - چل : آچ ء روک کنگ ء جاہ، دیگدان (ہاشمی) (اشر)۔
- ج 182 - چلڑی : بڑزیں جاہاں لنگ ء از باب، پوڑی (Mayer: 102) (Bray)
- ج 183 - چلم : ہبے از باب کہ البشی سراتمباک کش انت (مٹھا) (Bray)۔
- ج 184 - چلچی : دست شودگی درپ، دست شود (دشتی) (محمد شہی)۔
- ج 185 - چلہ : سادگ ء بارگیں مندر ریگ (ہاشمی) (Bray)۔

- ج 186- چمڑی : حوشیننگلیں ترشپیں زرد آلو (مٹھا) (Bray)۔
- ج 187- چمکلی : گٹ ۽ کنگلی سہتے (دشتی) (Bray)۔
- ج 188- چوولی : ہورتیں دار، چڑانی حشکیں ٹال (Elfenbein)
(براہوئی 211:1978)۔
- ج 189- چنہ : پڑمی بکچہ (مٹھا) (Bray)۔
- ج 190- چنچک : آچ بالینگلی ہورتیں دار (دشتی) (Bray)۔
- ج 191- چندن : زرز، زرز ۽ وڑ ۽ گروشک دیوک، وش بوہے (Barker II, 434) (اشر)
- ج 192- چوترا : چچ ۽ ٹاہیننگلیں تلہ (دشتی) (براہوئی 206:1978)۔
- ج 193- چوٹ : شہ پوست ۽ جوڑ کرتگیں بازوار (ہاشمی) (Bray)۔
- ج 194- چورو : گوٹڈیں تا پگ (دشتی) (اشر)۔
- ج 195- چوڑی : گدان ۽ سوگودارگ ۽ ساد (دشتی) (Bray)۔
- ج 196- چوشانک : کسانیں استانک (دشتی) (اشر)۔
- ج 197- چیلک : پیش ۽ برستگیں ساد (ہاشمی) (Bray)۔
- ج 198- چین : زالہولی جا مگ ۽ کش ۽ بہر (دشتی) (اشر)۔
- ج 199- چین چوشہ : بادشاہی وردن (دشتی) (براہوئی 242:1978)۔
- ج 200- حمیر/خمیر : ورگی سوڈامان کنگ ۽ آرت ۽ تہا ترشی آگ (ہاشمی) (Bray)
- ج 201- خاکینگ/خاگینہ : روگن ۽ تہا پتنگلیں حا بگ (دشتی) (محمد شہی)۔
- ج 202- خال خال : کم کم، یک یک (دشتی)۔
- ج 203- خام کار : چکیننی دوچے ۽ نمونگے (دشتی) (Bray)۔
- ج 204- خدیبت : حشکیں گوشت، لاند (غوث: 145)
- ج 205- خرتوت : سیاہ ۽ ترشپیں توت (دشتی) (براہوئی 248:1978)۔
- ج 206- خرخروود : شہ خروود ۽ آپاں ٹاہیننگلیں ترشپیں خروود (دشتی) (Bray)۔
- ج 207- خروٹ : مزنیں بوٹ (دشتی) (براہوئی 267:1978)۔

- ج208- خرود : شہ ترشپیں شیر ءٹا ہیننگلیں وردن، شیلانچ (غوث: 46)(Bray)
- ج209- دامن : جامگ ءدیگی ءجہلی پلو (ہاشمی)(Bray)۔
- ج210- دانکو : تاپ اٹگیں گلہ، سالغ (ہاشمی)(Bray)۔
- ج211- داو : لچ یا گل ءدیوال (دشتی)(شاهوانی: 146: 1994)۔
- ج212- دب : برنج ءدم پخت کنگ (مٹھا)(اشیر)۔
- ج213- دہلی : ناس دان، ڈٹلی (مٹھا)(Bray)۔
- ج214- دبو/دبہ : شہ دار ءپوست ءٹا ہیننگلیں روگن مان کنگی ہیراں (مٹھا)(Bray)
- ج215- دپ گر : رزان ءسرپوش، دپیگ (ہاشمی)(شاهوانی: 147: 1994)۔
- ج216- در : بان ءگلو، درگہ (مٹھا)(عزیز: 166)۔
- ج217- دُر : گوش ءکنگی زالبولی سہتے (ہاشمی)(Bray)۔
- ج218- درال : ساختی نین پٹی، پٹہ (دشتی)(Bray)۔
- ج219- درگہ : در، گلو (مٹھا)(اشیر)۔
- ج220- درم : شہ مورگاں جوڑ کرگیں گوری (دشتی)(اشیر)۔
- ج221- درنگ دار : ہیزک ءدرنجگ ءدار کہ تر گڑ ءلڑونج بیت، تون ءکڑی ءدار (دشتی)
(Minchin I, 1986: 165)۔
- ج222- دریش : کار گلے ءلویس (یونیفارم) مودانی چنگ ءشمر کنگ ءوڑے
(Bray)(Elfenbein)۔
- ج223- دزدان : گس ءگدمان کنگی پڑمی پیلک (دشتی)(براہوئی: 229: 1978)
- ج224- دسپاک : دست ءدیم ءپاک کنوکیں گدی ٹکر، دزمال (پہوال)(Bray)
- ج225- دستار : مردینانی سرابندگی پاک، مندیل (ہاشمی)(Bray)۔
- ج226- دستونک : دستاں بندگی مورگ ءلڑ (ہاشمی)(Bray)۔
- ج227- دُکٹ : سوچن ءٹنگ، دانگ (مٹھا)(Bray)۔
- ج228- دلا : درگی آپ ءگلی درپ، دلو (دشتی)(Bray)۔

- ج229- دُلکٹ : زالہولی سہتے (دشتی) (Bray)۔
- ج230- دُنک : درمان مان کنگ ء گونڈیں درپ (مٹھا) (Bray)۔
- ج231- دنگ : سیم، سرحد (دشتی)۔
- ج232- دوپٹ : دوپٹ ء یکجاد و تکلیں زالہولی سریگ، گد (دشتی)
(براہوئی 1978:214)۔
- ج233- دُوت کَش : بان ء دوت ء کَشگ ء راہ (دہانی) (Bray)۔
- ج234- دوگ / دوغ : نیمگ آپ کنگ ء دخت ء نیگانی تہا آرت مان کن انت، روگن ء تہا
پک اٹگیں آرت دوگ گوشگ بیت (دشتی) (براہوئی 1978:246)
- ج235- دُون : ہش ء گر ء ٹنگ (باشی) (شاہوئی 1984:146)۔
- ج236- دیگ دان : چُل، بان ء تہا آج روک کنگ ء جاگہ (پہوال) (Bray)۔
- ج237- دیوال : گون خشت یاسنگ ء بستگیں دیپمان، بان ء دیوال (باشی) (Bray)
- ج238- ڈاکو : شہ مادان ء ٹاہینتگیں درگ دان (باشی) (براہوئی 1978:210)
- ج239- ڈُڈوک : زرت ء بزیں روگنی نان (دشتی) (عزیز: 185)۔
- ج240- ڈُکٹ : تون گواپی شک (دشتی) (Bray)۔
- ج241- ڈُکو : بے روگنیں زندیں نان (باشی) (براہوئی 1978:243)۔
- ج242- ڈُگ / ڈُلہ : گچ اٹگیں آرت ء بوچ، ڈُگ دُشنگیں دان، زنڈ (دشتی)
(براہوئی 1948:242)۔
- ج243- ڈُلیدہ : ڈُگ دُشنگیں گلہاں ماں روگن ء گرادگ، وردن (دشتی) (Bray)
- ج244- ڈُوڈی : زرت ء نان (غوث: 45) (Bray)۔
- ج245- ڈُولن : زالہولی سہتے، سہتانی ڈُلی (دشتی) (Bray)۔
- ج246- ڈُونی / ڈُو : داری مزنیں ہسنگ (Mayer: 176) (Bray)۔
- ج247- ڈُیرو / ڈُری : گدان (Mayer: 189) (Bray)۔
- ج248- ڈُیوا : شہ گل ء ٹاہینتگیں کسانیں چراگ (مٹھا) (اثیر)۔

- ج 249- ڈیہہ : وطن، ٹلک، منند جاہ (ہاشمی) (اثیر)۔
- ج 250- ربئی، ربئی : حرماگے کہ ایش مچ ۽ سہرا خشک بیت (دہانی) (Bray)۔
- ج 251- رزان : ہر روچی زندہ کار مرز بوؤ کیس ہیران (ہاشمی) (Bray)۔
- ج 252- رکابی : کسانیں تالی، کاشی (دشتی) (محمد شہی)۔
- ج 253- ربئی : ٹنگلی چیر گچ، ٹکڑی لپ (مٹھا) (اثیر)۔
- ج 254- روپونک / رو فونک / رو فہ : رو پگ ۽ کار بوج (ہاشمی) (Bray)۔
- ج 255- ریز : محکم ۽ لہمیں ساد (Mayer: 157) (Bray)۔
- ج 256- زواگ / زاؤ : گل ۽ یک روچ ۽ ٹاہیننگیں دیوال (دہانی) (براہوئی 206: 1978)
- ج 257- زباد : وش بوئے (ہاشمی) (اثیر)۔
- ج 258- زرتو : دوچے ۽ نام انت (ہاشمی) (اثیر)۔
- ج 259- زک : شہ شیکٹ ۽ پوست ۽ ٹاہیننگیں روگن دان (ہاشمی) (Bray)۔
- ج 260- زَمب : دپار، لنگہ، باخو (ہاشمی) (محمد شہی)۔
- ج 261- زَمزیر : کڑی پہ کڑی نین سیم (دشتی) (Bray)۔
- ج 262- زَنچک : زی، جیک (ہاشمی) (براہوئی 298: 1978)۔
- ج 263- زَنگال : آمٹر، سیاہیں رنگ (مٹھا) (Bray)۔
- ج 264- زوڑ : پڑمی نین دراجیں کوٹ (دشتی) (Bray)۔
- ج 265- زِی : زَنچک، جیک (دشتی) (Bray)۔
- ج 266- ژَمبک : چوٹلاں یکجا بندگی سہتے (عطا 58: 1968) (شاہوئی 129: 1994)
- ج 267- ساخت : رج آنگیں ۽ پلگیں پوست (دشتی) (عزیز: 146)۔
- ج 268- ساٹ : چلم ۽ سٹنگیں تمباک (مٹھا) (اثیر)۔
- ج 269- ساگ : نارشتی سوزی، کا ہک (مٹھا) (Bray)۔
- ج 270- سہست : انار ۽ حشکیں پچک کہ مشک رجاگ ۽ کار ۽ کنیت (دشتی) (براہوئی 302: 1978)۔

- ج 271- سُرت : تتنکلیں خاسن یا نارشت (پہوال) (Bray)۔
- ج 272- سٹو : سبزک آرت و اردن، خرماگ، آرت و روگن ہواریں وردن (ہاشمی)
- (Bray)۔
- ج 273- سٹی : کوریں آج و پگلیں گوشت (ہاشمی) (Bray)۔
- ج 274- سُرت : شہ بڑ و موداں ٹاہینتگیں پازوار (دشتی) (براہوئی 267:1978)
- ج 275- سرچہ : وسپیگی بالشت (ہاشمی) (اشیر)۔
- ج 276- سُرک : دوچ و مزنیں ترک (دشتی) (براہوئی 301:1978)۔
- ج 277- سُرمگ / سُرمہ : چم و ڈولدارکنگ و سیاہیں رنگ (پہوال) (Bray)۔
- ج 278- سرند : موداں زندگی از باب، شک (مٹھا) (Bray)۔
- ج 279- سیکہ : دروشم، رنگ و بالاد، وش بختی (ہاشمی) (اشیر)۔
- ج 280- سمبار : تاجگ و ترشپیں شیر ہواریں وردن (پہوال) (Bray)۔
- ج 281- سنجرى : پڑم و چیرگیج (غوث 49): (شاہوانی 144:1994)۔
- ج 282- سنگہ : دست و مچ و کنگ و سہتہ (ہاشمی) (اشیر)۔
- ج 283- سوارگ / سوارنگ : لپ و گندلاں رد و بند و ایرکنگ (دشتی) (اشیر)۔
- ج 284- سواس : شہ پیش و ٹاہینتگیں پازوار (ہاشمی) (اشیر)۔
- ج 285- سوساپ / سوساف : تتنکلیں نارشت (دشتی) (اشیر)۔
- ج 286- سیل : نوک و دی بوتگیں شنگ و شیردان و شیر کہ پیر و بادینیت (ہاشمی)
- (براہوئی 246:1978)۔
- ج 287- سیب : پڑمی دسک و بند (دشتی)۔
- ج 288- سیمماز : شہ چاہ و آپ کشگ و آہنی ساد (McConaghey I, 1978:251)
- (عزیز: 182)۔
- ج 289- سیم کش : گیوار کشگ و شپیک (دشتی) (Bray)۔
- ج 290- سینکٹ : نیم پگلیں دانگو (دشتی) (Bray)۔

- ج 291- سیٹو : تاب د اگلیں منگل کر تگلیں گد کہ زابلول آتزا سراسر ایرکن انت آئی سرا
 بارے ایرکن انت (دشتی) (عزیز: 42)۔
- ج 292- شال : شہ پڑم ۽ ٹاہینتگلیں گد (ہاشمی) (Bray)۔
- ج 293- شالکی : شال ۽ کوہنیں گد (ہاشمی) (Bray)۔
- ج 294- شتارک : پیچ ۽ تل ۽ چانک، دَرز (دشتی) (Bray)۔
- ج 295- شت بُز : تون ۽ دراجی ۽ دَسک ۽ بُر اگلیں گد۔ (دشتی)
 (براہوئی 1978:229)۔
- ج 296- شتی : گر میں پُرانی تہا پتگلیں نان (دشتی) (Bray)۔
- ج 297- شَد و : پاگ ۽ گڈی بہر (مٹھا) (اشر)۔
- ج 298- شُر دی : شہ شُر دیں آرت ۽ پتگلیں نان (دشتی) (براہوئی 1978:244)۔
- ج 299- شفی : بروک ۽ دیم ۽ لڑو خ کنوکیں پڑمی دری (دشتی) (Bray)۔
- ج 300- شک : سرند (ہاشمی) (اشر)۔
- ج 301- شکر : شگل، وٹی، شیر کنی (ہاشمی) (Bray)۔
- ج 302- شگلُ : ہورت دتانیں شک (دشتی) (اشر)۔
- ج 303- شگل : وٹی، شیر کنی، شکر (ہاشمی) (Bray)۔
- ج 304- شوار : پاداں پوشگی لویس (ہاشمی) (Bray)۔
- ج 305- شلوار بند : شلوار ۽ بندگ ۽ چٹ، انجگ (غوث: 37) (Bray)۔
- ج 306- شود پوش : کوہن ۽ نیم سوہیں گد (دشتی)۔
- ج 307- شورِی : توت ۽ کم اصلیں ذیل (دشتی) (براہوئی 1978:248)۔
- ج 308- شول : گد ۽ دو گکر اں یکجا گنڈگ، مار ۽ رواج (دشتی) (Bray)۔
- ج 309- شہتوت : گران سہریں رنگ ۽ وٹیں توت (دشتی) (Bray)۔
- ج 310- شہتیر : بان ۽ مستریں دار، مستریں تیر (ہاشمی) (Bray)۔
- ج 311- شہد : بینگ (ہاشمی) (Bray)۔

- ج 312- شہر : شہرء بازاریں جاگہ (ہاشمی) (Bray)۔
- ج 313- شیبپانک : پڑمء تارتار بزاں تیت کنگء بارگیں شت (ہاشمی) (Bray)۔
- ج 314- شیبپگ / شیفک : چماں سرگ مان کشگء بارگیں دار (ہاشمی) (Bray)۔
- ج 315- شیرگ / شیرہ : خرماگء شیرگ کہ زگانی توکء مان بیت، نیوگانی آپ (ہاشمی) (Bray)۔
- ج 316- شیلانچ : شیرء حُشکیں بچ، حرود (ہاشمی) (Bray)۔
- ج 317- طوق : گردنء مان کنگی سہتے (پہوال) (Bray)۔
- ج 318- غالب : سانچہ، کالبت (دشتی)۔
- ج 319- غالی : پڑمء نر میں چیرگج (McConaghey I, 1986: 131) (Bray)۔
- ج 320- فراسی : مزنیں کونٹ، دری (دشتی) (براہوئی 303: 1978)۔
- ج 321- کاشی : پُرشوکیں رزان، تالی (مٹھا) (محمد شہی)۔
- ج 322- کاک : گرین سنگء پیٹر انگلیں آرتء پُرانی تہا پچوکیں نان (Mayer: 22) (براہوئی 244: 1978)۔
- ج 323- گپئی : پُرشگیں بانء دیوال، بانڈم (دشتی) (Bray)۔
- ج 324- کتابی : اسپتیں گدء زاتے (ہاشمی) (اشیر)۔
- ج 325- کنگ / کتغ / کنتہ : سسے سنگ کہ آوانی سر اتا پگ یا گڑ وایر بیت (ہاشمی) (Bray)۔
- ج 326- کتل : خرماگء پات (ہاشمی) (Bray)۔
- ج 327- گرٹ : وسپگء تحت، سیت (Barker II: 494) (Bray)۔
- ج 328- کٹارک : گونء سکلیں دانگ، دُوڈ (دشتی) (براہوئی 248: 1948)۔
- ج 329- کٹور : شہ پیشء ناہینتگیں درپ (Barker II: 494) (Bray)۔
- ج 330- کٹوری : گوٹڈیں ہش (دشتی) (براہوئی 236: 1978)۔
- ج 331- کچری : گونء نازشت (غوث: 44) (Bray)۔

- ج 332- کدہ : آپوار (باشمی) (اشیر)۔
- ج 333- کڈ : کاش ءلڑی ءدار ءکل، ناوچگ (دشتی) (اشیر)۔
- ج 334- کرچی : بغیر نگینگ ءچلہ (غوث: 32) (شاهوانی 130: 1994)۔
- ج 335- کُردم/خُردم : شه آهِن ءتار ءپوست ءٹا هسینگیں لٹ۔ (دشتی)
(براهونی 233: 1978)۔
- ج 336- گرسان/کڑسان : داری رزان، کاسگ (عطا 63: 1968) (Bray)۔
- ج 337- کڑ : نوک ز اهوکیں میش، بُزیا گوک ءشیر، مردُم ءچم ءخازگ (دشتی) (اشیر)
- ج 338- کڑچی : کڑچو، ڈانگی، کڑاہی (مٹھا) (Bray)۔
- ج 339- کڑی : گوش ءوالی، دست یاچٹ ءاڑینوکیں جاہ (باشمی) (Bray)۔
- ج 340- کَش : چلم ءدوت ءایر بَرگ، پند، کشگ ءپرمان گال، کوش ورگ (دشتی)
(Bray)۔
- ج 341- کلابتون : زڑی نیں دَسک (دشتی) (اشیر)۔
- ج 342- کلات : میری، کوٹ، پناہ جاہ (باشمی) (Bray)۔
- ج 343- گلاوہ : آبریشم ءچڑی، مُٹہ (دشتی) (براهونی 305: 1978)۔
- ج 344- کُلف : کُبل، دریا پیٹی ءبند ءمهر کنگی از باب (مٹھا) (Bray)۔
- ج 345- کُلیک : زَرمان کنگی گلی درپ، کُلو (باشمی) (Bray)۔
- ج 346- کُلوبگ : ماں روگن ءپتنگیں حرماگ ءوراک (دشتی)۔
- ج 347- کُلونٹ : نیم پنگیں حرماگ (دشتی)۔
- ج 348- کُلی : کسانیں مَشک (باشمی) (Bray)۔
- ج 349- کُلی : چوٹ ءبند (باشمی) (Bray)۔
- ج 350- کلہیت : کُلف ءپچ کنوک (Barker II: 500) (Bray)۔
- ج 351- کُنچ : کُنڈ، کلوبتک (دشتی) (اشیر)۔
- ج 352- کندوری : نان ایر کنگی گُده، پرزونک (مٹھا) (Bray)۔

- ج 353- کنڈ: کُنچ، کلوتک (ہاشمی) (Bray)۔
- ج 354- کنڈک : تخم ۽ گوں دتنا ناں پاچگ، پاٹو (دشتی) (براہوئی 307:1978)
- ج 355- کُنگر : گمڈ یا مسیت ۽ ٹل، مینار (Barker II:499)۔
- ج 356- کنگرو : دست ۽ مان کنگلی کڑی (دشتی) (Bray)۔
- ج 357- کوٹ: میری کلات (Mayer:26) (Bray)۔
- ج 358- کوٹی: بان، اوتاک (Barker II:497) (Bray)۔
- ج 359- کوچگ / کوچہ : آرت ۽ گچھو کیس بوچ (دشتی) (براہوئی 242:1978)
- ج 360- کورک : حاگیس انگور، ترشپ (دشتی) (براہوئی 306:1978)۔
- ج 361- کوروا / کورہ : گڈ ۽ وڑے (مٹھا) (Minchin I, 1986:166)۔
- ج 362- کوش : پازوار (Barker, II:494) (Bray)۔
- ج 363- کوک : اداری کی دوچ (دشتی) (Bray)۔
- ج 364- کونٹ : پڑی چیر گچ (Barker, II:496) (Bray)۔
- ج 365- کونٹی : کوہنیں کونٹ (دشتی) (Bray)۔
- ج 366- کوزگ / کوزہ : بدنی ۽ وڑ ۽ درپے (ہاشمی) (اثیر)۔
- ج 367- کونی : ہش ۽ دوئیں تاہاں یکجا دارگ ۽ میخ (دشتی) (براہوئی 236:1978)
- ج 368- کوہلی : وستا کارانی سالی مزدے (دشتی)۔
- ج 369- کیت : آرت ۽ پوستی نیس پیلک (دشتی) (Bray)۔
- ج 370- کیبتو : جیب، مردینی بچھاں دوٹگیس کیسگ، پڈو (ہاشمی) (اثیر)۔
- ج 371- کید : زالبولی سہتے (مٹھا) (شاہوئی 130:1994)۔
- ج 372- کیڑہ : شہ گز ۽ شیبپا نکاں گوپنگیس چپر (دشتی) (شاہوئی 142:1994)۔
- ج 373- گاندو : شلوار ۽ لاشچگ ۽ بہ نیپگ ۽ اڑینگ (دشتی) (محمد شہی)۔
- ج 374- گب : دست ۽ کنگلی زالبولی سہتے (پہوال) (اثیر)۔
- ج 375- گٹ ۽ گم : گوں نان ۽ دپار ۽ گلے شیردرگ (دشتی) (Bray)۔

- ج 376- گٹئی : گردن ء بندگ ء مہرگانی لڑ، اُشتر ء گردن ء بندگ ء پیل ء لار ء پٹی (دشتی)
 (براہوئی 1978:230)۔
 ج 377- گڈ : زالبولی سریگ، پُچ (مٹھا) (Bray)۔
 ج 378- گدان : شہ بُزء موداں ٹاہینتگیں خیمہ (ہاشمی) (Bray)۔
 ج 379- گڈر : کوہن ء درتگیں پوشاک (مٹھا) (Bray)۔
 ج 380- گڈو : کسانیں تاسیں رزانے (ہاشمی) (Bray)۔
 ج 381- گیڈی : مردینی پوشاک، صدری (مٹھا) (Bray)۔
 ج 382- گر : ہش ء دپ، ہش ء دان مان کنگی جاگہ (ہاشمی)
 (براہوئی 1978:237)۔
 ج 383- گرٹو : گوٹڈیں ہش (دشتی) (براہوئی 1978:236)۔
 ج 384- گرٹو : شہ دارء ٹاہینتگیں ناس دان (دشتی) (براہوئی 1978:209)۔
 ج 385- گرک : بُزء موداں گوٹگیں کونٹ (دشتی) (Bray)۔
 ج 386- گڑ : کمندء خوشینتگیں شیرگ (مٹھا) (اشر)۔
 ج 387- گرؤک : یکجا پتا تگیں پڑمی دسک (دشتی)
 (McConaghey I, 1986:245)۔
 ج 388- گڑو : کتخ گرادگ ء منجل دیز، دیگ (پہوال) (Bray)۔
 ج 389- گروی : نیمگ بزاں اسپتیں روگن مان کنگی ہیزک (دشتی)
 (McConaghey 1986:245)۔
 ج 390- گسید : مہرگ ء زاتے (ہاشمی) (Bray)۔
 ج 391- گٹی : آپ سردکنگ ء گلی ہیران (ہاشمی) (اشر)۔
 ج 392- گل کپ : چکینی دوپے (دشتی) (براہوئی 1978:222)۔
 ج 393- گل مال : گل ء مالگ ء دستگی تختہ (ہاشمی) (براہوئی 1978:207)
 ج 394- گلُمب / گلُم : دپ ء پڑے آپینک (ہاشمی) (Bray)۔

- ج395_گلو/گلی : در، دروازگ، کوچگ (مٹھا) (محمدشہی)۔
- ج396_گرن : گوش ء کنگلی سہتے (غوث30:) (عزیز:47)۔
- ج397_گندار : گدان ء دارگ ء چوٹیں دار (عطا53:1968) (Bray)۔
- ج398_گندل : سرجمیں نپاد، بیزم (ہاشمی) (Bray)۔
- ج399_گنڈگ/گنڈنگ : دوچگ، گنڈجنگ (مٹھا) (Bray)۔
- ج400_گوالہ دوچ : گوالہ دوچیں سُوچن (دشتی) (محمدشہی)۔
- ج401_گوپنگ/گوفتہ : غالی ء کونٹ گوالپی ء شت گج، تون۔
- (Bray) (McConaghey I, 1986:123)۔
- ج402_گوزی : شیردوشگ ء داری تاس (دشتی) (Bray)۔
- ج403_گوگ : ماں چوٹیاں بندگی سہتے (دشتی) (شاہوانی129:1994)۔
- ج404_لاڑو : شہ آ بریشی دسکاں ٹاہینوکیں پُل (دشتی) (Bray)۔
- ج405_لانک : شلوار ء بدل ء چادرے بندگ (مٹھا) (Bray)۔
- ج406_لیٹر : سواس، پازوار (ہاشمی) (Bray)۔
- ج407_مکڑی : تون ء تنستگ ء دسکان بُرز ء جہل کنگلی ازباب۔
- ج408_مینک : دارے کہ لوگ ء تیر یا گدان ء محکم داریت (ہاشمی) (Bray)۔
- ج409_مَنہ : بزسا یگیں کاپر، مشک ء ہیزک ایر کنگلی جاہ (ہاشمی) (Bray)۔
- ج410_موچڑی : چنبو، پازوار (دشتی) (Bray)۔
- ج411_موچکی : روگن ء شکرہواریں نان، مسافرئی نانے (غوث45:) (Bray)۔
- ج412_مورگ/مورہ : دستونک یا گوری ء گلڑیں دانگ (ہاشمی) (Bray)۔
- ج413_مُوڑک : مشک یا ہیزک ء فنگ (دشتی) (Bray)۔
- ج414_موزگ : گونڈیں کوش، بوٹ (ہاشمی) (اشیر)۔
- ج415_مُوزی : بخیل، جو فخور (مٹھا) (Bray)۔
- ج416_موسم : کشیدہ ء چکین کاری ء وڑے (ہاشمی) (براہوئی222:1978)۔

- ج417- مُوٹڑ : ٹنگ ء بند کنگ ء دار مورک (دشتی) (محمد شہی)۔
- ج418- موئز : ہوشینتگیں انگور، کشمش (دشتی) (عزیز: 264)۔
- ج419- مہر : کونٹ، غالی یا ٹپڑ چکین، نقش (دشتی) (محمد شہی)۔
- ج420- مہلب : دُش بوہے (ہاشمی) (Bray)۔
- ج421- میری : ماڑی، کلات، کوٹ (ہاشمی) (Bray)۔
- ج422- ناس : ہورتیں تمباکاں پے نشہ ء پ ء ایر کنگ، مُشوک (ہاشمی) (Bray)
- ج423- خز رود : شہ چکدگ ء آ پاں ٹا، ہسینتگیں ترشپیں حرود (دشتی)
- (براہوئی 247:1978)
- ج424- نل : چلیم ء نل، سازے، رستگین نل (ہاشمی) (Bray)۔
- ج425- مَنن : ناگار، یاگی (دشتی)۔
- ج426- نہاری : سہب ء سمر ء ورگ (ہاشمی) (Bray)۔
- ج427- نیپگ / نیفہ : شلوار ء ہما بہر کہ آنجگ مان بیت (ہاشمی) (Bray)۔
- ج428- وادانی : ہر روچی زند ء در کاریں از باب ء کار بوج (دشتی)
- (براہوئی 316:1978)۔
- ج429- والی : گوش ء سہتے (ہاشمی) (Bray)۔
- ج430- و تاک / و تاخ : مہمانانی نند ء نیاد ء جاگہ، گس (ہاشمی) (Bray)۔
- ج431- و ٹ : چراگ ء پلینگ، دوچے ء نام انت، تاب، پلو (دشتی) (اثیر)۔
- ج432- و ٹی : کسانیں تاس، کدہ (مٹھا) (عزیز: 258)۔
- ج433- ویڑ : لنگاں مان کنگی چلو یے، گیر (مٹھا) (شاہوئی 130:1994)۔
- ج434- ویس : پوشاک، لبیس (مٹھا) (محمد شہی)۔
- ج435- ہار : زالولانی گور ء کنگ ء سہتے، ہورانی آپ (ہاشمی) (Bray)۔

- ج436- ہجرہ : مسیت ء مہمانانی و تاک (Mayer:157) (Bray)۔
- ج437- ہرجین / خر جین : حر یا اسپ ء سہرا ایر کنگی دو تکی پیلک (ہاشمی)
(براہوئی 1978:229)۔
- ج438- ہلخی : بارگ ء درا جین مورگ (دستی)۔
- ج439- ہمیانی : زرا ایر کنگی پیلک (Mayer:11) (براہوئی 1978:318)
- ج440- ہسکلین : جاگہ، ہند، دوار (ہاشمی) (Bray)۔
- ج441- ہوری : کاہ ء پگ ایر کنگ ء بان (دستی) (براہوئی 1978:318)۔
- ج442- ہیزک : شیر منتگ ء میش ء پوست (ہاشمی) (Bray)۔
- ج443- یک اوڑ : آرت ء تر کنگ ء رے لیس ء بچگ (دستی)۔

(بچ) ... زندء اید گء تک ء پهناد ...

كاروبارى گال بند، كسب ء مزد، مسافرى، كچ ء كتيل، پاس، كش ء پلو، سلاح۔

- 1- آدی گر : کسب کار، دستا کار (McConaghey I, 1986:242)۔
- 2- آہن گر : آہن ء از باب ٹاہینوک آہن کار۔
- 3- ایش : شہ سروشک ء بگرتاں نیامی لنکک ء دراجی ء کچ
- 4- آرگ / آڑہ : دارچیرگ ء از باب (ہاشمی) (Bray)۔
- 5- اسپر : زہم ء دک ء دیسپان (ہاشمی) (Bray)۔
- 6- اسپیدہ رنگ : سہب ء بام ء رنگ دیگ، گور بام (Minchin III: 110) (محمد شہی)
- 7- اُستا : بان بندی ء دار تراشی ء آہن ء کار ء زانت کار (ہاشمی) (Bray)۔
- 8- اُستا کار : دراکاٹ، آہن کار، کسب کار (دستی)
- 9- امباہنچ / امباہنچہ : توپک ء داروانی پیلک (مٹھا) (Bray)۔
- 10- اول بانگ : شپ ء دوازده نج ء بگرتاں دونج ء دخت ء بانگو ء بانگ
- 11- بات : باٹ، نیزگ ء دستگ چوش کہ باٹ ء بل (ہاشمی) (Bray)۔
- 12- بار / باریم : اُشتر ء لڈا تگلیں ہریچی یے کہ دو تگیاں انت (ہاشمی) (Bray)۔
- 13- باڑہ : کرہہ (ہاشمی) (Bray)۔
- 14- باز : گیش، گیش تر، شکاری مرگے، بانز (ہاشمی) (Bray)۔
- 15- بام : شپ ء کٹ اُتگلیں سر کہ نو کی روشنائی شہمیت (ہاشمی) (اثر)۔
- 16- بچی : دُنگ ء دپ ء بند کنوک (مٹھا) (Bray)۔
- 17- بڈ : مردم ء یک بڈے بارزورگ ء کچ (مٹھا) (Bray)۔

- 18- بُرز پیشیم : نیمروچ ۽ رند ۽ دخت، اول پیشیم (Minchin III 1986:110)
- 19- بُرز دیگر / دیگر : دیگر ۽ دخت ۽ بندات (McConaghey I, 1986:122)
- 20- برکت : روچ ۽ ہڈگ، ہلاس بونگ، حساب ۽ رند ۽ اولی بزاں یک، بُودشت (مٹھا) (Bray)
- 21- بگل / بغل : کاہ یادار ۽ یک بگلے پڑ ۽ کچ (ہاشمی) (Bray)
- 22- بِل : نیزگ، نیزگ ۽ سر، چوش کہ باٹ ۽ بل بزاں نیزگ ۽ آئی دستگ (ہاشمی) (Bray)
- 23- بُن جت : کاروبار ۽ بنداتی سرمایہ، بنگیج، بنیات کپتگیں، بُن مال (دشتی) (Bray)
- 24- بُن مال : کاروبار ۽ بُن گیگی سرمایہ، بُن جت (دشتی)
- 25- بوہنڑی : دکان ۽ اولی گراک ۽ رز کہ برکت زانگ بنت (مٹھا) (محمد شہی)
- 26- بے : قبول، مٹگ (دشتی)
- 27- پاچالو : شب ۽ گڈی پاس (ہاشمی) (Bray)
- 28- پاڈ : سگار، کوہنیں زہم (مٹھا) (Bray)
- 29- پارا / پارغ : دخت، چوش کہ سہب ۽ پار، پلو (دشتی) (Bray)
- 30- پاس : شب ۽ بہرے (دشتی) (Bray)
- 31- پُرئٹو : ٹوپک ۽ نل ۽ پاک کنوکیں پچ (دشتی)
- 32- پش : گوئیں نگر، چنڈ (دشتی) (Bray)
- 33- پکت : آرتینک ۽ یک وارے ۽ پلگ ۽ ورگ ۽ کچ (دشتی) (Bray)
- 34- پلینگی / پلینتی : شہ پلینگ ۽ گمٹ ۽ آچ گروکیں توپک (ہاشمی) (Bray)
- 35- پیگی : اولاک ۽ سراسودا گردینوک، خوگی (مٹھا) (Bray)
- 36- پوریا : کارے ۽ کنگ ۽ مُزد (مٹھا) (Bray)

- چ 37- پیڑی : پشت، نسل، نسل، نسل، چوش کہ پنج پیڑی (دشتی) (Bray)۔
- چ 38- پیشیم : روج ء شہ دو بج ء تاں سے بج ء وخت
- (Bray) (Minchin III 1986:110)
- چ 39- تیر/تفرزین : جنگی تیر، سلاخے (باشی) (Bray)۔
- چ 40- تفر : دار پروشگ ء از باب (مٹھا) (Bray)۔
- چ 41- ٹوفک : تیر آسی تپنگ، ڈمبال (مٹھا) (Bray)۔
- چ 42- تیر : توسک سریں سُرپ کہ تو پک ء مان بیت (باشی) (Bray)۔
- چ 43- تیر کش : ماں کلات ء کوٹاں تیر کاری ء خاطر اٹا میننگیں دَرگ (دشتی) (Bray)
- چ 44- تیغ : زہم، لُڑ، سگار (مٹھا) (محمد شہی)۔
- چ 45- ٹاک نیمروچ : روج ء سر ء بان ء بوٹنگ ء وخت (دشتی) (عزیز: 193)۔
- چ 46- پُودار : ماں بٹائی ء سر کار ء سُنک گروک امبار ء پُوجنوک
- (Bray) (McConaghey I, 1986:253)
- چ 47- ٹک تیر : ہما کہ نشانگ ء خطانہ بیت، ٹک جن (دشتی) (براہوئی 1978:282)
- چ 48- ٹکڑ : نزکیں جاہ، ٹکڑے پند بزاں ٹکڑے دور بوٹنگ ء کچ، درنگیں یا پیر دنگیں بہر۔
- (دشتی) (Bray)۔
- چ 49- ٹوپا : تو پک ء پُلی (دشتی) (Bray)۔
- چ 50- جاہ : تیر دان، تیر مان کنگ ء دَرپ (باشی) (Bray)۔
- چ 51- جانم : زربار ء پلو (Barker II:481) (عزیز: 134)۔
- چ 52- جٹ : گونڈیں دے، ادار (Mayer: 167) (Bray)۔
- چ 53- چاگرد : نزیک ء گور، کٹش ء پہنات (دشتی)۔
- چ 54- چاشت : شہ روج ء ہشت بج ء تاں دہ بج ء وخت
- (Bray) (Minchin III, 1986:110)

- 55- چتری : سلاح، تہ زین، آبریشم و دسک (دشتی) (عزیز: 266)۔
- 56- چُٹ : ہمنکس دیرکہ آپ و پڑی چٹیت، وخت و کچے (دشتی) (Bray)
- 57- چک : گوں ماتی لنکک و کاسک چٹ و آرتینک زورگ و کچ (دشتی)
- (Bray)۔
- 58- چنک : ہر دوستانی پڑ و کچ (باشمی) (Bray)۔
- 59- چوڑا : کاسگ و چاری بہر و کچ (عطا 107: 1968) (Bray)۔
- 60- چوڑو : لنککانی مکک و زور و کیس آرتینک و کچ
- (Bray) (Minchin III 1986:108)۔
- 61- حق : مُزد، عوض، ذمہ داری (دشتی) (Bray)۔
- 62- خرکار : حرانی سراکار کنوک (مٹھا) (عزیز: 288)۔
- 63- خروار : چارگوا لگ دان یا آرت و کچ
- (Bray) (McConaghey i, 1986:122)۔
- 64- خفتن : شب و ہشت بچ و تاں دوازده بچ و دخت
- (Bray) (Minchin III, 1986:110)۔
- 65- خٹو : ہر دوستانی پڑ و کچ، چنک
- (Bray) (Minchin III, 1986:108)۔
- 66- خواری کش : ہما کہ پوریا کننت و خواری کشیت، مزدور کار (دشتی) (عزیز: 349)
- 67- خوگی : گس گس و گرد و کیس سوداگر (دشتی)۔
- 68- دارو : توپک و شورہ (باشمی) (Bray)۔
- 69- درا کاٹڑ : دارکار، دارتراشیں اُستا کار (مٹھا) (Bray)۔
- 70- درمان : توپک و شورہ، دارو، علاج (Mayer: 143) (Bray)۔
- 71- دُگان : آہن کار و کار جاہ، چیزانی سوادکنگ و جاہ (دشتی) (Bray)۔

- 72- دم : دمانےء وخت (ہاشمی) (Bray)۔
- 73- دمان : یک دم، ادارکے، کتر ہے (ہاشمی) (اشیر)۔
- 74- دموک : آہن کارء آچء دمگء مشک (ہاشمی) (Bray)۔
- 75- دے ٹک : روٹک دیگء وخت، روٹکء پیلو (Mayer: 141) (Bray)۔
- 76- دیگر/دیغر : آپء بہر کنگء حسالے، پیشیم ءرندء وخت (دشتی) (Bray)۔
- 77- رُنگو : سوداء گوں ہوار مفتیں ورگی شے (محمد شہی)۔
- 78- رَہ : کارچ یا زہمء بروکیں دپ (Mayer: 60) (Bray)۔
- 79- زَرگر : تلاء ءنگرہء کارء زانوگ (ہاشمی) (Bray)۔
- 80- زَرہ : آہن ءہول پوش (ہاشمی) (عزیز: 189)۔
- 81- زَمانگ/زمانہ : دورء، امروزء وخت (ہاشمی) (Bray)۔
- 82- زہم/زغم : لُرد، سگار، تیز ریں جنگی سلاحے (ہاشمی) (Bray)۔
- 83- ساعت : شہ دمان ءدیر ترئیں وخت (ہاشمی) (Bray)۔
- 84- سال : دوازده ماہء سہر جمیں (365) روچ (ہاشمی) (Bray)۔
- 85- سانده : ندام، یکہ، ہر وخت (مٹھا) (عزیز: 344)۔
- 86- سَرک : روگن ءدان کیلگ ء کچ کنگ ء درپ، کاسگ (عطا: 107: 1968)
- (Rossi)
- 87- سَرمد : یک مردمے ء سہر ءتاں پادانی کچ، چاہ ء کچ کنگ ء وڑے۔ (دشتی)
- (Bray)۔
- 88- سستہ : کمیں دوریں کچ، جتا (ہاشمی) (محمد شہی)۔
- 89- سلاح : جنگی ازباب (ہاشمی) (Bray)۔
- 90- سُم : توپک ء تیر، سرون، لُچو (دشتی) (Bray)۔
- 91- سندان : گر میں آہن ء ٹپگ ء جاہ (ہاشمی) (Bray)۔

- چ 92- سنگ : کچھ ٲٲول ۛ برابرى (دشٲى)۔
- چ 93- سوارگ/سوارہ : سہب ۛ کسا سنوہ نج ۛ وخت (مٹھا) (Bray)۔
- چ 94- سوداگر : باپار، مال ۛ مڈى ہبا کنوک (باشى) (Bray)۔
- چ 95- سہب : شپ ۛ گڈ سر ۛ روج ۛ بندات ۛ وخت (پہوال) (Bray)۔
- چ 96- سى سیر : کاسگ ۛ سى بہر ۛ کچ (دشٲى) (Bray)۔
- چ 97- سيلانى : سيل ۛ ساوات کنوک (باشى) (عزیز: 209)۔
- چ 98- شان : عزت، مڑا، لائقى (دشٲى) (محمد شہى)۔
- چ 99- شام : روکٲت ۛ رند ۛ وخت، شپ ۛ ورگ (دشٲى)
(McConaghey I, 1986:122)
- چ 100- شاہوکار : ہستو مند، دکان دار، باپار (دشٲى) (Bray)۔
- چ 101- شست : توپک ۛ ٹک ۛ نشانگ (باشى) (عزیز: 392)۔
- چ 102- شف : روج ۛ چرگان، شہ شام ۛ بگرتاں گور بام ۛ وخت (مٹھا) (Bray)
- چ 103- شوانگ/شوانہ : یک شپ ۛ روج ۛ جو یا کاریز ۛ آپ ۛ حساب (دشٲى) (Bray)۔
- چ 104- شونزگ/شونزہ : نان یا میوگے ۛ ٹکر (دشٲى) (Bray)۔
- چ 105- قُطب : گور بیچان ۛ پلو (Barker II:500) (Bray)۔
- چ 106- کاٹار : دودٲى کارچ (دشٲى) (محمد شہى)۔
- چ 107- کاسہ : دان ۛ کیلا یگ ۛ درٲے، سرک۔ (مٹھا)
(Minchin I, 1986:152)
- چ 108- کترہ : دمان ۛ ششٲى بہر، وخت ۛ کچے (باشى) (اثیر)۔
- چ 109- گڈ ینگ/کدینہ : آہن ٹپگ ۛ کنگ ۛ از باب (دشٲى) (Bray)۔
- چ 110- کرچ : توپکانى دٲ ۛ سکس کارچ (مٹھا) (اثیر)۔
- چ 111- کڑوہ : شش لب دان ۛ کچے (دشٲى) (McConaghey I, 1986:120)

- 112-چ کسب: ہنر، روزگار، ہبیل، عادت (Barker II:501)(Bray)۔
- 113-چ کسب گر: ہنر زانوک، کسب کار (Barker II:501)(Bray)۔
- 114-چ کش: دراجیں پند (ہاشمی)(Bray)۔
- 115-چ کلدار: یک روپئی (Barker II:491)۔
- 116-چ کمان: پل انگلیں مال ء ڈگار ء تہا جنگ باز ء کمان دارانی بہر، جنگی سلاے۔
- (Barker II:492)(اشر)۔
- 117-چ کودہ: یک دست ء پڑے حوشگ (دشتی)(Bray)۔
- 118-چ کوڑ: ڈیری، کوڑی، بازیں شے یکجاہ ایر کنگ (دشتی)(Bray)۔
- 119-چ کوہ: دوہ بگرتاں 4 میل ء دُوری ء کچ، زمین ء سمر ابرزیں سنگی بند۔
- (Minchin IV,1986:107)(محمدشہی)۔
- 120-چ گار: زریان، گم، (دشتی)(محمدشہی)۔
- 121-چ گپیل: مزنیں بزیں ٹکر (مٹھا)(Bray)۔
- 122-چ گتھر: پچیں پنچگ ء چیمچکول ء بگرتاں شست ء دراجی گدست، گدسپ
- (دشتی)(محمدشہی)۔
- 123-چ گٹ: آپیں چیزے ء ایر برگ ء اندازگ ء کچ (ہاشمی)(Bray)۔
- 124-چ گدست/گدسپ: پچیں پنچگ ء چیمچکول ء بگرتاں شست ء دراجی، گتھر۔ (دشتی)(Bray)
- 125-چ گر: چار لنگ کانی تہا دان زورگ ء ہش ء گر ء مان کنگ ء کچ، گرے دان۔
- (ہاشمی)(Bray)۔
- 126-چ گراک: بہا زوروک، خرید کنوک (ہاشمی)(عزیز:286)۔
- 127-چ گرز: کچ، توپک ء نل ء پاک کنوکیں پچ ء چٹ، سمروز ء ساز کنوک۔ در چکے۔
- (دشتی)(Bray)۔

- 128- چ گشت : شہ نیمروچ ء پیسہ ء وخت (دشتی) (اثیر)۔
- 129- چ گلمب : گلم، دپ ء پڑے آپیں چیز ء کچ، شہ گئے ء گیش تر (ہاشمی) (Bray)
- 130- چ گواچی : حرماگ ء باپار ء حرماگ ء واجہ ء اولاک واجہ ء نیم بہ نیم بہر، عوض، ہرجان (دشتی) (Bray)۔
- 131- چ گوالگ/گوالہ : بیست کاسگ ء کچ (ہاشمی) (Bray)۔
- 132- چ گوانز : ہرودستانی تچکی ء نیام ء کچ
- (McConaghey I, 1986: 121) (Bray)۔
- 133- چ گور بام : شہ بام ء نزیک، شپ ء گڈی سر کہ بام ء روشنائی دراکنت۔ (ہاشمی) (Bray)۔
- 134- چ گھال : چل میش ء سرائیکے سردار ء ٹک، سٹنگے (دشتی) (اثیر)۔
- 135- چ گیری : دیر گوتگیں زمانگ (دشتی) (عزیز: 248)۔
- 136- چ لوڑی : گوں سر جمیں طاقت ء چچی یے چکل دیگ (دشتی) (محمد شہی)۔
- 137- چ ندام : ہر وخت، یکہ، ندیم (ہاشمی) (اثیر)۔
- 138- چ مرل : دوازده گھنٹہ ء پند ء راہ، وہ میل (دشتی) (Minchin I, 1986: 154)
- 139- چ مڑوری : خواری ء پوریا ء مڑد، پوریا (دشتی) (Bray)۔
- 140- چ مکو : تو پک ء رد (دشتی) (Bray)۔
- 141- چ منلکی : پہ سر کار ء خاطر اسٹنگ جم کنگ ء منلک ء مڑد، جو ء آپ ء حسابے، بہار کا ہے کہ مڑد ورنٹ ء (دشتی) (براہوئی 313: 1978)۔
- 142- چ نیزہ : دراجین آنہنی سلاخے کہ سر ء شل انت (Mayer: 175) (Bray)
- 143- چ نیمروچ : روچ ء نیم ء کچ ء حساب
- (McConaghey I, 1986: 122) (Bray)۔

- شپ ۽ نيمگ ۽ وخت (McConaghey I, 1986:122) : 144-چ نيم شف :
(Bray) -
- دست ۽ دراجي، يک گورے (باشمی) (عزیز: 292) - : 145-چ وال :
- پوست ۽ چپٽھے کہ تير مان بيت ۽ (باشمی) (شاہوانی 132: 1994) : 146-چ ھمیل :
- يک وارے ۽ کاری جنگ - : 147-چ رگار :
- شرک ۽ پال ياديس نظر ۽ خٽانہ بونگ (دستی) - : 148-چ يک پھنگ :
- دم ۽ چف ياديس نظر ۽ خٽانہ بونگ (دستی) (محمد شہی) - : 149-چ يک نگ :
- ھروخت، مدام (مٹھا) (عزیز: 428) - : 150-چ يگہ :

(ح) ... لَسَّ ءِ لَوِطِيں لَبَز ...

- ح1- آب : عزت، شرف (پہوال) (Bray)۔
- ح2- آواز، آوازگر: تار و گر، اوژنا گر (پہوال) (عزیز: 120)۔
- ح3- آبازی: تار، اوژناگ (Elfenbien) (عزیز: 120)۔
- ح4- آبدست / اودست: چڑو، دزنماز (پہوال) (محمد شہی)۔
- ح5- آبرو: حج، منیاری، وشنامی، شرف (ہاشمی) (عزیز: 1)۔
- ح6- آبگوٹ / آغوٹ: شہ مشین، زور، ہلو کیس، آپی گراب (ہاشمی) (عزیز: 264)۔
- ح7- آخوبت: عاقبت، مدا می (دستی) (محمد شہی)۔
- ح8- آزرده / آزرده: دل گران، مؤنجا (دستی) (محمد شہی)۔
- ح9- آزمانک: قصہ، داستان (دستی) (محمد شہی)۔
- ح10- آزمودہ: چگاس انگلیس (دستی) (Bray)۔
- ح11- آسرا / ایسر: گلدر، کارے، گلدری جاوہر (Barker II: 407) (اثیر)۔
- ح12- آماج: نشان، تل پچ، اثر مند (دستی) (ہاشمی)۔
- ح13- آہن: معدنے کہ شریف پولات ٹاہینگ بیت (Barker II: 406)۔
- ح14- آٹٹ: دریس، چاپ (دستی)۔
- ح15- آدل بدل: مٹ و سٹ، بدل، سودا (دستی) (اثیر)۔
- ح16- آڈہ / آڈ: نوان، پناہ (دستی) (محمد شہی)۔
- ح17- آرغ: جوہر، شیرگ، ہید (پہوال) (Bray)۔
- ح18- آرد: فوج، لشکر، سپاہ (مٹھا) (Rossi)۔
- ح19- ارزشت: کرزگ، آرزگ (دستی) (اثیر)۔
- ح20- آسل: تمام، سراسر (مٹھا) (اثیر)۔

- ح21- اُشمار : حساب، لیکہ (دشتی)۔
- ح22- اِگگ / اِگنگ : یلہ دیگ، مکن نہ کنگ (ہاشمی) (Bray)۔
- ح23- اَلْم : پگا، ضروری (دشتی)۔
- ح24- اَندر پِدو : چیراندری، چیرہ کائی۔
- ح25- اوڈائی : گرز، لٹ (دشتی) (Bray)۔
- ح26- ایرموش : مستی، جوش، کم بونگ، گیرام (ہاشمی) (عزیز: 81)۔
- ح27- ایمنی : حیر، جنگ، چوپ، چپ (Barker II:449) (عزیز: 33)۔
- ح28- ایوک : تہنا، بے ہمراہ (ہاشمی)۔
- ح29- بارتنگ : درمان کا ہے (محمد شہی)۔
- ح30- باری : دور، زمانگ، وہد، واری (Barker II:217) (اشیر)۔
- ح31- بازار : شہر، آبادی (دشتی)۔
- ح32- باست و خواست : جست، پرس، سر، سوج (دشتی) (محمد شہی)۔
- ح33- بام رنگ : بام، دخت، وروشنائی (دشتی)۔
- ح34- باگواہ : بام، گور بام (دشتی)۔
- ح35- بٹر : ڈلگ، زٹ (دشتی)۔
- ح36- بُج : ٹنگے، بند بونگ، کوہنیں لیپ (دشتی) (Bray)۔
- ح37- بَجْرِي : آپداریں زہم (دشتی)۔
- ح38- بَجُو : بودلا، گہیر (دشتی)۔
- ح39- بَجُو : اُشو، بچینگ، ناروائیں سکین (دشتی)۔
- ح40- بختاں بازی : بخت، تالچ، چیزے، بونگ (مٹھا) (اشیر)۔
- ح41- بَدَرْد : سبک، پوچین گوشگ، بد، وریں گپ (مٹھا) (محمد شہی)۔
- ح42- بدل : مٹ، تڑینگ، عوض (Barker II:418) (Bray)۔

- ح43- بدی دار : دژمن (دشتی)۔
- ح44- پڈء طیر : پڈء بار (دشتی)۔
- ح45- بڑا : حیران، مردینی اندام، ویران (دشتی) (عزیز: 325)۔
- ح46- بڑا : بڑگ ء پرمان گال بزاں جتا بہ کن (دشتی) (Bray)۔
- ح47- بڑٹ : ہما کہ چیڑکن نہ انت، روت پر شوکیں شے، ہور تیں ٹکر (Bray)
- ح48- بروج : برزیں منارہ (مٹھا) (Bray)۔
- ح49- بروج : وتی جاہ ء برجاہ (دشتی)۔
- ح50- برز : دانگ ء ترا کینوکیں درمانے (دشتی)۔
- ح51- برگارہ : مالانی لاپ ء گٹوگ ء نا جوڑی (دشتی)۔
- ح52- برگل : بازی، مچی (دشتی)۔
- ح53- بڑگ/ بڑوٹنگ : شوت ء دور تیلانک دیگ، دل بدی (مٹھا) (Bray)۔
- ح54- بس : پکاری ء گڈی حد، دگہ نہ لوٹگ (ہاشمی) (Bray)۔
- ح55- بست و بند : بند ء بوج، انتظام، بند ء بست (دشتی)۔
- ح56- بشک/ بشخ : داد، سوگات (دشتی)۔
- ح57- بک : پسات، جیٹہ، مل، بند مرگ (مٹھا) (اشیر)۔
- ح58- پنا : بنادات، کارے ء اولی سر، شروع (دشتی) (Bray)۔
- ح59- بوجاہ : بندری جاہ، بنگش ء ہند (ہاشمی)۔
- ح60- بند : بوگ، بوج، چوٹ ء گلی، جیل، ہما کہ تیج نہ انت، مہر، یک ساہدارے ء پڑم
گس ء بستگیں ساہدار، قطار ء گوازی ء پوانٹلٹ بستگیں کشاری ڈگار، دم
کر تگیں دسک (Elfenbein) (Bray)۔
- ح61- بند او : بنیاد ء اولی خشت، بنیات (دشتی)۔
- ح62- بند شت : مکن کنگ، موکل نہ دیگ، اڑ (دشتی) (اشیر)۔

- ح63- بندء بوسٲ : بندء بوج؁ انتظام؁ بسٲ ء بند (دشٲ) (اشر)۔
- ح64- بندی خانہ : قید خانہ؁ بندی جاہ (دشٲ)۔
- ح65- بئزہ : چنگ؁ سرچشمہ؁ بنیات (مٹھا) (اشر)۔
- ح66- بنگ : زیا نیس جی۔ بے درابوگ ء دانگیس مسٲاگی (مٹھا) (اشر)۔
- ح67- بنگیرہ : درمان بونگی (دشٲ) (اشر)۔
- ح68- بُنیات : بئزہ؁ بندات؁ بنداو (باشمی) (Bray)۔
- ح69- بوجی : بوجیگ؁ آچار ء زور ء ہلوکیس آپی اولاک (باشمی) (اشر)۔
- ح70- بوج : لئش ء پٲار؁ بوج ء باچ (باشمی) (Bray)۔
- ح71- بُورافنگ / بُورافتہ : آرگ کرنگیس دار ء بروکیس ٹکر (دشٲ) (عزیز: 6)۔
- ح72- بورو : دوست؁ سنگٲ (دشٲ)۔
- ح73- بے بلا : دُور آس آئی ء؁ مرادگا لے بزاں خدامہ کنت (دشٲ)۔
- ح74- بے تز بڑ : بے شکار؁ شرارت (دشٲ) (اشر)۔
- ح75- بئخی : بالکل؁ اصلی؁ بُن ء بنیادی (دشٲ) (Bray)۔
- ح76- بیران : مرک؁ زوال بونگ؁ کزبٲ (دشٲ) (اشر)۔
- ح77- بیرک : جھنڈی؁ بندیرا (باشمی) (اشر)۔
- ح78- بیرگ / بیرہ : پھک؁ پبن؁ صرف (دشٲ) (اشر)۔
- ح79- بیرہ / بیرو : واٲر؁ پد ء توگ (باشمی) (Bray)۔
- ح80- بیرہ سیرہ : اگاں کہ؁ آسر ء (دشٲ) (اشر)۔
- ح81- بیڑی : کشتی؁ بوجی؁ پئے ء تہا پتا وکیس تمباک (مٹھا) (اشر)۔
- ح82- بے زبان : بدقول؁ گنگدام (دشٲ)۔
- ح83- بیست : نوزدہ ء دگہ کیے؁ گیسٲ (باشمی) (Bray)۔
- ح84- پاچوڑ : پش کپنگیس ٹکر ء ٹیری (دشٲ)۔

- ح85- پادار : ہر وہ پشت کپوک، بٹی (ہاشمی) (اثیر)۔
- ح86- پاڈون : پادانی پلوء (دشتی) (محمد شہی)۔
- ح87- پار : سوگند، ماتر (دشتی) (Bray)۔
- ح88- پارسنگ : شاہیم، سبکیں پلوء بستیگس وزن (دشتی)۔
- ح89- پاسکی : ٹلٹ ۽ گوازی یے (دشتی) (محمد شہی)۔
- ح90- پاک : صاف، ہما کہ چل ۽ لیگار نہ انت، سلہ (ہاشمی) (Bray)۔
- ح91- پاکالگ / پاکالنگ : پالاگ، زران ۽ گوں آپ ۽ پل جنگ (دشتی) (Bray)۔
- ح92- پان : پانوک، رکینوک، خیال داری کنوک، مرکبانی تہا کار مرز بیت چوکہ گورم پان، باہر پان ۽ دگہ دگہ (دشتی)۔
- ح93- پانزدہ : چانزدہ ۽ کیے دگہ (ہاشمی) (اثیر)۔
- ح94- پیٹی : زوردار، محکم، کاری (دشتی) (اثیر)۔
- ح95- پُترگ / پُترینگ : توک ۽ روگ (ہاشمی) (Bray)۔
- ح96- پتکینک / پتکیم : نان ۽ پچک ۽ خاطر اٹشکس آرت پتکینک کنگ، تباہ کنگ (دشتی) (محمد شہی)۔
- ح97- پتن : پہناد ۽ شاہگانی (ہاشمی) (Bray)۔
- ح98- پیٹی : بہر، ونڈ، بوگری (مٹھا) (اثیر)۔
- ح99- پیٹ : پنگ ۽ پر ماگال، گد یا گدان ۽ یک تلے (ہاشمی) (Bray)۔
- ح100- پُنتنگ : لائق، چالاک (دشتی)۔
- ح101- پد : ماں ڈگار ۽ پادانی نشان (ہاشمی) (Rossi)۔
- ح102- پدا : بیکرن دے دگہ، رندا (مٹھا) (اثیر)۔
- ح103- پدجنگ / خلتنگ : شوہازگ پولگ (دشتی)۔
- ح104- پڈر : سہرا، ظاہر، درا (ہاشمی) (اثیر)۔

- ح 105 - پدورند : سوج، سراج، سرء سوج (دشتی) (محمد شہی)۔
- ح 106 - پدوکائی : پشتکائی، شہ پشت ۽ پلوء (دشتی)۔
- ح 107 - پدی : رندی، پشت ۽، وار، گشت (ہاشمی) (Rossi)۔
- ح 108 - پڑ : چکار، ہما کہ حالی نہ انت، تیوگیس (ہاشمی) (Bray)۔
- ح 109 - پرات : پراد، زاری، دانہہ (مٹھا) (اثیر)۔
- ح 110 - پراہ/پراخ : شاہیگان، ہما کہ تنک نہ انت (ہاشمی) (عزیز: 323)۔
- ح 111 - پُرز : درچک ۽ دار یا پیش ۽ نازرکس ریشگ (ہاشمی) (Rossi)۔
- ح 112 - پَرک : پرگ ۽ پرمان گال بزاں بہ پرک، پرکایگ (مٹھا) (اثیر)۔
- ح 113 - پَرگ/پَرینگ : سگ ۽ دُور کپگ، زیان بونگ، گار بونگ (دشتی) (محمد شہی)۔
- ح 114 - پرنج : پرچگ ۽ پرمان گال بزاں بہ پرنج (ہاشمی) (Rossi)۔
- ح 115 - پُرنگ : گران بہائیں سگے (مٹھا) (Bray)۔
- ح 116 - پُرواک : واک ۽ توان ۽ واہند (دشتی)۔
- ح 117 - پروش : باہ دیگ، پرنشگ، تاوان بار بونگ (540 Barker II)۔
- ح 118 - پڑی : مال ۽ اولاکائی بہاکنگ ۽ ہند، نہادی (دشتی)۔
- ح 119 - پڑی : چیزانی سرماں سرایرکنگ (دشتی) (اثیر)۔
- ح 120 - پڑہ : بڑگ، دلواہی (دشتی)۔
- ح 121 - پُشپو : جڈکائی دست ماں دست گرگ ۽ جڈلکی چہرورگ ۽ گوازی (دشتی)
- ح 122 - پُشتی وان : پشت ۽ پناہ (دشتی)۔
- ح 123 - پکت : پکا، راست حقیقت، چُگگ، واس (مٹھا) (Bray)۔
- ح 124 - پُل : پلگ ۽ پرمان گال بزاں بہ پل، لُٹ (ہاشمی) (Rossi)۔
- ح 125 - پلگار : سلہ صاف، پاک، بے پولنگ (ہاشمی)۔
- ح 126 - پنجاہ : دانگ ۽ حساب ۽ چل ۽ نہہ ۽ یکے دگے (ہاشمی) (اثیر)۔

- ح 127- پنچ : چار ۽ یکے دگہ (ہاشمی) (Rossi)۔
- ح 128- پن دِ یگ : ہم جوانی کنگ، دپ جنگی کنگ (دشتی)۔
- ح 129- پنڈ : پنڈا تگیں چوش کہ پیر پنڈ بزاں شہ پیراں پنڈا تگیں اولاد، پنڈگ ۽ پرمان
- ح 130- پودام : سڑا تگیں، ندا آرتگیں (اشر)۔
- ح 131- پورا : سرجم، برابر، پورا (ہاشمی) (Bray)۔
- ح 132- پوسگ / پوسنگ : پودام کنگ، سڑگ (دشتی) (Bray)۔
- ح 133- پوک : درزگ، بے پکار، نابزانت، زوال (ہاشمی) (Rossi)۔
- ح 134- پولنگ : کچٹ، داغ، داغ دار (ہاشمی) (Bray)۔
- ح 135- پولو : شہ توک ۽ ہورک، کوگ (مٹھا) (اشر)۔
- ح 136- پھناد : کس، یک کر (دشتی) (Bray)۔
- ح 137- پیچ : تاب، ول، وگڑ، ریس (ہاشمی) (Bray)۔
- ح 138- پیسک پیسک : مڑگانی چونکیانی توار (دشتی)۔
- ح 139- پیسکن : نہوشیں بوہ (دشتی)۔
- ح 140- پیش بار : لڈگ ۽ پیش گسوئی چی ۽ پینکاں نوکیں وتاک ۽ دیم دیگ (دشتی)
- ح 141- پیش چار : جاوریا ویلے ۽ بارواوت ۽ راسی ۽ سرپد کنگ (دشتی)۔
- ح 142- پیچک : گرچک ۽ کوس (دشتی)۔
- ح 143- پیہی : مال ۽ دلوتانی شکم ۽ ٹپ بونگ ۽ نا جوڑی (دشتی) (محمد شہی)۔
- ح 144- تاب : پیچ، ریس، پرتز، چوٹ (ہاشمی) (اشر)۔
- ح 145- تاکہ : تاں حدے کہ، انچش کہ (ہاشمی) (عزیز: 107)۔
- ح 146- تالان : شینگ، آوار (ہاشمی) (Bray)۔
- ح 147- تاو : تاب، ول، پیچ (مٹھا) (Bray)۔

- ح 148۔ پنگ / تپینگ : ورگی جی یے ء شہ گرم ء حراب بونگ (دشتی) (عزیز: 291)۔
- ح 149۔ تخت : بادشاہانی نندگ جاہ، کٹ، تحت (دشتی) (Bray)۔
- ح 150۔ مُدْغ / مُدْ ینگ : مردم ء اڑگ ء کپگ (مٹھا) (Bray)۔
- ح 151۔ تراش : بڑ، جوڑشت، ڈول، وڑ (ہاشمی) (Bray)۔
- ح 152۔ ترس : پڑگ، رحم (مٹھا) (محمد شہی)۔
- ح 153۔ ترک / ترخ : ترکگ، تل بونگ (ہاشمی) (Bray)۔
- ح 154۔ مزند : زبر، ڈڈ، تیز تچوکیں، زورمند (ہاشمی) (Bray)۔
- ح 155۔ خُزگ / تُو ینگ : دوچ ء سنگ، قول ء پیرُٹنگ (دشتی) (Bray)۔
- ح 156۔ تَش : دار تراشیں از باب (مٹھا) (محمد شہی)۔
- ح 157۔ تکت : دلگوش، خاطر، پہنات (دشتی) (محمد شہی)۔
- ح 158۔ تیک : شترگ، بگشت (دشتی) (محمد شہی)۔
- ح 159۔ تل ء توک : گد یالیپ تل ء وسپگ (دشتی) (Bray)۔
- ح 160۔ تل ول : اٹکل سٹکل، اندازہ جنگ، ہسیلہ، نیون (مٹھا) (محمد شہی)۔
- ح 161۔ تلونک / تلینک : کرود ء جہلی بہر، دار ء بارگیں ٹال (دشتی) (محمد شہی)۔
- ح 162۔ تجیل : مزین دیگ (دشتی)۔
- ح 163۔ تنکت : بز ء چپ، آپو (ہاشمی) (Bray)۔
- ح 164۔ توجیل : اٹکل، مشکلیں کار ء آسانیں راہ ء راہبند (ہاشمی) (عزیز: 414)۔
- ح 165۔ توک : تہ، میانجی، نیام، اندرا (ہاشمی) (Bray)۔
- ح 166۔ توکل : بیسہ، ہمت، مزن دلی (ہاشمی) (Bray)۔
- ح 167۔ تولہ انگور : درمان کاہے کہ سہر میں برکت، لیلیم برک (دشتی)۔
- ح 168۔ توٹریں : اگہ، ہر دینک، ہر چون بہ بیت (مٹھا) (اثیر)۔
- ح 169۔ تہ : توک، اندرا، نیام ء (مٹھا) (Rossi)۔

- ح 170- تہنا : ایوک، تنیا (دشتی) (Bray)۔
- ح 171- تنیل کیگ / تمسنگ : جتا بونگ، پڑگ (مٹھا) (اشیر)۔
- ح 172- تیار جوڑی : حال ء احوال، وٹامد (دشتی)۔
- ح 173- تیارگ / تیارہ : جی بے ء نیست بونگ، کمی (دشتی)۔
- ح 174- تیز : بڑوانک، ہما کہ کنٹ نہ انت، ترند (Bray) (II:579 Barker)۔
- ح 175- ٹانگو مورینک : دراج پادگیں ڈ لگیں مورینک، سلور (دشتی) (محمد شہی)۔
- ح 176- ٹپ : سٹگ یاسٹ ورگ (دشتی)۔
- ح 177- ٹپال : پادگام، مادن ء جڑے، ڈاک خانہ (مٹھا) (Rossi)۔
- ح 178- ٹغغ / ٹغنگ : جتا بونگ، مچانی بے جاگہ بونگ (مٹھا) (Bray)۔
- ح 179- ٹھری : شہ جتا جتا نین رنگ ء لڈی ٹھراں دو ٹمگیں رلی (دشتی)۔
- ح 180- ٹل : مصیبت ء ڈور بونگ، بندش، ٹلگ ء پرمان گال (دشتی) (Rossi)۔
- ح 181- ٹلو : کنگرہ، برزیں ٹل، بروج (دشتی) (محمد شہی)۔
- ح 182- ٹمب : آپینک ء راہ ء بند بونگ، چپ بونگ، چیر بونگ (مٹھا) (اشیر)۔
- ح 183- ٹنڈیل : انگریزی لیزر tunnel ء بلوچی دروشم (دشتی) (Bray)۔
- ح 184- ٹنٹر : شوخی درشان کنگ، واری، موقع (مٹھا) (اشیر)۔
- ح 185- ٹنگ : کڑک، سنب (Bray) (584: Barker II)۔
- ح 186- ٹنگغ : لڑو کینغ، درنجگ (مٹھا) (Bray)۔
- ح 187- ٹوپنی دار : ٹوپک ء قسے، چڑہی (دشتی)۔
- ح 188- ٹوک ٹکار : ملنڈ، چڑک (دشتی) (محمد شہی)۔
- ح 189- ٹیپ : دروگیں گپ، دروہ، پڑام (مٹھا)۔
- ح 190- ٹینگ : شہ ٹنگے ء آپ پتہ تندی در آہگ، ٹینگرگ (باشمی) (Bray)۔
- ح 191- جار چین : جارچین (مٹھا)۔

- ح 192۔ جاگہ/جاغہ : ہند، ہنکلین، ٹلک، جاہ (ہاشمی) (Bray)۔
- ح 193۔ جاندرہ: زندر، آسیاب (مٹھا) (محمد شہی)۔
- ح 194۔ جاہ : زندگوارینگ، ہند، جاگہ (ہاشمی) (Bray)۔
- ح 195۔ چُپت / جُفت : ہما کہ تانہ انت چوشکہ دو، چار، سشش ء دگہ دگہ، لنگار ء کین کنوکیں
کارگیرانی جفت (ہاشمی) (Bray)۔
- ح 196۔ چتا : دُور، تہنا، گستا (ہاشمی) (Bray)۔
- ح 197۔ جسنگ / جسکہ : لرزگ، نمرگ (Barker II:448)۔
- ح 198۔ چک : برز، کڑو، میک (مٹھا) (Bray)۔
- ح 199۔ چل : دزگٹ، آختہ (دشتی) (Bray)۔
- ح 200۔ چلیبینگ : پدیریسگ، قطار۔
- ح 201۔ چم : تمام، چُچ، یک جاہ (ہاشمی) (اشیر)۔
- ح 202۔ جوڑی : جُفت، جان سلامتی (دشتی)۔
- ح 203۔ جوگ : شے، مرہگ، ہیل (مٹھا) (محمد شہی)۔
- ح 204۔ جولان : دو یا گیش مردمانی گرانیں بارے ء زورگ، بندی ء پادانی زمزیر (دشتی) (اشیر)۔
- ح 205۔ جہان گرد / گڑد : سیلانی، جہان گول (دشتی) (محمد شہی)۔
- ح 206۔ جہی : ہندی، ٹلکی، جاگہی (Bray)۔
- ح 207۔ چاب : نیم گریں آپینک، کاہے، بوچ ء شمبانی بستگیں بند ء لٹ (مٹھا)
(Bray)۔
- ح 208۔ چار : سے ء دگہ کیے ء حساب (ہاشمی) (Bray)۔
- ح 209۔ چارراہ : ہمودا کہ چارراہ یکجاہ بنت (ہاشمی) (اشیر)۔
- ح 210۔ چارک : چارمی بہر، چُنڈ ء چارک (ہاشمی) (Bray)۔

- ح 211- چارکنڈ : ہرنیمگ ء، تیوگیس پلواں (دشتی) (Rossi)۔
- ح 212- چاک / چاخ : در، چانک، درز، چاک (ہاشمی) (Bray)۔
- ح 213- چانژوہ : سینزودہ ءدگہ کیے (مٹھا) (شاہوانی 1994:99)۔
- ح 214- چپٹ : ہما کہ راست نہ انت (ہاشمی) (Bray)۔
- ح 215- چہی : شگون دیم، راستی ءچپ (عینی :40) (اثیر)۔
- ح 216- چٹو : گور ءکنگی کسان ءگونڈیں پچ (دشتی)۔
- ح 217- چڑ : رد، ریسگ، قطار (مٹھا) (Bray)۔
- ح 218- چرپ : پیگ یاروگن ءچرپی، تازگ (Barker II:434) (Rossi)۔
- ح 219- چرخ : چار، گردگ، چاہ ءآپ کشگ ءکمکی چرخ، گردون۔
- (Barker II,434) (اثیر)۔
- ح 220- چرخونڈی : چرخ دیگ، چارورگ (دشتی) (Bray)۔
- ح 221- چرک : خازگ، چل (دشتی)۔
- ح 222- چرنزک : کسی مرگ ءگونڈیں چوری (دشتی)۔
- ح 223- چڑہ : مدام، ہروخت، یگا (ہاشمی) (Bray)۔
- ح 224- چڑیسک : گرم کرتگیس پیگ، روگن یاتیل ءبوہ (دشتی) (محمدشہی)۔
- ح 225- چست : تیوگ ء، پگا، بزز، یکدم (دشتی) (Bray)۔
- ح 226- چچس / چچسٹ : میلا، پلپت، خراب، کچٹ (مٹھا) (Bray)۔
- ح 227- چچل : تیلانک، دور ءچگل دیگ (مٹھا) (Bray)۔
- ح 228- چچٹ : دروت، بک، واس (دشتی) (Rossi)۔
- ح 229- چچلو : جن یامرد ءشدگہ عاروسے ءزہگ (دشتی)۔
- ح 230- چچل : سی ءنہہ ءدگہ کیے، خازگ، لیگار (ہاشمی) (Rossi)۔
- ح 231- چچلت : کسے ءسر ءچٹی بونگ۔

- ح232- چنڈا: جُنُب، مُرُگ، لِرَزْگ (Barker, II:433)(Bray)۔
- ح233- چوپڑا: گسوائی کار، چرپ (دستی)۔
- ح234- چوشنگ/چوشنگ: چوسگ، چونسگ (باشمی)(Bray)۔
- ح235- چوکڑا: گونڈیں زہگانی مچی (دستی)۔
- ح236- چیر: ربڑء بارگین ٹکڑ (باشمی) (براہوئی 1978:290)۔
- ح237- چیرگ/چیرنگ: تل دیگ (محمدشہی)۔
- ح238- خازگ: چرک لیگار، چل (دستی)(Bray)۔
- ح239- داد: سخاوت، دادبخشیء کار، انصاف (Barker, II:438)(Bray)۔
- ح240- دانکہ: تاں ونختے کہ، تانکہ (باشمی)(Bray)۔
- ح241- دُراہ/دُراخ: ثابت ہما کہ کپ ء چنڈنہ انت (باشمی)(Bray)۔
- ح242- دَرز: چاک، تل، شَم (دستی)(Bray)۔
- ح243- دُرست: تیوگ، تمام (دستی)(Bray)۔
- ح244- دَرشپ: گنڈگ ء ازبابے (دستی)(محمدشہی)۔
- ح245- درکار: لوٹ، پکار (دستی)(Rossi)۔
- ح246- دَرگت: نوبت، وخت، بابت، باور (دستی)۔
- ح247- دریغا: کئے زانت، ارمان انت کہ انچش بہ بات (مٹھا)(Bray)۔
- ح248- دَرُ: ٹاپڑگ، نریں اولاک ء ڈگار ء کونڈگ (دستی)۔
- ح249- دَرُدی: موخا، غماں بار بونگ، گمیک (مٹھا)(اثیر)۔
- ح250- دَرُگ/دَرُینگ: شہ برزیں جاہے ء جہل کپگ، کپگ (دستی)(Bray)۔
- ح251- دَرُو: بے کار، خراب، گار (مٹھا)(محمدشہی)۔
- ح252- دَرُی: کوت، ڈھیر، پنچ سیر (مٹھا)(اثیر)۔
- ح253- دَستی: رُوت، اشتانی، دَم دَستی (دستی)۔

- ح254- دفر: ہمت، حوصلہ، وِس (محمد شہی)۔
- ح255- دَکٹ: زرد، دُکٹ، وار (مٹھا) (محمد شہی)۔
- ح256- دگٹ: راہ، ککشک (مٹھا) (Bray)۔
- ح257- دَلّا: دَلّار، رد دیوک۔ دَلّہ (دشتی) (محمد شہی)۔
- ح258- دم دتی: پیلّیں دمانء، زوت، دستی (دشتی) (محمد شہی)۔
- ح259- دُنیا: جہان، امروز، مال ءمڈی (دشتی) (Rossi)۔
- ح260- دو: شہ سے ءے کیلے کم، مُر کبانی تہا کار مرزیت ءدو ءمعناء دنت چوشکھ دوتل، دوک ءدگہ دگہ (مٹھا) (Bray)۔
- ح261- دوارگ/دوارہ: بیکرندے پدا، بیڑے پدا، دو می دہک ء (مٹھا) (اثیر)۔
- ح262- دوازده/دوانزده: یانزده ءیکے دگہ (ہاشمی) (Bray)۔
- ح263- دوتل: دوتل سر پسر، ڈوڑا (مٹھا) (اثیر)۔
- ح264- دورغ: کم اصل، دورگو (مٹھا) (Bray)۔
- ح265- ڈار: چاک، درز، تزک (مٹھا) (اثیر)۔
- ح266- دُگل: ننگ ءبد ءضمی (دشتی)۔
- ح267- دُک مکت: وسوسہ، کنڈ ءکو نڈیں ڈگار (محمد شہی)۔
- ح268- دُگازک/دُغازک: سیل ءگرمی بونگ ءنا جوڑی یے (دشتی)۔
- ح269- دُول: وڑ، واج، پیم (ہاشمی) (Bray)۔
- ح270- دُولدار: زریبا، براہ دار (ہاشمی) (Barker, II:454)۔
- ح271- دُونگ: ویران، سُن، جاسوس (دشتی) (محمد شہی)۔
- ح272- دراٹ: چُچ ءبارگیں ٹکڑ (دشتی) (Bray)۔
- ح273- راگو: چیواہی، مسکراہ گو (دشتی) (محمد شہی)۔
- ح274- راند: راگ، ہنر، ناچ (دشتی) (محمد شہی)۔

- ح 275- رپٹ : تیریا پومپ ۽ ڈگار ۽ لگک ۽ بزر سٹگ (دشتی) (Bray)۔
- ح 276- رپک : وڑ، ہنر، چم (ہاشمی) (اشیر)۔
- ح 277- رد : قطار، لڑ، چڑ (ہاشمی) (اشیر)۔
- ح 278- رد ۽ بند : برابر میں شون، جفت یاریزگ ۽ چچی لے ۽ ایر کنگ (دشتی) (عزیز: 245)۔
- ح 279- رڑگ / رڑنگ : ریڑگرگ، ریڑکنگ (مٹھا) (Bray)۔
- ح 280- رسگ / رسینگ : سر بونگ، پُجگ، دست کپگ (ہاشمی) (Rossi)۔
- ح 281- رضا : موکل، ازن، وٹی، دل ۽ لونگ، وشنودی (دشتی) (عزیز: 63)۔
- ح 282- رندگ / رندنگ : موداں گوں سر رند شر کنگ (دشتی) (محمد شہی)۔
- ح 283- رنگ : پیم، ڈول، جاور (ہاشمی) (Bray)۔
- ح 284- زور رضائی، زور دانی : ریا کنگ، لحاظ داری (دشتی) (محمد شہی)۔
- ح 285- زوٹس : روسگ ۽ پرمان گال بزاں بہ روس، بہ سند، موداں چنگ ۽ کٹنگ (Bray) (ہاشمی)۔
- ح 286- زوملاس : دیم پودیم، تیوگیس دنیا ۽ دیم ۽ زور راست (مٹھا) (Bray)۔
- ح 287- ریچاٹ : ٹنگ ٹنگیں مشک یا ہیزک، ریچوک (دشتی)۔
- ح 288- ریٹ : ڈیل، لیٹ ورگ (دشتی) (Bray)۔
- ح 289- ریٹ : گد ۽ بارگ ۽ دراجیں ٹکڑ (ہاشمی) (Bray)۔
- ح 290- ریس : تاب، موڑ، پیچ (ہاشمی) (Bray)۔
- ح 291- ریسگ / ریسہ : قطار، لڑ، رد (پہوال) (محمد شہی)۔
- ح 292- زبر : جوان، شر، رشیف (مٹھا) (Bray)۔
- ح 293- زبر : ہما کہ سلہ ۽ صاف نہانت، گر، سک، زور (مٹھا) (Bray)۔
- ح 294- زرد : دکت، ڈکت، تیر ۽ رسگ ۽ حلد، سکت ۽ جنگ (دشتی)۔

- ح 295- زَرَّ : نگرہ، پیسہ، مال، دولت (ہاشمی) (Bray)۔
- ح 296- زَرَا : زَرَّ گے، فرق، کمٹیں کچ، گلہ (دشتی) (عزیز: 178)۔
- ح 297- زَرْمِبِشْت : جُنْگ، سُرگ، جَسک (ہاشمی) (Bray)۔
- ح 298- زَرَغْر : تازگ، تاجگ، ذگر (مٹھا) (Bray)۔
- ح 299- زَرَفْت : زَنْتیں تام، کمیں تہل، پد دل یات کنگ (دشتی) (Rossi)۔
- ح 300- زُگ / اُرُغ : آپینک، کم کم، رچگ (دشتی) (محمدشہی)۔
- ح 301- زُگال / اُرغال : چیر ڈگاری معدنے کہ سوچگ، کار، کیت، کولا، سیائیں رنگ (دشتی) (Barker II: 601)۔
- ح 302- زَمِستان : سارتی، موسم (دشتی)۔
- ح 303- زَرَنگ : آہن، شہ نمب، خراب گردگ (ہاشمی) (Bray)۔
- ح 304- زُرو : زُوت، ہامان، اشتانی (دشتی) (Bray)۔
- ح 305- زہمت : زُہد، خواری (دشتی)۔
- ح 306- زیات : گیش، باز (ہاشمی) (Rossi)۔
- ح 307- زَیَل : وڑ، واج، نمونگ (دشتی) (محمدشہی)۔
- ح 308- زَرَّ زَرَّ : آپ، رچگ، توار (دشتی) (محمدشہی)۔
- ح 309- سُبْک : گران، چپ، کرار، پچھل (ہاشمی) (Bray)۔
- ح 310- سَتَر : ہر چنت، ہر رنگے، ستم (ہاشمی) (Bray)۔
- ح 311- سَتَم : ہر چنکس کہ بہ بیت، ہر چکر (مٹھا)۔
- ح 312- سَکائی : سَک جَنگ (محمدشہی)۔
- ح 313- سَچ / سَچَنگ : دلیل آئیگ، خیال آئیگ (مٹھا) (Bray)۔
- ح 314- سَدائی : مدام، ہر دخت (دشتی) (محمدشہی)۔
- ح 315- سَر و سَر : بے جار اتی، تکت، سُر کنگ (دشتی) (محمدشہی)۔

- ح316- سرسوب: سوب مند، بانج بر، کٹوک (دشتی) (محمد شہی)۔
- ح317- نترگ / نترنگ: چنڈگ، لمرزگ، جُنڈگ (ہاشمی) (Bray)۔
- ح318- سڑگ / سڑنگ: ند آرگ، خراب بونگ (ہاشمی) (Bray)۔
- ح319- سُست: ہما کہ ترند نہ انت، بے کار، کم اصل، نزر، کرار (ہاشمی)۔
- ح320- سکت / سخت: دُڈ، باز کجوس (مٹھا) (Bray)۔
- ح321- سُنْب: سولاخ، کڑک (مٹھا) (دشتی)۔
- ح322- سُنْبِل: نما داریں پئے، کاہے (دشتی) (Bray)۔
- ح323- سو سٹرو: ناسرجم، نیم حاگ (دشتی) (عزیز: 18)۔
- ح324- سوکھ: آرام، مدان، کرار (مٹھا) (اثیر)۔
- ح325- سوگ / سوہنگ: گیش کارمرز بونگ، سبب، جی بے لہسہ بونگ (دشتی)۔
- ح326- سولا: راست، برابر، تچک (مٹھا) (اثیر)۔
- ح327- سوہو: زانت کار، بلد (دشتی) (اثیر)۔
- ح328- سے: دو دگہ کیے، مرگہیں لبزانی تہا کارمرز بیت چوشکہ، سے سالہ، سے شمشے، سے شام دگہ دگہ (ہاشمی) (Rossi)۔
- ح329- سی: بیست دُوہ دگہ کیے (30) (ہاشمی) (اثیر)۔
- ح330- سیردگ / سیرنگ: سٹگ دُورہ کپک (دشتی) (Bray)۔
- ح331- سیم: حد، دنگ، گیوار (Barker II: 560) (اثیر)۔
- ح332- سیزدہ: دہ دگہ سے (13) (شاہوانی 1994: 99)۔
- ح333- شا: پیشوندے کہ مزنا معناء دنت چوشکہ شاجو، شاجن، شاتیر دگہ دگہ (صبا 1995: 173) (براہوئی 1978: 103)۔
- ح334- شالی: برنج، خشکیں ٹال۔ (مٹھا) (محمد شہی)۔
- ح335- شپنگ / شپنگ: داناں تالے تہا گوات دیگ، بوچاں کشگ، لاگر بونگ (دشتی) (محمد شہی)۔

- ح 336- شئور : نرم یا کہ چرپیں چیزے ۽ سراسترگ، شئول (ہاشمی) (Bray)۔
- ح 337- شئو : سینگ ۽ میا نچی ہڈ ۽ کٹ اٹکیں سر (دستی)۔
- ح 338- شرح : دپ جنگی، پسات، رٹ ۽ کٹ (دستی) (اشیر)۔
- ح 339- شردا/ شردو : لہم، آپو، نزدوری (دستی) (اشیر)۔
- ح 340- شردگ/ شردنگ : آپ ہواریں لوجڑے ٹاہینگ (دستی) (Bray)۔
- ح 341- شردو/ شردو : درمان بولگے (مٹھا) (محمد شہی)۔
- ح 342- شست : پنجاہ ۽ دگہ دہ (60) (مٹھا) (Rossi)۔
- ح 343- ششش : پنج ۽ دگہ یکے (6) (مٹھا) (Rossi)۔
- ح 344- ششل : توسک، شئوتک، بارگ سر (دستی) (Bray)۔
- ح 345- شنگ : تالان، شنگ ۽ شانگ (ہاشمی) (محمد شہی)۔
- ح 346- شئوتک : بارگ، ششل، دوا یے (دستی) (عزیز: 24)۔
- ح 347- شورہ : تیرانی تہامان کنگی دارو، بارود (دستی) (محمد شہی)۔
- ح 348- شوگ : لٹہ، ہوار، بارگ، ہما کہ گری نہ انت (دستی) (Bray)۔
- ح 349- شوگیر : شپاں گردگ ۽ کٹ ۽ پل کنگ، شبپ گیر۔ (محمد شہی)۔
- ح 350- شون : سر ۽ سوج، نشان، شوندا ت (ہاشمی) (Bray)۔
- ح 351- شونز : شونزیں رنگ، شیوال ۽ رنگ (ہاشمی) (دستی)۔
- ح 352- شونزی : گو نکی میں رنگ (دستی)۔
- ح 353- شوہاز : پنگ، پٹ ۽ لوٹ (ہاشمی) (اشیر)۔
- ح 354- شیرتگ/ شیرتنگ : نرمیں چیزے ۽ ترنگ، لہمیں پی یے ۽ ہورت بونگ (دستی) (عزیز: 15)۔
- ح 355- شیکمی : شنگ ۽ شانگ (دستی) (Bray)۔
- ح 356- صد : نود ۽ دہ دگہ (100) (دستی) (Bray)۔

- ح357- عذاب : دل رنجی، بے داد، بڑگ (دشتی) (Bray)۔
- ح358- عیال دار/ در : ہما کہ چکت ء پساندگ داریت (دشتی) (محمدشہی)۔
- ح359- عُٹ : تیوگ، سرجم، پورا (دشتی) (Bray)۔
- ح360- غرؤ پوک : نرم ء آپونیں کونگ (دشتی)۔
- ح361- غل غل : جگا، کونکار، جاک (دشتی) (Bray)۔
- ح362- غونز : چیکو، شیکوک (دشتی) (محمدشہی)۔
- ح363- کاتیل : زہر، جور، کچل (مٹھا) (عزیز: 191)۔
- ح364- کاخت : ڈگال، کاخت سالی، کمی (دشتی) (محمدشہی)۔
- ح365- کانٹکی : دژمن، اڑوک (مٹھا)۔
- ح366- کپ : نیمگ، چنڈ (دشتی) (محمدشہی)۔
- ح367- کج : چوٹ، ناراست، کب (ہاشمی) (Bray)۔
- ح368- کچک : کشک، کوڑی (دشتی) (Rossi)۔
- ح369- کز : لمب، کنڈی، کش، پہناد (ہاشمی)۔
- ح370- کراڑ : لگور، بٹال (مٹھا) (اثیر)۔
- ح371- کرزگ / کرزنگ : کرزشت، مبابونگ، لائق بونگ (ہاشمی) (دشتی)۔
- ح372- گر کاوہ : گنگلوئیں درمان کا ہے (دشتی) (محمدشہی)۔
- ح373- کرینچ : کریشک، کوس، ول (دشتی) (اثیر)۔
- ح374- کزدار : کار، کردار (مٹھا) (عزیز: 260)۔
- ح375- کزوک : ٹنگ، سنب (ہاشمی) (Bray)۔
- ح376- کشک : رند، بارگیں راہ، لکیر (ہاشمی) (اثیر)۔
- ح377- کش کنگ / گننگ : آپینک ء یک کش ء ورگ، ترندروگ (دشتی) (محمدشہی)۔
- ح378- کٹھون : مشک ء ہیزک ء رجگ ء خاطر اپوگ ء شمبانی لہڑدائگیں آپ (دشتی)۔

- ح 379- کُلّ : تیوگ، مچّ، جم (ہاشمی) (Bray)۔
- ح 380- گلہ : سک کم ء کسان، گونڈیں وہد، پہ مشکل (ہاشمی) (Bray)۔
- ح 381- کمّ : بازء چپ، کمک (گچگی: 180) (Bray)۔
- ح 382- کم بوت : کمی، کم بوتی (دشتی) (محمد شہی)۔
- ح 383- کُنٹ : ہما کہ تیز یا بڑا نک نہ انت، نزر (ہاشمی) (Bray)۔
- ح 384- کُنڈاخ : تو پک ء دستگ (میٹھا) (محمد شہی)۔
- ح 385- کُنڈ گشتگ / گشتہ : جہاں گرد، جہاں گول (دشتی)۔
- ح 386- کِنک : کش، پہلو، کنڈی (دشتی) (پہوال)۔
- ح 387- کنگ / گننگ : کارے ء شون دیگ (ہاشمی) (Bray)۔
- ح 388- کوٹگ / کوٹنگ : ڈک جنگ، کنگ، کپ کپ کنگ (دشتی) (Bray)۔
- ح 389- کور گرنگ : کوریں وڑء اڑ اتلیں گرنچ یا گرن، کور گرنگ (دشتی) (Bray)۔
- ح 390- کور مٹخ / مٹ : کور گرنگ، اڑ اتلیں گرن، کور مٹخ (دشتی) (اثیر)۔
- ح 391- کوروت : شہ بچک ء ہنڈ الاں کشتگ (دشتی)۔
- ح 392- کوڑا : کوڑی دنیا، امروز، رود ہواریں سہر (ہاشمی) (اثیر)۔
- ح 393- کوس : کرچ، کرشک، کرچک (دشتی) (Bray)۔
- ح 394- کونڈم : دلوت ء پہ سرمباں ڈکار ء کونڈگ (دشتی)۔
- ح 395- گارگار : پریات ء زاری (محمد شہی)۔
- ح 396- گام گج : کارے ء کنگ ء اکل (دشتی) (اثیر)۔
- ح 397- گانڈ : اڑ اتلیں مؤ دیا بندیک، ماں گیش اتگ (دشتی) (Bray)۔
- ح 398- گت / غت : پترینگ، جومب (ہاشمی) (Bray)۔
- ح 399- گپٹ : اوشنگ، بند بونگ (عزیز: 151)۔
- ح 400- گٹ ء گلو : گڑ، گٹ (دشتی)۔

- ح401- گچیر : کاسگ چٹء بگرتاں ماتى لٹکء ء دراجى ء گچ (دشتى)۔
- ح402- گچین : پسند، جوان، شتر (باشمى) (Bray)۔
- ح403- گڈوڈ : هوارسوار، هوورتور (دشتى) (اثير)۔
- ح404- گر : گرینگ، ماں ڈگارء گرینگ ء نشان (باشمى) (Bray)۔
- ح405- گرد : ہما کہ لونڈنہ انت، پومپ ء وڑگلڑ (باشمى) (Bray)۔
- ح406- گرنگ : گرچ، گرہن، گٹک (دشتى) (اثير)۔
- ح407- گرٹا : رندا، پدا، انچش کہ (باشمى) (Bray)۔
- ح408- گروگیس : چپ ء چاگرد، چاریں کنڈء (عینى: 51) (محمدشہى)۔
- ح409- گسر : دُور، گستا، جتا، تنیل (باشمى) (محمدشہى)۔
- ح410- گشادگ / گشادہ : دُور (محمدشہى)۔
- ح411- گم : گار، بیگواہ، سک دُور، زیان (باشمى) (Bray)۔
- ح412- گم سار : گار، زیان، بیگواہ (محمدشہى)۔
- ح413- گم گار : بے گواہ، زیان، گارء گم سار، گار (دشتى) (محمدشہى)۔
- ح414- گنج : خزانگ، مڈى، مال، بازى (گچى: 76) (Rossi)۔
- ح415- گندء گرس : بے کاریں شے ء ازباب (دشتى)۔
- ح416- گنڈکپ : چُچ، دُز (دشتى) (محمدشہى)۔
- ح417- گوک : دست ء پاداں در آؤکیں خُشکیں دانگ، سرنک (دشتى)۔
- ح418- گون : ہمراہ، سنگتی، یکجاہ (باشمى) (عزیز: 34)۔
- ح419- گوٹڈ : کسان، هوورت (باشمى) (Bray)۔
- ح420- گون شان : بالى مُرگے (دشتى)۔
- ح421- گونکى : درچک ء بُوچانى پٹانى رنگ (دشتى) (محمدشہى)۔
- ح422- گیش : زیات، باز (باشمى) (اثير)۔

- ح423- گیش تر: زریات تر، بازی (مٹھا) (Bray)۔
- ح424- گیگ : وار، موہ، گنجا نشت (دشتی) (محمد شہی)۔
- ح425- گیمرگ / گیمرینگ : بے آپی ء فصل ء زر دترگ (ہاشمی) (عزیز: 346)۔
- ح426- لاسوٹ : نرم۔ لسہ، بے پٹ (مٹھا) (اشیر)۔
- ح427- لٹ ء چماک / چماخ: پہ جنگ ء مڑ تیار (دشتی)۔
- ح428- لٹگ : دُ مَب (مٹھا) (Rossi)۔
- ح429- لُ و ن ج : لوخجان، درنگ، اٹنگ (ہاشمی) (Bray)۔
- ح430- لس : ہما کہ خاص نہ انت، لس مردم (Barker II:503) (اشیر)۔
- ح431- لس ء لوٹ: ہوار، سوار (دشتی)۔
- ح432- لَعُو شت: شترانک، لگوشت (دشتی) (اشیر)۔
- ح433- لکٹ : صد ہزار، درہ، تنک (دشتی) (Bray)۔
- ح434- لکتاب : لڑونج، لوخجان (پہوال)۔
- ح435- لکی : ہما کہ لک سہر کرزیت، گران مہذب (دشتی) (Bray)۔
- ح436- لگٹ : برز ء سمر کپگ، لگگ ء پرماں گال بزاں بہ لگ، آج ء روک بوٹگ۔
(دشتی) (Rossi)۔
- ح437- لگرگ / لغرینگ: مُود یاپر گانی دور بوٹگ (دشتی) (Bray)۔
- ح438- لوت : گد ء پیلک، بُشکرُی (مٹھا) (محمد شہی)۔
- ح439- لوڈو : چنڈی، لوڈہ (مٹھا) (عزیز: 134)۔
- ح440- لوٹ : ہوار، یکجاہ، ہوار سوار (دشتی) (Bray)۔
- ح441- لوٹ ء گوٹ : ہوار سوار، یکجاہ (دشتی) (اشیر)۔
- ح442- لُولہ: معدن ء تہہ پچیں نل (دشتی) (براہوئی 1978:312)۔
- ح443- لوٹڈ : دراج ء گرد (مٹھا) (Bray)۔

- ح444- لیئو : یکجا، ہوار، لوڑ، گوڑ (دشتی) (Bray)۔
- ح445- لیس : لچانک : لچوکیں آپینک (ہاشمی) (اثیر)۔
- ح447- لیغار : ایگار، چل، سل، پولنگ (مٹھا)۔
- ح446- لیک : چشخ- لکیر (دشتی) (Bray)۔
- ح448- لیکو : شمار، حساب (مٹھا) (اثیر)۔
- ح449- لیلام : بولی دیگ، نہاد بندگ (دشتی) (عزیز: 409)۔
- ح450- لیہانڈ : دراج، قطار، لڑ، چڑ (مٹھا) (اثیر)۔
- ح451- لچٹی : ماہی (مٹھا) (محمد شہی)۔
- ح452- لچٹی : بازیں مرڈمانی یکجاہ بوتگ (مٹھا) (محمد شہی)۔
- ح453- مدار : اوپار، جل، داشت (دشتی) (براہوئی 314: 1978)۔
- ح454- مدان : کرار، سوکھ (مٹھا) (محمد شہی)۔
- ح455- مدی : خزانگ، گنج، مال، بُن مال (ہاشمی) (Rossi)۔
- ح456- مُراد بند/وند : پیر، مُرشد، مُرید (دشتی) (محمد شہی)۔
- ح457- مُروارد/مرواری : گراں بہائیں مہرگے (مٹھا) (Rossi)۔
- ح458- مروی : نیٹ، ہاشی، خواہ مخواہ (مٹھا) (محمد شہی)۔
- ح459- مُرؤلمہ : بزرگ، حق، عذاب زورگ۔
- ح460- مسک : وش بوئے (مٹھا) (محمد شہی)۔
- ح461- مُشگ/موشکنگ : مالگ، لگاشگ، چرپ کنگ (دشتی) (Bray)۔
- ح462- بگراز : قینچی، درکاج، امبرین (ہاشمی) (اثیر)۔
- ح463- موج : گڈ سری پش کپتگیں پونج، چوشکھ صابون، موج یا لہڑ داتگیں
- ح464- موک : حرماگ، موج (عطا: 77: 1968)۔
- ح464- موک : ملام، وڈی (دشتی) (محمد شہی)۔

- ح465- موگگ/موکنگ : بِلک ء شہ رهن ء ہلاس کنگ (ہاشمی) (Bray)۔
- ح466- موکو : لُو لکے کہ جال ٹاہ سینیت (دشتی) (Rossi)۔
- ح467- مُہاگ : دیم ء آ ہگ، راہ بر (مٹھا) (Bray)۔
- ح468- مہیم : نازرک، نازرکیں دوچ، ہور تیں کار (دشتی) (Bray)۔
- ح469- میزان : مدان، کرار، سوکا، قیامت (ہاشمی)۔
- ح470- میہہ/میخ : آہن ء کُلر کہ یک سرے توسک دومی سرے ٹپے پرانت۔
(ہاشمی) (Bray)
- ح471- ناچیک/ناچی : کم، کمکیں، ذرہ (مٹھا) (Bray)۔
- ح472- نازرک : نرم، بارگ، لہم (ہاشمی) (Bray)۔
- ح473- ناوخت : بے وہد، دیر (مٹھا) (Bray)۔
- ح474- نپاید : باید نہ انت، چوش مہ بیت (دشتی)۔
- ح475- نِد ارہ : زید، سواد، سیل ء سواد (مٹھا) (Bray)۔
- ح476- نِدگ/نید : تریں جی یے ء سڑگ، گہگ (دشتی) (Bray)۔
- ح477- غرہ ونک : سوچگی چرے (دشتی)۔
- ح478- نُس : کنت، ہما کہ بُرانک ء تیز نہ انت (دشتی) (اشیر)۔
- ح479- نکار : بے کار، سوخت نہ بونگ، در بازی نہ بونگ (Barker II:528)
- (Bray)۔
- ح480- نکشی : چوٹ، پہنادی، کشکائی (مٹھا) (محمد شہی)۔
- ح481- نلا : اسل، صفا، بالکل (مٹھا) (اشیر)۔
- ح482- نمشتگ/نوشتہ : گپ ء حیراں ماں کا گد ء نیشنگ کنگ (Barker II,529)
- (محمد شہی)۔
- ح483- نندڑکا : بے وارث، ہد دعا بے (مٹھا) (اشیر)۔

- ح484-نوتاخ: در چکانی نوک تاک رُ دینگ (اثیر)۔
- ح485-نُور: مُشک دوپاد گچیں ساہدارے (مٹھا) (اثیر)۔
- ح486-نوزدہ: شہ بیست ءیکے کم (19) (ہاشمی) (شاہوانی 101:1996)۔
- ح487-نویکل: ایوک خاص، نوکیں چچی (دشتی) (عزیز: 27)۔
- ح488-نہ: اٹاں، نا (دشتی) (اثیر)۔
- ح489-نوہ: شہ دہ ءیکے کم (9) (ہاشمی) (Bray)۔
- ح490-نیابت: ہمودا کہ خان ءنائب نندیٹ، خانانی دور ءانتظامی بہرے
 (Barker II, 527)۔
- ح491-نیام: در میان، توک، میا نچی (ہاشمی) (Bray)۔
- ح492-نیم: کپ، دو برابریں بہر، نیمگ (مٹھا) (Rossi)۔
- ح493-نیمگ/نیمہ: پلُو، نکت، نیم (مٹھا) (Rossi)۔
- ح494-وا: رندا، پدا، بکرنندے پدا، کسے ءدگوش ءوتی پلُو اکنگ ءخاطر اگوشنگ
 بیت وافلانی! (Bray)۔
- ح495-وابُن: تیوگ ء، سر جی ء، پور ہی ء (دشتی) (عزیز: 98)۔
- ح496-واگشت: پرتو، واتو (دشتی)۔
- ح497-وَنپ: تاوان، بیر، عوض (دشتی) (عزیز: 235)۔
- ح498-وَن، وَنٹ: شاہیم ءکچ (دشتی) (محمد شہی)۔
- ح499-وخت/وختد: وہد، موسم، مُد، ویلہ (مٹھا) (Bray)۔
- ح500-وَد: گیش، زیات (Bray)۔
- ح501-وَنٹ: ڈول، پیم، راز، ذیل (پہوال) (Bray)۔
- ح502-وَنٹی/خوشی: دلواہی، رضا، شرمزگ، شرتام (ہاشمی) (Rossi)۔
- ح503-وَنگرو: پہناد، چوٹ، ول (مٹھا)۔

- ح 504- وُلّ: تچ، موٹ، تاب، وگڑ (مٹھا) (عزیز: 375)
- ح 505- ولائت: علاقه، مزنیں پٹ ۽ میدان (دشتی) (محمد شہی)۔
- ح 506- والینگ / ولفنگ: ولشت، گزران کنگ (دشتی) (محمد شہی)۔
- ح 507- ویدن: علاج، اسرار، راز، سرگوست (دشتی) (محمد شہی)۔
- ح 508- ہارونک: دستانانی گوشت (دشتی) (محمد شہی)۔
- ح 509- ہب ۽ / ناہبا: خیالی نہاد (Bray)۔
- ح 510- ہتیب: علاقه، ہلکو، دمگ (دشتی) (بولان نامہ 24: 1976)۔
- ح 511- ہچّ: یکے ہم انان، نیست (ہاشمی) (Bray)۔
- ح 512- ہرتار: گد ۽ نکشی وگ (دشتی)۔
- ح 513- ہرج / خرج: پہ بہاچی لے گرگ ۽ زڑ (ہاشمی)۔
- ح 514- ہرچی: ہرچی ۽، ہرکیے (ہاشمی) (Bray)۔
- ح 515- ہزار: نوہ صد ۽، صد گہ (ہاشمی) (شاہوانی 102: 1994)۔
- ح 516- ہزودہ: بیست ۽ دو کم (18) (مٹھا) (شاہوانی 99: 1994)۔
- ح 517- ہست: بونگ، نیست ۽ ضد، ہزگار، مرکبانی تہا کار مرز بیت، ہست ۽ معناء دنت چوش کہ ہست مند ہست گار، ہستی ۽ دگہ دگہ (ہاشمی) (محمد شہی)
- ح 518- ہستی: ہست ۽ چند، مال ۽ مدّی (ہاشمی) (محمد شہی)۔
- ح 519- ہستین: ہر کڈ ۽، ہر پلو ۽ (دشتی) (محمد شہی)۔
- ح 520- ہفت: شش ۽ یکے دگہ (7) (دشتی) (Rossi)۔
- ح 521- ہفتاد: شست ۽ دہ دگہ (70) (پہوال) (شاہوانی 101: 1994)۔
- ح 522- ہفتگ / ہفتہ: ہفتگ ۽ روج، ہفتگ ۽ ہفت روج بزاں یکشمبے، دوشمبے، سسے شمبے، چارشمبے، پنج شمبے، جمعہ، شمبے (دشتی) (Rossi)۔
- ح 523- ہلاس / خلاص: کنگ، نیست بونگ، گڈسر (ہاشمی) (Rossi)۔

- ح 524- ہم : ہواری ء، سگتی ء، دی، مرگب لبرانی تہا کارمرز بیت سگتی یا برابر یں
درجگ ء مطلب ء دنت چوش کہ ہم راز، ہم دل، ہم زور ء دگہ دگہ،
دو دگگ، گڑ ء مَنج (باشمی) (Bray)۔
- ح 525- ہما/ہمو: آ، آئی ء جند (باشمی) (Bray)۔
- ح 526- ہم رنگ: ہستیں، ہرنیمگ ء، یک وڑ (دشتی) (Rossi)۔
- ح 527- ہملس: برابر، یکوڑ (باشمی)۔
- ح 528- ہند: جاگہ، دمگ، ہنکین، حد (Rossi) (Barker II, 474)۔
- ح 529- ہوپ: ہمانا جوڑی کہ شہ یکے ء دومی ء لگیت (دشتی)۔
- ح 530- ہودہ: شانزدہ ء یکے دگہ (مٹھا) (شاہوانی 1994: 99)۔
- ح 531- ہورت/ٹورت: ہما کہ ڈال نہ انت، کسان، ریزہ، شینک ء گوگرگ (دشتی) (Bray)
- ح 532- ہورک/خورک: ہالی، ہالیگ، خالی (گجکی 189: Rossi)۔
- ح 533- ہونڈ: کونڈ، وہوکیں آپ ء تہ ء کنب (دشتی) (محمد شہی)۔
- ح 534- ہسیوگ/ہسیوہ: ہسیوگ ء توار (باشمی) (Bray)۔
- ح 535- ہیلگ/ہیلنگ: تزیں گد ء چہ حشک بوئگ ء روج ء تالان کنگ (دشتی) (Bray)
- ح 536- یا: اے یا آزاں شریشاں یکے (باشمی) (Rossi)۔
- ح 537- یازدہ: دہ ء دگہ یکے (11) (باشمی) (Rossi)۔
- ح 538- یک: مرکب لبرانی تہا کارمرز بیت ء یکے ء معناء دنت چوشکہ یک شمبے،
یک پڑم، یک روزگ ء دگہ دگہ (باشمی) (Rossi)۔
- ح 539- یک سر: ایوک، تنیا (دشتی)۔
- ح 540- یک لہو: تچک، راست (دشتی)۔

ششما در

... آسما ...

(Conclusion)

زبان ایوک ءیک راجے ءٹونک ءحبر ءوسیلہ نہ انت، ایش قومے ءتہذیبی ردوم ءمذہبی
 سنک ءمٹگانی گوناپ انت۔ چوش بزاں کہ زبان راجانی مادی ءغیر مادی ضرورتانی دراںگا زکنوک
 انت۔ زبانی یک خاصیتے ایش انت کہ وقتی لسانی ضرورتانی پوراکنگ ءخاترا شہ وقتی ہم سا بگیں
 زباناں لہزانی گر ءدے ءکن انت ہے سبب انت کہ دنیا ءہرزبان ءتہا آئی ہم پلےیں زبان ءاثر گیش
 ترکندگ بیت۔ لہزانی وام زورگ ءوام دیگ ءدار ءمدار ہما فیکٹرنی سرائنت کہ ہم گونگی ءسبب
 بوتگ انت۔ ایشانی تہا تاریخی، جغرافیائی، مذہبی، سیاسی ءچا گردی فیکٹرمان انت۔

بلوچی ءبراہوئی زبان گوشوک وقتی قرناتی تاریخ ءدرگت ءیکے آدگر ءکش ءیکیں جغرافیہ ء
 نندوک، مدام یکے آدگر ءہم کوپگ ءہم گام بوتگ انت۔ قرناتی ہمساک داری ءایشانی سرائہرچ
 وٹیں ویلے کہ آحتنگ، توڑے کہ آویل ہار ءہیروپ، موسمانی شدت ءدرؤثم ءبوتگ یا کہ ایدگہ
 راجانی اُرش ءیلگار ءدرؤثم ءہر دوزبان گوشوک گوں سنّت ءسیوت ہماویل ءدیم ءاوشتاگ ءوقی
 دیم پانی ءکرتگ۔ اے ہم سنّتی ءہم صلاحی قدرتی وڑ ءآوانی زبان ءسراوقی اثر پڑینتگ ہے سبب
 انت کہ بلوچی ءبراہوئی زبان ءلہزمز نہیں کسائے ءہم گونگ انت۔

بلوچی ءبراہوئی گوشوکانی نسل ءباروا زانت کار جتا جتا نہیں خیال ءلیک پڈر کُرتگ لہتیں
 زانت کار بلوچان ءگوں آریائی نسل ءہوار گیتگ۔ دگ لہتیں ءخیال انت کہ بلوچ گوں ترکمن نسل ء
 سیالی دارانت چی یے زانت کارانی خیال ءبلوچ عرب انت ءچی یے ءگوشگ انت کہ بلوچ
 راجپوت انت۔ وت بلوچ ءت ءرا حضرت امیر حمزہ ءاولاد گوش انت، ولے لہتیں زانت کارانی
 گوشگ انت کہ اے حضرت امیر حمزہ نہ انت ایش رند تر ءدگ امیر حمزہ یے۔

دگ لہتیں زانت کار گوش انت کہ بلوچ یک گیش پہنادی قومے ءبلوچانی اجزائے ترکیبی ء
 گوں خاصیں نسلے ءہم گرچ کنگ شہ منطق ءدریں گے۔

براہوئی گوشوکانی نسل ءباروا ہم زانت کارانی لیکہ جتا جتا انت چی یے زانت
 کار براہوئیاں تُرکی ءایرانی ہواریں نسلے گوشیت دگہ چی یے زانت کارانی گوشگ انت کہ براہوئی

گوں تاتاری نسل ۽ سیالی دارانت انچش لہتیں زانت کارانی خیال انت کہ براہوئی کوشانیانی اولاد انت، ماں کیمبرج ہسٹری آف انڈیا ۽ براہوئی گوشوکیں ٹمناں ایرانی نسل ۽ گوشگ بوتگ۔

ماں شیرازیونیورسٹی ۽ بوتگیں جینیاتی پٹ ۽ پولی ۽ آسمر ۽ گوشگ بوتگ کہ ایران ۽ بلوچ نسلی وڑ ۽ شہ پاکستان ۽ بلوچ ۽ براہوئیاں سک نزیبک انت ۽ البش پاکستان ۽ بلوچ ۽ براہوئی نسلی ڈل ۽ گوں ایران ۽ اُستان بلوچستان ۽ جاہ منندانی نسلی یگوئی ۽ پد رکنٹ۔

برے مقالہ ۽ اے گواچن دیم ۽ آحتک کہ بلوچی ۽ براہوئی زبان گوشوکیں لہتیں ٹمناںی یک بہری ۽ مادری زبان بلوچی ۽ دگہ بہرے ۽ مادری زبان براہوئی انت۔ اے ذولسان ٹمناںی تہا بادی، بزنجو، بگٹی، بنگلزی، جدگال، جمال دینی، رند، رودینی، رنسیانی، زہری، ساجدی، سما لاری، سیپا، شاہواڑی، قمبراڑی، لانگو، لہڑی، مری، میرواڑی و مینگل ہوارانت۔

ماں یک پٹ ۽ پولے ۽ گوشگ بوتگ کہ بلوچی زبان گوشوکانی تہا براہوئی زانگ ۽ پوہ بوتگ ۽ شرح کم انت، وختے کہ براہوئی زبان گوشوکانی تہا بلوچی زانگ ۽ پوہ بوتگ ۽ شرح گیش انت۔

بجے پٹ ۽ پولی سروے ۽ اے ہم پد رکنگ بوتگ کہ ذولسانیت ۽ لیکہ مردینانی مُقابلہ ۽ ماں زالبو لاں زیات انت۔

بلوچی ۽ براہوئی زبانانی ہواریں لبز گنج ۽ بُن گپ ۽ نبشنگ بوتگیں اے مقالہ ۽ اے گپ پاشک ۽ پد ر بوتگ کہ دوئیں زبان جتا جتا نیں لسانی کہول ۽ گوں تعلق داری ۽ باوجود بازیں پڑاں شہ کیے آدگر ۽ اثر مند بوتگ انت۔

بلوچی زبان بُنیاتی وڑ ۽ قُطب رو کپتی ایرانی زبانے کہ گوں ایرانی، پار تھیائی، نوکیں کُردی، تاتی، تالشی زبان ۽ نزیکیں سیالی داریت۔

وختے کہ براہوئی زبان (ایشرا کوردی یا کوردگالی ہم گوش انت) ۽ سیالی ۽ نزیکی ۽ باروا تنگ ۽ زانت کار ہم تپاک نہ انت۔ لہتیں زانت کار ایشی سر ۽ بُن ۽ گوں زبانانی دراوڑی کہول ۽

لہتیں زانت کارایشی سیالی ء گوں اسکیتھی یاسا کاڈل ء زباناں ء دگ لہتیں زبان زانت براہوئی زبان ء سیالی ء گوں پروٹو ایلامی ء گنڈ انت۔

اے ردء نام داریں کواس واجہ میک اپلین گوشتیت کہ دراوڑی زبانانی ٹولی ء برخلاف براہوئی ایلامی زبانانی ٹولی ء گوں سیالی داریت بزاں شہ پروٹو زاگروسی ء پروٹو ایلامی دراتکہ ء رنداہے زبان ایلامی ء براہوئی شاح ء ٹولانی دروشم ء دیم ء اتکہ ۔ نام داریں زانت کارفرہ نکلن ساوتھ ورٹھ گوشتیت، براہوئی کہ پیسیر ء دراوڑی زبانے اٹھارکنگ بوتگ، نون البشی نرینکیں سیالی گوں ایلامی زبان ء پاشک بوتگ۔

ڈینس برے ماں وتی کتاب ”دی براہوئی لینگویج“ ء سہمی بہر ء براہوئی لہزانی دراجیں لڑے داگ کہ ماں اے لڑ ء لہتیں لہز دراوڑی ء گیش تر لہز ایرانی سروبن ہیگ انت۔ ڈاکٹر ایڈریانوروسی وتی پٹ ء پولی کتاب ”Iranian lexical elements in Brahui“ ء تہا کساس 2800 لہز آرتگ کہ ایرانی سر ء بُن ہیگ انت۔ وختے کہ ماں برے پٹ ء پول ء شہ چار ء نیم ہزار ء گیش لہز، بتل، گالوار ء تابعاتانی لڑے دیگ بوتگ کہ ماں بلوچی ء براہوئی زبان ء ملیں معناء بزانت ء کارمز بوتگ ء انت، البتہ ماں برے پٹ ء پولی جارج ء گیش تر مَر کب لہز نیارگ بوتگ انت۔ اگاں مَر کب لہز (Compound words) تیوگ ء مان بوتین انت شہ ہواریں لہزانی اے پٹ ء پولی لڑانگت دراج بوت۔

ڈاکٹر رزاق صابر نیشنگ کنت، ماں براہوئی زبان ء دراوڑی ء برخلاف مزنیں کچے ء ایرانی عنصرانی موجودگی اے گپ ء دلیل انت کہ تاریخی، جغرافیائی ء ثقافتی تعلق داری ء سبب ء ہر دو زبان یکے آدگر ء سرامزنیں اثرے پڑیتنگ۔ بلوچی زبان ء چاگے ء چنچگوری پاڑوانی تہا براہوئی لہزانی موجود بوتگ ء براہوئی ء تیوگیں پاڑوانی تہا مزنیں کساسے ء ایرانی لہزانی موجودگی ء سرظاہر ء یک سببے شہ خدیم ء برے علاقہ ء سرفارسی ء بالادستی انت ء ایشی یک دگ سببے جغرافیائی اعتبار ء بلوچی زبان ء دو پاڑوانی نیام ء براہوئی زبان ء موجودگی انت کہ آدوئیں پاڑواں ہم بستگ ء مربوط

گرتگ۔ ہمے ہم بستگیء سببء بلوچی نہ ایوکء براہوئی زبانء سرواتی اثر دور داتگ بلکہ وت ہم اثر مند بوتگ۔

برے پٹء پولء اے گپ پڈر بوتگ کہ بیدشہ براہوئیء حرف / ء ابید تیوگیں حرف کیے انت۔ انچش عربی، فارسیء ہندیء حرف ماں دوئیں زبانان مان انتء بلوچیء براہوئیء پنچ دراجیںء سسے گونڈیں حرکتء دو حرف مقرون انت۔

ماں زبانان پاڑوہا وختء درکنیت وختے کہ یک زبانےء گوشوکانی جتا جتائیں ڈل یک واڈگرء گورء روآء گیش مہ کن انت یا کہ انتظامی وڑء شہ کیے آڈگرء جتا بہ بنت ء یا کہ وگہ سببانی آسرء گوں کیے آڈگرء رابطہ مہ دارنت شہ زبانانی تہانوکیں پاڑوودی بنت۔

چی یے زبان زانت بلوچی زبانء دومزنیں پاڑو بزاں قطبی بلوچیء جاندمی بلوچیء تہا بہر کن انتء وگہ لہتیں بلوچی زبانء سسے پاڑو بزاں رودراتگی، روکیتیء رخشانیء تہا بہر کرتگ۔ جوزف الفائن ہیمن بلوچی زبانء ششس پاڑو بزاں رودراتگی، رخشانی، سروانی، کچی، لوٹونیء ساحلیء بہر کرتگ۔ کارلیٹن، کارینا جہانیء کواکائیسلو وابلوچی زبانء سسے پاڑو بزاں رودراتگی روکیتیء رخشانیء بہر کرتگ۔

بلوچی زبانء وڑا براہوئی زبان ہم وڑ وڑء پاڑوانی تہا بہرء بانگ انت۔ زانت کار براہوئی زبانء ماں سسے مزنیں پاڑواں بہر کرتگ بزاں ساراوانی پاڑو، جھالاوانی پاڑوء رخشانی یا نوشکلیسی پاڑو۔

چوش کہ ماں بلوچی زبانء روکیتی پاڑوء گیش ترلیزاتگی کار بوتگء اے پاڑو وتء را معیاری پاڑوء وڑء متائینتگ ہمے خاطر اے پاڑو بلوچی زبانء معیاری پاڑو زانگ بیت ہمے وڑ براہوئی زبانء ساراوانی پاڑو تہا ادبی کارگیش بوتگء اے پاڑو براہوئی زبانء معیاری پاڑو گوشت بوت کنت۔

ماں برے پڑے پوٹ ۽ پول ۽ اے آسردیم ۽ آحتنگ کہ بلوچی ۽ براہوئی زبان صرفی پڑے ۽ ہم
نزینتکی دارانت۔

بلوچی ۽ براہوئی دوئیں زبانانی اسم ۽ وڑانی تہا ہم گوئی گندگ بیت چوش کہ اسم خطاب،
لقب، عرف، تخلص ۽ کنیت ماں دوئیں زبانان یک وڑانت۔

بلوچی ۽ براہوئی زبان ۽ ہم رنگی ۽ دگہ تکے پوڑے حساب ۽ ہم رنگی انت۔ براہوئی زبان ۽
اسٹ، اِرت، مُسٹ ۽ ابید ایگہ تیوگیں عدد ماں بلوچی ۽ براہوئی ۽ یک انت ولے ماں براہوئی
زبان ۽ مُرگبیں لبزانی تہا اسٹ، اِرت، مُسٹ ۽ جاہ ۽ یک، دو، سنے کارمز بیت چوش کہ یک
پڑم، دوک، دودنتان، سینک، سنے سالہ ۽ دگہ دگہ۔

ہروڑ کہ حرف، صوتیات، تشکیلیات ۽ صرف ۽ پڑے ہر دوز بانانی آپتی ۽ نزینتکی است ہے
وڑ ہر دوز بانانی نحوی اصول ۽ راہبندی تہا بازیں ہم رنگی است۔ ماں چارمی درے نحوی ہمرنگی ۽ ردے
مادیسٹ کہ یک جملہ ہے کہ ہروڑیں ردے بندے ۽ ماں یک زبانے ۽ نمیسگ بیت ہماردے بندے ماں
دومی زبان ۽ نمیسگ بیت چوش کہ

بلوچی: شہک پکیرے۔

براہوئی: شہک پنخیرے۔

بلوچی: لشکراں وانت۔

براہوئی: لشکراں خوانا۔

بلوچی ۽ براہوئی زبان ۽ ادبی تاریخ ہم یک وڑانت۔ بلوچی ۽ براہوئی زبان ۽ اُلسی
لبزانک ۽ گیش تریں تہر ہم گونگ انت۔ گیدی شاعری ۽ تہرانی تہا لولی، ہالو
، زہیروک، لیکو، لاڈوگ، مودگ ماں ہر دوز بانان یک وڑواج گپتگ۔

انچش گیدی لبزانک ۽ ردانکی تہرانی تہا اُلسی قصہ، بتل، چاچ ۽ گالواریکے ایگر ۽ نقل انت
بلوچی ۽ براہوئی زبان ۽ نوکیں لبزانک ۽ تاریخ دی ہم پیم انت دوئیں زبانانی لبزانک کیلیں جاورانی

تہا کیلیں وخت ۽ بنا بوت۔ مکتبہ ۽ درخانی ۽ زرمبشت بلوچی ۽ براہوئی زبان ۽ لہزانک ۽ ردوم ۽ توند گرت۔ ماہتاک بلوچی ۽ ماہتاک اُلس، بلوچی ۽ براہوئی زبان ۽ ردوم ۽ دیرتی ۽ چیدگانی حیثیت دارنت۔

بلوچی ۽ براہوئی زبان ۽ بازیں لہزانت ذولسان انت بزاں ماں دوئیں زبانان نبشتگ کرگت انت۔

دوئیں زبانانی املاء اڑاند تنگ ۽ گیشینگ نہ بوتہ بلوچی زبان ۽ گیش ترزانت کاروتی وتی وڑ ۽ واج ۽ املاء نیسیگ ۽ انت، خاص کن بلوچی املاء ”ء“، ”ء“، ”ء“، ”ء“ ۽ کارمرزی ۽ بلوچ نیسیوک ماں دوڈلانی تہا بہر انت۔ یک ڈلے ایشانی کارمرزی ۽ حق ۽ انت و دومی ڈل ایشانی کارمرز کنگ ۽ خلاف انت۔

بلوچی ۽ براہوئی زبان ۽ ردوم ۽ گہتر ۽ توند تر کنگ ۽ خاطر اے اڑاند ۽ گیشینگ الی انت، اے مقالہ ۽ وانوک دل گوش گور بہ کن انت کہ من برے مقالہ ”ء“، ”ء“، ”ء“، ”ء“ ۽ کارمرز کرگت۔

ماں برے مقالہ ۽ پنچی در ۽ بلوچی ۽ براہوئی زبان ۽ ہواریں لہزانی دراجیں لڑے دیگ بوتگ۔ ہر لہزہ ۽ دو حوالہ دیگ بوتگ۔ اولی حوالہ شہ بلوچی زبان ۽ حوالہ ۽ کتاباں ۽ دومی شہ براہوئی زبان ۽ حوالہ ۽ کتاباں۔ ہر کجام لہزہ ۽ اگاں یک حوالہ لہر رس اتگ، ہما کیلیں حوالہ ۽ دیگ بوتگ توڑے کہ آحوالہ شہ بلوچی زبان ۽ حوالہ ۽ کتاباں بوتگ یا کہ براہوئی زبان ۽۔

لہزانی لڑے انجیں لہزہم است کہ ماں حوالہ ۽ پنچیں کتابے ۽ تہانہ بوتگ۔ اے وڑیں لہزاں بید ۽ حوالہ ۽ دیگ بوتگ۔

مقالہ ۽ پنچی در ۽ لہزاں شہ ”الف“ ۽ بگرتاں ”ح“ ۽ نوہ جتا جتا میں کیٹیگر یانی تہا بہر ۽ بانگ کنگ بوتگ۔ لہز القبا ۽ رد ۽ بند ۽ انت تا کہ وانوکاں لہزانی شوہازگ ۽ آسانی بہ بیت۔ مقالہ ۽ گڈ سر ۽ تیوگیں کیٹیگر یانی لہز، لہزانی شوہاز ۽ نام ۽ یکجاہ کنگ بوتگ انت ۽ پد القباہ ۽ رد ۽ بند ۽ آرگ بوتگ انت کہ اے وڑ لہزانی شوہازگ سک ارزان انت۔

ماں ”الف“ کیٹیگری ء انسانیات ء گوں ہم گرچیں لبز ء گال بند دیگ بوتگ انت کہ
ایشانی تہا لسّ مردمانی اُسْت ء نند، سیاد ء عازیز، انسانانی بدنی اندام، ناڈرایی ء ناڈر اہیانی ہندی
علاج ء خاطر اکار مرز بووکیں لبز دیگ بوتگ انت۔

لبزانی ”ب“ کیٹیگری ء تہا ہر دوز بان گوشوکانی لسّ دود، تائیت، پال ء فطرت ء ڈٹیں
شئیاں گوں ہم گرچیں لبز مان انت۔

”پ“ کیٹیگری ء لبزانی رد ء حیوانیات ء گوں ہم گرچیں لبز مان انت کہ برے لڑ ء
اولاک، جوجک، لدیگ ء نہار بالی ء کسی مُرگ، حیوان ء مُرگانی ناجوڑی ء آوانی ہندی علاج ء گوں
ہم گرچیں لبز ہوار انت۔

”ت“ کیٹیگری ء رد ء فطرت ء درانگازی ء گوں ہم گرچیں لبزانی لڑے دیگ بوتگ
کہ ماں ایشانی تہا آپ، آج، آسمان، استار، جمبر، روچ، زمین، کوہ، گند ء گروک، دوت، روشنائی،
ماہ ء موسم ء گال بند ہوار انت۔

”ٹ“ کیٹیگری ء زمینداری ء گوں ہم گرچیں لبز دیگ بوتگ کہ ایشانی تہا آپ کاری،
فصل، کشت ء کشار، لد ء جنگل، کاہ ء بوج ء گال بند ء لبز مان انت۔

”ث“ کیٹیگری ء لبز مہسمیں ازم ء باروا انت کہ ایشانی تہا مہسمیں ازم ء گوں ہوار ہوار،
گوازی، شکار ء سلاح ء گال بند ء لبز مان انت۔

”ج“ کیٹیگری ء لبز خانگی زند ء گوں ہم گرچ انت کہ ایش بان، پازوار، پوشاک، چکلین
کاری، رزان، گدان، سہت، وردن ء ساچگی شئنیانی باروا انت۔

”چ“ کیٹیگری ء لبزانی تہا زند ء اید کہ تک ء پہنہا چوش کہ کارو باری گال بند، کچ ء
کتیل، کسب ء مُزد، کُش ء نیمگ، مسافری، وخت ء پاس ء گوں وابستگیں لبز مان انت۔

”ح“ کیٹیگری کہ اے لڑ ء گڈسری بہر انت۔ ماں ایشی ء زند ء تیوگیں پڑ ء لبز مان انت
انچش کہ اے مقالہ ء مقصد دوئیں زبانی ہواریں لبزانی پٹ ء پولی جاچے گرگ انت ہے

خاطر اماں لہزہ گال بندانی لڑے ہما لہزہ دیگ بونگ انت کہ ماں دوئیں زبانائیں یلئیں وڑے معلقظ کنگ
بنت چوش کہ ”دروگ“، ”دریگت“، ”لاگ“، لہزہ ماں بلوچی ۽ رودراتکی پاڑو ۽ براہوئی زبان ۽
”دروغ“، ”دریغا“، ”لاغ“، گوشتگ بنت ۽ ہے خاطر اہے دومی وڑے لہزہ آرگ بونگ انت۔

مڑا ہداریں وانوکان ۽ حال دیگ بیت کہ لہزانی شوہازہ ۽ بہرہ شہ بزرے دیم پے جہل وانگ بہ
بیت چوش کہ آب، آباد، آبادی، آہازہ، آہازی ۽ دگہ دگہ۔ انچش ہرتاک ۽ اولی لڑے وانگ ۽ رندومی ۽
پداسی لڑوانگ بہ بیت۔

چوش کہ اے مقالہ ماں بلوچی زبان ۽ نبشتگ بونگ ۽ بلوچی زبان ۽ املاء گال بندانی اڑ
تننگ ۽ است ۽ موجود انت۔ ہے خاطر وانوکان بلکن املاء تہا دگری ۽ مارشت بہ بیت۔ ہے وڑ
بلوچی ۽ براہوئی زبان ۽ وتی گال بند بزاں اصطلاح نہ بونگ ۽ سبب ۽ ماں برے مقالہ ۽ اُردو یا اُردو ۽
تہا رواج کپتگیں عربی ۽ فارسی گال بند کارمز بونگ انت۔ اے ہر دو اڑ باید انت کہ زوت گیشینگ
بہ بنت تا کہ ہر دو زبانانی رُوم گیش ترترند بہ بیت۔

س

بلوچی براہوئی زبان انت مئے
راجی کیوئی ۽ نشان مئے
براہوئی بلوچی زبانے ننا
راجی اسٹی ننا نشانے ننا

.....

اُردو کتابیات

- اثیر: 1994 عبد القادر شاہ ہوانی اثیر، براہوئی خود سیکھیے، کوئٹہ۔
- احمد زئی: 1981 آغا نصیر خان احمد زئی، بلوچی گرائمر، کوئٹہ۔
- احمد زئی: 2009 آغا نصیر خان احمد زئی، براہوئی گرائمر، کوئٹہ۔
- احمد زئی: 2009 آغا نصیر خان احمد زئی، تاریخ بلوچستان (حصہ سوئم) کوئٹہ۔
- احمد یار: 1970 احمد یار خان بلوچ، تاریخ خوانین قلات، کوئٹہ۔
- احمد یار: 1972 احمد یار خان بلوچ، بلوچ قوم کے نام، کوئٹہ۔
- اصلاحی: 1978 شرف الدین اصلاحی، اردو سندھی کے لسانی روابط، اسلام آباد۔
- بُخاری: بادشاہ مُنیر بُخاری، اردو اور کھوار کے لسانی روابط، اسلام آباد۔
- براہوئی: 2014 ڈاکٹر عبد الرحمن براہوئی، براہوئی زبان و ادب کی مختصر تاریخ، کوئٹہ۔
- براہوئی: 1978 ڈاکٹر عبد الرحمن براہوئی، براہوئی نامہ، لاہور۔
- براہوئی: 1986 ڈاکٹر عبد الرحمن براہوئی، براہوئی کھیل، کوئٹہ۔
- براہوئی: 2006 ڈاکٹر عبد الرحمن براہوئی، براہوئی اور اردو کا تقابلی مطالعہ، کوئٹہ۔
- بزدار: 2008 ڈاکٹر واحد بخش بزدار، بلوچی زبان لسانی تاریخ و ارتقاء، غیر مطبوعہ پی ایچ ڈی مقالہ مرکز مطالعہ بلوچستان، جامعہ بلوچستان کوئٹہ۔
- بیدار: 1986 عبد القیوم بیدار، براہوئی زبان و ادب ایک جائزہ، کوئٹہ۔
- پیکولین: م، ک، پیکولین/شاہ محمد مری، بلوچ، لاہور۔
- حُسن: 2011 سید حامد حُسن، لفظوں کی انجمن میں، نئی دہلی۔
- حمید: 2009 حمید بلوچ، مکران عہدِ قدیم سے عہدِ جدید تک، کراچی۔

- ڈیمیز: 1979 لانگ ور تھ ڈیمیز/کامل القادری، بلوچ قبائل، کوئٹہ۔
- رومان: 1965 انور رومان، کوئٹہ قلات کے براہوئی، کوئٹہ۔
- زور: 1933 ڈاکٹر محی الدین زور، ہندوستانی لسانیات، حیدرآباد دکن۔
- سعید: 1971 ملکہ محمد سعید، بلوچستان ما قبل تاریخ، کوئٹہ۔
- سہیل: 1991: ڈاکٹر سہیل احمد بخاری، اردو زبان کا صوتی نظام، اسلام آباد۔
- شفیق: شفیق احمد عزیز، لوک ادب گیت اور کہانیاں لاہور۔
- شیدائی: 2013 مولائی شیدائی، سرزمین بلوچ (طبع دوئم) کوئٹہ۔
- صابر: 1994 ڈاکٹر عبدالرزاق صابر، بلوچی، براہوئی زبانوں کے لسانی روابط (غیر مطبوعہ پی ایچ، ڈی مقالہ) مرکز مطالعہ بلوچستان، جامعہ بلوچستان کوئٹہ۔
- صابر: 1996 ڈاکٹر عبدالرزاق صابر، بلوچی ادب، لاہور۔
- صدیقی: 1971 ڈاکٹر ابواللیث صدیقی، جامع القواعد (حصہ صرف) لاہور۔
- عباسی: 2007 عبدالحمید خان عباسی، اصول تحقیق (طبع دوئم) اسلام آباد۔
- عسکری: 2013 ناصر عسکری/غوث بخش صابر، سیستان و بلوچستان (طبع دوئم) کوئٹہ۔
- عطا: 1968 عطا شاد، بلوچی نامہ، لاہور۔
- عنایت: 2014 عنایت اللہ بلوچ/ریاض محمود انجم، بلوچستان کا مسئلہ، لاہور۔
- فاروق: 2012a فاروق بلوچ، بلوچستان کے تہذیبی نقوش، لاہور۔
- فاروق: 2012b فاروق بلوچ، بابا میر حمزہ بلوچ، لاہور۔
- فاروق: 2013 فاروق بلوچ، بلوچستان کے تہذیبی نقوش، لاہور۔
- کامل: 1973 کامل القادری/عبدالرحمن براہوئی، بلوچی براہوئی مصنفین، کراچی۔
- کامل: 1976 کامل القادری، بلوچی ادب کا مطالعہ، کوئٹہ۔
- گیان چند: 1994 ڈاکٹر گیان چند، تحقیق کافن، اسلام آباد۔

- لہڑی: ملک صالح محمد لہڑی، بلوچستان، کوئٹہ (سال ندارد)۔
- مرزا: 1980 ظفر مرزا، براہوئی گرائمر کوئٹہ۔
- نسیم: 2002 اُلفت نسیم، چند تاریخی گوشے، کوئٹہ۔
- نصیر: 1953 گل خان نصیر، تاریخ بلوچستان (جلد اول) کوئٹہ۔
- نصیر: 1957 گل خان نصیر، تاریخ بلوچستان (جلد دوم) کوئٹہ۔
- نصیر: 1982 گل خان نصیر، بلوچستان قدیم اور جدید تاریخ کی روشنی میں، کوئٹہ۔
- نصیر: 1999 گل خان نصیر، کوچ و بلوچ، کوئٹہ۔
- نصیر: 2013 گل خان نصیر، بلوچستان کی کہانی شاعروں کی زبانی، کوئٹہ۔
- ہاشمی: 1984 سید ظہور شاہ ہاشمی، بلوچی زبان و ادب کی تاریخ، کراچی۔
- ہٹورام: 1973 رائے بہادر ہٹورام، تاریخ بلوچستان، کوئٹہ۔
- ہٹورام: 1982 (رائے بہادر ہٹورام/ عزیز بیگٹی، گل بہار۔ طبع دوم) کوئٹہ۔
- ہٹورام: 1988 رائے بہادر ہٹورام/ اجمل شیر خان، بلوچی نامہ، کوئٹہ۔
- ہیوگنز: اے، ڈبلیو، ہیوگنز/ انور رومان، قدیم بلوچستان، کوئٹہ (سال ندارد)۔

براہوئی کتابیات

- براہوئی: 1979a ڈاکٹر عبدالرحمن براہوئی، چاچا، کوئٹہ۔
- براہوئی: 1979b ڈاکٹر عبدالرحمن براہوئی، وساہتاک، کوئٹہ۔
- براہوئی: 1998 ڈاکٹر عبدالرحمن براہوئی، براہوئی قصہ ناک، کوئٹہ۔
- ہنگلزئی: 2006 حاجی محمد عثمان ہنگلزئی، براہوئی ادب نالعلل جواہرک، کوئٹہ۔
- پناہ میر: 2009 محمد پناہ میر براہوئی، ٹلی بیڈی کوئٹہ۔
- سرپرہ: 2009 سیف اللہ سیف سرپرہ، براہوئی دارودرمان، کوئٹہ۔
- سنی: 2005 لیاقت سنی، لوزاتا شوننداری، مستونگ۔
- شاد: 2010 پروفیسر صالح محمد شاد، ہسین خیرین، کوئٹہ۔
- صابر: 1998 عبدالرزاق صابر، براہوئی لکھوڑ، کوئٹہ۔
- عزیز: 1983 پروفیسر عزیز مینگل، شیر و شکر، کوئٹہ۔
- عزیز: 2009 پروفیسر عزیز مینگل، براہوئی نانسکرت تون سیالی، کوئٹہ۔
- عزیز: 1995 پروفیسر عزیز مینگل، پنجابی براہوئی لسانی رشتے، کوئٹہ۔
- عزیز آبادی: حمید عزیز آبادی بلوچی، براہوئی وسات سلسلہ وار مضامین، ہفتتی تار کوئٹہ۔

بلوچی کتابیات

- آزگ: 2011 اصغر علی آزرگ، گوہرستان روادہند، بحرین۔
- احمد زئی: 1967a آغا نصیر خان احمد زئی، بلوچی براہوئی لوزراہند، کوئٹہ۔
- احمد زئی: 1967b آغا نصیر خان احمد زئی، بلوچی کارگونگ، کوئٹہ۔
- بارکزئی: اکبر بارکزئی، زبان زراعتی، بلوچی زبان زراعتی (غیر مطبوعہ)۔
- بجاری: 2009 خُدا بخش بجاری، قدیم بلوچی شاعری کوئٹہ۔
- بزدار: 2003 واحد بخش بزدار، بلوچی راہمان زراعتی، کوئٹہ۔
- بزدار: 2004 واحد بخش بزدار، بلوچی گال بند، کوئٹہ۔
- بلوچ: 1999 عبد الصبور بلوچ، شرک و پال، کوئٹہ۔
- بلوچ: 2013 حاجی عبدالقیوم بلوچ، بلوچی بومیا (باردوم)، کوئٹہ۔
- حکیم: 1970 عبد الحکیم بلوچ، اُلس گچین، کوئٹہ۔
- خاموش: اسحاق خاموش، بلوچی زبان و سیاہگ کوئٹہ۔
- ساجد: 1997 اسحاق ساجد بزدار، بتل و گالوار II، کوئٹہ۔
- شاہوانی: 2010 اشیر عبدالقادر شاہوانی، بلوچی دود و ریدگ، کوئٹہ۔
- شاہوانی: 2012 اشیر عبدالقادر شاہوانی، بلوچی زبان و ادب، کوئٹہ۔
- شے رگام: شے رگام، بتل، گوشتن و گال بند، کوئٹہ۔
- صابر: 1972 غوث بخش صابر، چاچ و بند، کوئٹہ۔
- صابر: 1979 غوث بخش صابر، بتل و گالوار، کوئٹہ۔
- صبا: 1995 صبا دشتیاری بلوچی زبان و آکبت I، کراچی۔

- صبا: 1998 صبا دشتیاری بلوچی زبان آکبت II، کراچی۔
- ضیا: 2014 ضیا بلوچ، بلوچی تواریک، ندارد۔
- عبداللہ: عبداللہ بلوچ، ثقافت و ادب وادی بولان میں (باردوئم)، کوئٹہ۔
- عطا: 1965 عطا شاد/عین سلام، درین، کوئٹہ۔
- عینی: مولوی محمد قاسم عینی، گپ و گال، کوئٹہ۔
- قادر: 2005 غلام قادر بزدار، آموزگار بلوچی۔ تونسہ شریف۔
- گچی: کمالان گچی/عاقل خان مینگل، کتاب لفظ بلوچی، کوئٹہ۔
- مری: 2005 گلزار خان مری، گوشتن (باردوئم)، کوئٹہ۔
- محمود: 1976 محمود خان مری، بولان نامہ، کوئٹہ۔
- موکھر: 1988 ای، موکھر/محمد بیگ بلوچ، بلوچی گرائمر، کوئٹہ۔
- ناگمان: 2008 ڈاکٹر ناگمان، نوکاز، تربت۔
- ندوی: 1981 مولوی خیر محمد ندوی، بلوچی معلم، کراچی۔
- ندیم: 2010 عبدالغفار ندیم، گرم، کوئٹہ۔
- نسیم: 2009 الفت نسیم، تاریخی نیشا تک، کوئٹہ۔
- نصیر: 2014 گل خان نصیر، تیرگال کاریت (کلیات) کوئٹہ۔
- وفا: 1999 حکیم وفا، ارحین، کراچی۔

پشتو، فارسی کتابیات

- جهانبانی 1336 هـ ش: امان اللہ جهانبانی، عملیات قشون در بلوچستان (چھاپ دوئم)، تہران۔
- پُردلی 1388 هـ ش: زبان و فرهنگ بلوچہائی افغانستان، کابل۔
- دوست: 1975 دوست محمد دوست، دہ افغانستان ژبی، کابل۔
- محمودزی: 1991 موسی محمودزی، واژہ نامہ ریشہ شناسانہ زبان بلوچی (غیر مطبوعہ مقالہ)، شیراز۔
- محمودزی 1378 هـ ش: موسی محمودزی، مقایسہ زبان بلوچی بازبانہائی ایران باستان (غیر مطبوعہ مقالہ)۔
- محمودزی 1391 هـ ش: موسی محمودزی، آئین ہا، باور ہا و فرهنگ مردم بلوچستان، تہران۔

اردو لغات

- اشفاق: اشفاق احمد/فضل قادر فضل، ہفت زبانی لغت، لاہور، 1974۔
- بدخشانی: مرزا مقبول بیگ بدخشانی، اردو لغت لاہور، 1964۔
- مٹھا: II مٹھا خان مری/عطا شاد، اردو بلوچی لغت، لاہور، 1973۔
- عزیز: پروفیسر عزیز مینگل، اردو براہوئی لغات، کوئٹہ،
- عزیز: II پروفیسر عزیز مینگل، نوزبانی لغت، کوئٹہ،

براہوئی و بلوچی لغات

- اشیر: اشیر عبدالقادر شاہوئی، براہوئی اردو لغت، کوئٹہ، 1995۔
- بلوشی: حمٹل بلوشی، گال گنج، کراچی۔
- پہوال: عبدالرحمن پہوال، بلوچی گال بند، پشاور 1386 هـ ش۔
- خاموش: اسحاق خاموش، بلوچی لہزہ بلد کراچی، 2014۔

- دستی: جان محمد دستی، بلوچی لہز بلد، کوئٹہ 2015۔
دہانی: میر احمد دہانی، میر گنج، کراچی، 1994۔
غوث: غوث بخش صابر/ پیر محمد زبیرانی، ہنماں، کوئٹہ، 1978۔
نسیم: 2005 الفت نسیم، طبعی لغت کوئٹہ، 2005۔
میٹھا: میٹھا خان مری/ صورت خان مری، بلوچی اردو لغت کوئٹہ، 1970۔
ہاشمی: سید ہاشمی، سید گنج، کراچی، 2000۔

فارسی لغت

- کسروی: احمد کسروی، واژہ نامہ پاک۔
دہخدا: علی اکبر دہخدا، لغت نامہ دہخدا۔
مکنزی: و، ن، مکنزی/ جمشید میر فخرانی، فرہنگ کوچک زبان پہلوی۔

اردو لہز انگی تا کبند

سے ماہی اثبات، ہندوستان۔

سے ماہی، دیدہ ور، بوسٹن، امریکہ۔

سے ماہی فکر و تحقیق، دہلی۔

ششماہی جدید ادب، جرمنی۔

ماہنامہ اخبار اردو، اسلام آباد۔

ماہنامہ اردو دنیا، دہلی۔

ماہنامہ شب خون، ہندوستان

اردو پیٹ و پوولی تا کبند

سالنامہ الماس، شاہ لطیف یونیورسٹی، خیرپور۔

سالنامہ بنیاد نمل اسلام آباد۔

ماہنامہ دریافت، نمل، اسلام آباد۔

سے ماہی اردو اسکالرز کی دنیا، امبیڈ کر یونیورسٹی، اورنگ آباد ہندوستان۔

سے ماہی اردو ریسرچ جرنل، دہلی یونیورسٹی۔

سے ماہی تاریخ و ثقافت پاکستان، جامعہ قائد اسلام آباد۔

ششماہی بازیافت، یونیورسٹی آف پنجاب۔

ششماہی معیار، بین الاقوامی اسلامی یونیورسٹی اسلام آباد۔

سے ماہی الاقربا، اسلام آباد۔

سال نامہ، دریافت، نمل، اسلام آباد۔

براہوئی تا کبند

ٹوئی استار، سوراہ۔

ٹوئی ایلم، مستونگ۔

ٹوئی گروشک، خضدار۔

ٹوئی مہر نوشکے۔

ہفتتی تلار کوئٹہ۔

بلوچی تا کبند

- سے ماہی درد، گوادر۔
- ماہتاک اُس کوٹہ۔
- ماہتاک، اومان کراچی۔
- ماہتاک آساپ تڑبت۔
- ماہتاک، بلوچی کراچی۔
- ماہتاک، بلوچی کوٹہ۔
- ماہتاک، بلوچی زند چاگئے۔
- ماہتاک، سچکان، گوادر۔
- ماہتاک لبرانک، حب۔
- بولان نامہ 1976۔

براہوئی ۽ بلوچی پٹ ۽ پولی تا کبند

- یکسالی پٹ ۽ پولی تا کبند ہنکین، بلوچی ڈیپارٹمنٹ بلوچستان یونیورسٹی کوٹہ
- یکسالی پٹ ۽ پولی تا کبند، البرز براہوئی ڈیپارٹمنٹ بلوچستان یونیورسٹی کوٹہ
- کچھ میگزین، تربت یونیورسٹی تربت۔
- یکسالی پٹ ۽ پولی تا کبند بلوچستانیا، بلوچی اکیڈمی کوٹہ۔

Bibliography

- Axenof 2006: The Balochi language of Turkmenistan. A carpus - Based grammatical Description.
- Bijarani: Mir Khuda Bakhsh Bijarani Mari, 1997. Searchlight on Balochistan, Gosha-e-adab.
- Barker, I, II: M.A Barker/Aqil Khan Mengal 1969. A Course in Balochi (Two, Vol) Montreal.
- Borjian: Habib Borjian " The Balochi Dialect of the Korosh" Acta Orientalia Academie Scientiarum, Vol 67 (4) 453 - 466 (2014) .
- Bray: Denys Bray 1971. The Brahui Language (Part one, reprint) Brahui Academy Pakistan Quetta.
- Bray: Denys Bray 1978. The Brahui Language (Part one, reprint) Brahui Academy Pakistan Quetta.
- Bresee 2004: Baloch Nationalism its origin and Development. School of oriental and African Studies.
- Burrow: T, Burrow/ M.B. Emeneau, .A Dravidian Etymological Dictionary, Oxford 1961.
- Buzdar 2008: Nek Buzdar 2008. The Shepherds of Koh-i-Sulaiman in Balochistan, Balochi Academy Quetta.
- Carleton 1987: Neil and Valerie Carleton" A dialect Survey of Balochi, Karachi.
- Dames 1904: L.W. Dames "The Baloch race London".
- Dames 1969: L.W. Dames. A Textbook of Balochi language, Balochi Academy Quetta.

- Dashti2007: Dr. Naseer Dashti, The Voice of Reason, Assap Publication Quetta.
- Dashti2012: Dr. Naseer Dashti, The Baloch and Balochistan, Trafford Publishing USA.
- Delforooz 2010: Behrooz Barjasteh Delforooz. Discourse features in Balochi of Sistan Local narratives.
- Elfenbein1982: Josef, Elfenbein notes on the Balochi, Brahui Linguistic, Commensality, Oxford.
- Elfenbein1990: Josef, Elfenbein An Anthology of Classical and Modern Balochi Literature, Wiesbaden.
- Elfenbein1966: Josef Elfenbein, . The Balochi Language a dialectology with Text, London.
- Emeneau: M. B, Emeneau . Brahui and Dravidian Comparative grammar, Barkly1962.
- Geiger1889: Wilhelm Geiger" Dialektspaltung im Baluci in Abhandlung en der 1 Classe der koniglich Bayerischen Akademie der Wissenschaften 19/1 pp105-153
- Gilbertson: G - W, Gilbertson The Balochi language grammar and Manual, Hertford1923.
- Grierson1921: Grierson, Balochi in Linguistic Survey of India X: Iranian Family pp329 .
- Hossienbor2000: Dr Muhammad Hassan Hossienbor, Iran and its Nationalities, Karachi.

- Jahani1989: Carina jahani. Standardization and orthography in the Balochi language, Uppsala.
- Jahani 2000: Carina Jahani, "Language in Society" Eight Sociolinguistic Essays on Balochi.
- Jahani2013: Carina Jahani/ Agnes Korn (eds), The Baloch and their Neighbors Ethnic and Linguistic contact in Balochistan in Historical and Modern times, Wiesbaden.
- Janmamad1982: The Baloch Cultural Heritage, Royal Book Company Karachi.
- Kokaislova: Pavla Kokaislova, Peta KoKaisl (Kokaislova) Ethnic Identity of The Baloch people. Central Asia and Caucasus. Vol-13 Issue 3, Page No #46: 2012.
- Korn2003: Agnes Korn.Towards Historical grammar of Balochi language, Goethe University, Frankfurt.
- Korn2005: Agnes Korn.Towards Historical grammar of Balochi language, Beitrage zur Iranistic 26 Wiesbaden Reichert.
- Kumar1999: V. Keerthi, Discovery of Dravidian as the common source of Indo-European, India.
- Makran1986: The Gazetteer of Makran 2nd Edition Gosha-e-adab Quetta.
- Mayer: T.J.L, Mayer .A Brahui Reading Book (I, II, III), Brahui Academy Pakistan Quetta1983.

McConaghey,I,1986: Major A McConaghey, The Gazetteer of Balochistan (Chagai)2nd Edition, Gosha-e-adab Quetta.

McConaghey,II,1986: Major A McConaghey, The Gazetteer of Balochistan(Sibi)2nd Edition, Gosha-e-adab Quetta.

Mengal2008: Mohammad Qasim Mengal, Balochistan General Knowledge (2nd Edition) Balochi Balochi academy Quetta.

Mengal1988: Aqil Khan Mengal, Balochi, Persian Pahlavi Vocabulary, Quetta.

Minchin,I,1986:The Gazetteer of Balochistan(Jalawan)2nd Edition, Gosha-e-adab Quetta.

Minchin,II,1986: The Gazetteer of Balochistan(Kacchi)2nd Edition, Gosha-e-adab Quetta.

Minchin ,III,1986: The Gazetteer of Balochistan(Kharan)2nd Edition, Gosha-e-adab Quetta.

Minchin,IV,1986. The Gazetteer of Balochistan(Lasbela)2nd Edition, Gosha-e-adab Quetta.

Minchin,V,1986: The Gazetteer of Balochistan(Sarawan)2nd Edition, Gosha-e-adab Quetta .

Morgenstiern1932: Morgenstiern G, notes on Balochi etymology in norsk Tidsskrift for Sprokvidenskap. pp37-53

Morgenstiern1932a: Morgenstiern G, Reports on a Linguistic mission to north western India.

- Nourzaei: Maryam Nourzaei, Carina Jahani, Erik Anonby,
The Korosh and Their Language
- Okati2012: Farida Okati, The vowel system of Five Iranian
Balochi Dialects.
- Rai: Jamiat Rai 1983. Notes on the study of Brahui
language, Brahui Academy Quetta.
- Rossi 1977: A. V, Brahui and Western Iranian Clusters Šk, SK,
Napoli, Italy1977.
- Rossi: A. V, Rossi. Iranian lexical Elements in Brahui,
Naples, Italy 1979.
- Rossi1998: A. V, Rossi .Ossetic and Balochi in V. I. Abaev's
Slovar , Napoli, Italy.
- Zehri: A. Bakhsh Zehri Hand Book of Brahui Language,
Brahui Academy Pakistan Quetta1983..

English research journals

- Balochistan Review: Balochistan study centre UoB Quetta.
- Iranian journal of language studies,Zanjan Iran.

English Dictionaries

- Dixey: A.Duncan Dixey,Brahui Dictionary, Quetta 1995
- Elfenbein: Josef Elfenbein,A vocabulary of Marw Balochi,
Napels1963.

- Gilbertson: G.W.Gilbertson,English Balochi Colloquial
Dictionary(two volumes)Hertford.
- Mayer: T.J.L.Mayer,English Balochi Dictionary,Lahore1975.
- Mengal: Mir Aqil Khan Mengal,A persian, pahlvi,Balochi
vocabulary,Quetta,1988.
- Steingass: F.Steingass,persian English Dictionary London1930.

Encyclopedias

Encyclopedia Britannica

Encyclopedia Iranica

Encyclopedia of Islam

New world Encyclopedia

لبزانی شوہاز

آسی درد/خل 14	آدی گر چ 1	آب ح 1
آعت ٹ 9	آدینک ب 2	آباد ٹ 1
آکڑدیگ/عتنگ 15	آدینک ج 3	آبادی ٹ 2
آگ ٹ 1	آڈار پ 3	آبازہ/آبازگر ح 2
آگہ ا 16	آڈال ا 7	آبازی ح 3
آلونج ٹ 10	آرداوگ/آرداوہ پ 4	آبدست/اودست ح 4
آلیغ/آلیٹ پ 7	آڑ ا 8	آبرو ح 5
آماج ح 12	آڑتی ب 3	آبگوت/آغوت ح 6
آمچگ/آنچہ ج 5	آزار ا 9	آبوس ٹ 3
آندگ پ 8	آزردہ/آزردہ ح 8	آبوسو ٹ 4
آندی ا 17	آزمانک ح 9	آپ ب 1
آوار ٹ 11	آزمشت ا 10	آپت ا 3
آوانگ/آواننگ 18	آزموہ ح 10	آپچوش ا 1
آونڈ پ 9	آس آف ب 4	آپچڑو ج 1
آہارت 3	آستونک ج 4	آپخانہ ا 2
	آسر/ایسر ح 11	آپسر ا 4
آہت ٹ 12	آسرات ا 11	آپشیوگ ت 1
آہتہ ٹ 13	آسکاو ٹ 6	آپی بڈوک پ 1
آہ سرد/آڑسند 19	آسمان ت 2	آلی ا 5
آون ح 13	آسمان جارو ا 12	آجو ا 6
آہن گر چ 2	آسودگ/آسودہ 13	آچزور ج 2
آہوگردان ٹ 2	آسی پ 5	آخڑ پ 2
	آسیاب ٹ 76	آخوبت ح 7
	آسیاوان ٹ 8	آد ٹ 5

48 ارواح	38 ادب	20 ابا
49 اُردو	39 ادنگ	22 ابدال
50 اُڑ	15 ادل بدل ح	21 اُب سائی
51 اُڑنگ	12 ادلک پ	10 ابلخ پ
52 اُڑان ساچ	40 ادو	23 ابلہ/اولہ
53 اُڑگا	13 ادوئی/اُدئی پ	24 ابوئی
54 اُڑگ/اُڑینگ	41 ادوی	25 ابوئے
55 اُڑنگ	42 ادیرگ/ادیرہ	14 اُپرس ٹ
56 اُڑہ	43 ادُو	11 اُپرک پ
57 اُڑی	16 ادُوہ/ادُو ح	26 اُترم
58 اُڑے	44 ادُوہ	14 اُتو ح
19 اُڑوتک ٹ	16 ارباب ٹ	6 اُٹالہ ج
59 اُڑ/اُڑخواہی	17 اُرٹ ٹ	28 اُٹکل
20 اُڑغند ٹ	18 اُرجن ٹ	29 اُٹکل، سٹکل
14 اُڑدبا پ	17 اُرخ ح	27 اُٹ پٹ
4 اُسپ ٹ	18 اُرد ح	15 اجارہ ٹ
5 اُسپر چ	7 اُردو ج	130 اجائب
21 اُسپدار ٹ	45 اُرز ا	31 اجب
22 اُسپدگ دمہ ٹ	19 اُرزشت ح	32 اجل
6 اُسپدہ رنگ چ	3 اُرش چ	33 اُجُبگ
7 اُستا چ	46 اُرش ا	34 اُحتاج
4 اُستار ت	3 اُرخند ٹ	35 اُحوال
5 اُستار دُمسی ت	4 اُڑگ/اُڑہ چ	36 اُختہ
60 اُستار گُرد	47 ارمان	37 ادوا

اُستاکار 87	اُستاکار 87	اُستاکار 87
اُستان 61	اُستان 61	اُستان 61
اُستخان 62	اُستخان 62	اُستخان 62
اُسترہ جل 87	اُسترہ جل 87	اُسترہ جل 87
اُستمان 63	اُستمان 63	اُستمان 63
اُسرار ب 5	اُسرار ب 5	اُسرار ب 5
اُسرال 64	اُسرال 64	اُسرال 64
اُسل ح 20	اُسل ح 20	اُسل ح 20
اُشتاف 65	اُشتاف 65	اُشتاف 65
اُشناپو ش 5	اُشناپو ش 5	اُشناپو ش 5
اُشر ب 6	اُشر ب 6	اُشر ب 6
اُشکیل پ 15	اُشکیل پ 15	اُشکیل پ 15
اُشمار ح 21	اُشمار ح 21	اُشمار ح 21
اُشو 66	اُشو 66	اُشو 66
اُف 67	اُف 67	اُف 67
اُفار 68	اُفار 68	اُفار 68
اُگ 69	اُگ 69	اُگ 69
اُگاو 70	اُگاو 70	اُگاو 70
اُگان 71	اُگان 71	اُگان 71
اُگدہ/اُغدہ 72	اُگدہ/اُغدہ 72	اُگدہ/اُغدہ 72
اُگدہ، اُدہ ب 7	اُگدہ، اُدہ ب 7	اُگدہ، اُدہ ب 7
اُگری ج 9	اُگری ج 9	اُگری ج 9
اُگہ کہ 73	اُگہ کہ 73	اُگہ کہ 73
اُلاجے/اُلا جس 74	اُلاجے/اُلا جس 74	اُلاجے/اُلا جس 74
اُلالو پ 16	اُلالو پ 16	اُلالو پ 16
اُلاہی نیں/آ 75	اُلاہی نیں/آ 75	اُلاہی نیں/آ 75
اُلدڈیر ب 8	اُلدڈیر ب 8	اُلدڈیر ب 8
اُلَس 76	اُلَس 76	اُلَس 76
اُلشگ/اُلشنگ 77	اُلشگ/اُلشنگ 77	اُلشگ/اُلشنگ 77
اُلکہ ج 10	اُلکہ ج 10	اُلکہ ج 10
اُلگ/اُلنگ ح 22	اُلگ/اُلنگ ح 22	اُلگ/اُلنگ ح 22
اُلگار/اُلغار 78	اُلگار/اُلغار 78	اُلگار/اُلغار 78
اُلگر/اُلغر 79	اُلگر/اُلغر 79	اُلگر/اُلغر 79
اُلَم ح 23	اُلَم ح 23	اُلَم ح 23
اُمان 80	اُمان 80	اُمان 80
اُمانت 81	اُمانت 81	اُمانت 81
امباغ/امباغچہ 9	امباغ/امباغچہ 9	امباغ/امباغچہ 9
امبار ط 23	امبار ط 23	امبار ط 23
امبارچین ط 24	امبارچین ط 24	امبارچین ط 24
امباز 82	امباز 82	امباز 82
اُمتا 83	اُمتا 83	اُمتا 83
انار ط 25	انار ط 25	انار ط 25
انارترک ط 26	انارترک ط 26	انارترک ط 26
اناردانگ/دانہ ج 11	اناردانگ/دانہ ج 11	اناردانگ/دانہ ج 11
اُناگت/اُناگت 84	اُناگت/اُناگت 84	اُناگت/اُناگت 84
انام خور 85	انام خور 85	انام خور 85
اناوٹ 86	اناوٹ 86	اناوٹ 86
انجیر ط 27	انجیر ط 27	انجیر ط 27
اندام 87	اندام 87	اندام 87
اندر 88	اندر 88	اندر 88
اندر پدو ح 24	اندر پدو ح 24	اندر پدو ح 24
اندیم/اودیم 89	اندیم/اودیم 89	اندیم/اودیم 89
انڈی ش 6	انڈی ش 6	انڈی ش 6
انعام ط 28	انعام ط 28	انعام ط 28
انگت 90	انگت 90	انگت 90
انگل 91	انگل 91	انگل 91
انگور ط 29	انگور ط 29	انگور ط 29
انگورو/انگوری ط 30	انگورو/انگوری ط 30	انگورو/انگوری ط 30
اوبا 92	اوبا 92	اوبا 92
اوپسا 93	اوپسا 93	اوپسا 93
اوترت 6	اوترت 6	اوترت 6
اوجری پ 17	اوجری پ 17	اوجری پ 17
اوج کاو پ 18	اوج کاو پ 18	اوج کاو پ 18
اوڈائی ح 25	اوڈائی ح 25	اوڈائی ح 25
اورہ 94	اورہ 94	اورہ 94
اُوڑو 95	اُوڑو 95	اُوڑو 95
اوش ت 7	اوش ت 7	اوش ت 7
اوکاڑی ب 9	اوکاڑی ب 9	اوکاڑی ب 9
اوکڑ ب 10	اوکڑ ب 10	اوکڑ ب 10
اوگار پ 19	اوگار پ 19	اوگار پ 19
اوگانی ب 11	اوگانی ب 11	اوگانی ب 11
اولاد 96	اولاد 96	اولاد 96

22 پ باڑو	ایوار 107 ا	اولاک/اولاخ پ 20
23 پ باڑو		اولانگ/اولانک ب 12
13 چ باڑہ	باٹکو 108 ا	اڈل بانگ چ 10
121 باڑی	بابیرگ ج 13	اول شام ب 13
14 چ باز	باپشت 109 ا	اولی عنید ب 14
31 ح بازار	باپور ج 14	اومان 97
122 باڑو	بات چ 11	اومیت 98
123 باڑی	باتی 110 ا	اوتنگ ج 12
32 ح باست وخواست	باٹ 111 ا	اوعے ٹ 31
24 پ باسرو	باٹ وبل 112 ا	اسجز 99
124 باسک	باج 113 ا	اسجزگ/اسجزہ 100
25 پ باسکی	باجی، بانجی ب 15	ایرکش 101
16 ج باسل	باخو ج 15	ایرگڈ 102
17 ج باش باش	باد 114 ا	ایرگوات ت 8
33 ٹ باغ	بادشاہ ب 16	ایرموش ح 26
34 باغ پان ٹ	بادگوگو 115 ا	ایڑکو 103
35 باغیچہ ٹ	بادگام/بادلغام 116 ا	ایسار 104
9 ت باف	بادی، ہوائی 117 ا	ایسک 105
10 ت باگ بر	باڈفر 118 ا	ایشرک ٹ 32
125 باگیا	بار/باریم چ 12	ایکل پ 21
26 پ بال	بارتام 119 ا	ایکیم 106
126 بالاد	بارتنگ ح 29	ایمنی ح 27
18 ج بالشت	بارہ بند 120 ا	آینٹ ٹ 7
15 چ بام	باری ح 30	ایوک ح 28

بامب ج 19	بٹ ت 11	بچی، بچک پ 38
بام رنگ ح 33	بٹار 135	بچیٹ 145
بامگواہ ح 34	بٹاری 136	بٹح ت 12
بانڈ پر ج 20	بٹاک 137	بٹاری ح 24
بانز پ 27	بٹائی ٹ 36	بخت 146
بانزل پ 28	بٹل ج 22	بختاں بازی ح 40
بانکر 127	بٹی پ 35	بخیل 147
بانگ 128	بٹج ح 36	بد 148
بانگ پ 29	بٹجار ب 18	بد 149
بانگو پ 30	بٹجاری ب 19	بدر 150
باور 129	بٹجاز 138	بدرآہ 151
باوہ 130	بٹجگ/بٹج بٹج 139	بدررد ح 41
باہ ث 8	بٹجری ح 37	بدرکہ 152
باہر پ 31	بٹجگ/بٹجینگ 140	بدرنگ ت 13
باہرپان پ 32	بٹجو ح 38	بدر/بدرہ ت 14
باہڑ 131	بٹجی ج 16	بدرگاڑا 153
باہٹڑ پ 33	بٹج 141	بدرل ح 42
باہوٹ ب 17	بٹج ح 39	بدرل شودج 25
باہوٹ داری 132	بٹجات پ 36	بدرلی 154
باہینک ج 21	بٹجڑ ج 23	بدرن 156
باہید 133	بٹجک پ 37	بدرنی ج 26
بہت پ 34	بٹجکندگ/بٹجخندہ 142	بدرآردا 154
بٹ 134	بٹجو 143	بڈھ 158
بٹڑ ح 35	بٹجول 144	بڈی 157

برگل ح 52	برج ح 48	بدی دار ح 43
برم ٹ 41	برجاء 164	بڈ 159
برمش ت 22	برجم ح 49	بڈ چ 17
برنج ح 32	برچاکی/ بڑچک ح 30	بڈ ت 15
برنجاسک ٹ 42	بردست 165	بڈحاک ت 16
بروانک 171	برز ح 50	بڈل ح 27
بروت 172	بُز/ بڑز 166	بڈ و پ 39
برود ٹ 43	بُزائی ت 19	بڈ و ح 28
بُروک ح 33	بُزپیشیم چ 18	بڈءطیر ح 44
بری ٹ 44	بُزدیگر/دیگر چ 19	بڈی 160
بری 173	بُزی ح 31	بڈی پ 40
بری پ 44	بُڑشت 167	بر ٹ 37
بریالہ ح 34	بُرشونک ٹ 40	بر ح 45
بری چارگوش پ 45	برف ت 20	بر پ 41
بریزن ح 35	برف بازی/گوازی ٹ 9	بر ح 46
بریزنی ح 36	برفچپک ت 21	بر ب 20
بڑ 174	بُڑک ٹ 38	برادری 161
بڑ بڑ 175	برکت چ 20	برازگ/برازنگ 162
بڑبڑ ت 23	برکتو 168	برانز ت 17
بڑینگ، بڑانگ 176	برکی ٹ 39	برانزگرگ/النگ 163
بڑگ 177	بُڑگ/بُڑنگ پ 43	برانزو ت 18
بڑگر/بڑغر ٹ 45	برگاہ ح 51	بربری پ 42
بڑگل پ 46	برگشت 169	برتم ح 29
بُومرک پ 47	برگشتتی 170	بُڑٹ ح 47

بُن پد 195ا	بگیل 185ا	بؤگ/بؤنگ ح 53
بُن پیرک/پیرہ 193ا	بِل: تاگت 186ا	بَس ح 54
بَنج ت 32	بلا ب 21	بَس ت 24
بَنجہ پ 53	بلازیر 187ا	بست ءبند ح 55
بَنجہ ح 59	بلاگو 188ا	بِسٹ 178ا
بُن جت چ 23	بیلگ/بیلنگ ت 28	بَش ت 25
بُجلوک ت 33	بَدء، وَاَد 189ا	بَشام ت 26
بُن جوہانی ٹ 48	بُرء پ 51	بُشت 179ا
بُچک/بَنج ٹ 49	بُرء ح 42	بشک/بش ح 56
بند ب 24	بلغم 190ا	بُشک پ 48
بند ت 34	بُک/بَلہ 191ا	بشینک ح 37
بند ٹ 50	بُک/بَلہ ب 22	بغا 180ا
بند ح 60	بلکہ 192ا	بغدادی ح 38
بنداو ح 61	بگ ٹ 46	بک ح 57
بندر پ 54	بیل ب 23	بک 181ا
بندر ح 43	بلم پ 52	بُکال/بُخال 182ا
بندِشت ح 62	بِلوت 29	بکچہ/بَنجہ ح 39
بندگ/بندہ 196ا	بُلو ٹ 10	بگ پ 49
بندء بست: ح 63	بلور ٹ 11	بگ ت 27
بندء بوگ ا 197ا	بُلئی گواپ/گوفتہ ت 30	بگت جت پ 50
بندوک ح 44	بُن ت 31	بگل/بغل ا 183
بندہ عللاجی 198ا	بُن ٹ 47	بگل/بغل چ 21
بندی 199ا	بِنَا ح 58	بگل/بغل جول ح 40
بندی خانہ ح 64	بِنام 194ا	بگی ح 41

بوز ت 35	بوتار ٹ 57	بِنڈ 200
بوز پد ام 209	بوتاری ٹ 58	بِنڈ ٹ 51
بُوڑا 210	بُوگ/بُوٹو ٹ 59	بِنڈ لگ ٹ 52
بوسٹ 211	بُوٹی ج 50	بِنزہ ج 65
بوسف پ 60	بوجا/بوجو ج 51	بُن کش ج 45
بُوسک 212	بوجی ج 69	بُن کوت ج 46
بُوک 213	بُوج ج 70	بُنک/بُنہ 201
بُوگ پ 61	بُوٹک پ 56	بُنک/بونگی ج 47
بُوگ ٹ 63	بُود 204	بُنک/بُنہ پ 55
بُوگ ا 214	بُود ٹ 60	بُنک 202
بُول ج 55	بُودشت 205	بُنک ج 66
بُولائی پ 62	بُودلا 206	بُنکر 203
بُونک 215	بُودی 207	بُنکڑی ج 48
بُوپ 63	بُور 208	بُنکو ب 25
بُوم ٹ 64	بُور ج 52	بُنگہ ٹ 53
بُومب پ 64	بُور ٹ 61	بُنگیرہ ج 67
بُونڈ ج 56	بُورفتک/بُورافتہ ج 71	بُن مال ج 24
بُوہاری ج 57	بُورکی ج 53	بُنو ٹ 54
بُوہر/بُوہال ٹ 65	بُورگ/بُورنگ پ 57	بُنو ٹ 55
بُوہنڑی ج 25	بُورو ج 72	بُنیات ج 68
بُوئے مادران ٹ 66	بُورہ ج 54	بُو اٹو، بُو سانٹو پ 26
بُھونش 216	بُور پ 58	بُو بلک ٹ 56
بُہان پ 65	بُورکو ٹ 62	بُوپ ج 49
بُہو 217	بُوز پ 59	بُوپا ب 27

پاجاگ ج 60	بے زو 226	بہنو 218
پاچالو ج 27	بیرہ/بیرو ج 79	بہوش 219
پاچالو ٹ 69	بیرہ سیرہ ج 80	بہیر 220
پاچک ج 61	بیرٹ 227	بھینگ 221
پاچک/پاچہ 234	بیرٹی ج 81	بے ج 26
پاچک/پاچنگ ج 62	بیزار ج 82	بیام 222
پاچک دپ/پاچہ باہ ج 63	بیزار 228	بے بلا ج 73
پاچوڑ ج 84	بیزارو پ 66	بی بی دستی ب 28
پادار ج 85	بیست ج 83	بی بی گندار ت 36
پادیون، پائے وازی ب 32	بیک 229	بے پاڑ ٹ 67
پاڈون ج 86	بیگاہ ت 40	بے تڑبڑ ج 74
پادی ب 33	بیل ت 41	بیٹ ت 37
پادینک ج 64	بیل ٹ 68	بیٹ ٹ 12
پاڈ ج 28	بیلیم 230	بختی ج 75
پاڈغ/پاڈہ ج 65	بیلی 231	بید 223
پار ج 87	بیم 232	بیدنگ 224
پار/پارغ ج 29	بے متیار 233	بیدہ ت 38
پارت 235	بے نام ب 29	بیٹی ٹ 13
پارڈوچک/پارڈوچپ 68	بیوان ت 42	بیر 225
پارسنگ ج 88		بیران ت 39
پارک پ 69	پاتار ب 30	بیران ج 76
پاڑ ٹ 70	پانک پ 67	بیرک ج 77
پاڑ پاڑ 236	پاٹو ب 31	بیرگ/بیرہ ج 78
پاڑا/پاڑوپ 70	پاٹو ج 59	بیزم ج 58

پٹ 99 ح	پانزدہ 93 ح	پاڑہ 237 ا
پٹ 248 ا	پاہو 242 ا	پازوار ج 66
پٹ ت 45	پائے ہیل ٹ 76	پاس ب 34
پٹ 249 ا	پائے تیج ج 68	پاس پ 71
پٹاپ ت 46	پائیں گورگ ٹ 77	پاس ٹ 71
پٹاٹ ٹ 79	پہی ح 94	پاس چ 30
پٹک ا 250	پپ/پف ا 243	پاسانڑو 238 ا
پٹک پ 75	پت ا 244	پاسکی ح 89
پٹکی گردینگ/ہر سیفنگ ب 39	پتار ت 43	پاسو 239 ا
پٹنگ/پٹنگ ا 251	پتارک ا 245	پاسی چوپ 72
پٹنگ/پٹنگ ا 252	پتر ب 37	پاشک/پاش ا 240
پٹنگ/پٹہ ا 253	پتر ج 69	پاشی حٹام ب 35
پٹگی ٹ 80	پترگ/پترینگ ح 95	پاک ح 90
پٹو ج 73	پترونک، پیترک ٹ 78	پاکالگ/پاکالنگ ح 91
پٹولہ ب 40	پتک ا 246	پاکوڑہ پ 73
پٹہ ت 47	پتکینک/پتکیم ح 96	پال ب 36
پٹی ج 74	پتن ح 97	پالان پ 74
پٹی ا 254	پتن بند ب 38	پالک ٹ 72
پٹج ا 255	پٹی ح 98	پالیز ٹ 73
پٹج ج 75	پٹیر ج 70	پالیزوان ٹ 74
پٹج ا 256	پٹینک/پٹینک ج 71	پالمک ج 67
پچار ا 257	پتینک پٹ ا 247	پان ح 92
پچ بڑی ب 41	پٹ ت 44	پانڈ ا 241
پچک/پچ ٹ 81	پٹ ج 72	پانڈول ٹ 75

پَرغٹ ٹ 84	پدگیر 271ا	پچک ٹ 15
پَرک ح 112	پدماں پد ب 47	پچو 258ا
پَرک پ 78	پدغرنند ح 105	پچی پال ب 42
پَرگ، پَرگ 276ا	پدوکائی ح 106	پجنگ ح 100
پَرگ/پَرہ پ 79	پدی ح 107	پجھنو ح 76
پَرگ/پَرینگ ح 113	پدی دیدار ب 48	پخیر 259ا
پَرگ/پَرنگ 277ا	پڈ 272ا	پد 260ا
پرنج ح 114	پڈڑی ٹ 82	پد ح 101
پرنگ ح 115	پڈکش پ 76	پدا ح 102
پرواک ح 116	پڑ ح 108	پدام 261ا
پرواہ ا 278	پڑاپ پ 77	پدین 262ا
پروش ح 117	پرات ح 109	پدپاچوڑ 263ا
پَرہ گَر پ 80	پراد 273ا	پدپشت 264ا
پَری ب 51	پرامگ 274ا	پدجنگ/خلنگ ح 103
پرسچک ا 279	پراہ/پراخ ح 110	پدخور 265ا
پرسچک بُدگ/بُدنگ 280ا	پرسیر 275ا	پدر ح 104
پریش ٹ 85	پرنک ٹ 83	پدرند 266ا
پڑ ت 49	پرنلو چ 31	پدرتج 267ا
پڑ ٹ 86	پرچ ح 77	پدریسگ 268ا
پڑ ٹ 14	پرنخ ت 48	پدگ ب 43
پڑ ح 79	پرز ح 111	پدگام ب 44
پڑپڑ ت 50	پرزونک ح 78	پدگ بین ب 45
پڑک 281ا	پرس/پڑوس ب 49	پدگ/پدہ پال ب 46
پڑکی پ 81	پرسی ب 50	پدگوانک 270ا

پلٹ 97	پشت پ 84	پرنگ/پرنگ 282
پل ح 124	پشت پ 85	پڑو 283
پلاٹ 17	پُشنگ/پُشت ح 83	پڑی ح 119
پلا ح 85	پُشنگ/پُشنہ ٹ 94	پڑی ح 118
پلال ٹ 98	پُشتو پ 86	پڑی ت 51
پلالی ٹ 99	پُشتی وان ح 122	پڑینگ/پڑنگ 284
پلانڈ پ 93	پشکانڈ/پیشخانڈ پ 87	پڑی وار ح 80
پلیپل ح 86	پشگوشتگ، بشوشتگ پ 88	پڑور پ 82
پلیپل پٹ 293	پشووان 288	پڑہ ح 120
پلیخ ٹ 100	پُشی پ 89	پڑور ح 81
پلر 294	پقارگ/پقارہ پ 90	پڑگواتی ٹ 87
پلزی/پلسی ب 52	پقر پ 91	پڑمک ٹ 88
پلک 295	پقگ پ 92	پڑو ٹ 89
پلک ح 87	پک ح 33	پس آپ ٹ 90
پلک ت 53	پک ح 123	پسام ٹ 91
پلگار ح 125	پکٹ ٹ 16	پست ح 82
پل کی 296	پکار 290	پست 285
پلنہ ا 297	پکارگ/پکارنگ ح 84	پسی پ 92
پلو ب 53	پک چنگ/خلنگ 289	پسی 286
پلو ح 88	پکح/پکنگ ا 291	پسیت ٹ 93
پلوبند ب 54	پلی 292	پش ح 32
پلوٹنگ/پلوٹہ ا 298	پنگ ٹ 95	پش پ 83
پلوٹریک ا 299	پلٹ ت 52	پشانک 287
پلوہ پ 94	پل ٹ 96	پشپو ح 121

پوڑ پ 98	پنیر ج 94	پلی ج 89
پورا ح 131	پنیر باد/بند ج 95	پلیٹ 300
پورنک ا 317	پنیری ٹ 103	پلیٹرو ج 90
پورنکائی پ 99	پوت/پوتہ ج 96	پلیٹنگ ج 91
پورچینک ٹ 109	پوٹرو 309	پلیٹنگی/پلیٹتھی ج 34
پورخ/پورنگ ا 318	پوتک ٹ 104	پن ٹ 102
پورمال ٹ 110	پوتو/پوتہ ٹ 18	پنارہ پ 95
پوریا ا 319	پوتی پٹ ا 310	پنبہ ٹ 101
پوریاگر ج 36	پوٹا ج 97	پنت ا 302
پوڑ ت 58	پوٹاسک، پوپٹیسک ا 311	پنچ ا 303
پوڑی ا 320	پوٹو ت 54	پنجاہ ح 126
پوڑی ج 98	پوچک/پوچہ ا 312	پنجر ج 92
پوس ج 99	پوچین ٹ 105	پنچک/پنچہ ا 304
پوستین ج 100	پوچ ج 313	پنچہ ج 93
پوسنگ/پورنگ ح 132	پوچک ٹ 106	پنچ ح 127
پوشاک ج 101	پوچکو ٹ 107	پند 305
پوک ح 133	پوچک/پوچہ ا 314	پن دیک ح 128
پوگ/پوغ ت 59	پوچی/پوچینک ا 315	پنڈ ح 129
پوگ/پوغ ٹ 111	پوخ ا 316	پنڈر پ 96
پوگ/پوغ پنچ ج 102	پودام ح 130	پنڈگ/پنڈنگ ا 306
پولنگ ح 134	پودگ/پودہ ٹ 108	پنڈی 307
پولو ح 135	پودگل ت 55	پنڈ، پنڈ پ 97
پولی ٹ 112	پوڈ ت 56	پنکی ج 35
پونزپاد ا 321	پور ت 57	پنسی ا 308

پونساہ، پونستاد پ 100	پیرک/پیرہ ب 56	پونفعل ٹ 117
پوہ ا 322	پیری ا 334	پیک ج 108
پوہاڑ ا 323	پیڑاپ ت 61	پیکلی ا 344
پہریز 324	پیڑگ/پیڑنگ ا 335	پیگ پ 102
پھلی ا 301	پیڑی ج 37	پیگ ج 109
پہناد ح 136	پیزادگ/پیزادہ ا 336	پیل پ 103
پہنادکش ج 103	پیسک پیسک ح 138	پیل باز ا 345
پہوال ا 325	پیسکن ح 139	پیلک پ 104
پے ا 326	پیش ج 106	پیل گوش ٹ 118
پیادگ/پیادہ ا 327	پیش ٹ 115	پیلوش ٹ 119
پپسک ا 328	پیشانی ا 337	پیم ا 346
پیت/پیٹہ ج 104	پیش بار ح 140	پیماز ٹ 120
پیتاپ/پیتاوت 60	پیش بند ٹ 116	پیملک ٹ 121
پٹک ج 105	پیش چار ح 141	پیچ ٹ 20
پیٹک ب 55	پیش در/پیژدر ج 107	پیگ ج 110
پیچ ا 329	پیش درد ا 338	پیہنغ/پیہنگ ا 347
پیچ ح 137	پیش کارچ پ 101	پیچک ح 142
پیچک ٹ 113	پیشکو ا 339	پیہی ح 143
پیچگ/پیچہ ا 330	پیشگ/پیشہ ا 340	
پیدار ا 331	پیشہ، توشہ ب 57	تا ج 111
پیر ا 332	پیشیم ج 38	تاب ا 348
پیرامپ ٹ 114	پیغلہ ا 341	تاب ح 144
پیرامپ چغلی ٹ 19	پیغور ا 342	تا پ ج 112
پیرک/پیرہ ا 333	پیف ا 343	تاتی/تاتہ ا 349

تاج پ 105	تاج پ 110	تاج پ 129
تار ج 113	تاج پ 353	تار ج 120
تارو ا 350	تارگ/تارینگ ا 354	تارک ج 130
تازی پ 106	تار ج 125	تارگ/تارگل ج 121
تاس ط 122	تار ج 149	تارگ 360
تاس ج 114	تار ا 355	تارکس/تارکس ا 361
تافع/تافو ج 115	تارغ/تارینگ ج 150	تارگ/تارہ ا 362
تاکہ ج 145	تارہ ب 59	تارگ ث 21
تاگز/تاغز ط 123	تار ت 62	تارمپ ت 63
تال ج 116	تارپوڑی پ 111	تارناڑ پ 116
تالان ج 146	تارط ط 126	تارناوہ ج 122
تام ج 117	تارز پ 112	تارنج ط 131
تان ب 58	تاراس پ 113	تارند ج 154
تانگ پ 107	تاراش ج 151	تارندتب ا 363
تاو ج 147	تارانگاو ا 356	تارنک ط 132
تائیت ج 118	تارب ط 127	تارنگل ط 133
تب ا 351	تارپگ/تارپہ ا 357	تاروگل ط 64
تباگ ج 119	تارجگ/تارجنگ ا 358	تارہ پ 117
تھیلہ پ 108	تارڈ پ 114	تارہگ/تارہینگ ا 364
تپ/تفرزین ج 39	تارزنک پ 115	تاری ط 134
تپسٹیک ا 352	تارس ج 152	تاری ث 22
تپنگ/تپینگ ج 148	تارک ا 359	تاریت ج 123
تپورک پ 109	تارک/تارخ ج 153	تاریشک ت 65
تھی ط 124	تارک ط 128	تاریشونک ت 66

تُن پ 121	تگر د ج 125	تُر یل 365
تَناب ج 132	تَل ت 70	تَرینز ت 67
تَجمیل ج 162	تَلار ت 71	تَرینز ک 366
تَچ ب 60	تَلار گَر د ت 72	تَرُ پ 118
تَند پ 122	تَلانگ ت 73	تَرُ ت 68
تَند ج 133	تَلاو/تَلاف ت 74	تَرُ ب 367
تَندور ج 134	تَلُس ا 375	تَرُگ/تَرُینگ ج 155
تَیز ی پ 123	تَلشت/تَلشپ ج 126	تَرُ و پ 119
تَنسنگ/تَنسَہ ج 135	تَلف ت 377	تَرُ ی ط 135
تَن شود ب 61	تَلک ج 158	تَرُ ی پ 120
تَنک ت 76	تَلمل ج 127	تَرُگ/تَرُغ ط 136
تَنگ ج 163	تَل ءتوک ج 159	تَس ا 368
تَنگ پ 124	تَلوَسگ/تَلوَسہ ا 376	تَسگ/تَسینگ ا 369
تَنگ/تَنگ ج 136	تَل و ل ج 160	تَسو ط 137
توار ا 382	تَلونک/تَلینک ج 161	تَش ج 156
توتکی پ 125	تَلہ ج 128	تَغرا ا 370
توتی پ 126	تَلماخ ج 129	تُف ا 371
توجیل ج 164	تَلمبو ج 130	تَفر چ 40
تورگ/تورہ ج 137	تَلمبو ج 131	تک ج 157
تورو ا 383	تَلمبہ ا 378	تکلرا ا 372
توڑے ا 384	تَلمپک ت 75	تک سُر ا 373
توشگ/توشہ ج 138	تَلتمائی ا 379	تَلہ ا 374
توفک چ 41	تَلنم ا 380	تَلہ ت 69
توک/توخ ت 77	تَلنم دار ا 381	تَلکی ج 124

395	ٹالہا	42	تیر	165	توک ح
142	ٹانڈ ٹ	81	تیر بند ت	138	ٹوک ٹ
396	ٹانڈرغ / ٹانڈرینگ ا	43	تیر کش چ	166	ٹوکل ح
397	ٹانگا ٹولی	387	تیر کو ا	62	ٹولگ ب
132	ٹانگ بند پ	82	تیر ماہ ت	127	ٹولگ / تولہ پ
175	ٹانگومورینک ح	128	تیر و پ	167	ٹولہ انگور ح
398	ٹاہ ا	388	تیر ونک	139	ٹوم ح
399	ٹاہندی ا	83	تیر ونک ت	168	ٹونٹریں ح
400	ٹاہر ا	389	تیر ہڈ	140	ٹوئی ح
401	ٹاہی ا	174	تیز ح	169	تہ ح
402	ٹاہپ ا	44	تینگ چ	385	تہ ا
84	ٹاہپ ت	390	تینگ جن	78	تہار ت
176	ٹاہپ ح	391	تیمچ	79	تہار ماہ ت
177	ٹاہل ح	142	تین ح	170	تہنا ح
144	ٹاہر ح	392	تیوگ / تیوہ ا	80	توش ت
403	ٹاہگ / ٹاہنگ ا	171	تیمیل کپگ / تمینگ ح	172	تیار جوڑی ح
143	ٹاہو ٹ	143	ٹا ح	173	تیارگ / تیارہ ح
46	ٹاہودار چ	129	ٹاب پ	386	ٹہیپ
404	ٹاہی ٹوری ا	130	ٹاہی پ	63	تیر بند ب
405	ٹاہٹ ا	393	ٹاہپ ا	139	تیار ٹ
406	ٹاہٹ ا	394	ٹاہرگ / ٹاہرینگ ا	140	تیر ٹ
407	ٹاہٹ ا	131	ٹاک پ	23	تیر ٹ
178	ٹاہغ / ٹاہنگ ح	45	ٹاک نیمروچ چ	141	تیر ح
408	ٹاکٹ ا	141	ٹال ٹ		

ٹولی ا 425	ٹلی جن ث 25	ٹک ٹ 144
ٹومب پ 133	ٹلی جن ث 26	ٹکٹ ا 409
ٹومبوچنگ/خلدنگ ا 426	ٹمب ح 182	ٹک ب 65
ٹوہ ا 427	ٹمبہ ا 419	ٹک ت 85
ٹوہار پ 134	ٹمبغ/ٹمکنگ ت 86	ٹک ج 145
ٹوہگ/ٹوہنگ ا 428	ٹنٹ ا 420	ٹکت ا 410
ٹوہو ٹ 147	ٹنڈیل ح 183	ٹک ب 66
ٹوہی پ 135	ٹینتر ح 184	ٹکارگ/ٹکارنگ ا 411
ٹہہ 429	ٹنگ ح 185	ٹکت تیر چ 47
ٹہکو ا 430	ٹنگغ ح 186	ٹکر ا 412
ٹھگ ا 431	ٹو ا 421	ٹکر ا 413
ٹہیل 432	ٹوہ ت 87	ٹکر چ 48
ٹیبیر ا 433	ٹوپ ج 148	ٹکری ا 414
ٹیبپ ح 189	ٹوپکی ٹ 145	ٹکری ح 179
ٹی ٹی پ 136	ٹوپو ٹ 146	ٹکت نظر ب 67
ٹیرت ا 434	ٹوپي ج 149	ٹکو ا 415
ٹیک ا 435	ٹوپي چ 49	ٹکور ا 416
ٹیکم ٹ 148	ٹوپي دار ح 187	ٹکت ءپ ا 417
ٹیکي ج 151	ٹوئی ج 150	ٹکي ج 146
ٹیل زورگ/ارنگ ا 436	ٹوڑ ا 422	ٹل ح 180
ٹیلگ/ٹیلہ ا 437	ٹوڑ ا 423	ٹل ج 147
ٹیمبو ٹ 149	ٹوک ا 424	ٹلغ/ٹلنگ ا 418
ٹینگ ح 190	ٹوک ٹکار ح 188	ٹلو ح 181
	ٹول ت 88	ٹلی ث 24

141	جَدُک پ	447	جان دُڑ	438	ثواب
	جدِ مادر ا	51	جاندم پ		
	جدُو ا	448	جان کش	50	جاہ پ
	جدُو ت	70	جانی ب	439	چاپ
92	جَرگک/جَرگہ ت	449	جادر ا	68	جائو ب
	جرگہ ا	194	جاہ ح	137	چاچک پ
	جرو ا	140	جاہ بند پ	440	چاچ ا
142	جَرُونٹ پ	450	جائی ا	69	جاو ب
143	جَری پ	451	جَبَاٹ ا	441	چار ا
	جُر پ	452	جَبور	27	چار ش
	جُر ت	453	جُجی	442	جارات
145	جُرُک پ	454	جُجین ا	191	چارچین ح
	جُرُونک ت	89	جپ/جفت ت	138	جاڑ پ
197	جَسَمگ/جَسکہ ح	28	جُپ ش	443	جاغُن
	جُغ ٹ	195	جُپت/جفت ح	444	چاک ا
	جغفر. ا	455	جُپک	192	چاگہ/چاغہ ح
153	جُغُنڈُو ٹ	196	چِتا ح	152	چاگی/چاغی ح
146	جُغت پ	71	چِتائی ب	150	چالار ٹ
147	جُفتی پ	90	چِٹ ت	153	چالر ح
465	چک ا	456	چِٹ ا	139	چالگ/چالہ پ
198	چک ح	52	چِٹ پ	151	چامبو ٹ
466	چگمی ا	457	چُٹ ا	445	چان ا
468	چگر/چغفر ا	458	چُج	446	چان بڈ ا
148	چگر کرم پ	459	چدپر ا	193	چاندرا ح

جُوڑا 488	چِناس 472	جُگلو ٹ 154
جوڑا ٹ 158	جِنخال 473	جل ت 95
جوڑو پ 156	چِند 474	جِلن ج 154
جوڑی ج 202	جِنڈ پ 76	جِلن ج 199
جوڑی ج 156	جِنڈ 475	جِلن پ 149
جوڑو ت 103	جِنڈ ساہی ب 77	جلاک ت 96
جوش 489	چِنسار 476	جَلب پ 150
جوغن ج 157	چِنک ريف پ 154	جَلب ب 72
جوفہ 490	جِنگ 477	جَلب کَش 469
جوک ج 158	جِنگرہ 478	جَلشک ت 97
جوک ت 104	جِنگول 479	جَلک ج 155
جوک جاہ پ 157	جِنوزام 480	جَلگہ ت 98
جوکرو پ 158	چِنينو 481	چَلندری ا 470
جوکہ 491	جو ت 102	جَلو ا 471
جوگ ج 203	جو ٹ 155	جَلونٹ ب 73
جوگیر پ 159	جوان 482	چَلينگ ج 200
جولا ت 105	جوانی 483	جَم ج 201
جولان ج 204	جوپاگ ٹ 156	جَمار 467
جوآو پ 160	جوڑو 484	جَمير ت 99
جولی ٹ 159	جوچک پ 155	جَمبور ت 100
جوبان ت 106	جود 485	جَمحلائی ت 101
جوبان ٹ 160	جوڑ ٹ 157	جَن ب 74
جہاں ج 159	جوڑک 486	جِن ب 75
جہاں جل ج 160	جوڑ 487	جَنابند پ 153

چانجا 514	چارزانو 502	جہان گرد/گلد ح 205
چانپٹ 515	چارشاح/شاخ ٹ 162	جہان گول 492
چاٹھور 516	چارک ح 210	جہد 493
چانڈ ٹ 163	چارکنڈ ح 211	جہی ح 206
چانڈوک/چانڈوخ ح 163	چارگ/چارہ 503	جی ٹ 29
چانڈوہ ح 213	چارگوش پ 165	جیجا 494
چانک ح 164	چارموٹ 504	جیزت 107
چانگ/چانہ ح 165	چارنالگ/نالہ پ 166	جیرت 495
چاہدان ح 166	چارو پ 167	جیرزئی پ 161
چاہی کپوت پ 169	چارگزار 505	جیرک 496
چبٹ ٹ 164	چاری 506	جیرہ 497
چبرک 517	چاڑ 507	جیل پ 162
چببو ح 167	چاژنو 508	
چپ ح 214	چاشت ح 162	چاب ح 207
چپاو 518	چاشت ح 54	چابک پ 163
چپٹی ح 168	چافء چف ب 78	چاپوڑ، چاپول 498
چپ چپ 519	چاک/چاخ ح 212	چاٹ 499
چپچھل 520	چاکر 509	چادر ح 161
چپ دست/دو 521	چاگرد ح 53	چادی 500
چپر ٹ 165	چالاک 510	چار ح 208
چپک 522	چاڑی پ 168	چارا 501
چپک، چپلہ 523	چالک 511	چارتاکو ٹ 161
چپٹی ح 215	چامپول 512	چاروست پ 164
چپٹی دانہ ح 169	چانبا 513	چارراہ ح 209

چرک ت 113	چچ 536	چتر پ 170
چڑک ا 542	چچ ٹ 168	چتر 524
چرکاو ا 543	چچرگ ا 537	چتر ج 170
چڑگ/چڑنگ ت 114	چچڑ 538	چتری ج 55
چرماننگ ٹ 171	چچڑ پ 173	چٹو ح 216
چرمنٹ ب 80	چچک 539	چٹو ا 525
چرنز پ 177	چدری ٹ 169	چتورک ا 526
چرزرک ح 222	چد ا 540	چٹی، چٹو پ 171
چڑو ا 544	چد ٹ 170	چٹ ا 527
چڑو/چری ٹ 172	چڑ ح 217	چٹ ٹ 166
چڑوبند ب 81	چڑ ت 110	چٹ ا 528
چڑوچٹ ا 545	چڑاپ ت 111	چٹ ب 79
چڑپ چڑپ ب 82	چراغ ج 173	چٹ ج 171
چڑپ چڑی ب 83	چراگ پ 174	چٹ ا 529
چڑگ/چڑنگ ا 546	چراگ جاہ پ 175	چٹ ج 56
چڑنگ ت 115	چراگی پ 176	چٹاپ ٹ 167
چڑہ ا 547	چرپ ح 218	چٹک ا 530
چڑہ ح 223	چرپی ج 174	چٹک ا 531
چڑی ج 176	چڑت ا 541	چٹک پ 172
چڑیا ٹ 173	چرخ ح 219	چٹک سر ا 532
چڑیسک ح 224	چرخاپ ت 112	چٹک/چٹنگ ا 533
چڑینگ پ 178	چرخونڈی ح 220	چٹوک ا 534
چڑک ج 177	چرخی ج 175	چٹوئی ج 172
چس ا 548	چرک ح 221	چٹی ا 535

چلوی ا 568	چکل ت 117	چسّا ا 549
چلّہ ج 185	چکّو ح 229	چسپان ا 550
چلّہ بند ب 88	چکّ ڈپرز ا 559	چست ح 225
چلّہ بوئی ب 89	چکی ب 84	چشک ح 178
چلی ٹ 176	چکی ا 560	چشم ٹ 174
چلی پ 183	چک ا 561	چشمہ ت 116
چمب، چومب پ 184	چک/مغ ا 562	چغ پ 179
چمبہ ا 569	چکل/چغل ٹ 175	چغس/چغٹ ح 226
چمر پ 185	چکلی/چغلی ا 563	چغل ح 227
چڑی ج 186	چکین/چغین ج 180	چغڑ پ 180
چنگ ا 570	چل ح 230	چغونک پ 181
چمکلی ج 187	چل ا 564	چک ا 551
چمولی ج 188	چلّ ج 181	چکّ ا 552
چن ا 571	چلت ح 231	چکّ ا 553
چنتہ ج 189	چلڑی ج 182	چکّ ث 30
چنچک ج 190	چلک ت 118	چکّ ج 57
چندن ج 191	چلک/چکلّہ ا 565	چکّ ح 228
چندی ا 572	چلک/چلّہ ب 85	چکا ج 179
چنڈ ح 232	چلک/چلّہ ت 119	چکار ا 554
چنڈ ا 573	چکلی/چلی ب 86	چکّ بر پ 182
چنڈ پنڈ ا 574	چلم ج 183	چکّ بند ا 555
چنڈو، چنڈو ب 90	چلمی ج 184	چکّ پرورش ا 556
چنڈی ا 575	چلوڑ ا 566	چکّ چوری ا 557
چنڈی پ 186	چلوس ا 567	چکش ا 558

چونڈ ٹ 183	چوڈی ٹ 179	چنڈینگ/چنڈیفنگ 576
چونڈک ا 592	چورانٹ ا 584	چٹری پ 187
چونڈکی 593	چوڑ ٹ 32	چنک بچ 58
چونڈگ/چونڈنگ ا 594	چورت پ 192	چنک ب 91
چونگ پ 196	چورچور پ 193	چنگ ا 577
چوہی 595	چورو بچ 194	چنگ ٹ 31
چہر ت 124	چوری ا 585	چنگی ٹ 177
چہہ 596	چوری پ 194	چنوک پ 188
چھئے پ 201	چوڑ ا 586	چو پ 189
چھینک 597	چوڑ ٹ 180	چوپڑ بچ 233
چھیت ٹ 33	چوڑو بچ 60	چوڑا بچ 192
چھیتا 598	چوڑی ٹ 181	چوڑا بچ 59
چھیٹ 599	چوڑی بچ 195	چوٹ ت 121
چھٹکی پ 199	چوڑی شریک 587	چوٹ بچ 193
چھپچار ٹ 184	چوڑینک ٹ 182	چوٹالی پ 190
چھپچھول ا 600	چوشانک بچ 196	چوٹا/نابند ب 92
چھیدگ/چھیدہ ا 601	چوشگ/چوشنگ 588	چوٹیل ا 578
چھیر بچ 236	چوشگ/چوشنگ بچ 234	چوٹیل پ 191
چھیرگ/چھیرنگ بچ 237	چوک 589	چوچ 579
چھیڑ ٹ 185	چوکری ا 590	چوچ 580
چھیڑگن ت 125	چوکڑا بچ 235	چوچر ا 581
چھیڑماتو ب 93	چول ت 122	چوچک ٹ 178
چھیل ت 126	چول ت 123	چوچک/چوچہ 582
چھیک ت 127	چولی ا 591	چوچہ پاچہ ا 583

616	خانوادہ	حمیر/نمیر ج 200	چیلک ج 197
618	خانہ موت	حٹام ب 95	چیلک ڈک ب 94
36	خٹک	حٹام بندی ب 96	چین پ 200
99	ختمہ	حوال ب 97	چین ج 198
619	خُپ	حوالہ 607	چین پوشہ ج 199
208	خچک	حون/خون ب 98	چیہانٹ 602
209	خدا شیر	حونی/خونی 608	
204	خدیت	حونی/خونی زاری 609	حال 603
37	خراج		حارشت/خوارشت 604
128	خراسان	خانو پ 204	حازگ/خازہ 605
210	خراسانی	خار 610	حاک کوت ٹ 189
620	خرپٹ	خازگ ج 238	حاک/خوایہ پ 202
205	خرتوت	خاسپر 611	حاک/خوایہ جنگی ٹ 34
621	خرٹی، کرٹیٹ	خاطر 612	ح/خر ٹ 35
207	خررود	خاک چرائی پ 205	حشکا وگ/حشکا وہ ٹ 190
622	خرخٹنگ/خرخٹشہ	خاکی پ 206	حشکو 606
62	خرکار	خاگینگ/خاگینہ	حق ج 61
623	خرکاو	خال 613	حق پ 191
197	خرمن	خال خال ج 202	حق چوگی ٹ 192
63	خروار	خام کار ج 203	حق کاسگی ٹ 193
207	خروٹ	خالک 614	حق مالکانہ ٹ 194
208	خرود	خامیری 615	حق نائب ٹ 195
624	خریدی	خاخخور پ 207	حق نائب خرچی ٹ 196
625	خرینک	خاندان 617	حلال پ 203

دائیک ٹ 204	خوندی 633	خُسرہ 626
دائی ب 101	خُون، خُوم پ 217	خُسنے ٹ 38
داو ج 211	خیز پ 218	خُسی پ 211
داویدار ا 646	خیش 635	خطبروت 627
دب ج 212	خیل 636	خطکشی ٹ 198
دبلی ج 213		خُفتن ج 64
دبچہ ا 647	داتار، ڈاتار 637	خُفو ج 65
دبُو/دبہ ج 214	داد ج 239	خُلیت، کیتگ پ 212
دپاور ا 648	دادا ا 638	خلغا پ 213
دپ/باہ بند ب 102	داؤلا 639	خُلوئزگ پ 214
دپ ڈر ا 649	دارو ا 640	خُمو ٹ 199
دپکٹ 650	دارو ج 68	خُو 628
دپگر ج 215	داروغہ ا 641	خواری کش ج 66
دُنگ گوازی ٹ 39	دارو مدار 642	خواست ا 629
دو ا 651	داس ٹ 203	خوجگی ج 67
در ج 216	داغ پ 219	خور ا 630
در ٹ 205	دامان ت 129	خُوڑ ا 631
دُر ج 217	دامن ج 209	خوردگ/خوردہ پ 215
دران بند ب 103	دانا ا 643	خورگ/خوره پ 216
درازنک پ 220	دان ڈلی ب 100	خوشہ ٹ 200
دراکٹڑ ج 69	دانغ/دانہ ا 644	خوشہ چن ٹ 201
دراکولہ ا 652	دانکو ج 210	خوشہ کش ٹ 202
دراکہ ا 653	دانکہ ج 240	خوک ا 634
درا ل ج 218	دانہہ 645	خولخُو 632

دڑ 248 ح	دَرَم ج 220	دَران چچی پ 221
دَرَدی ح 249	دَرمان چ 70	دُراه/دُراخ ح 241
دَرگُو، دَرگَه 667 ا	درماندگ/مانده 662 ا	درائی 654 ا
دَرگ/دَرینگ ح 250	درنگ/درازنگ ط 208	درب ط 206
دَرَو پ 229	درنگ ت 131	دربان 655 ا
دَرُو ح 251	درنگ بُر ب 105	دِرپُو ث 40
دَرُی ح 252	درنگ دار ج 221	درد 656 ا
دُر 668 ا	دُرگی ب 106	دَرز ح 242
دُرپ ت 132	دُرئَه ط 209	درست 657 ا
دُرَبند ب 111	دُرُو ط 210	دُرست ح 243
دُردان ج 223	دروت ب 107	درستی ا 658
دُرموش/مُج 669 ا	دروقی ب 108	دَرَم پ 222
دُرَماز ب 112	دُرُوچک پ 225	درشان پ 223
دُرُی حنّام ب 113	دروش پ 226	دَرشپ ح 244
دُرمن 670 ا	دروشامپ پ 227	دَرک 659 ا
دَسپاک ج 224	دروغ 663 ا	دَرک 660 ا
دَسَتر ج 225	دروه 664 ا	دُرکاج پ 224
دستار بندی ا 671	دروبا ا 665	درکار ح 245
دست/دُویرزا ب 114	دروه باز ا 666	دُرگ 661 ا
دست بند ب 115	دروہڑ ب 109	دُرگ ت 130
دست ِپال/دُوناپال ب 116	دروی ب 110	دُرگ ط 207
دَسَنک ط 211	دریش ج 222	دَرگت ح 246
دِکھی ب 117	دریغ پ 228	دَرگه ج 219
دَسَگ/دستہ ط 212	دریغا ح 247	درگی ب 104

- دستان دُرُشک / اُنسنگ 696
دستان کوری 697
دز ت 137
دَنگ ج 231
دَنگ ا 698
دُنگ ج 230
دَنگلو 699
دُنیا ج 259
دنیا دار 700
دو ج 260
دوار پ 231
دوارگ / دواره ج 261
دوازده ج 262
دوبند ٹ 215
دوبہ 701
دوپٹ ج 232
دوپُشتنگ / پُشتہ 702
دوپوستگ پ 232
دُوت کش ج 233
دوتل ج 263
دود ب 121
دودی، دُودنی ب 122
دوڈکی ٹ 41
دورغ ج 264
دل تَرَک 681
دل جم 682
دل دست 683
دُلْدَل / نادز ت 135
دِلک ا 684
دِلک ج 229
دلونی ا 685
دِل ہول ا 686
دم 687
دَم ج 72
دَمَان ج 73
دَمب ت 136
دم توس 688
دم در 689
دم دستی ج 258
دَم کَش 690
دم کشتنی ا 691
دَموک ج 74
دُمہ پوست ا 692
دنتان 693
دنتان پانچ ا 694
دنتان پروشی ب 119
دنتان رُدی ب 120
دنتان پَلبیشک ا 695
دستونک ج 226
دستونکو پ 230
دستی ٹ 213
دستی ج 253
دُپچ ا 672
دَسکَنڈ ٹ 214
دسمار ب 118
دشت ت 133
دشت 673
دشتار ا 674
دفر ج 254
دک ج 255
دک ا 675
دک ج 227
دُگان ج 71
دُنگ / دُنگ ت 134
دکہ ا 676
دگ ج 256
دَلّا ج 257
دَلّا ج 228
دَلّار 677
دلاسا 678
دلاور 679
دل بند ا 680

243 پ ڈبی	دیم/مون دیداری ب 124	233 پ دوزردگ/زردہ
244 پ ڈپیڑ	دین ا 708	دوست ا 703
245 پ ڈپول	دیو ب 125	دوستار ا 704
715 ا ڈڈ	دیوال ج 237	دوشاح/شاخ ط 216
716 ا ڈڈ	دیوان ا 709	دوشی پ 234
239 ج ڈڈک	دیوانگ ا 710	دوس ا 705
142 ت ڈڈگ/ڈڈہ		دوکت پ 235
129 ب ڈری	ڈابر ط 223	دوگ/دوغ ج 234
717 ا ڈری	ڈاج ب 126	دوگانہ پ 236
246 پ ڈرے	ڈاپچی پ 240	دول ط 217
718 ا ڈرس	ڈاڈا ا 711	دومہارگ پ 237
224 ط ڈغار	ڈار ح 265	ڈون ط 218
247 پ ڈک	ڈاک ت 139	ڈون ج 235
719 ا ڈک	ڈاکو ج 238	دونالہ پ 238
240 ج ڈک	ڈاکی ا 712	ڈونہو/ڈونہو ت 138
225 ط ڈکال	ڈانگ پ 241	ڈہیکہ ط 219
720 ا ڈکنگ/ڈکنگ	ڈاہ ب 127	دید ا 706
266 ح ڈکل	ڈاہی ب 128	دیدگ/دیدہ ا 707
267 ح ڈکت منک	ڈاہی لٹ ا 713	دیرو ط 220
241 ج ڈکو	ڈب پ 242	دیڑو، دینو پ 239
248 پ ڈگ، ڈرت	ڈب ت 140	ڈیک ط 221
130 ب ڈگار/ڈغار پال	ڈب ت 42	دیگ دان ج 236
143 ت ڈگار/ڈغار جنب	ڈب ت 141	دیگر ط 222
268 ح ڈگارک/ڈغارک	ڈبر ا 714	دیم حونی ب 123

248 ج ڈیوا	726 ا ڈوک	249 پ ڈگی
736 ا ڈیوالی	132 ب ڈوک	721 ا ڈل
249 ج ڈیہ	727 ا ڈول	ڈل/ڈلو ت 144
737 ا راج	269 ج ڈول	ڈل ط 226
738 ا راز	270 ج ڈولدار	ڈل پ 250
272 ج راڑ	245 ج ڈولن	ڈلگ/ڈلنگ پ 251
739 ا راست	728 ا ڈومب	ڈلگ/ڈلہ ج 242
740 ا راکاز	729 ا ڈونڈ	ڈلی ط 227
273 ج راگو	148 ت ڈونک	ڈلیہ ج 243
741 ا رام	271 ج ڈونگ	ڈم پ 252
274 ج راند	149 ت ڈونگار	ڈم ڈم ب 131
742 ا راندگ/راندہ	730 ا ڈوہ	ڈمو 722
255 پ راہدار	731 ا ڈوہگ/ڈوہنگ	ڈن ت 145
743 ا راہدگ	246 ج ڈوئی/ڈو	ڈنڈ 723
744 ا راہزن	ڈہ نشان، ڈہ چیدہ ب 133	ڈنڈار ت 146
745 ا راہشون	ڈہی ب 134	ڈنگ پ 253
229 ط راہک	ڈیڈ 732	ڈنگ 724
256 پ راہگیر	ڈیر و/ڈری ج 247	ڈو پ 254
746 ا راہی	ڈیک 733	ڈوبر 725
136 ب ربالو	ڈیل 734	ڈوڈ ط 228
747 ا ربودگ/ربودہ	ڈیلا ب 135	ڈوڈوی ث 43
748 ا ربودگ/ربودہ	ڈیڈ 735	ڈوڈی ج 244
250 ج ربی، ربی، ربی	ڈینک/ڈیک ت 150	ڈور ت 147

رنگ راہ/رنگ ت 157	رضاح 281	رسیدگ/رسیدہ ب 137
رنگریز 769ا	رف ت 154	رپ ح 275
رنگو چ 77	رف/رفت ت 155	رپنگ/رپینگ ا 749
رنگینہ ا 770	رک ت ب 139	رپ رپ/رپہ ت 151
رُو ا 771	رک ا 759	رپک ح 276
رواج ب 140	رکاب، رخیب پ 260	رپی ٹ 230
روپگ/روفنگ ا 772	رکابی ج 252	رٹ پ 257
روپونک/روفونک، روفہ	رکش، رخش پ 260	رٹگ/رٹنگ ا 750
ج 254	رکو ا 760	رچ پ 258
روتگ/روتہ ٹ 236	رگ/ارغ ا 761	رخب ا 751
روتینک ا 773	رگام ت 156	رُخشگ/رُشخنگ ت 152
روچ ا 774	رگزگ/ارغزنگ ا 762	رد ا 752
روچگ/روچہ ب 141	رُغ/رُنگ ا 763	ردوم ا 753
روچہ بوج ب 142	رلی ج 253	ردی ا 754
رودار ا 775	رُمان/رُغام ا 764	رڈ ا 755
رودباری پ 263	رُمب ا 765	رڈ پ 259
رودنگ ٹ 237	رُمبو ٹ 234	رڈگ/رڈنگ ح 279
رُوراست ا 776	رُمی ٹ 235	رزا ا 756
رُورضائی، رُوردائی ح 284	رُن ا 766	رزان ج 251
روڑ پ 264	رُنٹ پ 262	رسال ب 138
روز ا 777	رنج ا 767	رسگ/رسینگ ح 280
روزگر ت 158	رند ا 768	رسیدگ/رسیدہ ا 757
روز، جیڑہ، قدیم ا 778	رندگ/ارندنگ ح 282	ریشک ا 758
رُوس ح 285	رنگ ح 283	ریشنگ ت 153

زُبَانِک ٹ 245	ریشا 785	رُوش ا 779
زَبْر ح 292	ریف 786	رُوش پیش ت 159
زَبْر ح 293	ریک ت 163	رُوشنائی ت 159
زَبُون ا 796	ریک/ریخ پ 269	رُوک ت 161
زَبْت/زفت ا 797	ریک پاد ٹ 240	رُومست پ 265
زَد ح 294	ریک مال ٹ 241	رُومگ/رومہ ا 780
زَدگ/زده ا 798	ریکی ٹ 242	رُوملاس ح 286
زَرّ ح 295		رُومی پ 266
زَرّا ح 296	زابت ا 787	رُوهو ت 162
زراب ت 165	زابتند پ 270	رہ بچ 78
زَرّاگ/زَرّاغ پ 272	زادگ/زادہ ا 788	رہت/رخت پ 267
زُرّت ٹ 246	زاربج ٹ 243	رئیس ٹ 238
زُرّتو ج 258	زارغ ٹ 244	ریبج ٹ 239
زُرّخر ٹ 247	زراگل، زہ پ 271	ریبج پ 268
زُرّخرید ٹ 248	زال ت 164	ریبچاڑ ح 287
زردگواش ا 799	زال ا 789	ریڈ ح 288
زردوئی ا 800	زال بول ا 790	ریڈ ح 289
زَرشَان ب 143	زامینگ/زامرینگنگ ا 791	ریز ج 255
زَرّک ا 801	زان ا 792	ریس ح 290
زَرّرگ بچ 79	زان کٹ ا 793	ریس ا 781
زَرّرگ ٹ 249	زاوگ/زاؤ ج 256	ریسٹو ا 782
زرمبشت ح 297	زایفگ/زاییفہ ا 794	ریسگ اریسہ ح 291
زَرّہ بچ 80	زباد ج 257	ریش ا 783
زَرّد ت 166	زبان ا 795	ریش ا 784

زغر ح 298	زنگی پ 274	زہیر نالی 821ا
زفت ح 299	زنگ 809ا	زی ج 265
زک ج 259	زنگ ح 303	زیات ح 306
زگ/زغ ح 300	زنگال ح 263	زیارت ب 145
زگال/زغال ح 301	زنگی 810ا	زیان 822ا
زُلب ا 802	زُلو 811ا	زیبا 823ا
زلپ لائچ ب 144	زُو ح 304	زیٹ 824ا
زمانگ/زمانہ ج 81	زوار ت 169	زیر، زیرگ ت 170
زُمب ج 260	زواک ا 812	زُیل ح 307
زُمبار 803	زوال 815ا	زُیل ا 825
زُمپد ٹ 250	زوبگ/زوبہ پ 275	زیلگ/زیلہ ت 171
زُمزیر ج 261	زور 813ا	زین پ 278
زُمستان ح 302	زوراک 814ا	زینگ/زینٹہ ت 172
زُمیدار ٹ 251	زوردانگ/زوردانہ 816ا	زین کودگ پ 279
زُمین ت 167	زوڑ ج 264	زیٹگہ 826ا
زُچک ج 262	زہ پان پ 276	
زُند ا 804	زہدان پ 277	ژانگ پ 280
زُند ا 805	زہر 817ا	ژبرگ ت 173
زُند ا 806	زہرک 818ا	ژپ ت 174
زُندک 807ا	زہزات 819ا	ژرژر ح 308
زُندی ت 168	زہم/زغم ج 82	ژل ت 175
زُنک 808	زہمت ح 305	ژلنگ/ژلنگہ ت 176
زُنک ءبود پ 273	زہیر 820ا	ژلو ٹ 252

288 پ سَپَٹ	257 ساگ دارو ٹ	266 ج ٲمبک
270 ج سَپَست	837 ساگی	827 ٲند
846 ست	84 سال چ	828 ٲند ٲند
271 ج سَٹ	283 سال چین پ	281 پ ٲنگ/ ٲنگ
310 ج سَتر	838 سال دانگ/ دانہ	
847 ا سَٹک، سَخت	839 سالہ	253 سا ٹ
151 ب سَٹل	840 سامبغ/ سامبگ	829 ساتگ/ ساتگ
311 ج سَتم	284 سامبوڑ پ	177 ت ساتو
272 ج سَٹو	841 سان	830 ساٹ
848 سَٹئی	85 سانہ چ	831 ساج
152 ب سَٹئی بند	285 سانڈ پ	267 ج ساخت
849 سَٹ	146 سانگ ب	832 ساد
850 سَٹ	147 سانگ بند ب	833 سادہ
312 ج سَٹکائی	842 سان گر	834 سار
851 سَٹئی	148 سانگی ب	282 پ ساربان
852 ا سَٹجاک	178 ساوڑ ت	254 ٹ ساری
313 ج سَٹجنگ	843 ساه	835 ساڑ
273 ج سَٹئی	286 ساه دار پ	268 ج ساڑ
45 ٹ سَٹج	149 ساه کنڈن ب	44 ٹ ساڑا
153 ب سَٹور	150 ساپگ/ سَٹھا ب	836 ساڑی
853 سَٹد	844 ساهی	255 ٹ ساڑو
314 ج سَٹدائی	845 سَٹبر	83 ج ساعت
854 سَٹر	309 ج سَٹبک	256 ٹ ساف
179 ت سَٹر	287 پ سَٹپ	269 ج ساگ

سُروث 46	سروشوی ب 155	سُر ج 274
سرواگ پ 301	سروشپ/شیف ت 183	سراپ پ 289
سروزام ا 861	سُرک ج 86	سربار پ 290
سروشک ا 862	سُرک ج 276	سرباسک پ 291
سروک ا 863	سُرنگ پ 293	سربالا، سربالگ ت 180
سِرہ ٹ 267	سُرگ/سُرنگ پ 294	سُرچک ٹ 259
سرہلہ ا 864	سُرگ/سُرنگ ح 317	سُر بُن ا 855
سُری پ 302	سُرگُرد ب 156	سربند ٹ 260
سریال ا 865	سُرگشت ب 157	سرپد ا 856
سُریّت ا 866	سُرگلہ پ 295	سُرچ ب 154
سُری سال ت 185	سُرگوار ت 184	سُرچلی پ 292
سُریشکو ٹ 268	سُرگوپ ب 158	سُرچہ ج 275
سُریں بندی ا 867	سُرگورگ ٹ 265	سُرچنڈ ا 857
سُرگ/سُرنگ ح 318	سُرگوری ب 159	سُرخی ٹ 261
سُستہ ج 88	سُرگہ ٹ 266	سردار 858
سُسر ٹ 269	سُرمریز ب 160	سُردہ ٹ 262
سُفر بند ب 161	سُرگین/گیر پ 296	سُرسات ا 859
سُست ح 319	سُرل پ 297	سُرسات ٹ 263
سُکت/سُخت ح 320	سُرمدب پ 298	سُرسام ا 860
سُک ت 186	سُرمد ج 87	سُرسر ح 315
سُک ا 868	سُرنگ/سُرمہ ج 277	سُرسوب ح 316
سُکاؤگ/سُکاؤہ پ 303	سُرمہار پ 299	سُرشام ت 181
سُکٹ ا 869	سُرند ج 278	سُرشینک ٹ 264
سُکرات ا 870	سُرننگ پ 299	سُرشم ت 182

309 پ شُودگ/شُودہ	306 پ سُندٹ	279 ج سِکھ
887 ا سورکو	189 ت سُندٹ	871 ا سِنگ
191 ت سورگ/سورہ	307 پ سنج	872 ا سِگس/سِغس
888 ا سوری	272 ط سنجِد	873 ا سِلّ
192 ت سوزت	281 ج سنجری	304 پ سِل
889 ا سوزارنگ	308 پ سنجری خُر	89 ج سِلاح
890 ا سوزاک	273 ط سُند	874 ا سَلتور
276 ط سوزبرگ	91 ج سندان	162 ب سلوات
277 ط سوزکاه	274 ط سُندم	163 ب سلواتی
278 ط سوزوان	92 ج سِنگ	90 ج سُم
285 ج سوساپ/سوساف	275 ط سِنگ	280 ج سمبار
323 ج سوسٹرو	880 ا سنگت	164 ب سمبرگ/سمبرینگ
310 پ سوسمار	190 ت سنگر	875 ا سُمبہ
891 ا سوغات	282 ج سِنگہ	270 ط سِمسور
892 ا سوک	881 ا سنگین	271 ط سِمسوک
279 ط سوک	882 ا سوار	876 ا سِمیکی
893 ا سوکا	283 ج سوارگ/سوارنگ	305 پ سِمند
324 ج سوکھ	93 ج سوارگ/سوارہ	187 ت سمینہ گوات
165 ب سوگ	284 ج سواس	188 ت سُن
325 ج سُوگ/سوہنگ	883 ا سوب	321 ج سُنِب
166 ب سوگند/سوخنند	884 ا سُوت	322 ج سُنِبِل
894 ا سُوگہ	885 ا سُوت خور	877 ا سُنّت
280 ط سُول	886 ا سوختگ/سوختہ	878 ا سُنّت
326 ج سولا	94 ج سوداگر	879 ا سُنّت

سیک 909 ا	سیاہ بند ت 197	سوم 895 ا
سیک ت 201	سیاہ زمین ٹ 283	سونخ رونخ 896 ا
سیل 910 ا	سیاہ سر 904 ا	سوهو ح 327
سیل ح 286	سیاہ سینگ پ 313	سوئی ٹ 281
سیلانی چ 97	سیاہ کار ب 169	سوئل ت 193
سئیل ۽ سواد 911 ا	سیاہ کُمیت پ 314	سویلی ٹ 282
سیم ح 331	سیاہ مار پ 315	سہار 897 ا
سیمماز ح 288	سیب ح 287	سُہب چ 95
سیم سیم 912 ا	سی پُر ت 198	سُہب ۽ / ناستار ت 194
سیم کش ح 289	سیدانی / آتا کون شود ت 199	سُہرک ا 898
سینزده ح 332	سیڈائی پ 316	سُہرمار پ 311
سینکٹ ح 290	سیر 905 ا	سُہرمتل پ 312
سینکر پ 321	سیر چُر 906 ا	سئی 899 ا
سینگ / سینہ 913 ا	سیرک پ 317	سئے ح 328
سیئو ح 291	سیرک ت 200	سئے تا کی 900 ا
سینہ بند پ 322	سیرگ / سیرنگ ح 330	سئے سر ٹ 48
سیوت 914 ا	سیرگانی 907 ا	سئے شام ب 167
	سیر مراد ب 170	سئے شنبہ ب 168
	سیر ۽ تینغ / سیرنگ ا 908	سی ح 329
شا ح 333	سیمس پ 318	سیال 901 ا
شاپ ۽ شپ ب 172	سیسار پ 319	سیال گری 902 ا
شاتو پ 323	سیئو پ 320	سیاہ 903 ا
شاده 915 ا	سی سیر ب 171	سیاہ ت 195
شاکارگ / شاکارنگ 916 ا	سی سیر چ 96	سیاہپ ت 196
شاگردانہ ٹ 284		

شرممانہ 930	شست بُر ج 295	شال ج 292
شروک/شروخ ت 205	شست بزرگرا/بزرغر ٹ 287	شالا 917
شتری 931	شستر 925	شالکی ج 293
شرد/شردگ/شرد/شردنگ پ 327	شتر 288	شالی ج 334
شست ا 932	شترام 926	شام چ 99
شست ج 342	شٹک، شٹکو ا 927	شام پشتر 285
شست چ 101	شٹنگ/شٹینک ٹ 289	شانزده ب 173
شست بنگ/تفنگ ٹ 49	شٹور ج 336	شانک ت 202
شش ج 343	شٹوری پ 326	شاہکاٹ 918
ششک ٹ 50	شستی ج 296	شاہوکار چ 100
ششنگ/ششہ ب 178	شند 928	شای جرگہ 919
ششو ب 179	شندو ج 297	شپ 920
ششہ بند ب 180	شمر 929	شپاد 921
شغان/شغام 933	شمر ب 175	شپارک 922
شف چ 102	شمر ٹ 290	شپ/شوکور 923
شفی ج 299	شمر، شور ت 204	شپ/شوگیر ا 924
شک 934	شخو ج 337	شپ پ 324
شک ٹ 51	شربت خوری ب 176	شپ چراغ، شفا/
شک ج 300	شرح ج 338	شو چراغ پ 325
شک ت 206	شرد/شرد ج 339	شپ زندہ ب 174
شکار ٹ 52	شردگ/شردنگ ج 340	شپگ/شپنگ ج 335
شکر ج 301	شردو/شردو ج 341	شست ٹ 286
شکرات 935	شردی ج 298	شست ت 203
شکرگز ٹ 291	شکرک وپال ب 177	ششارک ج 294

شکڑ 302 ج	شوانگ/شوانه 103 ج	شونزی 352 ح
شکل 303 ج	شونک 346 ح	شونم ت 214
شکوڑی پ 328	شود ٹ 295	شوه ٹ 298
شگون/شعُون ا 936	شودپوش 306 ج	شوباز ح 353
شل 937 ا	شورَانک ا 941	شوست ب 184
شل ح 344	شورگ 942 ا	شہوت ج 309
شلاپگ/شلاپنگ ت 207	شوره ح 347	شہتیر ج 310
شلاخ ا 938	شورّی ج 307	شہجن ا 947
شلوار ج 304	شوشک ا 943	شہد ج 311
شلواربند ج 305	شوشگ پ 330	شہر ج 312
شلگ/شلہ ت 208	شوک پ 331	شہم ت 215
شم ت 209	شوکار ا 944	شور ا 948
شَمب ٹ 292	شوکش ت 212	شہیل ا 949
شمبہ ب 181	شوگ/شوه ت 213	شے ا 950
شمَل دتَنان ا 939	شوگ ح 348	شپ/شینف ت 216
شند ت 210	شوگیر ح 349	شپانک ج 313
شنز ٹ 293	شول ج 308	شپگ/شینفک ج 314
شنزِرک ا 940	شوم ٹ 296	شپول ٹ 53
شنک ب 182	شوم ا 945	شیر ا 951
شنک ت 211	شوم پرورش ٹ 297	شیر ا 952
شنک ٹ 294	شومک ا 946	شیراک ا 953
شنلی ب 183	شون ح 350	شیرہیلی ب 185
شینگ ح 345	شونز ح 351	شیرتگ/شیرتنگ ح 354
شوانگ/شوان پ 329	شونزگ/شونزه ج 104	شیرزال ا 954

361 ح	عَلَّ عَلَّ	961 ا	عقل	186 ب	شیر شگلی
976 ا	عُلُّعَلُو	962 ا	عقل عالم	315 ج	شیرگ/شیره
188 ب	عُلُّوُنُٹ	963 ا	عقلی	332 پ	شیرج
977 ا	عُغْمُ کَشِی	358 ح	عیال دار/در	299 ط	شیره
301 ط	عُغْمُ/عُغْمِی	964 ا	عیب	955 ا	شیر
978 ا	عُغْمِبَاد	318 ج	غالب	956 ا	شیک/شیکہ
302 ط	عُغْج	319 ج	غالی	355 ح	شیکی
189 ب	عُغْنُدُک	965 ا	غامبُٹ	316 ج	شیلانج
303 ط	عُغْنُزُو	966 ا	غاو	217 ت	شیلگ/شیلہ
979 ا	غوٹ	967 ا	غَبْرَه/غَبْرَهَنگ	333 پ	شیموش
980 ا	غوٹک	336 پ	غَبْرَهَنگ	957 ا	شین
338 پ	غودان	967 ا	عُچُو	218 ت	شینک
339 پ	غوغنگ/غوغکنگ	359 ح	عُغْمُٹ	300 ط	شینلو
981 ا	غول	187 ب	عُغْمِی	958 ا	شیوار
982 ا	غول غول	337 پ	عُغْج	334 پ	شیوان
362 ح	غونز	968 ا	عُدُو	335 پ	شپہن
983 ا	غیب	969 ا	عُرُو، عُرُوَانک		
984 ا	غیر	970 ا	عُرُو	959 ا	صبر
		360 ح	عُرُو پُوک	356 ح	صد
		971 ا	عُرُو عُرُو	960 ا	صلاح
320 ج	قَراسی	972 ا	عُرُو وِچَک/عُرُو وِچَنگ		
985 ا	قانوند	973 ا	عُرُو گ/عُرُو نَک	317 ج	طوق
986 ا	قحبک/قحبہ	974 ا	غَنک		
987 ا	قدر	975 ا	غَلْبِدِه، غَلْبِدِه	357 ح	عذاب

1006	کاہء کزر	994	کا کو	105	قُطب
223	کاہی ت	191	کالخوا ب	988	قوم
1007	کُب ا	995	کالک		
313	کُبر ٹ	996	کالہ	363	کاتل ح
314	کُبل ٹ	997	کام	989	کاتیمار
348	کبوترزنی پ	308	کامبو ٹ	106	کائار
192	کُبہ ب	998	کانپول	340	کاجی پ
366	کُپ ح	999	کانٹ	364	کاحت ح
1008	کُپت/کُفت ا	365	کائٹکی ح	341	کائنگ/کائٹنگ پ
349	کپتار/کفتار پ	1000	کانڈ ا	342	کاد پ
315	کپوتو ٹ	1001	کانڈا ا	990	کاڈ ا
323	کجی ح	309	کانڈار ٹ	991	کاڈی ا
1009	کُت ا	310	کانڈوسکی ٹ	343	کارتگ/کارتنگ پ
324	کتابی ح	345	کانگالی پ	190	کارخیر ب
54	کتار ث	311	کانگڑ ٹ	992	کارزوال ا
352	کتب پ	1002	کانہ ا	304	کارواں کُش ٹ
316	کُتر ٹ	221	کانی ت	305	کاریز ٹ
353	کُتر پ	1003	کاورگ/کاورنگ ا	306	کاریز کُش ٹ
354	کُترک پ	1004	کاوکو ا	344	کاریگر پ
108	کترہ	312	کاویل ٹ	107	کاسہ
355	کُتری پ	346	کاہ چر پ	993	کاسہ چٹ ا
356	کُتک پ	347	کاہدان پ	307	کاشم ٹ
357	کُتک/کُتکٹنگ پ	1005	کاہو ا	321	کاشی ح
358	کُتگ/کتہ پ	222	کاہوش ت	322	کاک ح

کڈ ت 228	کجگ/کجنگ 1018	کنگ/کنتنگ 1010
کڈ ج 333	کجل زئی پ 363	کنگ/کنغ ج 325
کڈن پ 371	کچ ت 227	کنل ج 326
کڈول 1026	کچ پ 364	کٹی 1011
کڈی پ 372	کچ ب 193	کٹ ج 327
کڈیل پ 373	کچاری 1019	کٹ ٹ 318
کڑ 1027	کچانگ/کچانفہ 1020	کٹارک ج 328
کڑ ج 369	کچٹ 1021	کٹاری پ 359
کڑ 1028	کچری ج 331	کٹل ٹ 318
کرار 1029	کچک پ 365	کنگ/کٹہ پ 360
کراڑ ج 370	کچک ج 368	کٹم 1012
کرائی ت 229	کچک لیس 1022	کٹیک ت 226
کرته ٹ 323	کچی پ 366	کٹوپگ/کٹوپہ 1013
کرت ٹ 324	کچمبک 1023	کٹور ج 329
کرج ج 110	کچین پ 367	کٹوری ج 330
کرج ت 230	کچ ٹ 321	کٹہ 1014
کرجی ج 334	کچ ٹ 1024	کٹی ٹ 319
کردم/کڑدم ج 335	کد ٹ 322	کٹی پ 361
کردہ ٹ 325	کدام، کتام پ 368	کٹی 1015
کرزشت 1030	کدگ/کڑدہ 1025	کٹیدہ 1016
گرزنگ/گزرنگ ج 371	کدو پ 369	گج ٹ 320
گرسان/کڑسان ج 336	کدہ ج 332	گج ج 367
گیرک 1031	کدیم پ 370	گجاوگ/گجاوہ پ 362
گرکاوہ ج 372	کدینگ/کدینہ ج 109	گجک 1017

331	کشار	ٹ	338	کڑچی	ج	231	کرکت	ت
235	کَشک	ت	374	کڑدار	ج	1032	کُرکُر	ا
376	کَشک	ج	375	کُرک	ج	374	کَرِشی	پ
1049	کَشکگ/کَشکھ	ا	382	کُرکٹ	پ	326	کُرگ	ٹ
377	کَشکنگ/کَشکنگ	ج	1038	کُرکُر	ا	1033	کُرگ/کُرنگ	ا
378	کَشون	ج	1039	کُرگ/کُرینگ	ا	375	کُرگ/کرہ	پ
384	کَشتار، پَشتار	پ	234	کُرُمب	ت	327	کُرُم/کُرُم	ٹ
194	کَشنی	ب	111	کُرُوہ	ج	373	کُرِنج	ج
385	کَشک	پ	339	کُرُمی	ج	328	کُرُو	ٹ
332	کَشک	ٹ	1040	کُرُمی	ا	376	کُرُو	پ
386	کَشکُر	پ	1041	کُرزاں	ا	55	کُرُو	ٹ
387	کَشکو	پ	1042	کُرزہ	ا	232	کُرود	ت
236	کَل	ت	383	کُرژوہ	پ	233	کُرودک	ت
333	کُل	ٹ	1043	کُرَس	ا	377	کُروسک	پ
379	کُل	ج	330	کُرسانور	ٹ	1034	کُرُونڈو	ا
341	کَلابتون	ج	112	کُرَسب	ج	378	کُرُمی	پ
342	کَلات	ج	113	کُرَسبگر	ج	379	کُرُمی	پ
1050	کُلارگ/کُلارہ	ا	1044	کُرَسٹ	ا	1035	کُرِیاب	ا
388	کُلارغ، کُلارگ	پ	1045	کُرَسٹباز	ا	380	کُرُو	پ
334	کُلارغو	ٹ	1046	کُرَسٹی	ا	337	کُرُو	ج
195	کُلارغو	ب	1047	کُرَسو	ا	1036	کُرُو	ا
1051	کُلارگر	ا	1048	کُرَش	ا	381	کُرُاسکٹ	پ
343	کُلادوہ	ج	340	کُرَش	ج	1037	کُرُاسگ/کُرُاسہ	ا
1052	کُلپ	ا	114	کُرَش	ج	329	کُرُوب	ٹ

کندی ت 241	گلیر ٹ 337	کلتاپ ا 1053
کنڈ ت 242	کلیموٹ ا 1060	کلدار چ 115
کنڈ ج 353	کم ح 381	کلر ت 237
کنڈک ج 354	کماش ا 1061	کُلف ج 344
کنڈگشتک/گشتہ ج 385	کمال ا 1062	کُلف ا 1054
کنڈو ا 1070	کمان چ 116	کُلف ج 345
کنڈی پ 392	کمان پاد ا 1063	کُلفشت ٹ 335
کُفر ٹ 341	کمان دار ا 1064	کُلف لار ا 1055
کینزگ/خنزنگ ا 1071	کُمبر ا 1065	کُلف/کُلفہ ت 238
کینک ح 386	کُمبر پ 391	کُلف/کُلفہ ا 1056
کنگ/گُٹنگ ح 387	کم بوت ح 382	کُلفانٹ ا 1057
کنگر ج 355	کم سیال ا 1066	کُلف پ 389
کنگر ج 356	کُمک ٹ 56	کُلفنگ ٹ 336
کُٹل ا 1072	کُمک ا 1067	کُلوٹیک ت 239
کواک ا 1073	کُمنند ٹ 338	کُلوک پ 390
کوانٹ پ 393	کُمہ ا 1068	کُلومبگ ج 346
کوپگ/کوچہ ا 1074	کُمیر ٹ 339	کُلونٹ ج 347
کُوت کُوت پ 394	کُنب ت 240	کُلونگ ا 1058
کوٹل پ 395	کُفت ا 1069	کُلوہ ا 1059
کوٹ ا 1075	کُنت ح 383	کُلفہ ج 380
کوٹ ج 357	کُنج ج 351	کُلفہ ب 196
کوٹ ا 1076	کُنجینو ٹ 340	کُلی ج 348
کوٹک ا 1077	کُنداخ ح 384	کُلی ج 349
کوٹنگ/کوٹنگ ج 388	کندوری ج 352	کُلیت ج 350

1092	کُوکار	248	کُوَرَد/کوره ت	345	کُوٹِک/کُوٹِغ ٹ
249	کُوکر ت	361	کُوَرَد/کوره ج	1078	کُوٹوال
250	کُوکُر ت	391	کُوَروت ح	343	کُوٹور ٹ
1093	کُوکُرُو	1083	کورو مورو	344	کُوٹیکي ٹ
402	کُوکی پ	400	کُوَرینگر پ	358	کُوٹی ج
1094	کُوَل ا	118	کُوڑ چ	396	کُوٹی پ
251	کول ت	392	کُوڑا ح	397	کُوچ پ
1095	کولنج	1084	کُوڑی ا	359	کُوچک/کُوچ ج
350	کُولی ٹ	347	کُوڑی ٹ	243	کُوچک/کُوچ ت
1096	کومپ ا	1085	کُوڑ	398	کودگ/کودہ پ
1097	کون	393	کوس ح	117	کودہ چ
364	کونٹ ج	348	کوسرک ٹ	346	کُوڈال ٹ
365	کونٹی ج	1086	کوسہ ا	1079	کور
252	کونڈ ت	1087	کوسی	244	کُوَر ت
1098	کونڈک	362	کوش ج	245	کُوَر ت
1099	کونڈگ/کونڈنگ	1088	کوش	1081	کورد/کیردگال
403	کونڈو پ	349	کُوَش ٹ	1082	کُوَردگالی ا
1100	کُونز	197	کوش جاہی ب	246	کوردون ت
366	کُونزگ/کُونزہ ج	198	کوشوئی ب	360	کورک ج
253	کون لکر ت	401	کوشی پ	399	کُوَرک پ
367	کُونی ج	1089	کوک	247	کُوَرک ت
119	کوه چ	363	کوک ج	389	کورگرنگ ح
351	کُوہ ٹ	1090	کُوک ا	390	کورمُٹُح/مُٹ ح
404	کوبان پ	1091	کُوکار	1080	کورنیش

374 ج گب	58 ث کیلی	199 ب کوہل
259 ت گبر بند	355 ٹ کیمار	368 ج کوہلی
359 ٹ گبؔ خوشہ	356 ٹ کین	کوہی مات ت 254
1115 ا گپ	256 ت کینڈو	کھر ت 255
1116 ا گپتار	1108 ا کینزنگ / کینزنگ	352 ٹ کہن
121 ج گپل	357 ٹ کین کش	1101 ا کہنہ
1117 ا گت		1102 ا کہول
259 ت گتؔ / غتؔ	408 پ گادیڑی، گادیڑی	1103 ا کئے کنگ / کننگ
1118 ا گتلو / غتلو	1109 ا گاجاننگ / گاجاننگ	کنیل ث 57
122 ج گتھر	257 ت گار / غار	369 ج کسیت
1119 ا گت	120 ج گار	370 ج کیتو
260 ت گت	1110 ا گارتنگ / گارتنگ	کید (قید) پ 405
1120 ا گت	409 پ گارنگ / گارنگ	371 ج کید
123 ج گت	395 ج گارگار	کیدگ / کیدنگ ا 1104
399 ج گتپ	1111 ا گاڑی	1105 ا کیزی
1121 ا گت دور	1112 ا گاسولہ	406 پ کیرٹپ
1122 ا گتکار	1113 ا گال	407 پ کیرگو
1123 ا گتو	1114 ا گام	372 ج کیٹھ
1124 ا گتو	202 ب گام بڑی	کیسج ٹ 354
410 پ گتور	396 ج گام گچ	کیش ا 1106
375 ج گتؔ گم	397 ج گانڈ	کیگد ا 1107
400 ج گتؔ گلو	373 ج گانڈو	کیگدی ب 200
203 ب گتوئی	258 ت گاؤ کش	کیل ب 201
376 ج گتی	358 ٹ گب	کیلغ / کیل ٹ 354

گردون ت 267	گڈنگ / گڈنگ 1131	گج 1125
گرز ت 268	گڈو 1132	گج 1126
گرک ج 385	گڈو ج 380	گجگ / گزوغ ط 360
گرم 1138	گڈوڈ ج 403	گجیم ط 361
1139 ا گرماپگ / گرماپہ	گڈی ج 381	گجگ 1127
گرمانہ ب 206	گڈی ہور ا 1133	گجگ ت 261
گرمہ ط 367	گر 1134	گجگ ش 59
گرنگ ج 406	گرت 265	گجگ ٹپ 1128
گرو پ 414	گر ج 382	گجگیر ج 401
گرو ت 269	گر ج 125	گجین ج 402
گردشک ت 270	گرت ا 1135	گڈ ب 204
گروک ت 271	گرت پ 412	گڈ ج 377
گڑی پ 415	گرت ج 404	گڈار / خدار ت 262
گڑ ج 386	گرت / غرت ا 1136	گدان ج 378
گڑا ج 407	گراک ج 126	گڈبڑی ب 205
گڑانگ ت 272	گڑانڈک پ 413	گڈرت ت 263
گڑتی 1140	گراز 1137	گڈست / گڈسپ ج 124
گڑک ج 387	گڑست ط 364	گڈگ ط 362
گڑکھ ا 1141	گڑٹ ط 365	گڈ پ 411
1142 ا گڑگ / گڑینگ	گڑو ج 383	گڈ ا 1129
گڑگیس ج 408	گڑو ج 384	گڈیشام ت 264
گڑو ج 388	گرد ج 405	گڈخور ا 1130
گڑی ج 389	گرداپ ت 266	گڈر ج 379
گڑو ج 127	گردو ط 366	گڈگ / گڈہ ط 363

گم گار ح 413	گلر 1155	گزران 1143
گن ح 396	گلر پ 420	گروک ث 60
گنج ح 414	گلستگ پ 421	گزیر 1144
گنجشک پ 425	گلک 1156	گروغ/غونگ 1145
گنجشک خور ث 370	گل کپ ح 392	گسید ح 390
گندار ح 397	گلک/گلہ شونی 1157	گسر ح 409
گندریم ث 371	گلگ/گلہ پ 422	گش پ 416
گندگ/گندہ 1165	گلگ 1159	گشاد 1146
گندل ح 398	گل مال ح 393	گشادگ/گشادہ ح 410
گندہ گرس ح 415	گلمب/گلم ح 394	گشت 1147
گندی ب 208	گلمود 1158	گشت چ 128
گندی پ 426	گل میخ پ 423	گش کٹ پ 417
گنڈ 1166	گلو/گلی ح 395	گشتمہی 1148
گنڈ پ ح 416	گلو/غلو 1160	گشودی ب 207
گنڈگ/گنڈنگ ح 399	گلو تک/گلو تہ 1161	گگ 1149
گنڈو ث 372	گلور پ 424	گگت 1150
گنگ 1167	گلہ/غلہ ث 368	گگلک/گگلنگ پ 418
گنگدام پ 427	گلہ 1162	گگلی ح 391
گنوک 1168	گللی ث 61	گل 1151
گو ث 62	گم ح 411	گل 1152
گواچن 1169	گمان 1163	گلاک 1153
گوارک ت 274	گمانہ ث 369	گلانک ت 273
گوازار پ 428	گم سار ح 412	گلاک 1154
گواش، دودو پ 429	گم سیالی 1164	گلپان پ 419

1182	گولہ	گوردگ/گورڈہ	پ 436	گوالگ/گوالہ	چ 131
444	گولو	گورسُمبہ	ا 1178	گوالہ دوچ	ج 400
445	گولوی	گورسوچ	ا 1179	گوانز	چ 132
376	گومازگ	گورسی/غورسی	ا 1180	گوانک	ب 209
377	گون	گورگ	ٹ 374	گواہ	ا 1170
418	گون	گورگ/گورنگ	پ 437	گواہنگ	ا 1171
1183	گونگ	گورم	پ 438	گواں کہ	ا 1172
446	گونگ/گوندہ	گورم پان	پ 439	گوبر	ث 63
1184	گوندینگ/گوندیفنگ	گوریتچ	ت 277	گوپنگ/گوفتہ	ج 401
447	گونڈ	گوریتنگ/گوریتنگ	پ 440	گوتلو	ت 275
419	گونڈ	گورو	پ 441	گوجن	ا 1173
420	گون شان	گوٹی	ث 64	گوچ	پ 430
421	گونئی	گوز	ٹ 375	گودو	ٹ 373
378	گونگلو	گوزی	ج 402	گودی	ا 1174
379	گوٹ	گوس	ث 65	گوڈ	ا 1175
448	گوہ	گوسک، گوسو	پ 442	گور	ا 1176
449	گوہ بر	گوش	ت 278	گور پ	پ 431
1185	گھاڑ	گوک	ج 417	گور/غور	ا 1177
134	گھال	گوکرت	ت 279	گور/پڈ باسک	پ 432
450	گہ	گوکلا	ا 1181	گور بام	چ 133
451	گہ گیر	گوگ	ج 403	گور بند	پ 433
380	گیاب	گوگ	پ 443	گور پٹ	پ 434
282	گیادان	گول	ت 280	گورجن	ت 276
452	گیادان پٹی	گولاپ	ت 281	گورچنڈ	پ 435

1206	لپوس	1194	لاشہ	381	گیت
1207	لپونز/ارپونز	384	لاشی	1186	گیر
211	لٹا ب	456	لاغ	1187	گیرام
460	لٹاڑ پ	1195	لاف	135	گیری
406	لٹیر	66	لاگ/لاغ	453	گیر، گیڈ
461	لٹیری	1196	لاگر/لاغر	283	گیر و
1208	لٹ	1197	لالا	454	گیروی
388	لٹ	285	لامب	422	گیش
1209	لٹ (دلء)	1198	لامپوش	423	گیشتر
389	لٹ بست	457	لانپی	424	گیگ
390	لٹ بند	1199	لانچ	425	گیمرگ/گیمرینگ
391	لٹک	405	لانک	1188	گین
67	لٹک	458	لاہو	1189	گیوار
428	لٹک	385	لانی		
1210	لٹ و ٹپ	386	لانی گر	382	لاب
427	لٹ و چماک/چماخ	210	لٹ ب	1190	لاچو
1211	لٹوئی	1200	لہاڑ، لواڑ	1191	لاچوڑ
392	لٹوئی	1201	لیاس/لواس	1192	لاڈ
462	لٹی	1202	لٹک/لٹنگ	1193	لار
1212	لٹج	459	لٹاڑگ/لٹاڑہ	284	لار
286	لٹچ	387	لٹنگ/لٹنگ	404	لاڑو
393	لٹچ بند	1203	لٹچانک	383	لاڑگ/لاڑہ
287	لڈ	1204	لٹرزگ/لٹرزہ	426	لاسوٹ
1213	لڈگ/لڈنگ	1205	لٹیر	455	لاشت

لُور، نُور پ 466	لکٹ ح 436	لُڈن/لُڈن ا 1214
لُوڑ ا 1234	لگام/لغام پ 464	لُرد ت 288
لوڑ ٹ 399	لگد/لغز ا 1223	لرزگ/لرزہ ا 1215
لوڑ ح 440	لگدگ/لغزینگ ح 437	لرگ ا 1216
لُوڑ ت 296	لُجُو/لغز ا 1224	لڑ ٹ 394
لوڑء گوڑ ح 441	لگگ/لگنگ ا 1225	لڑ ت 289
لُوڑی بچ 136	لگگ/لگنگ ت 291	لڑاک ا 1217
لوڑی ا 1235	لن ا 1226	لڑو ا 1218
لوڑی چینی ا 1236	لمبگ/لمبہ ت 292	لڑونج ح 429
لُوس ت 297	لمبوک ت 293	لڑی ٹ 395
لُوسی ا 1237	لُنک ا 1227	لس ح 430
لوشٹ ا 1238	لُچکائی پ 465	لسء لوڑ ح 431
لوک پ 467	لنگ ا 1228	لشکر ا 1219
لُولہ ح 442	لنگ ا 1229	لشی ٹ 396
لُونڈ پ 468	لنگار ٹ 397	لغت ا 1220
لُونڈ ح 443	لوار ت 294	لغور ا 1221
لُوطی ا 1239	لوپ ت 295	لغوشٹ ح 432
لُوہڑ ت 298	لوت ح 438	لکٹ ح 433
لوہی ت 299	لوج ا 1230	لک ا 1222
لُہڑ ا 1240	لوچڑ ا 1231	لک ت 290
لئی ٹ 400	لوچ ا 1232	لکتاب ح 434
لئی کش ٹ 401	لوڈو ح 439	لکڑ ب 212
لیٹانک پ 469	لوز ا 1233	لکو پ 463
لیٹنگ/لیٹنگ ا 1241	لور ٹ 398	لکی ح 435

451 ح چچی	1249 ا مالدار	444 ح لیڈو
452 ح چچی	1250 ا مالو	1242 ا لیٹی
305 ت ند	406 ٹ مالہ	470 پ لیڈی
453 ح مدار	215 ب ماندگ/ماندہ	1243 ا لیزگ/لیزغ
137 ج ندام	1251 ا ماندہ	445 ح لیس
454 ح ندان	474 پ ماہگ/ماہیہ	447 ح لیغار
455 ح مدڈی	301 ت ماہگیر	446 ح لیک
1263 ا مرہ	407 ٹ ماہلو	448 ح لیکو
475 پ مر	1252 ا مائی	449 ح لیلام
1264 ا مراد	1253 ا مہارگی	1244 ا لیلاو
456 ح مرادبند/وند	1254 ا مٹ	402 ٹ لیسبو
1265 ا مرام	302 ت مٹ	450 ح لیہانڈ
1266 ا مرگ/مُرجنگ	1255 ا مُٹ	
476 پ مُردار	1256 ا مُٹُح	403 ٹ ماہتگ/ماہتہ
1267 ا مُردارپُٹ	1257 ا مُٹگ	300 ت ماپہ کاروان
477 پ مُرداری	303 ت مٹ مال	68 ٹ مات
1268 ا مُردبہر/بُشخ	1258 ا مٹہ	1246 ا ماتن
1269 ا مُردک	304 ت مُح	1245 ا ماتو، مائٹہ
1270 ا مُردگ/مُردہ	1259 ا مجلس	1247 ا ماٹو
478 پ مُرخ	1260 ا مُجُو	1248 ا ماٹول
479 پ مُرغو	69 ٹ مُجول/مُجول	404 ٹ مارموتک
1271 ا مُرک	408 ٹ مُج	213 ب ماژگ/مازہ
1272 ا مُرکہ	1261 ا مُج	405 ٹ ماش
1273 ا مُرک ۛزند	1262 ا مُچاچ	214 ب مال

1292	مکن	483	مزیری پ	1274	مَرگ/مَرینگ
140	مکو چ	1285	مَرّ	306	مُرگاپ ت
413	مکتی ٹ	409	مَرّ ٹ	480	مُرگک پ
1293	مکی	484	مَرّونگ پ	1275	مُرگونی ا
462	مکراز ح	1286	مَسْت	1276	مرگی ا
1294	مکوم/مُغوم	219	مستاکر ب	216	مرمر ب
1295	مگہ	220	مستگی ب	307	مرمر ت
414	مگیر/مغیر ٹ	1287	مَسْک	1277	مُرّو
70	مئل ٹ	460	مِسک ح	481	مُرّو پ
1296	ملار ا	1288	مُسْن	457	مُرّو ارد/مُرّواری ح
489	میلِس پ	1289	مَشَاخ	1278	مُرّو اب
415	میلک ٹ	1290	مُشْت	217	میری ب
416	میلک ٹ	410	مُشْت ٹ	1279	مَرّ
417	مئلک ٹ	411	مُشْتیک ٹ	1280	مَرّ
1297	ملمکمیت/ملمخمت	485	مَشْک پ	1281	مَرّا
141	مملکی چ	486	مُشْک پ	1282	مَرّو
1298	مملنڈ	487	مُشْک دوپاد پ	218	مُرّودہ شیر ب
1299	ملمور ا	412	مُشْکونڈ ٹ	458	مَرّی ح
1300	ملموک	488	مُشْکول/مُشْخول پ	482	مزار پ
490	مما پ	461	مُشْک/موشکنگ ح	138	مزل چ
1301	ممر	1291	مغوز	459	مُرّہ لمہ ح
1302	ممت	1292	مکی ا	1283	مزمان ا
418	مینجار ٹ	308	مکت ت	139	مزوری چ
309	مند ت	407	مکڑی ح	1284	مزه

418 ج	مویز	1314 ا	مورمانٹ	1303 ا	مندر
225 ب	مہار	495 پ	مورینک	1304 ا	مندر
498 پ	مہار	496 پ	مورینک دان	491 پ	مندو
421 ٹ	مہارکش	1315 ا	موڑ	1305 ا	مند
499 پ	مہارہ	1316 ا	موڑک	492 پ	مند
467 ج	مہاگ	413 ج	موڑک	1306 ا	مند
500 پ	مہیل	497 پ	موڑو	1307 ا	مندو
226 ب	مہر	420 ٹ	موڑہ	221 ب	منشت
419 ج	مہر	1317 ا	موڑی	408 ج	مینک
1324 ا	مہرک	414 ج	موڑگ	1309 ا	منگ / مننگ
1325 ا	مہردان	415 ج	موزی	493 پ	منگڑ
501 پ	مہری	416 ج	موسم	419 ٹ	منگلی
420 ج	مہلب	464 ج	موک	409 ج	منہ
1326 ا	مہمان	465 ج	موگ / موکنگ	1310 ا	منی
1327 ا	منتیار	1318 ا	موکل	310 ت	موٹ
1328 ا	منتیارجلی	466 ج	موکو	1311 ا	موٹو
468 ج	منہیم	1319 ا	مول	1312 ا	موج
227 ب	میان خرچ	1320 ا	مولد	463 ج	مویج
502 پ	میاؤ	417 ج	مولڑ	410 ج	موچڑی
311 ت	میٹ	1321 ا	موم	411 ج	موچلی
503 پ	میچڑ	223 ب	موم آسن	222 ب	مودگ / مودہ
1329 ا	میر	1322 ا	مولائی	1313 ا	مودہ کش
422 ٹ	میراب	224 ب	مون پیرگ / بیرہ	494 پ	مورک
423 ٹ	میراث	1323 ا	مؤنجا	412 ج	مورگ / مورہ

426 ط	ترومب	1340 ا	نازوردار	228 ب	میرونڈی
477 ح	ترو ونگ	1341 ا	نازینگ/نازیبنگ	421 ج	میری
1352 ا	نرینگ/نرینہ	422 ج	ناس	1330 ا	میٹر
1353 ا	نزور	1342 ا	ناگار	1331 ا	میرو
478 ح	نُس	509 پ	نال	469 ح	میرزان
1354 ا	نشار	1343 ا	نالگ/نالہ	504 پ	میڑ بند
72 ث	نشانہ بازی	425 ط	ناظ/ناڑی	505 پ	میڑدار
230 ب	نظر	71 ث	ناوچک	506 پ	میش/میل
231 ب	نظر بُت	473 ح	ناوخت	507 پ	میش مرگ
314 ت	نغمہی	313 ت	ناوڑ	508 پ	میگر
315 ت	نفت	474 ح	نباید	1332 ا	میل
1355 ا	نفس	1344 ا	نپٹ	1333 ا	میل کشی
1356 ا	نک	1345 ا	نپس	1334 ا	میم
232 ب	نکاح پَس/باوہ	1346 ا	نُح	312 ت	مین
479 ح	نکار	475 ح	نِد ارہ	470 ح	میہ/میخ
233 ب	نکان	1347 ا	ندر		
316 ت	نکرو	476 ح	نِدگ/نِد	1335 ا	نا
480 ح	نکشی	1348 ا	نَر	471 ح	ناچینک/ناچی
1357 ا	نگران	1349 ا	نُر	1336 ا	نارغ/نارنگ
427 ط	نل	510 پ	نراز	424 ط	ناڑ
424 ج	نل	423 ج	نرخرود	1337 ا	ناز
481 ح	نلا	511 پ	نرک	1338 ا	نازاک
1358 ا	نلی	1350 ا	نرماگ/مادہ	472 ح	نازُرک
1359 ا	نِما	1351 ا	نرُنڈ	1339 ا	نازگر

نیم پست پ 516	نہار 488 ح	نمب ٹ 428
نیم روچ چ 143	نہاری 489 ح	نمسی ت 317
نیم سری 1375 ا	نہال ٹ 426 ح	نمروزی پ 512
نیم شف چ 144	نہور ٹ 429 ح	نمشتگ / نوشتہ ح 482
نیمگ / نیمہ ح 493	نیابت ح 430	نمن ح 425
نیمون 1376 ا	نیاز بند ا 490 ح	ندرژکا ح 483
وا 494 ح	نیازمی ا 1368	ندرک ب 234
وابن ح 495	نیاز بند ا 1369	ننگ ا 1360
واتوڑ ا 1377	نیام ح 491	ننگ کنگ ا 1361
واجہ / خواجہ ا 1378	نیاجی ث 73	ننوات ا 1362
وادان ت 322	نیاجی خانہ ح 426	نوا ا 1363
وادانی ح 428	نیپگ / نیفہ ح 427	نوارینگ / نواریفنگ ا 1364
واده 1379 ا	نیٹ ا 1370	نواسگ / نواسہ ا 1365
وار / خوار ا 1380	نیخ / نیک ا 1371	نوتاخ ح 484
وارنظا ا 1381	نیزگار ا 1372	نود ت 318
وارداشت ا 1382	نیزہ چ 142	نور ح 485
واردم ا 1383	نیزہ بازی ث 74	نوزدہ ح 486
واروٹہ ا 1384	نیست ا 1373	نوش / نغوش ا 1367
وارءسار ا 1385	نیش ا 1374	نوشتری ا 1366
واڑ پ 517	نیل ب 235	نوک ت 319
واڑگی ا 1386	نیلک پ 515	نوکاپ ت 320
واڑو پ 518	نیل کنگ / کنگ ب 236	نوک سر ت 321
وازدار / خوازدار ٹ 432	نیم ح 492	نوکٹ پ 513
		نویکلا ح 487

دشامدی/خوشامدی ب 241	وٹنگ/دٹنگ 1400	واستو/خواستو 1387
وٹش/خوش کش ت 326	وٹہ، وٹ ح 498	واستی/خواستی 1388
دش ہونک/خوش ہونک 1412	وٹی ج 432	واک 1389
دشی/خوشی ح 502	وٹج ب 237	واگ پ 519
وغرہ کٹنگ/ناکٹنگ 1413	وٹج ڈری ب 238	واگشت ح 496
وٹ جنگ/خٹنگ 1414	وخت/وغد ح 499	واگو پ 520
وٹرو ح 503	وڈ ا 1401	وال بچ 145
وٹنگ/وٹنگ پ 523	وڈ ح 500	والی ج 429
ول ٹ 434	وڈی ا 1402	وام ا 1390
ول ح 504	وڈ ت 324	وام دار 1391
ولان ا 1415	وڈ ا 1403	واندکائی 1392
ولایت ح 505	وڈی ا 1404	وانڈہ 1393
ولایتی پ 524	ورغ ب 239	وانڈہی پ 521
ولد ا 1416	ورنا ا 1405	وانگ 1394
ولدی ا 1417	ورندی ا 1406	وانگ/خواننگ 1395
ولر پ 525	ورود/خرود ٹ 433	واندگ/خوانندہ 1396
ولندو ا 1418	وڑ ح 501	واوزنگ 1397
ولے ا 1419	وڑگ اوڑنگ ا 1407	واہ ت 323
والیننگ/ولفنگ ح 506	وزیر ب 240	واہو 1398
وٹی ا 1420	وس ا 1408	وایک/واہی 1399
وٹڈ ب 242	وسلہ ا 1409	وتاک/وتاخ ج 430
وٹڈی ب 243	وسم ت 325	وت مہار پ 522
ونگ پ 526	وش/خوش ا 1410	وٹ ج 431
وہر پ 527	وشامد/خوشامد ا 1411	وتپ ح 497

514 ح	ہرچی	1431 ا	پینو/ہفتو	1421 ا	وہم
533 پ	ہرگل	1432 ا	ہپوک	1422 ا	وہی
1442 ا	ہڑا	510 ح	ہتہب	507 ح	ویدن
1443 ا	ہڑب	331 ت	ہتم	1423 ا	ویر
77 ث	ہڑدو	75 ث	ہٹ	327 ت	ویران
1444 ا	ہڑء ہٹ	1433 ا	ہٹلی	1424 ا	ویری
1445 ا	ہڑء	1434 ا	ہج	ج 433	ویڑ
515 ح	ہزار	ج 436	ہجرہ	1425 ا	ویڑہ/ویڑو
437 ث	ہزارگنجی	1435 ا	ہجکہ	ج 434	ویس
1446 ا	ہزگار	1436 ا	ہتم	1426 ا	ویل
1447 ا	ہزرم/خرزم	ج 511	ہج	1427 ا	ہائی
516 ح	ہزردہ	1437 ا	ہچانگ/ہچانہ	ت 328	بار
517 ح	ہست	1438 ا	ہڈ	ج 435	بار
518 ح	ہستی	76 ث	ہڈاں شکت/ہڈگوازی	ج 508	بارونک
519 ح	ہستین	1439 ا	ہڈحرام	ا 1428	باسکار
534 پ	ہش	پ 529	ہڈک	ت 329	ہامون
535 پ	ہش	ا 1440	ہڈگیر	ث 435	ہامین
1448 ا	ہش/ہش	ا 1441	ہڈی	ب 244	ہان
520 ح	ہفت	پ 530	ہر	پ 528	ہب
521 ح	ہفتاد	پ 531	ہر	ت 330	ہٹ
522 ح	ہفتگ/ہفتہ	ح 512	ہرتار	ج 509	ہبء/ناہیا
246 ب	ہفتو	پ 532	ہرتیل/خرتیر	ا 1429	ہبکہ
1449 ا	ہنگ/ہنگ	ح 513	ہرن/خرج	ث 436	ہبیرگ/ہبیرہ
1450 ا	ہنگل	ج 437	ہرجین/خرجین	ا 1430	ہنپا

ہوک /خوک ب 250	ہمسیل چ 146	پگی ا 1451
ہوکا ا 1473	ہند ح 528	بلاس/خلاص ح 523
ہوکم پ 537	ہندوسوختہ ب 248	بلاک ا 1452
ہول ا 1474	ہسکلین ح 440	بلامور ا 1453
ہول ا 1475	ہنگ ٹ 439	بلاہوش ا 1454
ہولایگ/ہولاینگ پ 538	ہو ا 1466	ہلسی ح 438
ہولگی ا 1476	ہو ا 1467	ہلک/خلک ا 1455
ہونڈ ح 533	ہو ٹ 78	ہلک د لک ا 1456
ہتے پ 539	ہوار ا 1468	ہلمہ ا 1457
ہسیر پ 540	ہواڑ ت 332	ہلہ ا 1458
ہیت پ 541	ہوائی ا 1469	ہم ٹ 438
ہیت/خیت ٹ 441	ہوپ ح 529	ہم ح 524
ہیٹو پ 542	ہودہ ح 530	ہما/ہمو ح 525
ہیجگ/ہیجنگ ا 1477	ہوڈائی پ 536	ہمسیل ا 1459
ہید/خید ا 1478	ہوڑ ا 1470	ہم جرات ا 1460
ہیر/خیر ا 1479	ہورت/خورت ح 531	ہم دامات/زامات ا 1461
ہیر پ 543	ہورت/خورت بند ا 1471	ہمراہ ا 1462
ہیر/خیر مہر ا 1480	ہوردگ/خوردہ ب 249	ہم رنگ ح 526
ہیرگ/ہیرہ ا 1481	ہورک/خورک ح 532	ہم زات ا 1463
ہیر ہار ت 335	ہوڑہ ت 333	ہم سایہ ا 1464
ہیزک ح 442	ہوری ح 441	ہم سر ا 1465
ہیڑگ/ہیڑہ ح 534	ہوڑو ا 1472	ہم شیرک ب 247
ہیل ا 1482	ہوڑ ت 334	ہم لس ح 527
ہیل ا 1483	ہوش ٹ 440	ہمیانی ح 439

1490	یلہ چڑ	1484	ہیلاک
1491	یلہ گرد	535	ح ہیلاک / ہیلاک
1492	یلہی	336	ت ہیم
		1485	ا ہینار

		536	ح یا
		1486	ا یات
		1487	ا یار
		537	ح یازدہ
		1488	ا یاگی / یاغی
		544	پ یانلک / یانلہ
		337	ت یخ
		538	ح یک
		147	چ یکار
		545	پ یک پڑم
		148	چ یک پٹک
		1489	ا یک ترمہ
		149	چ یک ٹک
		79	ث یک ڈکی
		539	ح یک سر
		443	ح یک لوڑ
		540	ح یک لہو
		251	ب یکٹ
		150	چ یکہ